This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

+ *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.

+ *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.

+ *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.

+ *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse `http://books.google.com`

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

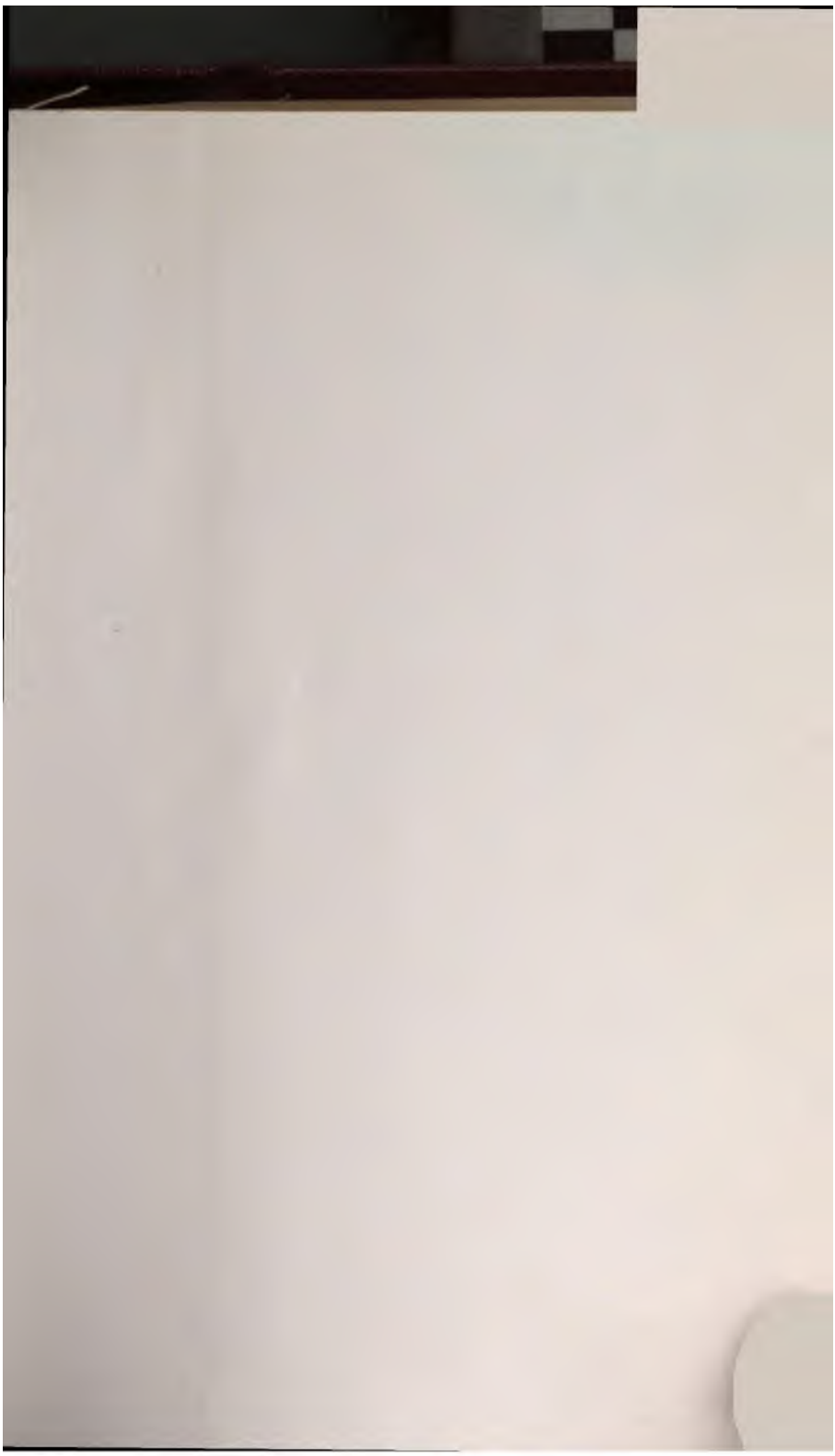

MÉMOIRES

ET DOCUMENTS

PUBLIÉS

PAR LA SOCIÉTÉ D'HISTOIRE

DE LA SUISSE ROMANDE

TOME XXXVII

LAUSANNE. — IMP. GEORGES BRIDEL & Cie.

DOCUMENTS

RELATIFS A

L'HISTOIRE DU VALLAIS

RECUEILLIS ET PUBLIÉS PAR

L'ABBÉ J. GREMAUD

professeur et bibliothécaire cantonal à Fribourg.

TOME VI

(1375-1402)

LAUSANNE

GEORGES BRIDEL & Cie ÉDITEURS

1893

AVANT-PROPOS

Après une interruption de neuf ans, nous continuons la publication des Documents relatifs à l'histoire du Vallais, grâce aux subsides généreux accordés par la Confédération et le gouvernement du Vallais. Les frais des premiers volumes avaient excédé les ressources de la société et la continuation avait dû être suspendue.

L'intérêt témoigné pour cette publication par ces deux hautes autorités était pour nous un puissant encouragement à la continuer dans la mesure de nos forces. Nous ne nous faisons pas illusion sur les imperfections d'une œuvre qui aurait demandé beaucoup plus de temps pour être mieux préparée et plus complète. Malgré ces imperfections et ces lacunes, on l'a jugée utile ; si Dieu nous en donne le temps et les forces, nous la continuerons jusque vers le commencement du XVIe siècle.

Il est une observation que nous devons renouveler en publiant ce 6me volume. Comme dans les précédents, on y trouvera des documents plus ou moins incorrects ou incomplets. Malheureusement un grand nombre d'actes originaux

ont disparu et nous n'avons pu les reproduire que d'après des copies ou des analyses trop souvent inexactes. Nous les avons publiées telles qu'elles existent, nous bornant à corriger les fautes évidentes. Il eût été possible quelquefois de rétablir un texte plus correct, mais les *restitutions* peuvent être plus ou moins fondées et on risque parfois de s'égarer. Nous avons cru préférable de nous en abstenir.

Quelques personnes auraient désiré que les chartes fussent accompagnées de notes explicatives. Nous n'en avons ajouté que rarement, persuadés qu'elles ne sont pas nécessaires pour ceux qui utilisent des recueils de documents ; ils ont ordinairement les connaissances nécessaires pour les comprendre sans le secours de notes nombreuses. L'introduction placée en tête du 5me volume peut servir à éclaircir les principales difficultés et il y a avantage de trouver ces éclaircissements réunis en corps plutôt qu'épars dans plusieurs volumes.

Une difficulté s'est présentée pour la rédaction de la table alphabétique de ce volume, plus grande encore que pour celle des volumes précédents. On sait quelle variété on trouve dans la forme des noms propres. Les notaires les écrivent de différentes manières et trop souvent ces noms sont défigurés dans les copies. Il est ainsi impossible d'identifier toujours ces formes diverses d'un même nom. Pour ne pas nous exposer à des erreurs, nous n'avons fait ces identifications que lorsqu'elles nous paraissaient certaines. Il peut arriver que dans la table un personnage ou un lieu soient indiqués sous plus d'un nom différent. En le faisant nous n'avons voulu rien préjuger.

Dans le 3me volume des *Documents*, p. 36, nous avons

publié la charte des franchises de Conthey d'après la copie du chanoine de Rivaz, avec la date du 7 mai 1302. Cette date est erronée. L'original de la charte appartient maintenant à la Société des Antiquaires de Zurich, qui a bien voulu nous la communiquer. Elle porte la date suivante : « die VII mensis maii, anno Dni millesimo CCCL secundo. » Le chanoine de Rivaz a omis le L qui suit les trois C ; de là l'erreur. Il faut donc lire : 7 mai 1352.

Depuis l'impression des volumes précédents plusieurs registres des papes ont été publiés, en tout ou en partie, par des membres de l'école française de Rome, par M. Pressutti, par des PP. Bénédictins, ainsi que par M. J. Bernouilli, à qui nous devons un premier volume des *Acta pontificum helvetica*. Tous ces recueils contiennent des pièces inédites relatives au Vallais. Il ne peut pas être question de les reproduire ici. Cependant il en est deux qui servent à mieux préciser quelques points de la chronologie des évêques de Sion et que nous indiquons dans ce but.

1° Par bulle du 29 janvier 1274, Grégoire X charge l'abbé de Saint-Maurice et le prieur de Martigny de juger la cause entre Henri, sacristain de Sion, et Pierre d'Oron, chanoine de Lausanne, élus tous deux à l'évêché de Sion par le chapitre[1]. On sait que l'évêché resta à Pierre d'Oron.

2° A la mort de ce dernier, le chapitre fut de nouveau divisé et deux concurrents furent nommés : Aymon du Quart, prévôt de Lausanne, et Jean des Lois (*de Legibus*), chanoine d'Orléans. L'affaire fut déférée au Saint-Siège.

[1] *Guiraud*, Les registres de Grégoire X, p. 105 n° 263.

Pendant ce procès le second candidat mourut et Aymon du Quart renonça à ses prétentions. Par bulle du 15 décembre 1289 le pape Nicolas IV conféra l'évêché de Sion à Boniface (de Challant), son chapelain[1]. Ces faits expliquent la longue vacance du siège de Sion après la mort de Pierre d'Oron, arrivée le 18 février 1287.

En terminant nous témoignons notre reconnaissance à M. Schmid, curé de Moerel, qui nous a continué son précieux concours, en nous fournissant de nombreuses copies d'actes relatifs surtout au Haut-Vallais. Nous remercions également M. le baron de Saint-Pierre, directeur en chef des archives de Turin, qui a bien voulu faire transcrire pour nous quelques pièces importantes publiées dans le supplément de ce volume.

Fribourg, le 1er mai 1893.

[1] *Langlois*. Les registres de Nicolas IV, p. 330, n° 1783.

DOCUMENTS

RELATIFS A

L'HISTOIRE DU VALLAIS

2201

Délimitation des biens communs entre la ville de Sion et le village de Salins, faite par ordre du lieutenant d'Amphélise de Chevron, vidomnesse de Sion.

Salins, 1375, 18 octobre.

Archives de la ville de Sion; Liber de jurisdictione vicedominatus Sedun. f. 79 verso.

Ego Perrodus de Bastia clericus, gerens vices in Vallesio nobilis et potentis dne dne Amphelise dne de Chiurone, vicedne Sedun., notum facio vniuersis presentes literas inspecturis quod cum in placito generali tento in ciuitate Sedun., in presenti mense octobris, vt moris est, ciues Sedun. et illi de Salens mihi requisierunt, sedente dicto placito, quod ego tanquam gerens vices cuius supra facerem fieri la vyuaz super baronia de Seduno a territorio de Visona vsque ad territorium de Vex pro pascuis communibus pertinentibus ciuibus Sedun. et illis de Salens, quam vianciam de officio meo assignaui debere fieri ad presentem diem et elegi de consensu ciuium et dictam viuam petentium viatores, videlicet Mencetum de Salens, Vulliermodum Jussion, Christinum de Puteo de Vex, Joannem Nycodi, Joannem Generum, Joannem Albi,

Wlliermodum Dallion, Michaelem Ardigoz, Anthonerium de Vex, ciues Sedun.; qui viatores omnes et singuli de meo mandato jurauerunt in manu mea per eorum juramenta super sancta Dei euangelia corporaliter prestita quod ipsi juste viarent et pascua declararent, prout vsitatum fuit temporibus retroactis, omni fraude et dolo cessantibus et remotis; et dictis juramentis factis die presenti dicti viatores viauerunt et declarauerunt presentibus Joanne de la Poscella, locumtenente meo in absentia mea, pro dicta dna et aliis ciuibus Sedun. omnibus ibidem convocatis, vt est moris, quod a carreria de Champdauil inferius prata recordata debent pascuari annualiter et perpetue a festo beati Michaelis vsque ad quindecimam diem mensis aprilis et pratum dictum Vidonda debet pasturari in die festi beati Bartholomei vsque ad primam diem mensis maii. Item viauerunt quod a via de Chandauil superius pascua sunt a festo Natiuitatis beate Marie virginis vsque ad primam diem mensis maii, exceptis prato de la Vuaz, loz Triedoz et la Cresta tendente via publica tendente ad locum dictum eyz Terminos et exceptis hiis que reperiuntur fore de feudis dicte vicedne Sedun. predicte. Ad quam viantiam factam presentes fuerunt vnacum ciuibus et aliis predictis Perronerius de Tourin, Wlliermodus Juglard, Franciscus Juglard, Perrodus Daruillard, Stephanetus de Campodauil et plures alii des Agiettes et de Salens, qui partem et terras habent infra dictos confines, qui dictam viuaz sic factam et viatam in aliquo non contradixerunt. De quibus sic viatis sine qualicumque contradictione ciues Sedun. et probi homines de Salens petierunt literas meas sibi reddi. In quorum testimonium ego Perrodus de Bastia, gerens vices cuius supra, ad perpetuam rei memoriam sigillum meum duxi presentibus apponendum. Datum et actum apud Salein, die decima octaua mensis octobris predicti, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo quinto.

2202

Accord entre les communautés du Vallais et les hommes de la vallée de Loetschen.

Walfahrt, 1375, 11 novembre.

Archives de la paroisse et vallée de Loetschen. A, 1. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nouerint vniuersi presentes litteras inspecturi uel audituri quod (cum) nos communitates de Leuca, de Rarognia, de Vespia, de Narres, de Morgia, de Aragno et de Consches terre Vallesii, ex vna parte, et communitates vallis de Lyech, ex altera, publicas, veras et iustas habuerimus insimul guerras propter mortem dignissimi atque dilectissimi dni, dni nostri Guyschardi bone memorie, Dei gracia episcopi Sedun., et eciam propter alias iniurias, malefacta pariter et offensas patriotis terre Vallesii in stragis hominum, uastacione bonorum et aliarum rerum multipliciter inflictis per dnos de Turre et eorum sequaces, volentes nos prelibate communitates, prout decet et merito, premissa vindicare, Dei adiutorio, vnanimiter statim post mortem predicti reuerendi dni nostri episcopi cum exercitu nostro, armata manu publica et iusta guerra, vallem de Lyech cum gentibus obsessam in tantum manu forti coercuimus quod ipsi gentes et homines vallis de Lyech vniuersaliter resignabant se cum corpore et here in manus nostrarum communitatum predictarum de Leuca et a Leuca superius sub condicionibus et pactis infrascriptis. Primo promiserunt, per eorum juramenta super sancta Dei euangelia erecta manu corporaliter prestita in manibus predictorum, dnis de Turre, eorum heredum (l. heredibus) seu dominio de cetero non hobedire quoquomodo, ymo fideles esse in futurum dictis communitatibus de Leuca et a Leuca superius, commodum et honorem ipsorum procurare, dampnum

et incommodum euitare totis viribus et omnia et singula iura eisdem communitatibus administrare in omnibus et per omnia, prout et quemadmodum dictis dnis de Turre facere solebant seu innodati exstiterant, videlicet seruicium antiquum, videlicet quod dicti homines de Lyech predictis dnis de Turre tenebantur, scilicet viginti quinque lb. Maur. seruicii seu annui redditus, quod asserunt debere, ac alia antiqua iusta iura in quibus ab antiquo vllatenus de iure subiecti fuerunt. Quapropter nos predicte communitates de Leuca et a Leuca superius unanimiter videntes eorum bonam voluntatem et affectionem ad patriam, vigore pactuum et conssencionum in huiusmodi tractatu vna nobiscum factarum, verum eciam considerando commodum et vtilitatem terre Vallesii in augmentum unius passus terram nostram seruiando, quittamus tenore presencium, relaxamus, indulsimus et decernimus pro nobis et successoribus nostris predictis hominibus et communitatibus vallis de Lyech ibidem presentibus, pro se et successoribus suis perpetue et irreuocabiliter stipulantibus et recipientibus, alia seruicia, prout ipsi asserunt, nouiter ipsis imposita per dnos et dominium de Turre et eorum predecessores, videlicet quadraginta lb. Maur. seruicii seu annui redditus. Que omnia et singula predicta nos predicte communitates terre Vallesii predicte et quelibet in solidum promittimus per juramenta nostra ad sancta Dei euangelia corporaliter prestita et sub obligacione omnium bonorum nostrorum rata, grata, firma et valida attendere perpetue et tenere et non contra facere in iudicio et extra iudicium, facto, verbo et opere uel consensu, tacite uel expresse, dictasque gentes et communitates vallis de Lyech et eorum successores in premissis manutenere firmiter et defendere, ac predicta omnia et singula per nos communitates promissa ipsis hominibus de Lyech et suis successoribus contra omnes garentire, videlicet quelibet communitas pro rata sibi cedente. Econuerso

promisit eciam dicta communitas de Lyech, per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione bonorum suorum, firma et valida attendere nobis communitatibus de Leuca et a Leuca superius per ipsam promissa, sub hiis promissionibus, prout nos communitates ipsis gentibus de Lyech promiserunt (l. promisimus), cum omni juris et facti renunciacione pariter et cautela. In quorum omnium testimonium et firmam credulitatem nos communitates predicte de Leuca et a Leuca terre Vallesii superius sigilla nostra propria seu iudicum et maiorum nostrorum ad requisicionem nostram presentibus duximus apponendum. Datum in valle de Lyech, apud Wolfartmatto, die XI mensis nouembris, anno Dni millesimo CCC° septuagesimo quinto.

A monte vt superius.

L'acte ne paraît pas avoir été scellé.

Voy. plus bas les actes du 8 février 1377 et du 13 août 1384.

2203

Réception solennelle d'Edouard de Savoie, évêque de Sion.

Sion, 1376, 6 janvier.

Archives de Valère, copie. Traduit en allemand dans le *Walliser Monatsschrift*, I, 83.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen. Anno Dni M°CCC°LXX°VI°, die sexta mensis januarii, qua die fuit festum Epiphanie et fuit in die dominico, reverendus in Christo pater et dnus, dnus Eduardus de Sabaudia, inclite parentele natus, fuit per ecclesiam Sedun. et clerum dicte ecclesie, ceterosque nobiles totius patrie Vallesii et populares receptus honorifice, prout decet, tanquam episcopus et verus pastor ad honorem Dei et beate Marie, beati Theodoli confessoris Sedun. atque laudem. Cui dno episcopo fuit totus clerus

cum magna reverentia et processione solemni usque ad portam Plantatarum mense episcopalis Sedun., cantando prosam beati Theodoli *Collaudetur rex virtutum*, etc. Postmodum episcopus debet intrare dictam portam et esse in prato dictarum Plantatarum et ibidem se induere vestibus pontificalibus, quibus solitus est indui quando vadit ad processionem. Quo vero induto duo canonici induti cappis sericis habent incipere responsorium *Deum time*, etc. Responsorio toto finito, hebdomadarius debet dicere versum *Benedicamus Patrem et Filium*, etc. cum collecta *Deus omnium fidelium pastor et rector*, etc., que reperitur in fine libri Missalis. Quibus sic factis debet requiri per capitulum de juribus ecclesie Sedun. conservandis. Preterea debet requiri per cives Sedun. in speciali de libertatibus et franchesiis civitatis Sedun. et aliis bonis usibus et consuetudinibus conservandis et custodiendis sub vinculo sacramenti et per publicum instrumentum. Et sic per consequens requiritur per alias communitates. Quibus concessis et expeditis accedit dnus episcopus cum processione et intrat Sedunum et in recessu cantatur responsorium *Non latebit civitas*, etc. cum collecta, et in medio ecclesie alta voce *Te Deum laudamus*, etc., quo finito dicitur collecta de Trinitate. Qua dicta processio intrat chorum. Sciendum est quod requisitiones facte dicto dno Eduardo episcopo non fuerunt facte in Plantatis predictis, ubi, ut predicitur, debent fieri, quia tempus erat pluviosum, sed propter turbationem temporis facte sunt in susta ballarum et large et benigne per predictum episcopum amatorem pacis gratiose fuerunt concesse. Quem dnum episcopum Dnus noster Jesus Christus conservet in via salutis eterna et iter pacis et amoris cum subditis suis et bona spiritualia et temporalia ei concedere dignetur qui vivit et regnat Deus per secula seculorum.

2204

Edouard de Savoie, évêque de Sion, enjoint à ses officiers de protéger les feudataires des frères Antoine et Jean de La Tour, qui viennent de lui prêter hommage.

Sion, 1376, 10 janvier.

Liber deseni de Seduno, f. 310 verso.

Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia Sedun. episcopus, comes Vallesii et prefectus, dilectis nostris ballino Vallesii, vicedno, maioribus, castellano, mistralibus, salteris et omnibus vniuersis et singulis officiariis nostris, quibuscunque personis subditis et fidelibus ad quos presentes littere peruenerint, salutem et sincere dilectionis augmentum. Quoniam Vullielmus Ruffi, Vullielmus Neiros, Jaquemetus de Torrente, Huldricus Allamant, Huldricus Lora, Petrus Arencos, Joannes Perrerii Lora, Martinus Episcopi, Jaquetus de Furno, Petrus Francisci de Torrente, Joannes Broctars, Ansermelius Cordelos, Stephanus du Lassier, Petrus filius quondam Joannis Tora, Vvllielmus filius Joannis du Lassier, Martinus Vincellin, Huldricus filius Martini Lora quondam, Joannes Bossy, Vullielmus Morat filius quondam Huldrici Morat, Joannes Pinguet, Petrus filius quondam Romani Apostoli, Petrus filius Perreti Cordela, omnes d'Ayent, nobis et mense episcopali nostre Sedun. homagia et fidelitates fecerunt et prestiterunt, quemadmodum aliqua homagia et fidelitates infra nostram terram Vallesii habemus et vt erant astricti lapsis temporibus dno Anthonio vel dno Joanni de Turre militibus fratribus, qui prenominati fideles et homines nostri singulariter se et liberos ipsorum et quecunque eorum bona mobilia et immobilia cohercioni et jurisdictioni nostre et protectioni omnino submiserunt. Nos quidem premissa sic agitata et facta, fidelitates ipsas et homagia recepimus, liberos ipsorum et quecumque bona ipsorum mobilia

et immobilia in nostra salua et secura garda ac protectione perpetua recepimus, sic quod aliunde gaudeant priuilegiis nostris, quemadmodum gaudent nostri alii homines et fideles totius terre nostre. Et fuit actum quod predicti homines nostri fideles nobis recognoscere teneantur et seruicia eadem nobis soluere terminis consuetis. Vobis et vestrum singulis nostris officiariis precipimus et mandamus expressius quathenus predictos homines nouos et fideles nostros ire, redire, morari et conuersari pacifice et quiete permittatis et faciatis, quemadmodum faciunt nostri homines alii et fideles vniuerse terre nostre, sic quod abinde de quibuscumque eorum bonis vniuersis et singulis mobilibus et immobilibus vti valeant et se omnino intromitti et facere que fuerint eorum voluntatis, ipsosque et quemlibet ipsorum ab omni via, iniuria, jactura, potencia, violentia deffendatis et tueatis, nos enim iniurias, potencias, violentias, jacturas in eisdem latas et factas, nobis factas fieri reputabimus et ipsos talia facientes, agentes et consentientes omni modo quo potuerimus puniemus. Insuper quando hiidem homines ad vos venerint, ad ipsorum requestam predicta omnia preconizari et promulgari faciatis indilate absque alio mandato a nobis expectato. Datum Vallerie, die decima mensis januarii, anno Dni M° CCCLXX sexto, cum appensione nostri sigilli in testimonium premissorum.

Ita est. R. litteras port.

2205

Accord entre les religieuses du Mont-de-Grâce de Viesch et les hommes de la cinquième partie de la paroisse d'Ernen, dans le district de Viesch.

Viesch, 1376, 8 février.

Archives de la paroisse d'Ernen, Db, 15. Copie de M. Ferd. Schmid.

Anno Dni millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, indicione XIIII, die VIII mensis februarii, in ecclesia, ante portam

claustri monialium Montis Gracie de Vies, priorissa et moniales sue sorores de ordine sancti Augustini Montis Gracie de Vies, ex vna, et communitates et persone singulares quinte partis parochie de Aragnon, in districtu de Vies degentes, qui ibidem integraliter congregati pro se et comparticipibus suis, ex altera. Cum materia dissensionis, discordia et altercacio verteretur et diu ventilata fuerit inter partes prelibatas super eo videlicet quod prenominate communitates petebant et exigebant prefatas moniales de omnibus et singulis rebus et bonis eiusdem claustri, mobilibus et immobilibus, ex reali possessione et vsitata consuetudine tallias et omnia communia debere de iure, nec non vna cum ipsis de rata dictis bonis cedente contribuere et hoc ad quantitatem sexcentum lb. Maur. et vltra, usque ad taxacionem debitam, et insuper nihilominus plures alias peticiones super dictas moniales fecerunt. Contra quas prelibate priorissa et sue sorores opponebant, dicentes se minime de virtute priuilegiorum apostolicorum confirmatorum per reuerendos bone memorie episcopos Sedun. dominos ipsarum quam plures ab hoc seculo decessos, ad dictas tallias maligne obligatas fore nec de iure honera communia suportare debere, prout per ipsarum priuilegia autentica declarare, vna cum littera iam reuerendi dni Eduardi episcopi Sedun., dni ipsarum, demonstrare se putauerunt, et multas alias questiones contra premissa opposuerunt. Tandem dicta discordia per amicabiles compositores et arbitratores ab vtraque parte cum plenitudine potestatis super hoc electos sedata et ad tranquillitatis vnionem sub perpetuo valore et firmitate redacta est in hunc modum : videlicet quod fundum, claustrum, ecclesia dictarum monialium Montis Gracie de Vies et viridarium et circuitus eiusdem, prout muri, limites et mete discernunt, amplius ab omni seculari exactione et talliis exempta et remota esse ex pacto iam conuento teneantur et debeant, sed quod libera, franca perpetue permaneant et per-

manere debeant pacifice et quiete et ab omni talliarum exactione quittata perpetue et absoluta. Item quod dicte moniales de omnibus et singulis rebus et bonis dicti claustri uel ad claustrum pertinentibus tempore presenti tam mobilibus quam immobilibus, quocumque nomine censeantur, ad talliam de voluntate partium prelibatarum per dictos arbitratores estimate sunt ad CCCC lb. Maur. et de cetero pro CCCC lb. Maur. talliare tenentur et debent, nec vlterius propter huiusmodi peticiones per dictas communitates uel per alium quemcumque vexari seu occupari teneantur. Quandocumque autem de cetero per dictas communitates uel per earum certos procuratores et nuncios pro quacumque causa tallie et exactiones dicte quinte parti imminentes sorciuntur et taxacioni traduntur, tunc ex pacto semper vnus a dicto claustro per moniales electus, super hoc deputatus, per dictas communitates conuocari ad taxacionem et sorcionem talliarum teneatur, ne dicte moniales indebite vexentur et iniuria fiat, que tallie in futurum more solito, vt vbique, recuperari teneantur et debeant. Contingente autem quod dicte moniales uel earum postetrices plura bona uel alia preter premissa que nunc ad dictum claustrum pertinent, dicto claustro emerint et acquisiuerint, tantumdem, sicut constauerint, talliare teneantur et non plus. Si vero dicte moniales de bonis dicti claustri presentibus uel acquirendis quidquam in futurum, videlicet de possessionibus et terris alibi vendiderint, quidcumque precii inde habuerint, tantum eisdem semper in talliis defalcari et minorari ex pacto teneatur et bona ipsorum venditiua, non obstantibus libertatibus predictis et conuencionibus, postquam vendita alibi fuerint, nullam habere debeant vlterius libertatem neque graciam quoad talliam, nisi sicut alia bona in dicto districtu situata. Quandocumque in posterum homines prelibate communitatis quinte partis occasione mortalitatis, pestilencie seu alio accidente quocumque, bona dicte communitatis et cuius-

libet hominis moram in dicto districtu habentis de communi consensu ad minorem taxacionem deputarent et minorem taxacionem facerent, tunc similiter ex pacto iam conuento ipsis monialibus de tallia ipsis attingente pro rata defalcari et diminui teneatur. Debent eciam dicte moniales et sue postetrices habere, uti, frui et gaudere de alpibus, alpegiis, incisione lignorum, pascuis, veweidiis et aliis juribus ipsarum, prout huc vsque extitit inter dictas partes solitum et consuetum, prout hec omnia dicte partes inter se ex pacto conuenerunt. Supplicantes dicte partes dnum Eduardum de Sabaudia, episcopum Sedun., comitem Vallesii et prefectum, quatenus premissa omnia et singula confirmare et approbare dignetur. Testes dnus Willelmus in Platea, curatus de Aragnon, dnus Georgius, curatus de Simplono, dnus Johannes Lowiner, presbiteri, Thomas in Platea, Johannes in Platea, castellanus a Monte Dei superius, domicelli, Johannes Grasso, publicus notarius, Johannes Glausen de Aragnon, Johannes zen Thorun de inferiori Aragnon, Simon de Wiler, Johannes Switz de Belwald et ego Karolus de Agoern clericus notarius publicus, qui, etc.

2206

Droits et devoirs du sautier épiscopal à Louèche.

Sierre, 1376, 10 mars.

Hommagia de Leuca, de Sirro, etc. f. XXXV.
Feudum salterie de Leuca.

Petrus salterius de Leuca, homo ligius et tenet in feudum homagii ligii salteriam de Leuca. Item ibidem ratione feudi percipit salterus tres sol. Maur. seruicii annui et IIII placiti super alpe de Lily. Item de eodem feudo tenet et percipit sex fichilinos siliginis ad mensuram de Leuca annualiter apud Champyz, quos debet Aymo Salterii de Champyz. Item tenet pro eodem feudo duos sol. seruicii annui et X s. placciti apud

La Gyety, de quibus sunt responsales Johannes ly Grant de Signyeres et heredes Petri Loschex de Arbignyon, et ex hiis debet dno cum dicto homagio LX s. de treyty et quamdiu debentur a dno dicti LX sol. dicto saltero, idem salterus non tenetur facere ipsi dno aliam treyty. Item debet idem salterus LX sol. in mutacione de placcito. Item tenetur idem salterus portare banneriam dni vna de Leuca in negociis dni tangentibus per totam terram Valesii, et hoc sub expensis dni pro se et eius familiaribus seu garconibus sibi ad hoc necessariis. Item debet recuperare talliam dni apud Leucam, in qua tallia percipit in singulis XX^{ti} sol. XII den. Item habet idem salterus in quolibet latrone probato quem capit, pro labore omnia mobilia que portat idem latro, excepto auro. Item debet idem salterus in quolibet aduentu dni episcopi apud Leucam procurare et congregare ibidem lectos qui debentur dno ad opus ipsius dni et eius familie, et debet habere dictus salterus et eius famulus in quolibet aduentu dni victum in curia ipsius dni. Item debet dictus salterus recipere fideiussiones clamarum et percipit in qualibet clama sex denarios per totum annum et alia jura sua que percipit. Item salterus nomine et ratione dicte salterie percipit quocienscunque in quolibet perfors facto curie de quo debentur septem solidi, percipit XII den. Item percipit idem salterus in qualibet nona balla transeunte per stratam vnum obulum apud Leucam ratione ponderis. Item debet dictus salterus quemlibet captum apud Leucam latronem uel alium quemlibet captum custodire suis expensis per triduum infra turrym ipsius dni episcopi apud Leucam, que turris et clauis debet deliberari dicto saltero pro ipso capto custodiendo; quo triduo elapso debet dictus salterus reddere dictum captum maiori de Leuca custodiendum et faciendum de ipso quod actenus extitit consuetum. Super cuius capti bonis et rebus dictus salterus (debet) recuperare et habere missiones suas quas fecerit per dictum triduum pro

custodia dicti capti, et si super bonis ipsius capti non possit dictus salterus recuperare dictas missiones, debet ipsas habere et recuperare super bonis et rebus primi capti subsequentis, super quibus bonis possint haberi missiones predicte. Item de officio salterie dictus salterus debet latrones et alios delinquentes torquere et ponere ad questiones; quibus judicatis ad mortem dictus salterus debet latronem bendare, ligare et reddere stantem coram maiori dicti loci; qui maior debet ducere eum ad furcas et ibi dictus salterus ducit post se per scalam ipsum latronem et vicedominus de Leuca inpingere debet, si est necesse, per scalam eumdem latronem a parte posteriori, et dictus salterus latrone suspenso debet vertere scalam, et vicedominus debet facere et administrare fulcas suis expensis, et dictus salterus debet administrare et portari facere scalam. Item hominem judicatum ad capud amputandum dictus maior debet ducere ad locum quo amputari debet capud, et vicedominus debet administrare truncum et asciam et ipsam asciam tenere in truncacione capitis, et dictus salterus debet percutere malleo supra dictam asciam, donec dictum capud amputetur. Item personam judicatam ad submergendum dictus maior debet ducere usque ad acquam et locum quo submergetur, et vicedominus administrat sacum, et dictus salterus submergit ipsam personam judicatam. Item debet dictus salterus custodire nemus de Fynio, nomine et ad opus dni episcopi, a festo beati Mauricii usque ad vigiliam omnium sanctorum annualiter. Item bestie amisse et inuente sine scitu dni cuius sunt in alpibus et alibi in districtu de Leuca debent reddi saltero, in quibus idem salterus debet habere porcionem suam, sicut in franueriis, ut superius continetur. Protestans dictus salterus quod si ad plura teneretur et plura debere et percipere, illa libenter manifestare, quocienscunque recolet et ducet totaliter ad effectum. Ad hec fuerunt testes vocati et rogati, videlicet viris prouidis dnis

Roberto de Gornayo, priore prioratus Buriaci, Lausan. dyocesis, Perrodus Fabri de Sancto Mauricio juriperito, Mermetus de Bossonens et pluribus aliis pro testibus vocatis et rogatis. Actum in castro de Sirro, in camera prefati dni Eduardi de Sabaudia episcopi Sedun., die X mensis marcii, anno Dni M° CCC° LXXVI°.

2207

L'évêque de Sion donne deux vignes en fief à Henri de Rarogne donzel.

La Soie, 1376, 5 avril.

Homagia de Leuca, Sirro, etc., f. XXXII verso.

* Anno Dni M° CCCLXXVI, inditione XIIII, die quinta mensis aprilis, in castro Sete, dedit Eduardus de Sabaudia episcopus Sedun., comes et prefectus Valesii, in augmentum feudi et homagii Henrico de Rarognya domicello alias Henchemant quamdam peciam vinee que quondam fuit Dominici barbitonsoris Sedun., sitam apud Auz juxta viam publicam tendentem versus Venthona, item quamdam peciam vinee quam olim tenebant Mermetus de Piro et Aymo Bynfa, sitam apud Colles, pro duodecim den. seruicii annui et quinque sol. placiti, quando acciderit. Qui Henricus confessus fuit esse homo ligius, etc., presentibus Aymone et Philippo de Poeypone fratribus, domicellis, etc.

2208

Le métral de l'évêque de Sion, à Ayent, agissant à l'instance du métral de Béatrix d'Anniviers, défend à qui que ce soit de prendre possession des biens de feu Jacod le Donprous, échus à la dite Béatrix.

Ayent, 1376, 12 avril.

Copia litterarum de Ayent, f. IX verso.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem M° CCC° LXXVI°, indicione prima, die XII aprilis, in ecclesia sancti Romani de

Ayent, in presentia Johannis Rutinel, etc. constitutus Perretus de Capella, nunc mistralis apud Ayent pro reuerendo in Christo patre et dno Edduardo de Sabaudia, Sedun. episcopo, idem Perretus ad instantiam et requisitionem Aymonis Vuillens, tanquam mistralis apud Ayent pro nobili dna Beatrice de Aniuesio, contradixit, saxiuit et inhibuit modo et forma fortiori quo potuit per tres dies dominicos, lapsa quatuordena, ut moris est, sub banno sexaginta solidorum, quod nullus non vadat, veniat, intret, possideat, vendat neque recoligat super omnes res et possessiones de quibus erat tenens quondam Jacodus ly Donprous de Saxonna, cum dicte res fuissent pluries jam posite ad manus dicte dne Beatricis, nisi esset de voluntate ipsius dne aut eius certi nuncii, de qua contradictione et inhibitione dictus Aymo, tanquam mistralis, ut supra, ad opus dicte dne Beatricis, petiit michi notario infrascripto eidem per me fieri vnum publicum instrumentum, etc. Testes Vldrietus Maczon, Johannes Arnal, Vulliermetus Rutinel, Jaquetus Vuarda et notarius qui supra, etc.

2209

Le pape Grégoire XI charge l'abbé d'Abondance de faire restituer à l'hospice du Mont-Joux les biens que détiennent Humbert et Jaquemet de Colombier.

Avignon, 1376, 17 avril.

Archives du canton de Vaud ; Vallais, lay. 379, N° 8 ; copie.

Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio abbati monasterii Habundantie alias Auandancie, Gebenn. diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum nuper dilecto filio nobili viro Jaquemeto dilecti filii nobilis viri Humberti de Columberio, dni loci de Wullieren, nato, domicello, Lausan. diocesis, certis ex causis certam pensionem annuam

super nonnullis bonis domus hospitalis sanctorum Nicolai et Bernardi Montisiouis, ordinis sancti Augustini, Sedun. diocesis, de dilectorum filiorum Aymonis Sescalci prepositi et conuentus eiusdem domus consensu, per nostras litteras duxerimus assignandam, volentes et ordinantes quod dicti Humbertus et Jaquemetus suprascriptis preposito et conuentui ac etiam hospitali in recuperandis eorum priuilegiis, instrumentis, cautelis, bonis et juribus vniuersis et eorum honore et statu prospero conseruandis auxilium, consilium et fauorem et omne juuamen quod poterunt, dare et prestare teneantur. Et sicut accepimus de Pisiaco edificata et de Treuellino[1] domus acquisita per quondam Guillelmum prepositum dicte domus hospitalis sanctorum Nicolai et Bernardi, in diocesi Gebenn. consistentes, et quam plura alia domus, possessiones, redditus, census et alia bona mobilia et immobilia per ipsos Humbertum et Jaquemetum et nonnullos detineantur alias indebite occupata, ipsique Humbertus et Jaquemetus illa que ex huiusmodi bonis dicte domus hospitalis tenent predicto Aymoni preposito dare, restituere et dimittere cum omnibus litteris, instrumentis et informationibus, tam ratione premissorum bonorum quam aliorum quorumcunque, ad dictam domum pertinentibus, que habent, promiserint, ac prepositus dicte domus hospitalis pro tempore existens in capella prefate domus de Pisiaco, quam primum eius possessionem habuerit, sex canonicos sui ordinis, incluso curato dicti loci pro tempore existente, pro diuino officio in capella ipsa perpetuo celebrando et alios sex canonicos dicti ordinis in prioratu de Estuyt ordinis et Lausan. diocesis predictorum, a prefata domo hospitalis sanctorum Nicolai et Bernardi dependente, cum ad ipsam domum libere redierit siue peruenerit, tenere debeat et etiam teneatur. Nos in premissis, prout ex debito tenemur pastoralis officii, prouidere volentes, discre-

[1] Pizy et Trévelin, canton de Vaud, district d'Aubonne.

tioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus quatinus prefatos Humbertum et Jaquemetum et alios quoscunque huiusmodi domos, possessiones, redditus, census, litteras, instrumenta, informationes et alia bona quecunque ad dictam domum hospitalis sanctorum Nicolai et Bernardi qualitercunque pertinentia habentes siue detinentes ad ea dandum, restituendum, reuelandum et dimittendum prefatis preposito et conuentui, necnon ipsum prepositum ad tenendum huiusmodi canonicos in capella et prioratu predictis, prout justum fuerit, vocatis euocandis simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii, appellatione remota, preuia ratione compellas, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam appelatione postposita compescendo. Non obstantibus constitutionibus apostolicis de personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis et aliis contrariis quibuscunque, seu si eisdem preposito et conuentui, Humberto et Jaquemeto vel quibusuis aliis communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut extra vel vltra certa loca ad judicium euocari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Auinione, XV kl maii, pontificatus nostri anno sexto.

2210

L'évêque de Sion réduit à deux les quatre hommages que lui devait Pierre de Rarogne, vidomne de Louèche.

La Soie, 1376, 18 avril.

Liber instrumentorum de Leuca, f. 52.

* Nos Eduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus, notum facimus quod die XVIII mensis aprilis, vir nobilis Petrus de Rarognia domicellus, vicedo-

minus de Leuca, recognouit se esse hominem nostrum ligium ratione feudorum que a nobis tenet sub fidelitate quatuor homagiorum, supplicans humiliter idem Petrus nobis vt huiusmodi quatuor homagia ad duo, quorum vnum nobis facere offert se de presenti, et aliud homagium Petrus filius dicti Petri hinc ad festum b. Joannis Baptiste proximum nobis facere teneatur, ponere et perpetuo remittere dignaremus. Nos quippe prefatus episcopus, attendentes laudabilia seruicia que ad ecclesie nostre Sedun. quotidie intulit commodum et honorem dictus Petrus et contra inimicos ecclesie precinctos alios fideles et subditos eiusdem ecclesie ipsum... et corporis exponere non formidauit, dicta quatuor homagia ad duo homagia ligia ponimus, quorum Petrus filius dicti Petri de Rarognia vnum ligium nobis facere teneatur, et aliud homagium dictus Petrus de Rarognia, vicednus de Leuca, nobis fecit; quo facto ipsum de dictis feudis inuestiuimus per nostri annuli traditionem. Acta sunt hec in stupha castri nostri Sete, presentibus Aymone de Poypone domicello, scutifero nostro, Nantermo vicedno Martigniaci, Perrodo de Bastia et pluribus aliis et Mermeto Rongerii clerico, etc., anno Dni millesimo CCCLXX sexto, indicione decima quarta, die quo supra, cum appensione sigilli nostri.

2211

L'évêque de Sion établit deux procureurs pour acheter du comte de Savoie le château de Chatillon, la vallée de Loetschen et les autres biens d'Antoine et de Jean de La Tour.

Sion, 1376, 2 juillet.

Archives du canton du Vallais, volume intitulé : Traités entre le Vallais et la Savoie, etc. f. 60. — Ibidem, volume intitulé : Copyen und Abschrifften etlicher Antiquiteten, etc. f. 48 verso. — Gallia christ. XII, Instr. 559.

Anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo sexto, indictione quarta decima, die secunda mensis julii, per hoc

presens publicum instrumentum cunctis appareat manifestum quod in presentia mei notarii infrascripti et testium subscriptorum constitutus reuerendus in Christo pater et dnus, dnus Eduardus de Sabaudia, Dei gratia episcopus Sedun. comes et prefectus Vallesii, sciens et spontaneus facit, constituit et ordinat procuratores suos generales, nuntiosque speciales, videlicet virum venerabilem dnum Hugonem Peregrini, legum doctorem, thesaurarium ecclesie Lychtfelden. nuntium apostolicum, et Aymonem de Poypone domicellum, presentes, quemlibet eorum in solidum, specialiter ad emendum et emptionis titulo recipiendum ad opus ipsius dni episcopi et episcopatus Sedun. ab illustri et magnifico principe et dno, dno Amedeo, comite Sabaudie, castrum Castellionis in Vallesio cum valle de Lych, mandamento, jurisditione, pertinentiis et appertinentiis dicti castri et quicquid dni Anthonius de Turre et Johannes eius frater habent et habere possent ab aqua Morgie de Contegio superius in Vallesio, certo precio conueniendo super hoc et arrestando cum dicto dno comite Sabaudie, et ipsum pretium solui promittendi ad certos terminos dicto dno comiti Sabaudie, provt arrestauerint cum eodem, et predicto pretio dicto dno comiti Sabaudie soluendi terminis statutis, castra et omnia bona episcopatus Sedun. ipsi dno comiti Sabaudie obligandi et impignorandi, in animam dicti constituentis jurandi, promittendi, hypothecandi, omniaque, vniuersa et singula dicendi, explicandi, arrestandi, promittendi, obligandi, ypothecandi que ipsemet constituens diceret, explicaret, faceret, arrestaret, promitteret, obligaret et hypothecaret, si presens et personaliter interesset. Promittens idem constituens per juramentum suum apertis coram ipso Dei euangeliis sacrosanctis michi notario subscripto stipulanti et recipienti more publice persone, vice nomine et ad opus quorum interest vel poterit interesse, et sub obligatione omnium bonorum dicti sui episcopatus mobilium et immobilium, pre-

sentium et futurorum, se ratum, gratum et firmum habiturum perpetuo quicquid de et super predictis per dictos suos procuratores vel alterum ipsorum emptum, arrestatum, conuentum, dictum, obligatum, promissum et hypothecatum fuerit quomodolibet siue gestum, ipsosque procuratores suos et quemlibet eorum omni onere releuare et pro ipsis judicium sisti atque judicatum soluere cum suis clausulis vniuersis, seseque fideiussorem constituens in manibus mei dicti notarii pro dictis procuratoribus suis et quolibet ipsorum sub juramento et obligationibus quibus supra. Hec omnia vult idem constituens ad opus omnium quorum interest vel poterit in futurum interesse fieri manifesta. Acta sunt hec Seduni, in stupha domus Maiorie, presentibus dno Henrico de Blanchis de Vellato canonico et officiali Sedun., Philippo et Bartholomeo de Poypone domicellis et Johanne Panitii de sancto Regnenberto clerico, pro testibus ad hec vocatis et rogatis. Et ego Mermetus Rongeti, clericus, etc.

2212

Le comte de Savoie vend à l'évêque de Sion le château de Chatillon et la vallée de Loetschen pour 40 000 florins d'or, et tout ce que Antoine et Jean de La Tour possédaient entre la Raspille et la Morge de Conthey, pour 6000 florins.

Turin, 1376, 9 juillet.

Archives du canton du Vallais, volume intitulé: Copyen und Abschrifften ettlicher Antiquiteten, etc. fol. 42 verso. — Gallia christiana, XII, instr. 555. — Furrer, III, 151 (extrait).

Anno dni millesimo tercentesimo septuagesimo sexto, indicione decima quarta, die mercurii nona mensis julii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod in presentia nostrum notariorum infrascriptorum, videlicet Petri Vicini et Mermeti Rongeti clericorum, notariorum

publicorum, constitutis personaliter illustri magnifico principe et dno dno Amedeo comite Sabaudie, ex parte vna, et venerabili et circumspecto viro Hugone Peregrini thesaurario Lychelfelden. legum doctore, nuncio apostolico et Aymone de Poypone domicello, procuratoribus et procuratorio nominibus reuerendi patris in Christo dni Eduardi Dei et apostolice sedis gratia episcopi Sedun., de procuratorio suo facientibus per quoddam publicum instrumentum factum manu dicti Mermeti Rongeti anno presenti, die secunda mensis huius julii, inferius de uerbo ad uerbum descriptum [1], ex altera. Dicte partes super infra scriptis pluribus tractatibus habitis quos per presentem uendicionem et arrestum esse uolunt nullius penitus firmitatis, siue forent per modum vendicionis, siue per modum memorialis uel arresti apparerent, finaliter de presenti concorditer unanimi uoluntate et consensu, omnibus aliis precedentibus omnino cassatis et penitus annullatis, dictus dnus comes sciens et spontaneus, etc. imperpetuum et titulo pure et perfecte uendicionis dat, tradit et concedit pro se, heredibus et successoribus quibuscumque suis prefatis procuratoribus nomine quo supra cum dicto dno comite specialiter tractantibus procuratorio nomine quo supra, presentibus, ementibus et recipientibus, nobis dictis notariis stipulantibus et recipientibus more publicarum personarum uice, nomine et ad opus prefati dni episcopi et episcopatus sui Sedun., omniumque aliorum quorum interest et in futurum poterit interesse, castrum Castellionis in Vallesio, vallem de Lych, unacum mandamento, pertinenciis et appendenciis ipsorum, nihil penitus in ipsis retinentes iuridicionis seu superioritatis feudi seu alicuius alterius ressorti, precio quadraginta millium florenorum auri boni ponderis Alemanie. Item et vendidit dnus comes perpetue pro se, heredibus et successoribus suis uniuersis dictis procuratoribus ementibus et recipientibus pro-

[1] Voy. plus haut, p. 18, N° 2211.

curatorio nomine quo supra ac nobis notariis stipulantibus, ut prius, vice nomine et ad opus dicti dni episcopi et episcopatus Sedun., quicquid dicti dnus Anthonius de Turre et dnus Johannes de Turre eius frater habent et habere debent a loco seu aqua Rappilie usque ad aquam Morgie Contegii, siue sint homines, redditus, census, iuridiciones et queque alie res et bona, queuis sint, pretio sex millium florenorum auri et ponderis predictorum. Et pro omnibus et singulis, sicut premittitur, per dictum dnum comitem uenditis idem dnus comes promisit se assecurare ac portare bonam et firmam guerrentiam contra quasque personas, uidelicet dicto dno episcopo et successoribus suis in ecclesia et episcopatu Sedun. Et super hoc prefati procuratores, procuratorio nomine quo supra, soluere promittunt pretia supradicta in animam dicti dni episcopi constituentis tactis Dei euangeliis sacrosanctis et sub obligatione inferius declarata dicto dno comiti Sabaudie seu eius certo nuncio uel mandato per terminos infrascriptos. Primo videlicet duodecim millia et quingentos flor. veteres auri boni ponderis Alamanie predictorum in festo Purificacionis beate Marie Virginis proximo, seu in moneta equiualente pro florenis, et duodecim millia et quingentos flor. veteres auri et ponderis Alamanie predictorum modo predicto in festo beati Martini hyemalis, in vnum annum continuum et reuolutum duodecin millia et quingentos flor. ueteres auri et ponderis Alamanie predictorum modo predicto, et subsequenti anno et termino reuoluto octo millia et quingentos flor. ueteres auri et ponderis predictorum usque ad plenariam solucionem quantitatum florenorum predictorum seu de moneta equiualente pro florenis modo superius declarato, ita quod fiant et recipiantur in terminis dictis soluciones dictorum florenorum, videlicet apud sanctum Mauricium Agaun. Item pro securitate uero solucionum predictarum in dictis terminis fiendarum et quolibet terminorum predictorum dicto

dno comiti iidem procuratores, procuratorio nomine quo supra, de presenti ponunt et constituunt castellanos in castris de Martigniaco, de Seta et de Monte ordeo, videlicet Aymonem de Poypone et Philippum eius fratrem, domicellos, et Mermetum Rongeti clericum ac dicti dni comitis secretarium, videlicet illos duos ex illis quos maluerit dictus episcopus, sub tali forma quod ipsi dati castellani, statim habita possessione dicti castri Castellionis per dictum dnum episcopum Sedun., predicta castra teneant nomine dicti dni comitis et de emolumentis respondeant dicto dno episcopo, sic tamen quod si dictus episcopus defficiat in solucione aliquorum dictorum terminorum, predicta castra expedire debeant dicto dno comiti uel cui mandaret, et quod tunc ipse dnus comes ponat et ponere possit in ipsis castris quos pro eo uoluerit castellanos, et casu quo dictus dnus comes uellet quod predicti Aymo, Philippus et Mermetus seu duo ipsorum remanerent castellani, ex tunc ipsi dno comiti respondeant de emolumentis dictorum castrorum, que pro predictis obligant dicti procuratores, procuratorio nomine quo supra, usque ad plenam satisfactionem reste de terminis predictis. Et premissa jurent facere et tenere dicti castellani dicto dno comiti, ac similiter facere et iurare debeant quandocunque contingat seu continget dictum dnum episcopum differre in solucione aliquorum terminorum quantitatum flor. predictorum. Item et nichilominus dicti procuratores, procuratorio nomine quo supra, se astringunt, uolunt et consentiunt quod in proximo festo beati Martini dictus dnus episcopus debeat infallibiliter intimare et dicere dicto dno comiti utrum in dicto festo Purificacionis beate Marie proximo sine deffectu de dictis florenorum quantitatibus primi termini dicto dno comiti fiet solucio uel non, ita quod si reuera diceret soluere non posse dictam primam solucionem, uel si recusaret, aut nollet dicere se posse vel non posse soluere in dicto festo Purificacionis beate Marie,

tunc non obstantibus premissis, que in suo robore manere debeant, dictus dnus comes eius auctoritate, licentia alicuius maioris uel minoris minime petita vel obtenta, compellere possit et sibi liceat dictum dnum episcopum et eius subditos episcopatus Sedun. per modum quem sibi magis videbitur expedire et omni alio modo et forma quibus melius et fortius posset et uellet, ad dictam solucionem recuperandam et habendam, sic quod ad expensas et damna que et quas ex huiusmodi compulsione et recuperationis causa faceret uel faciet et que cum suo proprio iuramento idem dnus comes diceret vel dicet se fecisse, ultra dictam primam solucionem, ipsi dno comiti teneatur dnus episcopus antedictus, dictaque castra Martigniaci, Sete et Montis ordei teneat et fructus suos faciat pene nomine idem dnus comes absque eo quod ipsi fructus in sortem minime computentur, donec de ipsis damnis et expensis cum principali solucione debiti seu termini sit plenarie et integre satisfactum. Item insuper uolunt dicte partes, videlicet dicti procuratores, procuratorio nomine quo supra, in animam dicti dni episcopi Sedun. promittendo et ad hoc ipsum dnum episcopum obligando, quod in secunda et tertia et quarta solucionibus sepius declaratis, videlicet singulis annis in festo beati Michaelis dictus dnus episcopus debebit infallibiliter intimare uel dicere dicto dno comiti utrum soluere poterit uel ne in dicto subsequenti festo sancti Martini solucionem dicti termini sepius declarati, ita quod si diceret soluere non posse uel recusaret aut nollet dicere se posse uel non posse soluere solutionem dicti termini festi beati Martini, tunc pro singulari termino dictus dnus comes sua propria auctoritate, alicuius minoris uel maioris licentia minime requisita vel obtenta, ut supra, compellere possit et sibi liceat dictum dnum episcopum et suos subditos episcopatus Sedun. modo, forma, conditione et sub eisdem et similibus obligationibus et expensatarum et damnorum subuen-

cionibus quibus supra, et castra, fortaliciaque predicta remaneant et sint ex hoc obligata ac castellani iurent et promittant sub iuramentis et obligationibus quibus supra. Item uolentes, inquam, et consentientes ex pacto expresso et pepigentes expresse dicte partes, videlicet procuratores procuratorio nomine quo supra, quod si queuis instrumenta, memorialia scripta uel non scripta, seu pacta uel arresta alias facta de et super predictis uel aliquo predictorum et que modo aliquo ea concernere possent ante diem presentem reperirentur aut reperiantur quoquomodo, quod ea omnia preterquam que die presenti coram nobis dictis notariis in presentia testium infrascriptorum fiunt et arrestantur, cassa sint et nullius penitus firmitatis. Insuper pepigerunt dicte partes inter se inuicem, dicti procuratores procuratorio nomine quo supra, videlicet quod dictus dnus Sabaudie comes instrumenta uendicionum factarum seu faciendarum de predictis dicto dno comiti per dnos Anthonium de Turre et Johannem de Turre eius fratrem de consensu nobilis dne vxoris dicti dni Anthonii, reddet et realiter expediet idem dnus comes dicto dno episcopo Sedun. hinc ad terminum prime solucionis que fiet dicto dno comiti, quodque omnia instrumenta, literasque tangentes et tangentia castrum Castellionis et terras superius uenditas que ipsi dno comiti reddita fuerint per dictos dnos Anthonium et Johannem eius fratrem, reddet similiter et expediet dicto dno episcopo Sedun. prout supra. Item acto preterea et ex pacto conuento inter dictas partes dicti procuratores, procuratorio nomine quo supra, promittunt scilicet quod dictus dnus episcopus Sedun. premissis consentiet et per capitulum suum consentire faciet ac procurabit idem dnus episcopus cum effectu quod ea sanctissimus dnus noster papa confirmabit hinc ad festum proximum sancti Michaelis. Item promiserunt igitur dicte partes per iuramenta sua, dicti procuratores in animam dicti dni episcopi Sedun., Dei euangeliis tactis sacro-

sanctis, nobis dictis notariis stipulantibus prout supra et obligatione quoad dictum dnum comitem omnium bonorum suorum et quoad dictos procuratores sub obligatione omnium bonorum dicti dni episcopi et episcopatus Sedun. suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, premissa omnia universa et singula supra et infra scripta, prout quelibet pars se pro parte sua obligat, pepegit, conuenit et arrestauit alteri parti attendere complere et firmiter perpetuo obseruare et non contra uenire per se uel per alium in iudicio uel extra, publice uel occulte, et contra venire volenti, quod absit, nullathenus consentire. Item renunciauerunt si quidem dicte partes, nomine quo supra, in hoc facto ex eorum certis scientiis ac uigore iuramentorum et obligationum predictorum, non sic ut supra rite siue legitime factorum, sine causa uel ex iniusta causa, petitioni et oblationi libelli, litis contestationi, copie presentis instrumenti seu eius note, rei minoris precii uel minus dimidie partis iusti pretii uendite subsidio, omni lesioni, circumuentioni, grauamini, fraudi et erroris omni remedio, omni iuri scripto et non scripto, consuetudini, priuilegio et statuto per que vel altera dictarum partium ueniret contra premissa aut uenire posset seu in aliquo se tueri, omni iuri canonico et ciuili, specialiter iuri dicenti generalem renunciationem non ualere nisi precesserit specialis. Acta sunt hec apud Thaurinum, intra paruam cameram turris existentis iuxta magnam cameram castri de Chen, presentibus uiris nobilibus dnis Johanne de Grolea dno Nyriaci, Girardo Destre legum doctore, cancellario Sabaudie, dno de Bannes, militibus, Humberto de Balma, dno de Froment, Petro Gerbasii, thesaurario Sabaudie, dno Castrinoui et aliis pluribus pro testibus ad premissa uocatis specialiter et rogatis, et in quorum presentia precepit dnus comes mihi Mermeto Rongeti clerico, notario publico, dictique procuratores, procuratorio nomine dicti dni episcopi Sedun., ad opus ecclesie Sedun. et

episcopatus a me dicto Mermeto Rongeti notario publico requisierunt sibi dari et fieri publicum instrumentum.

2213

Franchises accordées à la paroisse d'Orsières par Amédée VI, comte de Savoie.

Aoste, 1376, 31 juillet.

Archives de la commune d'Orsières. — *Heusler*, Rechtsquellen des Cantons Wallis, 415.

In nomine Dni, Amen. Nos Amedeus, comes Sabaudie, notum facimus vniuersis tam presentibus quam futuris quod nos ad supplicacionem humilem pro parte dilectorum fidelium nostrorum hominum et communitatis loci et parrochie Orseriarum super hiis nobis factam, volentes eos, prout nos decet, fauoribus prosequi graciosis, pro nobis et nostris successoribus, perpetuo eisdem hominibus, communitati et singularibus personis loci et parrochie predictorum, qui ibidem habitant et habitabunt in posterum, ex nostra certa sciencia et deliberato proposito, graciam, immunitates, franchesias et privilegia harum tenore concedimus et largimur que inferius per distinctas clausulas describuntur.

1. Primo namque eisdem hominibus, communitati et singularibus personis loci et parrochie predictorum pro se et posteritatibus eorumdem concedimus, prout super, quod ipsi vel aliqui ipsorum de cetero per castellanum nostrum dicti loci, presentem vel futurum ejusue locum tenentem, pro et super causis vilibus et modicis, que alciorem indaginem non requirunt et de quibus cognicionem ordinariam non conuenit expectare et que sine partis vel nostri offensa in loco predicto Orseriarum poterunt expediri, apud Sanctum Brancherium vel alibi litigando non trahentur, remittentur, nec eciam contra eorum vtilitatem a suis negociis euocentur.

2. Item quod ipsi vel ipsorum aliqui ab inde in antea per judicem nostrum Chablaisii presentem et futurum pro actibus judiciariis extra castellaniam Sancti Brancherii minime trahantur ne vexentur laboribus et expensis, et hoc nisi de mandato nostro processerit.

3. Item quod castellanus noster predictus et alii officiarii nostri qui in dictis loco et parrochia fuerint pro tempore bona quecumque bastardorum decedentium relictis liberis vno uel pluribus naturalibus et legitimis de ipsorumque proprio corpore procreatis, saysire, barrare, sequestrare, occupare, accipere, inuentoriaue de ipsis bonis conficere non audeant aliqualiter vel presumant, et non relictis liberis, prout supra, exceptis duntaxat bonis bastardorum natorum ex patribus in sacris ordinibus constitutis.

4. Item quod castellanus noster aut clericus curie dicti loci presentes et futuri nullas contra ipsos homines vel aliquem eorumdem ipsorumque posteros in futurum inquisiciones vel processus formet vel faciat sine denunciatore, nisi in criminalibus casibus a jure traditis et permissis.

5. Item quod omnes et singuli cuiuscumqne status et condicionis existant, vtentes memoribus et pascuis, pasqueragiis, aquis et aquarum decursibus tocius ville et parrochie predictarum, pro quibus per dictos homines viginti septem lb. et quinque sol. Maur. nobis de recepto annis singulis persoluuntur, per dictum castellanum nostrum compellantur et cogantur ad contribuendum in solucione quantitatis pecunie antedicte, attentis facultatibus et potencia singulorum, et in solucione aliarum expensarum pro suis leuis et imposicionibus fiendis imposterum inter ipsos taliter quod oneribus commoda respondeant et e contra.

6. Item quod dictus castellanus et alii officiarii nostri dicti loci presentes et futuri ex nunc in antea homines villagiorum Orseriarum et parrochie vel ipsorum posteros aliqualiter non

compellant venire ad coquendum eorum panem in furnis Orseriarum, nisi si et in quantum alias fieri extitit consuetum, sed eos et ipsorum successores in suis bonis vsibus tueantur et conseruent.

7. Item quod castellanus noster predictus in villa et parrochia supradictis non teneat vel constituat ex nunc in antea, tenereue aut constitui paciatur nisi unum bastonerium et non ultra ad finem quod ipsi nostri homines non grauentur laboribus et expensis, prout predicta in litteris per nos, nostrosque successores (l. predecessores) alias datis et emanatis continentur.

8. Preterea cum homines et habitatores loci et parrochie predictorum decedentes ab humanis per castellanum, commissarios, aliosque officiarios nostros in morte ipsorum diuersis coloribus exquesitis grauiter inculpentur contractus vsurarios diuersimode diuersisque temporibus exercuisse et eciam contractasse, sic quod ipsorum talium decedentium bona mobilia debita nomina (l. nomine) debitorum et alia huiusmodi capiunt, occupant, saysiunt, barrant, sequestrant, impediunt, distrahunt et dissipant, processus contra heredes decedentium faciunt, penas, mulctas et banna imponendo et de bonis et rebus talium decedentium inuentaria faciendo et eos in ipsis talibus bonis multipliciter perturbando, asserendo talia bona nobis causis premissis pertinere debere, quamquam impedimenta predicta causa extorsionis pocius quam debite prosecucionis juris nostri fieri videantur ; quibus ex causis attendimus heredes sic decedentium bonis eorum mobilibus et aliis indebite spoliari et priuari, dubitantes ipsi homines et habitatores ne imposterum talia illicita grauamina suos non transeant ad heredes, supplicauerunt nobis humiliter sibi super hiis de salubri remedio prouideri. Quapropter nos dictus comes volentes, vt premittitur, eorum indempnitati de nostra clemencia prouidere, pro nobis et nostris successo-

ribus, vt supra, dictis hominibus, communitati et singularibus personis loci et parochie predictorum qni nunc ibidem habitant et habitabunt in posterum', pro se et ipsorum heredibus, quictamus et remittimus per presentes omne jus omnemque actionem nobis competentem et competens in bonis mobilibus eorumdem sic decedentium, tam ex testamento quam ab intestato, cum liberis vel sine liberis naturalibus et legitimis ex eorum proprio corpore procreatis et procreandis, ratione vsurariorum contractuum factorum vel fiendorum publice vel occulte, dono, pacto, promissione vel alio tali modo seu quauis alia causa usure naturam quomodolibet sapiente, siue sit in pecuniis, denariatis siue rebus aliis quibuscumque, vbicumque talia bona consistant et valeant reperiri, ab omnique manu mortua et manus mortue juribus racione dicti casus vsure naturam sapientes, ipsos nostros homines et communitatem tam pro preterito tempore quam futuro serie presentium eximimus, liberamus eciam et franchiamus, exemptosque, liberos et franchos esse volumus nunc et semper; quorum bona mobilia vel alia quecumque per castellanum nostrum vel officiarios alios dicti loci presentes vel futuros capi, saysiri, barrari, occupari, distrahi vel aliter impediri nolumus racione dicti casus vsurarii vel vsure naturam habentis, siue sit per inuentarii confectionem, inquisicionibus vel processibus, siue talibus causis frivolis quoquomodo.

9. Ceterum cum nos reperierimus dictos homines, communitatem et ipsorum heredes et successores esse et fuisse in possessione libertatis et libertate pacifica spacio decem, viginti, triginta, quadraginta et quinquaginta annorum inconcusse, posito quod sine liberis naturalibus et legitimis decedant, de bonis suis mobilibus et immobilibus ordinandi et de ipsis in eorum ultimis voluntatibus disponendi pro sue arbitrio voluntatis, dum tamen in eorum ultima voluntate, si

testentur, nobis dimittant terciam partem bonorum suorum mobilium et modo eodem si decesserint intestati, dicta tercia pars bonorum mobilium predictorum nobis in solidum applicetur, eisdem hominibus et communitati concedimus, prout supra, quod ipsi et sui successores reliquas duas partes dictorum bonorum mobilium suis proximioribus dimittant seu alteri cui vel quibus voluerint ordinare et eis videbitur expedire. Et si ab intestato decederent sine liberis, bona mobilia hominum predictorum sic decedentium nobis in integrum perueniant et pertineant pleno jure, taliter quod dicti homines et eorum successores sint et perpetue remaneant homines nostri liberi et ligii et quod caluacatas nostras sequi debeant per unum mensem integrum eorum propriis sumptibus et expensis, quociens mandabuntur, cum quibusdam aliis ad que nobis tenentur prout in quodam instrumento facto super hiis recepto manu Johannis de Creissiaco dicti Aquabella notarii quondam, sub anno Dni millesimo tercentesimo quadragesimo quarto, indicione secunda, die vicesima sexta mensis aprilis, plenius est insertum ; que per eos nobis attendi volumus et obseruari.

10. Item predictis nostris hominibus et habitatoribus et successoribus ipsorum concedimus, prout supra, quod si tractu temporis castellanus noster vel alii commissarii vel officiarii dicti loci qui forent pro tempore, casibus aduenientibus predictis vel aliquo ipsorum, per heredes et successores talium decedentium mares vel femellas peterent vel fieri vellent extimacionem de predictis bonis eorum sic decedentium pro nostris juribus capiendis, ipsi tales heredes uel successores vtriusque sexus compelli vel coherceri non possint vel debeant per castellanum nostrum uel officiarios antedictos nec aliquam penam committere vel incurrere, si per errorem aut cum prestito juramento uel sine juramento forsan deficerent in extimatione fienda vsque ad quantitatem

quadraginta sol. Maur., nisi tamen dicta bona occultarent vel talia dolose in nostrorum detractionem jurium presumerent attentare, aliis juribus nostris in dictis bonis mobilibus nobis remanentibus, prout supra.

11. Item dictis nostris hominibus et communitati pro se et successoribus ipsorum laudamus et confirmamus, valituras-que et habituras roboris firmitatem decernimus omnes litteras et libertates de quibus supra mencio non habetur tam per predecessores nostros quam nos datas et concessas et eciam confirmatas, prout et quemadmodum eis vsi sunt huc usque. Quibus per concessionem presentium non intendimus in aliquo derogare.

Quibus mediantibus dicti communitas et homines et successores eorum perpetuo nobis et nostris successoribus dare, soluere et assignare conuenerunt singulis annis super bonis et rebus ipsorum quindecim florenos auri magni ponderis redditus annualis, solvendos et dandos nobis terminis quibus alii nostri redditus persoluuntur, in manibus castellani nostri dicti loci qui fuerint pro tempore et quorum assignationem quindecim flor. annualium facere debeant et etiam teneantur super dictis eorum rebus et bonis ad requisicionem Guillelmi de Malliono, procuratoris nostri Chablasii, sufficienter atque bene. Qui castellanus de eisdem quindecim flor. nobis annis singulis teneatur fideliter computare.

Mandantes tenore presentium balliuo, judici, procuratori Chablasii, castellano dicti loci et ceteris officiariis et commissariis nostris presentibus et futuris, quatenus omnia et singula capitula contenta in presentibus nostris litteris firmiter attendant et obseruent, in nullo contra faciant uel opponant, sed eosdem nostros homines et communitatem et successores ipsorum manuteneant et conseruent in eorum bonis vsibus et costumis, quibus eos et successores eorum vti libere faciant et permittant sine inquietacione quacumque. Pro quibus omni-

bus a dictis communitate et hominibus septies centum flor. auri boni et iusti ponderis habuisse et recepisse confitemur manu dilecti Petri Vicini, secretarii et thesaurarii nostri, qui de ipsis nobis computare debebit. Datum Auguste, die vltima julii, anno Dni millesimo CCC septuagesimo sexto.

Per dnum presente dno G. Destres concellario Sabaudie.

Redd. litt. port. M^ch. de Croso.

Confirmation des mêmes franchises par le duc Amédée VIII.

Thonon, 1431, 23 mars.

Amedeus dux sabaudie, Chablaysii et Auguste, etc., uniuersis modernis et posteris serie presentium fiat manifestum quod nos visis libertatibus et franchesiis presentibus annexis per inclite recordie illustrem dnum et auum nostrum carissimum dilectis fidelibus nostris hominibus et communitati Orseriarum dudum concessis, supplicacioni ipsorum hominum nostrorum super hiis nobis facte favore beniuolo annuentes, volentesque nostrorum inherendo vestigiis progenitorum ipsos homines nostros fauoribus tractare gratiosis, vt quanto nostre munifficencie presidio se nouerint sincerius pertractatos, tanto fidelitatis obsequio erga nos et nostros jugiter exhibeantur prompciores, idcirco matura deliberacione prehabita, ex nostra certa sciencia, pro nobis nostrisque heredibus et successoribus vniuersis, ipsas franchesias et libertates eisdem hominibus et communitati Orseriarum et posteritatibus eorumdem, videlicet prout de eisdem hactenus vsi sunt et non fuit derogatum, serie presentium confirmamus.

Mandantes propterea balliuo, judici et procuratori Chablaysii, necnon castellano et clerico curie Sancti Brancherii ac ceteris officiariis nostris presentibus et futuris, ipsorumque locatenentibus et cuilibet eorumdem, sub pena decem lb. forcium per quemlibet eorum quociens contra fecerit commitenda

et nobis irremissibiliter applicanda, quatenus ipsas franchesias et libertates eisdem hominibus et communitati ac posteritatibus eorumdem modo et forma premissis in omnibus teneant et obseruent ac per quoscumque inconcusse faciant obseruari, ipsosque de eis, vt conuenit, frui debite et gaudere, quibuscumque friuolis opposicionibus reiectis at non obstantibus. Nos enim ab eisdem hominibus pro premissis gratuite recepimus viginti flor. parui ponderis, manibus dilecti fidelis Michaelis de Ferro, thesaurarii nostri Sabaudie generalis, qui de eis nobis legitime tenebitur computare.

Datum Thononii, die vicesima tercia marcii, anno Dni millesimo quartercentesimo trigesimo primo.

Bolomyer.

Per dnum presentibus illustribus eius liberis Amedeo principe Pedemoncium et Ludouico de Sabaudia comite Gebenn.

Necnon dnis Jo. preposito Montis Jouis,
Jo. de Belloforti cancellario,
Henrico de Colomberio,
Nycodo de Menthone,
Jo. de Compesio,
Anthonio de Draconibus,
Francisco Compeysii,
R. de Monte Vugniardi,
magistro hospicii et
Johanne de Dyuona.

Redd. litt. port.

Quos quidem viginti florenos pp. in absencia suprascripti thesaurarii magistri mei et de ipsius mandato habui ego commissarius dni Petrus Girardi.

Idem Petrus Girardi.

A la charte de 1376 est suspendu le grand sceau équestre avec contrescel d'Amédée VI, tels qu'ils sont représentés, sous le N° 72, dans l'ouvrage de

Promis, *Sigilli de' principi di Savoia*. Un second sceau en cire rouge est maintenant informe. A la charte de confirmation de 1431 est suspendu le grand sceau équestre avec contrescel d'Amédée VIII, tels qu'ils sont représentés sous le N° 94 du même ouvrage.

2214

Antoine et Jean de la Tour vendent au comte de Savoie le château de Châtillon, la vallée de Lœtschen, le vidomnat de Conthey et leurs autres biens en Vallais pour le prix de 50 000 florins.

Saint-Maurice, 1376, 8 août.

Archives cant. de Fribourg, parchemin en partie effacé sur le côté droit. — Archives du canton du Vallais, volume intitulé : Traités entre le Vallais et la Savoie, fol. 61. — Ibid., volume intitulé : Copyen und Abschrifften ettlicher Antiquiteten, etc. fol. 50. — Furrer, III, 150 (extrait.)

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen. Per presens publicum et actenticum instrumentum fiat vniuersis et singulis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris manifestum quod anno Natiuitatis Dni millesimo CCC° septuagesimo sexto, indicione XIIII[a], die octaua mensis augusti, constitutis personaliter in presencia testium et mei notarii infrascriptorum propter ea specialiter que sequuntur illustri et magnifico principe dno nostro dno Amedeo Sabaudie comite, duce Chablaisii et Auguste, in Ytalia marchione, ex vna parte, et nobilibus et potentibus viris dno Anthonio et Johanne de Turre, dnis Castellionis in Vallesio et vicednis Contegii, militibus, ex parte altera. Dicti dni Anthonius et Johannes fratres, scientes et prudentes et spontanei, vt asserebant, de ipsorumque et vtriusque eorum juribus, factis et racionibus super infrascriptis veraciter et plenarie informati, pro se et suis heredibus et successoribus vniuersis,causamque habentibus et habituris ab eisdem, vendiderunt ipsorum vterque quantum ad vtrumque pertinet,

tradiderunt, cesserunt et concesserunt jure proprio in perpetuum et ex causa et titulo vendicionis, tradicionis uel quasi, cessionis et concessionis perpetuarum transtulerunt et mandauerunt perpetuo tenore huius publici et auctentici instrumenti prefato dno nostro Amedeo comiti, presenti et nomine suo et suorum heredum et successorum vniuersorum, causamque habentium et habiturorum ab eodem, stipulanti solempniter et recipienti, videlicet castrum ipsorum fratrum Castellionis in Valesio, totumque mandamentum, merum et mixtum imperium, juridicionem omnimodam, altam, mediam et bassam, homines, homagia, redditus, feuda, retrofeuda, seruicia, seruitutes, tributa, vineas, prata, res, bona, aquas, aquarum decursus, jura et actiones ad dictum castrum Castellionis et ipsius mandamentum pertinentes et pertinentia, seu dictis fratribus et alteri ipsorum racione castri et mandamenti predictorum pertinere debentes et debentia in eisdem, vna cum tota valle de Lieg et tota terra ab aqua vocata la Raspilly et generaliter cum omnibus aliis juribus, rebus, bonis, racionibus et actionibus dictis fratribus et alteri ipsorum pertinentibus et pertinere debentibus in tota patria seu territorio Valesii. Item vendiderunt perpetuo dicti fratres pro se et suis, vt supra, predicto dno nostro comiti, stipulanti et recipienti vt supra, domum ipsorum fortem de Contegio et vicedominatum eorum dicti loci cum juribus et exitibus eiusdem quibuslibet, necnon merum, mixtum imperium, juridicionemque omnimodam, altam, mediam et bassam quem et quam habent, habere debent, possunt, visi sunt et consueuerunt ibidem, homines, homagia, feuda, retrofeuda, emphiteoses, redditus, seruitutes, vsagia, servicia et alia tributa, aquas, earumque decursus, molendina, baptitoria, possessiones, prata, terras, vineas, banna, clamas et alios quoslibet vsus et exitus eorundem cum pertinenciis, appendenciis, introitibus et exitibus et juribus, rebusque vniuersis omnium

predictorum venditorum. Et generaliter et vniuersaliter vendiderunt supradicti fratres pro se et suis heredibus dicto dno comiti, vt supra recipienti, omnia et singula bona, juraque et actiones quas et que ipsi et vterque ipsorum habent, habereque debent et possunt aliquibus titulis seu causis in tota diocesi seu episcopatu Sedun. nulla exceptione interiecta, nisi duntaxat bonis mobilibus et debitis pro vna vice fratrum predictorum et vtriusque eorum. Et hoc vendiderunt, vt supra, precio et nomine precii veri et legitimi quinquaginta millium bonorum florenorum veterum de bono auro et magno pondere soluendorum dictis fratribus venditoribus uel eorum heredibus et successoribus causamque habentibus et habituris ab eisdem per ipsum dnum comitem emptorem, eius heredes et successores, in quatuor terminis infrascriptis, videlicet in carnispriuio proximo venienti laicorum duodecim millia et quingentos florenos auri boni veteres et magni ponderis; item in alio termino carnisprivii anno prius reuoluto alia duodecim millia et quingentos florenos similes et sic successiue duobus terminis carnispriuii continue sequentibus duodecim millia et quingentos flor. predictorum vsque ad plenam et integram solutionem quantitatum quinquaginta millium flor. predictorum, ad habendum, tenendum, possidendum, vendendum, cedendum et concedendum in testamento uel extra, et quicquid ipsi dno comiti et suis placuerit abinde in antea modo quolibet faciendum. Item constituentes se dicti venditores et ipsorum vterque, quantum ad eos spectat, predicta omnia vendita precario nomine dicti dni comitis emptoris possidere, donec ipsorum corporalem possessionem vel quasi receperit per se vel per alium. Quam apprehendendi et sibi retinendi auctoritatem et potestatem omnimodam ei concedunt dicti venditores, sese devestientes de omnibus predictis venditis et dictum emptorem inuestientes de ipsis per tradicionem vnius parui libri quem in manibus ipsorum tenebant. Nichil juris, actionis et

racionis, possessionis et proprietatis retinentes in predictis venditis, sed omnia et singula sibi pertinentia in eis ipsi emptori remittentes et tradentes. Item et hanc vendicionem, cessionem et concessionem fecerunt ipsi fratres ipsi dno comiti sub talibus condicione et pacto quod predicta vendita eidem dno comiti emptori garentire et manutenere, de euictioneque teneri non se obligauerunt nec tenentur per presentem contractum. Quam tamen quantitatem quinquaginta millium flor. prefatus dnus noster comes pro se et suis heredibus et successoribus soluere et satisfacere promisit, se obligauit et conuenit, vt infra, per se uel per alium dictis fratribus venditoribus seu eorum certo mandato, uel ipsorum heredibus et successoribus et assignatis, causamque et racionem habentibus et habituris ab ipsis, scilicet apud Friburgum seu Nouum Castrum terminis suprascriptis, videlicet in loco illo duorum locorum predictorum in quo securius solucio predicte quantitatis fieri poterit per eumdem, et hoc per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et obligacione omnium bonorum suorum, mobilium, immobilium, presentium et futurorum quorumlibet et per fidem sui corporis datam et prestitam per eumdem dictis fratribus venditoribus eleuando digitum ad celum et per fidem quam habet nobilitati et armis suis in altero locorum predictorum et terminis suprascriptis. Acto et conuento inter partes predictas quod dictus dnus comes emptor et sui teneantur et debeant soluere et supportare omnia onera, dampna, missiones, expensas et interesse que et quas dicti fratres venditores et sui aut alter eorumdem, seu eorum certi nuncii et mandati facerent, sustinerent aut incurrerent occasione et defectu dicte quantitatis quinquaginta millium flor. loco et terminis supradictis non solute et partis ipsius quantitatis solui restande in aliquo terminorum predictorum. Pro qua quantitate quinquaginta milium flor. facilius et melius soluenda per ipsum emp-

torem et suos dictis venditoribus et suis, prout supra, dictus dnus noster comes emptor pro se et suis se et bona sua quelibet submisit curiis omnibus sanctissimi dni nostri pape et sigillorum paruorum Montispessulani et de Souuieres, et omnibus aliis curiis ecclesiasticis et secularibus, per quas dicti venditores et sui ipsum emptorem et suos pro habendo solutiones quantitatis predicte voluerint contringere et compulsionibus earumdem, ita quod juramentum fidei non deroget, vel e contra, nec eciam in aliis obligationibus supradictis, vel e contra. Faciens uel constituens idem dnus comes emptor pro se et suis per tenorem huius publici et auctentici instrumenti suos procuratores generales et nuncios speciales, videlicet Henimandum de Yaemberg de dyocesi Basiliensi, Altimant de Vrsin, Henricum Nonantz de Nigro Castello, dyocesis Lausan., Poncetum Sapini dyocesis Bisont., licet absentes tanquam presentes, et Johannem de Ray clericum dyocesis Bisont. presentem et mandatum in se suscipientem, omnes simul et quemlibet ipsorum in solidum, videlicet ad confitendum in predictis curiis seu alter ipsorum nomine dicti constituentis dictum debitum quinquaginta millium flor., seu partem ipsius quantitatis non solutam per ipsum debitorem et suos venditoribus antedictis seu eorum heredibus et successoribus. Promittens et jurans idem dnus comes constituens juramento fideque corporis et aliis suis obligacionibus suprascriptis dictos suos procuratores aut aliquem ipsorum non reuocare, sed ratas et firmas habere et tenere confessiones de dicto debito seu parte eiusdem fiendas per eosdem seu aliquem ipsorum, et contra ipsas per se uel per alium aliquomodo non venire, neque alicui contravenire volenti consentire. Volens, concedens et indulgens idem dnus comes debitor pro se et suis dicto dno Anthonio de Turre creditori quod fidelitas et homagium quam et quod idem Anthonius fecit et prestitit, vt asserit, ipsi dno comiti non inferat seu portet

aliquod onus seu preiudicium honoris, fidelitatis et homagii predictorum ipsi dno Anthonio quantum ad exigendum quantitatem quinquaginta millium flor. predictorum, prout supra, nec cohercio et conpulsio fiende vigore obligacionum suprascriptarum et infrascriptarum contra dictum dnum Anthonium pro habenda quantitate predicta. Acto tamen et conuento inter ipsum dnum comitem et ipsos fratres venditores et in pactum expresse deducto quod quamdiu hostagia infrascripta tenebuntur, quod dicti fratres venditores et creditores non possint nec debeant in aliquibus seu aliqua curiarum predic tarum prosequi ipsum dnum comitem debitorem contra ipsius honorem, scilicet occasione fidei corporis per ipsum dictis creditoribus, prout supra, donate, aliis tamen obligacionibus et curiarum compulsionibus ipsis creditoribus semper saluis. Saluatis tamen condicionibus et adiectionibus supra et infrascriptis. Preterea ad maiorem securitatem et firmitatem soluendi, tenendi et obseruandi dictis creditoribus et suis omnia suprascripta per dictum dnum comitem debitorem et suos, ipse dnus comes promisit, pepigit et conuenit sub fide sui corporis, juramentoque et obligacionibus suis suprascriptis et per modum suprascriptum tradere, procurare et facere effectualiter obligari erga dictos creditores bonos et ydoneos fideiussores et principales redditores et solutores ipsos omnes simul et ipsorum quemlibet in solidum de soluendo dictis creditoribus et suis quantitatem quinquaginta millium flor. predictorum locis et terminis suprascriptis, casu quo idem dnus comes debitor deficeret in soluendo eamdem quantitatem, vt supra, seu aliquam eiusdem partem et ipsos fideiussores procurabit et faciet obligari per fidem suorum corporum et per alias obligaciones, submissiones et juramenta similes et similia ad quales et que idem dnus superius est astrictus, videlicet Petrum Gerbasii de Bellicio, thesaurarium Sabaudie, et casu quo dictus Petrus non se voluerit obligare de predictis, facta

tamen bona diligencia et requesta erga ipsum Petrum per dictum dnum comitem de ipso faciendo, vt supra, obligari, sine tamen compulsione indebita et feroci, obligari faciet et procurabit idem dnus comes loco ipsius Petri per modum et formam suprascriptos nobiles et potentes viros dnos de Camera et de Intermontibus et Johannem de Miolano filium dni Miolani cum consensu et autoritate dicti sui patris, Andream Belatruchi de Chamberiaco, dnum Humbertum de Columberio, bailliuum Vuaudi pro dicto dno comite et Anthonium Championis de Sancto Michaele in Maurianna. Quos fideiussores et eorum quemlibet dictus dnus comes promisit et conuenit, vt supra, facere obligari sub similibus obligacionibus et submissionibus quibus supra et aliis obligacionibus et renunciacionibus in talibus oportunis, de eundo ad tenendum hostagia cum ipsorum et cuiuslibet eorum statu ad dictum locum Noui Castri vel ad dictum locum Friburgi, in quo ipsorum locorum videlicet securius ire poterunt, et hoc sine aliqua intimacione et requesta per dictos fratres creditores aut alterum ipsorum seu eorum parte dictis fideiussoribus fienda, scilicet infra octauam diem post terminum carnispriuii laycorum quolibet anno, scilicet in termino dictorum quatuor terminorum, lapsis antedictis octo diebus, eo scilicet casu quo dnus noster comes prescriptus vel sui deficerent in solucione quantitatum debitarum in dictis terminis, vt supra, et aliquo eorumdem, et sub talibus eciam condicione et pacto adiectis in hoc contractu quod dicti fideiussores et principales non possint, nec debeant, nec alter pro ipsis vel altero eorumdem petere et requirere a dictis creditoribus dilacionem seu respictum de non eundo ad tenendum hostagia, pro vt supra, termino et terminis supradictis. Et casu quo ipsa dilacio ipsis fideiussoribus seu alteri ipsorum forsitan concederetur, quod ipsa concessio nulla sit, nulliusque valoris vel momenti, sed nichilominus ipsi fideiussores et ipsorum quilibet teneantur

et debeant ire ad tenendum hostagia predicta et ipsa tenere continue, vt supra, donec soluciones facte sint ipsis creditoribus vel eorum mandato de duodecim millibus et quingentis flor. quolibet dictorum terminorum antedictis et non possint uel debeant venire ad aliquam prouisionem, nisi duntaxat hospitis vel hospitum in quorum hospiciis logiati erunt in dicto loco Noui Castri uel Friburgi pro hostagiis predictis. Verumptamen actum est et in pactum expresse solempniter inter dictas partes deductum quod quando et quamdiu dicti principales et fideiussores tenebunt hostagia predicta, quod dicti fratres creditores aut alii seu alius eorum nomine non possint nec debeant ipsos fideiussores aut alterum eorum cohercere, constringere aut conuenire seu constringi aut compelli facere modo quouis per aliquam curiarum predictarum seu aliam qualemcumque pro quantitatibus flor. antedictis vel aliqua earumdem. Promisit eciam et conuenit dictus dnus comes debitor pro se et suis sub obligacionibus predictis quod casu quo dictus Petrus Gerbaisii se obligabit de predictis et post ipsius obligacionem idem Petrus decederet ab humanis ante solucionem dictorum quinquaginta millium flor., quod ipse dnus comes loco dicti Petri faciet et procurabit obligari sub similibus obligacionibus quibus dictus Petrus obligari debet, vt supra, dictos dnos Camere et Intermontium et Johannem de Miolano predictum. Et in casu quo predictus Andreas casum mortis subiret post suam quam ipsum facturum promisit, vt supra, predictus dnus comes, obligacionem et ante solucionem dicte maioris quantitatis, loco eiusdem Andree facere et procurare obligari dnum Johannem Marescalli vel dnum de Vlteris. Et casu mortis, vt supra, dicti dni Humberti balliui Vuaudi, dnum Montagniaci in Vuaudo, et in casu mortis, vt supra, dicti Anthonii Championis, Galesium de Viriaco vel dnum Robertum dnum de Mentone. Et in casu quo predicti loco dictorum fideiussorum obligandi seu

aliqui eorum decederent ab humanis ante factam solucionem integram dicte quantitatis quinquaginta millium flor. seu alicuius partis eorumdem, dictus dnus comes debitor promisit, pepigit et conuenit sub obligacionibus predictis dictis fratribus creditoribus ponere et facere obligari loco mortui seu mortuorum bonos et sufficientes fideiussores sub obligacionibus quibus se obligauerunt mortuus seu mortui fideiussores suprascripti pro quantitate scilicet restanda tunc ad soluendum de totali quantitate suprascripta. Item pacto et similiter conuento inhitis per dictum dnum comitem et dictos fratres creditores vigore huiusmodi contractus quod si vnus vel plures predictorum hostagiorum morerentur ipsis existentibus in hostagiis predictis et dictis hostagiis durantibus, quod dicti fratres et sui eorumve causam habentes teneantur et debeant requirere predictum dnum comitem seu eius heredes et successores, vt ipsi ponant et mittant loco mortui uel mortuorum in dictis hostagiis vnum alium seu alios hostagium et hostagios sufficientes et ydoneos, tali modo videlicet quod si dictus dnus comes tempore requisito esset infra comitatum Sabaudie, quod ille seu illi quos vel quem mittere debet et tenetur, vt supra, ad tenendum dicta hostagia vt supra, infra quindecim dies post dictam requestam. Et si forsan dictus dnus comes tempore dicte requeste foret extra dictum suum comitatum, quod ille seu illi quos mittere deberet ad dicta hostagia, ut supra, pro ipsis tenendis, esse debeant in loco hostagiorum predicto infra vnum mensem duntaxat post requestam antedictam fiendam, ut supra, per creditores antedictos. Item actum extitit et in pactum deductum inter duas partes quod in casu et quamdiu dicta hostagia tenebuntur per dictos fideiussores in altero locorum Noui Castri et Friburgi predictorum, quod dicti fratres creditores vel sui aut alter ipsorum nomine non possint, debeant, nec eciam liceat prefatum dnum comitem debitorem per aliquam

dictarum curiarum seu alio quouismodo compellere vel conuenire pro habenda solucione quantitatum suprascriptarum vel alicuius earum, nec vigore suarum obligacionum predictarum, donec videlicet lapsis duobus mensibus post primam diem qua dicti ossides seu hostagiati erunt in hostagiis antedictis. Et tamen lapsis dictis duobus mensibus quibus dicti fideiussores tenuerint dicta hostagia, dicti fratres creditores et sui conueuire et compellere facere possunt et eis liceat dictum dnum comitem per dictas curias et modis aliis supradictis, non obstantibus hostagiis antedictis. Attamen ipsi fratres aut sui aut aliquis ipsorum ipsum dnum comitem et suos existentibus dictis fideiussoribus in dictis hostagiis prosequi et compellere non possint, nec eis liceat de et pro fide corporis ipsis fratribus per eundem dnum comitem, vt supra, donata, sed semper honor ipsius comitis quantum ad dictam fidem et casu predicto illesus maneat et conseruetur. Item promisit et conuenit dictus dnus comes sub obligacionibus predictis facere et procurare firmiter et effectualiter obligari infra proximum festum beati Michaelis dictos fideiussores, scilicet Petrum Gerbaisii vel superius nominatos loco ipsius obligaturos, vt supra, Andream Belatruchi, balliuum Vuaudi et Anthonium Championis de tenendo, soluendo et attendendo, ut supra, omnia et singula promissa et conuenta per dictum dnum comitem casu quo ipse eadem non attenderet, solueretque et obseruaret. Et in casu quo dictus dnus comes deficeret in premissis seu in aliquo ipsorum ipse dnus comes debet et tenetur promisitque et conuenit sub obligacionibus supradictis, statim lapso festo beati Michaelis predicto, ire personaliter apud Lausannam cum statu suo et facere et procurare cum effectu quod egregius vir dnus Petrus comes Gebennensis se obligabit effectualiter erga dictos fratres modo simili quo dictus dnus comes se nunc obligat et superius est obligatus, scilicet de eundo statim lapso dicto festo beati Michaelis apud

Lausannam cum statu suo personaliter ad tenendum in dicto loco Lausanen. ipsi duo dni comites hostagia continue vterque in suo statu et a dicto loco non recedere vllo modo donec prenominati fideiussores fuerint, sicut superius scribitur, erga dictos fratres creditores obligati. Item promisit et conuenit idem dnus comes sub obligacionibus suis predictis prenominatis fratribus creditoribus, stipulantibus et recipientibus vt supra, firmiter et effectualiter obligare castellanos Rote, Yuerduni et Rotondimontis presentes et futuros erga dictos fratres creditores et per ipsos tres castellanos dictos fratres bene assecurare de solui et satisfieri faciendo dictis creditoribus vel eorum certo mandato vltra dictam quantitatem quinquaginta millium flor. et ex causa huiusmodi contractus, videlicet mille et quingentos flor. veteres boni auri et magni ponderis, videlicet in primo termino solucionis fiende, vt supra, de duodecim milibus et quingentis flor. antedictis, hoc est in termino carnispriuii proximi, et anno reuoluto illo eodem termino mille et quingentos flor. auri et ponderis predictorum, et tercio anno eodem termino carnispriuii mille flor. auri et ponderis predictorum, et anno quarto sequenti eodem et vltimo termino alios mille flor. auri et ponderis predictorum. Item actum, promissum extitit et conuentum solempniter et expresse inter partes predictas et hoc voluerunt, pepigerunt et concesserumt dicti fratres creditores nomine suo et suorum sub juramento, obligacionibus et promissionibus ipsorum infrascriptis, quod non obstantibus promissionibus, submissionibus, prestacione fidei, pactis et obligacionibus eis, ut supra, factis per dictum dnum nostrum comitem debitorem et eius fideiussores de soluendo quantitatem quinquaginta millium flor. predictam, idem dnus comes debeat, teneatur et sibi liceat ponere in depositum in manibus nobilium virorum dnorum Guillelmi de Grandissono, dni de Sancta Cruce et de Aubona, et suprascripti dni Humberti de Columberio, nunc balliui Vuaudi, viginti quatuor

millia flor. veteres auri boni et magni ponderis de dicta quantitate quinquaginta millium flor., scilicet de quantitate ex ipsa quantitate, vt supra, debita in duobus ultimis terminis supradictis. Que quantitas viginti quatuor millium flor. poni et implicari debet in acquirimento bono et licito vnius castri et mille ducentorum flor. auri boni et magni ponderis de redditu per annum cum mero et mixto imperio et juridicione omnimoda. Quod castrum et redditus predictos cum hominibus ipsos debituris, rebusque, feudis, juribus et bonis pro quibus dicti redditus debebuntur, dictus dnus Anthonius de Turre nomine suo et heredum suorum et successorum teneat et tenere debeat, ipsosque tenere et recognoscere specifice tenetur, promisit et conuenit pro se et suis sub obligacionibus suis infrascriptis ipsi dno comiti presenti, stipulanti et recipienti vt supra, a dicto dno nostro comite et suis heredibus et successoribus in feudum ligium et nobile sub homagio ligio pre ceteris dnis quibuscumque. Et si forsan dictum castrum et dicti mille et ducenti flor. auri annualis redditus bene et sufficienter siti et assignati cum mero et mixto imperio et juridicione omnimoda eorumdem haberi et acquiri possent per dictum dnum Anthonium et suos minori precio dictorum viginti quatuor millium flor., residuum remaneat et soluatur dictis fratribus creditoribus cum alia quantitate eiusdem soluenda, sicut supra. Preterea dicti dni Guillelmus et Humbertus debent et tenentur bene et sufficienter assecurare ac obligaciones competentes et ydoneas facere et prestare dicto dno comiti, vt supra stipulanti, quod dicta quantitas viginti quatuor millium flor. vel aliquid ex ipsa non euadet, exportabitur seu remouebitur per quosquam de ipsorum manibus et potestate, quousque dictum acquirimentum castri et mille ducentorum flor. redditus predictorum factum fuerit per ipsum dnum Anthonium seu alium aut alios eius nomine bene et sufficienter situatum et assignatum ad respectum vide-

licet et arbitrium gentium dni comitis antedicti super hoc deputandorum per eumdem. Et jam hodie dictus dnus Humbertus presens in recitacione huiusmodi contractus promisit, pepegit et conuenit nomine suo et heredum suorum dicto dno comiti, stipulanti et recipienti ut supra, per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, et per fidem sui corporis datam et prestitam per ipsum dicto dno comiti, dictum depositum viginti quatuor millium flor. bene et legaliter quantum sua interest et intererit, quando ipsum dicto dno Guillelmo et eidem traditum fuerit, conseruare et non alicui expedire persone, nisi pro faciendo et soluendo acquirimento predicto. Quamobrem contemplacione huiusmodi contractus dictus dnus comes noster pro se et suis, ut supra, quittabit et renuntiet de gracia speciali et ex nunc prout ex tunc quittat et remittit dicto dno Anthonio pro se et suis recipienti omnes laudes, vendas et quinquenos ipsi dno comiti pertinentes et debendas pro vna vice pro dicto acquirimento, ut supra, acquirendo, vsque ad quantitatem viginti qnatuor millium flor. predictorum. Voluitque, concessit et in pactum deduxit idem dnus comes pro se et suis, ut supra, dictis dnis Anthonio et Johanni fratribus, quod si ipsi velint ponere et implicare totum residuum dictorum quinquaginta millium flor. quod restat vltra dictam quantitatem dictorum viginti quatuor millium flor. in acquirimento redditus seu aliarum rerum infra terram dicti dni nostri comitis, quod ipse eis quittabit et remittet pro vna vice omnes laudes et vendas et quinquenos sibi debitos, debendos et pertinentes racione dictorum acquirimentorum de dicto residuo, vt supra, fiendorum, et illo casu dicti fratres et sui debeant et teneantur, promiseruntque et conuenerunt ex nunc prout ex tunc omnia et singula que de feudo dicti dni comitis ipsi et vterque ipsorum acquirent ex

dicto residuo quinquaginta millium flor. recognoscere esse et debere esse de feudo dicti dni comitis et suorum, sine tamen onere alterius homagii preterquam illius dicti dni Anthonii, qui predicta, vt supra, acquirenda, quantum sibi pertinebunt, tenebitur recognoscere in augmentum feudi et sub alio homagio ad quod ipsi dno comiti tenetur aliunde pro dicto acquirimento viginti quatuor millium flor. Acto quidem conuentoque et in pactum solempniter expresse deducto quod dictum acquirimentum dictorum castri et mille ducentorum flor. redditus annualis fieri debeat per dictum dnum Anthonium seu alium eius nomine in et de castris, redditibus, rebus, bonis et juribus existentibus infra limites et confines comitatus Sabaudie. Et factum esse debet dictum acquirimentum, prout promisit et conuenit ipsi dno comiti dictus dnus Anthonius sub juramento et obligacionibus suis infrascriptis, infra vnum annum post ultimum terminum solucionis tocius quantitatis quinquaginta millium flor. suprascripte ; aliter dicta quantitas viginti quatuor millium flor. esse et remanere debeat in deposito in manibus dictorum depositorum vsque quo dictum acquirimentum factum extiterit, prout supra. Item vigore presentis contractus dictus dnus Anthonius promisit, pepigit et conuenit per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium et singulorum bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, dicto dno comiti, ut supra stipulanti, et per fidem sui corporis datam et prestitam per ipsum dicto dno comiti quod ipse dnus Anthonius faciet et procurabit omnimodo et cum effectu erga nobilem dnam Johannam de Villario eius uxorem quod ipsa omnia et singula in presenti instrumento comprehensa et descripta laudabit, ratifficabit, emologabit et confirmabit, quodque nomine suo et suorum perpetue quittabit, cedet, concedet et remittet dicto dno comiti et suis heredibus et successoribus omnia jura et actiones, rationes-

que quas et que eadem Johanna habet et habere potest tam ratione assectamenti sue dotis quam aliis causis et titulis quibuscumque in omnibus bonis, rebus, juribus et actionibus dictorum fratrum venditorum et vtriusque ipsorum, sicut supra venditis et existentibus in tota diocesi Sedun., et hoc infra vnum mensem proximum hodie inchoatum, cum promissionibus, obligacionibus, juramentis, renunciacione et aliis solempnitatibus et firmitatibus in talibus opportunis. Et dictus dnus comes pepigit et conuenit dicto dno Anthonio et michi notario publico infrascripto stipulanti et recipienti more publice persone nomine et ad opus dicte dne Johanne absentis, quod ipse dnus comes laudabit, ratifficabit et confirmabit prefate dne Johanne assectamentum seu assignacionem dotis sue sibi fiende per dictum dnum Anthonium eius virum super acquirimento viginti quatuor millium flor. predictorum, vt supra, fiendo, vsque scilicet ad quantitatem duodecim millium flor. auri boni ponderis cum promissionibus, juramentis et aliis in talibus oportunis. Et si forsan dictus dnus Anthonius moriretur, quod absit, antequam dictum acquirimentum dictorum viginti quatuor millium flor. esset factum, ut supra, eo casu dicte partes volunt, consentiunt et concedunt quod dictus dnus Guillelmus de Grandissono, dnus Ludouicus de Cossonay et dictus dnus Humbertus de Columberio faciant et potestatem faciendi habeant acquirimentum predictum nomine et ad opus et ex parte heredum, successorum et assignatorum dicti dni Anthonii, vsque ad dictam quantitatem viginti quatuor millium flor. predictorum. Quo acquiramento facto, vt supra, dicti heredes vel milites ipsorum parte heredum prefate dne Johanne assignent et assectent, assectareque debeant et teneantur dotem suam vsque ad quantitatem duodecim millium flor. auri boni ponderis super acquirimento predicto. Et nichilominus ex nunc prout ex tunc dictus dnus Anthonius vult et consentit tenore pre-

sentis instrumenti quod dicta quantitas viginti quatuor millium flor. sit eidem dne Johanne vsque ad dictam quantitatem duodecim millium flor. obligata et assignata, donec sibi facta fuerit assignacio quàntitatis duodecim millium flor. predicte. Insuper dicti dni Anthonius et Johannes fratres venditores et vterque ipsorum promiserunt, dixerunt et testifficati fuerunt in verbo veritatis et sub fide suorum corporum data et prestita per ipsos dicto dno comiti, per juramentaque ipsorum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestita, obligacioneque omnium bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futororum, quod ipsi et alter eorumdem non vendiderunt, donauerunt, cesserunt et obligauerunt nec transportauerunt castrum Castellionis, domum fortem Contegii, nec aliqua alia, vt supra, vendita dicto dno comiti alteri persone preterquam dicto dno comiti, vt supra, et non fecerunt et facient modo quouis aliquid propter quod vendicio presens et omnia alia suprascripta, quantum eos concernunt, non valeant et in plena roboris firmitate perseuerent; exceptis tamen rebus et bonis quas et que dicti fratres vendiderunt, vt asserunt, sub reachetis que adhuc, vt asserunt, non preterierunt, scilicet capitulo Sedun., illis de Asperlins, Aymoni de Herdes et magistro Guillelmo de Luschia, quorum reachetorum jura, actionesque et raciones quas et que dicti fratres habent et habere debent retinendi et reachetandi in dictis rebus et bonis vigore dictorum reachetorum et aliarum causarum quarumlibet, ipsi fratres dederunt et concesserunt prefato dno comiti, stipulanti et recipienti sicut supra. Promiserunt eciam et pepigerunt dicti fratres sub juramentis et aliis suis obligacionibus prescriptis prefato dno comiti vel dno Johanni de Blonay balliuo Chablasii aut Anthonio Championis uel alteri persone per dictum dnum comitem super hiis ordinande realiter et effectualiter tradere et expedire omnes et singulas litteras, chartras, extentas, recogniciones, instru-

menta, documenta et informaciones quaslibet quas et que dicti fratres aut alter eorum habent, habereque debent et possunt facientia et tangentia vendita supradicta et aliqua ex eisdem, et hoc infra vnum mensem proximum postquam res et bona dictorum fratrum existentia in dicto castro Castellionis adducta et apportata fuerint ad Sanctum Mauricium Aganen. Item promisit, pepigit et conuenit dictus dnus noster comes sub obligacionibus suis predictis dictis fratribus facere adduci missionibus et expensis suis gentes dictorum fratrum existentes infra dictum castrum Castellionis vnacum ipsorum actileria, garnimentis et aliis rebus mobilibus existentibus infra dictum castrum salue, feliciter et secure, et eciam ea bona mobilia et garnimenta que ipsi fratres habent apud Contegium, exceptis et exclusis a dictis bonis mobilibus Castellionis duntaxat machinis et spingalis, troyes, moutous, gardepas ac tota actileria pertinente ad ipsa instrumenta, et si aliam actileriam, garnimentaque et victualia que dicti fratres haberent in dictis castro Castillionis et domo Contegii, que dictus comes velit habere precio competenti, actum et conuentum est inter partes predictas quod ipsa actileria, victualia et vtensilia extimentur rationabiliter et eque per Heynemandum de Yagemberg, castellanum dicti castri Castellionis, et Mermetum Rongeti de Bellicio, clericum et secretarium dicti dni comitis, potissime illa que sunt in dicto castro Castellionis et eciam in dicta domo Contegii, et quantitatem flor. seu alterius pecunie ad quam predicta fuerint per prenominatos fideliter extimata et taxata et de qua tamen quantitate dicti fratres litteras testimoniales habebunt a dictis Heynemando et Mermeto, nobilis et potens vir dnus Johannes de Blonay, dnus Sancti Pauli et balliuus Chablasii pro dicto dno comite, scienter et sponte pro se et suis debere confitetur et respondet et se soluturum promisit ipsis fratribus per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione bonorum

suorum, se eciam propter hoc submittendo curiis omnibus supradictis ex nunc prout ex tunc, dictis fratribus de Turre nomine et ex parte dicti dni comitis soluere et expedire realiter eisdem uel ipsorum mandato ipsam quantitatem extimatam apud Villam nouam Chillionis infra octo dies post festum beati Andree proximum. Sed non dedit dictus balliuus ipsis fratribus fidem corporis pro predictis. Quem balliuum dictus dnus noster comes promisit et conuenit juramento suo et sub obligacione bonorum suorum de dicta quantitate extimacionis penitus indempnem obseruare et eripere totaliter sine dampno. Item virtute huius contractus prefatus dnus noster comes pepigit et conuenit predictis fratribus de Turre quod hominibus et seruis ipsorum vsque ad numerum duodecim, quos voluerint nominare, qui non auderent remanere et morari in terra Vallesii et qui vellent vendere eorum hereditates et bona in dicta terra existentia, idem dnus comes dat et quittat ex nunc prout ex tunc laudes et vendas et cinquenos ipsi dno competituros et contingentes racione et causa vendicionis predictorum, sicut supra, fiendorum, et illorum hominum et seruorum qui se vellent tenere et manere super hereditate ipsorum in dicta terra Vallesii sine recedendo pro nunc ab eadem, dictus dnus noster comes debet et tenetur saluos et securos ibidem tenere seu teneri facere, exceptis illis qui ultra aquam vocatam Morgy, qui videlicet fuerunt in capcione castri Sete et in morte reuerendi in Christo patris dni Guichardi, quondam episcopi Sedun., quos gaudere faciat et potestatem gaudendi et vtendi concedat eisdem dnus comes hereditatibus et bonis eorumdem per alium vel alios quam seipsos vtiliter et eque ; vlteriusque consentit et concedit idem dnus comes quod alii qui fuerunt in dictis capcione et morte de Contegio et de aliis locis terre dicti dni nostri comitis, possint et eis liceat morari, negociari et conuersari pacifice, secure, quieteque apud Contegium et in aliis villis et locis terre dicti dni

nostri comitis. Item est actum conuentumque et in pactum deductum inter partes predictas quod dictus dnus noster comes vigore presentis contractus dat et graciose concedit Henimando de Yahember, nunc castellano dicti loci Castillionis, sexcentum flor. veteres auri boni et magni ponderis, et promisit ac conuenit idem dnus comes prefatum Henemandum facere de dicta flor. quantitate contentari antequam recedat a dicto castro Castellionis, vel ipsum taliter assecurare de ipsis habendis quod erit contentus, seu ipsam quantitatem flor. facere responderi et solui sufficienter hinc ad festum beati Michaelis proximum dicto dno Anthonio de Turre nomine et ex parte dicti Henemandi, aut ipsi dno Anthonio vice et nomine dicti Henemandi assignacionem sufficientem facere fieri in episcopatu Lausan. de sexaginta flor. auri boni et magni ponderis per annum hinc ad dictum festum beati Michaelis, quos percipere et habere debeat et possit prefatus dnus Anthonius, nomine quo supra, annis singulis, si dicta quantitas sexcentum flor. ante festum beati Michaelis non esset eidem aut eius certo mandato persoluta, absque eo quod ipsi sexaginta flor. in sortem computentur. Verumptamen dicti sexaginta flor. possint redimi quolibet anno ante festum beati Martini per solucionem quantitatis sexcentum flor. supradicte. Mandantes et precipientes dicti fratres venditores per tenorem huius publici instrumenti castellanis, vicedno, hominibus et subdictis ipsorum dictorum locorum venditorum et aliis vniuersis et singulis personis aliqua debentibus eisdem et tenentibus ab ipsis ratione predictorum venditorum vel alicuius eorum, quatenus predicta vendita omnia et singula prefato dno comiti emptori vel eius certis nunciis et mandatis expediant, tradant, soluant, respondeant, recognoscant, deliberent pariter et impendant omni alio mandato postposito, sicut et quemadmodum ipsi dictis fratribus venditoribus aut alteri ipsorum respondere, soluere,

recognoscere, parere et intendere pro predictis venditis aut aliquo ipsorum debebant et tenebantur ante predictum contractum. Quibus expedicione, tradicione, solucione, quittacione et recognicione sic factis dicto dno comiti emptori per prefatos castellanos, vicednum, homines et personas dicti venditores et vterque ipsorum ipsos castellanos et homines solempniter quittauerunt et liberauerunt dicti fratres pro se et suis omnino tenore presentis instrumenti, pactum eisdem facientes expressum de vlterius quidquam pro premissis ab eis non petendo, me notario infrascripto tanquam publica persona stipulante solempniterque recipiente dictas quittacionem et mandata vice, nomine et ad opus castellanorum, vicedni, hominum et personarum prescriptorum. Mandantes insuper et jubentes dicti venditores et vterque ipsorum, quantum eos et vtrumque eorum spectat, vniuersis et singulis notariis et clericis aliquas litteras, instrumenta, recogniciones et alia documenta habentibus et scientibus penes se que tangunt et concernunt predicta vendita seu aliquid ex ipsis, quod ipsas et ipsa dicto dno comiti aut suis certis mandatis expediant et tradant sine contradicione quacumque. Promittentes partes predicte et ipsorum singule persone, quantum ad eos spectat, sibi ad inuicem altera alteri solempnibus stipulacionibus interuenientibus hinc inde et per juramenta sua fidemque corporum et alias suas obligaciones suprascriptas, ita quod fides juramento non deroget, nec juramentum fidei, vel econtra, omnia et singula in presenti instrumento et singulis clausulis et ponctis eiusdem contenta et descripta rata, grata, firma et irreuocabilia habere, tenere, attendere et obseruare perpetuo cum effectu in judicio et extra, et nunquam contra ipsa seu aliqua ex eisdem facere vel venire aut alicui contra ea facere vel venire volenti modo aliquo consentire. Renunciantes partes predicte et alie persone superius obligate, quantum quemlibet suprascripta concernunt, ex

eorum certis scienciis et per juramenta sua jam predicta in hoc facto omni actioni et excepcioni doli mali, metus, dictarumque vendicionum, promissionum, prestacionum fidei, corporis obligacionum, pactionum, conuencionum et aliorum suprascriptorum omnium et singulorum non sic, non rite seu minus legitime factorum et conuentorum, juribusque quibus deceptis in suis contractibus subuenitur et dampnificati in integrum restitui debent, juribus eciam dicentibus si dolus det causam contractui vel inciderit in eundem, ipsum contractum posse et debere rescindi, confessionemque factam extra judicium non valere, et submittentem se aliene juridicioni ante litem contestatam penitere posse, oblacioni libelli et copie presentis instrumenti seu note et omnibus aliis exceptionibus, priuilegiis, consuetudinibus et juribus tam canonicis quam ciuilibus quibus contra predicta vel ipsorum aliqua possent facere vel venire, aut in aliquo modoquolibet se tueri, et juri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis. De quibus partes predicte requisierunt et voluerunt fieri et reddi per me notarium infrascriptum tot publica instrumenta eiusdem tenoris ad opus dictarum partium, vtriusque earum et aliorum omnium quorum interest et potest interesse, quot a me fuerint requisita, que sigillari valeant et debeant sigillo magno seu mediocri dicti dni comitis et eciam sigillis dictorum fratrum venditorum ad maiorem roboris contentorum in iisdem firmitatem, et dictari, corrigi, emendari legitime et secure pro dictis partibus consilio peritorum, substancia tamen huius contractus non mutata. Acta fuerunt hec in claustro superiori abbacie Sancti Mauricii Aganen., presentibus ibidem nobilibus et discretis viris dnis Francisco de Arentone milite, Humberto dno de Fromentes, Johanne dicto Gres de Nouassella, Johanne de Montefalcone, Aymone de Poypone, domicellis, Mermeto Rongeti de Bellicio, Petro Vicini de Confleto et Johanne de

Orseriis, clericis et secretariis dicti dni nostri comitis, testibus ad suprascripta presentibus et vocatis. Et ego Guillelmus Geneuesii de Clarofonte, Gratianopolitane diocesis clericus, auctoritateque imperiali notarius publicus et secretarius dicti dni nostri comitis suprascripti, omnibus suprascriptis dum sicut suprascripta sunt agebantur, cum dictis testibus presens fui vocatus et de ipsis volentibus et precipientibus partibus et contrahentibus predictis presens instrumentum publicum et autenticum recepi, quod scribi et leuari et grossari feci per Guillermum Fabri de Aquiano, notarium publicum, coadiutorem meum, meque huc propria manu subscripsi, signaque mea solita in ipso in testimonium veritatis in eo contentorum apposui et ipsum instrumentum illustri dne, dne Bone de Borbonio, comitisse Sabaudie, requirenti et recipienti pro dicto dno nostro comite, ipse absente, et pro eodem regenti ad opus ipsius dni nostri comitis fideliter expediui requisitus.

On remarquera que cet acte de vente des frères de La Tour au comte de Savoie est daté du 8 août 1376, tandis que celui de la vente des biens des La Tour par le comte de Savoie à l'évêque de Sion porte la date du 9 juillet de la même année et qu'il est ainsi antérieur au premier d'un mois, ce qui semble impliquer une erreur de date, puisque le comte n'a pu vendre ces biens qu'après les avoir achetés lui-même. Cette contradiction apparente dans les dates peut cependant s'expliquer facilement. La vente par les La Tour aura été faite avant le 9 juillet, mais l'acte officiel n'en aura été expédié que le 8 août.

Cette supposition est confirmée par un passage de l'acte de vente du comte à l'évêque, dans lequel il est dit que le premier s'engage à remettre au second l'acte de vente fait ou *à faire* par les La Tour « instrumenta venditionum factarum seu *faciendarum*. » (Voir plus haut, p. 25.) Si l'acte eût déjà été fait, ce dernier mot au futur aurait été inutile.

2215

Edouard de Savoie, évêque de Sion, ayant acheté le château de Châtillon, promet un pardon complet à ceux qui le défendent encore et leur garantit toutes leurs propriétés.

1376, 14 août.

Archives de l'abbaye de Saint-Maurice, Livre de la val d'Illiés, p. 103. — *Furrer*, Urkunden, 153. — Gallia christiana, XII, Instr. 553.

Nos Eduardus, Dei et apostolice sedis gratia Sedun. episcopus, comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis presentes litieras inspecturis quod cum castrum Castellionis dni Anthonii de Turre obsessum fuerit per longum temporis spatium per communitates terre et patrie nostre Vallesii, nobilesque, homines et subditi dicti loci Castellionis laudabili eorum portamento adeo defenderunt viriliter dictum castrum, quod nihil seu parum lucrari potuerunt communitates antedicte, quod cum et timuissemus propter futura pericula, quod si dicte communitates predictum castrum cepissent et illud diruissent, nobis et ecclesie nostre Sedun. nasci potuisset tota destructio dicti episcopatus et ecclesie nostre Sedun., propter que ad evitandum tale periculum acquisivimus dictum castrum, pertinentias et mandamentum dicti castri perpetuo titulo emptionis. Hinc est quod nos attendentes audaciam laudabilem et firmam fidem et legalitatem dictorum nobilium, hominum et subditorum dicti loci et castri Castellionis, quorum defensione dictum castrum defenderunt et custodierunt hucusque, ut apparet, ipsis materiam dare cupientes quod eo modo quo erga dictum dnum de Turre se habuerunt fideliter, apud nos et ecclesiam nostram Sedun. in dicti castri Castellionis defensionem et custodiam perpetuo se habere debeant et portare ea, ipsos omnes universos et singulos de Castellione ad

nostrum amorem et gratiam appellamus, ipsis omnibus et singulis per presentes remittentes perpetuo quicquid mali fecerunt vel dixerunt usque nunc contra ecclesiam Sedun. et patriam Vallesii, et ut erga nos et dictam nostram ecclesiam Sedun. toto et vero corde esse debeant obedientes et fideles, volumus et eis et cuilibet ipsorum tenore presentium concedimus quod de domibus, grangiis, vineis, terris, pratis, curtilibus, seruitiis, redditibus, talliis et censibus et quibuscunque aliis bonis et rebus ipsorum mobilibus et immobilibus a die presentium ut in antea uti, frui et gaudere ac possidere possint et debeant ita pacifice et quiete quo unquam usi fuerunt in tempore dicti dni de Turre, ita tamen quod ad fidelitatem et alia ad que adstricti erant erga dictum dnum de Turre, nobis et successoribus nostris in episcopatu predicto facere et prestare teneantur. Insuper volentes et concedentes eisdem quod si aliquis ipsorum a dicto loco Castellionis vellet recedere aut nollet manere, quod nihilominus omnia bona sua mobilia et immobilia vendere, dare, ammodiare vel accensare possint et de eis facere et gaudere pro sue libitu voluntatis et absque eo quod ad solutionem aliquorum laudemiorum et vendarum vel cuique in minime teneantur, ipsis omnibus et singulis nobilibus, hominibus et subditis promittentes quod hinc ad unum mensem proximum procurabimus quod dicte omnes communitates nostre Vallesii ad eorum amicitiam appellabunt, et si quam contra eos pro lapso tempore malam habuerunt voluntatem, quod illam remittent eisdem. Mandantes et precipientes expresse castellano nostro Castellionis presenti et futuro, aliisque omnibus et singulis officiariis nostris totius terre nostre Vallesii, quatenus a modo in antea dictos nobiles et subditos nostros de Castellione, eorum successores et heredes favorabiliter pertractent, eos et singulos ipsorum per terram, loca, passus et districtus nostros ire, redire, morari, negotiari et transire permittant

tanquam nostros et dicte nostre ecclesie vere obedientes et fideles, et eos ac bona, res et familiam ipsorum tueantur et custodiant in omnibus et defendant. Et preterea vicarius perpetuus capelle de Castellione dicti dni de Turre omnes redditus, servitia et census sibi assignatos pro dicta capella habere, percipere, levare et sibi salvos facere possit et debeat, prout et quemadmodum per dnum de Turre super hoc extitit ordinatum, ita quod in dicta capella servire debeat dictus vicarius perpetuus modo consueto. Datum die XIIII mensis augusti, anno Dni millesimo tercentesimo LXXVI, cum appositione sigilli nostri et signeti Mermeti Rongeti, notarii publici et clerici nostri, in testimonium premissorum. Mermetus.

Et ego Rodulphus de Albo Castro, curatus in Frutinges, vidi quasdam litteras continentes omnia verba prescripta, sigillatas sigillo dni episcopi prescripti, sanas et integras, non rasas, non concellatas, sed omni suspectione carentes, et litteras prenominatas cum presentibus litteris examinaui et collationem habui et diligenter inspexi quod unius tenoris sunt. In cuius rei testimonium sigillum meum duxi apponendum. Datum in Frutinges, die undecima mensis octobris, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo sexto.

2216

Accord entre Guillaume de Grandson, seigneur de Sainte-Croix et d'Aubonne, et le prévôt de l'hospice de Mont-Joux, au sujet de la maison forte de Pizy et de terres en ce lieu et à Trévellins.

Lucens, 1376, 1er septembre.

Archives du canton de Vaud ; Aubonne, n° 278.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem currente millesimo CCC° septuagesimo sexto, indicione quatuordecima cum eodem anno sumpta, die prima mensis septembris, per hoc presens

publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod cum controuersia et materia questionis verteretur inter nobilem virum dnum Guillelmum de Grandissono, dnum Sancte Crucis et Albone, militem, ex vna parte, et venerabilem virum et discretum religiosum Aymonem Sequarci, humilem prepositum Montis Jouis, ex altera, et maiores verti sperarentur super eo videlicet quod dictus dnus Guillelmus de Grandissono dicebat et asserebat domum fortem de Pisi, Gebenn. dyocesis, factam fuisse et constructam fortem in iuridicionis (?) ville sue de Albona lesionem, preiudicium et grauamen, nec eciam potuisse seu debuisse fieri fortem infra limittes mandamenti sui et baroniam suam sine sui licencia et expresso consensu. Item et asserebat idem miles quod venerabilis vir dnus prepositus bone memorie in fundacione dicte domus et fossalium ipsius domus applicauerat quam plures terras hominum dicti dni Vuillelmi de Grandissono et que ab ipso sub talliis seu ad directum dominium mouebantur et noscebantur teneri. Item quia dicebat quod prefatus dnus prepositus quondam certas vineas, terras, domos, prata, talias et alias res et possessiones, census, seruicia et tributa debuerat emisse et acquisiuisse ab hominibus censeriis et taliabilibus et aliis subdictis suis in villa, territorio et finagiis de Pisi, quod facere non potuerat nec debebat absque laude sua et consensu. Item super eo quod dictus dnus prepositus quendam, ut dicitur, debuit acquisiuisse et emisse a dno Humberto de Billens milite seu eius heredibus certas vineas, terras, domus, res et possessiones que quondam fuerunt Hugonis Nycodi hominis sui quondam, quas res, possessiones, vineas, terras et domus dictus Humbertus de Billens confessus fuerat se tenere in effethiosim seu sub annuo censu duorum solidorum Lausan., videlicet a predecessoribus dicti dni Vuillelmi de Grandissono, dnis quondam de Albona, quas, ut dicebat idem dnus Guillelmus, non potuerat acquisiuisse nec tenere. Item dicebat

idem dnus Vuillelmus quod domum de Triuillins et grangiam dicti loci et vineas et pertinencias earumdem quas a dicto dno Humberto seu a dno Aymone eius filio emerat seu acquisierat dictus dnus prepositus quondam, que omnia sunt et consistant in mandamento suo Albone et infra baroniam suam, ea tenere seu retinere non poterat sine laude sua et consensu, maxime cum tenementarii dictarum domorum, vinearum, rerum et possessionum sibi et suis predecessoribus dnis Albone soluere consueuerunt vnam meyneydam tassatam et extimatam sicut cetere meneyde racione placiti generalis. Item dicebat et asserebat idem dnus Vuillelmus quod dictus dnus prepositus quondam quamdam domum vocatam de la Porta et quoddam torcular sita infra villam suam de Albona emere, seu acquirere non potuerat, nec ea retinere sine sua laude et consensu, ymo saltim quod ipse dnus Vuillelmus de dicta sua laude ipsa poterat habere pro precio in litteris designato secundum consuetudinem ville sue de Albona. Item dicebat et asserebat idem dnus Vuillelmus quod dictus dnus prepositus quondam in construendo et edificando dictam domum de Pisi sibi et subditis suis quam plura dampna intulerat et fecerat, tam recipiendo memora sua et alia ligna, quam in deruendo domum dictam de la Fully et recipiendo lapides eiusdem et aliter et alias in rebus suis et subditorum suorum dampna et incogmoda inferendo, de quibus omnibus sibi et subditis suis emendam fieri condignam usque ad summam mille lb. Laus. Item dicebat et asserebat idem dnus Vuillelmus quod certas res et possessiones sibi feodales et quas Girardus de Pisi quondam ab ipso dno Vuillelmo in feodo et sub homagio ligio et nobili confessus fuerat se tenere, dictus dnus prepositus quondam occupauerat et que petebat idem dnus Vuillelmus vna cum fructibus sibi reddi et restitui. Dictus vero dnus prepositus dicebat et asserebat quod, salua reuerencia et honore dicti dni Vuillelmi de Grandissono, dictum dnum pre-

positum quondam omnia et singula predicta et qualitercumque per ipsum dnum Vuillelmum petita rite et legitime fecerat et fecisse potuerat ac ea retinere et possidere sicut juste et legitime acquisita, contradicione dicti dni Guillelmi qualitercumque non obstante, et quod ipse dnus Guillelmus non potuerat nec debebat impedire seu aliqualiter molestare quominus omnia et singula predicta ad opus et vtilitatem ipsius dni prepositi quondam et domus de Pisi ac hospitalis Montis Jouis libere et quiete et pacifice remanerent et quominus dictus dnus prepositus modernus et sui predecessores in ea possessione pacifica rerum et bonorum omnium et singulorum predictorum in qua dictus dnus prepositus quondam tempore vite sue et in morte repertus fuit, ipso dno Guillelmo sciente vidente et non contradicente, ymo auxilium et consilium et fauorem in predictis prebente. Tandem post multas et alias atercaciones dicte partes, videlicet dictus dnus Guillelmus de Grandissono, dnus Sancte Crucis et Albone, pro se et successoribus suis quibuscumque et causam a se habentibus seu habituris in futurum, dictus vero Aymo humilis prepositus Montis Jouis pro se et hospitali suo et nomine capituli sui ad pacem et concordiam et bonam tranquillitatem venire cupientes, tractatu interueniente per reuerendum in Christo patrem et dnum dnum Guidonem de Pringino, episcopum Lausan., veram transaccionem et legitimam fecerunt infrascriptam. In primis quod dicta domus fortis de Pisi cum suis ingressibus et egressibus, juribus, appendenciis et pertinenciis vniuersis ad dictum dnum prepositum et hospitale Montis Jouis pertineat et pertinere debeat ex nunc et imperpetuum pleno jure, et quod ipsam possint amplius fortificare et edificare, si ipsis videatur expediens, saluis tamen excepcionibus et declaracionibus infrascriptis. Item habeat dictus dnus prepositus Montis Jouis et successores sui in familiares suos et homines et subditos in villa de Pisi existentes juridicionem infra dic-

tam domum vel villam et territorium de Pisi per modum et formam per quos Girardus de Pisi quondam et sui predecessores habebant et eciam vtebantur et vti consueuerant tam ipse quam sui predecessores et successores, dum vixerant in humanis, et in rebus et possessionibus suis et mouentibus ab eodem Girardo et qualiter dictus Girardus et sui predecessores vti consueuerunt et habere. Item quod dicta domus de Pisi cum juribus et pertinenciis eiusdem, canonici et alii religiosi, familiares, subditi et habitatores clerici siue layci eiusdem domus sint et esse debeant perpetuis temporibus ac irreuocabiliter et intransmutabiliter in vera salua garda, custodia et proteccione dicti dni Guillelmi de Grandissono, dni Sancte Crucis et Albone, et suorum successorum et heredum dnorum de Albona et ab ipso causam habentium et habiturorum infuturum, et habeant ibidem in dicta domo et villa et in omnes et singulos familiares laycos ibidem residentes, necnon homines et subditos infra dictam domum, villam et territorium delinquentes merum, mixtum imperium possunt et debent aliqualiter pertinere et sub ipso pertinere aut quouis modo comprehendi, saluis dictis religiosis juridicione et dominio olim dicto Girardo pertinentibus, de qua juridicione ipsi religiosi per se uel suos nuncios vti possunt in locis et personis predictis sine contradicione quacumque. Pro qua quidem salua garda et custodia domus, religiosorum, familiarium, clericorum et laycorum, hominum et subditorum, rerum et bonorum suorum dictus dnus prepositus et sui successores seu alter quicumque habent administracionem dicte domus de Pisi, soluere debeat et teneatur annis singulis perpetuo in festo Purificacionis beate Marie virginis decem lb. bone cere racione dicte proteccionis et garde dno predicto Guillelmo et suis successoribus dnis de Albona, et pro hoc ipsi debeant et teneantur dictam domum, dictos religiosos presentes et futuros, familiares omnes et singulos, clericos et laycos, eorum res et

bona protegere, custodire, deffendere et tueri, eorum jura prosequi, quemadmodum suorum aliorum subditorum quocienscumque et quandocumque per dictos religiosos fuerint requisiti, ita eciam quod ipsi religiosi aut rectores dicte domus aliud patrocinium, auxilium inuocare temporale quoad predicta, sed omne resortum ad dictum dnum Guillelmum et suos heredes et successores dnos de Albona pertineat et pertinere debeat in futurum. Item est ordinatum et conuentum et in pactum deductum quod nec dictus dnus prepositus nec sui successores seu alia queuis persona ecclesiastica vel secularis de dicta domo forti de Pisi et pertinenciis eiusdem non possunt nec debent facere guerram, ymo nec receptare aliquam personam que predictis dnis, ville et subditis aliqua 'dampna seu grauamina inferat aut inferre possit quouismodo, sed ipsis dnis de Albona tanquam veri garderii erunt obedientes et subiecti, saluo eo quod guerram pro ipsis contra quascumque personas de dicta domo seu personis suis minime facere teneantur, nec ad hoc possint compelli, ita tamen quod si contingeret dnos de Albona habere guerram notoriam et defidatam contra personas aliquas per quas emineret ipsis aut eminere posset periculum de dampno in rebus vel personis suis inferendo, si dicta domus de Pisi non custodiretur, eo tunc et non alias dictus dnus prepositus et sui successores ac rectores dicte domus de Pisi ad requisicionem dictorum dnorum de Albona seu castellanorum dicti loci dictam domum de Pisi custodire et munire teneantur ita sufficienter durante quod non possit dampnum dictis dnis de Albona, ville et subditis suis aliqualiter euenire. Et si contrarium per eorum latam culpam vel negligenciam eueniret, ad restitucionem dictorum dampnorum iusta extimacionem proborum virorum teneantur et possint compelli. Item dictus dnus Guillelmus et sui successores, quandocunque eis placeret, causa deuocionis seu causa solacii, in dicta domo de

Pisi aliqualiter morari, eo tunc quamdiu in dicto loco eis placuerit residere, post cameram dicti dni prepositi habeant aliam cameram in dicta domo quam duxerint eligendam, ita tamen quod sine turbacione dnorum, sine expensis aliquibus et onere quocumque dicti dni prepositi, religiosorum et domus, ibidem maneant, sed suis propriis sumptibus totaliter, missionibus et expensis, dictam domum et religiosos in aliquo non grauando. Et istud de camera habenda ipsum dnum Guillelmum et dnum Ottonem eius filium minime transgrediatur, nec illic alii heredes vel successores sui possint requirere nec habere nisi ad vitam ipsorum. Item dicti religiosi teneantur et debeant singulis annis in festo beate Margarete vnum anniuersarium et vnam missam solempnem celebrare et facere per religiosos ibidem residentes, videlicet sex religiosi ad quos ibidem tenendi sint dictus dnus propositus et sui successores sicut sunt obligati et astricti, et hoc pro remedio et salute anime dicti dni Guillelmi de Grandissono et suorum predecessorum. Qua die dicti religiosi teneantur celebrare missas suas. Item est ordinatum quod omnes et singule terre, domus, prata, casalia et alie possessiones quas dictus dnus prepositus quondam emit, habuit et acquisiuit ab hominibus talliabilibus, censeriis et subditis et ab aliis quibuscumque a dicto dno Guillelmo mouentibus infra villam et territorium de Pisi, dicte domui de Pisi et dictis religiosis sint et perpetue remaneant; ita tamen quod census qui pro predictis rebus et possessionibus dicto dno Guillelmo debentur et qui per litteras vel extentas dicti dni Guillelmi seu predecessorum suorum reperiri poterunt, dicti religiosi soluant et soluere teneantur annis singulis ipsi dno Guillelmo et suis, et pro hoc dictus dnus Guillelmus pro se et suis dictas res et possessiones quecumque sint dictis religiosis et suis successoribus ac predicte domui de Pisi laudat, ratificat et approbat, faciens pactum expressum de nichil petendo pro predictis

preter censum superius declaratum, et eisdem modo et forma dictus dnus pro se et suis laudat, ratificat et approbat dictis religiosis et domui terras, vineas et prata que quondam fuerunt Hugonis Nycod et quas dnus Guillelmus de Pisi bone memorie prepositus acquisiuit a dno Aymone de Billens seu alia quacumque persona, saluis dicto dno Guillelmo et suis duobus sol. Lausan. censualibus qui pro predictis rebus sibi debentur, et saluis sibi dnis (dominio) et juridicione rerum predictarum. Item est ordinatum quod dictus dnus prepositus et sui successores qui domum et grangiam de Triuillins cum juribus et pertinenciis earumdem tenebunt, dicto dno Guillelmo et suis soluant et soluere teneantur vnam meneydam racione placiti generalis, pro qua tantum soluant quantitatem qua alie meneyde sunt aut erunt in futurum extimate, et eo tempore et termino quibus alie meneyde soluuntur et soluentur in futurum. Item est ordinatum quod domus dicta de la Porta sita infra villam de Albona, iuxta domum Reymondi Warneret ex vna parte, videlicet a parte Juris, et viam publicam tendentem versus capellam sancti Stephani ex duabus partibus ex altera, item quedam grangia cum torculari que sita est in burgo exteriori iuxta domum Benedicti Jolobins ex vna parte et domum heredum Hugonis de Hermencia ex altera, quam quidem domum de la Porta acquisiuit quondam dnus prepositus a dno Petro de Bottens seu alia persona quacumque, sint et perpetuo remaneant dictis religiosis et domui de Pisi; quas domum et grangias dictus dnus Guillelmus pro se et suis ipsis religiosis et domui laudat, ratificat et approbat perpetue tenendas et possidendas, ita tamen quod pro predictis domo et grangia dicti religiosi ipsi dno Guillelmo et suis soluere teneantur annis singulis perpetue in festo beati Michaelis quinque sol. Lausan. censuales ad directum dominium. Item est ordinatum quod res feodales quas Girardus de Pisi olim confessus fuit se tenere a dnis de Albona, que in litteris dicte

confessionis declarantur et pecificantur, ipsi dno Guillelmo et suis remanent. Item est ordinatum quod omnia dampna, omnes iniurie quas dictus dnus Guillelmus tam pro se quam pro suis hominibus et subditis petebat et dicebat sibi et suis hominibus et subditis illata fuisse per dnum prepositum bone memorie seu per gentes suas tam in nemoribus quam in aliis rebus quibuscumque et vbicumque sint, quitte totaliter penitus et remisse, et hoc saluo in construendo dictam domum vel fossalia dicte domus a..... suis receptum vel destructum in terris, pratis, casalibus vel ochiis hominum et subditorum dicti dni Guillelmi, quod illud quod repereritur per sufficientem informacionem conquerentibus per dictum dnum prepositum emendentur per recompensacionem equiualentem ad respectum duorum proborum virorum communiter eligendorum, si hoc petierent, infra annum et non vltra. Pro quibus omnibus rebus, domibus, pratis, possessionibus, vineis et aliis rebus quibuscumque superius declaratis per ipsum dnum Guillelmum pro se et suis successoribus dictis religiosis et domui laudatis, confirmatis et concessis ac pro remissione dampnorum et iniuriarum predictorum dictus dnus prepositus soluere teneatur et pro eo quod dictas res et possessiones, domos et alia bona superius generaliter et specialiter declarata, quas pro pecificatis et declaratis voluit haberi, tradidit et concessit dictis religiosis et domui perpetuo et irreuocabiliter tenendas et possidendas, quibuscumque juribus et consuetudinibus non obstantibus, saluis sibi censibus et aliis rebus sibi remanentibus in predictis, dictus dnus prepositus teneatur et debeat et sit efficaciter obligatus soluere et realiter tradere dicto dno Guillelmo aut suo certo nuncio infra vnum mensem post suam primam requisicionem tercentos florenos boni auri et legitimi ponderis. Item est ordinatum quod dictus dnus Guillelmus debet procurare cum effectu quod dnus Ottho de Grandissono filius suus et dna Johanna

eius vxor omnia et singula supra et infascripta laudent, ratifficent et approbent; et vice versa dictus dnus prepositus debet procurare quod per capitulum suum predicta laudentur, et ratifficentur. Quamquidem pronunciacionem in omnibus et singulis articulis atque pontis dicte partes, videlicet dictus Guillelmus et dictus dnus prepositus nominibus quibus supra et pro se et suis successoribus et causam ab ipsis habentibus vel habituris in futurum, laudauerunt, ratifficauerunt et approbauerunt, promiseruntque juramentis suis, etc. Renunciantes, etc. De quibus omnibus dicte partes et quibus supra nominibus per me subscriptum notarium duo ad opus cuiuslibet partium predictarum et quorum interest et poterit interesse infuturum fieri publica instrumenta dictanda, corrigenda et reficienda semel et pluries, in judicio producta vel non producta, ad consilium peritorum, facti tamen substancia non mutata. Acta fuerunt hec apud Lucens, Lausan. dyocesis, infra castrum dicti loci, presentibus nobilibus viris dnis Humberto de Colomberio balliuo Waudi, Rodulpho Rubei, Nychodo de Blonay, militibus, ven. dnis religiosis dnis Henrico de Siuirie priore Romani monasterii, Johanne priore de Pillionay, Petro de Villar priore Remis, discretis viris dno Petro de Bignyns canonico Gebenn., dno Petro Lathomi de Esclepens, curato de Montherot, Girardo de Sinarclens et Stephanodo Seschaux de Albona, domicellis, testibus ad hec vocatis et rogatis. Et ego Johannes dictus Monrichier de Albona clericus, auctoritate imperiali notarius publicus et curiarum Gebenn. et Lausan. juratus, premissis omnibus et singulis dum sic per partes superius nominatas, transaccionem et pronunciacionem et alia omnia et singula suprascripta acta et ut superius fuerunt siue gesta, presens fui et presens publicum instrumentum scripsi manu mea propria et in formam publicam redegi signoque meo michi consueto signaui et requisitus tradidi fideliter signatum. Datum et actum anno,

indicione, die, loco et coram testibus quibus supra. — Que omnia et singula in presenti instrumento contenta prefati conjuges dnus Ottho et dna Johanna dna de Pollant pro se et suis successoribus perpetue laudauerunt, ratifficauerunt et approbauerunt dictis religiosis et suis successoribus et domui de Pisi predicte. Promittentes bona fide sua loco juramenti prestita contra predicta non venire, testibus ad hec vocatis dno Francisco de Orsens et dno Thoma curato de Cudriffins. Datum die XIIII mensis predicti, anno, indicione quibus supra. Idem Johannes Monrichier. Ad maiorem autem roboris firmitatem et securitatem omnium et singulorum premissorum habendam nos officiales curiarum Gebenn. et Lausan., ad preces et requisicionem dictarum partium nobis fideliter oblatas et relatas per prefatum Johannem Monrichier clericum, notarium publicum, curiarum nostrarum juratum, cui super hiis commisimus vices nostras et eidem fidem plenariam adhibemus, sigilla curiarum predictarum presentibus litteris duximus apponenda. Cum quibus vero sigillis ego prefatus Guillelmus de Grandissono, dnus Sancte Crucis et Albone, sigillum meum proprium presentibus litteris duxi apponendum in testimonium veritatis omnium premissorum. Datum et actum ut supra.

Johannes Monrichier juratus.

Et nos vero Johannes de Lugino, prior de Pyllionay, Gebenn. dyocesis, ordinis sancti Augustini, et Jacobus Ferrandini prior Sancti Jacobi Auguste, dicti ordinis, presidentes in capitulo generali hodie apud Viuiacum, Lausan. dyocesis, celebrato in domo hospitalis domus Montis Jouis et commissarii specialiter ad dictum capitulum tenendum deputati a venerabili et religioso viro dno Aymone Sequarci, in decretis licenciato, preposito domus pauperum Montis Jouis, et nos conuentus dictum capitulum facientes et de negociis dicte domus Montis Jouis et

membrorum eiusdem pertractantes vnacum commissariis supradictis omnia et singula suprascripta in presenti instrumento descritta et per jam dictum nostrum prepositum cum dno Guillelmo de Grandissono perlocuta, tractata et arrestata laudamus in nostra certa sciencia, deliberato consilio inter nos et in capitulo nostro prehabito et ratifficamus, approbamus et sollempniter confirmamus perpetue dicto dno Guillelmo et suis et causam ab ipso habentibus et habituris in futurum. Ad hec fuerunt testes vocati et rogati videlicet nobili viro dno Humberto de Columberio milite predicto, discretis viris dno Petro de Bignyns, canonico Gebenn. et dno Johanne de Triuillins, curato de Pisi. Et in robur et testimonium omnium premissorum sigillum conuentus nostri presentibus duximos apponendum, cum quo sigillo nos prefatus Aymo Sequarci prepositus sigillum nostrum proprium huic presenti instrumento duximus apponendum. Datum Viuiaci, infra domum predictam ibidem dictum capitulum tenentes, videlicet die quindecima mensis septembris, anno quo supra.

Idem Johannes Monrichier notarius,
coram quo ita est.

Sceaux tombés.

2217

Jeanne de Villard, épouse d'Antoine de La Tour, confirme la vente que son mari et Jean de La Tour, frère de ce dernier, ont faite de leurs propriétés en Vallais au comte de Savoie.

Ripaille, 1376, 15 septembre.

Archives du canton du Vallais, Volume intitulé: Traité entre le Vallais et la Savoie, f. 71. — Copyen und Abschrifften etlicher Antiquiteten, etc. f. 69.

In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo tercentesimo septuagesimo sexto, indicione XIIII[a], die quin-

decima mensis septembris, apud Rippalliam, in tercia camera superiori dicte domus Rippallie, presentibus nobilibus viris dno Aymonodo de Chalant milite, dno Fenicii et Aymeville, Amedeo Gayez, Petro Fabro de Lombnes, Enthimalz de Yagneber, Oswaldo de Troitmons, diocesis Basiliensis, scutipheris dni de Turre infrascripti, et Stephano de Bellomonte, testibus ad infrascripta vocatis, per presens publicum instrumentum omnibus fiat manifestum quod cum nobilis vir dnus Anthonius de Turre miles in contractu vendicionis per ipsum et dnum Johannem eius fratrem nuper factum illustri principi dno nostro dno Amedeo comiti Sabaudie de castro ipsorum Castellionis in Vallesio et de domo forti eorum de Contegio et ceteris vniuersis et singulis hominibus, redditibus et juribus et bonis dictis fratribus et alteri ipsorum pertinentibus et pertinere debentibus in toto territorio Vallesii et in tota diocesi episcopatus Sedun., promiserit, pepigerit et conuenerit dicto dno nostro comiti per juramentum, obligacionemque bonorum suorum, per fidem sui corporis datam et prestitam ipsi dno nostro comiti quod nobilis dna Johanna de Villario, vxor dicti dni de Turre, laudaret, ratificaret et approbaret omnia et singula in contractu dicte vendicionis descripta et comprehensa, quodque ipsa dna Johanna nomine suo et suorum heredum, successorumque omnia jura, actiones et rationes quas et que eadem Johanna habet, habereque debet et potest tam ratione assectamenti sue dotis quam aliis causis, titulis et rationibus quibuscunque in omnibus bonis, rebus, juribus et actionibus dictorum dnorum Anthonii et Johannis fratrum et vtriusque eorum, sicut supra, per eosdem venditis et existentibus in tota diocesi Sedun. cum promissionibus, obligacionibus, juramentis, renunciacionibus solempniter et firmiter aliis in talibus oportunis, sicut predicta omnia in instrumento dicti contractus vendicionis per me notarium infrascriptum recepto, anno, indicione predictis, die octaua

mensis augusti, in parte plenius cum pluribus aliis continentur. Hinc est quod hodie dicta dna Johanna constituta personaliter coram dictis testibus et me notario superius infrascriptis, lectis sibi et expositis et explicatis seriose per me dictum notarium superius descriptis et narratis, per dictum dnum Anthonium eius virum, vt supra, promissionibus et aliis pluribus in dicto instrumento vendicionis ad hec facientibus et ipsi dne Johanne similiter pertinentibus contentis et descriptis, de suis juribus et factis super infrascriptis ad plenum informata et certificata, vt dicebat, non vi, dolo, metu, subornacione, introducione alicuius circumventa, sed sua mera, spontanea voluntate, de jussuque, consensu, voluntate et mandato expresso dicti dni Anthonii sui viri, jubentis et mandantis nomine suo et suorum heredum et successorum, causanque habentium et habiturorum ab eadem, dictam vendicionem et omnia alia et singula in instrumento contractus contenta et descripta, quantum contra ipsam, suasque actiones et sua jura faciunt, facereque possunt in futurum modo quouis, laudauit, ratificauit, emologauit et confirmauit omnino per tenorem huius publici et authentici instrumenti, me dicto notario tanquam publica persona stipulante solempniter et recipiente vice et nomine ac ad opus dicti dni nostri comitis emptoris absentis et aliorum omnium et singulorum quorum interest, potestque vel poterit in posterum interesse. Insuper dicta dna Johanna nomine suo et suorum, vt supra, et de mandato dicti sui viri, vt supra, dedit et concessit, transtulit et mandauit jure proprio in perpetuum michi dicto notario, stipulanti solempniter et recipienti vice, nomine et ad opus prefati dni nostri comitis emptoris et suorum heredum et successorum aliorumque omnium quorum interesset, vt supra, omnia et singula jura, actiones, rationes, causas ciuiles, peremptorias, vtiles et directas et alias quaslibet ipsi dne Johanne et suis heredibus et habituris ab ipsa

pertinentes, pertinentia et competentes, competentiaque et competituras in dictis castro Castellionis, domoque forti Contegii et hominibus, redditibus, possessionibus et aliis juribus, actionibus et bonis, vt supra, per dictos fratres venditores et singulis ex eisdem tam ratione videlicet assectamenti sue dotis per dictum dnum Anthonium eius virum sibi pridem facte et de aliquibus predictis venditis, sicut asserit, sibi facta, quam aliis eius actionibus, juribus et rationibus, occasionibus et titulis quibuscunque, pactum expresse et solempne faciens ipsa dna Johanna pro se et suis, vt supra, de quibuscunque vlterius pro predictis non petendo, me dicto notario stipulante, vt supra. Promittens, etc. Renuncians, etc. De quibus dicta dna Johanna fieri voluit et precepit per me notarium infrascriptum tot publica instrumenta eiusdem tenoris, tam ad opus dicti dni nostri comitis Sabaudie, quam aliorum omnium quorum interest et interierit, quot a me fuerint requisita. Et ego Guillelmus Geneuesii de Clarofonte, Gratianopolitane diocesis, clericus, authoritateque imperiali notarius publicus et secretarius dicti dni comitis, suprascriptis omnibus, dum sic agerentur, vnacum dictis testibus presens fui vocatus et de ipsis requisitus per dictam dnam Johannam presens instrumentum recepi, quod scribi feci per Guillermum Fabri de Aquiano notarium publicum, me tamen propria manu subscripsi, signumque meum solitum in ipso instrumento in testimonium veritatis contentorum in eo apposui et ipsum illustri dne Bone de Borbonio, comitisse Sabaudie, recipienti et requirenti pro dicto dno nostro comite, ipso absente, et pro eodem requirente ad opus ipsius dni nostri comitis fideliter expediui.

2218

Différend entre les hommes de Blitzigen et ceux de Selkingen.

Ernen, 1376, 15 octobre.

Archives de la paroisse d'Ernen, A, 11. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno Dni millesimo CCC° septuagesimo sexto, indicion XIIII, die XV mensis octobris, in villa de Aragnon, communitas et persone singulares eiusdem communitatis de quinta parte parochie de Aragnon illorum de Blicingen cum suis consortibus, actores ex vna, et mansuarii de Selkingen et persone singulares eorumdem parochie de Consches, rei, ex altera. Cum materia discordie verteretur inter partes prelibatas coram nobili viro Johanne in Platea de inferiori Aragnon, castellano a Monte Dei superius pro reuerendo in Christo patre et dno dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, super eo videlicet quod dicti actores petebant et exigebant super dictos mansuarios de Selkingen ipsos de jure pariter et de antiqua consuetudine contribuere debere et talliare cum predictis actoribus et mansuariis de quinta parte predicta illorum de Blicingen omnia pondera communitatis tangencia tallias, sturas, exactiones pariter et alia honera ipsi quinte parti incumbencia, necnon eorumdem mansuariorum eiusdem quinte partis esse veri comparticipes in omnibus et singulis juribus directis et indirectis preter solummodo juribus ecclesiasticis exemptis. Ad que petita dicti mansuarii de Selkingen rei contrarium asserebant, opponentes se ad premissa minime teneri, ymo asserebant huc vsque de omni tempore preterito et de consuetudine et jure antiquo talliam et alia onera quecumque contribuisse et subportasse ac soluisse cum hominibus communitatum de Consches. Vltimo dicte partes voluntate vtriusque partis vna

cum dicto judice amicabiliter conuenerunt in hunc modum, videlicet quod quelibet pars coram dicto judice testes et informaciones terciorum producere debebat, et quicquid ipsi testes per partes producendi testificauerint, quod testimonio ipsorum esset fides credula adhibenda et cum roboris firmitate stare et permanere debent. *Les témoins des acteurs sont* Johannes dictus Jenilto de Mulinbach domicellus *déposant* quod bene recordatur LX annorum et vltra et semper vidit tempore Widolini maioris de Aragnon quod dicti mansuarii de Selkingen soluebant et contribuebant tallias, sturas et alia grauamina cum predicta quinta parte de Blicingen, exceptis juribus ecclesiasticis. *Jean Cononis de Walde, Jean de Sutrin de Belwalde déposent* quod per plures annos ministrauit quondam Widolino maiori predicto et tunc vidit mansuarios de Selkingen sine contradictione aliquali soluere partem ipsis contingentem omnium talliarum et grauaminum que se diuidebant per mansuarios ipsius quinte partis et omnia congrua et incongrua cum ipsis habuisse, excepto jure ecclesiastico et quod ipse sepe ibidem recuperare adiuuabat. *Jean Clausen de Bodmen dépose comme les autres et ajoute :* quod tempore quum dicti rei rebelles erant et inhobedientes ad soluendum tallias et honera cum predicta quinta parte, ipsi mansuarii ipsius quinte partis constituerunt ipsum testem in procuratorem et certum nuncium ad informandum dictos mansuarios de Selkingen ut se disponerent in pristinum statum contribuendo emolumenta et alia honera communia cum dicta quinta parte et ad exequendum ipsam contribucionem et quod ad inhobedienciam reorum informandam secum adduxerat testes Nic. Küchler, Pe. Bentzen de Mulinbach, Jo. de Sutrun predictum et quondam Arnoldum de Vberecka, qui se in villa de Aragnon coram judice presentabant perhibere testimonio veritatis ipsos de Selkingen contribuere debere cum dicta quinta parte, qua quidem presentacione dictorum testium insultum fece-

runt dicti rei et aliqui de hominibus mansuariis de Selkingen manu armatą hostiliter inuadendo ipsum commissarium et procuratorem cum suis testibus, ita quod ob tumultum ipsorum viribus et omni potencia locum cederunt et testimonium ipsorum effectu mancipauerunt nec execucioni demandauerunt, licet dicti testes parati fuerant accerare ipsos de Selkingen modo premisso contribuere debere. *Pierre Fabri dictus Stoer de Reckingen dépose* quod presens erat vbi dictus commissarius cum suis testibus per dictos de Selkingen fugatus fuerat violenter et quod iuxta stetit et audiuit eos concorditer loquentes se perhibere velle sine Dei timore testimonium veritati quod dicti de Selkingen contribuere debent cum dicta quinta parte. *Thoman Cuntrani de Ricingen dit* se audiuisse ante XXX annos reos contribuere debere cum actoribus. *Jean Holzer de Walde, Nic. zen Gadmen disent* se vidisse semel Waltherum Züren de Selkingen gestare vnam loricam seu pancerium et Jacobo Murman presentare taliter dicendo: habeas istud pignus ex parte nostra pro expensis nos tangentibus et videas ne nimis exigatur a nobis; qui tunc respondit: quare non venitis metipsi videre et audire racionem computi. *Theodole salteri de Rufinon, Jean Küchler, Wido Gonen, Pierre an der Halto déposent en faveur des acteurs. Ceux de Selkingen produisent comme témoins Jean dit Seiler déposant* quod ante plurimos annos anductus fuit ad judicium coram quondam Johanne in Platea de Vespia, tunc maiore a Monte Dei superius, cum Johanne am Hengart, Walthero Zurn, Johanne in der Bunden, Jacobo fratre suo, Johanne Jucken, omnibus de Selkingen, et ipse vnacum dictis testibus examinati fuerunt pro dicto facto et post examinacionem ab ipsis debite factam, allegaciones eorum obtinuerunt et legitime euicerunt et vigore illius euictionis et alterius consuetudinis ante eandem euictionem et post soluerunt et contribuerunt expensas et honera communia cum illis in comitatu seu Grafschaft de Cons-

ches. *Girold in der Bunden de Gluringen dépose* quod bene recordatur LX annorum et nunquam vidit nec percepit quod dicti mansuarii de Selkingen unquam soluerunt aliqua honera seu grauamina communia a Monte Dei superius cum aliquibus, nisi cum illis de quarta parte comitatus seu der Grafschaft parrochie de Consches. *Jean Bülinger, Jean Berchtoldi, Jean am Hengart de Selkingen, Jacques in der Bunden de Selkingen, Jean inder Bunden déposent comme Girold in der Bunden ; Jean Imbere de Reckingen ajoute :* quod partem ballarum semper, quum balle transeunt superiores partes, partem acceperunt cum illis in der Grafschaft : *Pierre Bero de Vlrichen, Jean Waltheri de Obergesteln, Jean Borter de Reckingen et Jean Heineren de Biel déposent comme Jean Imbere.*

Interfuerunt testes Thomas in Platea domicellus, Johannes Sweck, Jo. de Portis, Jo. in de Löwinon, Anth. de Lamprucke, Anth. Schampen, Nic. an der Schappelmatton, Anth. filius Johannis Steffans, Nic. Anderschen, Jacobus super Ruppem de Brucko et ego Georgius Matricularius de Aragnon clericus, notarius publicus, etc.

Sceau pendant.

2219

Beatrix d'Anniviers prête hommage à l'évêque de Sion pour le château d'Ayent.

Sion, 1376, 20 octobre.

Liber deseni de Seduno, f. 388.

* Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus quod die presenti nobilis Beatrix filia quondam Jacobi de Aniuisio domicelli pro se et suis consortibus, si quos habeat, nobis stipulantibus ad opus nostre mense episcopalis fecit homagium ligium et nobile pro

rebus feudalibus castri d'Ayent, jurium et pertinentiarum eiusdem, videlicet oris osculo pacis interueniente, ut moris est, et promisit per juramentum suum nobis esse obediens et fidelis, etc. Quibus sic actis ipsam Beatricem per traditionem vnius annuli aurei de ipsis rebus inuestiuimus. Datum in castro Maiorie Sedun., presentibus dno Perrodo Fabri, judice generali terre Vallesii, Philippo et Humberto de Poypone, domicellis, sub nostro sigillo, die vicesima octobris, anno Dni M° CCC° LXXVI°.

2220

L'évêque de Sion nomme Rodolphe de Rarogne châtelain de Naters.
1376, octobre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier) t. II.

Episcopus Edoardus nominat castellanum de Narres Rudolphum de Raronia ac mandamenti et ressorti quamdiu nobis placuerit sub salario 100 lb., et possit martiare banna et inde de qualibet lb. accipere 3 sol. et super illis que episcopus vel alius martiabit 2 sol. Anno 1376, octobri.

2221

Taille faite à Sion pour l'évêque Edouard de Savoie à l'occasion de l'achat des biens des La Tour et de quelques autres dépenses.

Sion, 1376, 27 novembre.

Cahier en papier, dont les premières pages ont été mouillées et sont en partie illisibles, communiqué par feu M. le chanoine Carraux, à Sion.
(Extraits.)

Anno Dni M° CCC° LXXVI°, die vicesima septima mensis nouembris, sequitur collecta seu exewa facta et imposita per ciues Sedun. pro infrascriptis persoluendis.

Primo pro trescentum et quindecim flor. a dictis ciuibus soluere contingentibus dno episcopo Sedun. pro primo pagamento duodecim centum et lx flor. impositorum pro rata de Seduno pro emptione castri Castelionis et aliis juribus et actionibus dnis de Turre olim in Vallesio competentibus.

Item pro soluendo Villermodo.... flor. sibi debitos per communita.... decem modiis vini.... in jocundo aduentu suo.

Item pro decem lb. debitis in proximo festo Pasce pro custodia castri Montis Ordei.

Item pro vsagiis debitis dicto dno episcopo tam pro temtempore preterito quam pro festo Natiuitatis....

Item pro viginti flor. debitis.... Martigniaci olim baliuo Sedun.

Summa predictorum est VIII^{xx} quinque lb.

Suit le détail de la collecte par quartiers.

Primo in quarto de Malacort : *65 personnes, soit chefs de famille.*

Summa primi quarti : XXX lb. VIII s. XII d.

In quarto de Cita : *55 personnes.*

Summa II^{di} quarti : XLIIII lb.

In quarto de Glauineys : *77 personnes.*

Summa tercii quarti XXX lb.

In quarto de Vicoprati *58 personnes.*

Summa quarti Prati XXXVII lb XIIII sol.

Villa de Salens, illi de Chandany, de Misirie, de Thuryn, burgenses de Vex, et alii deforenses XVII lb. XIIII s.

Summa summarum VIII^{xx} lb. III s. minus.

Anno Dni M° CCC° LXXVI°, die festi sancti Andree, conuocatis ciuibus ad sonum campane, ut moris est, pro consilio tenendo et aliis negociis tangentibus communitatem Sedun.

experiendis, idcirco ipsi ciues super collecta imposita per ipsos ciues de flor. soluendis pro emptione castri Castellyonis et certis aliis causis, ut in titulo presentis papiri continetur, necnon super aliis talliis seu exewis factis et debitis pro tempore preterito quouismodo suos constituerunt et ordinauerunt nomine dicte communitatis omnium et singulorum premissorum collectores et recuperatores, videlicet Johannem Ambrosii, Johannem Porterium Sete, ciues Sedun., quibus collectoribus ipsi ciues concesserunt pro ipsorum labore, videlicet pro qualibet lb. quam recuperabunt de talliis factis ante duos annos preteritos, II sol. et pro qualibet lb. quam recuperabunt tam de presenti tallia quam de aliis talliis factis a duobus annis citra, VI den.

Voici quelques-unes des plus fortes tailles.

In quarto de Cita :	Willermodus Burox	X flor.
	Nicoletus Franco	X flor.
	Antonius Gonceri	VIII flor.
	Dna Ysabella de Drona	XV flor.
	P. de Rarognya	X flor.
In quarto de Vicoprati :	Ogerius Lumbardus	XII flor.
	Anthonius Asperlin	XII flor.

2222

Prorogation de la trêve conclue entre l'évêque de Sion et le comte de Gruyère.

Vevey, 1376, 11 décembre.

Cet acte a été publié dans le XXIIe volume de nos Mémoires et documents, *Monuments de l'histoire de Gruyère*, I, 203.

2223

Fiefs que Henchmand de Rarogne tient de l'évêque de Sion. Hommagia de Leuca, de Sirro, etc., f. 1 verso.

Fevdum Henchemandi.

Feudum homagii ligii seu particulam Henrici de Rarognia in contracta de Siro.

Primo vnum casamentum situm apud Hanz cum vna pecia prati.

Item vnam peciam terre sitam ibidem.

Item duo jugera campi sita in campis de Lalex.

Item duo fossorata vinee sita in Gutro.

Item quatuor fossor. vinee in closo de Conjour apud Hancz.

Item vnam peciam prati sitam ou Rosyer juxta tolam de Girundaz.

Item j peciam terre apud la Deresy.

Item j domum sitam in castro de Siro, de qua debentur dno XII den. seruicii cum placito, quando acciderit.

Item j peciam vinee sitam supra villam de Hanz, quam peciam tenet dictus Henricus, de qua debentur dno sex den. seruicii et XII den. placiti, quando acciderit.

Item j peciam vinee sitam apud Tolles vocatam les Myes. quam peciam tenet dictus Henricus in augmentum feudi et debet de dicta pecia dno sex den. servicii et XII den. placiti, quando acciderit.

Feudum planum dicti Henrici de Rarognia.

Primo vnum pratum situm ou Deuen, pro quo debet annuatim mense episcopali sex fichilinos silliginis et est de feudo homagii ligii et non de feudo plano, vt patet in extentis in feudo Anthoni de Hanz, quod nunc tenet Petrus Emerici clericus.

Item j peciam campi et vinee inter duos torrentes.

Item j peciam vinee sitam ov Tovex circa duas fossoratas juxta vineam Willermi de Anniuisio.

Cet acte n'est pas daté, mais doit probablement être placé vers 1376.

2224

L'évêque Edouard de Savoie nomme Aimon de Poypon bailli du Vallais et major de Sion pour une année.

Sion, 1377, 2 janvier.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 209 verso.

Nos Edduardus, etc. notum facimus, etc. quod nos de legalitate, etc. Aymonis de Poypone domicelli confidentes ipsum constituimus balliuum terre nostre Vallesii ac etiam maiorem ciuitatis nostre Sedun., quem maiorie officium dicto balliuatu per presentes vnimus, videlicet per vnum annum die presenti inchoandum et finiendun die eadem et vltra, dum benefecerit et nostre fuerit voluntatis, ad ipsum officium balliuatus et maiorie exercendum, etc., et hoc pro sallerio quolibet anno sexties viginti florenorum, quos volumus sibi ipsi solui super obuentionibus, freweriis, etc. Quiquidem Aymo quolibet anno tenere in castro nostro Turbillionis teneatur vnum locum tenentem vnacum duobus clientibus et vna excubia. Promittit idem Aymo, etc. Datum in Maioria Sedun., die secunda januarii, anno LXXVII°.

Dans la copie la date est biffée; cependant elle doit être exacte, puisque dans l'acte suivant, du 22 janvier, Aimon de Poypon paraît comme bailli du Vallais.

2225

Edouard de Savoie, évêque de Sion, reconnaît que Jean Aymonis lui a rendu compte pour l'exercice de la majorie de Louèche.

Sion, 1377, 22 janvier.

Liber instrumentorum de Seduno, Bramosio, etc. f. 167 verso. — Liber instrumentorum de Leuca, f. 178 verso.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei et sedis apostolice gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis quod cum Johannes Aymonis de Leuca per nos inculparetur officium nostrum maiorie de Leuca nomine Anthonii de Turre militis exercuisse, subuentionesque ipsius officii et obuentiones quascumque recepisse et recuperasse, de quibus nullum reddidit computum vel rationem, et hec sine licentia vel mandato bone memorie dni Guichardi episcopi Sedun. predecessoris nostri, etiam quosdam homines infra perrochiam de Leuca cepisse et apud Castellionem duxisse captiuatos, ibidemque ipsos ad torturam posuisse sine licentia dicti nostri predecessoris ; verum dictus Johannes nostre misericordie volens se omnino opponere, vt gratiosius tractare dignaremur cum eodem super premissis omnibus, hinc est quod nos pro nobis et successoribus nostris in episcopatu nostro Sedun. habuisse et realiter recepisse confitemur a dicto Johanne Aymonis bonum et legitimum computum de officio dicte maiorie et suis juribus, videlicet de tempore quo ipsum officium tenuit et hoc pro sexties viginti florenis auri boni quos ab eodem habuimus. Ipse enim Johannes promisit, ad sancta Dei euangelia corporaliter jurauit, bona sua proinde totaliter obligando, nobis et successoribus nostris in episcopatu Sedun. esse verus et fidelis, honorem et commodum nostrum et dicti nostri episcopatus

Franciscus decanus promisit soluere per juramentum suum sub obligatione bonorum dicti decanatus, anno quolibet, in festo Pasce, quadraginta florenos donec ad integram solutionem. Item idem dnus decanus confessus fuit se debere dicto dno Henrico, procuratorio nomine fabrice ecclesie Sedun., septem lb. decem sol. Maur. Item pro expensis remissionis decime termini Pasce viginti quatuor sol. quatuor den. Maur. Item pro subsidio inquisitionis . . . . . [1] prauitatis quinque sol. decem den. Maur., quarum summa est octo lb. decem. sol. duo den. Maur. Quas promisit idem dnus decanus soluere dicto dno Henrico medietatem in festo natiuitatis Dni anni septuagesimi noni et aliam medietatem in eodem festo anno revoluto. Testes dni Franciscus de Sancto Germano de Gebennis sacrista, Guilielmus Guidonis capellanus, Petrus Mathei, Guillelmus Pauonis, canonici ecclesie Sedun., et ego Vuilliermodus de Planis de Seduno clericus, etc.

2227

Echange entre l'évêque de Sion et Pierre de Rarogne.

Sion, 1377, 3 février.

Liber instrumentorum de Leuca, f. 6.

* Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, dimisimus perpetue in comcambium dilecto fideli nostro Petro de Rarognia pratum nostrum de Tortemaguy, situm infra parrochiam de Leuca vltra Roddanum, cum juribus vniuersis in augmentum alterius feudi ligii quod a nobis et nostra ecclesia tenet et pro vna libra gingiberis ad magnum pondus in natiuitate Dni singulis annis

[1] En blanc dans la copie.

soluenda cum placito, quando acciderit. Et e conuerso ego predictus Petrus de Rarognia dimisi perpetue in concambium dicti prati predicto dno episcopo quadraginta octo sol. Maur. quos percipere debeo super talliis ipsius dni episcopi acquisitis a fratribus de Turre apud Vespiam, prout continetur in carta stipulata apud Narres, anno Dni millesimo CC° LXXXV°. Item dimisi eidem quadraginta sol. Maur. annuales, qui quondam fuerunt Ludouici filii quondam Francisci Albi de Granges, quos idem Franciscus percipiebat super talliis ipsius episcopi de Leuca, vt in instrumento dato in castro Sete, anno Dni millesimo CCC° XXXIX°, die XXVII mensis julii. Nos vero ipse episcopus pro premisso concambio recepimus a dicto Petro de Rarognia ducentos et quinquaginta florenos auri nobis realiter solutos, quos implicauimus in solutionem emptionis castri nostri Castellionis. Testes: dnus Humbertus Pomardi (Boniuardi) prior Sancti Juliani, Philippus de Poypone, Humbertus de Poypone domicellus, Willermus Burardi notarius Sedun., Petrus de Collumberio na(tura)lis domus, Mermetus de Bossonens, et ego Johannes Panisii, etc. Actum infra castrum Maiorie Sedun., die vicesima mensis decembris, anno Dni millessimo CCCLXXVII°.

Quam permutationem laudauit capitulum Sedun., presentibus Jaqueto Pauieti canonico Montis Jouis, Gyrardo curato Sedun., etc. infra castrum, in choro ecclesie Vallerie, die tercia mensis februarii, anno Dni millesimo CCCLXXVII°, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

2228

Dépositions de témoins sur le traité conclu, en novembre 1375, entre les patriotes du Vallais et la commune de la vallée de Loetschen.

Louèche, 1377, 8 février.

Archives de la paroisse et vallée de Loetschen, A, 3 et 4. Copie de M. Ferd. Schmid.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo CCC°. LXX°, septimo, indicione quintadecima, die octaua mensis februarii, Leuce, in stuppa viri nobilis Petri de Rarognia, vicedni Leuce, ante aulam, in mei notarii infrascripti et testium subscriptorum presencia propter infrascripta specialiter et personaliter constituti dictus nobilis Petrus de Rarognia, Johannes Fabri de Leuca clericus, Rudinus frater eius et Stephanus Martini Hogyer de Albignon ; iidem nobilis, Johannes Rudinus et Stephanus vnanimes et concordes, non vi, non dolo neque metu ad hoc inducti nec coacti, sed scientes, prudentes, spontenei et de jure eorum, ut dicebant, bene certificati, jurauerunt, dixerunt et testificauerunt juramentis suis tactis ewangeliis sacrosanctis quod fuerunt presentes in valle de Lyech, videlicet anno Dni millesimo CCC° LXX° quinto, in mense nouembris, circa festum sancti Martini, quum communitates terre Vallesii et patriote fecerunt pacem et perpetuam concordiam cum probis hominibus dicte vallis de Lyech et cum communitate dicti loci sub pactionibus et conuentionibus infrascriptis, videlicet quod dicti patriote Vallesii qui in dicta valle fuerunt, acceperunt predictam communitatem de Lyech in bonos patriotas et quod ab illo die in quo pactum fuit factum, manere et esse debent perpetue boni et fideles patriote, prout alii patriote et mansuarii terre Vallesii sunt, ita tamen quod illo anno in quo pactum fuit factum, ut supra, non de-

bent cogi ire preliare contra dnos de Turre, sed tantum custodire passus et montes ipsorum pro suo posse cum adiutorio aliorum patriotarum terre Vallesii, si de adiutorio indigerent, ita tamen quod nullum dampnum dictis patriotis Vallesii euenire possit per passus suos. Item actum fuit inter dictos patriotas Vallesii et dictos probos homines vallis de Lyech quod si magnus exercitus intraret dictam terram Vallesii, quod tunc predicti homines de Lyech ire debent et tenentur cum aliis patriotis ad deffensionem patrie. Item eciam actum est quod predicte ambe communitates se mutuo ad inuicem quictauerunt et perpetue liberauerunt super omnibus et singulis peticionibus, actionibus, grusis, querelis, querimoniis et delictis vniuersis quibuscumque vna communitas contra aliam usque in illum diem in quo pactum fuit factum, inuestigare seu petere uel exigere posset, excepto et reseruato ipsis communitatibus justum et legale debitum redditus et seruiciorum quod vnus alteri teneretur. Item actum est, ut supra, quod certi homines dicte vallis qui interfuerunt in morte bone memorie dni Guychardi, olim episcopi Sedun., minime remanere debent in predicta pace. Item eciam actum est, ut supra, quod dicta communitas vallis de Lyech de cetero manere debeat in suis antiquis juribus, prout olim dni de Turre debuerunt, et quidquid reperiretur quod ipsis injuste per dnos de Turre requisitum fuerit vltra antiqua jura que debebant, de hiis penitus quicti et absoluti esse debent. Ego vero notarius infrascriptus atestationem testimonii et assertionem atque dicta dictorum testium recepi per eorum juramenta ad eternam rei memoriam, videlicet quod defficiente vita hominum possit reperiri in scriptis ad vtilitatem vniuscuiusque, maxime cum timeretur de morte ipsorum testium uel eorum absencia diuturna. Interrogati eciam per me notarium infrascriptum si prece, precio, timore uel amore predicta testificauerunt, responderunt vnanimiter et concorditer quod non, sed veritate pura.

Ad hanc uero examinationem et testium receptionem fuerunt testes vocati et rogati, videlicet Petrus salterus de Leuca, Perrodus Forni dicti loci et ego Perrodus Suap de Leuca clericus, auctoritate sacri imperii publicus notarius, hiis omnibus presens fui et predictum instrumentum leuaui et recepi, ipsumque scribi feci per dictum Perrodum salterum clericum, eadem auctoritate imperiali publicum notarium, et me manu mea propria subscripsi, signoque meo consueto signaui rogatus in testimonium veritatis. Datum et actum ut supra.

Voir plus haut le N° 2202, p. 3.

2229

Le châtelain de l'évêque de Sion fait remise des biens de feue Catherine, épouse d'Aymon de Pressy, à Jean Ruffy de Cervent et à Perronette, fille du dit Aymon et épouse de ce dernier.

Saint-Romain d'Ayent, 1377, 17 février.

An. Jos. de Rivaz, Opera hist., XIII, 489, ex archivo Odetino.

In nomine Dni, Amen. Anno ejusdem millesimo tercentesimo LXXVII°, indictione XIIII, die XVII mensis februarii, in ecclesia Sancti Romani de Ayent, in presentia mei notarii publici et testium subscriptorum propter hoc specialiter constituti Johannes Porterii, tanquam castellanus dni episcopi, ex una parte, et Johannes Ruffy de Cervent domicellus, nomine suo et Perronete ejus uxoris, filie Aymonis de Pressie domicelli, ex altera ; predictus Johannes Porterii, tanquam castellanus ut supra, ad instantiam et requisitionem dicti Johannis et ejus uxoris, in dicta ecclesia coram populo ibidem existente dexasyvit de mandato dni Eduardi episcopi Sedun. omnia bona que quondam fuerant Catharine uxoris Aymonis de Pressy quondam, que bona dictus dnus Eduardus episco-

pus ad manum suam tenebat. Quapropter dictus castellanus de mandato predicti dni episcopi precepit et clamavit in dicta ecclesia omnibus et singulis hominibus et feudatariis suis qui dicto Johanni vel ejus uxori tenerentur in aliquid, (ut) dicto Johanni respondeant tempore futuro, nullo alio mandato super hoc expectato, prout actenus tempore elapso alias consueverant in omnibus facere predicte Catharine vel Aymoneto ejus viro. De quibus omnibus et singulis supradictus Johannes de Cervent domicellus, nomine quo supra, petiit michi notario subscripto sibi per me fieri unum publicum instrumentum, quod corrigi et rescribi possit semel vel pluries antequam ostensum sit in judicio et post ad dictamen sapientium, substantia non mutata. Ad predicta fuerunt testes vocati et rogati qui sic vocantur dnus Andreas prior de Ayent, Ybletus d'Erdes domicellus, etc. et ego Johannodus Rucinel clericus de Ayent, etc.

2230

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Jean Frélí, sautier de La Soie.

Sion, 1377, 20 mars.

Liber deseni de Seduno, f. 352 verso.

Notum sit quod Joannes Freli saltherus Sete confessus fuit per juramentum suum se esse hominem ligium reuerendi in Christo patris et dni dni Edduardi de Sabaudia, episcopi Sedun., comitis et prefecti Vallesii, et eius mense episcopalis et se tenere in feudum homagii ligii saltheriam de Seya cum suis juribus vniuersis. Item et quicquid de bonis immobilibus que fuerunt quondam Willermi salteri de Seta ante quedam maleficia per ipsum Willermum perpetrata. Pro qua saltheria dictus Joannes debet habere in dicta curia de Seya victum et

robam suam. Item debet facere dictus saltherus in ecclesia Sancti Germani [1] et extra omnia precepta que sunt facienda pro dno episcopo nomine dicte saltherie. Item quod debet ex officio sue saltherie recipere tallias et omnia seruitia et vsagia que debentur dno episcopo in parochia Sancti Germani et tenetur reddere bonum computum quotienscunque fuerit requisitus. Item quod debet recipere cautiones et in qualibet clama deducta vel marciata sex den. Maur. Item quod clamas quas recepit dictus Joannes saltherus, debet deducere si possit, si non possit castellanus vel dictus episcopus debent deducere. Quibus sic actis fecit fidelitatem suam dicto dno episcopo recipienti nomine suo et mense sue episcopalis genibus flexis, vt moris est, et promisit per juramentum suum esse bonus et fidelis erga ipsum dnum et eius mensam episcopalem, commodum ipsorum procurare et incommodun pro viribus euitare et omnia alia facere et exercere que in noua et veteri forma fidelitatis continentur. Et tunc dictus dnus episcopus ipsum de predicto feudo inuestiuit et tenuit per traditionem sui annuli aurei, saluis juribus nostris. Inde roganit cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur, Petrus de Rarognia domicellus, dnus Robericus prior Buriaci et Mermetus Rongeti notarius et ego Joannes Panicii clericus qui juratus, etc.

Datum in castro Maiorie, die XX martii, anno Dni M°CCCLXXVII°.

Item fuit dicto Joanni per dnum intimatum et iniunctum vt hinc ad festum beati Joannis Baptiste proximum ipsum dnum informet et fidem faciat de his omnibus que predecessor dni sibi fecit et tradidit, die, anno, loco et coram dictis testibus.

[1] Saint Germain de Savièse.

2231

Accord entre Johannod de Gessenay, donzel, et noble Jacques Tavelli, seigneur de Granges.

Sion, 1377, 11 avril.

Archives de la ville de Sion, Copia litterarum de Morestello, f. VI[xx].

* Notum, etc. quod cum discordia verteretur inter Johannodum de Gissiney domicellum, ciuem Sedun., ex vna parte, et virum nobilem Jacobum Tauelli, dnum de Granges, ex altera, super eo quod dictus Johannodus petebat dicto Jacobo super bonis quondam Jacobi de Morestello domicelli septem decem lb. bonor. Maur. semel, dicto Jacobo dicente ad premissa minime se teneri, tandem dicta discordia sedata est in hunc modum, videlicet quod dictus Johannodus quittauit et finauit perpetue dictum Jacobum Tauelli et hoc pro viginti florenis boni auri et ponderis legitimi semel sibi Johannodo solutis. Testes Aymo de Puepone balliuus Vallesii, Nantermus vicednus Martigniaci et Perrodus de Bastia clericus qui, etc. Actum Seduni, super magnum pontem, die vndecima mensis aprilis, anno Dni M°CCC° septuagesimo septimo, Karolo regnante, Edduardo episcopante.

2232

L'évêque de Sion confirme une concession de fief faite par les frères Antoine et Jean de La Tour à Rolet de Chatonnaye, qui ensuite prête hommage à l'évêque pour ce même fief.

Sion, 1377, 17 avril.

Homagia de Leuca, de Sirro, etc. f. XXXII verso.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Eduardus de Sabaudia, Dei gratia Sedun. episcopus, comes et prefectus Valesii, dnus castri Castellionis in Valesio nec non tocius

terre que quondam fuit dnorum Anthonii et Johannis de Turre fratrum et militum ab aqua Morgie Contegii superius, pro nobis et nostris successoribus in ecclesia Sedun. alpem de Rawin, XXV sol. Maur. assignatos apud Granges in loco dicto eys Plantes, supra quadam pecia prati et vinee, vnacum quodam casale grangie, continente circa X seytoratas prati et IIII^{or} putatoria vinee, item decem solidos apud Ayent versus Plateam, supra duas pecias prati et quasdam murassias cuiusdam edifficii contiguas, item IIII^{or} sol. assignatos in loco predicto supra duas paruas pecias prati et terre continentes circa vnam seytoratam prati et supra quasdam murassias, item duos sol. quos debet dicta Jornalessa, item tres solidos quos debent heredes dictorum Phelipes de Boteres, item IIII sol. et sex den. Maur. quos debet Johannes Cheualler de Saxona, assignatos supra tres fischilinos siliginis et sex den. seruicii per eumdem debitos, item IIII^{or} sol. et sex den. Maur. quos debet Anthonius de Lana, per modum ut dictus Johannes Cheualer, datos et traditos per dictum dnum Anthonium de Turre militem Roleto de Chatonex domicello in feudum homagii ligii et nobilis pre cunctis dnis, simul et quinquaginta sol. Maur. de terra propria dicti Roleti comprehensos et receptos uel traditos sub dicto homagio ligio a dicto dno Anthonio de Turre, sibi debitos per heredes Johannodi Sorevy de Vcogny annualiter, videlicet XIX sol. Maur., item et XVI solid. Maur. dicto Roleto debitos supra molendinos de Ressy, assignatos supra XVIII fischilinos silig. redditus ad mensuram de Granges, item et quindecim sol. Maur. assignatos supra quoddam viridarium situm apud Granges in loco dicto pratum Sartous, continens circa quinque seytoratas prati vnacum quadam pecia vince sue site apud la Wrpilliery, continente circa quinque fossoratas vinee, laudamus, confirmamus, ratifficamus et approbamus dicto Roleto de Chatonex et suis heredibus, vnacum juribus, pertinenciis et appendenciis vniuersis

rerum predictarum. Qui quidem Roletus de Chatonex domicellus dictum homagium ligium et nobile nobis stipulanti ad opus nostre mense episcopalis fecit et prestitit manibus junctis, osculo interueniente, ut moris est, res predictas a nobis ut supra stipulante recognoscendo tenere in feudum homagii ligii et nobilis et promisit per juramentum suum, etc. nobis et nostris successoribus ac mense episcopali Sedun. esse verus et fidelis homo ligius et nobilis et quod commodum nostrum, nostrorum successorum ac mense episcopalis Sedun. procurabit et incommoda suo posse euitabit; quodque fecit omnia ea que in noua et veteri forma fidelitatis continentur. Quibus sic actis nos dictus episcopus et comes, dnusque castri Castellionis in Valesio, de predictis rebus feudalibus omnibusque et singulis, ut supra narratur et sunt expressa, dictum Roletum de Chatonex domicellum et suos heredes inuestimus tenore presentium et retinemus, saluis vsagiis nobis debitis pro premissis, si que vsagia debentur ac jure alieno. Promittentes, etc. non contravenire, etc. Inde rogaui cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur, Aymo de Puepone domicellus, balliuus Valesii, Mermetus Rongeti clericus, Johannes maior Heremencie et Johannes Panicii clericus qui juratus super hoc, etc. Actum in castro Maiorie, in camera episcopali Sedun., die XVII mensis aprilis, anno Dni M° CCC° LXXVII^mo^, Karolo regnante, Eduardo de Sabaudia episcopante.

2233

L'évêque de Sion ordonne à son métral de Lens de payer annuellement 14 L. à Pierre de Chevron et à Antoine Asperlin.

Sion, 1377, 3 septembre.

Hommagia de Leuca, de Sirro, etc. f. XXXI.

Eduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Valesii, mistrali nostro presenti et futuro rerum acqui-

sitarum a dno de Turre apud Lenz, salutem. Mandamus tibi quatenus dno Petro de Chivrone militi et Anthonio Asperlini domicello singulis annis perpetue soluas et expedias XIIII lb. Maur. annuales venditas dno Rodulpho Esperlini militi quondam per Petrum de Turre, dnum quondam Castellionis in Valesio, ut predicta contineri dicuntur et continentur in quodam publico instrumento recepto per Johannodum Dini notarium, anno Dni M°CCC°XLVIII°, indicione prima, die XXIIII mensis aprilis. Et predicta mandamus in tuo computo detrahi atque deduci, dum tamen in tuo computo alias intrauerat. Reseruatis nobis in premissis XIIII lb. annualibus et contentis in ipso instrumento, juribus, echeita et commissione, si qua nobis competat uel pertineat pro tempore preterito, presenti et futuro. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die III[a] mensis septembris, sub expeditione nostra manuali, anno Dni M°CCCLXXVII[mo].

2234

Hommage prêté à l'évêque de Sion pour la majorie de Viège par Jean de Compey.

1377, 10 mai.

Documents sur le Vallais (M. Bordier.)

Cum Johannes de Compesio teneat majoriam Vespie et feuda infra terram nostram Vallesii, fecit fidelitatem et homagium. Testes Nantelmus vicednus Martigniaci, Petrus de Bastida, Willelmus de Bossonens. 10 maii 1377.

1235

Le lieutenant des héritiers d'Isabelle de Blandrate, comtesse de Vaud et vidamesse de Conches, défend de couper des bois dans les forêts de Reckingen ou d'introduire du bétail dans les pâturages de ce lieu.

Conches, 1377, 21 mai.

Archives de la commune de Reckingen. Copie de M. Schmid.

* Anno incarnacionis millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, vltima die mensis maji, videlicet die dominica, in villa de Conches, in ecclesia beate Marie Virginis, in presencia mei notarii, etc. constitutus Thomas Tschamppen de inferiori Aragnon, locum et vicem tenens a Monte Dei superius heredum nobilis et potentis dne quondam Isabelle comitisse de Vespia, vicedomne a Monte Dei superius, idem Thomas vice et loco vt superius, ad requisicionem villanorum de Reckingen per Petrum Oessillere de Conches, tanquam per salterum in parrochia de Conches, in ecclesia premenorata, infra magnam missam, populo ibidem congregato, vt moris est, publice alta voce pronunciare et precipere et inhibere fecit ne aliqua persona vtriusque sexus ligna seu lignas, siluas in siluis villanorum de Reckingen incideret uel auferret nec pecora seu pecudes uel equos, vaccas, boues duceret, pelleret uel minaret in alpes, almenias, pascuas dictorum villanorum de Reckingen, neque ea uel eas defastaret, videlicet à Verichlöwines vsque in dye Elbogen, in monte uel in plano, uel infra spacium uel confinium Reckingerensium, nisi ille persone facere possunt que persone de jure facere debent. Et super hoc imposuit vice heredum dicte bone memorie comitisse banna sexaginta sol. Maur. qui contra faceret, soluenda vt moris est. Testes dnus Johannes im Bistur de Morgia sacer-

dos, Johannes Waltheri de superiori Castellione et ego Johannes in Curia de Reckingen clericus, publicus notarius, etc.

2236

Edouard de Savoie, évêque de Sion, conclut un accord avec les gens de la vallée de Loetschen, et confirme un autre accord fait entre ces derniers et les patriotes vallaisans.

1377, 8 février.

Documents sur le Vallais (M. Bordier), t. II. Ex libro Raroniae.

Cum nos Edoardus de Sabaudia emerimus omnem terram, jurisdictionem DD. Johannis et Anthonii de Turre infra terram Vallesii tam Castellionis quam vallis de Liech, fueritque discordia inter nos et fideles nostros Vallesii, ex una parte, et probos subditos nostros vallis de Liech, ex altera, et fuit transactum quod communitas vallis de Liech solvere debeat annualiter 60 lb. una cum aliis tributis bladi et butiri, prout hactenus consuetum, et nos concedimus quod non possint illi de Liech extra vallem et jurisdictionem Castellionis evocari, nisi in causis spiritualibus et in causa appellationis; item quod nos confirmamus eis litteras per communitates Vallesii concessas sequentes:

In nomine Dni, Amen. A° 1377, 8 februarii, quod anno 1375, in mense novembri, quando communitates terre Vallesii et patriote fecerunt pacem et perpetuam concordiam cum hominibus dicte vallis de Liech, videlicet quod dicti patriote acceperunt vallem de Liech in bonos patriotas, prout alii patriote et mansuarii terre Vallesii sunt, ita tamen quod primo anno non tenentur preliare contra DD. de Turre, sed tantum custodire passus in monte ipsorum pro suo posse et adiutorio aliorum patriotarum, si de adiutorio indigerent, item si magnus exercitus patriam intraret quod illi de Liech cum aliis

patriotis ire deberent ad defensionem patrie. Item quod ambe communitates se mutuo quittaverint super omnibus et singulis petitionibus, exceptis redditibus que una pars alteri debere posset. Item quod ceteri homines dicte vallis qui interfuerunt in morte D. Guichardi episcopi minime remanere debeant in dicta pace. Item quod manere debeant in eorum juribus, prout fuerunt tempore D. de Turre, et si quid reperiatur per eos DD. iniuste impositum ultra antiqua jura, esse quitti et absoluti. In quorum etc. hucusque actus[1].

Item quod nos, vel maior de Liech, vel castellanus Castellionis noster justitiam ministrare debeat in causa Stephani Gutet. Item confirmamus privilegia, consuetudines per DD. de Turre datas quod naturales succedere. Item solvamus et liberemus eos a solutione emptionis castri Castellionis. Mandantes universis castellanis, vicednis, officiariis et nostris subditis quatenus omnes personas communitatis vallis nostre de Liech tractent tanquam veros fideles nostros homines ligios mense episcopalis, vicinos et amicos.

2237

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Jean, portier du château de la Soie.

Sion, 1377, 9 juin.

Liber deseni Sedun., f. 228. — Liber instrumentorum de Seduno, Bramosio, etc., f. 223.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod die presenti nobis Eduardo de Sabaudia, Dei gratia episcopo Sedun., comiti Vallesii et prefecto, presenti et recipienti nomine nostro et ad opus nostre mense episcopalis Joannes Porterii Sete, ciuis Sedun., fecit et prestitit homagium ligium et fidelitatem ge-

[1] Voir cet acte en entier, p. 3.

nibus flexis et manibus junctis, vt moris est, et promisit per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligatione omnium bonorum suorum quorumcumque nobis et successoribus nostris esse bonus homo ligius, verus et fidelis et quod commodum nostrum et ecclesie nostre Sedun. procurabit et incommoda suo posse euitabit, necnon faciet et obseruabit omnia contenta in noua et veteri forma fidelitatis, et inde confitetur se tenere et tenere velle et debere in feudum homagii ligii predicti a nobis et nostra mensa episcopali Sedun. ipsam janitoriam burgi castri nostri Sete, sicut sui predecessores janitoriam tenuerunt et recognouerunt. Item duo jugera campi siti en Lucons[1]. Item vnam peciam terre sitam ante castrum Sete. Item quandam domunculam sitam inter duas primas portas castri Sete. De quo feudo confitetur se debere nobis et nostris successoribus vnam libram cere seruicii annualis in natiuitate Dni et duas libras cere placiti. Asserens idem Joannes Porterii quod nos sibi debemus prebendam vnius clientis in castro predicto et vnam robam integram de griso Vallesii et tria paria caligarum et sotularium. Item confitetur idem Joannes Porterius se tenere, vt supra, quoddam pratum situm en la Toloyriz[2] justa viam publicam tendentem versus Dobdorbeyns[3] et se debere confitetur nobis et nostre mense episcopali pro dicto prato obolum seruicii annuatim et vnum. den. placiti, quando acciderit. Item confitetur tenere a nobis et nostra mensa episcopali Sedun. in augmentum feudi predicti omnes res, bona, redditus, prata, seruicia, vsagia, vineas et alia quecumque immobilia que quondam fuerunt Perrerii Juliam[4], sibi per nos tradita, vendita et obligata certo pretio seu introgio per nos

[1] Lacons, *dans la seconde copie.*
[2] Cology.
[3] Dorbon.
[4] Sulia.

habito ab eodem pro duobus caponibus seruicii annui cum placito, quando acciderit, vt in quodam publico instrumento recepto per Joannem de Conba de Seduno et per Mermetum Rongeti de Bellicio notarios, anno Dni M° CCCLXXVII, die XXI^a^ mensis januarii, continetur. Quibus sic actis ipsum Joannem presentem de rebus feudalibus predictis inuestiuimus et retinuimus per traditionem nostri annuli aurei pro vsagiis et tributis nobis debitis. Quiquidem Joannes promisit sub juramento predicto predicta vsagia soluere et alia facere et attendere ac complere vt sunt expressa. Et promittimus bona fide nostra contra predicta non facere vel venire. Inde rogauerunt cartam fieri, etc. Et ego Johannes Panicii clericus, etc. Actum in camera episcopali Maiorie Sedun., die nona mensis junii, anno Dni M°CCCLXXVII°, Carolo regnante, Eduardo de Sabaudia episcopante, sub sigillo predicti dni episcopi in testimonium premissorum.

Ita est.

2238

Humbert et Pierre de Chevron reconnaissent que Jean Plantatoris leur a rendu bon compte de l'exercice des fonctions de mêtral à Rarogne.

Chevron, 1377, 17 juin.

Archives de la famille Odet, à Saint-Maurice.

*Anno Dni millesimo CCC° septuagesimo septimo, die decima septima mensis junii. Cum Johannes Plantatoris, clericus de Rarogna, steterit mistralis bone memorie nobilis et potentis dne dne Anfellissie, olim vicedne Sedun., dneque Chiurionis, apud Rarogniam et post decessum prefate dne dnorum Humberti dni Chiurionis et Petri de Chiurione fratrum, filiorumque quondam dni Humberti dni Chiurionis militis et prefate dne Anfelissie, vicednorum Sedun., vsque ad hanc diem qua Per-

rodus de Bastia nomine dicti Johannis dictis Humberto et Petro computauit de receptis et libratis in dicta mistralia et remansit debens sepcies vinginti et sex lb. quatuor sol. obolum Marianensium, hinc est quod prefati dni Humbertus et Petrus confitentur se recepisse a dicto Johanne per manus dicti Perrodi bonum et legalem computum et perfectam solutionem de omnibus receptis per dictum Johannem a toto tempore preterito vsque ad quantitatem predictam. Testes Johannes de Gimilliaco domicellus, Johannes de Furno de Bono Villario domicellus et Petrus de Foresta notarius. Et ego Johannes de Rochacio notar., etc. Actum fuit hoc in castro Chiurionis.

2239

Edouard de Savoie, évêque de Sion, confirme l'absolution donnée par son prédécesseur à Antoine Chalamez pour un homicide.

Sion, 1377, 20 juillet.

Liber deseni de Seduno, f. 355.

* Nos Edduardus, etc. notum facimus quod cum Anthonius Chalamez de Sancto Germano in Sauesia inculparetur ex malo proposito Germanum Girardi de dicto loco cum gladio interfecisse, ex quo delicto dictus Anthonius habuit a predecessore nostro absolutionem plenariam, quam asserit se amisisse in captione castri nostri Sete, hinc est quod nos per fidedignorum relata de dicta absolutione informati dictum Anthonium de nece dicti Germani penaque absoluimus.

Datum in castro nostre Maiorie Seduni, die XX julii, anno Dni M° CCCLXXVII.

2240

Testament de Nicolet Albi, de Granges, donzel.

Reschy, 1377, 11 septembre.

Archives de Valère, Registrum Jaqueti de Comba.

* Anno Dni M° CCC° LXX° VII, die XI septembris, apud Ressy, in domo Nicholeti Albi de Granges domicelli, idem Nycholetus suum testamentum fecit in hunc modum. Sepulturam suam elegit in cimiterio beati Jacobi de Granges, in tomba patris sui. Legauit pro remedio anime sue ecclesie beati Jacobi de Granges, beate Marie de Grona, beati Petri de Lenz et beati Galli de Chaleyr, cuilibet sex den. redditus. Item legauit dno Edduardo de Sabaudia, dno suo, episcopo Sedun., triginta flor. boni auri et ponderis, supplicans paternitati sue quod ipse sit fauorabilis et adjutor tribus liberis dicti Nycholeti naturalibus. Item legauit dictis tribus liberis suis naturalibus Perrussone, Anthonie et Johanni quicquid possidet in territorio de Ressy cum edificiis et juribus suis omnibus, saluo illo quod est de assignatione Petri de Rarognia domicelli. Item legauit liberis Johannis Albi de Granges fratris sui illud debitum in quo dictus Johannes sibi tenetur. Item legauit hominibus suis de Lenz retentas vsagiorum et tributorum in quibus sibi tenentur. Item concessit quod cum homines sui predicti soluere consueuerint de clamis que facte fuerunt contra ipsos temporibus retroactis pro qualibet clama tres sol. et sex den., quod homines predicti ex nunc in antea, si dictus Nicholetus de presenti infirmitate non evadat, soluere non teneantur nisi pro qualibet clama que in futurum fiet sex den. Maur. Item voluit quod tallias per dictos homines debitas ad misericordiam, quod ipsi homines ipsas soluant

in futurum secundum quod sibi soluerunt et non vltra et ad maiores summas talliarum non debeant in futurum condempnari. In aliis bonis suis instituit heredes suos universales liberos viri nobilis Petri de Rarognia domicelli, nepotes suos, quemlibet pro equali portione. Testes Jo. Albi domicellus, etc. et ego Ja. de Comba, etc.

2241

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Rodolphe Grissie de Frutingen.

Sion, 1377, 1er octobre.

Liber instrumentorum de Leuca, f. 180 verso.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nobis Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comiti et profecto Vallesii recipienti, etc. Rodulphus Grissie de Frutingo fecit homagium ligium genibus flexis, etc. et promisit, etc. videlicet feudo infrascripto. Et est confessus per juramentum suum se tenere in feudum homagii ligii a nobis et nostra mensa episcopali Sedun. quandam alpem que vocatur Enchiglin [1] vltra aquam dictam Enchigle [2], cum quatuor staphla seu cheresiis vnacum nemore quod pertinet homagio ligio predicto; que predicta acquisiuit a Petro Zunker. Quibus sic actis ipsum de dicto feudo inuestiuimus et retinemus per traditionem nostri annuli auri, saluis juribus nostris vsagiisque. Inde rogauimus cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : Petrus de Rarognia domicellus qui predicta dicto Petro interpretavit, Philippus de Poypone domicellus, etc. Actum in camera episcopali Maiorie Seduni, die prima octobris, anno Dni Mo CCCLXXVIIo.

[1] Engstligen, district de Frutigen, Berne.
[2] Engstligenbach.

2242

Hommage prêté à l'évêque de Sion par François Marchandi, doyen de Sion.

Sion, 1377, 4 octobre.

Liber instrumentum de Seduno, etc., f. 224.

Notum sit omnibus quod nobis Edduardo de Sabaudia, etc. dnus Franciscus Marchandi, decanus Sedun., fecit fidelitatem et homagium ligium manibus junctis osculo interveniente, vt moris est, et promisit per juramentum suum, etc. nobis et successoribus nostris esse obediens et fidelis et quod commodum nostrum procurabit et incommodum euitabit suo posse, necnon faciet et obseruabit omnia contenta in noua et veteri forma fidelitatis. Et confessus est per juramentum suum se tenere in feudum homagii ligii predicti curiam spiritualem ipsius decanatus et cetera que reperirentur tenere a nobis in feudum homagii predicti, si plus vel minus reperirentur. Inde rogauerunt cartam fieri et testes opponi qui sic vocantur: dnus Henricus de Blanchiis de Vallate, canonicus et officialis Sedun., Guigo miles de Ponte Bellivicini, Bellicensis diocesis, et ego Johannes Panicii de Sancto Regnenberto Jurensi, Lugdun. diocesis, clericus, etc. Actum in camera episcopali castri Maiorie, die quarta mensis octobris, anno Dni M° CCCLXXVII°.

2243

L'évêque de Sion inféode la mine de fer de la vallée de Trient à Nantelme, vidomne de Martigny.

1377, 4 octobre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Edoardus episcopus, cum mina ferri in valle de Trient in ruinam conversa (sit) ex casu fortuito aquarum et defectu

rectoris, dat eam Nantelmo convicedno Martigniaci in augmentum alterius feudi, pro se et successoribus seu cui dare voluerit, item duas pecias terre en Barbary pro 15 sol. servitii. Non debent capere ligna pro dicta mina ab aqua du Trient citra a parte Martignaci, nec ligna per que domui (?) prejudicium fiet. Potest facere exertum vel plura ; potest associare in mina quem voluerit. 4 octobris 1377.

2244

Accord entre les hommes de Thurin, d'une part, et ceux de Salin, Agettes, Arvillar et Veisonna, de l'autre, au sujet des droits de pâturage.

Sion, 1377, 9 octobre.

Liber instrumentorum de Seduno, etc., f. 206.

* Nos Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gratia Sedun. episcopus, comes et prefectus Vallesii, notum facimus quod cum questio verteretur inter probos homines de Thourin, videlicet Guillielmum Juglan, Johannem de Thourin, Franciscum Juglar, Perretum de Thourin, nomine suo et aliorum eorum consortum dicti loci, ex vna parte, et probos homines de Salens, des Agietes, de Arvillar, de Vexona, videlicet Murisium filium Hudrici de Salens, Christinum filium Jonodi Marieto, Wullielmum de Chandevix, Perrodum de Furno, nomine suo et ceterorum eorum consortum, ex alia parte, super eo quod dicti homines de Salens et eorum consortes predicti cum eorum animalibus intrarunt viridaria predictorum de Thourins pascendo et sepes rumpendo, dicentes se habere jus predicta faciendi ; tamen dicte partes mediantibus amicis ad pacem, ut sequitur, deuenerunt. Inprimis fuit pronunciatum quod omnia prata duarum herbarum et in quibus est solitum facere duas herbas quolibet anno, tam illo-

rum de Thourins quam de Salens et ceterorum consortum, sint perpetue defensa, clausa et bandiscita, nec in eisdem animalia immitantur ad pascendum, nisi quemadmodum prata de Prato sicco in posterum communiter pasturabuntur. Item quod nulla capra seu capriolus debeat parturare in aliquo prato in quo sint arbores fructifere sub pena capre et caprioli. Item quod littere antiquitus concesse per dnum Henricum, olim episcopum Sedun., et refecte per dnum Guychardum, predecessorem nostrum, remaneant perpetue in eorum robore. Et hoc sub banno sexaginta solidorum Maur. nobis soluendorum per quam partium contra predicta facientem. Actum in domo curie episcopalis antiqua, Seduni, presentibus nobili viro Aymone de Poypone balliuo Vallesii, Nicolodo de Castellone jurisperito, die nona mensis octobris, anno Dni M° CCC° LXXVII^mo

2245

L'évêque de Sion renonce à un droit de commise en faveur de Wiffred de Silinen et déclare que celui-ci lui a rendu compte comme châtelain de Conches.

Sion, 1377, 20 octobre.

Liber instrumentorum de Leuca, f. 183.

* Nos Edduardus (de Sabaudia episcopus Sedun.) notum facimus quod cum Wiffredus de Sillignon, alias de Platea, domicellus, a nobis teneat in feudum homagii ligii certas res infra parrochiam de Leuca, quod feudum de Leuca pluribus causis diceremus nobis fore commissum, nos volentes eidem facere gratiam, dicto Wiffredo omnem commissionem remittimus. Item ab eodem confitemur habuisse bonum computum de tempore quo fuit castellanus a Monte Dei superius de annis LXX, LXXI. Pro quibus habuimus II^c florenos auri.

Actum infra castrum Maiorie, Seduni, in capella, presentibus dno Henrico de Blanchiis de Vellate, canonico et officiali Sedun., Aymone de Poypone balliuo Vallesii, Philippo de Poypone domicello, Rodulpho de Rarognia domicello, et Petrolino de Platea domicello, testibus, anno Dni M°CCCLXXVII, indicione XV, die XX octobris.

2246

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Wiffred de Silinen, alias de Platea.

Sion, 1377, 20 octobre.

Liber instrumentorum de Leuca, f. 182.

* Wiffredus de Sillignon, alias de Platea, domicellus, facit homagium ligium et nobile dno Edduardo de Sabaudia, Sedun. episcopo, pro feudo quod fuit quondam Wulliermi et Perrodi de Grimisua, civium Sedun., infra parrochiam de Leuca. Testes dnus Henricus de Blanchis de Vellate, canonicus et officialis Sedun., Aymo de Poypone ballivus Vallesii, Philippus de Poypone domicellus, Rodulphus de Rarognia domicellus et Petrolinus de Platea domicellus. Datum Seduni, in castro Maiorie, die vigesima octobris, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo septimo.

2247

Vente faite par Antoinette de Sarre, veuve de Perrod de Morestel, à Philippe de Poypon.

Sion, 1377, 7 novembre.

Archives de la ville de Sion, Copia litterarum de Morestello, f. XXXVI verso.

* Notum sit quod ego Anthonia de Sarro, relicta Perrodi de Morestello quondam de Grangiis domicelli, vendidi et finaui nobili viro Philippo de Poypone, pro centum florenis auri

mihi solutis, terciam partem omnium honorum dicti Perrodi de Morestello mariti mei, per eundem Perrodum michi datam in sua vltimo testamento. Rogando dnum Edduardum de Sabaudia, episcopum Sedun., comitem et prefectum Vallesii, quatenus predicta omnia laudare et confirmare dignetur. Testes nobiles viri Anthonius Championis, Petrus vicedominus Martignaci, et Johannes Punicii qui hanc cartam lenauit. Actum infra castrum Maiorie Sedun., in capella, die VII mensis nouembris, anno Dni M° CCCLXXVII, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

2248

L'évêque de Sion donne en fief à Philippe de Puepon tout ce qui avait appartenu à Perrod de Morestel et à Richard de Vinciis depuis la Morge de Conthey en haut.

Sion, 7 novembre 1337.

Archives de la ville de Sion, copie du XVIe s.

* Notum sit quod cum a nobis Eduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite et prefecto Vallesii, et nostra mensa episcopali Perrodus de Morestello domicellus quondam habitator de Grangiis teneret in feudum homagii ligii quasdam res existentes ab aqua Morgie Contegii superius tam seruicia, redditus, etc. quam dominium ipsarum rerum, nostre mense episcopali excheitas et adiudicatas per peritos regalie Vallesii ex eo quod post mortem dicti Perrodi homagium ligium non fuit redditum, neque vsagia soluta et ob defectum heredis vel causam habentis, et quia nobilis vir Philippus de Puepone nobis fideliter seruiuit, fideliterque se habuit in guerris ecclesie Sedun. et juribus sustinendis, propter que opprobria, dampna et expensas sustinuit et adhuc non desinit sustinere; de quibus nullam remunerationem habuit, volentes dictum

Philippum remunerare, idcirco eidem Philippo damus et concedimus in feudum homagii ligii, salua fidelitate dni Camere in Sabaudia, perpetue pro nobis et successoribus nostris omnia bona et possessiones ab aqua Morgie Contegii superius cum dominio et jurisdictione eorundem que quondam fuerunt dicti Perrodi de Morestello. Item damus perpetue dicto Philippo in augmentum dicti feudi homines et homagia, redditus, seruicia, placita, tributa et vsagia cum dominio dictarum rerum que quondam fuerunt Richardi filii quondam Ludouici de Vineis domicelli de Grangiis, que nobis fuerunt commissa et adiudicata ex causis superius allegatis et pro seruiciis, redditibus, placitis et aliis vsagiis nobis debitis. Inuestiendo, etc. Mandantes, etc. Promittentes, etc. Quodquidem homagium ligium dictus Philippus nobis fecit manibus junctis, genibus inclinatis, osculo pacis interueniente, salua fidelitate dni Camere et promisit, etc. Et si aliqua vendicio seu donacio facta fuerit ipsi Philippo per Anthoniam de Sarro, relictam dicti Perrodi de Morestello, de tercia parte rerum feudalium predictarum pertinentium eidem Anthonie virtute donacionis sibi facte per dictum eius maritum quondam in suo testamento, vt asseritur, hinc est quod nos ipse episcopus ipsam vendicionem seu donacionem laudamus dicto Philippo et confitemur nos inde habuisse laudes et vendas nobis pertinentes. Testes : religiosus vir dnus Johannes Chambrarii, sacrista Musterii in Tharentesia, Anthonius Championis, Nantermus convicedompnus Martigniaci et ego Johannes Panicii clericus, etc. Actum infra castrum Maiorie Sedun., die septima mensis nouembris, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo septimo, sub sigillo dicti dni episcopi, Karolo regnante, Eduardo de Sabaudia episcopante.

Cette inféodation fut confirmée par le chapitre de Sion le 1er mars 1378.

mihi solutis, terciam partem omnium bonorum dicti Perrodi de Morestello mariti mei, per eumdem Perrodum michi datam in suo vltimo testamento. Rogando dnum Edduardum de Sabaudia, episcopum Sedun., comitem et prefectum Vallesii, quatenus predicta omnia laudare et confirmare dignetur. Testes nobiles viri Anthonius Championis, Petrus vicedonnus Martignaci, et Johannes Panicii qui hanc cartam leuauit. Actum infra castrum Maiorie Sedun., in capella, die VII mensis nouembris, anno Dni M° CCCLXXVII, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

2248

L'évêque de Sion donne en fief à Philippe de Poypon tout ce qui avait appartenu à Perrod de Morestel et à Richard de Vinéis depuis la Morge de Conthey en haut.

Sion, 7 novembre 1377.

Archives de la ville de Sion, copie du XVI° s.

* Notum sit quod cum a nobis Eduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite et prefecto Vallesii, et nostra mensa episcopali Perrodus de Morestello domicellus quondam habitator de Grangiis teneret in feudum homagii ligii quasdam res existentes ab aqua Morgie Contegii superius tam seruicia, redditus, etc. quam dominium ipsarum rerum, nostre mense episcopali excheitas et adiudicatas per peritos regalie Vallesii ex eo quod post mortem dicti Perrodi homagium ligium non fuit redditum, neque vsagia soluta et ob defectum heredis vel causam habentis, et quia nobilis vir Philippus de Puepone nobis fideliter seruiuit, fideliterque se habuit in guerris ecclesie Sedun. et juribus sustinendis, propter que opprobria, dampna et expensas sustinuit et adhuc non desinit sustinere; de quibus nullam remunerationem habuit, volentes dictum

Philippum remunerare, idcirco eidem Philippo damus et concedimus in feudum homagii ligii, salua fidelitate dni Camere in Sabaudia, perpetue pro nobis et successoribus nostris omnia bona et possessiones ab aqua Morgie Contegii superius cum dominio et jurisdictione eorundem que quondam fuerunt dicti Perrodi de Morestello. Item damus perpetue dicto Philippo in augmentum dicti feudi homines et homagia, redditus, seruicia, placita, tributa et vsagia cum dominio dictarum rerum que quondam fuerunt Richardi filii quondam Ludouici de Vineis domicelli de Grangiis, que nobis fuerunt commissa et adiudicata ex causis superius allegatis et pro seruiciis, redditibus, placitis et aliis vsagiis nobis debitis. Inuestiendo, etc. Mandantes, etc. Promittentes, etc. Quodquidem homagium ligium dictus Philippus nobis fecit manibus junctis, genibus inclinatis, osculo pacis interueniente, salua fidelitate dni Camere et promisit, etc. Et si aliqua vendicio seu donacio facta fuerit ipsi Philippo per Anthoniam de Sarro, relictam dicti Perrodi de Morestello, de tercia parte rerum feudalium predictarum pertinentium eidem Anthonie virtute donacionis sibi facte per dictum eius maritum quondam in suo testamento, vt asseritur, hinc est quod nos ipse episcopus ipsam vendicionem seu donacionem laudamus dicto Philippo et confitemur nos inde habuisse laudes et vendas nobis pertinentes. Testes : religiosus vir dnus Johannes Chambrarii, sacrista Musterii in Tharentesia, Anthonius Championis, Nantermus convicedompnus Martigniaci et ego Johannes Panicii clericus, etc. Actum infra castrum Maiorie Sedun., die septima mensis nouembris, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo septimo, sub sigillo dicti dni episcopi, Karolo regnante, Eduardo de Sabaudia episcopante.

Cette inféodation fut confirmée par le chapitre de Sion le 1er mars 1378.

2249

Accord entre l'évêque de Sion, d'une part, et Jacques Tavelli l'ancien et Jacques Tauelli le jeune, de l'autre, au sujet des acquisitions faites par Guichard Tavelli, évêque de Sion.

Sion, 1377, 7 novembre.

Archives de la ville de Sion.

Anno Dni millesimo CCCLXXVII, indicione XV, die VII mensis nouembris, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod in presencia mei notarii infrascripti et testium subscriptorum constituti personaliter reuer. in Christo pater et dnus dnus Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, ex vna parte, et nobilis vir Jacobus Tauelli senior, nomine suo et Jacobi Tauelli junioris, filii dni Nycodi Tauelli militis quondam, ex alia parte. Cum questio verteretur, controuersia et materia questionis haberetur inter dictas partes super eo quod dictus dnus episcopus nomine suo et ecclesie sue Sedun. dicebat, proponebat et allegabat quod omnia aquirimenta facta per bone memorie dnum Guichardum Tauelli, predecessorem episcopum Sedun., a tempore quo fuit et extitit episcopus Sedun. effectus, et eciam debita sua et bona quecumque dicti dni Guichardi ad ipsum dnum nunc episcopum Sedun. et eius ecclesiam Sedun. spectant et pertinent pleno jure, licet aquirimenta non essent facta nomine dicte ecclesie Sedun., quia de jure presumuntur facta fuisse de bonis ecclesie. Quare dicebat dictus dnus Edduardus episcopus, nomine quo supra, dictos Jacobum Tauelli seniorem et Jacobum Tauelli juniorem non habere jus uel racionem in bonis, aquirimentis et debitis memoratis, quamuis sint et nuncupentur heredes dicti dni Guichardi patrimoniales. Dicto Jacobo Tauelli seniore, nomine

suo et quo supra, ex aduerso dicente, proponente et allegante quod dicta bona et debita pertinere debent racionabiliter pleno jure ad ipsum Jacobum seniorem et Jacobum juniorem, ex eo quia omnia bona dicti dni Guichardi que habebat vltra Morgiam, tam aquirimenta quam alia et debita, fuerunt donata per ipsum dnum Guichardum dicto dno Nycodo Tauelli militi et Jacobo Tauelli predicto seniori donacione inter viuos et eciam tam dicta aquirimenta, maxime que facta non fuerunt nomine ecclesie, que habebat ultra Morgiam quam citra, et debita facta nomine suo proprio et non nomine ecclesie Sedun., vbicumque sint et quocumque nomine censeantur, ad ipsos Jacobum seniorem et Jacobum juniorem tanquam proximiores et successores patrimoniales pertinere debent, quia idem dnus Guichardus habebat eciam bona patrimonialia de quibus potuit aquirere nedum aquirimenta predicta facta per ipsum, sed eciam maiora, et aliunde quando effectus fuit episcopus Sedun., erat diues homo, sic quod potuit de predictis facere dicta aquirimenta et debita, ut predicta asserunt dicte partes. Tandem dicte partes non intendentes simul diutius vicisimque litigare, querelare et controuersare, ad plenum certificate, cerciorate et aduise de juribus suis, ut asserunt, et de aquirimentis et debitis predictis tam existentibus vltra Morgiam Contegii quam citra, in diocesibus Sedun., Lausan. et Geben. et vbicumque existant et quocumque nomine censeantur, peruenerunt et deuenerunt ad bonam pacem, concordiam, tranquillitatem et transactionem perpetue duraturam et obseruandam per modum inferius declaratum. Imprimis quod omnia bona, res, redditus et quecumque alia per bone memorie dnum Guichardum, episcopum Sedun., aquissita citra Morgiam Contegii sint et remaneant dicto dno Edduardo nunc episcopo Sedun., eius ecclesie et mense episcopali imperpetuum et pleno jure, exceptis certis rebus et redditibus per dictum dnum Guichardum, quondam

Sedun. episcopum, aquissitis a dno Aniuesii quondam et donatis per dictum dnum Guichardum quondam episcopum dicto Jacobo Tauelli seniori et confirmatis eidem Jacobo per capitulum Sedun., et que possidebat dictus Jacobus Tauelli senior ante mortem dicti dni Guichardi, quondam episcopi Sedun. Que dicta donacio eidem Jacobo seniori remanet pleno jure juxta formam et continenciam, seriem et tenorem eiusdem donacionis, ita tamen quod dictus Jacobus Tauelli senior dictam donacionem probare possit fuisse laudatam et confirmatam per dictum capitulum Sedun.. videlicet per litteras, instrumenta legitima, documenta, scripturas, seu cartas cancellarie Sedun., uel per testes ydoneos. Item quod omnia debita quecumque sint citra Morgiam Contegii et vltra, in quibuscumque locis existant, pertineant dicto dno nunc episcopo Sedun. pleno jure et de eisdem dictus Jacobus Tauelli suo et quo supra nomine jura sibi omnia ex causa huiusmodi transactionis competitura et competenda eidem dno episcopo cedat et remittat. Item quod omnia aquirimenta per dictum dnum Guichardum facta vltra Morgiam Contegii, tam in diocesibus Sedun., Geben., Lausan. quam alibi vbicumque, dictis Jacobo seniori et Jacobo juniori sint et pertineant pleno jure, exceptis viginti cupis frumenti acquisitis per dictum dnum Guichardum, quondam episcopum Sedun., a dno Humberto de Fernay milite et quos debent certi homines de Valavrens, que viginti cupe remanent dicto dno Edduardo episcopo Sedun. Et idem dnus in aliis aquirimentis omnia jura sibi competentia et competitura dictis Jacobo Tauelli seniori et Jacobo Tauelli juniori ex causa huiusmodi transactionis cedat et remittat. Item quod omnia aragia aquirimentorum factorum per dictum dnum Guichardum, episcopum quondam Sedun., que debebantur ante mortem dicti dni Guichardi, quondam episcopi Sedun., sint et remaneant dicto dno Edduardo episcopo Sedun, et alia aragia extra diocesim Sedun. existentia sint et remaneant

dictis Jacobo Tauelli seniori et Jacobo Tauelli juniori, et eciam omnia arragia que debentur apud Lides, et eciam alia arragia que debentur pro patrimonio dicti dni Guichardi, episcopi quondam Sedun., sint dictis Jacobo Tauelli seniori et Jacobo Tauelli juniori pleno jure. Item quod dictus dnus episcopus debeat et teneatur racione transactionis predicte dictis Jacobo seniori et Jacobo juniori viginti quinque sol. Maur. annuales citra Morgiam Contegii assectare et assignare, et quod pro tanto inter dictos dnum Edduardum episcopum Sedun. et Jacobum Tauelli seniorem et Jacobum Tauelli juniorem sit bona pax et concordia perpetua. Quam pacem et concordiam dictus dnus Edduardus episcopus Sedun., nomine suo et ecclesie Sedun., et dictus Jacobus Tauelli senior, nomine suo et dicti Jacobi Tauelli junioris, voluerunt, laudauerunt, acceptauerunt, approbauerunt et confirmauerunt. Cedentes, etc. Mandantes, etc. Promittentes, etc. Renunciantes, etc. Actum infra castrum Maiorie Sedun., in camera episcopali, presentibus venerabili et discreto viro dno Roberto Camerarii, canonico et officiali Gebenn., ven. et discreto viro Johanne Chambrerii, sacrista Musterii in Tharentansia, ven. et discreto viro dno Humberto Boniuardi, priore Sancti Juliani, discretis viris et nobilibus Anthonio Championis, Philippo de Poypone, Jacobo Mochonis, Petro de Bastita, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et ego Johannes Panicii, clericus, etc.

2250

L'évêque de Sion cède à Jacques Tavelli, l'ancien, tous ses droits sur une maison située à Sion.

Sion, 1377, 7 novembre.

Archives de la ville de Sion.

* Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus

Vallesii, pro nobis et successoribus nostris in ecclesia Sedun., damus et concedimus donatione pura que dicitur inter viuos facta dilecto nostro Jacobo Tauelli seniori domicello omnia jura, omnesque actiones nobis competentes in quadam domo sita Seduni, que quondam fuit Henriodi Lombardi, subtus domum vicedonnatus. Et hanc donationem sibi Jacobo facimus propter seruicia et alias expensas nobis et pro nobis factas in manutenendo jura episcopatus Sedun. et de quibus nullam adhuc habuerat remunerationem, et hoc pro vno capone seruicii annualis cum placito, quando acciderit. Inde rogauit cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur dnus Robertus Chambrerii, canonicus et officialis Gebenn., dnus Johannes Chambrerii, sacrista Tharentas., Perrodus de Bastita de Sierro et ego Johannes Panicii, etc. Actum in camera episcopali castri Maiorie Sedun., die VII mensis nouembris, anno Dni millesimo CCCLXXVII°, sub sigillo dni episcopi predicti in testimonium premissorum, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Ita est.

2251

Monitoire d'Humbert de Pellier, prieur de Saint-Victor, à Genève, contre ceux qui retiennent des titres et actes de François de Saint-Germain, sacristain de Sion.

Genève, 1377, 15 novembre.

Archives de Valère.

Vniuersis et singulis abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, cantoribus, canonicis, curatis et non curatis, ceterisque personis ecclesiasticis ac notariis et tabellionibus publicis per civitatem et diocesim Sedun. constitutis Humbertus de Pellier, humilis prior prioratus Sancti Victoris extra muros

Gebennen., judex vnicus in hac parte a sede apostolica specialiter deputatus, salutem in Dno et mandatis nostris ymo verius apostolicis firmiter obedire. Litteras sanctissimi in Christo patris et dni nostri dni Gregorii diuina prouidencia pape . . . . [1] nobis per venerabilem virum dnum Franciscum de Sancto Germano, sacristam et canonicum Sedun., presentatas, non viciatas, non suspectas, more solito curie romane cum filo canapis bullatas, sanas et integras cum ea qua decuit reuerencia noueritis recepisse. Quarumquidem litterarum apostolicarum tenor sequitur in hec verba: Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio priori Sancti Victoris extra muros Gebenn. salutem et apostolicam benedictionem, etc. Quas, si petieritis, vobis precipimus exhiberi et illico portatori restitui. Virtute quarum veniens ad nos predictus dnus Franciscus sacrista nobisque humiliter supplicando quod cum ipse dudum deposuerit et ad custodiam tradiderit ven. viro dno Hugoni Pascali, quondam canonico Sedun., plures litteras et instrumenta facientia et spectantia ad opus sui et suorum beneficiorum, specialiterque et expresse quoddam instrumentum iniunctorium in quo continetur quod procuratores ven. capituli Sedun. certis de causis in dicto instrumento contentis se obligauerunt et soluere promiserunt ipsi dno Francisco triginta quatuor florenos de Florencia, prout asserit idem dnus Franciscus, et ipsas litteras post mortem ipsius dni Hugonis ab executoribus et heredibus suis cum maxima instancia requisierit et nullam restitucionem habere potuerit, ymo, prout asserit, intellexit quod iidem executores ipsas litteras et predictum instrumentum iniunctorium reddiderunt parti obligate in grande preiudicium ipsius dni Francisci et suorum beneficiorum. Quare nobis supplicauit dictus dnus Franciscus quatenus de remedio prouideremus opportuno. Nos vero videntes supplicacionem suam

[1] En blanc.

fore consonam rationi, attendentes quod iuste supplicantibus non est denegandus assensus, idcirco vobis et vestrum cuilibet qui super hoc fueritis requisiti, auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte, in virtute sancte obediencie et sub pena excommunicacionis quam in vos feremus, nisi feceritis que mandamus, districte precipimus et mandamus quatenus moneatis omnes et singulas vtriusque sexus personas, cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis aut condicionis existunt, quos nos eciam tenore presentium monemus, ut ipsi infra XXX dies proximos post publicacionem presentium, quorum X pro primo, X pro secundo et reliquos X pro tercio perhemptorio termino ac monicione canonica assignamus, reddant et realiter restituant predicto dno Francisco omnes litteras, instrumenta, chartras et alia documenta facientia seu spectantia ad opus sui et suorum beneficiorum, et specialiter predictum instrumentum iniunctorium et sibi realiter soluant de omnibus fructibus, vsagiis, distribucionibus et omnibus aliis quibuscunque dependentibus virtute beneficiorum suorum predictorum a tempore quo fuit in possessione vsque ad presentem diem sibi rationabiliter debita. Et si sunt aliqui volentes pretendere causam justam quare ad reddicionem et solucionem predictas non teneantur, citetis ipsos coram nobis in prioratu nostro predicto, et in nostri absencia coram ven. et discreto viro dno Stephano Galopini canonico Geben., cui super hiis commisimus totaliter vices nostras, ad diem XII^{m} post publicacionem presentium, que si fuerit feria ad diem sequentem non feriam, hora vesperorum dicturi et propositurі causam justam quare ad predicta non teneantur. Alioquin omnes et singulos retinentes suprascripta et non reddentes nec soluentes lapso termino predicto excommunicamus in hiis scriptis, excommunicatos in ecclesiis vestris publice nuncietis. Datum in dicto prioratu nostro, die XV^{a} mensis nouembris, anno Dni M° CCCXXVII°, sub sigillo

nostro in testimonium premissorum. Reddite litteras sigillatas in signum mandati nostri ymo verius apostolici fideliter et firmiter executi.

Sceau en mauvais état.

Au dos du parchemin :

Publicata fuit presens monicio die XXIII mensis decembris, infra chorum ecclesie Sedun., prout consuetum est, presentibus ven. viris dnis Ja. de Chesaz, G. Pa...., Ardichinus de Brusatis, Ay. Binfaz, Wifridinus de Salauengoz, Albertus de Blanchis, Thoma de Conches, Jo. de Aragnon et pluribus aliis sacerdotibus et clericis ibidem existentibus. De quibus predictus dnus Ardichinus tanquam procurator capituli peciit copiam, que sibi concessa fuit incontinenti per me notarium infrascriptum presentibus dnis supra.

Parchemin attaché au précédent :

Nos Stephanus Gallopini, commissarius ut in litteris hiis nostris presentibus annexis continetur, notum facimus vniversis per presentes quod dnus Franciscus de Sancto Germano in dictis litteris descriptus coram nobis sufficienter per eius procuratorem comparhuit, die jouis post octabas epiphanie continuata a dicta die duodecima ob reuerenciam feriarum festiuitatis Dni vsque ad dictum diem jouis, qua die sufficienter comparhuit et expectauit vsque ad diem veneris sequentem hora prima, qua etiam coram nobis legitime comparhuit per eius procuratorem in absencia prefati dni prioris Sancti Victoris nunc absentis, nemine pro parte aduersa coram nobis comparhente nec se opponente. Datum dicta die veneris, anno Dni millesimo CCC° LXXVIII°. In cuius rei testimonium sigillum nostrum manuale hiis presentibus duximus apponendum. Ste. Galop.

Sceau en mauvais état.

2252

Nicolas fils de feu Nicolas Sub Monte de Saas vend, pour sept livres, aux frères Jean et Jean fils d'Antoine Zenderz de Saas six sols et six deniers de service, que les dits acheteurs lui devaient pour un pré situé à Almenkel ainsi que pour les bâtiments construits sur ce pré.

Saas, 1377, 16 novembre.

Quellen zur Schweizer Geschichte, X, 505.

2253

Edouard de Savoie, évêque de Sion, reconnaît la validité d'une acquisition faite de Jean coseigneur d'Anniviers par son prédécesseur Guichard Tavelli.

Sion, 1377, 30 novembre.

Archives de la ville de Sion, copie.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod cum rev. in Christo pater bone memorie dnus Guichardus Tavelli, episcopus Sedun., quedam servicia, redditus, vsagia, tributa et placita ac certos homines talliabiles ad misericordiam cum mero, mixto imperio et juridicione eorundem et quedam alia emerit et acquisierit a nobili viro Johanne dno de Aniuisio, condno dicti loci Aniuisii, ut constat per duo publica instrumenta facta et grossata per Johannodum de Curtinali de Grimisua notarium, quorum vnum factum fuit anno Dni millesimo CCC° LVII°, indicione decima, die XXII mensis junii, apud Setam, aliud instrumentum receptum fuit in domo seu in castro Aniuisii, anno Dni M° CCC° LVIII°, indicione XI, die tercia mensis februarii. Que omnia dicebamus nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Val-

lesii, nobis et ecclesie nostre Sedun. pertinere debere, licet fuerint aquisita per dictum dnum Guichardum predecessorem nostrum, pluribus racionibus et causis, dicto Jacobo in contrarium allegante, et quia super ipsis aquisitis concordavimus et composuimus sic quod dicta acquisita cum dno Aniuisii dicto Jacobo remanserunt ex donatione sibi facta per dictum dnum episcopum predecessorem nostrum, de qua donatione in ipsa compositione fuit ordinatum dictum Jacobum de eadem donatione vna cum laude capituli Sedun. informare, hinc est quod nos Edduardus de Sabaudia, episcopus et comes predictus, informationem dicte donationis vidimus contineri in quodam publico instrumento recepto per Jaquetum de Comba notarium de Seduno, sub anno Dni M° CCC° LXX primo, indicione IX, die VII mensis aprilis, necnon vidimus laudationem capituli Sedun. factam super donatione, contentam in quadam carta cancellerie Sedun. predicte, sub anno Dni millesimo CCC° LXX primo, die secunda mensis maii ; de quaquidem informatione donationis necnon confirmatione predictis factis dicto Jacobo nos contentum, ratum et gratum habemus et tenemus pro nobis et successoribus nostris in episcopatu Sedun. Inde rogauimus cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur Aymo et Philippus de Puepone fratres domicelli, Perrodus de Bastita de Sirro et ego Johannes Panicii notarius, etc. Cui si quis, etc. Actum in stupa castri Maiorie Sedun., die vltima mensis nouembris, anno Dni millesimo CCCLXXVII°, sub sigillo pendenti dni episcopi in testimonium omnium premissorum, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

2254

Le pape Grégoire XI établit les évêques de Genève, de Lausanne et d'Aoste conservateurs des biens du chapitre de Sion.

Rome, 1378, 7 janvier.

Archives de Valère, B., 15.

Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Gebenn. et Lausanen. ac Augusten. episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Militanti ecclesie, licet immeriti, disponente Dno presidentes, circa curam ecclesiarum et monasteriorum omnium solertia reddimur indefessa soliciti ut iuxta debitum patoralis officii eorum occuramus dispendiis et profectibus, diuina cooperante clemencia, salubriter intendamus. Sane dilectorum filiorum decani et capituli ecclesie Sedun. conquestione percipimus quod nonnulli archiepiscopi, episcopi, aliique ecclesiarum prelati et clerici ac ecclesiastice persone, tam religiose quam etiam seculares, necnon duces, marchiones, comites, barones, nobiles, milites ac laici, communia ciuitatum, vniuersitates opidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum et alie singulares persone ciuitatum et diocesum ac aliarum partium diuersarum occuparunt et occupari fecerunt castra, villas et alia loca, terras, domos, possessiones, iura et iurisdicciones, necnon fructus, census, redditus et prouentus dicte ecclesie et nonnulla alia bona mobilia et immobilia, spiritualia et temporalia ad decanum et capitulum ac ecclesiam predictos spectancia et ea detinent indebite occupata, seu ea detinentibus prestant auxilium, consilium et fauorem. Nonnulli etiam ciuitatum, diocesum et partium predictarum, qui nomen Dni in vanum recipere non formidant, eisdem decano et capitulo super predictis castris,

villis et locis aliis, terris, domibus, possessionibus, juribus et iurisdiccionibus, fructibus, censibus, redditibus et prouentibus eorumdem et quibuscunque aliis bonis mobilibus, spiritualibus et aliis rebus ad eosdem decanum et capitulum ac ecclesiam spectantibus multiplices molestias et iniurias inferunt ac iacturas. Quare dicti decanus et capitulum nobis humiliter supplicarunt ut, cum eis reddatur valde difficile pro singulis querelis ad apostolicam sedem habere recursum, providere ipsis super hoc páterna diligencia curaremus. Nos igitur aduersus occupatores, detentores, presumptores, molestatores et iniuriatores huiusmodi illo volentes eisdem decano et capitulo remedio subuenire per quod ipsorum compescatur temeritas et aliis aditus committendi similia precludatur, fraternitati uestre per apostolica scripta mandamus quatinus uos uel duo aut vnus uestrum per uos uel alium seu alios, etiam si sint extra loca in quibus deputati estis conseruatores et judices, prefatis decano et capitulo efficacis defensionis presidio assistentes non permittatis eosdem super hiis et quibuslibet aliis bonis et iuribus ad decanum et capitulum ac ecclesiam predictos spectantibus ab eisdem uel quibusuis aliis indebite molestari, uel eis grauamina seu dampna uel iniurias irrogari, facturi dictis decano et capitulo, cum ab eis uel procuratoribus suis aut eorum altero fueritis requisiti de predictis et aliis personis quibuslibet super restitutione huiusmodi castrorum, villarum, terrarum et aliorum locorum, iurisdiccionum, iurium, bonorum mobilium et immobilium, reddituum quoque et prouentuum ac aliorum quorumcunque bonorum, necnon de quibuslibet molestiis, iniuriis atque dampnis presentibus et futuris, in illis uidelicet que iudicialem requirunt indaginem, summarie, de plano, sine strepitu et figura iudicii, in aliis uero prout qualitas eorum exegerit, iusticie complementum, occupatores, detentores, presumptores, molestatores, iniuriatores huiusmodi, necnon contradictores quoslibet et

rebelles, cuiuscunque dignitatis, status, ordinis uel condicionis extiterint, quandocunque et quocienscunque expedierit, auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam, appellacione postposita, compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstantibus tam felicis recordacionis Bonifacii pape VIII predecessoris nostri, in quibus cauetur ne quis extra suam ciuitatem et diocesim, nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra vnam dietam a fine sue diocesis ad iudicium euocetur, seu ne judices et conseruatores a sede apostolica deputati predicta extra ciuitatem et diocesim in quibus deputati fuerint contra quoscunque procedere, siue alii uel aliis uices suas committere, aut aliquos ultra vnam dietam a fine diocesis eorundem trahere presumant, dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate presentium non trahatur, seu quod de aliis quam de manifestis iniuriis et uiolenciis et aliis que iudicialem indaginem exigunt, penis in eos si secus egerint et in id procurantes adiectis, conseruatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscunque constitucionibus a predecessoribus nostris Romanis pontificibus, tam de judicibus delegatis et conseruatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non uocandis, aut aliis editis que uestre possent in hac parte iurisdiccioni aut potestati eiusque libero exercicio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter uel diuisim a predicta sit sede indultum quod interdici, suspendi uel excommunicari aut extra uel ultra certa loca ad iudicium euocari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi et eorum personis, locis, ordinibus et nominibus propriis mencionem, et qualibet alia dicte sedis indulgencia generali et speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam presentibus non expressam uel totaliter non insertam uestre iurisdiccionis explicacio in hac parte ualeat quomodolibet impediri, et de quacumque toto tenore de uerbo ad uerbum in

nostris litteris habenda sit mencio specialis. Ceterum uolumus et auctoritate apostolica decernimus quod quilibet uestrum prosequi ualeat articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico prepeditus, quodque a data presentium sit uobis et cuilibet uestrum in premissis omnibus et eorum singulis ceptis et non ceptis, presentibus et futuris, perpetuata potestas et iurisdiccio attributa, ut eo uigore eaque firmitate possitis in premissis omnibus ceptis et non ceptis, presentibus et futuris, et pro predictis procedere ac si predicta omnia et singula coram uobis cepta fuissent, et iurisdiccio uestra et cuiuslibet uestrum in predictis omnibus et singulis per citacionem uel modum alium perpetuata legitimum extitisset, constitucione predicta super conseruatoribus et alia qualibet in contrarium edita non obstante, presentibus post quinquennium minime ualituris. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, VII idus januarii, pontificatus nostri anno octauo.

G. Guidonis. Jo. de Castris.

Bulla plumbea : GREGORIVS PP. XI.

2255

L'évêque de Sion fait remise d'une commise à Erlin et à Wifred de Silinen.

1378, 30 janvier.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Erlinus et Wifredus de Sillignon, alias de Platea, fratres, possident sustam de Vespia et pondus et emolumenta eius, que sunt de feudo homagii ligii. Item tenent 40 sol. annualiter in parrochia de Conches, etiam de feudo. Que omnia dicebantur commissa et escheuta, quia homagia non prestita et non presentata, nec usagia soluta. Item quod Erlinus de

Platea in strata publica mercatores cepisse dicitur sine causa tempore guerre. Desuper concordarunt; remittitur escheuta et quittatur susta de Vespia et pondus et 40 sol. et donantur 40 sol. in Conches mediantibus 50 lb. 30 januarii 1378.

2256

Echange entre l'évêque de Sion et Pierre de Rarogne.

1378, 3 février.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Episcopus dat Petro de Rarognia domicello pratum Tortomanie in augmentum alterius feudi. Vice versa Petrus de Rarognia dat episcopo 48 sol. tallie apud Vespiam provenientes a fratribus de Turre. 3 februarii 1378.

2257

L'évêque de Sion reconnaît que le recteur de la maladrerie de Sion a le droit de recevoir chaque dimanche une langue à la boucherie de Sion.

Sion, 1478, 17 février.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 227 verso.

Nos Edduardus, etc. notum facimus, etc. quod cum Theodulus Hupery de Leuca clericus, rector maladerie Sedun., pluries coram nobis proposuerit nomine dicte maladerie quod tam ipse quam sui predecessores fuerint in possessione accipiendi et leuandi qualibet die dominica in macello Sedun. de grossis animalibus bouinis vnam linguam et quia lingue de dicto macello nobis pertinent, voluimus suas videre informationes. Qui dictus Theodulus dixit se non habere informationes, sed ipsa probare volebat per idoneos testes, quod com-

misimus examinandum per nostrum officialem Sedun. Et quia visis testium attestationibus per officialem receptis ad instantiam dicti rectoris, quas sufficientes reputamus, ex quibus nos tenemus et habemus predicta esse vera, idcirco volumus et perpetue concedimus quod idem rector ipsa et qualibet die dominica, vt supra, vnam linguam accipiat ad opus dicte maladarie et accipere debeat sine impedimento. Mandantes receptori nostro dictarum linguarum quod eidem rectori, vt supra, tradat vnam linguam bouinam vel ei recipere permittat sine contradictione. Mandantes omnibus macellariis quathenus eidem ipsam linguam leuare et recipere permittant sine turbatione. Datum in castro Maiorie, die XVII mensis februarii, anno Dni M° CCCLXXVIII°.

2258

Réception d'un bourgeois à Sion par l'évêque Edouard de Savoie.

1378, 18 février.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 207.

* Nos Edduardus de Sabaudia, etc. cupientes villam et ciuitatem Sedun. in bonis augmentari, attendens commodum omnium et nostre mense episcopalis, admittimus in nostros ciues et burgenses Sedun. Ambrosium Magnel, alias dictum Rapassin, mercatorem diocesis Mediolanensis, eiusque vxorem et liberos, si quos habeat, pro vna lb. gimgibris seruicii annualis cum placito quando acciderit, et pro VI flor. auri, sub conditione quod ipsi debeant contribuere in communibus sicut alii ciues, concedentes eisdem quod ipsi et eorum familiares libertatibus et aliis franchesiis nostrorum burgensium valeant gaudere. Datum die XVIII februarii, anno M° CCC LXXVIII.

2259

Jacques Sarazeni est déclaré innocent de la mort de la comtesse de Blandrate.

Châtillon, 1378, 31 mars.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Jacobus Sarazeni de Simplono, morans Vespie, inculpatur de morte et captione Isabelle comitisse de Blandrata et maiorisse Vespie et dni Anthonii eius filii militis. Invenimus tamen eum innocentem, et de aliis perpetratis concordavit et solvit 160 florenos. In castro nostro Castellionis, die ultima martii, 1378.

2260

L'évêque de Sion fait publier une défense à tous ses feudataires d'entrer en possession de leurs fiefs avant qu'ils en aient acquitté les redevances.

Sion, 1378, 21 mars.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 228 verso.

* Anno Dni millesimo CCCLXXVIII°, indictione prima, die dominica XXI^a^ martii, in presentia mei notarii et testium fuit publice cridatum per loca solita ciuitatis Sedun., videlicet in platea subtus macellum, ante introitum domus Johannis Odini hospitis, in platea Glareti et in platea supra canales, per Jacobum Fornery notarium cridam et preconem Sedun., ne aliquis feudatarius dni episcopi Sedun. ipsum feudum intret donec seruicia, redditus et vsagia vel tributa aut placita debita soluerit dicto dno episcopo vel Vulielmodo Burrodi eius receptori, hinc ad XIIII dies proximos, sub pena amissionis et commissionis rerum feudalium.

2261

Accord entre l'évêque de Sion et les hommes de Chamoson et d'Ardon au sujet des commises et de certaines redevances.

Sion, 1377, 30 juillet-1378, 5 mai.

Archives de la commune de Chamoson.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod cum discordia verteretur inter reuerendum in Christo patrem et dnum dnum Edduardum de Sabaudia, Dei gracia episcopum Sedun., comitem Vallesii et prefectum, ex vna parte, et communitatem de Chamoson et de Arduno, ex altera parte, eo videlicet quod dictus dnus petebat a dicta communitate tresdecim den. cum vno fichilino avene pro quolibet casamento de Chamason, petebat eciam omnes homines de Chamoson ligios et talliabiles esse dicti dni episcopi ad misericordiam habitantes dictis locis de Chamoson et de Arduno, petebat eciam dictus dnus omnes possessiones, res et bona dictorum locorum de Chamoson et de Arduno sibi fore enchetas et commissas, eo quia dicta bona non fuerunt debite recognita predicto dno episcopo nec eius predecessoribus, et eciam quia dicte res et possessiones dictorum territoriorum absque laude predicti dni episcopi et predecessorum suorum vendite quam pluries fuerunt et alienate. Dictis hominibus dicte communitatis de Chamoson et de Arduno asserentibus et dicentibus ad predicta minime se teneri pluribus racionibus et causis per ipsos propositis et allegatis. Et primo videlicet quod in dictis tresdecim den. cum avena in casu communi non teneri, sed tantum certe persone et singulares dicte communitatis de Chamoson. Item super homagiis ligiis et talliis non teneri nisi ad decem lb. Maur. de tallia annuali dicto dno et suis subcessoribus singulis annis persoluendis. Dicentes eciam et proponentes dicti

probi homines super commissionibus nullam commissionem incurrisse, eo quia ipsi et eorum predecessores nunquam soluerunt laudem nec vendam predecessoribus dicti dni episcopi. Tandem mediantibus aliquibus amicis hinc et inde electis ad talem pacem perpetue valituram devenerunt in hunc modum, videlicet quod in compissacionem dictorum tresdecim den. cum avena, qui non recuperabantur ad plenum, prefati homines dicte communitatis tradiderunt dicto dno episcopo octodecim fichilinos frumenti annuales, quos acquisierunt ab illis de Clages pro afeudacione aque et pascuarum. Item pronunciauerunt dicti amici quod dicti probi homines dicte communitatis non possint alicui vendere non habitanti in dictis locis de Chamoson et de Arduno, absque laude predicti dni episcopi et successorum suorum. Item pronunciauerunt dicti amici quod omnes commissiones sint quitte et remisse et quod homines non teneantur in futurum nisi ad talliam arestatam dictarum decem lb. Maur., et quod dicti tresdecim den. cum avena qui recuperantur de nouo declarentur et recognoscentur. Item pronunciauerunt dicti amici in presenti concordia et composicione quod non intelligantur nec includantur nobiles, nec eciam aliqui extranei, nec feuda vendita nobilibus et extraneis pro quibuscumque commissionibus, grusis et querelis ipsius dni. Dicti probi hominis soluerunt prefato dno et tradiderunt quatuor centum florenos boni auri et ponderis. Et prefatus dnus episcopus dictos probos homines confirmauit et quictauit in consuetudinibus et vsibus solitis et consuetis, saluis omnibus aliis suprascriptis. Item pronuntiauerunt dicti amici quod de gracia speciali dicti homines possint rehemere ad vsum confratrie Sancti Spiritus de Chamoson et de Arduno dictos octodecim fichilinos frumenti infra tres annos futuros pro precio quindecim lb. et non aliter. Que predicta promisit prefatus dnus episcopus pro se et successoribus suis attendere et tenere perpetue, ut superius sunt expressa. Inde voluerunt

et rogauerunt cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : vir venerabilis et discretus dnus Henricus de Blanchis, canonicus et officialis Sedun., viri nobiles Aymo de Poypone, Philipus de Poypone, Humbertus de Poypone, Nantermus vicednus de Martigniaco et Willelmodus Burrodi ciuis Sedun., qui hanc cartam leuauit vice capituli Sedun. cancellariam tenentis, vice cuius ego Jaquetus de Comba juratus super eo eam scripsi. Cui si quis, etc. Actum in castro Maiorie Sedun., die pene vltima mensis julii, anno Dni millesimo CCC septuagesimo septimo, Karolo imperante, prefato dno Edduardo episcopante. Que omnia et singula premissa viri venerabiles et discreti dni Franciscus de Sancto Germano sacrista Sedun., Jacobus de Chesal, Henricus de Blanchis, Petrus Coci, Franciscus Boudry, Guyfredinus de Sylanango, Ardicinus de Brusatis, Aymo Bynfa, Johannes de Aragnyon, canonici Sedun., in choro ecclesie castri Valerie congregati ad sonum campane, ut moris est, pro capitulo faciendo et capitulantes ac capitulum facientes laudauerunt, confirmauerunt et approbauerunt perpetue pro se et successoribus suis, saluo jure suo et alieno. Ad quam laudem fuerunt testes vocati uidelicet Willelmodus Burrodi, Johannes Rutineli, Hugonetus Tronci, clerici, et ego Jaquetus de Comba cancellarius Sedun., qui dictam laudem recepi, die tercia mensis februarii, anno Dni M° CCC° septuagesimo octauo.

Nos autem Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus, ad maiorem roboris firmitatem omnium premissorum sigillum nostrum presentibus jussimus appendendum. Datum in domo nostra episcopali Sedun., die V mensis maii, anno Dni M° CCC° LXX° octauo.

Ita est.

Robertus prior Buriaci.

Sceau pendant en cire rouge, informe.

2262

Fiefs donnés à Jean de Postella par les frères Humbert et Pierre de Chevron, vidomnes de Sion.

Sion, 1378, 19 mai.

Archives de Valère, Vidimus d'Aymon Salanchi, official de Sion, du 14 août 1404.

* Anno Dni millesimo CCC° septuagesimo octauo, indicione secunda, die XIX mensis maii, in ciuitate Sedun., ante domum Aleti apothecarii, nobiles et potentes dni Humbertus dnus de Chivrione et Petrus eius frater, milites et vicedni de Seduno, dederunt donatione inter viuos pro gratis seruiciis in suis negociis impensis Johanni de Postella ciui Sedun. eorum familiari quoddam feudum vocatum feudum Lucie Barilly, quod dicta Lucia tempore vite sue tenebat a vicedno Sedun. predecessore dictorum nobilium ; item totum feudum ligium siue talliabile et planum in quibus Aymonerius de Portis de Sancto Leonardo et Jacodus Decimatoris et Beatrix eius vxor quondam dicto vicedno Sedun. dudum tenebantur. Remittentes eidem Johanni omne onus feudi ligii siue talliabilis in planum feudum pro quindecim flor. boni auri et ponderis nomine intragii dictis nobilibus solutis et pro quinque sol. Maur. seruicii annui cum placito pertinente. Testes Johannes de Gimiliaco, Perrodus de Bastia, Henricus de Rarognia, domicelli, etc. Ego vero Mermetus Barbery de Lausanna, notarius, etc.

2263

L'évêque de Sion renonce au droit de commise qu'il prétendait avoir sur un fief tenu par Antoine Gontery et en donne de nouveau l'investiture à ce dernier.

Sion, 1378, 30 mai.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 176 verso.

* Nos Edduardus de Sabaudia, Dei gratia Sedun. episcopus, comes et prefectus Vallesii, notum facimus quod cum a nobis et ecclesia nostra Sedun. Anthonius Gunterii, notarius et ciuis Sedun., teneat res infrascriptas quas dicebamus nobis fuisse commissas ex eo quod ipse res fuerunt acquisite absque nostra et nostrorum predecessorum laude, et usagia non fuerunt soluta, tandem dictus Anthonius se misericordie nostre supponit; idcirco nos ipse episcopus eidem Anthonio commissionem quittamus, ipsumque Anthonium de eisdem rebus inuestimus. Res vero sunt hec : primo tenet gardam Montis Ordei, pro qua nobis debet tres fichillinos silliginis seruicii et duos sol. placiti, et quia ipsa garda mouetur a nobis in feudum homagii, dicto Anthonio damus suffertam perpetuam pro ipsa garda duorum den. Maur. annis singulis soluendorum. Item tenet quamdam grangiam in ciuitate Sedun. loco dicto Glaueney pro duodecim den. seruicii et duobus sol. placiti. Item tenet quamdam peciam prati in Campo sicco pro quatuor den. seruicii et viginti den. placiti ; ponimus supra dictam peciam suffertam duorum den. Item tenet quamdam domum in ciuitate Sedun. loco vocato Cita, pro qua nobis debet duos sol. sex den. seruicii et quinque sol. placiti. Item cum Bertholetus de Greysiaco domicellus, olim maior Sedun., in permutationem tradidit magistro Gonterii Fortis, notario quondam de Seduno, duos fichil. silliginis dictorum trium

fichil. pro dicta garda pro tribus sol. seruicii et quinque sol. placiti, dicto Bertholeto tradidit nomine dicte permutationis per dictum magistrum Gunterum super quamdam domum sitam Seduni versus vicum de Pallatio juxta domum communitatis Sedun., quas quidem permutationes nos episcopus totaliter annulamus, remittendo dicto Anthonio ipsos tres sol. seruicii et quinque sol. placiti. Pro quibus premissis reclpimus a dicto Anthonio decem octo florenos auri boni. Testes dnus Henricus de Blanchis de Vellate, canonicus et officialis Sedun., Philippus de Poypone domicellus, Jaquemetus de Orseriis domicellus. Actum infra castrum Maiorie Sedun., die penultima maii, anno Dni M° CCCLXXVIII°, cum appositione sigilli nostri in testimonium veritatis premissorum. Ita est.

Johannes Panicii.

2264

L'évêque de Sion autorise le maintien d'une maison construite sur le cours de la Sionne.

Sion, 1378, 1er juin.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 208.

* Nos Edduardus, etc. notum facimus quod cum cursus aque de Seduna labentis per ciuitatem nostram Sedun. pro tertia parte nobis et ecclesie nostre ab eterno pertineat, sic quod nullus valet supra ipsam tertiam partem, videlicet per medium discursus ipsius aque nobis pertinentis, edificare aliqualiter sine nostro consensu, quin committat penam et bannum, verum et quia Nicoleta de Bosto Rotondo, filia quondam Jacquemeti lo Pichet, diocesis Gebennensis, nunc nostra ciuis Sedun., vxor Antonii Fabri de Cogny de Seduno, domum quamdam edificauerit super dictam tertiam partem Sedune

inter duas domos suas sitas super et propre pontem Glareti, eadem nos requisiuit vt secum super premissis gratiose dignaremur tractare, hinc est quod nos totam offensam eidem Nycolete remittimus et dictum edificamentum volumus ratum pro XX^ti^ flor. auri semel et pro duodecim den. seruicii cum placito, quando acciderit; acto tamen quod nostra tercia pars aque semper remaneat de nostro feudo et dictum edificium super edificatum, sic quod alienare non possit sine nostri laude et consensu. Datum in castro Maiorie Sedun., presentibus dno Humberto Boniuardi priore Sancti Juliani, Philippo de Poypone et dno Roberto priore Burg(eti), die I^a^ junii, anno (M° CCC°) LXXVIII°.

2265

Pardon accordé aux hommes de Louèche.

1378, 29 juin.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Nos Edoardus ex pluribus considerationibus, ad supplicationem dictorum de Leuca, remittimus ipsis omnes offensas et banna. 29 junii 1378.

2266

L'évêque de Sion fait citer les frères Humbert et Pierre de Chevron à comparaître devant lui pour répondre aux plaintes du chapitre.

Sion, 1378, 30 juillet.

Archives de Valère.

Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus, curato seu vicario de Seduno salutem in Dno. Citetis perhemptorie coram

propria persona nostra, vbicumque fuerimus ab aqua Morgie Contegii superius, ad diem mercurii proximam, ad horam vesperorum, nobiles viros dnos Humbertum et Petrum de Chivrone fratres et milites ac eorum procuratores, recuperatores et negociorum gestores, si quos habent, peticionibus procuratorum capituli et cleri nostri Sedun. responsuros. Datum in castro Maiorie nostre Sedun., die XXX mensis julii, anno Dni M° CCC° LXX octauo.

Sceau plaqué.

Coram vobis reuerendo in Christo patre et dno dno Edduardo de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia episcopo Sedun., dicit et in jure proponit Ardicinus de Brusatis, canonicus Sedun., procurator et procuratorio nomine ven. capituli Sedun., contra viros nobiles et potentes dnos Humbertum et Petrum de Chiurione milites fratres quod dudum in quadam composicione et transactione factis et habitis inter Franciscum Boudrici canonicum Sedun., procuratorem et procuratorio nomine capituli memorati, ex vna parte, et dnum Humbertum dnum Chiurionis militem, vicednum Sedun., et dnam Amphelisiam eius vxorem., filiam et heredem Petri vicedni Sedun. quondam, parentum dictorum fratrum reorum, quondam iidem dnus Humbertus et dna Amphelisia, velut heredes vniuersales ipsius Petri vicedni, pro se et suis heredibus promiserunt per eorum juramenta ad sancta Dei ewangelia corporaliter prestita et per stipulacionem solempnem dicto Francisco, procuratori et nomine procuratorio dicti capituli, et Willermo de Ayent clerico, ciui Sedun., cancellario cancellarie Sedun., vice nomine et ad opus ipsius quoque capituli recipientis et stipulantis, soluere eidem capitulo seu eius mandato ea que secuntur annuatim : Primo videlicet centum sol. Maur., quos Guillermus de Columberio quondam dederat et legauerat in suo testamento eidem capitulo, in quibus sibi tenebatur dic-

tus Petrus vicednus pater dicte dne Amphelisie quondam. Item quadraginta sol. Maur. censuales, datos et legatos predicto capitulo per vener. virum dnum Thomam, quondam cantorem ecclesie Sedun., in quibus eidem dno cantori dictus Petrus vicednus prefate dne Amphilisie pater quondam tenebatur. Item triginta sol. Maur. redditus annui, datos et legatos siue relictos per dnam Eliquam matrem ipsius Petri vicedni quondam in ipsius testamento, cuius dne Elique, idem Petrus vicednus fuit heres universalis. Item vnam torchiam cere ponderis septem lb. soluendam omni anno ad seruiendum in magno altari in ecclesia inferiori. Item vnam lampadem tenendam et comburendam perpetue ante magnum altare ecclesie memorate, approbantes ex eorum certa sciencia et agnoscentes dicta debita et legata fore vera. Item quod cessatum est in solucione premissorum per vndecim annos et terminos proxime preteritos. Quare agit idem Ardicinus, procurator et procuratorio nomine quo supra, contra dictos fratres dnos Humbertum et Petrum tanquam heredes vniuersales dictorum parentum suorum et petit retenta predictorum censuum, reddituum, torchie ponderis septem lb. cere et lampadis per ipsos fratres et heredes quorum supra pro dictis vndecim annis eidem capitulo solui, et ad hec petit idem Ardicinus, nomine quo supra, dictos fratres reos per vos sentencialiter condempnari et compelli juris remediis condempnatos. Petit eciam idem Ardicinus, nomine quo supra, expensas in predicta lite factas, quas extimat XL sol. Maur., et de faciendis vlterius protestatur. Et hec proponit atque petit idem Ardicinus, nomine quo supra, contra dictos reos et ab ipsis eo jure et forma quibus melius potest, saluo sibi jure addendi, minuendi, mutandi, declarandi, etc. non astringens se ad omnia premissa probanda, nisi ea tantum que voluerit et eidem capitulo crediderit expedire.

Au revers :

Contenta in presenti libello debentur de anno Dni M° CCC LXVII et sequentibus usque ad presentem diem. Datum die V februarii, anno Dni M° CCC° LXXXII°.

2267

Perrod de Basota reconnaît avoir reçu le prix d'un cheval vendu à la communauté de Sion.

Sion, 1378, 6 août.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons, n° 33.

* Anno Dni M°CCC°LXXVIII°, die VI mensis augusti, Seduni, Perrodus de Basota de Sirro clericus confessus fuit se recepisse a Willelmo Burrodi ciue Sedun. plenam solucionem super vendicione cuiusdam equi seu roncini nigri ab eodem Perrodo dudum per dictum Willelmum empti nomine communitatis Sedun., causa eundi ad Auenionem erga summum pontificem dnum Gregorium papam vndecimum, cum bone memorie dno Guichardo Sedun. episcopo et communitatibus suis terre Vallesii pro certis negociis arduis dictam communitatem Sedun. et totam patriam Vallesii tangentibus. Qui equus per dictum Willelmum fuit emptus precio triginta flor. auri. Testes dnus Ay. Bynfa, canonicus Sedun., etc. et ego Hugonetus Tronci clericus, etc.

2268

L'évêque de Sion défend aux notaires de stipuler des actes pour des contrats qui doivent durer plus de neuf ans.

Sion, 1378, 31 août.

Archives de Valère, D. 64.

Edduardus de Sabaudia, Dei et sancte sedis apostolice gracia episcopus Sedun., comes Valesii et prefectus, vniuersis et singulis subdictis nostris et aliis quorum interest uel interesse

poterit in futurum, salutem in Dno sempiternam. Quoniam consoni racionis jurisque scripti ac consuetudinarii est quod vna queque prouincia in suo sensu debeat habundare, et quod terrarum principes circa confectiones et auctorizaciones publicorum instrumentorum aut litterarum super contractibus quibuscunque inhiendis conficiendorum suis vtantur consuetudinibus laudabilibus et diucius obseruatis ac vtilitatibus et emolumentis consuetis et provenientibus ex eisdem, idcirco attendentes quod venerabile nostrum capitulum Sedun. tenet a nobis et mensa nostra episcopali Sedun. in feodum homagii ligii cancellariam Sedun., racione cuius percipere consueuit, a tanto tempore de cuius contrario hominum memoria non existit, certum emolumentum pro cartis que conficiuntur super contractibus perpetuis rerum existentium in toto nostro dominio terre Valesii et vltimis voluntatibus ; que carte registrantur et registra eciam in archiuio publico siue armario pro communi et publica vtilitate et singularum personarum quarum interest, conseruantur et consueuerunt eciam custodiri in ecclesia Valerie Sedun.; attendentesque ex querimonia per dictum nostrum capitulum nobis facta quod aliqui qui se tabelliones asserunt, sub forma instrumentorum que de noe consueuerunt nuncupari, vsurpant jus cancellarie memorate et sibi applicant vtilitatem et emolumentum que racione dictorum contractuum et cartarum cancellarie et registro consueuerunt peruenire, cum, ut dicit dictum capitulum, jus non habeant dicti notarii in ipsius capituli et eciam nostrum preiudicium attanptandi ; quare super hoc supplicauit nobis dictum capitulum ut dignaremur eidem providere super hoc de remedio opportuno. Nos autem attendentes eorum supplicacionem fore consonam racioni, vestigiis quorumdam predecessorum nostrorum eciam inherentes qui, prout nobis constat per legitima documenta, aliquos super hoc processus et inhibiciones fecerunt notariis supradictis, hoc edicto generali pro-

hibemus dictis notariis, qui nunc sunt et pro tempore in nostro dominio terre Valesii fuerint, sub pena excommunicacionis quam ex nunc in quoscunque rebelles ferimus in hiis scriptis, necnon sub pena in privilegiis dicto nostro capitulo concessis super hoc, ne ipsi notarii, ipsorumve aliquis lapsis triginta diebus, quorum dierum decem pro primo, alios decem pro secundo et reliquos decem pro tercio et perhemptorio termino ac monicione canonica eisdem et ipsorum cuilibet assignamus, predicta presumant in preiudicium ipsius capituli et nostrum aliqualiter de cetero attemptare, alioquin ad interesse dicti capituli et nostrum condempnabuntur et alias punientur per nos racione trangressionis huius nostri precepti, et pena in ipsis priuilegiis apposita per nos recuperabitur ab eisdem, prout fuerit racionis. Inhibentes tenore presentium officialibus nostris et aliis jurisditionem habentibus, scilicet vicedompnis, maioribus, salteriis, mistralibus et aliis nobilibus, arbitris, arbitratoribus, quicunque sint et quocunque nomine censeantur, ne in judiciis uel extra recipiant aut fidem adhibeant instrumentis conficiendis per dictos notarios aut alios aliunde venientes, post terminum in presenti nostra monicione contentum, super testamentis et contractibus perpetuis rerum et bonorum existentium in dominio nostro et terra Valesii supradicta, dummodo contractus super quibus conficientur numerum nouen annorum excedant, infra quem terminum permittimus dictis notariis ex gracia speciali ut possint conficere instrumenta dictum numerum nouen annorum nullatenus excedentia, dummodo tali auctoritate fungantur que sit competens in hac parte. Hoc autem nostrum preceptum et omnia et singula que superius continentur per omnes ecclesias terre Valesii precipimus publicari. Mandantes et precipientes in virtute sancte obediencie prioribus, curatis siue vicariis ad quos presentes littere pervenerint, ut ipsas publicent in suis ecclesiis presente populo, alta voce et intel-

ligibili, ita quod per ignoranciam non possit aliquis excusari, et reddant huiusmodi litteras suis sigillis sigillatas presentium portitori in signum mandati nostri fideliter executi. Quod si quis de presenti nostro mandato et contentis in eodem se forsitam conqueratur aut asserat se gravari, taliter conquerentem seu conquerentes citetis perhemptorie et precise coram nobis Seduni, seu coram commissario nostro in nostri absencia, ad diem vicesimam post publicacionem presentium per vos factam, de quaquidem publicacione nos legitime certificare curetis. Que fer., etc. hora vesperorum sue conquestionis causam proposituros et si necesse fuerit probaturos. Intimantes eisdem quod siue venerint siue non, quod nos execucionem presentis nostri mandati, quantum suadebit justicia, procedemus. Datum in castro nostro Maiorie, die XXI mensis augusti, anno Dni M° CCC° LXXVIII°, sub sigillo nostro in testimonium premissorum.

2269

Remise de punition à plusieurs hommes du Haut-Vallais.

1378, 25 août.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Episcopus Edoardus absolvit et quittat de banno et correctione plures de Simplono, de Vespia, de Briga et de Sausa sub conditione ne officiarios nostros non offendant et turrim Jacobi de Compesio, quam ceperunt, remittant et (nos) episcopus eos apud Jacobum de Compesio et liberos Antonii de Compesio indemnes servabimus occasione huius rebellionis. 25 augusti 1378.

2270

L'évêque de Sion fait remise aux communautés situées au-dessus de la Massa des peines encourues par leurs actes de rébellion.

Sion, 1378, 3 septembre.

Archives de la paroisse d'Ernen, A. 12. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis quod cum hoc sit quod communitas a Massona superius vna cum aliis communitatibus nostris de Vespia et a Vespia superius nobis multis modis et variis enormibus in eorum dictis, factis uel operibus displicuerint et rebelliones quamplurimas fecerint, de quibus nostram indignacionem incurrerunt, ipsique ad amendam nobiscum, ut infra, conuenerunt, nobisque in quibusdam actibus complacuerunt, maxime obseruando honorem ecclesie et patrie nostre Vallesii, supplicando nobis humiliter ut ad nostram misericordiam ipsos recipere dignaremur, offerentes se piis animis nobis et nostris successoribus perpetue efficacius obedire, nosque videntes humilitatem et inclinacionem ipsorum et eos de ipsis rebellionibus et malis voluntatibus agitatis pocius factis penitere, verum et quia dulcia verba frangunt iram, cum ipsis communitatibus, prehabito maturo consilio sapientum et fidelium nostrorum Vallesii, arrestauimus et pepigimus ut infra, videlicet quod nos ipse episcopus, comes et prefectus, pensatis, attentis et cogitatis pluribus racionibus atque causis statum et commodum nostrum, ecclesie et patrie nostre Vallesii tangentibus et circonspectantibus, dictis communitatibus et singulis personis earumdem remittimus et quittamus pure et libere omnia delicta et omnes offensas per ipsas uel alteram partem ipsarum aut aliquam personam earumdem factas et perpetratas quo-

quomodo usque ad diem presentem, ipsas et quamlibet personam earumdem de penis, bannis et correctione ex quibus possent infligi, puniri et condempnari, soluendo et absoluendo ; confirmando eciam, laudando, approbando et volendo omnes contractus dictis communitatibus aut singulis personis earumdem per nos et predecessores nostros factas, et specialiter quandam censam olim factam per bone memorie reuerendum in Christo patrem dnum Guichardum Tauelli, episcopum Sedun., predecessorem nostrum, communitati à Monte Dei superius cum quibusdam personis, videlicet de pluribus prius censibus per ipsos a Monte Dei superius mense nostre episcopali Sedun. ad certam pecunie quantitatem annualem reuolutis, redactis et recompensatis, vt in chertra seu instrumentis manu Johannis Grassi clerici confectis legitur et continetur. Item laudamus, confirmamus, approbamus et volumus omnes bonas franchesias, libertates et consuetudines antiquas dictarum communitatum a Massona superius, ipsas communitates in eisdem obseruando, sic quod nullus in corpore et in ere minus juste grauetur uel opprimatur. Que quidem communitates a Massona superius promittant et jurent super Dei euuangelia sancta in manu dicti Johannis Grassi clerici, cui quoad predicta recipienda committimus vices nostras, et ea nobis per modum cancellarie hinc ad festum beati Michaelis proximum per eum recepto reddere teneantur, nobis et ecclesie nostre Sedun. de cetero esse boni et fideles, eciam quod castellanos et officiarios nostros presentes et futuros existentes, ponendos et constituendos a dicto loco Massone superius per nos et successores nostros in ecclesia episcopali Sedun. ad exigendum et recuperandum jura nostra et mense episcopalis Sedun. et ad justiciam faciendam et exercendam fortes facere, cum fuerit necesse. Et eo casu quo dicte communitates, parrochie, villa uel quarta aut quinta pars, seu aliqua pars vnius parrochie uel singulares persone

earumdem communitatum in aliquo offenderent et eciam dantibus auxilium, consilium uel fauorem dictis offendentibus publice uel occulte, quod predicte absolucio, quittacio et remissio sint nullius efficacie, momenti et valoris, et obedientibus non intelligatur huiusmodi excepcio habere locum, nec habere pro eis roboris firmitatem ut remaneant in bona pace et in nostra gracia et successorum nostrorum. Promittentes nos ipse episcopus, comes et prefectus, per juramentum nostrum ponendo manus ad pectus more prelati, predicta omnia, vniuersa et singula habere rata, grata, firma et valida perpetue et tenere ac inuiolabiliter obseruare, sed ea pro nobis et successoribus nostris in episcopatu Sedun. tenere firmiter et obseruare, omnibus supradictis seruatis et obseruatis. Volumus autem quod littera data communitatibus de Vespia et a Vespia superius, quum in data precedit presentem litteram, quoad communitates a Massona superius, sit nullius momenti et valoris nec in scriptis obtineat roboris firmitatem. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die tercia mensis septembris, anno Dni M° CCC° LXXVIII°, cum apposicione sigilli nostri in testimonium premissorum.

Jo^{s} Tr....

Sceau pendant.

2271

Le chapitre de Sion donne quittance à Ebal d'Erdes et à Bertholet de reysGsier d'un cens de 100 sols que l'évêque de Sion s'est engagé à payer.

Valère, 1378, 3 septembre.

Archives de Valère, Registrum Jac. de Comba.

* Anno Dni M° CCC° septuagesimo VIII, die III mensis septembris, in choro ecclesie castri Vallerie, constituti dni F. sacrista ecclesie Sedun., Guillelmus Guidonis cantor, Henricus

de Blanchis de Vellate, F. Boudrici, Aymo Binfa, Thomas de Conches, dnus Guillelmus Pauonis, Johannes de Brusatis, Johannes de Aragnyon, Petrus Coci, Wifredus de Sallanango, Ardicinus de Brusatis, canonici Sedun. Cum vir nobilis Bertholetus de Grissiaco, tempore quo fuerat maior Sedun., recognouisset se debere ven. capitulo Sedun. centum sol. Maur. redditus annuales, et quando dictus maior maioriam Sedun. vendidit bone memorie dno Guichardo episcopo Sedun., ipse maior dictam maioriam vendidit inter cetera quod prefatus dnus episcopus dictos centum sol. solueret annuatim dicto capitulo, quod honus prefatus dnus Guichardus pro se et successoribus suis in se accepit et dictum Bertholetum domicellum obseruare promisit indempnem erga dictum capitulum, dnusque Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., dictos centum sol. soluere promiserit perpetue pro se et successoribus suis in ecclesia Sedun. Hinc est quod prefati dni canonici capitulantes quittauerunt perpetue et finauerunt virum nobilem Eballum de Herdes, filium Aymonis de Herdes domicellum, nepotem dicti Bertholeti de Gressiaco, necnon me notarium stipulantem ad opus prefati dni Bertholeti de dictis centum sol.

2272

Testament de Nicolet Franconis, de Lausanne, donzel.

Lausanne, 1378, 3 septembre.

Archives de la ville de Sion, Liber A de feudo de Granges, f. XIXX XIIII verso.

* Anno Dni millesimo CCC septuagesimo octauo, indicione prima, die tercia decima mensis decembris [1], in ciuitate Lau-

[1] Dans un acte du 24 octobre 1378, qu'on trouvera plus loin sous le N° 2275, il est dit que ce testament est daté du 3 septembre de cette année.

san., in domo testatoris infrascripti, Nycoletus Franconis de Lausanna domicellus corpore languens fecit testamentum de bonis existentibus in dyocesi Sedun. per modum inferius declaratum. Legauit ecclesie beate Marie Sedun. viginti sol. Maur. annuatim pro suo anniuersario. Item dedit encluso Sedun. duodecim den. semel. Item dictus testator considerans gratas curialitates impensas sepius per nobilem virum et potentem Jacobum Tauelli, dnum de Grangiis, eius consanguineum, dedit eidem nobili Jacobo omnia mobilia sua in dyocesi Sedun. existentia, vnacum tercia parte omnium bonorum immobilium suorum in dicta dyocesi; item et omnia acquisita sua et donaciones sibi factas per quascumque personas in dicta dyocesi. Item dedit dicto nobili Jacobo totum et quicquid dare sibi de consuetudine uel de jure, sic tamen quod super ea que sibi dare non posset, super illis persoluantur eius clamores, debita et legata. In ceteris autem bonis suis existentibus in dyocesi Sedun. heredem suum vniuersalem sibi instituit dictum nobilem Jacobum Tauelli, eius consanguineum. Item ordinat quod dictus nobilis Jacobus teneatur tenere secum uel facere custodire bene et decenter nepotes suos, Johannem et Perronetam, filios quondam Francesie sororis sue. Item instituit executorem suum Perrodum de Bastita clericum. Testes fratres Humbertus Franconis de Lausanna et Jacobus de Claromonte, ordinis fratrum Predicatorum Lausan. Ego vero Mermetus Barberii, notarius, etc.

Par cet acte le juge de Conthey et de Saillon ordonne de mettre Jacques Tavelli en possession des biens qui lui ont été légués par Nicolet Franconis; celui-ci était donc mort à cette époque, c'est-à-dire avant le 24 octobre 1378; ainsi le testament ne peut pas être du 13 décembre de la même année. C'est pourquoi nous admettons la date du 3 septembre 1378.

2273

L'évêque donne à cens pour une année un droit de péage aux procureurs de la ville de Sion.

1378, 4 septembre.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 229.

* Nos Edduardus, etc., accensamus per spacium vnius anni Wullielmodo Burodi notario et Johanni Ambrosii, procuratoribus ac nomine communitatis ciuitatis nostre Sedun., jus quod habemus in charragiis, turnis et ductibus sortarum, ballarum et fardellorum peruenientium in dicta ciuitate pretio quatuor lb. Maur. Datum die quarta mensis septembris, anno Dni M° CCCLXXVIII.

2274

Edouard de Savoie, évêque de Sion, accorde à Jacques Mochionis une pension annuelle de 40 florins en récompense des services que ce dernier lui a rendus comme délégué auprès du pape à Rome.

Documents sur le Vallais (M. Bordier), t. II. Ex libro Raroniæ.

Cum nos Eduardus episcopus emerimus totam terram DD. Antonii et Joannis de Turre, fratrum et militum, pretio 46 000 fl. auri et ultra, de qua quantitate solvimus quartam partem; verum cum nos et patria nostra ex dicta solutione tantum sumus oppressi, necnon pro guerris dicte terre cum dictis fratribus tanto tempore habitis quod in contrario memoria hominum de pace non existat, quod ad residuum dicti pretii accedere non possimus nisi previo dni pape et cardinalium sufragio et auxilio succurramur, Jacobum Mochonis de Bellicio, factiferum nostrum dilectum Romam destinaverimus,

paupertatem nostram et patrie nostre suplicando intimandam, qui per spacium II mensium Rome fuit absque regressu. Tandem a D. nostro papa et cardinalibus specialem gratiam omnium decimarum papalium totius comitatus Sabaudie et aliorum beneficiorum quorumcunque archiepiscopatuum, episcopatuum infra ipsum comitatum Sabaudie per quinquennium obtinuit veris bullis, iisque lectis ven. capitulo et communitatibus Vallesii, volentes ipsum Jacobum de premissis remunerare, nam infelix ille labor quem premia nulla sequuntur, idcirco nos Edoardus episcopus damus eidem Jacobo tanquam benemerito quadraginta bonos flor. auri de pensione annuali super pedagio nostro Seduni levandos. 19 septembris 1378.

2275

Jacques Champion, juge de Conthey et de Saillon, ainsi que en Vallais pour Edouard de Savoie, evêque de Sion, ordonne aux châtelains de Conthey et de Saillon et à ceux de Tourbillon, de Granges et de Sierre, de mettre Jacques Tavelli en possession des biens à lui légués par Nicolet Franconis.

Martigny, 1378, 24 octobre.

Archives de la ville de Sion, Liber A de feudo de Granges, f. IIII^{xx}XIX.

Jacobus Championis, legum doctor, judex Contegii et Sallionis pro reuerendo in Christo patre et dno dno Edduardo de Sabaudia, Sedun. episcopo, dictorunque locorum dno, dum fuerit in humanis, ex largitate sibi concessa per illustrem principem dnum nostrum dnum Amedeum Sabaudie comitem, castellano Contegii et Sallionis aut eius locumtenenti dilectionem cum salute. Exibito nobis per virum nobilem Jacobum Tauelli, dnum de Grangiis, domicellum, testamento Nycoleti Franconis de Lausanna domicelli, recepto per Mermetum Barberii de Lausanna notarium publicum, die tercia mensis septembris, anno presenti, non raso, non cancellato, non abo-

lito, non deleto, nec in aliqua sui parte viciato, sed omni suspicione carente, legitimo numero testium vallato, ut prima facie apparebat, in quo inter cetera continetur quod dictus testator in bonis suis existentibus in dyocesi Sedun. heredem suum universalem sibi instituit dictum Jacobum Tauelli, ad ipsius Jacobi instanciam vobis et vestrum singulis mandamus quatenus ipsum Jacobum Tauelli ponatis, mictatis et inducatis in possessionem corporalem de bonis omnibus et singulis que dictus testator mortis sue tempore possidebat, nisi legitimus appareat contradictor, quo casu ipsum cum parte altera coram nobis remittas ad diem primam primarum Contegii assissiarum causam sue contradicionis ostensuras, de juribus suis eddocturas, dicturasque et proposituras, vt sibi expedire viderint et fuerit racionis. Datum apud Martigniacum, die XXIIII mensis octobris, anno Dni M° CCC° septuagesimo octauo.

Jacobus Championis, legum doctor, judex in Valesio pro reuerendo in Christo patre et dno dno Edduardo de Sabaudia, Sedun. episcopo, Valesiique comite et prefecto, castellanis Turbillionis, Grangiarum et Surrur[1] aut eorum loca tenentibus dilectionem cum salute, etc. Et est post consimilia precedenti littera.

2276

L'évêque de Sion remet Jean de Compey en possession de la tour et de la majorie de Viège.

1375, 26 octobre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Edoardus de Sabaudia. Cum Johannes de Vespia, alias de Compesio[2] domicellus, aliqua feuda et bona teneat ab ecclesia

[1] Sirri ?

[2] Jean de Compey, fils de François de Compey et d'Isabelle, comtesse de Biandrate.

Sedun. commissa et echeuta, item teneatur (ad) summas auri, et episcopus teneat turrim de Vespia et majoriam, ille Johannes petat misericordiam et non litigare ; idcirco videntes nobilitatem et.... dicti Johannis remittit episcopus turrim et maioriam cum omni plenitudine jurium. Mandantes castellano Jo. Fabrorum ut remittat turrim et majoriam. Presentibus Humberto Bunardi (Boniuardi), priore sancti Juliani, Petro de Bastida. 26 octobris 1378.

2277

Pierre de Rarogne donne quittance à la commune de Leucren et Ramft pour la somme qu'elle lui devait pour le rachat des droits de cheminage.

Louèche, 1378, 1er novembre.

Archives de la commune d'Ausserberg, D. 1. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno a natiuitate Dni M° CCC° LXXVIII°, indicione II^a^, die prima mensis nouembris, ante domum Petri Salteri de Leuca clerici, que sita est ante aulam dicti loci, constituti vir nobilis Petrus de Rarognia domicellus, ex vna parte, et Henricus filius quondam Petri ad Agrum, et Johannes filius quondam Johannis Longi Decimatoris de Leucrun, parrochie de Rarognia, nomine suo et tocius communitatis de Leucrun et de Rampfte, ex altera. Cum dicta communitas ac persone dicte communitatis tenerentur dicto nobili Petro in viginti tribus lb. Maur. semel ex causa vendicionis chiminagiorum seu vsferto, que dicte communitati et hominibus dicte communitatis vendiderat, pro quibus certos fideiussores et solutores erga dictum nobilem obligauerant, hinc est quod dictus nobilis Petrus de Rarognia publice recognouit se recepisse a predicto Henrico ad Agrum et Johanne Longi Decimatoris, soluentibus nominibus quibus supra, integram solucionem de

dictis viginti tribus lb. Quapropter dictus nobilis Petrus de Rarognia pro se et heredibus suis quittauit et finauit dictam communitatem. Testes Petrus de Maencheto, Petrus Salterus Leuce, Petrus Stelin, Nycholaus eius frater, Hans super Saxum de Jontzana et plures alii, et ego Aymo de Lowina clericus, etc.

2278

L'abbé et le couvent d'Ainay demandent à l'évêque de Sion d'unir les prieurés d'Ayent et de Granges à cause de la diminution de leurs revenus.

Ainay, 1378, 12 novembre.

Chartes sédunoises ap. Mém. et docum. romands, XVIII, 451.

2279

L'évêque de Sion accorde son droit sur le transport des marchandises à Martin, sautier de Naters.

Châtillon, 1378, 16 novembre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Episcopus Edoardus, cum mensa episcopalis pro qualibet sosta habeat ballam chariare in quolibet turno charriagii et turni ballarum et fardellarum unum turnum, albergat Martino saltero de Narres et Johanni eius filio, ita ut turnum teneat et ballam, pro quibus habuit 10 florenos auri semel. In castro Castellionis, 16 novembris 1378.

2280

L'évêque de Sion révoque la concession de la majorie de Loetschen qu'il avait faite à Jean Fabri.

(1378)

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Episcopus concessit in feudum majoriam de Liech Johanni Fabri de Leuca et ex causis eam iterum retrahit sub recompensatione 4 lb. servicii et 13 flchilinorum, escheutos ex eo quod Walter de Staldon de Tiech interfecerit in captione castri Sete et morte crudeli episcopi et quod de bonis mobilibus dicti castri quo voluit deportavit. (1378.)

Jean Fabri avait été nommé major de Loetschen le 13 janvier 1378 ; cette majorie fut donnée à Perrod Aymon de Louèche, le 11 décembre de la même année.

2281

Perrod de Bastida est nommé châtelain de Châtillon.

(1378)

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Perrodus de Bastida constituitur ab episcopo castellanus castri nostri Castellionis sub salario 500 flor. auri pro uno anno, ut castrum Castellionis fideliter custodiat ad opus episcopi et successorum, et quod nulli castrum tradat quoquomodo, nisi de nostra et successororum processerit voluntate spontanea, vel a nobis habuerit specialiter in mandatis, juraque dicti castri inquirat et pretextu dicti officii nullum indebite oprimet. (1378.)

2282

L'évêque de Sion ordonne à Wiffred de Silinen de faire la guerre à tous ceux qui se sont révoltés contre lui.

1378

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Nos Edoardus damus mandatum et auctoritatem Wuifredo de Sillinon, alias de Platea, domicello et eius adiutoribus et amicis nostris veris, fidelibus subditis faciendi omnimodam guerram palam et publice omnibus personis nostris rebellibus, existentibus ab aqua Massone superius, et quidquid de ipsorum bonis potest accipere ipsi remaneat. Personas vero quas capiet nobis remitet pro justicia ministranda; nec sine mandato nostro faciet pacem, nec nos sine ipsius scitu, ut in pace includatur. 1378.

2283

L'évêque de Sion déclare commis les fiefs que tenaient les enfants d'Antoine de Compey.

1379, 8 janvier.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Edoardus episcopus dicebat contra Franciscum et Isabellam, liberos Antonii filii Francisci de Compesio, militum, tenentes majoriam Vespie, eam esse commissam defectu solutionis placiti in morte dicti Francisci, videlicet medietas 50 lb. pro parte eorum; item in morte dicte Isabelle[1] relicte dicti Francisci et dni Anthonii eius filii. Item de feudo de Narres et vicedominatu de Aragnon et de Conches. Item feudum

[1] Isabelle de Blandrate, qui avait epousé François de Compey.

Aymonis de Vineis et Antonii filii sui et Nantermi fratris Aymonis. — Johannes de Compesio frater Francisci de Compesio. — 8 januarii 1379.

2284

L'évêque de Sion donne en fief à Perret de la Chapelle les biens féodeaux possédés autrefois par Guillaume de Greysier, donzel, et Aimonette sa mère, et qui étaient tombés en commise.

Sion, 1379, 13 janvier.

Liber deseni de Seduno, f. 361 verso.

* Notum sit quod cum a nobis Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., olim Guillelmus de Gresiaco domicellus et Aymoneta eius mater, tempore vite ipsorum, tenerent in feudum homagii ligii et nobilis aliqua homagia, seruitia, redditus, placita, terras, campos, etc. et quandam murassiam intra castrum montis de Ayent, aliquas clamas et obuentiones et dominium predictorum existentia infra parrochias nostras d'Ayent, de Eroens, predecessoribus nostris commissa et deuoluta per peritos et costumerios patrie Vallesii, ex eo quod Wulliermus de Compegio miles et dnus Petrus eius filius, miles, qui successiue post dictum Guillielmum de Greisiaco domicellum predictas res feudales tenebant, contra nostros predecessores notorie et patriam nostram Vallesii manu armata cum vexillis protensis, ut fertur, offenderunt ciuitatem nostram Sedun. insidiando et obsidendo, maxime ex eo quod mortuo dicto Guillelmo et eius matre, nullus predictum homagium fecit infra tempus debitum. Hinc est quod nos Edduardus episcopus Perreto de Capella, filio naturali Anthonii de Capella, domicelli de Ayent quondam, res predictas feudales ac omnia jura dicto Guillelmo et eius matri

tempore ipsorum mortis pertinentia infra dictas parrochias concedimus in feudum homagii ligii et nobilis, pretio quadraginta lb. Maur. per nos receptarum, et pro vno cap̃one et vno viciano seruicio nouo augmentato, cum duplo placiti, quando acciderit, vltra alia tributa, seruicia, placita, etc. nobis pro dicto feudo debita. Testes dnus Henricus de Blanchis, canonicus et officialis Sedun., Philippus de Poypone, Jacquemetus de Orseriis. Actum in castro Maiorie, die XVII januarii, anno Dni M° CCCLXXIX°.

2284 *bis.*

Augmentation de fief accordée par l'évêque de Sion à Jean Frely, sautier de La Soie.

Sion, 1379, 25 janvier.

Liber deseni de Seduno, f. 357.

* Nos Edduardus, etc. quod cum bone memorie dnus Guichardus, episcopus Sedun., in feudum homagii ligii dederit Johanni Frely de Leuca saltheriam et domum Sete siue jura ipsius, que quondam fuerunt Johannis filii quondam Wullielmi saltheri Sete, sibi commissa ex eo quod mortuus sine heredibus a suo proprio corpore procreatis et legitimis fuerit, retentis sibi dno episcopo certis rebus que possidebat tempore vite sue idem Joannes, hinc est quod nos ipsas res et bona omnia que dictus Joannes possidebat, remittimus dicto Joanni Frely. Pro quibus habuimus a dicto Joanne quinquaginta flor. auri nomine introgii. Actum iufra castrum Maiorie Sedun., die XXV januarii, anno Dni M° CCCLXXIX.

2285

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Rodolphe de Rarogne.

1379, 18 février.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Rodulphus de Raronia facit homagium ligium et nobile pro rebus feudalibus que fuerunt Jocermi de Vrnavas domicelli, quod feudum vocatur feudum de Raronia a pacua que vocantur.... in monte de Mont, ab aqua que vocatur Montbat usque ad locum super Ecco, et inde debet 100 sol. et alii consortes 100 sol. 18 februarii 1379.

2286

L'évêque de Sion met Jacques Tavelli en possession des biens à lui légués par Nycolet Franco.

Sion, 1379, 26 février.

Archives de la ville de Sion, Liber A de feudo de Granges, f. XI**XVI, verso.

Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Valesii, notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis quod, defuncto nuper Nycoleto Franco domicello, vidimus in suo testamento contineri nobilem virum Jacobum Tauelli sibi heredem in bonis suis instituisse; et quia idem Jacobus cauit stare juri per Philippum de Poypone domicellum et per Perrodum de Bastita de Sirro, quare nos ipse episcopus, comes et prefectus, dictum Jacobum vigore dicti testamenti in possessionem omnium bonorum dicti Nycoleti per presentes ponimus totaliter et induximus. De quibus nostras presentes litteras dicto Jacobo dedimus testimoniales postulanti. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die XXVI mensis februarii, anno M° CCC° LXXIX°, sub nostro sigillo

in testimonium premissorum. Mandantes omnibus nostris officiariis quatenus ipsum Jacobum in possessionem ipsorum bonorum ponant et manuteneant justicia mediante.

2287

L'évêque de Sion, du consentement du chapitre, unit le prieuré de Granges à celui d'Ayent.

Sion, 1379, 1er mars.

Liber deseni di Seduno, f. 364.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, totumque capitulum nostrum Sedun. simul in vnum congregati ad sonum campane, more solito, propter infrascripta, capitulantes, capitulum facientes et kalendam tenentes, sane recepimus pro parte venerabilium et religiosorum virorum dnorum abbatis et conuentus monasterii Acchanem (l. Athanacen.) Lugdun., ordinis sancti Benedicti, quandam supplicationem seriem continentem ut infrascriptam : Vobis reverendo in Christo patri, etc. [1]....

Nos igitur episcopus predictus, comes et prefectus, supplicacioni predicte tanquam consone rationi annuentes, quia etiam de et super premissis, quamuis alias notorie fuerimus sufficienter instructi et informati, prioratum de Grangiis cum prioratu d'Ayent predicto, de consensu nostri capituli Sedun. predicti, presentis et auctorisantis, cum suis juribus et pertinentiis vniuersis, sine preiudicio prioris de Grangiis moderni, annexamus perpetue coniungentes et vnimus, jure ecclesie et capituli et ecclesie parrochialis dicti loci de Grangiis et quolibet alieno in premissis semper saluo, ita tamen quod quam

[1] Nous avons publié cette supplique dans le tome XVIII, p. 451, des *Mémoires et documents*.

primum vnio predicta per cessum vel decessum alterius dictorum priorum aut alias locum sibi vendicabit, prior superstes pro tempore ex tunc in antea in dictis duobus prioratibus pro vno et loco vnius prioris duntaxat habeatur et nuncupetur, quodque ipse prior d'Ayent pro tempore cum vno socio monacho sue religionis suam residentiam habeat et facere debeat in dicto prioratu d'Ayent et non alibi, nomine prioratus et prioris de Grangiis, ex tunc totaliter suppresso, et qui etiam prior d'Ayent prefatus jura episcopalia et dictorum quorum supra et alia debita ratione dicti prioratus de Grangiis integre supportare teneatur juxta et secundum canonicam institutionem. Mandantes tenore presentium dicto priori d'Ayent et priori de Grangiis quathenus, quotienscumque euenerit locus predictorum narratorum, possessionem prioratus tunc vacantis auctoritate propria et absque alia licentia petita realiter et personaliter per se vel per alium eius nomine accipiat et intret, semper juribus quorum supra seruatis. Inde rogauerunt cartam fieri, etc. Testes dnus Robertus prior Buraci, Lausan. dioecesis, dnus Petrus de Bona curatus de Gremisua et ego Johannes Panici, etc. Actum in choro ecclesie Vallerie, die prima martii, anno Dni M°CCCLXXIX.

2288

Hommage de Jean de Rarogne à l'évêque de Sion.

1379, 4 mars.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Recognitio suste de Vespia Johannis de Raronia, in qua homagium Ulrici de Raronia patris et Antonii sui avunculi aliud homagium reducuntur in unum conjuncta, etc. et 10 sol. super pasagium ballarum. 4 martii 1379.

2289

Philippe de Poypon, donzel, vend à Jacques Tavelli, seigneur de Granges le fief qu'il tient de l'évêque de Sion et qui avait appartenu à Perrod, de Morestel.

Sion 1379, 16 mars.

Archives de la ville de Sion.

* Notum sit quod ego Philippus de Poypone domicellus perpetue vendidi ad opus et vtilitatem viri nobilis Jacobi Tauelli dni Grangiarum in Vallesio, videlicet dicto Jacobo et suis heredibus, totum feudum homagii ligii infrascriptum quod teneo in feudum homagii ligii a dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., et a mensa sua episcopali, quod fuit quondam Perrodi de Moristello domicelli, siue sint hominum homagia, seruicia, etc. cum dominio pertinente ipsi feudo, simul et augmentationes dicti feudi infrascriptas. Que vsagia, seruicia, etc. debentur per personas inferius nominatas. *Suit l'énumeration des personnes au nombre de 94 et des redevances qui s'élèvent à 12 livres, 10 sols, 10 deniers, 40 fichelins de froment et 36 fichelins de seigle, circa 14 capones et circa 100 oua.* Item vendidi res infrascriptas michi concessas per dictum dnum episcopum in augmentum predicti feudi de Morestello, que quondam fuerunt Richardi, filii quondam Lugdouici de Vineis domicelli de Granges, videlicet hominum homagia, redditus, seruicia, etc. cum dominio earumdem, prout de predicta venditione feudi et augmentationis eiusdem constat per cartam cancellarie Sedun., receptam per Johannem Panicii, anno Dni M° CCCLXXVII°, die VII[a] mensis nouembris [1]. Item vendidi dicto Jacobo res infrascriptas michi donatas per dictum dnum episcopum in augmentationem

[1] Voy. cet acte, p. 108, N° 2248.

dicti feudi de Morestello et feudi quondam dicti Richardi de Vineis, videlicet viginti putatoria vinee sita en Valanczon, item vndecim seytoratas prati sitas en Prafriczon, item tres seytoratas prati sitas es Dodes, item duas seytoratas prati sitas ou Brueyl, item tres seytoratas prati sitas en Prafriczon, ut in carta cancellarie Sedun. confecta manu dicti Johannis, die prima junii, anno Dni M°CCCLXXVIII°, continetur, vna cum juribus dictorum feudorum. Et hoc precio octies centum florenorum auri boni et legitimi ponderis. Actum quod dictus Jacobus emptor honera dictorum feudorum et augmentationis eiusdem erga quascumque personas supportare teneatur. Actum quod dictus Philippus predictas res venditas dicto Jacobo nec suis heredibus manutenere, nec garantire, siue de euiccione custodire minime teneatur. Deuestiens, etc. Consequenter nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, pro nobis et successoribus nostris predictam venditionem dicto Jacobo Tauelli et eius heredibus laudamus et approbamus et ipsum de eisdem per tradicionem cuiusdam baculi manualis inuestientes et retinentes pro duabus pernicibus nobis et nostre mense episcopali singulis annis soluendo nomine sufferte perpetue predicti homagii ligii, quod homagium ligium pro dictis duabus pernicibus sufferte perpetue reducimus, restringimus atque damus pro nobis et nostris dictis successoribus in suffertam perpetuam dicto Jacobo et suis heredibus, saluis semper nobis et nostre mense episcopali aliis juribus, tributis et vsagiis et saluis alienacionibus factis de eisdem, si que sint de dictis feudis per episcopum Sedun. predecessorem nostrum, quas volumus in suo statu et roboris firmitate remanere. Volumus tamen quod dictus Jacobus uel sui heredes, quocienscumque necesse fuerit, pro feudis predictis nos et successores nostros tempore guerrarum sequi et nos juuare requisiti teneantur ad jura ecclesie nostre sustinenda. Confitentes nos dictus episco-

pus habuisse a dicto Jacobo laudes et vendas nobis in premissis pertinentes. Inde rogauerunt cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : venerabilis vir dnus Humbertus Boniuardi prior Sancti Juliani, nobilis vir Aymo de Poypone ballivus Vallesii, Petrus de Bastita de Siro et ego Johannes Panicii de Sancto Regnemberto Jurensi, Lugdun. diocesis, clericus, qui juratus super hoc hanc cartam leuaui et feci vice capituli Sedun. cancellariam tenentis. Cui si quis, etc. Actum in logia superiori supra coquinam castri Maiorie Sedun., die XVI mensis martii, anno Dni millesimo CCC LXXIX°, Karolo regnante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Ita est. (De la main de l'évêque.)

Sceau pendant effacé.

2290

Le pape Clément VII confirme une bulle de Jean XXII en faveur de l'hospice du Mont-Joux.

Fondi, 1379, 27 mars.

Archives de l'hospice du Grand Saint-Bernard.

Clemens episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis preposito et fratribus hospitalis Sanctorum Nicolai et Bernardi de Monte Jouis, ordinis sancti Augustini, Sedun. diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Meritis uestre deuotionis inducimur vt petitionibus uestris, illis presertim que uestrorum et hospitalis uestri iurium conseruationem respiciunt, fauorabiliter annuamus. Sane felicis recordationis Johannes papa XXII, predecessor noster, quasdam litteras suas super conseruatione bonorum et iurium uestrorum et hospitalis uestri contra uestros et hospitalis eiusdem iniuriatores et molestatores ac bonorum et iurium uestrorum et

hospitalis eiusdem occupatores seu detentores uobis concessit, quarum tenorem de uerbo ad uerbum presentibus annotari fecimus, qui est talis [1]. Quare pro parte uestra nobis fuit humiliter supplicatum ut litteras ipsas que incipiunt vetustate consumi, innouare de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati dictas litteras, quas in cancellaria nostra inspici fecimus diligenter, auctoritate apostolica tenore presentium innouamus et presentis scripti patrocinio communimus. Per hoc autem nullum ius de nouo uobis acquiri uolumus, sed antiquum tantummodo conseruari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre innouationis, communitionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerii incursurum. Datum Fundis, VI kl. aprilis, pontificatus nostri anno primo.

B. Trepayre.

Bulle plumbea : CLEMENS. PP. VII.

2291

Quittance donnée par Philippe de Poypon, châtelain de Montorge, à Jaquemet d'Orsières, son lieutenant dans cette châtellenie.

Montorge, 1379, 21 avril.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons.

* Anno Dni M°CCC°LXXIX°, die XXI mensis aprilis, in castro Montis ordei, vir nobilis Philippus de Poypone, castellanus dicti castri pro dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, recognouit se recepisse a Jaquemeto de Orseriis domicello, olim locum tenente dicti

[1] Voir cette bulle dans le tome V des *Documents*, p. 464.

Philippi in ipsa castellania, castrum predictum et claues eiusdem, omnesque res et omnia bona existentia in dicto castro, die qua sibi ipsum castrum traditum fuerat, necnon et bonum computum de omnibus bannis, clamis, freiveriis, obuencionibus et aliis quibuscumque ad exercicium officii dicte castellanie spectantibus. Testes vir nobilis Ay. de Poypone balliuus Vallesii, P. de Poypone domicellus, et ego Hugonetus de Trons clericus, etc.

2292

Edduard de Savoie, évêque de Sion, assigne une rente de 25 sols à Jacques Tavelli, donzel.

Sion, 1379, 25 avril.

Archives de la ville de Sion, copie.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod cum quedam concordia seu transactio celebrata fuerit inter nos Eduardum de Sabaudia, Dei gracia episcopum Sedun., ex vna parte, et dilectum nostrum Jacobum Tavelli domicellum, nomine suo et nomine Jacobi junioris, filii quondam dni Nycodi Tauelli militis, ex altera parte, super pluribus peticionibus quas faciebamus contra ipsum nomine nostro et mense nostre et super pluribus peticionibus quas ipse nomine suo et dicti Jacobi junioris faciebat contra nos, in quadam concordia celebrata pro certis bonis nobis et mense nostre episcopali per dictum Jacobum seniorem quictatis et finatis, nos prefatus Eduardus episcopus refondere, assignare et assectare debebamus dictis Jacobo et suis heredibus super bonis ecclesie nostre Sedun. viginti quinque sol. Maur. redditus annualis, vt constat per quoddam publicum instrumentum factum per manum Johannis Panissii clerici nostri, notarii publici, sub anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo septimo,

indicione quindecima, die septima mensis nouembris[1], hinc est quod nos Eduardus prefatus, pro nobis et nostris successoribus in ecclesia nostra Sedun., pro dictis viginti quinque sol. redditus reddidimus, tradidimus et expediuimus dicto Jacobo Tauelli domicello primo duos sol. seruicii cum placito pertinente et quatuor sextaria vini redditus annualis, in quibus nobis tenebatur Mermerius Pradoz de Granges super certis bonis et feudis, item quatuor sextaria vini redditus annualis et duos sol. seruicii cum placito pertinente, in quibus nobis tenebatur Berthodus Blangpeyl de Loy, item vnum caseum cum dimidio vno serasio, in quibus nobis tenebatur annualiter in alpe de Campo, vnacum dominio feudorum, item etiam talem partem que nobis et ecclesie nostre pertinebat et pertinere poterat in quadam turri sita in mocta castri de Granges, que dicitur turris communis. Mandantes, etc. Promisimus, etc. Inde rogauerunt cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : vir venerabilis dnus Henricus de Blanchis de Villate, canonicus et officialis Sedun., nobiles viri Philippus de Poypone, Johannes de Castellione, Jacobus de Sancto Aspiro, domicelli, etc. Actum in castro Maiorie Sedun., die vicesima quinta mensis apprilis, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo nono, imperio vacante, nobis Eduardo de Sabaudia episcopante.

Item sciendum est quod pars quam dnus habebat in dicta turri vendita fuit dicto Jacobo Tauelli et suis heredibus cum juribus suis pro sexaginta florenis boni auri et ponderis, dicto dno episcopo per dictum Jacobum persolutis. Testes qui in premissa venditione. Actum ut supra.

Le chapitre de Sion confirma cette assignation le 3 mai de la même année.

[1] Voy. cet acte, p. 110, N° 2249.

2293

Le comte de Savoie donne en gage le château et la seigneurie de Corbières à Jean de La Tour.

Morges, 1379, 11 mai.

Archives cant. de Fribourg, Corbières, N° 9. Vidimus fait à Fribourg par Jean Cudrefin, à la demande de Jean de La Tour, le 12 août 1379, indiction 2de. Le côté droit du parchemin a été mouillé et est pourri et illisible.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem..... [indicione secun]da [1], die vndecima mensis maii. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod in presentia testium et mei notarii publici subscriptorum..... cipe et dno nostro dno Amedeo, comite Sabaudie, duce Chablasii et Auguste et in Ytallia marchione, ex parte vna, et egregiis militibus dno Anthonio dno de Turre..... [et dno Johanne eius] fratre, ex altera. Cum de et super certis terminis seu tercia solucione ascendente duodecim millia et quingentos florenos auri boni ponderis veteres Alamagnie, qui vnacum res..... millia et quingentos florenos auri et ponderis predictorum implicari debebant atque debent per dictum dnum Anthonium in acquirimento vnius castri et mille ducentorum florenorum auri..... dicione et mero et mixto imperio. Quod castrum, juridicio et redditus predicti cum hominibus debentibus redditus eosdem, res et feuda pro quibus debebuntur esse debent..... dno nostro comite et suis, sub homagio et fidelitate ligiis pre ceteris aliis dnis quibuscumque, ac poni debebant atque debent dicte tercia et quarta soluciones, videlicet vsque ad quantitatem viginti quatuor ..... dni Guillermi de Grandissono, dni de Sancta Cruce

[1] Il faut lire évidemment *indicione secunda* ; l'acte ne peut être ainsi que de l'année 1379.

et Aubone, et dni Humberti de Colomberio, balliui Waudi, cum et sub aliis certis pactis et punctis que et qui latius in quodam publico..... nostri comitis Sabaudie secretarium, ad opus partium dicuntur apparere. Prefatus dnus Johannes de Turre de et super dictis duodecim millibus et quingentis flor. debitis pro dicta tercia solutione..... proxime preterito et nouiter in depositum traditis per ipsum dnum comitem in manibus prefati balliui Waudi occasione predicta, habere et percipere debeat tria millia flor. auri et ponderis predictorum..... fratribus predictis, prefatus illustris et serenissimus princeps dnus Sabaudie comes coram testibus et me notario infrascriptis, sciens et spontaneus, dat, tradit et concedit pro se, heredibus et successoribus..... et successorum suorum, videlicet castrum, villam et castellaniam Corberiarum, cum villagiis de Wadens, dou Chastallar, domo et valle de Charmeis et aliis villagiis et adiunctionibus spectantibus..... redditibus, juribus, vsagiis, obuentionibus, presiis et pertinenciis pertinentibus ad castrum et castellaniam antedictos, et ad eos et ea abhinc in antea habenda, tenenda, regenda, percipienda, levanda et possidenda..... uentiones et presias suos et sua omnino facienda ac sibi et suis retinenda, absque eo quod in sortem minime computentur vel deducantur, et hoc precio trium millium et quingentorum flor. auri et ponderis predictorum, ac quousque..... Turre aut suis heredibus per dictum dnum nostrum Sabaudie comitem fuerit realiter, aut per heredes suos persolutum. Ita quod dicte presie, ut supra, interim percepte et leuate per dictum dnum Johannem et suos in sortem dicti p..... sideratis et attentis gratis seruiciis et beneplacitis ei factis, ut asserit, per dictum dnum Johannem de Turre et quod ipse dnus Johannes laborem et diligentiam sustinebit in regimine castri, hominum, subditorum et loci dicte castellanie..... obuentiones et exitus interim percipiendos et leuandos dicto dno

Johanni et suis perpetue quittat, dat et remittit dictus dnus noster Sabaudie comes pro se et suis, cum pacto de non aliquid petendo vlterius occasione uel pretextu presiarum, reddituum..... suis de dicta summa duodecim millium et quingentorum flor. de tercia solutione predicta et de deposito iam facto in manibus supradicti balliui Waudi ex causa supradicta ac vigore donationis et traditionis castri et castellanie predictorum..... esse volunt tria millia flor. auri et ponderis predictorum, quod dictus dnus noster Sabaudie comes ad se et suos de dicta tercia solutione et deposito iam facto possit capere et ad se retinere, quem ipsum dnum nostrum comitem Sabaudie et suos heredes..... pro se et suis perpetue quittant vsque ad summam dictorum trium millium flor., et vltra ea dictus dnus Johannes de Turre ante expeditionem sibi faciendam de dicto castro et castellania Corberiarum, Johannem de Sancto Cyriaco nunc dicti loci (castellanum) ..... est obligatus ratione castellanie predicte vsque ad quingentos flor. auri boni ponderis veterum summam debeat realiter soluere et etiam contentare. Ita quod si minor quantitas dictorum quingentorum flor. ipsi castellano ..... comiti soluere et tradere teneatur. Et si plus dicto castellano debeatur, illud plus dictus dnus noster Sabaudie comes dicto castellano soluere teneatur. Preterea dicte partes pro se et heredibus et successoribus pepigerunt et voluerunt, non obstante..... et sui quamdiu tenebit seu tenebunt castrum et castellanias predictas, quod nichil denuo edificare debeat in dicto castro, sed nichilominus edificia dicti castri bene cooperta et in bono statu tenere debeat ipsius dni Johannis sumptibus et expensis..... Johannis antedicti. Item quod dictus dnus Johannes de Turre, quamdiu per se uel alium eius nomine tenebit vigore dicte gagerie seu pignoris castrum et castellanias predictas, quod ad fidelitatem et et homagium ligios teneatur et astrictus sit dicto dno.....

lania illico oris osculo et manus ipsius dni Johannis inter manus dicti dni nostri comitis tenendo fecit et prestitit dicto dno comiti Sabaudie presenti et recipienti ad opus sui et suorum, salua fidelitate dicti dni de Turre fratris sui, in quantum ei tenetur..... [pro]misitque dictus dnus Johannes de Turre per juramentum suum ad sancta Dei euuangelia corporaliter prestitum et sub fide corporis sui data manualiter dicto dno nostro comiti presenti et recipienti ad opus sui et suorum, ita quod fides juramento et juramentum fidei non denegabit..... pro se et suis amodo in antea et quamdiu, ut supra, tenebit castrum et castellaniam predictas, esse verus et fidelis dicto dno nostro Sabaudie comiti et heredibus suis, honoremque et commodum ipsius dni comitis pro viribus procurare, dampnumque et incommodum..... nebit seruire ligie contra omnes et omnia alia facere fideliter et procurare que in noua et veteri fidelitatatis forma continentur, salua fidelitate predicti dni Anthonii pro aliis feudis, si que ab eo tenet modo supradicto. Item quod dictus dnus..... nisi de consensu et licentia dni nostri comitis antedicti. Item quod dictus dnus Johannes de Turre promittit, conuenit et pepigit cum prefato dno Sabaudie comite presente et recipiente prout supra, per juramentum et sub fide corporis sui et obligationibus quibus supra, dictum castrum et castellaniam..... suo aut suis heredibus quotiens et quam primum ipsi dno Johanni aut suis heredibus per dictum dnum nostrum Sabaudie comitem uel alium suum certum nuncium eius nomine ad hoc specialiter deputatum uel deputandum fuerint predicta tria millia et quingenti flor..... predicto iam dicto dno nostro Sabaudie comiti uel dicto suo certo mandato deficeret, idem dnus Johannes de Turre pro se et suis promittit sub juramento, fidei datione et obligationibus predictis dno nostro comiti Sabaudie et suis resarcire et restituere omnia dampna..... sustinere occasione restitutionis non facte

modo superius declarato. Pro huiusmodi vero restitutione et dampnorum et expensarum resartione firmius attendendis per dictum dnum Johannem..... de Cossonay miles et Ludouicus dnus de Cossonay domicellus se et vterque ipsorum in solidum fideiussores pro dicto dno Johanne de Turre constituerunt et obligauerunt erga dnum nostrum comitem antedictum bona sua omnia..... dere, facere et complere promittendo per juramenta sua predicta tactis Dei euuangeliis sacrosanctis dicto dno nostro comiti ad defectum dicti dni Johannis. Promisit preterea et jurauit dictus dnus Johannes de Turre per juramentum et sub obligatione bonorum suorum quibus supra procurare..... se vterque ipsorum pro dicto dno Johanne fideiussores obligabunt et constituent, quibus prefati dnus Ludouicus et dnus de Cossonay se obligauerunt erga dnum nostrum Sabaudie comitem antedictum. Item actum est pariter et conuentum inter dictas partes, videlicet quod quotiens..... dicto dno Johanni facere voluerit, quod idem dnus Johannes illa recipere debeat in altero locorum Gruerie, Nouicastri, Grandissoni uel Lausanne, videlicet in eo loco uel villa in quo uel qua dictus dnus noster Sabaudie comes voluerit uel maluerit de predictis. Etc..... Sabaudie comes pernoctare consueuit et in stupa prope dictam cameram. Presentibus egregiis militibus dnis Ybleto de Challan, dno Montis Joueti, Girardo Destres, dno de Bannens, cancellario Sabaudie..... san Nicholeto de Groso, secretariis dicti dni nostri Sabaudie comitis, Rodulpho Pallierii de Melduno, Johanne Huban de Morgia et pluribus aliis ad premissa vocatis specialiter et rogatis. Quibus act ..... conda mensis predicti maii, presentibus nobilibus viris dno Humberto de Columberio, dno de Willierens, balliuo Waudi, Hartimondo de Grolea, militibus, et Johanne Rauaysii, secretario dicti illustris dni nostri Sabaudie comitis ..... lis vir dnus Rodulphus, comes Gruerie, et nobilis vir

Guillermus, dnus Montagniaci, coram dictis testibus et me subscripto notario ad instantiam et requisitionem partium predictarum, videlicet dicti illustris dni nostri comitis Sabaudie ex vna..... Gruerie et dni Montagniaci in solidum fideiussorum pro dicto dno nostro comite Sabaudie erga dictum dnum Johannem de Turre et pro dicto dno Johanne de Turre erga dictum dnum nostrum Sabaudie comitem constituerunt videlicet pro restitutione..... Johannem et obseruandis prefato dno nostro Sabaudie comiti et suis. Et pro firmius attendendo et complendo dicto dno Johanni et suis pro parte dicti dni nostri Sabaudie comitis ea omnia atque pars vna alteri et altera alteri super..... quibus dnus Ludouicus de Cossonay miles et Ludouicus dnus de Cossonay domicellus superius se fideiussores constituerunt et obligauerunt pro partibus antedictis et sub eisdem et singulis obligationibus premiss..... quas fecerunt et dederunt in manibus dicti mei notarii stipulantis et recipientis ad opus dictarum partium et cuiuslibet earum. Dicti vero dnus noster Sabaudie comes et Johannes de Turre promiserunt et jurauerunt sub juramentis et obligationibus..... et dnum Montagniaci et heredes suos indempnes et illesos penitus obseruare ab huiusmodi fideiussione per eos facta nomine et ex parte ipsius dni comitis Sabaudie et dicti dni Johannis de Turre, prout et quantum ad..... Et ego Mermetus Rongeti, etc..... Nos vero Amedeus comes Sabaudie prefatus, scientes et recognoscentes prescripta omnia vera esse et sic acta et facta fuisse, ut superius est descriptum, ad requisitionem dicti dni Johannis..... nostrum duximus presentibus apponendum. Datum Morgie, anno, indicione, locis et diebus quibus supra.

Nous publions cet acte malgré les nombreuses lacunes qui proviennent du mauvais état du parchemin ; ce qui reste suffit pour en saisir le sens général, surtout en relisant certaines clauses de l'acte de vente des frères de La Tour au comte de Savoie (voir plus haut, N° 2214), acte auquel celui-ci se rapporte.

2294

Sentence arbitrale prononcée entre les communautés de Conches et celle de Grengiols, d'un côté, et celles de la cour de Materella dans la vallée d'Ossola, de l'autre.

Bundolero, 1379, 22 juin.

Archives de la paroisse d'Ernen, A. 13. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nouerint vniuersi presentem litteram inspecturi seu audituri quod cum lis et discordia verteretur inter communitates a Monte Dei superius et communitatem de Grengolis in Valexia, ex vna parte, et communitates curie Materelle vallis Ossole, ex altera, super quas pluribus peticionibus et offensionibus inter ipsas habitis, quare dicte communitates ab vtraque parte cum plena potestate miserunt suos certos nuncios et ambassiatores in Bondolum, ad campum super territorium illorum de Valexio, videlicet die XXII mensis junii, in qua dicti nuncii et ambassiatores ab vtraque parte conuenerunt amicabiliter in hunc modum, videlicet quod dictam discordiam et litem demiserunt penitus ab vtraque parte in arbitratores desuper electos, videlicet nuncii eorum de Valexio in Johannem in Platea de inferiori Arangno, in Johannem Grassen clericum, in Johannem Aymonis, in Martinum Bortere et in Johannem Anthonie de Bondolo. Nuncii seu ambassiatori illorum de Ossola in Antoniolum Perache, in Guillelmum Nichole, in Johannem Laurencii, in Areximum de Prata et Antoniolum de Bazio, habentes plenam potestatem a sua communitate, prout in littera inde sub sigillo dicte communitatis confecta plene continetur. Qui uero electi premissis adsederunt et pacem et concordiam perpetuam inter communitates fecerunt et ordinarunt in hunc modum, videlicet quod dicte communitates de cetero bonam pacem et concordiam perpetuam insimul habere debent nunc et in futurum, ita quod gentes seu homines vnius communitatis

super territorio alterius securi esse debent in corpore et in habere et cum sua mercandia, et quod nullus possit nec debet alium sassire pro aliqua peticione, sed ab illo justiciam accipere coram ordinario suo ; et si quis alteri faceret dampnum in pratis aut in possessionibus cum suis bestiis seu pecoribus ducendo, quod satisfaciat sibi dampnum ad edictum duorum discretorum virorum, ita quod nullus bona nec pecora alterius offendere debet.

Item est actum quod si contingeret quod vnus uel plures offendent in territorio alterius, eciam vnum uel plures, ea de causa nec pax nec concordia fracta esse debet in communitates predictas, sed offensus debet prosequi judicio et justicia sibi fieri debet, prout consuetudo illius terre requirit.

Item est actum quod si fur uel latro furaret alteri equum uel bestiam, ille castigari debet secundum justiciam in territorio suo et ideo pax et concordia similiter fracta esse non debet.

Item est actum quod neutra communitas contra aliam ire debet offendendo ipsam ultra territorium suum et confines, nisi de mandato speciali dni sui oportuerit transire confines suos ; tunc autem illa communitas tenetur alteri denunciare antea quindecim diebus, si fieri possit, uel saltem octo diebus antea.

Item est actum quod in casu quo communitas Valexii prenominata haberet aliquam guerram, causam uel discordiam cum aliqua alia communitate seu singularitate, quod dicta communitas curie Materelle non teneatur aliqualiter illi seu illis contrariis dicte communitatis Valexii prebere aliquod auxilium, consilium uel fauorem palam uel occulte, et e conuerso si dicta communitas curie Materelle haberet guerram, causam uel discordiam cum aliqua alia communitate uel singularitate, quod dicta communitas Valexii non teneatur nec debeat illi seu illis contrariis dicte communitatis curie Mate-

relle prebere aliquod auxilium, consilium uel fauorem palam uel occulte, ut supra.

Item est actum quod nullus homo solus, nec vlla villa, nec parochia dictam pacem et concordiam denegare nec abdicere potest alteri, nec communitas tota ab vtraque parte.

Item est actum quod vtraque communitas debet et tenetur alteri communitati dare forum, excepto si vna communitas conueniret in se ipsam quod nullum forum de terra sua transire deberet quod emptum fuerit in territorio suo, quod ea de causa nullus alium de dicta communitate cum mercandia sua per ipsum ibi empta offendere debet, sed ille castigari debet qui vendit.

Item est actum quod neutra communitas alteri debet nec tenetur aliquod nouum pedagium imponere quoquomodo, sed antiquum pedagium ab aliis recipere debent, prout antiquo consuetum fuit.

Item est actum quod filii Mini de Christo pro discordia sibi tangente debeant facere quod dnus episcopus Nouariensis pro sua parte citra festum Assumpcionis beate Marie Virginis de mense augusti rescribat suis litteris propriis dno episcopo Sedun., si ipse vult [se] intromittere de dicta discordia inter dictos filios Mini de Christo, ex parte vna, et homines dicte communitatis Valexii, ex altera, et similiter tenetur dicta communitas Valexii facere circa dnum suum dnum episcopum Sedun. ad corroboracionem dicte pacis et concordie inter partes predictas fienda; et si per dictos dnos episcopos uel alterum eorum non fuerit scriptum velle hoc assumere et se intromittere se recusauerint, quod tunc et eo casu predicti electi per communitatem Ossole et filios dicti Mini de Christo ex parte vna, et predicti electi per communitatem Valexii, ex altera, teneantur causam vertentem inter filios dicti Mini de Christo ex parte vna, et communitatem seu singulares personas que reperirentur de jure teneri, committere consulendam et fine

debito terminandam vni juriperito per ipsos electos utriusque partis communiter eligendo.

Promittentes ex nunc ad invicem predicti omnes electi, nominibus quo supra, atendere et obseruare que pronunciabuntur per ipsos dnos, si acceptauerint, et si non, que pronunciabuntur per ipsum juriperitum eligendum, sub obligacione omnium bonorum dictorum pro quibus nominibus se compromittunt.

De peticionibus vero aliis quas dicte communitates seu persone singulares contra alias habent seu habere sperant, conuenerunt dicti electi quod petantur coram judicibus ordinariis et pro ipsis petentibus fiat justicie complementum summarium et expeditum in vtraque parte.

Que omnia et singula, prout superius sunt narata et expressata, predicti omnes a dictis communitatibus ad hec missi seu electi cum plena et plenissima potestate promiserunt per juramenta sua et sub obligacione omnium bonorum pro quibus nominibus se compromitunt, ut supra, rata, grata, firma et valida atendere et obseruare perpetue et vice et nomine dictarum communitatum et assignatorum suorum, verbis ut superius continetur. De quibus omnibus et singulis predictis precepte sunt due litere vnius tenoris, sub sigillo duarum communitatum, vtrique communitati vna, ita quod ex ipsis possint et liceant fieri publica instrumenta, substancia non mutata, ad dictamen sapientum, quum opus fuerit uel necesse.

In cuius rei testimonium omnium premissorum dicte communitates ab vtraque parte sigilla nostra propria presentibus duxerunt apponenda. Datum et actum in loco predicto, die ut supra, anno Dni millesimo CCC° LXXIX°.

Sceaux tombés.

Au revers du parchemin : « Confederation mitt Oeschenthall gmacht des M. CCC. vnnd LXXIX Jar. »

2295

L'évêque de Sion confirme aux religieuses du Mont-de-Grâce le droit de pêcher dans le lac de Moérel.

Sion, 1379, 23 juin.

Archives de la paroisse d'Ernen, Db. 16. Copie de M. Ferd. Schmid.

Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus per presentes, cum rev. bone memorie dnus Guichardus, episcopus Sedun., concesserit sanctimonialibus de Vies quod omni septimana in lacu de Morgia valeant piscari bis, etc. [1]. Nos eciam in honorem altissimi Creatoris eisdem sanctimonialibus de Vies eamdem graciam concedimus et contulimus, quod similiter bis in septimana eorum nuncii et serui piscari possint licite et de piscibus facere eorum voluntatem. Mandantes et precipientes omnibus et singulis subiectis nostris quatenus ipsas et earum nuncios in dicta piscacione bis qualibet septimana manuteneant et defendant, nec aliquem offendere permittant, in quantum nostram indignacionem voluerint euitare. Datum Seduni, die XXIII mensis junii, anno Dni millesimo CCC° LXXIX°, sub sigillo nostro.

J. Karolus.

Sceau pendant.

2296

L'évêque de Sion accorde des indulgences aux religieuses du Mont-de-Grace et les autorise à faire une quête annuelle dans tout le diocèse de Sion.

Sion, 1379, 25 juin.

Archives de la paroisse d'Ernen, Db. 17. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus, vniuersis et singulis prioribus, curatis, plebanis,

[1] Voir l'acte du 10 avril 1344, au tome IV des Documents, p. 381.

vicariis et capellanis in nostra diocesi et ciuitate Sedun. constitutis. Quum reu. in Dno dni Bernardus Ganen., Sergius Ballen., Thomas Thinnen., Benedictus Cernien., Petrus Montismoren., Salmannus Wormacen., Petrus Acernen., Petrus Callien. episcopi et Nercius Monasgarden. archiepiscopus in fauorem et reparacionem claustri et collegii monasterii monialium Montis Gracie de Vies, parochie de Aragnon, ordinis sancti Augustini, nostre diocesis Sedun., faciendam omnibus benefactoribus dictarum monialium et specialiter qui suas pias elemosinas erogauerint monialibus dicti monasterii et earum nunciis, immensas indulgencias, quilibet dictorum presulum XL dierum contulerint [1], nos eciam auctoritate ordinaria, intelligentes deuocionem religionis, vitam ac paupertatem grandem dictarum monialium, XL dies concedimus et predictas indulgencias confirmamus. Et quod deuote mulieres et sanctimoniales earum inopem possent defendere vitam, ne contingat ipsas propter miseriam et inopiam exire et dimittere monasterium earum, manus nostras posuimus in honorem Altissimi Creatoris, gloriose Virginis Marie, beati Augustini et tocius celestis curie, tenore presencium pro nobis et successoribus nostris eisdem sanctimonialibus concedimus libere et clare auctoritatem et potestatem valituram quod earum nuncii valeant semel in anno perpetuis temporibus in tota nostra diocesi Sedun. vbique locorum questam facere de domicilio ad domicilium hostiatim, more ut in equalibus parochiis a religiosis ordinibus est consuetum. Vobis igitur vniuersis precipimus et mandamus quam cicius tunc certi nuncii dictarum monialium ad vos venient, tum presentem nostram litteram seu copiam (presentabunt, eas) benigne recipiatis et tractetis, parochianos vestros conuocantes et inducentes quam cicius de bonis sibi a Deo collatis dictis sanctimonialibus seu nunciis suis pias elemosinas largire,

[1] Voir l'acte de cette concession dans le tome IV, p. 284, des Documents.

iniungentes vobis in virtute sancte obediencie et sub pena excommunicacionis ut quam cicius breuiculos vobis mittant dicte sanctimoniales siue eorum nuncii, ante quoscumque alios recipiatis et ipsos singulis diebus dominicis et festiuis populo vobis subdito perlegatis et exponatis. Datum Maiorie, die XXV mensis junii, anno Dni millesimo CCC° septuagesimo nono.

Karolus.

Sceau pendant.

2297

Augmentation de fief donnée par l'évêque de Sion à Perrod de Bastia.

1379, 27 juin.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Episcopus Edoardus concedit in augmentum feudi Perrodo de Bastia clerico, castellano suo Castellionis, vineam de Bernona Sirri, ex eo quod temporibus guerrarum, tempore Guichardi et nostro, multos labores sustinuit. 27 junii 1379.

2298

L'évêque de Sion confère à Antoine Enciman, major de Moérel, la juridiction dans le territoire du mont de Martisberg.

Sion, 1379, 1er juillet.

Archives de Valère, copie.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Edduardus de Sabaudia, Dei et sedis apostolice gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Valesii, pro nobis et nostris successoribus in dicta nostra mensa catholicis succedendis constituimus et ordinamus, pariterque et decernimus in nostrum nuncium certum et specialem dilectum nostrum Anthonium Enciman,

maiorem de Morgia, et suos heredes legitimos, videlicet in monte de Martisberg et dominio eiusdem montis existente usque ad confines illorum de Aragnon et usque ad fossale citra villam de Lat, usque ad locum in quo curatus Morgie percipit decimam a parte orientis et usque ad montem de Duede ab occidente et supra Rodanum, dans et (concedens) nos prefatus Edduardus episcopus pro nobis et nostris successoribus omnimodam juridicionem et dominium in eodem excercendi dicto Anthonio et suis quibus supra plenum posse et speciale mandatum in omnes et singulas personas intra dictos confines morantes et moram contrahentes, cuiuscumque condicionis, sexus existant, juri standi, compellendi, pignorandi et vnicuique de ipsis justicie complementum ministrare et facere, banna autem sexaginta solidorum et non vltra et clamas misericorditer marciare et de ipsis bannis, videlicet de duabus partibus, nobis et nostris successoribus quolibet anno computum bonum reddere et in clamis porcionem suam, ut alias in maioria assuetum, accipere, necnon volumus quod nobiles volentes idem noster nuncius habeat. Acto tamen quod si quis nostrorum balliuorum imposterum iret ad dictum montem, vel aliquis de aliquo ipsorum commorantium in dicto monte de Martisberg conquereretur in manibus nostri balliui, bannum sexaginta sol. idem noster balliuus possit et valeat marciare et alia quecunque banna in quibus bannus sexaginta sol. marciatur per dictum nostrum balliuum aut per ipsum Anthonium et suos quos supra, idem Anthonius et sui porcionem et jus suum debeat percipere et habere, multilacionem membrorum et punicionem corporis et bonorum confiscacionem nobis et nostris successoribus ad nostram misericordiam inposterum reseruantes, saluo tamen jure dicti Anthonii et suorum, ut maioris Morgie in talibus est consuetum percipere et habere. Mandamus et tenore presentis chartre districte precipimus nostris subditis in dicto monte com-

morantibus omnibus et singulis, ut ipsi et quilibet ipsorum obediant, pareant et de cetero parere intendant, nullo alio mandato a nobis in posterum expectando, mandatis, penis licitis et honestis dicto Anthonio et suis heredibus quibus supra tamquam nostro nuncio speciali ad standum juri et juri stare coram ipso et suis et reddendum justicie complementum de vobis postulanti. Quod mandatum et nuncii dacionem promittimus pro nobis et nostris successoribus, fide nostra more prelati, nullatenus per nos uel per alium reuocare nec annullare, sed omnia et singula suprascripta habere, tenere grata, omni alia exactione remota. Inde rogauerunt cartas fieri duplices et testes apponi qui sic vocantur, videlicet ven. et nobiles dnus Henricus de Blanchis de Vellate, canonicus Sedun., Aymo et Philippus de Poypone, domicelli, et Petrus de Rarognia, domicellus et vicednus de Leuca, et plures alii fide digni et ego Martinus Garaschodi clericus juratus, qui hanc cartam leuaui vice capituli cancellariam tenentis. Cui si quis contraire presumpserit, maledictionem Dei incurrat et LX lb. cum obolo aureo regie potestati persoluat. Actum in stupa Maiorie Sedun., die prima mensis julii, anno Dni M°CCC°LXXIX° R. regnante, Imperio vacante (sic).

Ita est. Copia.

2298*bis*

Sentence arbitrale par laquelle Aymon de Poypon, bailli du Vallais, termine un différent qui existait entre le comte de Gruyère et la commune de Savièze, au Pas du Sanetsch.

Pas du Sanetsch, 1379, 22 août.

Mémoires et doc. romands, XXII, 215.

2299

L'évêque de Sion nomme Jacques Faber châtelain de Viège.

1379, 10 septembre.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Jacobus Faber constituitur ab episcopo castellanus Vespie et mandamenti ejus sub salario annuo 20 lb. Nulli tradat turrim Vespie episcopalem que fuit Johannis de Compesio. Et tenebit unam excubiam siue gueti et unum clientem. Habebit linguas sine comptu. Et si plures homines haberet propter guerram, soluet episcopus ad ordinationem Petri de Rarognia et Petri de Bastida. 10 septembris 1379.

2300

Hommage d'Etienne Fleury en faveur du prieuré de Val-d'Illiès.

Abondance, 1379, 27 septembre.

Archives de Géronde, au séminaire de Sion.

* Anno dni millesimo CCCº LXXIXº, die XXVII septembris, in capitulo Habundancie, Stephanus Fleury de Leuca fisicus confitetur se esse hominem ligium prioratus de Ylier et se tenere in feudum et emphiteosim primo quamdam domum sitam apud Gironda, versus Siruz, loco dicto in Crestaz, cum terris contiguis continentibus circa duodecim jugera, inter terram Cartusiensium ab occidente et pratum inferius designatum ab oriente, item quoddam viridarium situm en Chertruz continentem circa septem setoria juxta rotam de Ruty tendentem vsque Rodanum et rotam de Chertruz, item duas pecias vinee in territorio de Gubin continentes circa quatuordecim fossoratas, et pro predictis debere triginta vnum sol.

Maur. census et sex sol. seruicii et pro placito sex sol. ad mutationem dni et tenementarii. Item quoddam pratum continentem circa duodecim falcatas, situm ibidem juxta Rodanum ex vna parte et res Perrodi Bouerii quas tenet de feudo dicti prioratus ex alia, et pro predicto prato debere de redditu decem septem sol. et quatuor fassos feni. Nos vero P. humilis abbas monasterii beate Marie de Habundancia, totusque eiusdem loci conuentus predicta omnia et singula laudamus.

Et ego Guillermus de Molendino de Bachereces, Geben. dyocesis, notarius, etc.

2301

L'évêque de Sion nomme Pierre de Chevron châtelain de Châtillon.

1379, 13 octobre.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Episcopus constituit castellanum castri Castellionis et mandamenti ejusdem Petrum de Chevrone, vicednum Sedun., ad unum annum, ita tamen quod idem Petrus abire uel dictum castrum dimittere non possit usque ad festum Epiphanie sequens, sub salario 500 flor. auri. 13 octobris 1379.

2302

Le comte de Savoie fait remise aux hommes de Liddes de toutes les commises qu'ils peuvent avoir encourues.

Evian, 1379, 30 octobre.

Archives de Liddes.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum harum nostrarum presentium litterarum tenore fieri volumus vniuersis tam presentibus quam futuris quod cum dilectus Guillermus de Mal-

liono, secretarius et procurator noster Chablaisii et Geben. subscriptus ac commissarius in hac parte a nobis specialiter deputatus, nostro nomine diceret et proponeret contra dilectos nostros homines et personas totius communitatis de Liddes, dominii ac parrochie dicti loci, eosdem nuper in recognicionibus ad opus nostri per Guillermum carissimum nostrum predictum receptis de rebus feudalibus et emphithetecariis dilectorum fidelium nostrorum dnorum Quarti et de Alingio quondam existentium, ad nos certis causis et justis titulis deuentis et totaliter deuolutis, recognouisse possidere et tenere res et possessiones quam plurimas iu predictis recognocionibus nostris specifice et particulariter declaratas sub certis vsagiis, censibus, redditibus, placitis et tributis nobis debitis pro eisdem, necnon eas habuisse, ad eosdem ipsorumque predecessores deuenisse, videlicet tam empcione, vendicione, permutacione, donacione, legato, albergacione, in solutum dacione, quam aliis pluribus et diuersis contractibus inhitis inter ipsos, quam plurimis racionibus atque causis nobis tanquam causam habentibus a fidelibus nostris dnis Quarti et de Alingio supradictis, ut prefertur, fore commissas, excheitas pariter et appertas, quod nos ad ipsorum nostrorum hominum et personarum totius communitatis loci ac parrochie predictarum supplicacionem humilem super hiis nobis factam cum instancia requirentium, quatenus super premissis cum ipsis misericorditer agere dignaremur, eosdem per presentes de predictis omnibus et singulis retinemus, inuestimus pariter et laudamus pro nobis, nostrisque heredibus ac successoribus vniuersis in toto Sabaudie comitatu, eisdem insuper graciose remittentes omnem commissionem et excheitam nobis in predictis pertinentem totius temporis retroacti vsque ad diem presentem hodiernam quacumque racione, occasione, titulo siue causa, vna cum jure totius commissionis et excheite, laudibus et vendis, si que nobis

deberentur pro premissis possidendis enim ab inde in antea et tenendis per ipsos ipsorumque posteros ac heredes, sub homagiis, seruiciis, censibus, redditibus, talliis, placitis, vsagiis, aliisque seruitutibus et tributis nobis debitis per eosdem. Pro quibus omnibus et singulis supradictis a predictis nostris hominibus et personis quaterviginti flor. boni auri veteres magni ponderis per manum dilecti secretarii nostri Johannis Galliardi, thesaurarii hospicii consortis nostre carissime comitisse, qui de ipsis nobis computare debebit, habuisse et recepisse realiter confitemur, directo enim dominio, jureque feudi in predictis et circa nobis et nostris semper saluis cum alterius persone racione. In presenti enim composicione feudum dicte Molina intelligimus fore inclusum, feuda vero, resque feudales et emphitecarie salterorum, mistraliumque de Liddes dicti Alarden et Martini de Ecclesia quondam, que a nobis mouentur et tenentur, a presenti concordia volumus totaliter fore exclusa. Verum cupientes totis affectibus dictos nostros homines et personas vberiori fauore tractari, ipsosque in ipsorum bonis vsibus confouere, harum nostrarum presentium (tenore) eisdem concedimus et largimur quod castellanus noster Sancti Brancherii, Intermontium, qui nunc est, pro nobisque et nostris fuerit in futurum, ipsiusque locumtenentes, aliique officiarii, mistrales, salterii, familiares siue nuncii castellanie predicte et locorum nostrorum predictorum de cetero et ab inde in antea dictos nostros homines et personas, ipsorumque heredes et posteros per penarum imposicionem vel aliter minime cogant nec compellant, cogique siue compelli faciant vel permittant ad soluendum redditus, census, aliaque vsagia et tributa per ipsorum quemlibet nobis debita, indeque solui assueta solitis terminis, tam in blado, pecunia quam aliis quibuscumque, nisi in loco proprio et parrochia de Liddes supradictis, ipsosque aut aliquem ipsorum de cetero minime possint trahere extra locum et parrochiam

supradictos pro predictis nostro nomine exigendis et recuperandis, nisi sicuti, prout et quemadmodum nostri fideles dni de Quarto et de Alingio supradicti, ipsorumque familiares, exactores et mistrales exigere et recuperare ab ipsis, ipsorumque predecessoribus, a quibus dicti nostri homines, ipsorumque alter habent causam, hactenus et retroactis temporibus extiterunt assueti et non vltra. Promittentes, etc. Mandantes, etc. Datum Aquiani, die penultima mensis octobris, anno Dni millesimo CCC° septuagesimo nono. Sub signeto nostro, cancellario absente, et sub signeto Anthonii Fabri in absencia Johannis Galliardi supradicti.

Red. lit. port. G. de Malliono.

Per dnam, presentibus dnis priore Burgeti et absque dno Rod. de Serraualle.

Fragment d'un sceau.

2303

Amédée VI, comte de Savoie, investit Jacques Tavelli de bien légués à ce dernier par Nycolet Franco, et qui étaient du fief du comte.

Evian, 1379, 30 octobre.

Archives de la ville de Sion, Liber A de feudo de Granges, f. IIe XX.

* Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus quod cum dilectus Guillelmus de Mallio, secretarius et procurator noster Chablasii et Geben. ac commissarius in hac parte deputatus, proponeret nostro nomine contra fidelem nostrum dilectum Jacobum, filium quondam Bertholeti Tauelli de ciuitate Gebenn., tenere quam plurimas possessiones, certaque vsagia, placita atque jura vnacum medietate quarte partis decimarum Heremencie et de Vsogny, que omnia Nycoletus Franco quondam de Lausanna tenebat de bonis Johannodi de Orseriis

de Drona quondam et Johannete filie quondam Anthonii de Curtinauz, Ysabelleque quondam vxoris dicti Roleti (sic, l. Nycoleti) et filie quondam predicti Johannodi ; qui Johannodus et Anthonius homines nostri ligii, necnon Ysabella et Johanneta ipsorum vite tempore tenebant, videlicet tam in maioria Drone quam in parochia Heremencie de nostro feudo mouentia nobis commissa fore causis que sequuntur. Videlicet eo quia defuncto dicto Anthonio de Curtinauz, predicti Johannodus de Orseriis, Johannetaque coniuges et filia dicti Anthonii predictorum possessionem intrauerunt, a nobis inuestitura minime postulata nec obtenta. Tum quia dicta Ysabella antedicto quondam Nycoleto eius viro de eisdem fecit donacionem, et ipsa Ysabella sic defuncta ipse quidem Nycoletus ea intrauit et possedit laudibus, inuestitura, retencione nostris minime obtentis, et eciam pro eo quia idem Jacobus Tauelli predicto Nycoleto sic defuncto in predictis intrauit tanquam heres ab eodem Nycoleto institutus non laudatus, non inuestitutus, nec retentus. Dicebat eciam idem procurator dictum Jacobum percipere certa vsagia in placito generali de Cleybi sic vocato in parrochia de Neynda, que vsagia asserebat nobis fore commissa. Super quibus idem Jacobus nobis fecit humiliter supplicari, vt cum eodem super predictis agere cum gracia dignaremur, eo maxime quod pro ipsius Jacobi parte fuerit propositum ex aduerso ipsum auctoritate judiciali apprehendisse possessionem predictorum, dictumque Nicoletum, post mortem dicte Ysabelle, per Anthonium Championis, consiliarium et tunc castellanum nostrum Contegii et Sallionis, de predictis rebus in maioria Drone existentibus nostro nomine fuisse inuestitum, de quibus constant littere de anno M° CCC° LXX quinto, die XXIIII mensis julii. Et nos dicti Jacobi Tauelli supplicacioni inclinati de omnibus supradictis de nostro feudo existentibus in dictis maioria et parrochiis tanquam nobis commissis dictum Jacobum de nouo

infeudamus et inuestimus, ita quod ipse Jacobus et sui predicta nobis recognoscant, etc. Pro quibus ab eodem Jacobo triginta florenos auri veteres magni ponderis confitemur habuisse. Datum Aquiani, die penultima mensis octobris, anno Dni millesimo CCCºLXXIX, sub sigillo nostre consortis, nostro absente.

Per dnam absente dno
presentibus G. de Fauargia
priore Burgeti,
Et Rodulpho
de Serravalle.

2304

L'évêque de Sion ordonne de détruire un moulin construit sur un cours d'eau qui lui appartient.

Naters, 1379, 12 novembre.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Nos Edoardus episcopus. Quia cursus aquarum et aque lapsus in der Montbach ab antiquo episcopo et mense episcopali pertinent a summo montis usque ad planum ab utroque latere, sic quod nullus possit construere sine nostra licentia et speciali mandato, cum igitur intellexerimus Johannem in der Botmatten et consortes molendinum construxisse in prejudicium feudi nostri homagii ligii, ordinetur ut destruatur sub pena 60 sol. Apud Narres, 12 novembris 1379.

2305

L'évêque de Sion, renonçant au droit de commise, investit Pierre de Chevron, chevalier, du vidomnat et de la sénéchalie de Sion.

Sion, 1379, 19 novembre.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 234 verso.

Notum sit quod cum nos Edduardus, etc. diceremus, peteremus et proponeremus contra nobilem virum dnum Petrum de Chiurone militem, quod ipse nobis et nostre mense episcopali Sedun. teneretur in duobus homagiis ligiis, videlicet vnum pro vicedominatu Sedun. cum juribus et pertinentiis eiusdem, cum quinquaginta lb. Maur. placiti ratione mortis dne Amphelisie matris sue, item aliud homagium ligium pro seneschallia Sedum., juribus et pertinentiis eiusdem, ipsum vicedominatum et seneschalliam cum juribus et pertinentiis ipsorum vniuersis nobis fore commissa, aperta, excheuta et deuoluta, ex eo quod ipsa homagia ligia nobis minime fuerint tempore debito facta et reddita, etiam pluribus aliis causis, rationibus et justis titulis; dicto dno Petro plura in contrarium allegante et dicente. Et quia idem dnus Petrus, non intendens nobiscum diutius litigare, nostre misericordie totaliter se submittendo, idcirco volentes, attentis pluribus obsequiis et seruiciis per eundem nobis impensis et que per eundem impendi non desinunt, etiam damnis per eundem passis sustinendo jura nostre ecclesie tempore guerrarum, facere gratiam specialem, omnem commissionem et excheutam nobis competentem et pertinentem vsque ad diem presentem in et super dictos vicedominatum et seneschalliam, juraque et pertinentias eiusdem quoquomodo dicto Petro et suis heredibus pro nobis et nostris successoribus perpetue

remittimus et quittamus, confitentes ipsum placitum, vt supra petitum, nobis fuisse solutum, de quo ipsum et suos heredes soluimus et quittamus, acto tamen quod dictus Petrus nobis facere teneatur proprie homagium ligium dicti vicedominatus et pertinentiarum eiusdem et Humbertus de Chiurone eius filius nobis facere teneatur homagium ligium dicte seneschallie infra vnum mensem proximum. Quibus actis idem dnus Petrus, attentis premissis diligenter, sciens et spontaneus nobis stipulantibus, etc. fecit et prestitit homagium ligium et fidelitatem ligiam pre cunctis dnis, etc. Idcirco nos ipse episcopus, comes prefectusque Vallesii, dictum dnum Petrum nomine suo et heredum suorum ac dicti Humberti eius filii de dictis vicedomiuatu et seneschallia, juribusque et pertinentiis earumdem quarumcunque tenore presentium per traditionem cuiusdam gladii manualis inuestivimus, etc. Inde rogauit cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur: dnus Henricus de Blanchis de Vallate, canonicus et officialis Sedun., Petrus de Rarognia domicellus, Philippus de Poypone, Perrodus de Bastita et ego Johannes Panicii de Sancto Regneberto Jurensi, Lugdun. dioc. clericus, etc. Actum in platea Sancti Michaelis foris castrum Maiorie Sedun., die XIX mensis nouembris, anno Dni M° CCCLXXIX°, imperio vacante, Edduardo episcopante.

2306

Jean de Compey établit Jacques Fabrorum lieutenant de la majorie de Viège.

1379, 22 novembre.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Ego Johannes de Vespia, alias de Compesio, constituo locumtenentem majorie Vespie Jacobum Fabrorum. 22 novembris 1379.

2307

Amédée VI, comte de Savoie, autorise l'établissement d'uu marché hebdomadaire et d'une foire annuelle à Orsières.

Ripaille, 1379, 27 novembre.

Archives de la commune d'Orsières.

Nos Amedeus, comes Sabaudie, dux Chablasii et Auguste, in Ytaliaque marchio, notum facimus vniuersis quod nos ad supplicationem pro parte fidelium et subditorum nostrorum burgensium, hominum et habitatorum ville nostre et parrochie Orseriarum super infrascriptis humiliter nobis factam, cupientes non sine magne sollicitudinis studio, scilicet data hactenus opera cordiali in qua adhuc impendimus operosa prossecutione peruigiles labores, ipsos nostros homines et subditos nostris largicionibus ac benefficiis felicibus effici locupletes ac de bono in melius reformari, et vt locus noster ille Orseriarum copiosius populetur ac ex denariatis et bonis ibidem congregandis et apportandis valeat opportuno tempore circonstantibus subueniri, pro nobis et nostris successoribus dictis burgensibus, hominibus et habitatoribus presentibus et futuris concedimus et largimur, statuimusque per presentes mercatum publicum die martis cuiuslibet septimane in dicta villa de Orseriis ab inde perpetuo tenendum, essendumque et teneri debendum. Insuper desiderantes eos maiori nostra largissima concessione gaudere, volumus, indicimus et ordinamus per presentes quod in dicta villa nostra Orseriarum fiant, sint et teneantur nundine publice semel in quolibet anno ab inde in antea, videlicet cuiuslibet festi sancti Bartholomei, quod est vicesima quarta die cuiuslibet mensis augusti et duobus diebus continue sequentibus, in

quibus mercatis et nundinis leyde et alia tributa solita et debita in aliis mercatis convicinis nobis solui et dari nostris nunciis ibidem vice nostra recepturis persoluantur per vniuersas et singulas personas ad dictas nundinas et mercata venientes de mercandiis et denariatis in ipsis vendendis et emendis, exceptis burgensibus, hominibus et habitatoribus ville et parrochie dicti loci de Orseriis presentibus et futuris, quibus et ipsorum singulis ac posteris eorum leydas et vendas nobis contingentes et competentes ac competituras in futurum pro mercandiis et denariatis emendis et vendendis per ipsos et eorum singulos ab inde in mercatis et nundinis predictis remittimus et quittamus per presentes, vsque scelicet ad duntaxat ad nostrum beneplacitum de gracia speciali, saluis nobis et nostris aliis nostris tributis et vsagiis quibuslibet nobis debitis et solui solitis per eosdem. Reseruatis tamen dictis burgensibus, hominibus et habitatoribus et ipsorum posteris eorum franchesiis, libertatibus et bonis vsibus ac maxime remissionibus et quittationibus per nos seu nostros predecessores sibi, vt asserunt, perpetue factis de omnibus leydis et vendis infra dictam parrochiam debitis, de et pro quibus dant per annum, vt dicunt, triginta sol. Maur. et super et de quibus se asserunt habere nostras litteras patentes seu predecessorum nostrorum, sigillo nostro maiori sigillatas, quas franchesias et litteras ac in eis contenta eis et ipsorum successoribus saluas et firmas esse intendimus et volumus, prout per nos date, facte, concesse aut confirmate fuerunt et vsi sunt hactenus pacifice eisdem. Illos quoque omnes homines et personas, cuiuscumque conditionis et status existant, qui ad dictas nundinas et mercatum venient et concurrent, esse volumus et ordinamus securos per tres dies ante et per tres dies post dictas nundinas eundo, stando et redeundo cum rebus, mercandiis et bonis quibuslibet eorumdem, ac eisdem priuilegiis et libertatibus in ipsis nundinis et foro vti et gau-

dere quibus vtuntur et gauderent in nostris aliis nundinis et mercatis hiis propinquis et convicinis, diebus scelicet et duntaxat nundinarum et mercati predictarum, exceptis tamen de criminibus grauioribus commissis vel accusatis. Mandantes et districtius tenore presentium iniungentes balliuo nostro Chablasii et Gebenn., castellanoque nostro Intermontium et Santi Brancherii presentibus et futuris uel eorum loca tenentibus, quatenus dictas nundinas et mercatum publice in villa nostra Sancti Brancherii ac in singulis burgis et villis franchis dicti balliuiatus faciant nunciari et voce preconia in locis solitis et opportunis publicari ad requisicionem nostrorum burgensium, hominum et subditorum predictorum. Datum Ripaillie, die vicesima septima mensis nouembris, anno Dni millesimo tercentesimo nono, sub signeto nostro.

Redd. lit. port. Guillelmus Ge[neue]sii.
Per dnum presentibus dnis Ay. de Chalant
et G. de Sauargia,
priore Burgeti.

Sceau pendant en cire rouge, complétement fruste.

2308

Contrat de mariage entre Ardison fils de feu noble Jean, seigneur de Saint-Martin, et Marguerite fille de feu noble Captellan, coseigneur de Maccel et de noble Béatrice codame d'Anniviers.

Granges, 1379, 2 décembre.

Archives de Valère, Registrum Mermeti Berberii.

Tractatus matrimonii inter Ardizonum filium quondam viri nobilis Johannis, dni de Sancto Martino, August. diocesis, et Margueretam filiam quondam viri nobilis Captellani, condni de Maccel, ac filiam Beatricis condne de Anivesio. Dicta Beatrix

dedit dicte Margarete tres centum florenos auri boni in dotem; item adhuc decem flor. censuales post decessum ipsius Beatricis. Et pro tanto dicta Marguereta quittavit matri sue omnia bona maternalia. Item est actum quod dicta Marguereta habeat porcionem sibi competentem in bonis prefati Captellani ejus patris, sub tali condicione apposita quod si dicta Marguereta porcionem suam paternalem venderet, Frelinus frater dicte Marguerete habere posset pro precio quo dicta porcio vendi posset. Item dictus Ardizonus dicte Margarete dedit ducentos florenos in augmentum sue dotis. Pro quibus complendis se constituerunt fideiussores ex parte dicti Ardizoni Nantermus vicednus Martigniaci, Jaquemetus de Orseriis, filius quondam Francisci vicedni de Orseriis domicelli, et ex parte Beatricis viri nobiles Jacobus Tavelli, Petrus de Rarognia. Testes Petrus de Bastia clericus, notarius publicus, Williencus de Anivesio, Girardus de Sancto Germano, Girardus de Sancto Aspro, domicelli. Datum in castro de Grangiis, die secunda decembris, anno Dni millesimo tercentesimo septuagesimo nono.

2309

L'évêque de Sion donne au chanoine Aubert de Blanchiis la jouissance viagère de sa maison située sous l'église de Valère.

Sion, 1379, 11 décembre.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 236.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis quod pro nobis et successoribus nostris damus, finamus et quittamus domum siue turrim nostram de Valleria subtus ecclesiam Vallerie prope portam cum juribus et pertinentiis suis pro

vna pernice de seruicio annuali nobis faciendo cum placito, quando acciderit, in mutatione dni et tenentis, videlicet ven. viro dno Auberto de Blanchiis de Vallate, canonico nostro Sedun., ad vitam suam duntaxat et non vltra. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die XI mensis decembris, anno Dni M° CCCLXXIX, sub nostro sigillo in testimonium premissorum.

2310

Inféodation de redevances dues autrefois aux chartreux de Géronde faite par l'évêque de Sion.

Sion, 1379.

An. Jos. de Rivaz, Opera hist., XIII, 60, ex arch. Gerundano.

Un acte de 1379, sous Edouard de Savoie, qui est une inféodation « ad opus mense episcopalis, » nous apprend l'époque précise où les Chartreux abandonnèrent Géronde. Il s'agit de redevances féodales, « videlicet in feudum et augmentum feudi homagii ligii, ad quos (l. quod) nobis aliunde tenetur suprascriptus, que quidem fuerunt Carthusiensium de Girunda, predecessori nostro relictas et quittatas cum renuntiatione plenitudinis juris eorum in recessu ipsorum. » Ce fut donc sous Guichard Tavelli qu'ils abandonnèrent Géronde après y être restés à peine une trentaine d'années. « Actum in camera episcopali castri Maiorie Sedun., imperio vacante.

2311

L'évêque de Sion reçoit un subside de 542 florins des hommes de Vex.

1380, 8 février.

Documents sur le Vallais. (M. Bordier.)

Episcopus Edoardus fatetur recepisse a dilectis fidelibus nostris hominibus de Vex 542 florenos auri, minus 16 den.,

quos graciose donauerunt in subventione et subsidio emptionis et solutionis Castellionis et terre acquisite a fratribus de Turre. 8 februarii 1380.

2312

Edouard de Savoie, évêque de Sion, donne en fief la métralie et la dîme de Saint-Léonard à Perret de la Chapelle, métral d'Ayent.

Sion, 1380, 8 février.

Archives de la ville de Sion, copie vidimée en 1770. — Liber deseni de Seduno, f. 369 verso.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Eduardus de Sabaudia, Dei gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, pro nobis et successoribus nostris in episcopatu Sedun. damus, vendimus, finamus perpetue et quittamus pro quinquaginta flor. auri boni nobis semel solutis realiter et traditis et in utilitatem nostre mense episcopalis conuersis et positis, et pro quatuor sol. Maur. servitii nobis annuatim faciendi et octo sol. Maur. placiti, quando acciderit, Pereto de Capella, mistrali nostro d'Ayent, presenti et recipienti ad opus sui et heredum suorum, videlicet in augmentum feudi homagii ligii seu ad quod nobis tenetur, mistraliam et jura ipsius mistralie ac decimam Sancti Leonardi bladi, vini, feni, nascentium et aliorum jurium et pertinentiarum in dictis mistralia et decima Sancti Leonardi, que mistralia et decima Sancti Leonardi, jura et pertinentie earumdem leuantur, percipiuntur et exercentur infra confines subscriptos, videlicet a loco dicto Chinel d'Orgeual tendendo en Lestra publica et en Montevain ex oriente, usque ad aquam de la Ryey ex occidente et a via publica tendente de Seduno apud Granges directe superius, usque ad cristam de Montevain tendentem in plan lo Varez. Quam mistraliam et decimam Sancti Leo-

nardi predictas, jura et pertinentias earumdem universas nos et successores nostri dicto Pereto et suis heredibus tenemur et debemus perpetue pro dictis seruitio et placito contra omnes garantire, etc. Mandantes, etc. Volumus tamen quod dictus Perretus et sui successores in dicta mistralia Sancti Leonardi accipiant, accipere et percipere debeant et teneantur talia jura et obventiones et partem qualiacumque accipit, percipit et habet idem Peretus de Capella in mistralia d'Ayent quam tenet a nobis sub feudo homagii ligii. Insuper retinemus et reservamus nobis et nostre ecclesie quod de obventionibus et emolumentis dicte mistralie nobis et successoribus nostris leuato prius jure suo, prout in mistralia d'Ayent, computum reddere ut et veram rationem annuatim soluere debeat et teneatur. De fructibus et obuentionibus autem dicte decime Sancti Leonardi ad nullum computum vel restitutionem et rationem minime teneatur, nec sit astrictus, sed de ipsis propriam ipsius faciat voluntatem. Inde rogauit cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : Giletus de Onciaco domicellus, Joannes Morelli camerarius dni episcopi et ego Johannes Panisii, etc. Actum infra castrum Maiorie Sedun., die VIII mensis februarii, anno Dni M°CCC°LXXX, imperio vacante, Eduardo de Sabaudia episcopante. Sub sigillo dicti dni episcopi.

2313

L'évêque de Sion reconnaît avoir reçu 1260 florins en don gratuit des citoyens de Sion pour l'acquisition des biens des frères de La Tour.

Sion, 1380, 7 mars.

Archives de la ville de Sion.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis presentes

litteras inspecturis quod nos habuimus, nosque habuisse et recepisse confitemur et fatemur a dilectis nostris nobilibus, burgensibus, ciuibus, fidelibus et tota communitate de ciuitate nostra Sedun. quantitates florenorum infrascriptas, quas nobis graciose donauerunt et tribuerunt in subventione et subsidio empcionis et acquissicionis per nos facte de castro Castellionis et tota terra fratrum de Turre et pro solucione dicte acquissicionis fienda. Primo recepimus a personis infrascriptis, recuperatoribus et soluentibus nomine ciuitatis predicte, videlicet a Johanne Porterii manu Johannis Ambrosii tercentum et quindecim flor. auri, item a dicto Johanne Porterii manu Johannis Lana et Stephani Lombardi ter centum et quindecim flor. auri, item a dno Henrico de Blanchis, canonico et officiali Sedun. et receptoris generalis, manu Willermeti Gindre sex centum et triginta flor. auri, ut in receptis et particulis nobis redditis continetur, que summa ascendit mille ducentos et sexaginta flor. auri. De qua totali summa subsidii ipsos predictos collectores et singulas personas a quibus recuperauerunt, soluimus perpetue pro nobis et successoribus et quittamus. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die VII[a] mensis martii, anno Dni M° CCCLXXX, sub nostro sigillo in testimonium premissorum omnium.

Ita est. Jo[es]. Panicii.

2314

Amédée VI, comte de Savoie, confirme les franchises de Saint-Brancher.

Evian, 1380, 21 mars.

Archives de Saint-Brancher.

Nos Amedeus, comes Sabaudie, dux Chablaisii et Auguste, in Ytaliaque marchio et princeps, notum facimus vniuersis presentium per tenorem quod quia procurator noster Cha-

blaysii et alie gentes nostre impedire et turbare quodam modo satagebant fideles burgenses nostros ville nostre franche Sancti Brancherii in aliquibus clausulis et capitulis in franchesiis eis concessis per inclite recordacionis proauum nostrum carissimum dnum comitem Amedeum, in litteris suis patentibus nostris presentibus litteris annexis declaratis, pro eo maxime quod ipse franchesie et libertates non fuerunt per felicis memorie genitorem nostrum et alios nostros ingenuos predecessores neque nos dictis burgensibus confirmate, dicti burgenses nunc existentes et habitantes in dicta villa nobis fecerunt humiliter supplicari, vt sibi dictas franchesias et singulas clausulas earum velimus roborare et confirmare, singulasque clausulas ipsarum eisdem obseruare. Nos igitur consideratis gratis seruiciis et placibilibus obedienciis nobis hactenus factis per dictos nostros burgenses, in quibus animo beniuolo continuo perseuerant, habitaque relatione dicti nostri procuratoris Guillelmi de Mallio super vsu dictarum franchesiarum et clausularum earumdem eisdem, vt nobis retulit, vsque nunc obseruato, volentes eos nostros burgenses graciosis fauoribus tractare, pro nobis et nostris successoribus dictas franchesias et libertates et singulas clausulas, capitulaque et puncta in ipsis declaratas et contenta dictis burgensibus nostris infra limites dictarum franchesiarum morantibus et moraturis ac eorum successoribus et posteris ibidem in futurum laudamus, ratifficamus et confirmamus per presentes per modum, continenciam et tenorem ipsarum clausularum earumdem, sicut et quemadmodum vsi sunt et vti consueuerunt eisdem franchesiis et libertatibus burgenses antedicti et predecessores eorumdem. Mandantes serie presentium bailliuo, judici, procuratori Chablaysii ac Intermontium, castellanoque Intermontium et Sancti Brancherii, ceterisque nostris officiariis et commissariis presentibus et futuris ad quos presentes peruenerint, vel eorum loca tenentibus, quatenus dictas franche-

sias et omnes clausulas et capitula in eis contentas et descripta, nostrasque litteras presentes dictis burgensibus et eorum posteris firmiter teneant et obseruent, vtique faciant et permittant eisdem pacifice et impune juxta ipsarum continenciam et tenorem, nichil in contrarium faciendo. Pro qua confirmacione et aliis certis causis a dictis burgensibus nostris triginta flor. auri veteres magni ponderis per manum dilecti secretarii nostri Johannis Galliardi, thesaurarii hospicii consortis nostre carissime comitisse, confitemur realiter habuisse, de quibus ipse thesaurarius nobis in expensis dicti hospicii computare debebit. Datum Aquiani, die vicesima prima mensis marcii, anno Dni millesimo tercentesimo octuagesimo.

Guillelmus Ge(neue)sii.

Redd. litt. port.

Per dnum presente dno G. abbate Sancti Michaelis de Clusa.

Sceau en mauvais état.

2315

L'évêque de Sion ordonne à tous ses feudataires de faire la reconnaissance de leurs fiefs dans le terme de quatorze jours.

Sion, 1380, 9 juin.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 237.

Anno Dni millesimo CCCLXXX, die nona junii, que fuit sabbathi, fuit cridatum per preconem ciuitatis Sedun. per solita loca cridarum consueta quod vnusquisque tenens aliquod feudum cuiuscunque conditionis existat a rev. dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., illud hinc ad quatuordecim dies proxime sequentes in manu Johannis Panicii, clerici et receptoris extentarum ipsius dni episcopi, recognos-

ceret, specificaret et declararet sub seruicio, redditu, placito et aliis tributis et vsagiis pro ipsis debitis et hoc sub pena amissionis feudi et lx sol. Maur. De quibus Johannes Poi.... castellanus Turbillionis nomine ipsius dni episcopi petiit fieri publicum instrumentum. Actum in Glareto Sedun., etc.

2316

Jacques Tavelli, seigneur de Granges, déclare que son receveur Mermer des Chenevières lui a rendu compte de ses recettes.

Sierre, 1380, 26 juillet.

Archives de M. Léon de Riedmatten.

* Ego Jacobus Tavelli, dnus Grangiarum, confiteor me recepisse a Mermerio de Canaberiis, mistrali meo de Vercorens, de Chipit, de Challer, de Ressy, de Sancto Leonardo et de Campo bonum et legitimum computum et plenam satisfactionem de omnibus redditibus, talliis, seruiciis et aliis quibuscumque per ipsum nomine meo recuperatis in locis predictis usque in diem presentem. Sub sigillo ipsius Jacobi, presentibus Perrodo de Bastia et Henrico de Rarognia, domicellis. Datum apud Siro, die XXVI mensis jullii, anno Dni millesimo CCC° LXXX°.

M. Barberii.

2317

Traité d'alliance entre les hommes de la paroisse de Louèche et ceux de la vallée de Loetschen.

Gampel, 1380, 21 septembre.

Archives de la paroisse et vallée de Loetschen, A, 6. original. Copie de M. Schmid. — Archives de Louèche, copie. — *Furrer*, III, 156 (extrait).

In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo CCC° octuagesimo, indicione tercia, die vicesima prima mensis

septembris, apud Champhins superiorem, in pratulo heredum Johannis de Cabanis, in mei notarii publici infrascripti et testium infrascriptorum presencia, propter infrascripta specialiter et personaliter constituti Petrus de Maencheto, Roletus Aymonis, Johannes Aymonis, Willermodus Fredrici, Johannes Walandier, Rodinus Fabri, burgenses Leuce, Johannes Albus Lambaner, Johannes de Vico (de Boez), Petrus filius quondam Uldrici Ruscier (de Indes), Stephanus Martini Ogier, Fredericus Prumat de Albignon, Johannes Martini de Guttet, Petrus Randier dicti loci, Hans super Saxum, Petrus Byelin, nomine suo et Johannis Nycholai de Saxo de Jontzana, Johannes Perrini de Rarognia, nomine suo et Johannis Rodini de Turtemagna, Innolethus de Ayert, nomine suo et Willelmi Suchere de Emessa, Petrus Stelin, Nicholaus Stelin eius frater (de Argessa), Uldricus Magnyn, Petrus Blagwer de Salqueno, syndici, procuratores, veri et certi nuncii burgensium, forensium et tocius communitatis parrochie de Leuca, prout in instrumentis publicis manu mei publici notarii infrascripti inde confectis plenius continetur, et Aymo Forner de Varona et Willermodus dictus Wagniour dicti loci, nomine et ex parte tocius communitatis illorum de Varona, Johannes filius quondam Johannis de Cabanis, nomine et ex parte tocius communitatis illorum de Hoers; qui vero Aymo Forner, Willermodus Wagniour se obligauerunt pro dicta communitate de Varona et dictus Johannes de Cabanis pro communitate de Hoers de rato habendo et firmiter tenendo perpetue infrascripta, ex vna parte, et Petrus de Kartel de Lyech, Petrus Hurrin, Petrus Roten, Willelmus de Gopenstein, Johannes filius Ansermi Martini in Curia, Johannes Ecken, Hans Liebsten de Verdan, Jacobus Ladogner, Petrus Wallier, Martinus filius Martini de Guttet, Johannes am Ried, Johannes filius Petri am Ried, Thomas domni Aymonis, Johannes Wyler, syndici, procuratores, veri et certi nuncii communitatis hominum vallis

de Lyech, prout in instrumentis publicis manu mei publici notarii infrascripti plenius continetur, ex altera. Prefati vero procuratores, syndici et veri nuncii dictarum communitatum de Leuca et de Lyech a dictis communitatibus suis et quilibet eorumdem specialiter ad infrascripta ibidem destinati, scientes, spontanei et de jure suo et dictarum communitatum suarum in hac parte, ut asserebant, ad plenum certificati de considerationibus (confederacionibus), alleanciis, pactis, conuencionibus, juramentis, promissionibus et obligacionibus infrascriptis et perpetue duraturis inter se nomine dictarum communitatum parrochie de Leuca et vallis de Lyech per modum qui sequitur amicabiliter et concorditer conuenerunt. Videlizet primo quod dicte partes, nominibus quibus supra, et quelibet earumdem promiserunt eorum bona fide loco iuramenti esse fideles et legales mense episcopatus Sedun. et dno episcopo Sedun. ac toti patrie de Leuca et de Leuca superius in omnibus licitis et honestis. Item actum est inter dictas partes, nominibus quibus supra, et expresse conuentum quod omnes et singule iniurie et offense hinc inde facte et illate ab vtroque sexu, vsque ad diem confeccionis presentis publici instrumenti, in homicidiis, incendiis, invasionibus, vulneracionibus, furtis, robariis, latrociniis, vel alio modo seu forma quibuscumque, qualitercumque facte vel illate fuerint, sint et esse debent ab vtraque parte penitus et perpetue remisse et quittate, et quod bona pax et fidelis ex nunc in antea inter dictas partes et earum communitates supradictas esse, perseuerare et remanere debet, saluis tamen ab vtraque parte justis peticionibus et debitis que vltra supradicta deberi reperirentur, de quibus vtraque pars dictarum partium requirere debet justiciam ab altera coram judicibus suis, ut acthenus est consuetum. Item actum est, ut supra, quod vna pars dictarum partium alteram et altera alteram juuare debet et eidem subuenire in gwerra seu gwerris et in aliis earumdem necessitatibus futu-

ris, pro eorum posse, cum corpore reve contra quascumque personas, gentes, communitates et congregaciones que ipsas uel alteram earumdem opprimere, incurrere uel dampnificare vellent contra justiciam, saluo tamen in premissis semper honore vtriusque partis, et hoc absque fraude et dolo. Item actum est, ut supra, quod vtraque dictarum partium alteram partem, eorum bona, res et personas tenetur et promisit tenere, habere saluam et securam in corpore et ere, pro suo posse, manutenere et defendere in suo dominio, parrochia, jurisdiccione, territorio et districtu et in confinibus eorumdem, justicia semper mediante. Item quod omnes et singuli syndici, procuratores et certi nuncii communitatum hominum vallis de Lyech suprascripti jurauerunt pro se et dicta eorum communitate de Lyech super sanctis Dei euuangeliis corporaliter prestitum quod per gwerram futuram, compulsionem, vel opposicionem que eisdem eueniat, nec sponte, nec invite aliqualiter in futurum non obedient, seruient, uel consencient dnis de Turre, nec eorum snccessoribus, neque in eorum preceptis uel mandatis, neque eciam eisdem fauorem, auxilium, consilium uel juuamen impendent in futurum, nisi fuerit, quod absit, cum expressa voluntate et consensu vnanimi et concordabili omnium et singulorum patriotarum de Leuca superius. Item actum est, ut supra, quod si quis uel qui forent in parrochia de Leuca uel in valle de Lyech qui uel qui contra dictas alleancias, consideraciones (confederaciones), juramenta, pacta, conuenciones, promissiones et obligaciones suprascriptas et infrascriptas faceret uel facerent, quod absit, quod ille et illi qui secus facerent, pro falso et falsis, prauis hominibus coram Deo et omni populo reputentur et dici et nominari sic possint et dein judicialiter conueniri. Item voluerunt et ordinauerunt ambe partes predicte, nominibus quibus supra, quod dicte consideraciones (confederaciones), alleancie, pacta, conuenciones, juramenta, promis-

siones et obligaciones a prefatis communitatibus de Lyech et de Leuca seu earum certis nunciis ad hoc specialiter ab eisdem deputatis et electis semper ad tres annos renouentur, recitentur et confirmentur vtrique parti per juramenta et instrumenta publica, ut melius possit, et quod dicte alleancie, juramenta et consideraciones (confederaciones) sint et remanere debeant inter dictas partes valiabiles et perpetue durature. Item quod ambe partes predicte, nominibus quibus supra, jurauerunt, ut supra, quod ipse nec altera earumdem per preceptum uel aliqualem oppressionem que ipsis uel alteri earumdem eueniat uel euenire contingat, non obedient nec seruient aliqualiter comiti Sabaudie neque eius officiariis ; sed si contingat quod opprimantur ab eodem, altera pars alteram juuabit et juuare tenetur modo forciori quo poterit, sine fraude et dolo, ad se defendendum contra eundem. Item actum est, ut supra, quod si in futurum castrum Castellionis extra manus mense episcopatus Sedun. aliqualiter perueniret, et tunc dnus castri uel habitantes in eodem gwerram patriotis de Leuca uel de Leuca superius facerent, uel cum eisdem uel altero eorumdem discordiam uel dissensionem haberent, eo casu jurauerunt, ut supra, ambe partes predicte pro se et dictis suis communitatibus et eorum successoribus quod dicto castellano nec habitantibus in eodem neque dno castri, eius subditis, coadiutoribus, sequacibus et amicis non dabunt neque prestabunt aliqualiter auxilium, juuamen uel fauorem, sed quod pro toto posse ipsorum et cuiuslibet eorumdem eisdem victualia et municionem castri omnimodam denegabunt et defendent, nec eisdem quidquam dabunt, vendent uel accomodabunt aliqualiter. Item actum est, ut supra, quod vtraque pars dictarum partium in suo districtu, in confinibus et in montibus suis tenetur et promisit custodire passus suos, semitas, itenera et passagia pro suo posse in bona fide et veritate et absque dolo et fraude, et si aliqua pars dictarum partium sencierit se esse

debilem ad custodiendum et viderit sibi esse necessarium ad dictam custodiam subueniendum, tunc eo casu illi de Leuca adiuuare debent custodire passagium ad Crucem tantum. Item quod si quis uel qui in vtraque parte dictarum partium uel altera earumdem forent qui contra dictas alleancias consideraciones (confederaciones) et juramenta facerent, quod absit, quod propter hoc dicte alleancie, consideraciones (confederaciones) et juramenta non infringantur, sed illa pars in qua quis uel qui contrarium fecerint, tenetur et promisit cum adiutorio alterius partis contrarium facientem uel facientes punire et parti aduerse offensam seu iniuriam sibi factam facere realiter emendare et satisfacere. Item actum est, ut supra, quod quandocumque patriotas de Leuca uel de Leuca superius calualcare contigerit ad defensionem terre Vallesii uel illorum de Leuca, tunc dicta communitas de Lyech calualcare debet sub vexillo illorum de Leuca, prout et alias facere tenebantur et consueuerunt. Item quod illi de Lyech et eorum successores debent esse inter illos de Leuca et in tota parrochia de Leuca salui et securi in corpore et ere, justicia mediante, simili modo quod illi de parrochia de Leuca et eorum successores debent esse salui et securi in corpore et ere inter illos de Lyech et in tota valle eorumdem et intra confines dicte vallis de Lyech, prout boni amici et vicini. Et omnia et singula suprascripta bona fide, absque fraude, intelligantur fore facta, nec aliqualis fraus neque dolus inter dictas partes in premissis intelligitur, et tenentur dicti de Leuca manutenere dictos de Lyech in omnibus juribus et suis bonis consuetudinibus actenus consuetis, saluis juramentis subscriptis. Item cum de fortuna hominum nec de casu fortune ullus sciat veritatem, nisi solus Deus, ambe partes supradicte, nominibus quibus supra, de communi consilio, voluntate et consensu ordinauerunt et jurauerunt super sanctis Dei euuangeliis corporaliter prestitum quod qualitercum-

que uel quomodocumque in terra Vallesii ire contingat per gwerras, dissensiones uel alio modo in futurum, aliqua de causa uel occasione, altera pars dictarum partium super alteram caualcare non debet, incurrere, nec inuadere, nec alteri parti nocere, sed quelibet pars dictarum partium dampnum alterius partis debet pro posse euitare. Item quod si illi de Lyech perciperent aliqualiter in patria uel extra quod quisquam uel quiqam in generali uel in speciali dampnum facere presumerent uel procurarent illis de Leuca, quam cicius hoc perciperent, illis de Leuca notum facere debent, ut eo melius se custodire, tenere et defendere valeant. Simili modo tenentur illi de Leuca facere illis de Lyech. Que omnia et singula suprascripta et dicta promiserunt ambe partes predicte, nominibus quibus supra, et quelibet ipsarum per se, pro se et suis successoribus per juramenta sua tactis euuangeliis sacrosanctis et sub obligacione omnium bonorum dictarum communitatum, presentium et futurorum, ac in manus mei publici notarii infrascripti, tanquam in manus publice persone instantis vice, nomine et ad opus ipsarum partium et cuiuslibet earumdem, omnium et singulorum aliorum quorum interest, intererit seu interesse poterit in futurum, habere perpetue et tenere altera alteri, rata, grata, firma et valida attendere et inuiolabiliter obseruare et non contra predicta uel aliquid predictorum facere, dicere uel venire per se, alium uel alios aliqualiter in futurum, nec alicui seu aliquibus contraire volentibus in aliquibus consentire. Volentes ambe partes predicte et expresse precipientes quod de premissis sibi uel suis quibuscumque fiant duo vel plura publica instrumenta vnius tenoris et substancie, videlizet ad opus cuiuslibet partis vnum vel plura, quod et que possint refici, rescribi, corrigi, dictari et emendari semel, bis, ter et quocienscumque opus aut necesse fuerit, antequam in judicio sint ostensa uel ostensum et post ad dictamen peritorum,

substancia premissorum semper reseruata. Ad hec fuerunt testes vocati et rogati, videlizet vir nobilis et potens Petrus de Rarognia domicellus, Stephanus de Guttet, Thomas Bvliam, Andreas Prayes, Johannes Martini, Willelmus filius Petri de Cabanis, Johannes Agathe et plures alii fide digni, et ego Aymo de Lowina, dyocesis Sedun., auctoritate sacri imperii publicus notarius, premissis omnibus et singulis presens fui et ea scripsi et in formam publicam redegi, signoque meo consueto signaui in testimonium veritatis.

Ad maiorem autem roboris firmitatem omnium et singulorum premissorum nos burgenses Leuce forenses et tota communitas parrochie de Leuca sigillum nostre communitatis vnacum signo dicti notarii presenti publico instrumento duximus apponendum in robur et testimoniom omnium premissorum. Datum et actum ut supra.

Sceau pendant en mauvais état

2318

L'évêque de Sion accorde aux citoyens de cette ville des terrains sur les bords de la Sionne pour pouvoir en régler le cours.

Sion, 1380, 21 novembre.

Archives de la ville de Sion. — Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 238 verso.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod cum nobis Edduardo de Sabaudia, Dei gracia episcopo Sedun., comiti et prefecto Vallesii, supplicationem et querelam dilecti nostri fideles ciues et burgenses Sedun., videlicet Willelmus Burrodi notarius, Perrodus Magi, Johannes Porterii et Johannes Ambrosii in effectu continentem fecerint qualiter impetus et decursus aque Sedune sunt et erunt distrucio et detrementum

dicte nostre civitatis, quoniam dicta aqua Sedune subito aliquando augmentatur et non habet cursum per quem possit exire ciuitatem et labi ad Rodanum propter impedimenta lapidum, arene et terre simul congregata, vt quod super hiis obuiare primitus et prouidere dignaremur. Nos itaque, attentis supplicacione et requisicione predictis, volentes dictis nostris fidelibus ciuibus et burgensibus complacere et nostram ciuitatem illesam seruare et super hiis obuiare, ut tenemur, idcirco dictis Willelmodo, Perrodo, Johanni Porterii et Johanni Ambrosii, presentibus et recipientibus nomine et ad opus tocius ciuitatis et communitatis nostre Sedun., damus donamus, finamus et concedimus et perpetuo quittamus pro nobis et successoribus nostris totum glaretum et quicquid habemus a dicto lo Mussiour de Glauiney uersus portam Rodani, usque ad Rodanum, que res est vacua et deserta, modicique valoris, juxta viridarium vicedni Sedun. et viam tendentem versus Rodanum ex occidente, juxta et subtus viridarium Willelmi de Lenz, heredum Georii de Planis et heredum Bacinodi Tracto ex occidente, et tangit viam tendentem versus saxum Vallerie, viridarium hospitalis Sancti Johannis Evangeliste ex occidente, juxta cursum aque Sedune antiquum et juxta viridarium Willelmi Burrodi ex oriente, faciendo et soluendo nobis et ecclesie nostre Sedun. duodecim den. seruicii annui cum placito. quando acciderit. Et ipsi nostri burgenses nobis gratiose dederunt tria modia vini boni semel, que habuimus et de quibus ipsos soluimus et quittamus. Volumus tamen quod dictus Willelmus Burrodi et sui successores, quotienscunque eis fuerit necesse, per supradictam possessionem et glaretum possit et valeat barrare ad tuytionem et deffensionem sui viridarii predicti ob timorem discursus et abundantie dicte aque Sedune. Que omnia promittimus pro nobis et successoribus nostris dicte communitati perpetue contra omnes manutenere et garantire. Inde rogaue-

runt cartam fieri et testes apponi qui sic vocantur : Guillelmus Chabodi domicellus, donnus Mermetus de Bossonens, magister Martinus barberius dni episcopi, et ego Johannes Panicii, etc. Cui si quis, etc. Actum in castro Maiorie Sedun., die vicesima prima mensis nouembris, anno Dni M° CCCLXXX, sub sigillo dicti dni episcopi, imperio vacante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Sceau pendant : Croix barrée : S. EDDVARDI D' SABAVDIA EPI SEDVN.

2319

Guillaume de Bossonens reconnaît avoir reçu 16 florins de Guillaume Burrodi payant au nom de Jaquette Borselli pour le rachat d'un verger.

Sion, 1380, 5 décembre.

Archives de Valère, registrum Hugoneti Trons, N° 33.

* Anno Dni M° CCC° LXXX°, die quinta mensis decembris, in ciuitate Sedun., constituti Willelmus Burrodi ciuis Sedun., ex vna parte, et dnus Willelmus de Bossonens Seduni commorans, ex altera. Cum Eballus Barselli ciuis Sedun. olim per admodiacionem tradiderit dicto dno Willelmo de Bossonens quoddam viridarium suum vocatum de Sirro, situm in territorio Sedun., juxta viridarium hospitalis Sancti Johannis Sedun. ab oriente et viam publicam tendentem versus pratum dou Mayen ab occidente, spacio nouem annorum, pro precio sexdecim flor., quod pratum nunc tenet dnus Humbertus Boniwardi, rector dicti hospitalis, prout hec in instrumento confecto anno M° CCC° LXVII°, die XXII aprilis, plenius continentur. Hinc est quod dictus dnus Willelmus de Bossonens confessus fuit se recepisse a dicto Willelmo Burrodi, soluente nomine Jaquete pupille dicti Eballi Barselli, predictos sex-

decim flor. ex causa reempcionis dicti viridarii. Testes Berthodus conuicednus de Orseriis domicellus, etc. et ego Hug. de Trons, etc.

2320

Sentence du bailli de Vaud qui adjuge les châteaux d'Illens et d'Arconciel à Rodolphe, seigneur de Langin, comme héritier d'Aymon d'Oron, contre les prétentions d'Antoine de La Tour, qui avait acheté ces châteaux de Luquette de Gruyère, comtesse d'Aarberg.

Moudon, 1380, 15 décembre.

Archives cantonales à Lausanne.

* Nos Humbertus de Columberio miles, balliuus Waudi, notum facimus vniuersis quod die martis peneultima die mensis februarii, anno Dni millesimo CCC^mo^ septuagesimo nono, dnus Rodulphus dnus de Langino miles, heres in parte dni Aymonis de Orons dni de Bossonens, militis, fecit nobis clamam de dno Anthonio de Turre milite et super castro de Illens et de Arconcier cum suis juribus, etc. vsque ad viginti millia floren. auri boni, et per clamam predictam citamus dictas partes coram nobis uel locum nostrum tenente, Melduni, ad diem lune post dominicam in qua cantatur Quasimodo, qua die lune que fuit in anno ab annunciatione Dni millesimo CCC^mo^ octuagesimo, dicti dnus Rodulphus et dnus Anthonius coram nobis Melduni comparuerunt, et fecit dictus Rodulphus petitionem suam dicens quod quedam partagia extiterunt facta inter predictum dnum Aymonem et quondam Willermum eius fratrem, liberos quondam dni Willermi de Orons dni de Bossonens, militis, ita quod ad partagium dicti dni Aymonis deuenerit castrum de Bossonens cum pluribus aliis rebus, et ad partagium dicti Willermi deuenerint castra de Illens et de Arconcier cum pluribus rebus, hominibus et

villis circa dicta castra existentibus, et specialiter ville de Magnyoidens, d'Escuuilliens, de Corpastour, de Praroman, de Arconcier villa, de Planfaion, de Treuaux, cum pluribus aliis villis ad dicta castra pertinentibus, meroque et mixto imperio. Et inter dictos fratres fuit conuentum quod si contingeret alterum dictorum fratrum decedere absque liberis masculis, quod alter superstes habeat duas partes bonorum fratris decedentis et de alia tercia parte posset dictus frater decedens sine aliquo mero et mixto imperio disponere pro suo libito voluntatis, mero et mixto imperio ipsius tercie partis ad fratrem superstitem remanente, et quod nulla filia succedat in predictis, sed si plures filie usque ad numerum trium existant, quingintas libras singule accipiant; si plures quam tres filie existant, singule accipiant quatercentum libras; si unica, mille libras accipiat a fratre superstite. Item quod prefatus dnus Aymo de Orons dnus de Bossonens testamentum suum fecit et heredes instituit et specialiter dictum dnum Rodulphum in castris suis de Ponte, de Villarsel lo Giblioux et in pluribus aliis et generaliter in omnibus que habebat a Sancto Martino in Waudo, tendendo versus Meldunum, et a Septemsalis tirando per villam de la Jour vsque ad Friburgum, dicens quod dicta castra de Illens et de Arconcier sunt de bonis dicti Willermi de Orons, qui Willermus decessit nullis liberis masculis relictis, nisi sola filia, quare dicta castra secundum conuentiones deuenire debebant prefato dno Aymoni et per consequens predicto dno Rodulpho virtute testamenti predicti, que petebat a dicto dno Anthonio, qui de nouo intrauerat dicta castra, ut ipsa dimitteret, uel sibi solueret pro eisdem viginti millia floren. Dictus dnus Anthonius petiit vnam diem sibi assignari ad adducendum guerentem suum; quam diem assignauimus ad diem lune post festum beati Georgii, qua die adduxit dictus dnus Anthonius guerentem suum, scilicet dnam Lucam de Grueria, comitissam de Arberg, que dna Luca se posuit

pro guerente per dnum Rodulphum comitem Gruerie, fratrem suum. Quibus sic actis dictus dnus Rodulphus dnus Langini fecit petitionem suam contra dictam dnam Lucam prout supra ; dicta vero dna Luca dixit quod ipsa habebat guerentem de predictis et petiit vnam diem sibi assignari ad adducendum dictum guerentem suum, scilicet Johannetam filiam suam ; quam diem assignauimus ad diem lune post festum beate Marie Magdelene ; qua die dicta dna Luca non potuit habere guerentem suum, sed petiit vnam diem sibi assignari ad dicendum contra petitionem dicti dni Rodulphi ; quam diem noster locum tenens assignauit ad diem lune post festum beati Michaelis ; qua die coram Nichodo mistrali de Tierrens, locum nostrum tenente, dixit quod ipsa et quondam dnus Petrus comes de Arberg maritus eius habuerunt possessionem dictorum castrorum per triginta annos preteritos et plus, videntibus dicto dno Aymone et dno Rodulpho, absque aliqua petitione ; dixit etiam quod, quamuis dicta ordinatio dictorum fratrum in dictis partagiis esset facta, quod filia non debebat hereditare in predictis, dictus dnus Aymo decessit similiter absque liberis masculis, nisi filiabus ex ipso remanentibus, dictus dnus Rodulphus non erat eius filius, quare idem dnus predicta petere non poterat. Dixit etiam quod dictus dnus de Arberg et dicta dna Luca predicta castra, scientibus dnis Aymone et Rodulpho, receperunt et recognouerunt a dnis Ludouico de Sabaudia dno Waudi, dnoque comite Narmurcensi, eius genero, et dno nostro comite Sabaudie in feodum ligium. Dixit etiam quod quedam concordia de predictis inter dictum dnum Petrum comitem de Arberg, dictamque dnam Lucam et dictum dnum Aymonem per litteram fuit facta, quam litteram dictus dnus Rodulphus viderat et sciebat quod dictus dnus Aymo predicta omnia quittauit et dimisit dictis coniugibus. Dictus vero dnus Rodulphus dixit quod, quamuis dicti coniuges tenuerant dicta castra per spacium predictum,

possessio per ipsos habita sibi non nocebat, pro eo quod dicta dna Luca fuerat vxor predicti Willermi de Orons et tenebat dicta castra tanquam vsufructuaria in bonis dicti Willermi, de quibus bonis dicta castra erant, et pro eo quod videbat intrare in ipsis castris personam extraneam, petebat sibi dimitti dicta castra. Dixit etiam quod quamuis dictus dnus Aymo decesserit nullis liberis masculis relictis, dicta bona et castra dicti Willermi sibi dicto dno Aymoni erant acquisita, pro eo quod dictum Willermum supervixit. Dixit etiam quod quamuis dictus dnus Rodulphus non sit eius filius, per testamentum dicti dni Aymonis dicta castra deuenire sibi debebant. Item dixit quod quamuis dicti dnus Petrus et dna Luca dicta castra a prefatis dnis reprehenderunt et recognouerunt, hoc sibi non nocebat, pro eo quod dicta dna Luca tanquam vsufructuaria ipsa tenuerat. Dixit etiam quod non sciebat aliquam concordiam de predictis fore factam et nunquam vidit aliquam litteram. Et hec dicte partes posuerunt in jure et cognitione curie et dictus locum nostrum tenens citauit dictas partes ad diem sabbati post festum beate Lucie virginis. Qua die dictus locum nostrum tenens habito diligenti consilio cum peritis reportauit quod possessio allegata per dictam dnam Lucam sibi non valebat, pro eo quod fuit vxor dicti Willermi, item quod dicta castra erant dicto Aymoni acquisita per predictam ordinationem partagiorum, et quod dictus dnus Rodulphus poterat dicta castra per dictum testamentum exigere. Quo reportamento sic facto, dictus dnus Rodulphus jurauit in manibus dicti locum nostrum tenentis super sancta Dei euuangelia, dicens quod ipse nesciebat aliquam quittationem de predictis aliquo modo cum dictis coniugibus per dictum dnum Aymonem fore factam et quod non vidit, seu scit aliquas litteras deperditas factas. Et judicatum fuit per Petrum de Langino dnum de Euerdes, Willermum, Petrum et Richardum de Williens, Petrum de Donno Petro, Johannem maiorem de Bossonens,

domicellos, Johannem Gay de Viuiaco, Jaquetum Arma, Jaquetum de Viuiaco, Rodolphum Cerjat et Petrum Arma, cum dicto locum nostrum tenente in judicio sedentes, quod dictus locum nostrum tenens debebat dicto dno Rodulpho adjudicare passamentum ad reddendum dicta castra de Illens et de Arconcier, uel ad soluendum eidem dno Rodulpho predicta viginti millia floren. Qua cognitione facta dicta dna Luca de omnibus predictis ad audientiam dni nostri comitis Sabaudie appellauit. Et ipsa appellatione facta dictus dnus Rodulphus petiit sibi passamentum dari de omnibus premissis ; quare dictus Nichodus locum nostrum tenens dedit legitimum passamentum et ipsum inuestiuit per traditionem vnius baculi manualis et nos inuestiuimus eundem per presentes de eisdem. Et nos prefatus balliuus Waudi sigillum commune balliuie Waudi presentibus duximus apponendum. Datum dicta die sabbati post festum beate Lucie virginis, anno Dni M° CCC° octuagesimo.

Williermus Charcreir clericus de Melduno

Malgré cette sentence Antoine de la Tour est resté en possession des châteaux d'Illens et d'Arconciel.

2321

L'évêque de Sion nomme un châtelain du Simplon et lui ordonne de réparer la tour de ce lieu.

1380.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Episcopus Edoardus constituit Antonium Partitoris castellanum suum de Simplono sub salario omnium clamarum, absque computis, et quarte partis bannorum freveriarum 60 sol. 1380.

Episcopus Edoardus mandat Antonio Partitoris de Simplono reparandi turrim nostram de Simplono et eam tenere usque ad satisfactionem expensarum reparationis. 1380.

2322

Réversale de l'évêque de Sion en faveur des citoyens de Sion qui l'ont autorisé à faire des enquêtes contre un voleur malgré les franchises de la ville.

(1380.)

Liber instrumentorum de Seduno, f. 237 verso.

Notum sit quod cum nos Edduardus, etc. in operatorio Pelegrini dorerii, infra ciuitatem Sedun., certam quantitatem argenti perdiderimus, nosque super hoc inquiri solicite facere non possimus virtute franchesiarum et libertatum eiusdem ciuitatis, nisi in certis casibus, propter que coram nobis euocari fecimus procuratores et alios quamplures ciues et burgenses eiusdem ciuitatis, cum quibus consilium super dicto furto, qualiter deberemus facere inquiri, maturum cum deliberatione diligenti obseruando ipsas franchesias et libertatem vicissim habuimus. Quiquidem procuratores, ciues et burgenses videntes, pro dolor ! amissionem nostri argenti cum cura inuentionis manifesta nobis concesserunt et de gratia speciali largierunt quod super huiusmodi furto facere inquiri possimus et debeamus, non obstantibus ipsis franchesiis et libertatibus in eorum roboris firmitate remanentibus, contra quascumque personas infames et non alias. Et nos attentis eorum meritis, curialitatibus, seruitutibus et obsequiis nolumus quod presens gratia nec aliqua alia supra nobis concessa de presenti nec in futurum quouismodo ipsis franchesiis siue libertatibus, vel aliquibus punctis earumdem preiudicium in aliquo possit nec valeat grauari, sed ipsas omnimodo quo possumus fortiori

volumus et concedimus in eorum robore, virtute et firmitate remanere et persistere, quas per presentes, non obstantibus premissis, roboramus et promitimus non contravenire. Inde rogauerunt, etc. testes.

Le reste manque. Cet acte se trouve dans le *Liber instrum.* entre deux actes de l'an 1380.

2323

Accord entre l'évêque de Sion et les héritiers de Perrod de la Bastia au sujet des biens mobiliers de ce dernier.

Sion, 1380 (?), 14 janvier.

Liber instrumentorum de Seduno, Bramosio, etc. f. 136.

* Notum sit quod cum questio verteretur inter dnum Edduardum de Sabaudia, Dei gratia episcopum Sedun., comitem Vallesii et prefectum, ex vna parte, et Peronetam filiam Perrodi de Bastita de Syrro quondam, heredem ipsius Perrodi, et Johannam relictam dicti Perrodi tanquam vsufructuariam in bonis ipsius Perrodi, necnon dnum Petrum de Chyurone militem et vicednum Sedun., agentem nomine dictarum Perronete et Johanne et Johannis filii sui, viri dicte Peronete, ex altera, super eo quod idem dnus episcopus dicebat bona mobilia Perrodi predicti quondam sibi et sue mense episcopali pertinere debere de consuetudine patrie Vallesii et regalia, pro eo quod dictum Perrodum asserebat idem dnus episcopus plures contractus vsurarios commisisse, quare dicebat bona mobilia sibi fore commissa; tandem dicte partes tractatu amicorum ad concordiam deuenerunt in hunc modum: Primo quod dictus nobilis Petrus, nominibus quibus supra, remittit dicto dno episcopo tres modios et tres fichillinos silliginis annui redditus debitos apud Vercorens et totam decimam

Cartusiensium in territorio de Briex subtus Vercorens et supra Chaler, quos et quam idem Perrodus acquisiuit a dicto dno episcopo, item octo den. Maur. annuos vel circa, necnon alia tradita et allienata per dictum dnum episcopum predicto Perrodo de bonis Cartusiensium de Gerunda, exceptis vinea et prato..... de Syrro, que licet fuerint de bonis Cartusiensium tradita saltem pro parte per dictum dnum episcopum dicto Perrodo, nichilominus remaneant dicte Peronete et suis heredibus. Item totum acquisitum de Myaiat et eius dominium, merum et mixtum imperium, vnacum vinea de Bernona et omnes redditus, vsagia ibidem debitos et debita, quod et quam a prefato dno episcopo acquisiuit idem Perrodus de bonis dnorum de Turre, eidem dno episcopo remaneant ex tunc in perpetuum. Item homagium cum seruiciis quod debet Perrodus Former, quod etiam idem Perrodus a dicto dno acquisierat, et pratum maicris de Prato dni Amedei et homagium cum redditibus Willermeti Decimatoris de Grumesuy. Que omnia constituit se possidere prefatus miles nomine precario, donec prefatus dnus episcopus duxerit accipiendum possessionem corporalem. Et pro premissis prefatus dnus episcopus omnia bona mobilia et immobilia predicti Perrodi quittat et perpetue remittit. Testes Franciscus Marchiandi (decanus), Aymo de Poypone, balliuus Sedun., Philippus de Poypone et Humbertus de Poypone, domicelli, et ego Martinus de Garaschod clericus, etc. Actum Seduni, in castro Maiorie, in parua stupa, die XIIII mensis januarii, anno Dni M° CCC. LXXX cento (sic), imperio vacante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Postmodum anno quo supra, die XXIIII mensis januari, in stupha domus quondam Perrodi de Bastita predicti, apud Sirro, Julliana relicta dicti Perrodi de Bastita, Peroneta eius filia, de auctoritate dicti Johannis sui mariti presentis, et dictus Johannes de auctoritate dicti dni Petri presentis pre-

dictam concordiam laudauerunt. Ego Johannes Panicii clericus hanc cartam leuaui. Actum anno, die et loco predictis, imperio vacante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

2324

L'évêque de Sion donne à cens deux moulins à Perrod Wercho.

Sion, 1381, 1er février.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 240.

* Notum quod nos Edduardus, etc. ad censam perpetuam concedimus Perrodo Wercho de Chamonix, habitatori de Seduno, duos molendinos nostros sitos in ciuitate Sedun. cum cursu aque Sedune et riuagio, quorum vnus jacet juxta domum Johannis Moutan et alter juxta saxum castri Maiorie et juxta iter tendens versus portam de Canalibus, pro vno modio boni frumenti redditus annualis et vno sextario bone mostarde molite et confecte de seruitio annuali, cum placito, quando acciderit. Volumus etiam quod dictus Perrodus et sui heredes possint frui privilegiis et libertatibus nostris quemadmodum nostri familiares. Actum in castro Maiorie, die prima februarii, anno Dni M° CCCLXXX primo.

2325

Le chanoine Henri de Blanches, juge général en Vallais, ordonne une nouvelle expédition d'un acte.

Sion, 1381, 1er février.

Archives de Valère.

Henricus de Blanchis de Vallate, canonicus et officialis Sedun. atque judex terre Vallesii generalis pro reuer. in Christo patre et dno Edduardo de Sabaudia, Dei gracia epis-

copo Sedun., comite Vallesii et prefecto, dilecto nostro Hugoneto de Trons clerico, commissario nostro generali prothocollorum notariorum in terra Vallesii defunctorum, salutem. Tibi precipiendo mandamus quatenus quoddam publicum instrumentum per te in prothocollis Gonrardi de Friburgo quondam publici notarii receptum, confectum super vendicione cuiusdam vinee site apud Symesi, facte per Thomassinum Lombardum quondam Georgio Lombar, nomine suo, Stephani eius fratris et Caracoce eorum matris, leues pariter atque grosses, non obstante eo quod alias per Jorium de Planis clericum, publicum notarium, ad hoc commissarium deputatum grossatum fuerit, et leuato ipsoque grossato reddas eumdem et restituas dicto Stephano ad opus sui et heredum dicti sui fratris, cum dictus Stephanus ipsum instrumentum asseruerit per suum juramentum per distrucionem Seduni amissum fuisse. Datum Seduni, die prima mensis februarii, anno Dni M°CCC° LXXX primo.

Sceau de l'officialité plaqué.

2326

Reddition de compte de la châtellenie de Viège.

1381, 15 mars.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Nos Edoardus fatemur recepisse computum a Jacobo Fabrorum castellanie Vespie et de receptione turris Vespie capte per aliquos rebelles. 15 martii 1381.

2327

Nomination du gardien de l'une des portes de la ville de Sion.

Sion, 1381, 17 mars.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons.

Anno Dni M° CCC° LXXX° primo, indicione IIII, die XVII mensis marcii, ante capellam Sancti Theoduli confessoris, in presencia, etc., constitutis Humberto de Poypone domicello, Johanne Ambrosii, Johanne janitore Sete, Willermodo de Planis clerico, Anthonio Franchodi, Peregrino aurifabro, Johanne Ansermodi de Leuca clerico, Perrodo Perroneti alias dicto a la Francza, Martino de Montana, Willermodo Gyndre, Johanne Ryola, Jaquemeto Nueter, Perreto de Volouron, sutoribus, et Perreto Clius de Vernamissia, ciuibus Sedun., ibidem congregatis sono campane more solito pro consilio tenendo, communitatemque et vniuersitatem facientibus nominibus suis et tocius communitatis Sedun. pro negociis ipsius communitatis peragendis, ex vna parte, et Martino Bonier Seduni commorans, ex altera, prefati ciues vnius mentis, voluntatis et unanimes quoad infrascripta, nominibus suis et tocius communitatis predicte, dimiserunt et tradiderunt prefato Martino Bonier ibidem presenti et recipienti claues porte dicte communitatis per quam itur versus Pratum Fori, regendam et custodiendam nomine et ad opus predicte communitatis, quamdiu fuerit de libito voluntatis dicte communitatis et ipsius Martini, ipsumque constituentes et ordinantes janitorem dicte porte. Qui vero Martinus promisit per suum juramentum, etc. dictas claues et dictam portam bene et fideliter custodire tanquam probus et esse bonus et fidelis, quamdiu dictas claues portauerit, dno episcopo Sedun., qui nunc est uel qui pro tempore fuerit, si ipsas claues tantum rexerit et toti communitati

ipsius ciuitatis. Quibus sic actis dicti ciues, nominibus suis et dicte communitatis, voluerunt et concesserunt in remuneracionem laboris ipsius porterie quod dictus Martinus et eius bona, quamdiu dictas claues rexerit, sit liber et emunis ab omnibus caluacatis, excubiis et dou gueyt ac de omnibus talliis, exewis in dicta ciuitate faciendis, liberantes eciam eumdem generaliter de omnibus aliis oneribus communibus que sibi et suis bonis pro tempore futuro quo dictas claues et dictam janitoriam gubernauerit, possint quouismodo spectare, ipsumque volentes ab omnibus premissis per tempus predictum fore liberum et emunem. Que omnia et singula premissa promiserunt dicti ciues, quibus supra nominibus, bonis fidibus suis rata, etc., habere, etc. et non contra, etc. Testes Perronetus de Chamunyn, filius Johannis de Columberio, Jaquemetus de Vilario clericus, Nycholinus de Simplono, habitatores Seduni, et ego Hugonctus de Trons clericus, publicus notarius, qui, etc.

2328

Faculté de rachat accordée à Jacques Tavelli, seigneur de Granges par Pierre Resordunat.

Sion, 1381, 18 mars.

Archives de Valère, Registrum Ja. de Comba.

* Anno Dni millesimo CCC° LXXXI°, indicione IIII^a^, die XVIII^a^ mensi marcii, in ciuitate Sedun. Cum uir nobilis Jacobus Tauelli domicellus, dnus castri de Grangiis, vendiderit Petro Resordunat ciui Sedun. quandam peciam viridarii sitam subtus saxum Vallerie, iuxta antiquum cursum aque Sedune, dictus P. Resordunat concessit plenam potestatem dicto Jacobo quod ipse uel heredes sui dictum viridarium rehemere possint et rehachitere perpetue pro XXIIII flor. boni auri et ponderis. Testis Jacobus de Sancto Aspro domicellus.

2329

Concession de fief faite par l'évêque de Sion à Pierre de Scala.

Sion, 1381, 25 mai.

Registrum Ambrosii de Poldo, appartenant à M. Ant. de Riedmatten.

* Notum, etc. quod nos Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, vendimus in feudum planum Petro de Scala de Liech, commoranti apud Oysel, totam decimam quam tenemus ad manus nostras et quam percipimus cum Aymone de Erdes domicello de Contegio et cum priore de Castellione, ab aqua vocata Lyechi vsque ad confines parrochie de Rarognya a parte Castellionis, tam in blado, vino, feno, palea, canapo, bestiis, quam aliis nobis pertinentibus in dicta decima. Item vnam peciam prati sitam subtus Castellionem, juxta Rodanum ab vna parte, et juxta stratam publicam a parte montis. Item vnam peciam terre et campi desertam apud Ried de Oyse, faciendo et soluendo mense episcopali dimidium modium silliginis redditus ad mensuram Castellionis et duodecim den. seruicii cum placito, quando acciderit, precio decem lb. bon. Maur. Et ego Johannes Panicii de Sancto Regnenberto clericus, qui etc. Actum in castro Maiorie Sedun., die XXV mensis maii, anno Dni millesimo tercentesimo octuagesimo primo, sub nostro sigillo, imperio vacante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Anno M° IIII° XXXIX°, die XX quinta mensis augusti, in castro Maiorie, Petrus filius Hans de Banchis, parrochie Castellionis, causam habens a dicto Petro de Scala eius auo, ad instantiam dni Guillelmi de Rarognya, episcopi Sedun., comitis et prefecti Vallesii, se constituit auanterium et responsorem, nomine suo et suorum consortum, de soluendo, ad vitam suam tantum dictum dimidium modium, etc.

2330

Aymon de Poypon, bailli du Vallais et châtelain de Tourbillon, nomme Perrod Magy son lieutenant pour ce second office.

Sion, 1381, 23 juin.

Liber instrumentorum de Seduno, Bramosio, etc., f. 197.

* Nos Aymo de Poypone domicellus, balliuus terre Vallesii, castellanus Turbillionis pro dno Eduardo de Sabaudia, Sedun. episcopo, comite Vallesii et prefecto, notum facimus quod nos de consensu prefati dni Perrodum Magi ciuem Sedun. constituimus locumtenentem nostrum predicti castri Turbillionis, castellanie et mandamenti eiusdem per vnum annum, die presenti inchoandum, et vlterius, dum tamen bene fecerit et nostre fuerit voluntatis, sub salario centum floren. auri boni ponderis anno quolibet percipiendorum super exitibus et obuentionibus dicte castellanie, pro custodia dicti castri, sub conditione quod dictus vice castellanus pro dicto salario secum in garnissione tenere debeat quatuor bonos clyentes et duos bonos gueytias in dicto castello moram assiduam pro dicta custodia facientes. Et si fortasse necessario ad pericula futura euitanda plures homines in dicta custodia tenere contigerit, quod absit, eidem vice castellano in suis computis expensas pro rata temporis allocabimus, quocumque impedimento cessante, ita tamen quod dictus vice castellanus durante dicto tempore tertiam partem jurium nobis competiturorum in obuentionibus dicti officii, medietatemque..... ralliarum seu pastorum captiuorum in dicto castro detinendorum et medietatem clamarum ibidem obuenientium, vt supra, percipere et habere debeat et sibi retinere. Qui quidem Perrodus nobis promisit, etc. Datum in castro Maiorie Sedun., presente dicto dno episcopo, testibus presentibus dno

Henrico de Blanchis de Vellate, Philippo de Poypone domicello, etc. die XXIII[a] mensis junii, anno Dni M° CCC° LXXX primo, cum appositione sigilli nostri in testimonium premissorum omnium.

Nos Eduardus de Sabaudia, etc. premissa omnia confirmamus, etc. cum appositione sigilli nostri, etc.

Ita est Johannes Panicii.

2331

Sauf-conduit général donné par le vicaire et les conseillers de la cour de Matarella et d'Anzian aux hommes du Vallais au-dessus de la Massa.

Cour de Matarella, 1381, 30 juin.

Archives de la paroisse d'Ernen, A, 15. Copie de M. F. Schmid.

Nos Guillelmus de Loyano, vicarius curie Materelle vallis Oxelle, necnon Anziani consules et credenciarii dicte vallis ac curie antedicte, volentes pacifice viuere cum vicinis et circumstantibus nostris, guerris et discordiis preteritis non inspectis, per has nostras litteras publicas et patentes damus et concedimus plenam licenciam et tutam ac liberam fidanciam et tutum et liberum ac saluum conductum vniuersis et singulis hominibus et personis terre Valexii a Massona superius veniendi per totam vallem Oxelle, cum eorum mercandiis et sine, et per totam juridicionem nobis commissam et qualibet alia parte, et ibi standi et morandi et abinde libere redeundi sine aliquo impedimento eis inferendo, guerris et discordiis preteritis nequaquam obstantibus. Si quis vero nostre jurisdicionis uel aliunde hoc nostrum saluum conductum et liberam fidanciam in aliqua parte proruperit, contra eum procedemus quod ipsius pena ceteris transiet in exemplum. Nostre tamen intencionis non est quod illi nouem de Vallexio qui interfue-

rint morti quondam Gindoli Mineti de Christo, non gaudeant beneficio presentis nostri salui conductus, sed ab ipso sint totaliter exempti. Et si quis de dictis terris Valexii et Oxelle hinc vertro fuerit dampnificatus et roboratus, licitum ei sit jus posse consequi via juris et hoc infra formam pacis celebrate inter partes predictas anno M.CCC. LXXX, die sexto augusti citra. Quam licenciam et saluum conductum volumus obseruari debere per quoscumque nostros subditos in signo pure et perfecte pacis perpetuo durature. In quorum testimonium presentes fieri iussimus per Henricum Nicclum de Alba, notarium nostrum, et nostri sigilli munimine roborari. Datum in burgo Domini, in palacio nostre regionis, in credencia generali hominum predictorum curie Matarelle, M CCC LXXXI, indicione quarta, die vltimo junii.

Sur papier. Place du sceau plaqué.

2332

Quittance donnée par Aymon de Poypon, bailli du Vallais, à Jean portier de La Soye, autrefois son lieutenant à Sion et châtelain de Tourbillon.

Sion, 1381, 8 juillet.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons.

* Anno Dni M° CCC° LXXX primo, die VIII mensis julii, in ciuitate Sedun., vir nobilis Aymo de Poypone, balliuus terre Vallesii pro dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, ad instanciam Johannis janitoris Sete ciuis Sedun., olim locumtenentis in ciuitate Sedun. et castellani Turbillionis pro prefato dno balliuo, confessus fuit se recepisse ac dicto Johanne janitore Sete bonum computum de omnibus bannis, clamis, frewariis, obuencionibus et aliis omnibus ad officium predictum spectantibus, necnon perfectam solucionem de omnibus.

2333

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Jean de Curtinal pour la métralie de Grimisuat.

1381, 14 juillet.

Liber deseni de Seduno, f. 381, verso. — Hommagia de Leuca, f. X.

* Anno Dni millesimo trecentesimo LXXXI, die XIIII mensis julii, Johannes de Curtinali, clericus de Grimisua, confitetur per juramentum suum quod ipse est homo ligius dni episcopi Sedun. et quod ipse tenet in feudum homagii ligii ab eodem res infrascriptas : primo mistraliam de Grimisua et omnes clamas jurisdictionis ville de Grimisua per eum recipiendas et causas earum terminandas et recuperandas ad opus ipsius, prout hactenus extitit consuetum, vnacum juribus et pertinentiis dicte mistralie. Et confitetur dictus Johannes quod ipse potest pro labore suo accipere in obuentionibus dicte mistralie per eundem recuperandis in quolibet sol. vnum denarium videlicet in bannis et freweriis sexaginta solidorum infra tantum, in illis vero que sexaginta sol. excederent nihil habere debeat. Pro quibus debere confitetur dicto dno episcopo vnum modium auene et tres capones seruicii annui et vnum florenum placiti. Item tenet in augmentum dicti feudi campos, vineas, prata, etc. ibidem specificata, inter que unum jugerum campi ou Chastel de Cleuot.

2334

Accord entre l'évêque de Sion et les hommes de Magy qui dépendaient autrefois des frères de La Tour, au sujet de fiefs tombés en commise.

Sion, 1381, 21 juillet.

Liber deseni de Seduno, f. 371 verso.

* Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., etc. notum facimus quod cum questio moueretur inter nos, ex

vna parte, et homines tertie partis communitatis de Magy. que olim spectabat fratribus de Turre, ex altera, super eo quod nos proponebamus contra ipsos quod ipsi vel aliqui ipsorum aut branchie eorumdem tenent certa feuda nobis commissa, eo quod homagia non reddiderunt, seruicia, placita et vsagia non soluerunt, etiam quod ipsas res feudales sine nostri et predecessorum nostrorum licentia vnus in alium transtulerunt, nec laudes soluerunt, tandem ipsi homines intendentes se nostre misericordie subsistere, eapropter nos episcopus omnem commissionem nobis spectantem in feudis que a nobis tenent infra limites parrochie de Magy, excepto in feudis Prati Grant et Prati Byeyl, ipsis hominibus remittimus, ipsos soluentes de omni banno, frevueria, pena et clama incursis, saluis semper seruitiis, placitis et vsagiis nobis debitis. Pro quaquidem gratia dicta tertia pars nobis dedit vndecim lb. bon. Maur., inuestientes dictos homines de predictis feudis. Presentibus dno Jacobo priore Martigniaci et Anthonio Guntery ciue Sedun. Datum in domo episcopali antiqua Seduni, die XX prima mensis julii, anno Dni M° CCC LXXX primo, cum appositione sigilli nostri.

2335

L'évêque de Sion remet le chapitre en possession de certains biens et droits dont ce dernier avait été privé pendant plusieurs années.

Valère, 1381, 1er août.

Archives de Valère, Bb. 19, copie vidimée du 6 juin 1447.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo CCC° octuagesimo primo, inditione quarta, die prima mensis augusti, in choro ecclesie Vallerie, in presencia reuer. in Christo patris et dni nostri dni Edduardi de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia episcopi Sedun., comitis et prefecti Vallesii, necnon et notariorum nostrorum publicorum et juratorum cancellarie

Sedun. et testium subscriptorum, propter ea que sequuntur, reuer. in Christo pater Sedun. episcopus prelibatus constitutus ad requisitionem dilectorum canonicorum ecclesie Sedun. dicentium et proponentium nomine eorum capituli officium mistralie vallis de Herens, que uocatur mistralia de Ayent, ab ipso capitulo moueri et pro eodem officio homagium dicto capitulo deberi, licet nouiter propter dissensiones et guerras super fuerint aliquantulum turbati, quodque dictum capitulum sextam partem freweriarum euenientium in tota valle de Herens, videlicet in dominio communi percipere consueuit. Item quod dudum Henricus de Bacio et Beatrix eius uxor, de laude Guillelmi fratris dicti Henrici monachi Sancti Victoris, et ad opus ipsius capituli XL sol. Maur. redditus quos super talliis, redditibus et aliis vsagiis ipsi emptori apud Herens debitis assignauit et assetauit. Item quod dudum bone memorie reuer. pater dnus Bonifacius episcopus Sedun., de laude capituli predicti, vendidit dno Nicholao de Bagnyez quondam canonico Sedun. viginti lb. bonorum Maur. annui redditus et ipsas viginti lb. bonorum Maur. annui redditus assignauit idem dnus episcopus dicto dno Nicholao et suis assignatis super omnibus taliis. seruiciis, redditibus et aliis vsagiis debitis eidem dno episcopo in parrochia de Nas, sub condictione et addito quod in casu quod dicte viginti lb. annui redditus super predictis nos possent percipi quolibet anno, volebat quod dictus dnus Nicholaus haberet recursum ad jurisdictionem temporalem spectantem predicto dno episcopo in parrochia predicta[1]. Idem vero dnus Nicholaus in vltima sua voluntate predictas viginti lb. annui redditus legauit capitulo antedicto pro distributionibus cothidianis augmentandis[2], et quod ipsum capitulum non consequebatur

[1] Voir l'acte du 1er décembre 1292, t. II, p. 438 des *Documents*.

[2] Voir un extrait de ce testament du 25 décembre 1293, t. II, p. 440 des *Documents*.

nec consequi poterat dictas viginti lb. super dictis seruiciis et redditibus, quare petebat ipsum capitulum quod percepi non poterat, ipsi capitulo per dictum dnum episcopum suppleri super jurisdictione et aliis contentis in instrumento venditionis predicte. Item Aymo de Morestello domicellus dudum vendidit dno Johanni Herpo canonico Sedun. quadraginta sol. annui redditus Maur., quos super certis possessionibus assignauit[1], quos quadraginta sol. Maur. annui redditus idem dnus Johannes cum certis aliis possessionibus postea legauit capitulo memorato[2], quas possessiones bone memorie dnus Guichardus episcopus Sedun., predecessor predicti dni moderni episcopi Sedun., cuidam postea abbergauit, quare ipsum dnum episcopum requirebat dictum capitulum quod ipse dnus episcopus possessorem dictarum rerum compelleret ad soluendum sibi dictos XL sol. redditus cum retentis. Item quod Johannes salterus Sete quondam vendidit eidem capitulo quadraginta sol. Maur. annui redditus super certis possessionibus, et quia prefatus dnus episcopus ipsas possessiones tradiderat Johanni Frely, quare ipsum dnum episcopum modernum requirebat dictum capitulum quod ipse dictum Johannem compelleret ad sibi soluendum dictos XL. sol. redditus cum retentis, aut inde dictum pretium per eumdem Johannem sibi reddi faceret. Item quod ipsum capitulum percipere debet et consueuit decimas vini, feni et bladi plantatarum et condaminarum existentium subtus dictas plantatas ab vtraque (parte) vie et condamine de Thaurin, et quod hoc est notorium atque publica vox et fama. Item quod ipse dnus episcopus habet certas possessiones in parrochia de Leuca et de Sirro in quibus dictum capitulum consueuit percipere decimam ratione obediencie de Rarognia ad ipsum capitulum pertinentis, et de (hoc) esse vocem publicam atque famam.

[1] Voir t. III, p. 582 des *Documents*.

[2] Voir t. III, p. 491 des *Documents*.

Item quod debentur eidem capitulo nouem sol. Maur. redditus super certis possessionibus existentibus apud Ormona, quas ipse dnus episcopus de nouo dimiserat Perreto Ruffi de Ormona et Johanni Morant de Ayent, quare ipsum dnum episcopum requirebat dictum capitulum per ipsum dnum dictum redditum per prefatos possessores eidem capitulo facere atque solui. Supplicatumque dicto dno episcopo pro parte dicti capituli, quatenus eorum informationes quas dictum capitulum habebat super hiis, ipse vellet videre et recipere et secundum eas jus ipsius capituli declarare et ipsum capitulum gaudere facere de premissis cum retentis eorumdem. Volens ipse dnus episcopus, sicut decet et capiti pro membris facere conuenit, jura sui capituli conseruare et ipsum capitulum in quantum irreprehensibiliter facere posset, fauore prosequi gratioso, dictas eorum informationes recepit et vidit, declarauitque ipsum dnum episcopum reperisse omnes dictos articulos, preterquam secundum loquentem de sexta parte freweriarum et antepenultimum loquentem de decima plantatarum et condaminarum et penultimum loquentem de decima pertinente ratione obedientie, fore plene probatos per chertras sanas et integras, factas per cancellariam Sedun., dictos vero secundum, antepenultimum et penultimum articulos per quam plures homines fide dignos, per vocem publicam atque famam fore probatos, jurisdictionem quoque, vnacum mero et mixto imperio que ipsi dno episcopo competunt et pertinent in parrochia de Nas, in supplementum defectus perceptionis dictarum viginti lb. redditus dudum venditarum per prefatum dnum Bonifacium episcopum Sedun. dno Nicholao de Bagniez canonico Sedun., et per ipsum dnum Nicholaum relictarum capitulo memorato, prout supra; de quarto defectu pro maiori parte sibi dno constat, ut confitetur, eidem capitulo concedit atque dat et donat pro se et suis successoribus vniuersis, saluo sibi et retento jure regalie. Confi-

tens ipse dnus episcopus preterea a dicto capitulo propter presentem concessionem, declarationem et alia supra scripta tercentum flor. boni auri et ponderis realiter habuisse et eos in utilitate sue mense episcopalis et in exonerationem debitorum eiusdem veraciter fore conuersos. Declaravit propterea et decreuit prefatus dnus episcopus omnia et singula predicta ad ipsum capitulum pertinere, deuestiendo se et dictam suam mensam de premissis, dictum capitulum per traditionem anuli sui aurei inuestiendo, etc. Ad premissa autem fuerunt testes vocati et rogati, videlicet dnus Hugo de Yuerduno, vir religiosus dnus Robertus prior Buiraci, dnus Johannes de Yma capellanus dicti dni episcopi, Guillelmus Borgeys de Vineis clericus Seduni commorans et ego vero Johannes Panicii, notarius, etc.

2336

L'évêque de Sion vend au chanoine Guillaume Guidonis le tiers de la juridiction de Mage qu'il avait acquise des frères de La Tour.

Sion, 1381, 1er août.

Liber deseni de Seduno, f. 234 verso.

* Anno Dni millesimo CCCo octuagesimo primo, die prima mensis augusti, in choro ecclesie Valerie, in kalenda, personaliter constitutis dno Edduardo episcopo Sedun., etc. et dno Guillelmo Guydonis, canonico Sedun. Cum inter cetera bona que de bonis nobilium de Turre idem dnus episcopus acquisierit tercia pars jurisdictionis omnimode loci et parrochie de Magy ad ipsum dnum episcopum peruenerit, duabus partibus ab antiquo capitulo Sedun. pertinentibus, habeatque idem dnus episcopus alia bona modici valoris ad suam mensam pertinentia ; que tercia pars jurisdictionis et bona alia propter comunionem et modicitatem eorum nullum fructum seu mo-

dicum afferebant, inde est quod idem dnus episcopus dictam tertiam partem jurisdictionis, meri et mixti imperii et omnia alia bona infra dictos confines parrochie de Magy vendit prefato dno Guillelmo Guidons pretio ducentorum fl. auri, saluo in premissis iure regalie. Constituens tamen dnus episcopus se nomine precario dictas res venditas possidere, donec emptor possessionem acceperit. Mandans singulis personis dicte parrochie ut dicto emptori Guillelmo soluant et obediant. Quibus premissis dnis Aymoni Binfa, Francisco Baudrici, etc. canonicis Sedun. expositis, dicti dni capitulantes predicta omnia laudauerunt. Actum in kalenda, vt supra. Testes Petrus de Bastita, Gilletus de Oncia, domicelli, etc. Et ego Johannes Panicii, etc.

2337

L'évêque de Sion ordonne à Perrod Magy, lieutenant du châtellain de Tourbillon, de mettre le chantre Guillaume Guidonis en possession de ce qui lui avait appartenu à Mage et le chapitre de Sion de la juridiction de Nax et de Vernamiège.

Sion, 1381, 3 août.

Archives de Valère, B, 47.

Edduardus de Sabaudia, Dei gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, dilecto nostro Perrodo Magy, locumtenenti castellani nostri Turbillionis, et omnibus aliis quibus presentes peruenerint salutem. Quia jura et alia nobis pertinentia et spectantia infra parrochiam de Magy, tam ex acquisito facto a fratribus de Turre, quam ab antiquo de mensa nostra episcopali tradiderimus et perpetuo concederimus et expedierimus, prout in documentis super hoc factis latius continetur, venarabili viro dno Guillermo Guidon, cantori nostro Sedun., et cui dare uel alienare voluerit, item tradi-

derimus et perpetuo alienauerimus, prout in documentis super hoc factis continetur, procuratoribus venerabilis capituli nostri Sedun. omnia nobis pertinentia et spectantia infra parrochiam de Nas et Vernamissia, tibi Perrodo Magy, mandamus, quatenus dictum cantorem de rebus sibi traditis per nos apud Magy, cum mero et mixto imperio earumdem, saluo jure regalie, in possessionem realem et corporalem ponas et inducas, positumque manuteneas et deffendas ab omni violentia et sibi de eisdem responderi facias, tanquam nobis olim solui, obedire et responderi solebant. Item procuratores dicti nostri capituli Sedun. ponas et in veram possessionem inducas de juridicione, mero et mixto imperio et aliis omnibus nobis pertinentibus infra parrochiam de Nas et de Vernamisia. Et nos de hiis que dicti de Magy dicto cantori et illi de Nas et de Vernamisia dictis procuratoribus uel eorum successoribus obedierint, soluerint et tradiderint ac intenderint, ipsos et quemlibet ipsorum perpetuo soluimus et quittamus. Mandantes et iniungentes dictis de Magy, quatenus dicto cantori et illis de Nas et de Vernamissia dictis mistralibus soluant, tradant et obediant, tanquam nobis olim obediebant, soluebant et intendebant, nullo mandato a quoquam super hoc expectato. Datum in castro nostro Maiorie Seduni, die tercia mensis augusti, anno Dni millesimo CCC LXXX primo, cum apposicione sigilli nostri in testimonium premissorum.

Ita est. Jo. Panicii.

Sceau pendant : Croix de Savoie barrée : S. EDDVARDI, D. SABAVDIA. EPI. SEDVN.

2338

Jean fils d'Isabelle, majoresse de Viège et comtesse de Blandrate, François fils d'Antoine (de Compey) fils de la dite Isabelle, et le procureur de Girard de Neuchâtel et d'Isabelle sœur du dit François, vendent les usages qu'ils possèdent à Geschinen.

Frutigen, 1381, 15 septembre.

Archives de la commune de Geschinen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno incarnacionis Dni millesimo trecentesimo octoagesimo primo, indicione III[a], die XV mensis septembris, in villa de Frutenges, constituti Joannes filius quondam nobilis dne Ysabelle, majorisse de Vespia, cometisse Blandrate, Franciscus filius quondam dni Anthonii militis, filii sui, comitis Blandrate, Nicolaus Eluidi ciuis Noui Castri, procurator et nomine procuratorio Girardi militis de Nouo Castro et Ysabelle vxoris sue, filie dicti quondam dni Anthonii, de quo procuratorio cum omnimoda potestate mihi notario infrascripto ad plenum constat, et Thomas Schampen de inferiori Aragnon tanquam causam et racionem habens legittimam quondam Joannis Susanning, nomine Amolie et liberorum suorum omnium. Qui quidem, laudacione, consilio et voluntate expressa dni Anthonii de Turre militis, vendiderunt, finauerunt et quictauerunt perpetua vendicione, irreuocabili, pro viginti septem lb. Maur. prenominatis venditoribus omnibus pro rata sibi cedente solutis, ut confessi sunt mihi notario infrascripto ibidem presenti et nomine, vice omnium et singularum personarum communitatis de Geschinon, parrochie de Consches, vtriusque sexus, ac Egidii Borters Subtus viam filii quondam Jacobi Sub via de Geschinon et heredum suorum accipienti, omnia et singula chiminagia siue vsuerta ad dictam quondam dnam cometissam seu ad dictum Susanning pertinencia et

spectantia apud Geschinon et in villa de Geschinon atque in territorio eiusdem ville, quecumque sint, vbicumque et quocunque nomine censeantur, cum omni jure ad dicta chiminagia pertinente. Item sub precio predicto vendiderunt prenominati venditores Egidio predicto et Jacobo Subtus viam filio Jacobi fratris dicti Egidii de Geschinon et heredibus suis decem sol. Maur. seruicii quibus dicitur langsikorndienst, ad dictam quondam dnam cometissam et dictum Susanning et post mortem eorum ad dictos venditores pertinentes, quod seruicium receptum et solitum est recuperari de mansu de Geschinon, cuiusque quidem seruicii decem solidorum dictus Egidius emit sex sol. seruicii et dictus Jacobus Sub via quatuor sol. seruicii cum omni jure dicti seruicii, retentis appendiciis et pertinenciis suis vniuersis. Nihil sibi dicti venditores juris retinendo. Testes vendicionis dictorum nobilium dnus Rudolphus de Albo castro, ciuis de Frutenges, Joannes de Prez, Anthonius Am Stat, qui p̄missa laudauit, Petrus Brabant. Testes autem vendicionis dicti Thome Schampen, que acta fuit in villa de Monasterio, presente Joanne Tanner, Joanne im Gome de Monasterio dicto Heschalo, die XV aprilis, anno Dni millesimo CCC°LXXX tercio, imperio vaccante, Edduardo episcopante. Ac ego Karolus de Agoern clericus, auctoritate imperiali publicus notarius, etc.

2339

Règlement pour l'aqueduc d'Ausserberg.

Gründen, 1381, 16 septembre.

Archives de la commune d'Ausserberg, E, 2. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno a natiuitate Dni M° CCC° LXXX° primo, indicione III, die XVI mensis septembris, apud Pontzirro, supra dem Borte, constituti homines et persone infrascripti partem

habentes in aqueductu qui de nouo ducitur et hauritur in valle de Pontzirro per dictum Ranft versus Sanctum Germanum, qui quidem homines et persone super diuisione aque dicti aqueductus super pactis et conuencionibus infrascriptis conuenerunt in hunc modum. Primo Johannes Tufecher debet habere in dicto aqueductu dimidium diem et noctem. *(Suivent 26 autres participants.)* Item est sciendum quod dicta aqua superius diuisa debet transire a proximo ad proximum, ut superius est expressum. Item actum est si dictus aqueductus frangeretur, quacumque die seu hora accideret, quod tunc ille vel illi partem habentes isto die dum frangeretur, nichilominus incontinenti partem suam accipere possint quam cicius reficeretur. Item actum est quod quicumque partem haberet nunc et in futurum in dicto aqueductu, debet facere opus suum seu laborare in dicto aqueductu, uel autem pro qualibet die opus soluere septem denariis pro rata sibi cadenti, et si accideret quod quicumque partem habens in dicto aqueductu in dicto opere deficeret a dedicacione Sancti Germani vsque ad intrantem mensem marcii proxime sequentis, et ex tunc in antea quando sibi mandatum fuerit quacumque die, tunc dicti comparticipes debent habere plenam et liberam potestatem ipsum deficientem pignorandi et alium loco suo ponendi, sine contradiccione judicis seu persone cuiuscumque. Item sciendum est quod si, quod absit, dictus aqueductus de potestate Dei in futurum frangeretur seu disrumperetur, tunc quilibet dictarum partium partem habentium nunc et in futurum in dicto aqueductu tenetur pro rata sua laborare et reficere dictum aqueductum, uel pro suo diei opere soluere decem den. Maur. Item sciendum est quod dicti laboratores laborantes in dicto aqueductu debent venire mane quando sol spendit cacumina montium, interesse, et si postmodum venirent, pro isto die pignorari debent, ut superius est expressum. Item actum est

quod si accideret quod dictus aqueductus deduceretur per agros seu prata dictorum comparticipum, non tenentur nec debent soluere dampna facta in dicta duccione ipsius aqueductus, et postea quando primo ducitur de dicta valle, exceptis rufinis. Item actum est quod vnusquisque dictarum partium debet habere vadam seu cursum per possessiones alterius et viam eundi et redeundi cum minimo dampno ad rigandum et aquandum possessiones ipsorum, ut dicte partes ex pacto conuenerunt. Testes Johannes Tufecher junior, Andreas eius filius, etc. et ego Nycolinus de Molhusen, Maguntinensis dyocesis, clericus, etc.

2340

Jean de Compey, son neveu François et sa nièce Isabelle vendent à la commune de Reckingen les services et usages qu'ils possèdent en ce lieu.

Frutigen, 1381, 19 septembre.

Archives de la commune de Reckingen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno incarnationis millesimo tercentesimo octuagesimo primo, die decima nona mensis septembris, in villa de Frutenges, trans Sanen, domo dni curati de Frutenges, constituti nobiles et potentes Johannes de Compesio filius quondam nobilis dne Ysabelle comitisse Blandrate de Vespia, Franciscus filius quondam dni Anthonii comitis filii sui, Nicolaus Eluidi, Nicolaus de Laudum, procuratores cum plenitudine potestatis dni Girardi de Nouo castro militis et Ysabelle vxoris sue, sororis dicti Francisci, de quo procuratorio ex publicis instrumentis mihi notario ad plenum constat, et Thomas Schampen de inferiori Aragnon tanquam debitor et solutor emptionis prius facte a dictis nobilibus in dicta villa Frutenges, qui quidem Johannes, Franciscus de Compesio, Nicolaus, Nicolaus, procuratorio nomine, vt supra, ac dictus

[illegible] XXVI. [illegible] Anthon. [illegible] Martin. [illegible] Johannes [illegible] Rekinge [illegible] XXVII [illegible] Petri de Nanchi [illegible] Loche VII [illegible] an Sande XII [illegible] *qui doivent* [illegible] *gauche du Rhone* [illegible] debebatur vnum chiminagium. [illegible] ditores per modum, [illegible] usuerte ad dictos venditores [illegible] nium predictum et suos predecessores [illegible] et districtu de Rekinge [illegible] dom nio, jure dictorum chiminagiorum ad predicta chiminagia et seruitia pertinentibus. Et insuper quictant vniuersa et singula feuda tam domorum, terrarum, quam aliorum cuiuscumque iuris, seruitii et chiminagii quomodolibet obligata. Testes dnus Rodolphus curatus de Frutenges, Johannes de Albo Castro, Johannes de Prates, domicelli, Pe. Brabant, Joh Matricularius de Narres, etc. et ego Karolus de Agoern clericus, etc.

2341

Le chapitre de Sion renonce à la vente que l'évêque lui avait faite de la juridiction sur les hommes de Mage qui avaient dépendu autrefois des frères de La Tour.

Nax, 1381, 15 octobre.

Liber deseni de Seduno, f. 236 verso.

* Anno Dni M° CCC° LXXX° primo, die XV mensis octobris, apud Nas, in cimisterio dicti loci, constitutis Petro Magy castellano Sedun., nomine dni episcopi Sedun., ex una parte, et dno Ardicino de Brusatis canonico Sedun., uti procuratore capituli Sedun., cum dictus dnus episcopus alias vendiderit dicto capitulo omne dominium et actionem quod et quam idem dnus episcopus habebat in et super homines dnorum de Turre in parochia de Magy [1], quod quidem dominium dictus procurator ex eius proprio velle motus quittavit et remisit dicto castellano ad opus dicti dni episcopi et mense episcopalis. Mandans dictus procurator hominibus predictis ut ipsi de dicto dominio, redditibus, usagiis et ceteris tributis dudum dictis dnis de Turre debitis in manu ipsius dni episcopi et mense episcopalis respondeant, nullo alio mandato dicti capituli super hoc expectato. Testes dnus Johannes curatus de Nas, Johannes et Perretus mistrales de Nas, fratres. Et ego Johannes Fabri, etc.

[1] Voir p. 228, N° 2336 du présent volume.

2342

Droit de la confrérie du Saint-Esprit de Liddes de tenir sa réunion annuelle dans une grange de la cure de ce lieu.

Meillerie, 1381, 21 octobre.

Archives de Liddes.

* Nos Aymo Secalci, licenciatus in decretis, prepositus domus hospitalis sanctorum Nycolay et Bernardi Montisiouis, totumque capitulum generale dicte domus hodie apud Meleream more solito et ad sonum campane congregati, ibidemque capitulantes et capitulum generale tenentes, habito super hiis tractatu prout decet, tradicionem et preparacionem infrascriptam, videlicet cuiusdam grangie cure et eeclesie nostre de Lides, sitam in villa de Lides iuxta viam publicam per quam itur ad ecclesiam, in qua est fieri solita confratria Sancti Spiritus de Lides per confratres et priores dicte confratrie, ut asserunt, tempore Penthecostes, et ipsa grangia sic ad presens tota destructa et excheyta in tantum quod dictus curatus et dicti confratres non possunt de ipsa aliquo modo se juuare, quod est in magnum prejudicium et dampnum curati et confratrie predictorum. Quam vero grangiam dicti priores, confratres et tota communitas dicti loci, considerantes utilitatem ecclesie, cure et confratrie predictorum, volunt suis expensis propriis edificare, meliorare et reficere, prout necessarium est, sub tamen condicionibus infrascriptis, videlicet quod dicti priores et confratres, facta edificacione predicta per ipsos, ex nunc in antea habere debeant dictam grangiam per sex dies anno quolibet circa festum Penthecostes ad faciendum dictam confratriam et lapsis dictis sex diebus dicti priores et confratres teneantur dicto curato dictam grangiam

incontinenti restituere. Hoc addito quod dictus curatus teneatur ipsam grangiam manutenere copertam bene et sufficienter et in tali statu in quo dicti priores, confratres et communitas de Lides tradiderint dicto curato. Ipsas tradicionem et preparacionem et omnia suprascripta laudamus et confirmamus. In cuius rei testimonium sigilla nostra duximus presentibus apponendum. Datum apud Meleream, in dicto nostro capitulo generali, die vicesima prima octobris, anno Dni M° CCC octuagesimo primo.

Ste^{s}. de Rua not.

Au bas de l'acte :

Nouerint vniuersi quod Johannes Borgesii consindicus de Liddes, Johannes Albi prior confratrie de Liddes, nomine dicte confratrie et totius communitatis de Liddes, quittauerunt perpetue dno Petro Darbelley curato de Liddes pro sua ecclesia quicquid juris in grangia predicta habebant, et hoc pro decem fl. pp. implicatis in acquisito alterius domus confratrie site in pede burgi, acquisite a mistrali de Liddes. Actum apud Liddes, die VII martii, anno Dni M° CCCCLXX quarto.

2343

Perrod à la Fransaz prête hommage lige à Pierre de Chevron, vidomne de Sion, qui lui fait remise d'une partie de la rançon payée par son père Humbert de Chevron pour racheter ledit Perrod de la captivité.

Sion, 1381, 24 octobre.

Archives de Valère, Registrum Jaqueti de Comba.

Anno Dni millesimo CCC° LXXXI°, indicione V, die XXIIII^{a} octubris, Seduni, ante capellam beati Theoduli, in mei notarii publici et testium subscriptorum presentia propter hoc specialiter constitutus vir nobilis dnus Petrus de Chevrono miles,

vicednus Sedun., ex vna parte, et Perrodus a la Franzaz de Leuca ciuis Sedun., ex parte altera, super eo quod dictus dnus Petrus miles petebat et exigebat a dicto Perrodo a la Fransaz quod in tempore destructionis ciuitatis Sedun.[1] vir nobilis dnus Humbertus tunc temporis dnus de Chevrono, pater dicti dni Petri de Chevrono, se obligauit fideiussor pro predicto Perrodo a la Fransaz et Katerina eius vxore, qui capti tunc temporis detinebantur per dnos Aymonem et Amedeum de Compesio, Guillelmum Porterii, milites, Johannetum Emyon domicellum, de septem centum florenis auri semel soluendis in manibus quorum supra pro expedicione carceris dictorum coniugum, qui capti erant penes nobiles predictos; de quibus quidem septem centum flor. prefatus dnus Humbertus pater quondam dicti dni P. de Chevrono militis et dictus Perrodus a la Fransaz ciuis Sedun. in composicionem, prout dicte partes asserunt, deuenerunt, videlicet quod dictus Perrodus a la Fransaz promisit prefato dno Humberto de Chevrono, patri dicti dni P. de Chevrono, militi, soluere predicto dno Humberto dno de Chevrono quatuor centum flor. semel et pro alis tribus centum flor. et expensis, grauaminibus ac missionibus inde dependentibus promisit prefatus Perrodus a la Fransaz pro se et heredibus suis facere homagium ligium dicto dno Humberto dno de Chevrono et recognoscere et assetare dicto dno Humberto et heredibus suis super bonis ipsius Perrodi in feudum homagii ligii X lb. Maur., pro quibus decem lb. promisit dictus Perrodus a la Fransaz pro se et heredibus suis dicto dno Petro vnam lb. piperis parui ponderis, et quia dictus Perrodus a la Fransaz fidem fecerit realiter soluisse predicto dno Humberto quondam dno de Chevrono, patrique dicti Petri, dictos quatercentum flor. et paratus sit pro ceteris tribus centum flor. dictum homagium ligium reddere dicto

[1] Probablement en 1352, où la ville de Sion fut prise d'assaut par le comte de Savoie.

dno Pe., tanquam habenti potestatem dictum homagium recipiendi, ut asserit, idcirco dictus Perrodus a la Fransaz flexis genibus, manibus suis junctis inter manus dicti dni Petri militis, recipientis pro se et heredibus suis, et promisit dictus Perrodus a la Fransaz pro se et heredibus suis perpetue esse fidelis pro se et heredibus suis pre omnibus aliis dnis dicto dno Petro et heredibus suis et commoda dicti dni P. dni dicti Perrodi procurare et incommoda evitare suo posse, prout homo ligius facere debet et tenetur secundum formam fidelitatis veteris atque noue. Etiam dictus Perrodus a la Fransa assignauit dicto dno Petro de Chevrono, dno dicti Perrodi, X lb. super quadam vinea sua sita eys Quarros de Leuca, subtus viam tendentem apud Dala, et supra vineam Theoduli fratris dicti Perrodi a la Fransa et iuxta quamdam semitam tendentem versus Dala ab occidente, quam vineam habuit dictus Perrodus a la Fransaz nomine permutacionis facte inter nobilem Petrum de Rarognia domicellum et ipsum Perrodum a laz Francza. Super quibus decem lb. dictus Perrodus assignauit pro se et heredibus suis prefato dno Petro militi dictam lb. piperis seruicii annuatim soluendam ad paruum pondus dicto militi et heredibus suis apud Sedunum in festo beati Martini hiemalis. Eciam prefatus dnus Petrus de Chivrono miles promisit pro se et heredibus suis per juramentum suum ad sancta Dei ewangelia corporaliter prestitum et sub obligacione, etc. predictum Perrodum a la Francsaz et Katerinam eius vxorem ac eorum heredes seruare perpetue indempnes de dictis quater centum flor. primo solutis per dictum Perrodum et de aliis tribus centum flor. pro dicto homagio ligio quittatis et de omnibus et singulis missionibus et expensis ac interesse inde dependentibus erga virum nobilem dnum Humbertum dnum de Chivrono fratrem dicti dni Petri, etc. Ad premissa fuerunt testes vocati et rogati, videlicet vir venerabilis et discretus Henricus de Blanchiis canonicus

Sedun., Nantermus convicednus Martigniaci, vir nobilis Petrus de Rarognia, dnus Henricus curatus de Neynda, Petrus convicednus de Martigniaco et notarius subscriptus.

2344

L'évêque de Sion investit Pierre de Rarogne des biens cédés par Aymon et Boniface de Challand au dit Pierre.

1381, 3 décembre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Cum Aymo de Challand et Bonifacius eius filius cesserint Guillelmo filio Petri de Raronia quidquid juris habebant in valle Annivesii et in domo forti de Ayent et supra Morgiam et predicta sunt commissa, ad supplicam Petri de Raronia (episcopus Sedun.) dicta jura confirmavit, eumdemque Petrum investivit ad preces comitis Sabaudie, et Petrus fecit inde homagium. 3 decembris 1381.

2345

Amédée VI, comte de Savoie, confirme les franchises de la ville de Saint-Maurice, et y ajoute des déclarations au sujet des *theises* et du treizième sur les ventes des maisons.

Evian, 1382, 22 janvier.

Archives de la ville de Saint-Maurice.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod nos dilectorum sindicorum, burgensium et habitatorum

nostrorum ville Sancti Mauricii Aganen. precibus inclinati, ad eorum instanciam et requestam franchesias et libertates per bone memorie dnos Amedeum et Edduardum comites Sabaudie predecessores nostros dudum eis datas et concessas, nobis exhibitas, quarum altera videlicet emanata et concessa per bone memorie dictum dnum Amedeum data est apud Turrim prope Viuiacum, die quinta mensis augusti, anno Dni M. CCC°. decimo septimo [1], cuius linea tercia incipit *ad* et quarta finit *villa*, alia vero videlicet emanata seu concessa per inclite recordacionis dictum dnum Edduardum data est Chillionis, die tercia mensis februarii, anno Dni M° CCC° vicesimo quarto [2], cuius linea secunda finit *proborum* et peneultima incipit *ordinacionem*, confirmamus, approbamus et ratifficamus in omnibus et singulis suis capitulis et clausulis, et dictas eorum franchesias et libertates declarando et ampliando eisdem pro se et eorum successoribus, posteritatibus, burgensibus, habitatoribus seu incolis dicte ville presentibus et futuris pro nobis et nostris successoribus declaramus, damus, largimur et de nouo concedimus libertates et franchesias infrascriptas.

Primo quod pro domibus dicte ville constructis et construendis theysie nobis et successoribus nostris debeantur et soluantur perpetuo, nisi pro illis in quibus ignis factus non fuerit et habitatum per annum integrum tempore leuacionis dictarum thesiarum retro immediate finitum.

Item quod pro domibus dicte ville tam constructis quam construendis que vendentur in fucturum uel quouismodo alienentur, in quibus nulla thesiarum exactio fieri debet, videlicet quando non fit ignis in ipsis, nec fuerint habitate per annum integrum finitum et computandum retro inmediate

[1] Voir t. III, p. 282 des *Documents*.
[2] Voir t. III, p. 465 des *Documents*.

tempore exacionis dictarum theysiarum, ut in proximo precedenti articulo describitur, quod de precio dictarum domorum de tempore vendendarum vel quouismodo alienandarum eciam nullum trezenum nobis nec successoribus nostris debeantur nec exigantur pro eisdem.

Item quod domus et casalia numero viginti trium domorum infrascripte et earum possessores, qui nunc sunt et qui fuerint in fucturum sint perpetuo immunes a prestatione et solucione thesiarum et trezeni preciorum dictarum domorum, quandocunque ipsas uel ipsarum alteram vendi uel alias alienari contingerit in futurum, eciam si ignis in ea factus fuerit et habitatum in eisdem.

Domus autem sunt hec : Et primo domus Wffredi de Canthurio quondam, sita in retro vico dicte ville, juxta domum dni Thome Corderii ex parte vna, et juxta domum Jaquemete relicte Perrodi Borra ex altera, et juxta viam publicam ex parte posteriori.

Item domus Perrodi Nepotis et Philisone Garina juxta domum Francesie Quarterie quondam ex parte vna, et juxta carreriam publicam per quam itur versus Dnam nostram de Sub Burgo ex parte altera, et carreriam publicum a parte anteriori.

Item grangia Guigonis Bergomon sita juxta domum Aymonis de Arbeis dicti de Menton ex vna parte, et juxta torcular seu grangiam Johannodi quondam de Sales ex altera.

Item domus Murisodi Heritez sita juxta domum grossi Perrodi du Mont burgensis Sancti Mauricii ex vna parte, et juxta domum Perrodi de Turre et dni Aymonis Sanay sacerdotis ex altera.

Item domus confratrie Sancti Spiritus dicti loci, quam inhabitant Perrodus dictus Burdinat, Perrodus Joliuet, Clemens Turrel et Boso de Subtus Sala, sita juxta domum Mauricii Quarterii, quam nunc tenet Johannes Balennat sonerius,

ex vna parte, et juxta domum Emerici Milliodi quondam ex altera, quam nunc tenet Perrodus Dieulefit et viis publicis ex partibus posterioribus et anterioribus.

Item domus Johannis dicti Malachers iuxta domum seu casale quondam Mundeti de Rippa ex vna parte, et iuxta domum quondam Agnete Folliete, quam nunc tenet Perrodus de Rippa ex altera.

Item domus Caterine relicte Perceualli de Bruernis, quam nunc inhabitat magister Mermetus Saltor, iuxta domum Perrodi de Bannyes ex parte vna, et iuxta domum heredum Raymondi Sutoris ex altera, et duabus viis publicis ex duabus partibus anterioribus et posterioribus.

Item domus Martini de Turre et Anfelisie Bartholomei de Turre quondam iuxta bastimentum abbacie Sancti Mauricii ex vna parte, et iuxta domum Perrodi du Mont burgensis Sancti Mauricii et iuxta domum Martini de Bacio ex altera, et iuxta domum Murisodi Herete ex altera.

Item domus seu grangia Aymonodi Bergerii sita iuxta domum Martini de Turre domicelli quondam ex vna parte, et iuxta domum Martini de Bacio ex altera.

Item domus Johannis de Rouerea, que quondam fuit Willelmi Wichardi, sita in retro vico dicti loci, prope portam superiorem, iuxta bastimenta dicte ville et iuxta ortum et viridarium dicti Johannis ex aliis partibus.

Item domus Anthonii de Stupa seu eius vxoris, que fuit liberorum Petri Tauelli quondam, iuxta domum Jaconirii de Furno ex vna parte, et iuxta domum dicti Antonii seu eius vxoris ex parte alia, et duabus viis publicis ex partibus anteriori et posteriori.

Item quedam alia domus dicti Anthonii seu eius vxoris sita iuxta domum Anthoneti de Laueto ex vna parte, et iuxta domum dicti Anthonii seu eius vxoris ex parte altera, et duabus viis publicis ex partibus anteriori et posteriori.

Item domus Stephani Carpentatoris quondam sita iuxta domum Willelmi Buffet, quam nunc tenet Francesia Borra, ex vna parte, et iuxta domum liberorum Perrodi Grassi et domum antiquam Nicholodi de Furno ex altera.

Item domus Johannis Pigniot que quondam fuit Perriardi de Luliaco sita iuxta domum seu grangiam Anthonodi de Turre domicelli quondam ex vna parte, et iuxta domum Jaquerodi Auocat ex altera.

Item domus Johannis Bouis sita iuxta domum Jaconirii de Furno ex vna parte, et iuxta domum Johannodi Anelet quondam ex altera, et duabus carreriis publicis ex dubus partibus anteriori et posteriori.

Item domus seu torneta Perrodi Fabri sita iuxta domum sacristanie abbacie Sancti Mauricii ex parte posteriore, et via publica qua itur versus Sanctum Sigimondum ex parte anteriori.

Item quoddam casale dicti Perrodi situm iuxta domum Julliani de Wrie quondam ex vna parte, et iuxta domum dni Thome Corderii ex altera, et via publica a parte anteriori per quam itur versus Sanctum Sigismondum.

Item domus que quondam fuit Peroneti Panissot et Mermete eius vxoris iuxta domum Perrodi Dyuauz ex vna parte, et iuxta ortum nobilis Ysabelle relicte Willelmi Fabri jurisperiti quondam et iuxta vias publicas ante et retro.

Item domus dni Petri de Ponte, que fuit Johannis Mistralis, sita iuxta domum Francisci de Mez ex vna parte, et iuxta domum Johannis Nepotis quondam, que est nunc dicti dni Petri, et iuxta vias publicas ante et retro.

Item domus Ysabelle de Drona, que fuit salteriorum, sita iuxta grangiam seu domum Jaquerodi Abotat ex parte vna, et iuxta domum nobilis Ysabelle relicte Willelmi Fabri jurisperiti quondam ex altera, et iuxta vias publicas ante et retro.

Item domus dni Thome Corderii sita iuxta domum liberorum Wffredi de Canthurio ex vna parte, et iuxta domum liberorum magistri Humberti de Fondremant saltoris quondam ex alia, et iuxta viam publicam ex parte anteriori.

Item quoddam casale dni Petri Wffredi dicti Pantrouz quondam, quod nunc tenet Johannes de Foresta dictus Nouilla, iuxta domum Jaquemete Bona quondam ex vna parte, et iuxta domum Mermeti de Fonte solo ex altera, et iuxta vias publicas ante et retro.

Item quoddam casale Wffredi de Canthurio quondam situm iuxta domum dicti Wffredi ex vna parte, et iuxta casale dicti Pantrouz ex altera quondam, et iuxta carreriam publicam qua itur versus Sanctum Sigismondum ex parte anteriori.

Quictantes et remittentes predictis sindicis, burgensibus et incolis et habitatoribus ville memorate omnes retentas trezeni de toto tempore preterito usque ad diem presentem nobis competentes et debitas per eosdem occasione premissorum. Pro quibus omnibus ab eisdem ducentos florenos auri veteres magni ponderis habuisse realiter confitemur manu dilecti Johannis Galliardi, secretarii nostri et thesaurarii hospicii nostre consortis carissime comitisse, qui de ipsis in eius primo computo nobis debebit integre et fideliter computare, et de quibus dictos homines, burgenses et incolas per presentes omnino soluimus et quictamus cum pacto bona fide nostra vallato de quidquam ab eis vlterius predictorum intuitu aliqualiter non petendo. Bailliuo Chablasii, castellano Sancti Mauricii et ceteris officiariis nostris presentibus et futuris mandantes, quatenus predicta omnia et singula que pro nobis et nostris bona fide nostra et sub nostrorum obligacione bonorum quorumcumque rata, grata et firma nos habituros perpetuo promictimus, seruent, antendant, seruari et antendi ab omnibus faciant inuiolabiliter cum effectu, nichil paciendo

in contrarium actemptari Datum Aquiani, die vicesima secunda mensis januarii, anno Dni M° CCCLXXX° secundo.

G^mo M^chl.

Redd. lit. port.

Per dnum presentibus dnis
Johanne Mistralis
et Petro de Ponte.

Deux sceaux pendants : le premier, en cire rouge, est semblable au N° 79 des *Sigilli* publiés par MM. Cibrario et Promis ; il ne reste du second qu'un peu de cire rouge, sans forme.

Le comte Amédée VIII confirme l'acte précédent.

Bourg, 1395, 17 octobre.

Amedeus comes Sabaudie dilectis magistris et receptoribus computorum nostrorum salutem. Visis litteris franchesiarum et libertatum emanatis a felicis recordacionis illustri auo nostro carissimo dno comite Sabaudie quondam presentibus annexis, ad supplicacionem dilectorum sindicorum, burgensium, habitatorum et castellani nostrorum ville Sancti Mauricii Aganens., vobis districte precipimus et mandamus, sic fieri volentes, quatenus dictas franchesiarum litteras et omnia in eis descripta, comprehensa et narrata iuxta ipsarum veram substanciam, tenorem atque formam predictis sindicis, burgensibus, habitatoribus, incolis et castellano teneatis, attendatis et inuiolabiliter obseruetis, nichil in contrarium faciendo. Et si forsan lapso tempore quidquam secus formam ipsarum fecistis, illud ad statum pristinum reducas illico, sique dictum castellanum presentem eciam et preteritos computare compulistis de aliquibus financiarum uel aliarum rerum quantitatibus contra formam dictarum franchesiarum, illud de suis computis detrahatis totaliter et deducatis, nec

abinde computare compellatis, qualibet excepcione et obiectione cessantibus, et absque super hiis a nobis alterius expectacione mandati, nisi forsan causam justam in predictis in oppositum habeatis, quam nobis confestim rescribere debeatis. Datum Burgi, die XVII mensis octobris, anno Dni MCCC nonagesimo quinto.

Rd. lr. port. Jes Boubat.

Per dnum relatione dnorum Archiepiscopi Tharen.,
Oddonis de Villario
et G. Beczonis.

Sceau pendant, en cire rouge, semblable au N° 88 des *Sigilli* publiées par MM. Cibrario et Promis.

2346

Quittance donnée à la commune de Saint-Maurice par Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie.

1382, 1er février.

Archives de la ville de Saint-Maurice.

Nos Bona de Borbonio comitissa Sabaudie notum facimus universis quod nos habuimus et recepimus a dilectis nostris Rolando Bovis et Perrodo Cavelli, syndicis ville Sancti Mauricii Agaun., videlicet viginti quinque flor. magni ponderis manu nostra receptis, quos dicti syndici pro burgensibus et communitate dicte ville nobis debebant nomine druliarum factarum per dnum nostrum in quadam concordia facta super franchesiis cum burgensibus et communitate antedictis. De quibus XXV flor. ipsos burgenses et communitatem solvimus penitus et quittamus per presentem, datam die prima mensis februarii, anno Dni M°CCC°LXXX° secundo.

2347

Formes d'après lesquelles le serment doit être prêté dans la chapelle de la Sainte Trinité, à Sion.

Sion, 1382, 1er février.

Archives de Valère, Registrum Jaqueti de Comba.

Anno Dni M°CCC° LXXXII°, indicione V, die prima februarii, in capella Sancte Trinitatis Sedun., et in presencia mei notarii, etc. et testium, etc. propter hoc personaliter constitutus Perretus Clevo ciuis Sedun., quod die mercurii nuper preterita fuit ordinatum dicto Perreto quod ipse jurare deberet, Willelma mater vxoris sue et Perretus Glacier super altare Sancte Trinitatis, presente castellano Turbillionis, quod ipse Perretus non accepisset in bursa Willelmeti salteri de Grimissua, in die Circoncisionis Dni nuper lapso, vndecim ambrussanas, que juramenta dicti Perretus Clevo, Willelma et Perretus Glacier parati sunt facere presenti die super dicto altari, missa ibidem celebrata per dnum Willelmum Bonifilii. Tamen Perrodus Magy, castellanus Turbillionis, recusauit dicta juramenta audire, quia dixit quod juramenta instituta fuerunt seu ordinata debere fieri super dicto altari ibidem existentibus corpore Christi et aliis sacramentis misse. Pro quibus noluit juramenta supradicta videre fieri, quod dicebat dictus castellanus quod dnus balliuus sic instituerat dicta juramenta fieri debere, ut dictus castellanus proponebat. Tamen de presentacione facta per quos supra et eciam de assercione facta per dictum castellanum pecierunt publica instrumenta. Testes Humbertus de Poypone domicellus, ciuis Sedun., Johannodus de Curtinali de Grimissua, Nicodus Lombardus clerici, notarii publici, Stephaninus Lombardus de Brussatis, Johannes maior de Vernamissia et plures alii fide digni et Ja. de Comba qui, etc.

2348

L'évêque de Sion reconnaît avoir reçu 100 florins des hommes de Nax et de Vernamiège.

Sion, 1382. 18 février.

Archives de Valère.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei gratia episcopus Sedun.. comes Vallesii et prefectus, confitemur habuisse et recepisse a dilecto castellano nostro Turbillionis, Perrodo Magy, illos centum florenos auri boni et ponderis quos nobis gratiose dederunt et concesserunt homines nostri communitatis de Nas et de Warnamisia, quando ipsos acquisiuimus a capitulo nostro Sedun. De quibus quidem C florenis dictum Perrodum vnacum dictis hominibus dicte communitatis tenore presentium soluimus et quittamus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus jussimus apponendum. Datum in castro nostro Maiorie Seduni, die XVIII mensis februarii, anno Dni M° CCC° octuagesimo secundo.

Ita est. Robertus.

2349

Jugement porté par Pierre Magy, châtelain de Tourbillon, lieutenant de l'évêque de Sion.

Sion 1382, 19 mars.

Archives de Valère.

Ego Petrus Magy ciuis Sedun., castellanus castri Turbillionis ac gerens uices reuerendi in Christo patris et dni dni Eduardi de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia Sedun. episcopi, quod cum clama fuerit deposita in manu mea, vices vt supra gerentis, per Ceciliam filiam quondam Johannis

Siniot de Magy morantem Seduni, que cauit de stando juri per Willelmetum Generi ciuem Sedun., de Borcardo Pougot de Bluuignyot, parrochie de Ayent, qui eciam cauit per bona sua michi in scriptis tradita, super eo videlicet quod dicta Cecilia petebat a dicto Borcardo quatuor lb. Maur. semel, sibi jam diu promissas solui termino jam lapso. Item petebat ab eodem pro dampnis, missionibus et expensis tam dicti debiti non soluti termino statuto, vt dicebat, viginti sol. Maur. Et cum plures dies fuerint per me ipsis partibus assignate et specialiter dies presens, loco et hora debitis et actinus consuetis, coram me vices gerente, vt supra, ad diem perhemptorie extrosser, qua die presenti loco et hora debitis, dicto Borcardo coram me gerente vices quas supra minime comparente, dicta Cecilia coram me loco et hora consuetis personaliter comparente et suas petitiones quas supra faciente et petente per me ipsam Ceciliam debere inuestiri de suis petitionibus superius declaratis. Quare ego gerens vices, vt supra, visa petitione ipsius Cecilie fore consonam rationi, prius per me habito consilio peritorum in regalia, ipsam Ceciliam de suis petitionibus superius declaratis inuestivi et inuestio per presens pro primo decreto in warnenciam juris ob contumaciam dicti Borcardi presentis diei extrosser. Et fuit protestatum per ipsam Ceciliam de expensis suis diei presentis extrosser pro se et Johanne Bonier ciue Sedun. eius consiliario in causa presenti, quas possuit et extimauit quinque sol. Maur., salua tamen in premissis mea taxatione legitima. In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus duxi apponendum. Datum Seduni, die XIX mensis marcii, loco et hora consuetis, anno Dni M°CCC°LXXX secundo.

Sceau pendant, S. JOH. FRELLI.

2350

Testament de Jean de La Tour, chevalier.

Corbières, 1382, 22 mars.

Archives cantonales de Fribourg; Corbières, N° 171.

* Ego Johannes de Turre miles, filius quondam inclite recordationis dni Petri de Turre militis quondam, dni Castellionis in Vallesio, testamentum meum ordino in hunc modum: Inprimis animam meam reddo Altissimo, etc. Item dnum Anthonium de Turre, dnum de Yllens et de Arconcier, militem, fratrem meum, heredem meum vniuersalem instituo, debitis meis, elemosinis et legatis prius solutis. Quem si sine herede masculo de suo corpore procreato decedere contingat, volo quod Johanneta filia dicti dni Anthonii, neptis mea, dicto Anthonio succedat. Si vero dictam Johannetam mori contingat sine herede ab ipsa procreato, volo quod Rodulphus de Grueria, filius dni Rodulphi comitis et dni Gruerie, dicte Johannete succedat. Item sepulturam meam eligo in claustro fratrum Minorum de Grandissono, in loco quo dna Agnes de Grandissono, dna de Turre, mater mea est sepulta. Quibus fratribus Minoribus quatercentum florenos boni auri et legalis ponderis Florencie lego semel, in acquisitum viginti lb. Lausan. annui redditus ad opus vnius misse, in vno altari per ipsos fratres in eorum ecclesia construendo, per alterum ipsorum perpetue cothidie celebranda, tali conditione apposita quod de dictis viginti lb. dicti fratres teneantur anno quolibet singulis diebus veneris quatuor temporum distribuere ipsis fratribus decem solidos Laus., in hoc quod quilibet sacerdos ipsius domus qualibet dicta die veneris vnam missam celebrare teneatur pro remedio anime mee et predecessorum meorum. In hoc tamen quod dicti fratres dent

venerabili capitulo Lausan. vnam litteram bonam de dictam missam in dicto altari per ipsos construendo, celebrando et de premissis adimplendis. Si vero iidem fratres de premissis adimplendis remissi fuerint, dicte viginti lb. capitulo Lausan. totaliter deuoluantur. Item lego fratribus Minoribus prefatis pro missionibus sepulture mee, septimique et tricesimi mei, secundum ordinationem infrascriptorum executorum meorum faciendis, tercentum florenos, de quibus emantur duo quintalia cere, de quibus fiant quatuor morterii cere, qui in die sepulture mee, septimi et tricesimi existant, vnus in capite meo, alter in pedibus meis et in quolibet latere meo vnus, qui quatuor morterii habeant quilibet vnam mochy in eius medio, que mochia ardeat diuino durante officio sepulture, septimi et tricesimi meorum ; quo officio finito dicti morterii dictis fratribus debeant remanere. Item lego ecclesie cathedrali de Lausanna tercentum florenos semel in acquisitum quindecim lb. Lausan. census ad opus vnius misse cothidiane in altari B. Marie Lausan., incontinenti celebrata missa per dnum Girardum de Monfaucon militem quondam ibi constituta celebranda. Item lego priori et conuentui prioratus Lustriaci tercentum florenos semel ponendos in acquisitum quindecim lb. Laus. census ad opus vnius misse in altari sepulture dni Petri de Turre, prioris dicti prioratus quondam fratris mei, in ecclesia dicte domus existenti cothidie celebrande. Item lego pro salute animarum omnium eorum a quibus aliquid indigne extorsi seu erga quos teneor obligatus altari beati Nicholai in capella beate Marie ante villam de Corberes tercentum florenos semel in acquisitum quindecim lb. Laus. census ad opus vnius misse in dicto altari per vnum alium sacerdotem quam per curatum de Corberes seu per eius vicarium cothidie celebrande, quem capellanum dictam missam celebraturum ordino institui per heredes meos. Item volo quod de sex cupis argenteis auratis et duodecim coclearibus argenteis in domo

mea de Corberes existentibus fiant quatuor calices ad opus cuiuslibet misse superius designate. Item lego confratrie beate Katherine de Corberes tres sol. Lausan. censuales. Item Carthusie Vallis sancte quinquaginta florenos lego semel in acquisitum censuum ad opus anniuersarii mei. Item Carthusie Partis Dei quinquaginta florenos lego semel in acquisitum censuum ad opus anniuersarii mei. Item hospitali pauperum infirmorum beate Marie de Friburgo quinquaginta florenos lego, ita quod rector ipsius hospitalis debeat annuatim facere pauperibus in ipso hospitali languentibus vnum conuiuium in pane, vino et carnibus recentibus bene et competenter. Item confratrie beati Bartholomei de Broch meliorem vestem meam lego. Item volo quod heres meus procuret quod infra septem annos proximos post diem obitus mei septem puelle maritentur, quolibet anno vna, et cuilibet ipsarum quinquaginta florenos semel dare in dotem teneatur. Item volo quod de bonis et rebus meis induantur perpetuo annuatim circa festum beati Andre apostoli tresdecim pauperes Chrísti, scilicet septem viri et sex mulieres, cuilibet viro tres vlne panni, qualibet vlna valoris duorum sol. Laus., et cuilibet mulieri quatuor vlne panni eiusdem valoris tribuantur. Item volo quod per executores meos vestes mee distribuantur pauperibus Jhesus Christi. Item Rodulpho de Grueria, predicto filio dni Rodulphi comitis et dni Gruerie, quingentos florenos lego semel. Item remitto dne Luquette de Grueria, comitisse in Arberg, omnia debita in quibus michi tenetur. Item lego Harthemanno de Vrsens domicello omnia arma, vtansilia et warnimenta mea, vassalibus meis argenteis exceptis. Item lego eidem omnia victualia in domo habitationis mee de Corberes existentia, in hoc quod idem Harthemanus teneatur soluere Anthonie dicte Levrata ancille mee, relicte Jaquemeti Lombardi quondam ciuis Sedun., quadraginta florenos semel, quos eidem Anthonie lego in solutionem salariorum suorum et in

remunerationem seruitiorum michi impensorum. Ordinans quod si heredes mei de predictis complendis rebelles fuerint, in illo casu magistrum hospitalis domus Sancti Johannis Jherosolimitani de Rodes meum instituo heredem vniuersalem. Huius testamenti executores constituo dnos Ludouicum de Cossonays, dnum de Berchier, et Johannem de Wippens, dnum de Monmacon, milites, ac Petrum de Aduenthica, filium quondam dni Petri Mayoris de Aduenthica militis, et Johannem de Syonevels, domicellos, quibus pro eorum pena ducentos florenos lego semel inter ipsos diuidendos. Horum omnium testes sunt vocati : dnus Petrus Duye de Corberes presbiter, Petrus de Dompnopetro de Rotondomonte, Johannes Souter domicelli, Jaquetus de Mollon, Johannetus Ligrar, Hugonetus Bidaul et Johannes Paga, burgenses et habitatores apud Corberes. Sub sigillo curie Lausan. Datum apud Corberes, vicesima secunda die mensis marcii anno Dni millesimo CCC° octuagesimo primo [1].

Petrus Frossar, juratus.

Leuatum est presens instrumentum pro Rodulpho de Grueria filio dni Rodulphi comitis et dni Gruerie.

2351

Jacques Tavelli, seigneur de Granges, reconnaît avoir reçu 1700 florins pour la dot de son épouse Jeannette d'Anniviers, outre d'autres biens.

Granges, 1382, 3 juin.

Archives de Valère, Fragmentum registri M. Barberii.

* Anno Dni M°CCC°LXXXII°, die tercia mensis junii, in castro de Granges, iuxta turrim vocatam de Aniuissio, nobilis

[1] Comme dans le diocèse de Lausanne l'année commençait généralement le 25 mars, le présent testament doit être daté du 22 mars 1382.

vir Jacobus Tauelli dnus de Granges confitetur recepisse, a nobili viro et potenti dno Aymone de Challant milite, dno de Feni, soluente nomine Johannete de Aniuissio, pro dote nobilis mulieris Johannete de Aniuisio vxoris sue, vltra alia bona dotalia, mille et septem centos florenos auri boni et ponderis Florencie, quos promittit dictus Jacobus dicte Johannete soluere in bonis flor. in casu dotis restituende ; et pro premissis firmius habendis dictus Jacobus assignat specialiter dictos mille VII^{c} flor. super omnibus bonis suis que habet ab aqua Morgie subtus Contegium superius in tota diocesi et ciuitate Sedun., presentibus Jo. de Castellione, P. de Bastia et Ja. de Sancto Aspro.

M. Barberii.

2352

Le comte de Savoie libère les hommes de Liddes de l'obligation qu'ils avaient de lui fournir un cheval pour la chevaucée.

Ripaille, 1382, 16 juin.

Archives de Liddes.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod cum dilectus secretarius noster Guillermus de Mailliono, procurator et commissarius pro nobis atque receptor extentarum nostrarum in Chablasio et Gebenn., proponeret et diceret vice nostra aduersus homines ville, communitatis et parrochie de Liddes, quod ipsi homines nobis, tanquam causam et racionem habentibus a nobilibus de Alingio nostris fidelibus, pluribus racionibus et causis tenebantur recognoscere in eius manibus et esse astrictos nobis ministrare debere et teneri vnum somerium in expedicione siue caualcata nostra, quociens et quando dicti nobiles ire mandabantur ad caualcatas Viennensii et ad partes Lombardie, sicuti

antea ipsi homines tenebantur dnis de Alingio antedictis et ipsorum albergo, prout hec inter cetera dictus noster commissarius et procurator asserebat contineri in quibusdam litteris composicionis jandiu facte inter dnum Vulliermum de Alingio quondam, ex vna parte, et predecessores dictorum hominum de Liddes, ex alia parte, necnon in litteris confirmacionis et ratifficacionis inde secutarum et factarum super dictis litteris dni Vulliermi per Hugonem de Alingio quondam factis et datis sub anno Dni tunc currente millesimo ducentesimo septuagesimo primo, die martis post festum beati Nicolay. Contra que dicta et proposita per dictum nostrum procuratorem et commissarium dicti homines de Liddes dicebant et replicabant se non teneri ad faciendum nobis recognicionem dicti sumerii, nec eum nobis debere ministrare nomine dictorum nobilium de Alingio in caualcata et expedicione predictis, ex eo quia ipsi homines et eorum predecessores a quibus causam habent, sunt, steterunt et fuerunt in longeua possessione de non ministrando dictis nobilibus de Alingio somerium predictum, et eum non recognouerunt, nec recognoscere debuerunt ipsis nobilibus de Alingio, neque alteri causam habenti ab eisdem, et hoc per tanti temporis spacium quod de contrario memoria hominum non existit, dicentes vlterius litteras dictarum composicionis et confirmacionis fidem minime facere debere contra ipsos, pro eo quia carebant, ut asserebant, sollempnitatibus in talibus opportunis, et alias plures raciones et causas asserebant et dicebant dicti homines aduersus dicta et proposita super predictis, ut supra, per nostrum procuratorem antedictum. Tandem dicti homines conspicientes se quamplurimum super et de predictis per dictum nostrum commissarium et procuratorem molestari et dubitantes in futurum forcius inquietari super ipsis, nobis fecerunt humiliter supplicari vt de dicto sumerio arrestare et componere velimus graciose cum eisdem. Nos igitur, habita relacione super predic-

vir Jacobus Tauelli dnus de Granges confitetur recepisse, a nobili viro et potenti dno Aymone de Challant milite, dno de Feni, soluente nomine Johannete de Aniuissio, pro dote nobilis mulieris Johannete de Aniuisio vxoris sue, vltra alia bona dotalia, mille et septem centos florenos auri boni et ponderis Florencie, quos promittit dictus Jacobus dicte Johannete soluere in bonis flor. in casu dotis restituende; et pro premissis firmius habendis dictus Jacobus assignat specialiter dictos mille VII^{c} flor. super omnibus bonis suis que habet ab aqua Morgie subtus Contegium superius in tota diocesi et ciuitate Sedun., presentibus Jo. de Castellione, P. de Bastia et Ja. de Sancto Aspro.

M. Barberii.

2352

Le comte de Savoie libère les hommes de Liddes de l'obligation qu'ils avaient de lui fournir un cheval pour la chevaucée.

Ripaille, 1382, 16 juin.

Archives de Liddes.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod cum dilectus secretarius noster Guillermus de Mailliono, procurator et commissarius pro nobis atque receptor extentarum nostrarum in Chablasio et Gebenn., proponeret et diceret vice nostra aduersus homines ville, communitatis et parrochie de Liddes, quod ipsi homines nobis, tanquam causam et racionem habentibus a nobilibus de Alingio nostris fidelibus, pluribus racionibus et causis tenebantur recognoscere in eius manibus et esse astrictos nobis ministrare debere et teneri vnum somerium in expedicione siue caualcata nostra, quociens et quando dicti nobiles ire mandabantur ad caualcatas Viennensii et ad partes Lombardie, sicuti

antea ipsi homines tenebantur dnis de Alingio antedictis et ipsorum albergo, prout hec inter cetera dictus noster commissarius et procurator asserebat contineri in quibusdam litteris composicionis jandiu facte inter dnum Vulliermum de Alingio quondam, ex vna parte, et predecessores dictorum hominum de Liddes, ex alia parte, necnon in litteris confirmacionis et ratifficacionis inde secutarum et factarum super dictis litteris dni Vulliermi per Hugonem de Alingio quondam factis et datis sub anno Dni tunc currente millesimo ducentesimo septuagesimo primo, die martis post festum beati Nicolay. Contra que dicta et proposita per dictum nostrum procuratorem et commissarium dicti homines de Liddes dicebant et replicabant se non teneri ad faciendum nobis recognicionem dicti sumerii, nec eum nobis debere ministrare nomine dictorum nobilium de Alingio in caualcata et expedicione predictis, ex eo quia ipsi homines et eorum predecessores a quibus causam habent, sunt, steterunt et fuerunt in longeua possessione de non ministrando dictis nobilibus de Alingio somerium predictum, et eum non recognouerunt, nec recognoscere debuerunt ipsis nobilibus de Alingio, neque alteri causam habenti ab eisdem, et hoc per tanti temporis spacium quod de contrario memoria hominum non existit, dicentes vlterius litteras dictarum composicionis et confirmacionis fidem minime facere debere contra ipsos, pro eo quia carebant, ut asserebant, sollempnitatibus in talibus opportunis, et alias plures raciones et causas asserebant et dicebant dicti homines aduersus dicta et proposita super predictis, ut supra, per nostrum procuratorem antedictum. Tandem dicti homines conspicientes se quamplurimum super et de predictis per dictum nostrum commissarium et procuratorem molestari et dubitantes in futurum forcius inquietari super ipsis, nobis fecerunt humiliter supplicari vt de dicto sumerio arrestare et componere velimus graciose cum eisdem. Nos igitur, habita relacione super predic-

2354

L'évêque de Sion donne à cens pour quatre ans à Jean du Treuil son droit de transport de marchandises.

Sion, 1382, 8 septembre.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 242.

* Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., etc., notum facimus quod cum percipiamus pro singulis sortis balarum et fardellorum quinque ballas et quinque fardellos peruenientes in ciuitatem nostram Sedun., quas ballas et fardellos ducere per nostros currus vel alium nomine nostro debemus, nos videntes quod, quantum ad presens, in hiis vacare non possumus, eapropter omne jus quod habemus in cherreagiis, ductibus et turnis omnium sortarum balarum et fardellorum singulorum mercantium in dicta ciuitate peruenientibus accensamus Johanni filio Johannis de Torculari de Montheolo, habitatori Seduni, spatio quatuor annorum hac die inchoandorum, pretio quolibet anno quindecim florenorum auri boni ponderis. Datum in castro nostro Maiorie Seduni, die VIII septembris, anno Dni M° CCCLXXXII°.

2355

L'évêque de Sion reconnaît que Hudriet Alaman lui a rendu compte pour la métralie d'Ayent.

1382, 1er décembre.

Liber deseni de Seduno, f. 376.

* Nos Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., etc., notum facimus quod cum Hudrietus Alaman de Boteres mistralis noster fuerit infra parrochiam d'Ayent super recupera-

tione seruitiorum, reddituum, talliarum, etc. per nos acquisitorum a fratribus de Turre per spacium octo annorum, de quibus computum nobis fecit condignum, nos confitemur recepisse a dicto Hudrieto legitimum computum de omnibus receptis et libratis. Et est sciendum quod de primo anno nos hominibus dicte mistralie acquisitis, vt supra, graciam fecimus de omnibus vsagiis, etc., considerata paupertate per eos sustenta pretextu guerrarum tunc temporis in patria existentium. Datum die prima mensis decembris, anno Dni M° CCC LXXX secundo.

2356

Déclaration d'un point de coutume au sujet du péage des animaux amenés de l'étranger en Vallais.

Sion, 1382, 9 décembre.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons.

* Anno Dni M° CCC° LXXXII°, die IX mensis decembris, Seduni, supra magnum pontem, vbi hactenus extitit consuetum de causis cognoscere, constitutis viro nobili Ay. de Poypone, balliuo Vallesii pro dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, ex vne parte, et Willermo Borrodi, Thoma Bernardi domicellis, Jo. Ambrosii, Johanne janitore Sete, Johanne Hodini, Perrodo Magy et quam plurimis aliis ciuibus Sedun., ex altera, idem dnus balliuus, modo quo potuit forciori, requisiuit dictos ciues vt sibi per cognicionem casum infrascriptum declararent, ne propter ignoranciam consuetudinum atque statutorum ab antiquo obseruatorum alicui justiciam secundum dictas consuetudines declinaret, videlicet si mercatores patrie Vallesii adducentes animalia de extra patriam Vallesii infra dictam patriam teneantur ad solucionem pedagii dictorum animalium uel ne. Qui vero

ciues vnanimes et concordes dixerunt quod si dicta animalia extra dictam patriam ducerentur ad vendendum, uel infra dictam patriam venderentur per dictos mercatores tam extraneis quam domesticis dicte patrie, quod ad solucionem dicti pedagii teneantur in locis quibus consuetum est pedagium soluere. Si autem dicti mercatores fidem facere velint per sua juramenta quod dicta animalia retinere velint pro vsibus et expensis suorum hospiciorum, quod solucioni dicti pedagii minime teneantur, omni fraude et dolo cessantibus in premissis. Ego Hugonetus de Trons clericus, etc.

2357

L'évêque de Sion libère Jean Montan d'un hommage que ce dernier avait été contraint de faire.

Sion, 1383, 10 janvier.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 242 verso.

* Notum sit quod cum questio mota fuerit inter dnum Edduardum de Sabaudia, episcopum Sedun., et Johannem Montan, ciuem et burgensem Sedun., super eo quod dictus dnus episcopus requirebat sibi homagium ligium recognoscere pro persona et certis rebus feudalibus, prout in quadam charta cancellarie Sedun. recepta per Perrodum de Bastita juratum ipsius cancellarie continetur, dicto Johanne Montan in contrarium dicente, etsi reperiatur dictum homagium per ipsum factum fuisse, quod ipso tempore confessionis homagii idem Perrodus de Bastita erat suus inimicus mortalis, eratque incarceratus in castro Sete, in quo carcere existente dicto Johanne idem Perrodus sibi dicebat : Vere antequam carceribus libereris homagium dno prestabis, prout hec Johannes Montan suo corporali juramento super missale prestito asseruit, quare dictum homagium compulsiue factum non valere. Qui-

bus omnibus pensatis, volentes nos episcopus predictus animabus defunctorum in eorum erroribus corrigendo subuenire, ipsum Johannem Montan quittamus de omni hommagio. Pro quibus habuimus a dicto Johanne..... [1] florenos auri boni. Actum in castro Maiorie, die X mensis januarii, anno Dni M° CCCLXXXIII°.

2358

Pierre Gros, d'Evian, curé d'Hérens, amodie sa cure à Henri de Blanches, chanoine de Sion, pour acquitter une dette.

Sion, 1383, 17 mai.

Archives de Valère, Liber annotationum Henrici de Blanchiis, canonici Sedun.

* Anno Dni M°CCC° LXXXIII, die XVII mensis maii, Seduni. Cum dnus Petrus de Aquiano, curatus de Herens, dno Henrico de Blanchiis, subcollectori decime camere apostolice, teneretur iu XXX^ta^ flor. pro fructibus dicte cure sue et pro subsidio de nouo imposito per dnum Guillelmum de Viridimonte, nuncio apostolico pro dno nostro Clemente papa VII°, in quatuor flor., idcirco idem dnus P. dictam curam suam ad firmam posuit eidem dno Henrico per spacium duorum annorum pro dictis triginta quatuor flor. et oneribus supportandis, videlicet decima papali annuali, procuracione annuali debita siue dno episcopo, seu decano, siue pape pro eisdem, ceteraque vsagia, videlicet viginti sol. pro anniuersario dni Jacobi Hubodi, quondam curati dicti loci, item quinque modios siligīnis et unum modium fabarum redditus capitulo Sedun., item duos modios ordei rectori hospitalis beati Johannis Bapt. Sedun. et pro sex lb. XIII sol. IIII^or^ den. Maur. soluendis per dictum dnum Henricum Hugoneto de Trons clerico in vltimo

[1] En blanc.

anno semel, in quibus idem curatus tenetur semel. Ita tamen quod dictus dnus Henricus promisit facere seruire dicte ecclesie bene et decenter, item terras, prata, ceterasque possessiones fideliter cultiuare et campos vltimo anno reddere seminatos, prout sunt nunc ad culturam redacti et anno currente LXXXIIII^to^ vineas dicte cure fideliter facere fodere et cultiuare, prout bonus agricola tenetur facere, et anno currente LXXX quinto minime ad culturam dictarum vinearum teneatur faciendam. Item actum est inter ipsas partes quod si aliquod onus per dnum papam, seu per archiepiscopum Taranthasiensem, seu legatum ipsius pape, seu per dnum episcopum Sedun. imponeretur imposterum vltra declarata, quod idem dnus curatus teneatur restituere eidem dno Henrico aut quod idem dnus Henricus dictam curam teneat quousque sibi fuerit plenarie satisfactum de solutis per ipsum. Testes dnus Johannes de Ayma, curatus de Nas, dnus Johannes de Byollo, Willermetus Nigri de Venthona clericus et Martinus Garaschodi clericus, qui, etc.

Suit l'inventaire du 18 mai. (Voir le N° suivant.)

Die XX augusti, anno LXXXIII, solui dno nostro episcopo pro vna decima integra gratis eidem per omnes curatos concessa XL sol.

Die XI maii, anno Dni M. CCCLXXXV, computaui cum dno P. Gros, curato de Heruens, de toto et dimisi sibi curam et remansit michi debens octo flor., quos promisit michi soluere infra proximum festum sancti Michaelis et dnus Johannes curatus de Nas fuit fideiussor.

Johannes de Turno de Sancto Martino de Heruens computauit se recuperasse pro me de redditibus et vsagiis ecclesie de Heruens de anno currente MCCCLXXXIII.

in pecunia	XXXIIII s.
in blado de redditibus	IIII mod. VIII fi. 1 quart. sil.
	I fi. fabarum et 1 fi. ordei.
de primitiis	V mod. X fi. sil.
de decimis	III mod. sil.
	XIII fi. cum medio ordei.
	et dimidium fi. frumenti.
de possessionibus	VII mod. sil. et II fi. sil.
Computauit quod restant ad recuperandum	
in pecunia	XLI s. IIII d. obl.
in blado	VI mod. II (sic) cum dimidio sil.
	Dimidium fi. frum^ti 1 fi. cum
	dimidio fabarum et III fi. ordei.

2359

Inventaire du mobilier de l'église et de la cure d'Hérens.

Hérens, 1383, 18 mai.

Arch. de Valère, Liber annotationum Henrici de Blanchiis canonici Sedun.

Anno Dni M° CCC° LXXXIII°, die XVIII mensis maii, apud Herens.

Sequitur inuentarium omnium de ornamentis ecclesie de Herens et vtensilibus domus curati de Herens traditum et deliberatum per dictum curatum dno Johanni de Biollo, vicario ibidem recipienti nomine et ad opus ipsius dni Henrici, presentibus dno Johanne de Aymo, curato de Nas, Johanne de Semelly, Johanne Fochiery, Addan Foloneyr, Johanne Parrachoz, Johanne de Furno et Martino de Furno, parrochianibus dicte ecclesie de Herens.

Videlicet primo II calices, quorum vnus est argenti, alter cupri deaurati.

Item II chanetes altari seruientes.

Item II albes et II amyt.

Item II panni de serico ad coperiendum altare.

Item III chassubles.

Item I arunicia de penna nigra.

Item I supercilicium.

Item II stole et II manipuli.

Item II cruces.

Item cassa argentea in qua sunt reliquie.

Item I missale.

Item II psalteria.

Item I antiphonarium notatum.

Item I grossum breuiarium.

Item I liber pro baptizando et sepeliendo.

Item I liber processionum notatus pro toto anno.

Item I paruum missale de Corpore Christi et de sancto Martino.

Item I liber sermonum epistolarum.

Item I liber sermonum plurium festorum.

Item I Lombardica, quam custodit Jo. de Furno de Herens.

Item I parvus liber de constitutionibus dni episcopi Sedun., quem custodit Martinus Morandi clericus.

Item alter liber scriptus de constitutionibus, quem custodit Hugonetus de Trons clericus.

Item II caduli pro tenendo oleum ecclesie.

Item IIII buetes pro tenendo hostias tam magne quam parve.

Item I confanon de serico in quo est ymago sancti Martini.

Item I treciouz [1] de serico rubeo.

Item in litteris, chartis et instrumentis tam integris quam cancellatis VIII[xx]

[1] Cingulum.

Item in rotulis de recognicionibus vbi continentur LXVI instrumenta.

Item in rotulis papiraceis de recognitionibus ecclesie VI.

Item I quaternus de pergamento, in quo sunt scripte recuperationes dicte ecclesie.

Sequuntur vtensilia domus.

Primo I pala ferri.

Item I securis.

Item I fossorium.

Item I candelabrum ferri.

Item aliud parvum.

Item II grepes ad religandum dolia.

Item XXVI pecie tam scutellarum fustearum catinum quam cissorum.

Item una corba.

Item I ciphus de nemore.

Item II olle metalli, quarum una est parva, alia magna.

Item I carderia cupri magna, quam custodit Johannes de Furno.

Item II baral.

Item III poti fustei.

Item I patella ferri.

Item I coquipendium ferri.

Item I cacy cupri existens in fonte ante domum.

Item III dolia, quorum unum continet II modios, aliud I modium, et aliud X sextaria.

Item I embossiuz festeum.

Item VI mense tam magne quam parue.

Item IIII escochet.

Item II dolia, que custodit dictus Carroz.

Item I arca existens in coquina.

Item I lectus munitus, coopertura lecti est vetera.

Item I martra in stupa.

Item II esparres ferri.
Item II estreir ferri pro salla.

2360

Quittance de Philippe de Poypon en faveur des héritiers de Jacques Tavelli et d'autres personnes.

Sion, 1383, 23 mai.

Archives de la ville de Sion, Copia litterarum de Morestello, f. 183 verso.

* Anno Dni M° tercentesimo octuagesimo tercio, die XXIII mensis maii, Seduni, constituti vir nobilis Philippus de Poepone, ex vna parte, et ego notarius infrascriptus tanquam persona publica, nomine et ad opus heredum viri nobilis Jacobi Tauelli de Gebennis, nobilis dne Johannete eius vxoris, heredum Perrodi de Bastia clerici et Johannis de Castellione domicelli et omnium aliarum personarum quarum infrascripta interest, ex altera. Cum dictus Jacobus quondam se et pro ipso dicti Perrodus et Johannes tenerentur dicto Philippo in octo centum florenis Alamanie boni auri et justi ponderis nomine vendicionis certarum rerum apud Granges, in monte de Lenz et alibi existencium per dictum Philippum dicto Jacobo Tauelli quondam facte, prefatus Philippus confessus fuit se habuisse et integre recepisse dictos octo centum flor. Quittans et absoluens, etc. Testes Jacobus de Sancto Apro de Gebennis domicellus, etc. Et Johannodus de Curtinali notarius qui predicta recepit, etc.

2361

Les héritiers des seigneurs d'Attinghaussen et de Rudentz vendent à Jean Imhof d'Ulrichen leurs droits de cheminage à Ulrichen.

Naters, 1383, 7 juillet.

Archives de la commune d'Ulrichen. Copie de M. Ferd. Schmid. — Indicateur d'histoire suisse, III, 390 (1881).

In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem M°CCC° LXXXIII°, indicione VI^a^, die VII mensis julii, in villa de Narres, ante domum Jacobi Gruonach dicti loci, in presencia mei notarii et testium subscriptorum propter hoc specialiter constituti primo et principaliter Johannes filius quondam Johannis de Mose de Altorf, vallis Uranie, domicelli, nomine suo et vice ac nomine Johannis et Turingii fratrum suorum, necnon Mechtilde matris ipsorum et aliorum comparticipum suorum et Henslinus filius quondam Wyfridi de Silenon, nomine ac vice Anne sororis sue, filie dicti Wyfridi quondam sibi procreate per quondam Itam de Rudentz vxorem suam, pro qua dictus Henslinus bonus gerens esse promisit. Iidem vero, tam nomine suo quam eciam nomine quorum supra et omnium comparticipum suorum, confessi sunt et publice recognouerunt se vendidisse, finasse et quitasse penitus et perpetue pro centum flor. ipsis tam in auro quam in argento integre persolutis et traditis Johanni in Curia de Volrichen, dyocesis Sedun., et heredibus suis omnia et singula jura ipsorum et comparticipum suorum ad predictos omnes spectancia apud Volrichen et in confinibus eiusdem ville nomine seruiciorum, et schyminagiorum, videlicet triginta quinque sol. Maur. seruicii perpetui, cui dicitur lantheredienst, annuatim sibi soluendos in festo beati Marci, uel duplum in crastino, in quibus ipsis annuatim dictus emptor et alii villani seu homines ville de Volrichen tenebantur particulariter et diuisim, prout

inter se dictum seruicium diuidunt et recuperant de bonis et feudis que ibidem tenent; item omnia schyminagia ad predictos venditores et eorum comparticipes in dicta villa aut super territorio ipsius ville pertinentia, cum omnibus juribus et pertinenciis predictorum omnium vniuersim, prout huc vsque predicti venditores et antecessores ipsorum, videlicet dni de Attighusen et dni de Rudentz habuerunt et habere solebant. Nichil aliud predicti venditores juris, etc. retinendo. Deuestientes, etc. Ita quod dictus emptor et heredes eius de cetero inde faciant jura dni episcopi et mense episcopalis Sedun., que jura eciam idem emptor predicto dno episcopo recognouit et inde homagium ligium seu fidelitatem fecit, prout in quadam schertra inde per manum predicti dni, dni Edduardi de Sabaudia, Dei gracia episcopi Sedun., signata et suo proprio sigillo roborata plene continetur. Testes dnus Johannes filius Thome Jons de Briga sacerdos, Johannes in Platea de inferiori Aragnon domicellus, Perrodus Matricularius de Narres, Petrus Spetzer de Altorf vallis Vranie et ego Johannes Grasso de inferiori Aragnon clericus, etc.

Ad majorem autem roboris firmitatem omnium premissorum nos predicti venditores, etc. sigilla nostra propria huic publico instrumento duximus apponenda in testimonium veritatis omnium premissorum.

Sceau pendant.

2362

Quittance de Pierre de Chevron, chevalier, vidomne de Sion et de Sierre, en faveur d'Antoine Davaul.

Sierre, 1383, 11 juillet.

Archives de Valère, Fragmentum registri M. Barberii.

* Anno Dni millesimo CCC°LXXXIII°, die XI jullii, apud Planum Sirro, ante domum Anthonii Davaul domicelli, nobi-

lis vir et potens dnus Petrus de Chivrone miles, vicednus Sedun. et de Sirro, confitetur se habuisse a dicto Anthonio Daval justum computum et plenam satisfacionem de toto tempore preterito quo stetit locumtenens et recuperator prefati dni Petri in tota contracta de Siro, tam pro ipso milite, quam pro Perrodo de Bastita quondam locumtenente dicti dni Petri in Vallesio, tam in dominio, redditibus, seruiciis, etc. per ipsum Anthonium recuperatis. Testes nobilis Petrus de Rarognia, Henricus de Rarognia, Roletus de Morgex domicelli.

M. Barberii.

Anno, die et loco quibus supra, idem Anthonius Davaul recognouit se debere prefato dno Petro de Chivrone triginta lb. bon. Maur. ex causa finalis computi inter ipsos facti.

2363

Transaction entre les hommes de Naters, de Brigue et du Simplon et ceux de Val d'Ossola.

Lagmazza, 1383, 12 septembre.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

In loco de Lagmazza, inter confines rever. episcoporum Sedun. et Novariensis, illi de Narres, de Briga et Simplono, ex una, et illi de Valle Ossule, ex altera, fecerunt transactionem et pacem de damnis sibi vice versa illatis in ablationibus vaccarum, etc., 12 septembris 1383.

2364

Accord entre l'évêque de Sion et Jeanne d'Anniviers, veuve de Jacques Tavelli, donzel, agissant en son nom et en celui de ses enfants.

Granges, 1383, 7 novembre, et Sion, 22 décembre.

Archives de la ville de Sion, original et copie.

* Notum sit omnibus quod cum questio verteretur inter dnum Eduardum de Sabaudia, episcopum Sedun., comitem

et prefectum Vallesii, ex vna parte, et Johannetam de Aniuesio, relictam nobilis viri Jacobi Tauelli domicelli, condnam Grangiarum, suo ac tutorio nomine Guichardi, Edduardi ac Girardi liberorum et heredum dictorum Jacobi et Johannete, ex altera, super eo quod ipsa Johanneta dicebat quod licet tam ipsa quam eius predecessores sit et fuerunt per tanta tempora de quorum memoria hominum non existit, in pacifica possessione vel quasi exercendi et habendi tam per se quam de ipsius et de ipsorum mandato dominium, merum et mixtum imperium et juridictionem omnimodam temporalem tam super homines suos quam homines de Morestello ac quondam Nycoleti Franco domicelli et Ysabelle filie quondam Johannodi de Orseriis, eius vxoris, per prefatum Jacobum Tauelli acquisitis et super suis redditibus, vsagiis, seruiciis, placitis, talliis ac tributis suis aliis. Item, vt supra, juriditionem omnimodam bastardorum natorum et nasciturorum de probis hominibus seu mulieribus suis existentibus tam in mandamento Grangiarum et castellanie ipsius, quam a Morgia Contegii superius, et in eorum bonis, ipsaque eorum bona capiendi et sibi appropriandi licite casu quo ipsi bastardi ab humanis decederent non sibi relictis heredibus legitimis; super quibus juriditione per prefatum dnum episcopum seu gentes suas multociens inquietabatur. Item petebat eadem Johanneta sibi restitui per prefatum dnum episcopum jus suum et liberorum suorum in decima de la Mura, quod jus percipiebant, dum viuebant, prefati Nycoletus et Ysabella et eis pertinebat et nunc ad prefatos Johannetam et eius liberos pertinet virtute donationis facte predicto Jacobo Tauelli. Item petebat sibi restitui per ipsum dnum episcopum partem suam totius pedagii de Grangiis cuiusque mercature pedagium debentis, prout alias consuetum extitit. Item petebat sibi restitui per prefatum dnum episcopum quoddam pratum situm apud Ayent, vocatum pratum dou Breuil et alia prata

sita in territorio Sedun., apud Champsech et in circumstantiis dicti loci ; quequidem prata erant dictorum Nycolleti et Ysabelle, et nunc pertinent ad ipsos Johannetam et eius liberos virtute testamenti dicti Nycoleti. Item petebat sibi solui per prefatum dnum episcopum quinquaginta sol. Maur. redditus annualis in et super talliis ipsi dno episcopo debitis apud Sierro, que prefatus dnus episcopus sibi appropriauerat. Prefato autem dno episcopo dicente se credere in omnibus predictis jus bonum habere et sibi predicta competere, donec super hoc sit per ipsam Johannetam de contrario informatus. Ad que probanda produxit certas litteras, instrumenta et informaciones coram dno episcopo antedicto. Quibus attentis, mediantibus etiam amicis electis communibus, dicte partes ad concordiam huiusmodi, vt sequitur, deuenerunt. Et primo super primo articulo extitit declaratum quod dicta Johanneta et eius liberi et heredes vtantur perpetue juriditione omnimoda super hominibus suis, prout eorum predecessores vtebantur, tam mulieribus quam hominibus cuiusuis conditionis, exceptis personis ecclesiasticis, in locis in quibus talem juriditionem exercere consueuerunt ab antiquo secundum casuum merita, dum tamen tales homines et mulieres contra ipsum dnum episcopum et eius officiarios mortem aut proditionem machinati non fuerint, et jure regalie ipsi dno semper saluo ; necnon et similiter omnimoda vtantur juriditione super homines de Morestello et Nycoleti Franco et Ysabelle eius vxoris. Item super articulo de bastardis sic est actum quod eadem Johanneta, dictique eius liberi et heredes vtantur juriditione omnimoda et excheutas bonorum talium bastardorum absque liberis decedentium accipiant. Item super articulo de parte decime de la Mura taliter est ordinatum quod prefatus dnus episcopus concedit quod eidem Johannete et liberis predictis perpetue pars dicte decime, prout dicto Nycolleto pertinebat, soluatur. Item super articulo pedagii de Granges hoc extitit ordinatum quod

pars dicte Johannete et suis competens, prout eius predecessores ipsam partem leuabant, eidem Johannete et suis perpetue tradatur. Item super articulo de pratis concedit dnus episcopus quod eadem Johanneta teneat prata in ipso articulo designata, soluendo tamen sibi et aliis vsagia et alia debita pro eisdem. Item super articulo de quinquaginta sol. redditus super talliis de Sirro taliter est ordinatum, quia eadem Johanneta non plene de jure suo super hoc informauit et quod per tantum tempus jam erat quod prescriptum fuerat contra ipsam, quod nichil percipiat ex eisdem. Quamquidem compositionem dicte partes perpetue attendere promiserunt. Actum quoad dictam Johannetam intra castrum Grangiarum, in magna stufa, presentibus Johanne de Castellione domicello, Petro Pilliczon de Corcellis notario, Anthonio de Biranczon domicello et Guillelmo de Parissius, familiaribus dicte Johannete, die VII nouembris, anno Dni millesimo CCCLXXX tercio. Actum quoad dnum episcopum in parua stufa castri Maiorie Sedun., presentibus Aymone de Poypone balliuo Vallesii, dno Guillelmo Pauonis, canonico Sedun. et curato Bacii, et pluribus aliis, die XXII mensis decembris, anno quo supra. Et ego Johannes Panicii clericus, etc. Imperio vacante, Edduardo de Sabaudia episcopante.

Nos vero Edduardus de Sabaudia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, considerantes predicta omnia realiter fore facta, ad maiorem roboris firmitatem et testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum, anno et die predictis.

Sceau pendant en mauvais état.

2365

Le chapitre de Sion confirme les concessions faites par l'évêque Edouard de Savoie à Antoine Eschimant, major de Moérel.

Sion, 1384, 1er mars.

Archives de Moérel, copie sur papier du 15e siècle, N° 37. Copie de M. Ferd. Schmid.

Notum sit, etc. quod cum reuerendus in Christo pater et dnus dnus Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus, pro bonis meritis et graciosis obsequiis habitis ab Anthonio Eschimant maiore Morgie et pro laboribus et grandis missionibus jura ecclesie per ipsum Anthonium obseruanda dederit, cesserit et remiserit perpetue eidem Anthonio presenti, stipulanti et recipienti nomine suo et heredum suorum, pro legalitate ipsius, videlicet quemdam ressat bis in anno sexdecim personarum equitancium et certa homagia per ipsum eidem dno episcopo debita reduxerit idem dnus ad vnum homagium ligium tantum, prout in quadam chertra facta die vltima mensis nouembris, anno Dni M° CCC° LXXX° tercio, per Johannem Panicii clericum juratum cancellarie Sedun., expeditaque manu propria prefati dni episcopi et sigillo ipsius sigillata plenius continetur. Quapropter venerabiles viri dnus Guilelmus Guidonis cantor Sedun., Henricus de Blanchis de Vellate, Johannes et Ardicius de Bruxatis, Franciscus Boudrici, Johannes de Aragnon, Jacobus de Ponthouz et Guifredinus de Selanango, canonici ecclesie Sedun., cum instancia pluries requisiti ut dignarentur predictam graciam laudare et confirmare per dictum dnum episcopum factam eidem Anthonio, idcirco die presente prefati dni capitulantes et capitulum facientes, ad sonum campane pro kalenda tenenda more

solito congregati, predicta omnia contenta in dicta littera de quibus habetur superius expressa mencio, laudauerunt, ratifficauerunt, pariterque et approbauerunt, saluo jure suo et alterius quepersone, quantum potuerunt et debuerunt, et eciam salua juris offensa et reprehensione sancte sedis apostolice. Et promiserunt contra premissa non facere vel venire in futurum. Inde rogauerunt cartam fieri et testes apponi quorum sic vocantur : Petrus Dorchia domicellus, Perrodus Magny, Willermodus Burcod, Johannes Porterei, ciues Sedun., Johannes Frely et Martinus Garascho clericus, qui juratus super hoc hanc cartam leuauit vice capituli Sedun. cancellarium tenentis, vice cuius ego Stephanus de Rippa clericus Lausan. juratus super hoc eam scripsi. Cui si quis, etc. Actum in choro ecclesie Valerie, die prima mensis marcii, anno Dni M°CCC°LXXX quarto.

2366

Nomination de deux syndics à Sion.

Sion, 1384, 25 mars.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons.

Anno Dni M°CCC° LXXXIIII°, indicione VII, die XXV mensis marcii, Seduni, videlicet ante capellam beati Theodoli confessoris, coram me notario publico et testibus, etc. constituti Humbertus de Poypone domicellus, Jo. de Postella, Johannes Porteri Sete, Jo. Hodini, Petrus Resordonat, Jo. Bonier, Anth. Dousames, Jo. Ryola Lombardus, Pellegrinus aurifaber, Jaquemetus de Turre, Jo. de Orba, Perretus Cliuo, Perretus Brunar de Vercorens, Jo. Duez, Jo. Bassyn, Jo. de Tortemagny, Ste. Barberii et quam plures alii ciues Sedun. communitatem et vniuersitatem facientes, consilium communitatis Sedun. tenentes, ad hoc ibidem congregati et conuocati

sono campane more solito pro negociis dicte communitatis Sedun. expediendis, ex vna parte, et Willermus Burrodi ac Jo. Anbrosii Lombardus, ciues Sedun., ex altera ; prenominati vero ciues consilium ut supra tenentes et communitatem facientes, nominibus suis et ceterorum dicte communitatis Sedun. ibidem absentium, fecerunt, constituerunt et ordinauerunt suos certos nuncios, procuratores et syndicos, videlicet dictos Willermum Burrodi et Johannem Anbrosii, ibidem presentes et onus dictorum procuratorii et syndicatus acceptantes et in se recipientes, dantes dicti ciues, quibus supra nominibus, dictis suis syndicis et procuratoribus plenam et liberam potestatem ac speciale mandatum redditus, seruicia, placita, vsagia, tributa et alia jura spectantia dicte communitati petendi, exigendi, recuperandi et de per ipsos recuperatis soluentes quittandi, quittanciam faciendi, computosque officiariorum, recuperatorum et nunciorum dicte communitatis audiendi et recipiendi vnacum aliis ciuibus electis in dicto consilio et ad hoc specialiter deputatis cum dictis syndicis et procuratoribus, videlicet in quarto de Malacuria Perrodo Magy, Johanne de Postella et Petro de Columberio, in quarto de Cita Humberto de Poypone, Johanne Ansermodi et Martino Garaschodi, in quarto Prati Johanne Bonier, Johanne Hodini et Anthonio Franchodi, in quarto de Glauine Willermeto Gyndre, Petro Cliuo et Perreto de Volouron. Qui vero syndici vnacum dictis ciuibus electis habeant plenam potestatem dictos computos nomine dicte communitatis audiendi et recipiendi et dictos computantes ipsis syndicis et aliis electis supradictis omnibus concordantibus et consentientibus quittandi et soluendi de per ipsos computatis, ita tamen quod in computis reddendis dicte communitatis per dictos syndicos uel electos aut ipsorum alterum intersit vnus alter ciuis Sedun. loco dicti computantis, quem alii electi cum dictis syndicis uel alio syndico, si alter ipsorum syndicorum computa-

uerit, habeant eligere de sufficiencioribus quarti dicti computantis. Quibus vero electis consilio dicti syndici in predictis computis recipiendis et ceteris negociis ponderosis dicte communitatis debeant vterque stare. Qui vero electi qui secuntur ibidem in dicto consilio presentes, scilicet Humbertus de Poypone, Jo. Ansermodi, Martinus Garaschodi, Jo. de Postella, Jo. Bonier, Jo. Hodini et P. Cliuo promiserunt per sua juramenta, etc. dictis syndicis et procuratoribus quando ab eis erunt requissiti, bene et fideliter secundum eorum scienciam consulere in omnibus negociis et puntis ponderosis quibus erunt requissiti, dictosque computos recipiendos bene et fideliter recipere ad opus ipsorum et dicte communitatis. Qui vero Willermodus et Jo. syndici et procuratores predicti promiserunt per eorum juramenta ad sancta Dei, etc. michi notario infrascripto, stipulanti et recipienti more publice persone, vice, nomine et ad opus omnium quorum presens negocium interest aut in futurum intererit, comodum et honorem dicte communitatis suo posse procurare et eius incomodum totis suis viribus euitare, dictosque computus per ipsos recipiendos bene et fideliter recipere vnacum dictis electis et de per ipsos gestis et ministratis, receptis et libratis in dicto syndicatu nomine dicte communitatis bonum et legitimum computum reddere ipsi communitati uel ab eadem super hoc deputatis, quando fuerint requisiti, jura et raciones dicte communitatis bene et diligenter exercere et generaliter omnia alia et singula facere et procurare que veri procuratores et syndici facere debent et que ad officium syndicatus pertinere denoscuntur, et hoc spacio vnius anni die presenti incipiendi et continue finiendi et ulterius ad voluntatem et beneplacitum dicte communitatis et dictorum syndicorum. Et pro eorum salario et labore dicti anni predicti syndici percipere et habere debeant XX flor., uel monete corsalis per patriam Vallesii vsque ad valorem dictorum XX flor., super bonis

dicte communitatis. Promittentes dicti syndici juramentis suis quibus supra omnia et singula premissa rata, etc. habere et non contra, etc. Testes Petrus de Dorchya domicellus, Franciscus et Jo. Durandi fratres clerici, Nantermetus Mistralis famulus dicti Petri, Jo. dictus Coravan sartor, habitatores Seduni. Et ego Hugonetus de Trons, etc.

2367

Le nommé Cop de Châtillon promet de reconstruire la maison du prieuré de ce lieu, qu'il avait incendiée.

Château de Châtillon, 1384, 13 avril.

Archives de la paroisse de Bas-Châtillon, D. 2. Copie de M. Ferd. Schmid.

In nomine Dni, Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat liquide manifestum quod anno ab incarnacione eiusdem sumpto millesimo CCC° octoagesimo quarto, indicione septima, die XIII mensis aprilis, in castro Castellionis, videlicet in aula mediocri, in presencia mei personaliter constitutus vir ven. dnus Nycholaus prior Castellionis, ex vna parte, et dictus Cop de Castellione, ex altera, idem vero dnus prior dixit predicto Cop ibidem presenti et audienti : Ecce Cop, an destruxisti domum mei prioratus, sicut percepi, et fuisti prima origo et causa destructionis eiusdem, quia incendium ignis in ipsam posuisti, in tantum quod hoc in ipsam eminet et apparet ? Qui vero Cop ei respondit : Certe, dne, potest esse et confiteor ipsam destruxisse et incendium in ipsam posuisse per mei infortunium et ebetem sensum. Sed tamen promitto vobis bona fide mea loco iuramenti ad sancta Dei euuangelia in manu mei notarii infrascripti existencia corporaliter ab eo prestita, et sub obligacione et ypotheca omnium et singulorum bonorum meorum ipsam domum

vestri prioratus reficere et restaurare bene et integre, atque ipsam redomificare ad instar more prioris et retectare quum primitus potero. De et super quibus verbis prelocutis, ut premittitur, me notarium infrascriptum pecilt et requisiuit ex officio meo tanquam publicam personam sibi fieri publicum instrumentum, videlicet eidem dno priori. Testes Petrus Salterus Leuce clericus, publicus notarius, dnus Bartholomeus sacerdos de Alamannia, Perrodus Aymonis, Theodolus Perroneti, Johannes Franchodi, Leuce burgenses, Mapheodus de Briga et plures alii fidedigni. Et ego Petrus Suap junior clericus de Leuca, publicus notarius, etc.

2368

Le pape Clément (VII) recommande aux magistrats de Sion d'ajouter pleine foi au nonce qu'il envoie dans leur pays et de se montrer obéissants à son égard.

Avignon (1384), 1er juin.

Archives de Valère, à Sion; parchemin endommagé.

C(lemens episcopus) seruus seruorum Dei dilectis filiis con..... ciuitatis Sedunen. salutem et apostolicam benedictionem. Cum dilectum filium Hugo..... canonicum Lichefelden., licenciatum in legibus, apostolice sedis nuncium, ad partes uestras pro quibusdam statum pacificium..... dem tangentibus, que idem nuncius, cui plenam fidem adhibeatis in dicendis uobis lacius declarabit, presencialiter destinemus..... uestram rogamus et hortamur, quatinus eundem nuncium plene audiatis, eique sic acquiescatis efficaciter quod status predictus in pace dirigatur feliciter et uotiuis successibus prosperetur, nosque proinde deuotionem uestram non immerito commendare possimus. Datum in Auinione, kl. junii, pontificatus nostri anno sexto.

P. Bosquery.

Trois papes du nom de Clément ont résidé à Avignon. Clément V, Clément VI et Clément VII. Quoiqu'il ne nous soit pas possible de déterminer d'une manière positive auquel des trois ce bref doit être attribué, nous croyons qu'il est plus probable qu'il émane de Clément VII et qu'il a trait aux troubles qui commencèrent alors à agiter le Vallais.

2369

Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie et le comte Amédée VII, ayant besoin de finances considérables pour continuer la guerre contre les Vallaisans engagent les reveuus du comté à André Bellestruches, leur conseiller et trésorier, qui se charge de procurer ces finances.

Ripaille, 1384, 14 juillet.

Mémoires et documents publiés par la Société savoisienne d'histoire et d'archéologie, III, 98.

La guerre du comte de Savoie contre les Vallaisans a eu lieu à l'occasion de l'expulsion de l'évêque Edouard de Savoie. On en trouve les détails dans la *Chronique du comte rouge*, par Perrinet Du-Pin, publiée dans les *Monumenta historiæ patriæ*, Scriptorum t. I, p. 468 et suiv., ainsi que dans la *Chronique de Savoie* de Guil. Paradin, 230 et suiv. (Lyon, 1561.)

2370

Les communautés du Vallais font remise aux hommes de la Vallée de Lœtschen d'une taille de 40 livres qui leur avait été imposée par Antoine de La Tour.

1384, 13 août.

Archives de la paroisse et vallée de Lœtschen, A. 7. Copie de M. Ferdinand Schmid.

Nos Petrus de Rarognia dnus Aniuisii, Petrus, Guichardus et Heinricus de Rarognia domicelli, eius filii, Johannes Porteri, Willermodus Burrod, Johannes Ambrosii, Johannes Odini

Johannes Vyola, Johannes Ansermodus, ciues Sedun., nomine civitatis Sedun., Jacobus de Anset, Willelmus de Nochy, Jaquemetus de Glarei, Willelmus de Condeminis, nomine communitatis et deseni de Sirro, Petrus Salterus Leuce clericus, Roletus de Maencheto, Petrus Aymonis, Petrus Suap iunior clericus, Johannes Perrini, Anthonius eius filius, Johannes Fabri, Rodinus eius frater, Stephanus Hogier de Arbignon, burgenses Leuce, nomine tocius communitatis parrochie et deseni de Leuca, vir nobilis Rodulphus de Rarognia castellanus de Castellione, Petrus de S....., Willelmus zen Benchen, nomine tocius communitatis parrochie de Castellione, Anthonius Esper maior de Rarognia, Bertholdus Buchin, nomine tocius communitatis parrochie de Rarognia, Petrus in Platea de Vespia et Johannes Vldrici de Rarognia, domicelli, et Petrus Werra de Vespia, nomine tocius communitatis parrochie et deseni de Vespia, Johannes Matricularii de Narres, Anthonius Heydorner, Hans filius Anthonii Partitoris de Simplono, Hans Kunchen, Anthonius Bünchen, Franciscus Curten, Willelmus Simpillers, Anthonius eius frater, nomine tocius communitatis et deseni de Narres et parrochie de Narres, Johannes Thome in Platea de inferiori Arangnon domicellus, Johannes Grasso clericus, Martinus Borters, Johannes Chuzzen, nomine tocius communitatis deseni a Monte Dei superius, et quam plures alii de dictis parrochiis et desenis et de omnibus et singulis parrochiis, contractibus et desenis ab aqua Morgie Contegii superius et presentibus ibidem pro consilio generali habendo missis, notum facimus vniuersis presentibus et futuris quod cum nos communitates predicte in acquirendo dudum, statim post mortem bone memorie reuer. in Christo patris et dni dni Guichardi, Dei gracia Sedun. episcopi, comitis Vallesii et prefecti, alio episcopo nunc vacante, cum ense et manu armata vallem de Lyech ac omnes homines tocius vallis predicte, promiserimus per pacta et conuenciones expressas inter nos et ipsos fina-

liter habitas eisdem ipsos et successores suos relaxare, remittere, finare et quittare perpetue pro nobis et successoribus nostris atque mensa episcopali Sedun. quadraginta lb. tallie siue sturre annualis impositas nouiter et iniuste, ut eis videbatur, per dnum Anthonium de Turre uel eius predecessores, nosque predicte communitates, nomine quorum supra volentes premissis attendere et firmiter adimplere, predictos homines ac eorum communitatem predictam de Lyech ac eorum successores atque bona de dictis quadraginta lb. Maur. sturre annualis per eundem dnum uel eius predecessores, sicut superius videtur, impositis quittamus, finamus et totaliter remittimus, atque perpetue absoluimus pro nobis et omnibus singulis aliis quibus supra, saluis tamen conuencionibus et racionibus inter nos et ipsos habitis et aliis juribus dicte ecclesie Sedun. Promittentes, etc. In cuius rei testimonium nos burgenses et communitas Leuce pro nobis et successoribus nostris..... pro rata nostra sigillum nostrum pendentem duximus presentibus litteris apponendum. Datum et actum..... in consilio terre Vallesii die tercia decima mensis augusti, anno Dni millesimo CCC° octuagesimo quarto. Ego vero Petrus de Rarognia dnus Aniuisii..... dictis filiis meis ad preces et requisicionem dictorum hominum vallis de Lyech in robur et firmitatem..... sigillum meum proprium duxi presentibus litteris apponendum. Datum et actum anno, die, mense et loco quibus supra.

Le parchemin n'est pas en très bon état; quelques mots sont illisibles ; ils sont remplacés par des points.

2371

Traité de paix entre le chapitre de Sion et les patriotes du Vallais, d'une part, et le comte de Savoie agissant en son nom et en celui de l'évêque de Sion, de l'autre.

Sion, 1384, 21, 24 et 30 août.

Archives de Valère, B. 57.

In nomine Dni, Amen. Anno Dni M° CCC° LXXXIIII°, indicione VII^a^, die XXI^a^ mensis augusti, cum rev. in Christo pater et dnus dnus Edduardus de Sabaudia episcopus Sedun., ac illustris princeps et dnus dnus Amedeus, comes Sabaudie, in campis ante ciuitatem Sedun. existant causa recuperandi et rehabendi castra Turbilionis, Sete et domus Maiorie, que patriote tam dicte ciuitatis quam aliorum locorum Valesii debuerunt occupasse, ac castrum Castellionis in Valesio, quod de feudo prefati dni Sabaudie comitis existebat, cepisse et fonditus diruisse, ac ex eo vt emendam ab ipsis patriotis et capitulo ecclesie Sedun., videlicet canonicis dicte ecclesie ipsum capitulum facientibus et ad opera dictorum patriotarum consencientibus et auxilium et fauorem prestantibus, et qui patriote et capitulum guarram publicam faciebant et fecerant contra et aduersus prefatum dnum Sabaudie comitem et ipsius terras, homines et loca, incendia, homicidia, capciones et depredaciones in et de ipsis faciendo et comitendo, habere et vindictam facere posset dictus dnus Sabaudie comes, hinc est quod instantibus et requirentibus dictis patriotis et capitulo Sedun., videlicet in personis eorum, vt dicebat dnus Guillelmus Guidonis cantor dicte Sedun. ecclesie, qui omnibus capitulis infrascriptis se obligauit facere consentire ceteros canonicos dicte ecclesie et capituli Sedun., ac homines et patriotas terre Valesii, ex vna parte, et egregii milites dni

Johannes de Verneto marescallus Sabaudie, Stephanus Guerrici, Johannes de Confleto et Petrus de Ponte, legum doctores, nomine et ex parte prefati illustris dni comitis Sabaudie, ex altera parte, ad tractatum et arrestum venerunt et fecerunt, qui et quod sequitur in hunc modum. Primo quod dictum capitulum Sedun. castrum Turbillionis cum domo forti Maiorie tradat et expediat realiter incontinenti prefato rev. in Christo patri et dno dno Edduardo de Sabaudia episcopo Sedun. Item quod dictum capitulum Sedun. soluere debeat Johanni Porterii, castellano nunc dicti castri Turbillionis, expensas quas fecit a tempore quo fuit constitutus castellanus dicti castri Turbillionis racione custodie eiusdem, et quod victualia que dictus castellanus habet infra dictum castrum expediet, vt supra remaneant infra dictum castrum et de ipsis fiat satisffacio dicto castellano ad extimacionem duorum amicorum. Item quod attilliaria et vtensilia que erant infra dictum castrum et domum Maiorie, quando dictus Johannes fuit constitutus castellanus, remaneant in dictis castro et domo Maiorie et ipsa bona per inuentarium restituat. Item quod dictus Johannes Porterii cum familia, bonis et rebus suis sint salui et libere et impune recedere et bona sua extrahere valeat et vbi voluerit ire et bona sua exportare secure, quittusque sit idem Johannes erga dictum dnum episcopum et dnum nostrum comitem Sabaudie de omnibus offensionibus factis per ipsum vsque ad diem presentem occasione guerre presentis. Item quod alie gentes que sunt tam pro garnisione quam pro refugio infra dictum castrum et domum Maiorie et fortalicium Maiorie recedere debeant libere et secure sub condicione et modis infrascriptis. Item quod pro iniuriis factis et illatis per illos de Valesio et pro dirupcione castri Castellionis dictus dnus episcopus, volens euitare et succurrere ne patria a ciuitate Sedun. superius vlterius ponatur per dictum dnum comitem Sabaudie in destruccionem

et ruinam, de consensu et voluntate capituli predicti, nobilium et communitatum terre Valesii tradat, quittet, cedat, remittat, expediat et totaliter deliberet dicto dno comiti Sabaudie pro se, heredibus et successoribus quibuscunque castrum, villam, mandamentum, territorium Martigniaci, Ardonum, Chamossonum et omnia alia et singula bona et jura que habet dictus dnus episcopus et ecclesia Sedun. ab aqua que dicitur Morgia inferius, prout dicta aqua labitur vsque ad Rodanum, cum ipsorum pertinenciis vniuersis, sint et remaneant dicto dno nostro comiti et heredibus suis perpetuo ex causa transaccionis et concordie predictarum ; in qua quidem cessione non intelligantur reddittus, homines et res ad dictum capitulum pertinentes, existentes infra limites predictos a Morgia, vt supra, coniunctim uel diuisim et singulos canonicos capituli predicti. Item quod pro dampnis illatis per dictos patriotas Valesii dicto dno nostro comiti Sabaudie et gentibus suis, tam apud Heremenciam, Neyndam, Contegium et Sallionem, quam alibi in quibus locis gentes predicte terre Valesii incendia posuerunt, multa homicidia comiserunt et dicta loca spoliauerunt et depredauerunt multis animalibus et bonis, penes se exportauerunt, soluant dicto dno nostro comiti gentes predicte tocius terre Valesii quantitatem que arbitrabitur per dictos dnos Johannem de Verneto, Stephanum Guerrici et Johannem de Confleto, milites, videlicet a triginta vsque ad quinquaginta millibus flor. veteribus per terminos ordinandos, per ipsos soluendos. Item quod in casu in quo illi de Leucha inclusiue a Leucha superius nollent contribuere et consentire in predicta summa flor. soluenda ac in tractatu predicto, quod illi a Leucha inferius exclusiue soluant et soluere teneantur de summa predicta ordinanda terciam partem, et eo casu in quo predicti Alammani et illi de Leucha recusarent in predictis consentire, quod dictum capitulum, nobiles et alie communitates a Leucha exclusiue inferius teneantur et se

obligent juuare et guerram facere cum dno episcopo Sedun. contra dictos reffutantes et rebelles ad eos subingandum et compellendum prenominatos a Leucha inclusiue superius et ad soluendum duas partes predicte quantitatis ordinande, quodque gentes que nunc sunt in castro, domo et fortalicio predictis, que sunt de Leucha et a Leucha superius et inferius, incontinenti se obligent antequam recedant, soluere pro rata quantitatis predicte ordinande. Item quod illi de Leucha superius duas partes summe predicte soluendas dno nostro comiti teneantur et debeant assecurare sufficienter, taliter quod dictus dnus noster comes Sabaudie contentetur. Item quod pro predictis firmius et securius attendendis et complendis predictum capitulum, in quantum tangit homines ipsius capituli et patriam a Leucha exclusiue inferius, in quantum tangit quanlibet communitatem et homines ipsarum communitatum, pro rata sua teneantur assecurare sufficienter pro rata tercie summe florenorum arbitrandorum et soluendorum, ut supra, dictusque dnus episcopus debeat ipsos recusantes compellere ad soluendum ratam eisdem contingentem, et dictum capitulum et alii nobiles et communitates a Leucha inferius teneantur suo posse juuare dictum dnum episcopum, capitaneum, gentes, adiutores et valitores suos ad predicta facienda et complenda. Item quod predictis omnibus completis fiat confederacio et liga inter dnum episcopum, capitulum, nobiles et communitates patrie Valesii, ex vna parte, et dictum dnum nostrum comitem Sabaudie, ex altera, perpetuo duratura. Item quod dictum capitulum castrum cum burgo Sete dicto dno episcopo cum victualibus, attileriis et rebus que in castro erant tempore quo gentes Valesii dicta loca intrauerunt, toto posse suo procurent restitui dno episcopo antedicto, et si bona sint consumpta, valor ipsorum soluatur eidem. Item quod facta restitucione dictorum castri Turbillionis et domus Maiorie cum bonis supra ordinatis restitui in

dictis locis, dicti dnus episcopus et comes Sabaudie remittunt iniurias et offensas omnibus consencientibus et adherentibus predictis sub modis et formis supradictis et capitulis supra descriptis, et quod bona pax et concordia sit inter dictos dnos episcopum, comitem et gentes Valesii consencientes et adherentes ad predicta, et quod possint hinc et inde libere ire et conuersari tanquam homines in pace existentes, alter cum altero, vtique et frui bonis eorundem et quilibet ad sua propria redire. Alii vero de gentibus Valesii non adherentibus et non consencientibus ad predicta et aliquod predictorum sint et remaneant cum eorum bonis in guerra predictorum dnorum et nullam securitatem per huiusmodi tractatum et arrestum obtineant, sed totaliter a presenti concordia excludantur. Quibusquidem tractatu et arresto sic factis, contentis et descriptis in tresdecim capitulis superius et proxime descriptis lectis et expositis et diuulgatis per me Mermetum Rongeti clericum, notarium publicum, secretarium prefati dni nostri comitis Sabaudie, prefatis dnis episcopo Sedun. et comiti Sabaudie, anno, indicione et die quibus supra, in presencia illustrium dnorum Amedei de Sabaudia principis Achaye, Ludovici de Sabaudia eius fratris et spectabilium virorum dnorum Rodulphi comitis Gruerie, Guillelmi de Grandissono, Anthonii dni de Turre, Humberti de Balma dni de Fromentes, Johannis de Corgerone balliui Breissie, Humberti de Colomberio balliui Vuaudi, Stephani de Balma, Guichardi Marchiandi et plurium aliorum militum et consiliariorum dicti dni comitis Sabaudie, ipsi dni episcopus Sedun. et comes Sabaudie dictum tractatum et arrestum in dictis tresdecim capitulis descriptum, vt in eis continetur, laudauerunt, consencierunt, concesserunt et voluerunt pro se et suis per modum contentum in eisdem, si et vbi pro parte dicti capituli Sedun. et alios facientes et tenentes partem dicti capituli et patriotarum Valesii dictis dnis episcopo Sedun. et comiti

Sabaudie attendantur, compleantur et fiant ea que in dictis tresdecim capitulis continentur. De quibus hiidem dni episcopus et comes, tam ad opus ipsorum quam omnium aliorum quorum interest, intererit et interesse poterit in futurum, per me dictum Mermetum Rongeti dari et fieri preceperunt vnum et plura, ac tot quot a me petita et requisita fuerint publica instrumenta. Datum in paualliono prefati dni nostri comitis Sabaudie, in exercitu suo, in campis ante Sedunum, anno et die quibus supra.

Consequenter anno et indicione predictis, die XXIIII predicti mensis augusti, apud Sedunum, in platea existente supra ruppem a parte Rodani, ante introitum prime porte fortalicii Valerie, presentibus egregiis militibus dno Johanne de Verneto, Stephano Guerrici, Johanne de Confleto, Glaudo de Montemaiori et pluribus aliis pro testibus vocatis, in presencia capituli Sedun., videlicet dnorum Guillelmi Guidonis cantoris, Guillelmi de Rarognia, Henrici de Blanchis, Jacobi de Chesaux, Francisci Budrici, Johannis de Brusatis, Aymonis Binfa, Johannis de Aragniono, Guiffredini de Silaningo, Ardiczoni de Brusatis et Alberti de Blanchis, canonicorum dicte Sedun. ecclesie, comparencium et totum, vt asserebant, eorum capitulum dicti ecclesie Sedun. facientium, ducentiumque cum eisdem pluribus patriotis Valesii locorum de Leucha et a Leucha superius, nominum quorum noticiam habere dicebant capitulum et canonici antedicti, et qui patriote steterant in garnissione ciuitatis Sedun., domus Maiorie, castri Turbillionis et fortalicii Valerie contra dnos episcopum et comitem antedictos, dicti dni Johannes de Verneto, Stephanus Guerrici, et Johannes de Confleto milites, vigore contentorum septimo articulo tractatus et arresti predictorum, dixerunt, declarauerunt et arbitrati fuerunt quadraginta quinque millia flor. Alammanie vet. dandos et soluendos debere prefato dno comiti Sabaudie, ex causa contenta in dicto septimo capi-

tulo, per gentes predicte tocius terre Valesii duobus terminis qui sequuntur, videlicet medietatem in festo beati Andree proximo et aliam medietatem in festo Pasche inde proximo subsequenti, inclusis tamen in ista quantitate seu summa quinque millibus flor. de druallo ad ordinacionem dicti dni Johannis de Verneto. Quibus declaracione et arbitramento factis dicti patriote presentes tractata et arrestata superius, prout in dictis capitulis sibi lectis continetur, laudauerunt et eis omnibus et singulis consencierunt, promiseruntque michi dicto notario stipulanti more persone publice, vice nomine et ad opus dictorum dnorum episcopi et comitis et aliorum omnium quorum interest, intererit et interesse poterit in futurum, per juramenta sua tactis Dei euuangeliis sacrosanctis et sub obligacione omnium bonorum suorum mobilium, immobilium, prensentium et futurorum, ipsa omnia et singula contenta in dictis capitulis attendere et complere et suam ratam quilibet eorum soluere terminis statutis, totoque suo posse verbali procurare et facere quod eorum vicini et parerii, tam alammani quam romani a Leucha inclusiue superius, quos huiusmodi tangit negocium, consencient, soluent quilibet ratam suam quantitatis arbitrate predicte, attendent et complebunt pariter et laudabunt omnia contenta in tractatu et arresto predictis descripta in capitulis suprascriptis. Et hoc ita cauit alter pro altero, ad ipsorumque requestam Anthonius Esperlini pro parrochia de Rarognia, Anthonius de Platea pro parrochia de Vespia, Petrus Matricularii de Narres et Anthonius Partitoris de Semplono junior pro parrochiis de Narres, de Briga et de Semplono et Mauricius filius Anthonii Anfunan pro parrochia Morgie se fideiussores obligarunt in manibus dicti mei notarii publici stipulantis vt supra. Qui fideiussores et quilibet eorum, in casu quo predicti eorum consocii presentes nunc cum eisdem eorum verbali posse non procurassent infra quindecim dies proximos quod

alii patriote eorum parerii et vicini a Leucha inclusiue superius, quos dictum tangit negocium, quod consenciissent soluere quilibet suam ratam dicte quantitatis flor. arbitrate in terminis ordinatis, attendereque et complere pariter et laudare omnia contenta in capitulis suprascriptis, promiserunt hiidem fideiussores et quilibet ipsorum michi dicto notario stipulanti vt supra, per juramenta sua tactis Dei euuangeliis sacrosanctis, et sub obligacione omnium bonorum suorum mobilium, immobilium, presencium et futurorum, redire et venire personaliter lapsis incontinenti dictis quindecim diebus proximis infra fortalicium Valerie a quo nunc exierunt, et in ipso fortalicio, videlicet intra continue hostagia tenere et ab ipso fortalicio non exire, donec de rata quantitatis flor. superius arbitrate contingente cuilibet de patriotis a Leucha inclusiue superius sit dicto dno comiti Sabaudie seu certo mandato suo integre persolutum terminis superius ordinatis, dictumque capitulum ecclesie Sedun., videlicet dni canonici superius nominati et descripti, ad preces et requestam dictarum omnium personarum que in dicta garnisione steterant, prout supra, et quorum nomina scire se dixerunt presentesque erant cum eisdem, et quod capitulum ac ipsos dnos canonicos dictum capitulum facientes et quemlibet ipsorum indempnes seruare promiserunt per juramenta sua et sub obligacione quibus supra, pro ipsis personis et qualibet earum ac omnibus aliis patriotis a Leucha superius se fideiussores obligarunt in manibus dicti mei notarii stipulantis vt supra, de soluendo quilibet ratam suam dicte quantitatis prefato dno comiti in quolibet terminorum predictorum, videlicet ratam tangentem cuilibet a Leucha inclusiue superius ; promiseruntque dicti canonici dictum capitulum facientes michi dicto notario stipulanti vt supra, per juramenta sua tactis Dei euuangeliis sacrosanctis et sub obligacione omnium bonorum suorum et dicti capituli mobilium, immobilium, presencium et futuro-

rum, ad deffectum dictorum patriotarum a Leucha inclusiue superius dictam flor. quantitatem eis contingentem de totali summa superius arbitrata dare et soluere dicto dno comiti seu certo eius mandato, videlicet si dicti patriote illam flor. summam eis contingentem dicto dno comiti non soluissent terminis superius ordinatis. Renunciantes tam dicti principales quam fideiussores et quilibet eorum per se singulariter et in solidum in hoc facto ex eorum certa sciencia vigore juramenti et obligacionis predictorum omni accioni et exceptioni doli, mali metus et in factum omnium premissorum vice et modo prescripto non factorum, condicioni sine causa uel ex iniusta causa, et ne possit dici uel obici quod dolus uel metus causam dederit in premissis uel inciderit in eisdem, omnique lesioni, circonuencioni, grauamini et errori cedendarum et diuidendarum accionum, beneficio legi de tempore quadrumestri, epistoleque diui Driani et omni alteri juri tam canonico quam civili, jurique dicenti renunciacionem non valere nisi precesserit specialis. Actum et datum vt supra.

Quibus actis et consequenter anno et indicione predictis, die peneultima predicti mensis augusti, in ecclesia et castro seu fortalicio Valerie, videlicet in choro dicte ecclesie, in loco in quo dni episcopus et canonici eorum capitulum Sedun. tenere et capitulare consueuerunt, vt asserunt, propter supra et infrascripta in dicto loco et capitulo ad sonum campane more solito congregati, videlicet dni Henricus de Blanchis, Guillelmus Guidonis cantor, Johannes de Brusatis, Johannes de Aragnione, Aymo Binfa, Ardichinus de Brusatis et Albertus de Blanchis, canonici dicte ecclesie Sedun., aliis absentibus canonicis, vt asserunt, prius super hoc, prout et fieri debuit, euocatis, dicentes et asserentes dicti canonici jam sepius et pluries super tractatu et arresto descriptis in suprascriptis capitulis alter cum altero ipsorum canonicorum ac insimul cum nobilibus et sapientibus viris terrarum et communitatum

Valesii deliberacionem habuisse, ipsa capitula et alia omnia suprascripta contenta in eisdem coram eis in dicto capitulo lecta et explicata per me dictum publicum notarium, de precepto prefati dni Henrici de Blanchis procuratoris et vicarii in spiritualibus et temporalibus dicti dni episcopi Sedun., vt constat suis veris litteris, quarum tenor inferius est insertus, per modum et formam descriptos in eisdem, tanquam ea omnia que pro vtilitate et ad euitandum dampna et pericula maxima dictorum capituli, canonicorum, ecclesie hominum et patrie Valesii ac loci Sedun., facta, conventa et arrestata fuerunt, laudauerunt, ratifficauerunt et perpetuo confirmauerunt. Volentes et mandantes dicti dni Henricus de Blanchis, tanquam canonicus ac vt procurator et vicarius dni episcopi antedicti, et alii canonici supradicti dictum eorum totum capitulum propter hoc facientes, quod omnes homines et persone nunc et in futurum habitantes et habitaturi in villis et territoriis de Chamossono et de Ardon et in aliis quibuscunque locis ab acqua Morgie Contegii inferius, de omnibus, vniuersis et singulis que antea respondebant et obligati erant dicto dno episcopo Sedun., a die presenti in antea dicto dno Sabaudie comiti, heredibusque et successoribus suis pareant, respondeant et intendant, tanquam eorum vero et perpetuo dno, fidelitates et homagia faciant et recognoscant et omnia dent et soluant que et prout dicto dno episcopo Sedun. dare facere, recognoscere, parere et respondere tenebantur, quociens per dictum dnum Sabaudie comitem uel eius certum nuncium fuerint requisiti. De quibus dicti dni canonici dictum eorum capitulum facientes per me dictum Mermetum Rongeti notarium publicum, ad opus prefati dni Sabaudie comitis et suorum aliorumque omnium quorum interest et interesse poterit in futurum, dari et fieri preceperunt vnum et plura publica instrumenta. Acta sunt hec anno, indicione, die, locoque proxime dictis, presen-

tibus egregiis et nobilibus viris dnis Johanne de Confleto, Petro de Ponte, legum doctoribus et militibus, Johanne Panicii, Johanne.....[1] clerico dicti dni Petri de Ponte et pluribus aliis pro testibus vocatis et rogatis ad premissa. Tenor vero procuracionis et vicariatus predicti dni Henrici de Blanchis sequitur et est talis. Nos Edduardus de Sabaudia, etc.

Et ego Mermetus Rongeti ciuis Bellicensis clericus, imperiali auctoritate publicus notarius, prefatique illustris principis et dni dni comitis Sabaudie secretarius et juratus, premissis omnibus et singulis, dum, ut supra scriptum est, tractarentur, arrestarentur, agerentur, concederentur, firmarentur et fierent, vnacum suprascriptis testibus, presens fui et de ipsis omnibus de mandato et licencia predictorum dnorum episcopi Sedun. et comitis Sabaudie, voluntateque et consensu prenominatorum dnorum canonicorum et capituli ecclesie Sedun. et aliorum superius descriptorum, hoc instrumentum publicum recepi, scribique et leuari feci de meis prothocollis ad opus et requisitionem dicti capituli, communitatis et hominum ciuitatis Sedun., huicque me subscripsi et signo meo consueto signaui in testimonium veritatis.

Signet du notaire.

2372

Garde du château de la Soie.

1384, 29 août.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Petrus de Rarognia et Heinzmandus filius naturalis petunt ab episcopo 2000 florenos auri pro custodia castri Sete ; assignat circa 1500 lb. super ualle Annivesii. 29 augusti 1384.

[1] En blanc.

2373

Pierre de Rarogne et ses fils, ennemis de l'évêque de Sion et du comte de Savoie.

1384, 29 août.

Documents sur le Vallais (M. Bordier), t. II. Ex libro variorum.

Nos Edoardus episcopus Sedun. et Amedeus comes Sabaudie. Cum Petrus de Raronia domicellus, dnus Guillelmus canonicus et Petermandus de Raronia, eius filii naturales et legitimi, et Henzmandus filius naturalis contra nos multas offensiones fecerint, occupando castra, villa, passus et varia loca ecclesie Sedun. hostiliter capiendo. 29 augusti 1384.

Caetera desunt.

2374

L'évêque de Sion maintient Pierre de Chevron dans la possession du vidomnat, de la sénéchalie et de ses autres fiefs malgré la commise encourue.

Conthey, 1384, 31 août.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 20.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gratia Sedun. episcopus, comes et prefectus, notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis quod cum questio mota et orta fuerit inter nos, nomine nostro et mense nostre episcopalis Sedun., ex una parte, et nobilem virum dnum Petrum de Chiuronis militem et dilectum fidelem nostrum, nomine suo et dne Catharine eius consortis, etiam nomine Pernete filie Perrodi de Bastia quondam vxoris Joannis filii dicti dni Petri, ex alia parte, super eo videlicet quod nos dicebamus et asserebamus et proponebamus quod vicedominatus et officium senescallie Sedun., juraque et pertinentie ipsarum ac etiam omnes alie res et possessiones feudales et de nostro feudo exeuntes per-

tinentes ipsi dno Petro, maxime de quibus mentio plenaria habetur in instrumento presentibus annexo[1]; item quod omnes res, bona et possessiones quas ipse tenet nomine Catherine eius consortis et nomine Peronete filie quondam Perrodi de Bastia vxoris dicti Joannis filii sui naturalis, nostre mense episcopali sunt echeita, appropriata, devoluta et commissa, ex eo quod homagia, seruicia, redditus, tributa, placita et vsagia pro ipso nobili debita tempore a jure et a consuetudine patrie Vallesii statuto minime fuerunt facta, soluta siue reddita ; propter que et alia quam plura dicebamus omnes res feudales predictas et quecumque tenet a nobis et mensa nostra episcopali, fore et esse commissa, appropriata, excheita, et deuoluta, eaque nobis tradi, deliberari et expediri ex causis predictis et aliis quam plurimis allegatis. Dicto dno Petro in contrarium dicente quod homagia, seruicia, tributa, placita et vsagia pro ipsis debita fuerunt facta et soluta et quod ipse res feudales et alie res a nobis mouentes non sunt commisse seu excheite. Tandem nos dicte partes, nominibus quibus supra, ad pacem deuenimus prout infra. Cupientes tandem et volentes nos dictus episcopus dictum dnum Petrum Chiuronem, eius consortem et dictam Peronetam gratiosis fauoribus pertractari, attentis eorumdem et dni Petri militis seruiciis et obsequiis incessanter nobis et ecclesie nostre per eumdem impensis et que non desinunt impendi per eumdem, eapropter dicto dno Petro de Chiurone, dilecto militi et fideli nostro, presenti et acceptanti pro se et nominibus predictis, rattificantes, confirmantes et approbantes omnia et singula contenta et declarata, omnem commissionem et excheitam nobis spectantem et pertinentem quouismodo vsque ad diem presentem quacumque causa, ratione et titulo in rebus et bonis omnibus predictis et] de quibus supra mentio habetur, perti-

[1] Dans la collection d'où je l'extrais, cet acte en suit un autre, sur le même sujet, du 1er mars 1344. Voir *Documents*, t. IV, p. 373.

nentibus ipsi dno Petro et dictis dne Catherine et Peronete per presentes pro nobis et successoribus nostris remittimus, donamus gratiose. Quittantes et donantes eidem dno Petro eius meritis predictis attentis omnes retentas et remansas omnium et singulorum seruiciorum, placitorum, tributorum, reddituum et vsagiorum in quibus nobis teneri posset vsque ad diem presentem, confitentes nos pro predictis esse vsagiatum vt decet. Quiquidem dnus Petrus per pactum expressum vult, consentit et mandat Petro de Rarognia dno Anniuisii, quod idem Petrus instrumentum quod habet indemnitatis..... de quadam florenorum quantitate in qua dilectus dnus Henricus de Blanchis pro nobis erga eundem dnum Petrum est efficaciter obligatus, eidem domino Henrico dilecto canonico et officiali nostro Sedun. reddat et restituat cancellatum et annullatum. Vltra volentes, precipientes et mandantes quod Humbertus de Chiurone, eiusdem dni Petri filius, officio dicte senescallie, jurium et pertinentiarum eiusdem, de qua senescallia et officio nobis pridem fidelitatem fecit et homagium et de ipsis fuit, vt decet, inuestitus, libere et sine contradictione vtatur, prout in instrumento presentibus inserto alias fuit declaratum. Actum in Contegio, die vltima augusti, anno Dni M°CCCLXXXIIII°, presentibus Aymone et Philippo de Poypone, testibus ad premissa vocatis, cum appensione sigilli nostri in testimonium premissorum.

2375

Obligo passato da Edoardo di Savoia, vescovo di Sion, a favore del conte Amedeo di una somma per servizi resi al detto vescovo in unione a Galeazzo Visconti per ricuperare Sion, con ipoteca di questa cita e di alcuni castelli dipendenti da quel vescovato.

1384, 2 octobre.

Nic. Blanchi. Le materie politiche relative all'estèro degli archivi de stato piemontesi, p. 85.

2376

Testament de Jean Bonier.

Sion, 1384, 4 octobre.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons, N° 33.

* Anno Dni M° CCC° LXXXIIII° die IIII mensis octobris, Seduni, infra turrim dni Petri de Montheolo militis, Johannodus Bonier ciuis Sedun. testamentum suum nuncupatiuum fecit per modum qui sequitur. Sepulturam suam eligit in cimisterio capelle beati Petri appostoli, ita quod si magna ecclesia beate Marie Sedun. recuncilliaretur, in cimisterio eiusdem vult corpus suum et ossa sua transferri et portari cum suis predecessoribus, retro capellam beati Michaelis in dicta ecclesia dotatam. Item legauit decem sol. Maur. redditus annui pro suo anniuersario anno quolibet faciendo, offerendos in panibus et candelis per altaria ecclesie beate Marie Sedun. et capelle beati Theoduli die anniuersarii sui, casu quo reconcilliabuntur. Et si forsan dicte ecclesia et capella non reconcilliarentur, quod absit, ipsos decem sol. vult distribui sacerdotibus et clericis qui super tumba sua dicta die de ipso facient commemoracionem. Et ego Hugonetus de Trons clericus, etc.

2377

Rodolphe de Rarogne et Catherine d'Ornavas font une donation pour augmenter la fondation faite par Jean Rodier pour l'entretien d'un chapelain à Naters.

Naters, 1385, 15 février.

Archives de Valère.

* In nomine Dni Amen. Anno incarnacionis eiusdem millesimo CCC° octuagesimo quinto [1], indictione VIII, die XV

[1] Quoique ce document soit daté d'après l'année de l'*incarnation* nous

mensis februarii, in villa de Narres, in domo Johannis Gruonach de Narres, cum quondam Johannes Rodier domicellus inter alia ordinauerit in testamento suo vno sacerdoti missam celebranti sexaginta tres sol. Maur. annui seruicii, postmodum dnus Georgius Matricularius, curatus de Aragnon, cui dicta elemosina per quondam nobilem Agnesam de Ornauas, filiam quondam Jontzelini de Ornauas, vigore dicti testamenti, laudatione Nycolai de Ornauas mariti sui, tradita fuerat, et Jacobus Lutzo de Hecdorne super feudis sitis apud Maseckon dictam elemosinam augmentauerunt quinque solidos seruicii ; item quondam dnus Johannes Mullers super bonis suis apud Narres addedauerit octo sol. Maur. seruicii ; hinc est quod nunc nobilis vir Rodulfus de Rarognia, filius dicte dne Agnese et Katerine de Ornanas, deliberantes inter se dictam elemosinam non fore cum tanto titulo dotatam quod vnus sacerdos cum ipsa dote bene valeat sustentari, in honorem altissimi creatoris et specialiter in honorem Sancte Crucis et beati Stefani martiris de nouo ordinauerunt prelibatas elemosinas vni sacerdoti missam secundum ordinacionem infrascriptam celebranti super altari Sancte Crucis constructo in ecclesie beati Mauricii de Narres, ydeoque dicti Rodulphus et Katerina augmentauerunt dotem dicte donacionis in hunc modum : Primo dictus Rodulfus donauit quinquaginta sol. Maur. seruicii. Item dicta Katerina de Ornauas donavit viginti sol. Maur. seruicii. Item addedauerunt dicte donacioni viginti sol. Maur. seruicii, quos dnus Georgius predictus ordinauit ad dictam donacionem. Item dictus dnus Georgius et quondam Nycolaus de Ornauas dederunt ad dictum altare domum dicti dni Georgii cui dicitur Goenimershus cum orto retro sito. Item ordinauerunt omnes alias elemo-

croyons qu'il ne faut pas prendre ce mot à la lettre, mais suivre le style *natal* seul usité en Vallais et cela d'autant plus que l'indiction 8me correspond à l'année 1385.

sinas donatas et donaturas ex nunc in perpetuum sacerdoti pro tempore dictam donacionem regenti totum illud quidquid dicto altari donatum extetiterit vel in futurum dari contigerit, saluis condicionibus in hiis tractatibus inscriptis, videlicet quod dictus dnus Rodulfus de Rarognia et sui legitimi heredes, de consensu dicte Katerine et suorum heredum, dictam elemosinam dare valeant et debeant vni sacerdoti ydoneo theotonico, alia beneficia non habenti in ecclesia de Narres, qui moram continuam habeat in villa de Narres et vitam ducat castam et honestam, qui sit obligatus se adiuuare ad diuina officia in dicta ecclesia de Narres, et qualibet ebdomada idem sacerdos in salutem animarum predictarum celebret super dicto altari tres missas, die dominico de Trinitate post offertorium, die lune pro defunctis, die veneris de Sancta Cruce et vnam omni septimana in capella construenda per dictum Rodulfum. Quibus sic actis dictus Rodulfus, laudatione dicte Katerine sororis sue, tanquam collator, dictam donationem dedit et cessit dno Johanni Jacobi de Narres ad vitam suam tantum, recipienti et promittenti premissa ordinata complere. Item dictus dnus Johannes Jacobi rector dicti altaris et successores sui teneantur omni die quo missam habuerint in dicto altari, indutis humerale, alba, stola et manipulo cum aqua benedicta ante altare spargere et deuotas preces cum psalmis penitencialibus in salutem animarum dotatorum et fidelium defunctorum Deo fundere cum collecta *Fidelium*, et postmodum induere casulam ad missam sacram celebrandam. Testes Johannes Antlius rector capelle de Mont, dnus Nycolaus vicarius de Glisa, dnus Johannes Schuolo presbiter, etc.

Carolus.

Ad maioris autem roboris firmitatem dnus Karolus curatus verus et perpetuus ecclesie et cure de Narres, premissa omnia confirmat, sigillumque suum apponit.

Karolus.

Nos vero Guillermus de Rarognia episcopus Sedun. premissa omnia per roborem sigilli nostri laudamus. Datum die XII mensis februarii, anno Dni M° CCC nonagesimo tercio.

Les deux sceaux pendants.

2378

Guynfred de Silanengo, curé de Vex et d'Hérémence, remet à Jean Pallet une partie de ce que celui-ci lui doit pour la ferme de ces églises.

Valère, 1385, 19 mars.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons.

* Anno Dni M°CCC°LXXXV°, die XIX marcii, in castro Valerie. Cum dnus Guynfredus de Silanengo canonicus Sedun., curatusque ecclesiarum parochialium de Vex et de Heremencia, adcensauerit dictas ecclesias spacio V annorum Johanni Pallet de Vex clerico precio XLVI flor. boni auri et ponderis anno quolibet, hinc est quod dictus curatus, videns et considerans dictas suas ecclesias et earum bona, terras et possessiones fore distructas et dissipatas propter guerram vigentem inter dnum Amedeum comitem Sabaudie et communitates Vallesii, dictam quantitatem XLVI flor. admoderauit tam pro anno presenti quam pro toto tempore futuro durante dicta censa ad XL flor. Item idem curatus confessus fuit se recepisse a dicto Johanne plenam solucionem de dictis XL flor. huius primi anni. Et ego Hugonetus de Trons, etc.

2379

Simon Murman vend des terres aux religieuses du Mont-de-Grace à Viesch.

Viesch, 1385, 23 avril.

Archives de la paroisse d'Ernen, Db. 18. Copie de M. F. Schmid.

* Anno Dni M°CCC°LXXXV°, indicione VIII, die XXIII mensis aprilis, in villa de Vies, in orto sanctimonialium

Montis Gracie de Vies, Symon Murman de Wylere confessus est se vendidisse pro quatercentum quinquaginta flor. Salomee de Blicingen et Margarete de Reckaltre, monialibus Montis Gracie de Vies, vnam possessionem sitam apud Vies, cui dicitur Staldo, cum duobus aliis sectoriis prati supra sitis, que eciam taxata sunt circa VI sectoria prati, item pomerium situm sub via publica et supra aquam albam, item vnum casale am Stalden inter vias vndique, item eciam alia que dictus venditor prius emerat a dictis emptricibus, excepta domo sita sub cimiterio ecclesie sancti Johannis Baptiste, cum suo casali et orto et circuitu. Testes Martinus Borter de Reckingen, Anthonius am Ryede, etc. et ego Johannes Grasso de inferiori Aragnon clericus, auctoritate imperiali notarius, etc.

2380

Rodolphe de Barogne, donzel, est nommé châtelain de Naters par Edouard de Savoie, évêque de Sion.

Sion, 1385, 9 octobre.

Liber inscriptus: Generalia, f. 132.

Nos Edduardus de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, notum facimus vniuersis presentes literas inspecturis quod nos, attendentes et considerantes probitatem, legalitatem, sufficientiam, industriam et nostrum commodum ac mense episcopalis Sedun., quam habemus et habetur erga Rodolphum de Barognia domicellum, eundem Rodulphum constituimus, stabillimus et ordinamus castellanum nostrum ecclesie nostre de Narres ac mandamenti ac resorti eiusdem sine jurisdictionis, quamdiu nobis placuerit et nostre fuerit voluntatis, ad exercendum dictum officium et jura nostra et ecclesie nostre Sedun., per-

quirendum seruicia, redditus, placita et alia nostra vsagia, leuandum, recuperandam, petendum et exigendum, sub salario centum librarum Maur. pro primo anno et pro subsequentibus annis quandiu benefecerit et nostre fuerit voluntatis. Tamen tenetur secum habere et tenere decem bonos clientes et audaces, qui sibi iuuent jura dni et juriditionem perquirere et exercere. Item volumus et sibi concedimus et commitimus quod possit marciare banna et frewerias, super quibus per eum marciatis accipiat pro qualibet libra tres sol. Maur., super illis quos dictus (Rodulphus) seu alter eius nomine voluerit marciare, pro qualibet libra duos sol. Maur. Volumus etiam quod omnes clame sint dicti Rodulphi castellani pleno jure, de quibus clamis et dictarum partium freweriarum et bannorum nolumus quod nobis aliqualem reddat computum et rationem. Qui quidem Rodulphus nobis promisit et super sancta Dei euangelia jurauit et sub obligacione omnium bonorum suorum quorumcunque dictum officium bene et fideliter exercere, jura nostra quecunque perquirere et justitiam delinquentibus quibuscunque quotienscunque ad notitiam suam delicta peruenerint, nemini parcendo vel excusando, facere, nec non pretextu dicti officii aliquem opprimere vel grauare sine causa vel indebite, et etiam de receptis et exactis per eundem Rodolphum castellanum nostrum de Narres bannis et freweriis marciatis bonum et legalem computum et legittimam rationem quolibet anno reddere tempore quo fuerit requisitus. Mandantes autem tenore presentium vniuersis et singulis nostris fidelibus subditis et aliis quibuscunque personis, quatenus dicto Rodolpho castellano nostro de Narres pareant, obediant efficaciter et intendant tanquam vero nostro castellano absque alio mandato a nobis super hoc expectato, insuper eidem nostro castellano soluant realiter atque tradant ea in quibus nobis singulis annis tenentur vel quomodolibet poterunt teneri, et nos de his que sibi tradent et soluent nostro

nomine, ipso existente castellano nostro, soluimus et quittamus. Et ad hoc fuerunt presentes dnus Petrus de Montheolo miles, dnus Henricus de Blanchis de Vellate, canonicus et officialis noster Sedun., et Philippus de Poypone scutifer noster, vocati ad premissa. Actum in castro nostro Maiorie Sedun., die VIIII mensis octobris, anno Dni millesimo CCCLXXXV° cum appositione sigilli nostri in testimonium premissorum.

Jo^es^ Panicii.

2381

Monitoire de l'évêque de Sion contre son receveur d'Ernen, qui avait négligé de payer des redevances dues au chapitre de Sion.

Sion, 1385, 14 novembre.

Archives de Valère, Bb, 19, copie vidimée du 6 juin 1447.

Edduardus de Sabaudia, Dei gracia episcopus Sedun., curato vel vicario de Conches salutem in Dno. Cum in computo nobis reddito per dnum Willelmum in Platea, curatum de Aragno, recuperatorem nostrum in parrochia de Aragno, deduxerimus viginti octo sol. Maur. debitos super taliis maiorie nostre de Aragnon capitulo Sedun., item viginti sol. distribuendos die festi sancti Mauricii debitos super taliis dicte nostre maiorie, legatos per bone memorie dnum Philipum episcopum Sedun., predecessorem nostrum, item quatuor lb. debitas super taliis nostris de Buyn pro anniuersariis dnorum Aymonis de Castellione et Bonifacii de Challant, predecessorum nostrorum, quas quidem quantitates pecunie sic per nos deductas dicto dno Willelmo in suo computo, prout soluisse debuisset ante festum Apparitionis Dni nuper preteritum, de quo non modicum miramur, quare vobis mandamus sub pena excommunicationis, quam in vos ferimus in hiis

scriptis, nisi feceritis quod mandamus, quatenus nostri pro parte dictum dnum Willelmum moneatis, quem nos etiam per presentes monemus ut ipse infra quindecim dies proximos a publicatione presentium, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, reliquos quinque pro tercio et peremptorio termino, terna et canonica monitione premissa assignamus, soluat et realiter satisfaciat de dictis pecunie quantitatibus procuratoribus capituli et cleri ecclesie nostre Sedun. sub pena excommunicationis, quam in ipsum dnum Willelmum ferimus in hiis scriptis nisi fecerit quod mandamus, alioquin lapsis dictis XV diebus ipsum in ecclesia vestra excommunicatum a nobis publice nuncietis. Et si de huiusmodi nostra monitione sentiat se grauatum, ipsum assignetis coram nobis vbicumque fuerimus ab aqua Morgie superius ad quintam diem post publicationem presentium, nisi feria, etc., hora vesperorum, ostensurum de eius grauamine. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die XIIII mensis nouembris, anno Dni CCC° LXXXV°. Reddite litteras sigillatas. Henricus officialis de mandato dni. Nichil oppositum contra. Datum XXII die nouembris per Willelmum de Bos(sonnens) presen..... dni officialis.

2382

Le pape Clément VII confirme le traité de paix conclu entre le comte de Savoie et l'évêque de Sion, d'un côté, et le chapitre de Sion et les patriotes du Vallais, de l'autre.

Avignon, 1386, 18 avril.

Archives du canton du Vallais, volume intitulé : *Traités entre le Vallais et la Savoie*, f. 80.

Clemens episcopus, servus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sincere deuocionis affectus quem dilectus filius

nobilis vir Amedeus comes Sabaudie ad nos et Romanam gerit ecclesiam promeretur, vt his que pro vtilitate sua et bono pacis et concordie ecclesiarum et ecclesiasticarum et aliarum personarum ac terrarum et hominum earum proinde facta sint et illibata permaneant, partes nostre solicitudinis adhibemus. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dicti comitis peticio continebat quod, cum dudum inter memorabilem fratrem nostrum Eduardum episcopum Sedun. et quondam Amedeum comitem Sabaudie, dicti dni Amedei comitis genitorem, ex vna parte, et capitulum ecclesie Sedun. ac homines ac compatriotas tam ciuitatis Sedun. quam aliorum locorum Vallesii, diocesis Sedun., ex altera, super eo quod episcopus et comes, capitulum, homines et compatriote predictorum Turbillionis, Sete et domus Maiorie et Castellionis in Vallesio castra ad dictum episcopum et suam mensam episcopatus Sedun. pertinentia, quod quidem castrum Castellionis de feudo dicti comitis, vt asserunt, extitit, de facto capi fecisse, Turbillionis, Sete et domus Maiorie castra predicta detinuisse et detinere indebite occupata ac Castellionis castrum predictum funditus diruisse, ipsosque capitulum, homines et compatriotas guerram ipsis episcopo et comiti, homines ipsorum capiendo et depredando, loca ipsius dni comitis ignis incendio ponendo et diruendo, fecisse asserebant, quod guerre, dissensiones et questionum materie exorte fuissent, tandem inter episcopum et comitem genitorem, ex parte vna, et capitulum et homines et compatriotas predictos super premissis et eorum occasione, ex altera, certe composicio et concordia ac transactio et ordinaciones interuenerunt, in quibusquidem composicione et concordia idem episcopus volens euitare ne patria et ciuitas Sedun. vltra per dictum comitem genitorem in ruinam et destructionem, occasione iniuriarum sibi per dictos capitulum, homines et compatriotas illatarum, poneretur et eisdem patrie et hominibus succurrere cupiens, vt

dicebat, de voluntate et consensu capituli predictorum ac nobilium et communitatum terre Vallesii inter cetera castrum, villam, mandamentum, territorium Martigniaci, Ardonis, Chamosonis et omnia alia et singula bona et jura que habebant dictus episcopus et ecclesia Sedun. ab aqua que dicitur Morgia inferius, prout dicta aqua fluit ad Rodanum, cum ipsorum pertinenciis vniuersis, ipsi comiti genitori tradere, quittare, cedere et totaliter liberare pro se et heredibus et successoribus quibuscunque promisit, et voluit quod perpetuo essent dicti comitis et sibi et heredibus suis ex causa transactionis et concordie predictarum remaneant. Quasquidem composiciones, concordiam, transactionem et ordinaciones ac omnia capitula in eis contenta prefati capitulum ad sonum campane loco et more solitis congregatum ratificauerunt, approbauerunt et sancire promiserunt, prout in quodam publico instrumento inde confecto, cuius tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur. Quare pro parte dicti Amedei comitis fuit humiliter supplicatum vt premissis supplicacioni, concordie, transactioni, ordinacionibus, promissionibus, ratificationi et approbacioni ac aliis in dicto instrumento contentis robur confirmacionis addicere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicacionibus adducti, huiusmodi composicionem, concordiam, transactionem et omnia et singula que in dicto instrumento habentur rata et grata habentes, illa ex certa sciencia confirmamus et presentis scripti de patrocinio communimus supplen(tes) omnes affectus sequi justos meminimus in premissis. Tenor vero dicti instrumenti talis est : (*Suit le traité du 21 août 1384.* Voir p. 284.) Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostre ratihabicionis, confirmacionis et supplecionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit incur-

surum. Datum Auenione, decimo quarto calendas maii, Pontificatus nostri anno VIII.

B. Trepaire.

2383

Accord entre le chapitre de Sion et Jean Portier de la Soie au sujet de la garde du Château de Tourbillon, dont ce dernier avait été chargé pendant la guerre.

Sion, 1386, 28 avril.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons, N° 33.

Anno Dni M° CCC° LXXXVI°, indicione IX, die XXVIII mensis aprilis, in castro Maiorie Sedun., coram nobili et egregio milite dno Petro Rewerie, balliuo terre Vallesii, meque notario publico et testibus infrascriptis, propter hoc specialiter constitutis venerabilibus viris dnis Guillelmo Guidonis cantore Sedun., Henrico de Blanchis, Johanne de Bruxatis, Ardicino de Bruxatis, Johanne de Aragnon et Clemente de Wlpens. canonicis Sedun., nominibus suis et venerabilis capituli Sedun., ex vna parte, et Johanne Porteri Sete ex altera; cum discordia verteretur seu verti speraretur inter ipsas partes super eo videlicet quod dictus Johannes Porteri dicebat et proponebat contra et aduersus dictum capitulum quod olim in tractatu pacis celebrate inter reuerendum in Christo patrem et dnum dnum Edduardum de Sabaudia, Dei gracia episcopum Sedun., et illustrem et magnificum principem dnum Amedeum, Sabaudie comitem, ex vna parte, et communitates terre Vallesii, ex altera, dictum capitulum soluere debebat et promiserat vigore dicti tractatus dicto Johanni Porteri missiones et expensas dudum per dictum Johannem Porteri factas et sustentas pro garnissone et custodia castri Turbillionis tempore guerre et dissensionis vergentis inter dictas partes, videlicet a die XXII mensis aprilis, anno Dni currente

M° CCC° LXXXIIII°, vsque ad diem XXII mensis augusti proxime sequentis, prout in quodam publico instrumento confecto super dicto tractatu manu Mermeti Rongeti clerici, notarii publici Bellicensis diocesis, dictus Johannes asserebat contineri, quas missiones et expensas dictus Johannes existimabat ascendere in summam veram ad ducentos quinquaginta flor. et sex den. Maur., vltra ceteras flor. et pecunie quantitates sibi solutas uel soluere promissas per dictos dnos episcopum et comitem pro venda victualium repertorum in dicto castro Turbillionis tempore expedicionis dicti castri in tractatu predicto facte, prout in quodam rotulo papireo per dictum Johannem producto dicte missiones et expense particulariter denotantur et describuntur. Ad que responderunt dicti canonici, quibus supra nominibus, ad predicta minime teneri racionibus infrascriptis. Primo quia, quando dictum castrum Turbillionis seu custodia eiusdem expedita fuit dicto Johanni Porteri vnacum Henrico de Rarognia domicello, ordinatum extitit quod missiones et expense custodie dicti castri fierent de et super bonis et rebus ecclesie seu mense episcopalis Sedun. et non super bonis uel rebus dicti capituli. Item quia dictus Johannes Porteri, tempore quo habebat custodiam dicti castri, habuerat plura emolumenta et plures obuenciones, frewerias spectantes et spectantia dicto castro seu castellano dicti castri, de quibus nullum computum habuit dictum capitulum, super quibus emolumentis et freweriis dicebant dicti canonici, quibus supra nominibus, dictas missiones et expensas fore factas. Item quia certe gentes et parrochie Vallesii debent et tenentur ad custodiam dicti castri, que gentes ipsum castrum custodierunt absque aliquo salario. Item quia dicte missiones et expense ad tantam quantitatem per tantum temporis spacium pro dicta custodia ascendere non poterant, prout extitit petitum. Item quia dictus Henricus de Rarognia dicebat dictas expensas et missiones tanquam castellanus dicti castri tunc

temporis fecisse et sustinuisse et ipsas petebat idem Henricus sibi solui, certisque et pluribus aliis racionibus et de causis per ipsos canonicos, quibus supra nominibus, propositis et allegatis. Tandem dicte partes ad pacem, finem et concordiam perpetuo valituram per manus dicti dni balliui tanquam medii et certorum aliorum amicorum per ipsas partes electorum deuenerunt in hunc modum qui sequitur. Videlicet primo quod dictum capitulum debeat et teneatur dare et soluere dicte Johanni Porteri ibidem presenti sex viginti et tres flor. boni auri et ponderis nomine et ex causa concordie dictarum expensarum et missionum, soluendos per terminos infrascriptos, videlicet medietatem in proximo festo natiuitatis Dni nostri et aliam medietatem in festo Pasche proxime sequenti. Quam vero florenorum quantitatem prenominatus dnus Ardicius, procurator et procuratorio nomine dicti capituli, de consensu et voluntate ceterorum canonicorum superius nominatorum ibidem presentium, promisit per suum juramentum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum dicti capituli dare et soluere dicto Johanni Porteri ibidem presenti et recipienti terminis predictis. Item actum extitit inter ipsas partes quod dictus Johannes tenetur et promisit per juramentum suum ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, dictum capitulum de dicta quantitate superius soluere promissa erga omnes et singulas personas indempne penitus obseruare. Item actum extitit inter ipsas partes quod si in futurum reperiatur dictum Johannem Porteri, tempore dicte custodie dicti castri Turbillionis durante, habuisse uel marciasse aliqua emolumenta uel aliquas obuenciones seu frewerias racione dicti castri uel custodie eiusdem, aut aliquid de bonis mense episcopalis, quod illa emolumenta, obuenciones uel frewerie

deducantur et deduci debeant de dicta florenorum quantitate, et si vltra dictam quantitatem excederint, quod de ipsis dicto capitulo computare teneatur, et ipsi capitulo predicta salua remaneant. Que omnia et singula premissa dicte partes promiserunt, videlicet dicti canonici quibus supra nominibus eorum bonis fidibus, et dictus Johannes Porteri per juramentum suum predictum rata, grata, firma et valida habere perpetuo et tenere et non contra facere uel venire. Testes ad hec fuerunt vocati et rogati videlicet prenominatus dnus balliuus, Nantermetus Machy eius scutifer, Jo. de Castellione, domicelli, Johannes de Postella ciuis Sedun., Jo. maior de Heremencia et ego notarius infrascriptus. Post hec vero, anno et indicione quibus supra, die secunda maii, in choro ecclesie Valerie prenominati dni canonici campane sono more solito congregati, capitulantes et capitulum facientes, predicta in dicto instrumento contenta laudauerunt et ratifficauerunt, prout melius et forcius potuerunt, excepto vero dno Aymone Bynfa qui predicta inhibuit et contradixit, presentibus Cristino de Puteo, Martino de Places de Vex, Nycholeto mistrali de Nas, Martino de Canaberiis de Loy et me Hugoneto Trons ciue Sedun., notario publico, qui, etc.

2384

Rodolphe de Gruyère, bailli du Vallais pour l'évêque, et les commissaires de la comtesse de Savoie vendent les biens de feu Jean Portier de Sion à Nicod Curbadi.

Sion, 1386, 24 septembre.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons, N° 33.

* Nos Rodulphus de Grueriis, balliuus Vallesii pro dno Edduardo de Sabaudia, episcopo Sedun, Jacobus Championis legum doctor et miles et Johannes de Blonay balliuus Cha-

blasii, commissarii in hac parte a dna Bona de Borbonio comitissa Sabaudie specialiter deputati, notum facimus quod nos, nomine dni episcopi et dne comitisse predictorum, vendimus Nychodo Curbadi de Villanoua domicello hereditatem, res et bona omnia Johannis Porteri de Seduno quondam, que idem temporis mortis sue seu ipsius detencionis habebat, prefato dno episcopo, ipsius Johannis Porteri exigentibus demeritis, judicata et omnino pertinentia, et hoc pro trecentis flor. veteribus auri boni ponderis. Quam quidem florenorum quantitatem eidem Nychodo tradimus in deductionem stipendiorum suorum sibi debitorum pro custodia castri Turbillionis, sub condicione quod dictus Nychodus vsagia et tributa pro eisdem bonis debita quibus debentur, vnacum quantitatibus pecuniariis relicte et filie dicti Johannis legitime debitis soluere teneatur. Datum Seduni, in castro Maiorie, die XXIIII mensis septembris, anno Dni M° CCC° LXXXVI, sub sigillis nostris in testimonium premissorum.

On trouve aux *Archives de la cour des comptes à Turin* les comptes de Rodolphe, fils du comte de Gruyère « baillivi et capitanei pro dno (comite Sabaudie) et vicarii in spiritualibus (leg. temporalibus) et rectoris dni episcopi in civitate Sedun. et in omnibus locis, villis et castris atque districtibus tocius episcopatus Sedun. a Morgia prope Contegium superius, ac eciam custodis et castellani castrorum et burgi Sete et Maiorie supra Sedunum » du 13 septembre 1386, « quibus die et anno fuit per dnum, nominibus suo et dicti dni episcopi Sedun. dictorum locorum baillivus, capitaneus, vicariusque, rector, custos et castellanus constitutus » jusqu'au 16 octobre 1387, « quibus die et anno dnus (comes Sabaudie) expedivit dictum baillivatum Valesii dno episcopo Sedun. per manus ejusdem Rodulphi de Grueria, ut asserit, qui de dicto episcopatu tunc de voluntate dni debuit possessionem recepisse ad requisicionem gencium dicti episcopatus. »

(Commun. de M. V. Van Berchem.)

L'acte précédent du 24 septembre 1386 est le dernier, à notre connaissance, dans lequel Edouard de Savoie paraît comme évêque de Sion. On sait qu'il fut transféré à l'archevêché de Tarentaise et la plupart des historiens placent cette translation au 19 mars 1386, d'après un extrait des registres du Vatican.

Cette [illegible]
Sion [illegible]
tion [illegible]
[illegible]

Cette [illegible]
de [illegible]
la [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
si l'on [illegible]
[illegible]
19 [illegible]
[illegible]
Sion [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
inférieure [illegible]
[illegible]
[illegible]
et la [illegible]
évêque [illegible]
du pape [illegible]
Sion. [illegible]
[illegible]
agir officiellement [illegible]
dans une grande [illegible]
siège de l'évêché [illegible]

2385

Mermer Pradoz vend une vigne à Jeannette d'Anniviers, veuve du donzel Jacques Tavelli.

Granges, 1386, 23 novembre.

Archives de la ville de Sion.

* Anno Dni millesimo CCCLXXXVI, die XXIII mensis nouembris, apud Granges, in castro, Mermerius Pradoz commorans apud Granges vendidit nobili mulieri Johannete filie quondam nobilis et potentis viri Jacobi de Aniuesio, relicteque Jacobi Tauelli domicelli, quamdam vineam sitam in territorio dou Glouier ou Fryou, supra vineam Francesie vxoris Nantelmi vicedni de Martignyaco, et hoc precio octo lb. tresdecim sol. et quatuor den. bon. Maur. semel, et pro quatuor sextariis vini redditus et duobus sol. seruicii cum placito, in quibus de dicta vinea dictus venditor annis singulis dicte nobili Johannete tenebatur. Quam vineam prefatus Mermerius asserebat sibi datam fore in augmento feudi sui per dnum Edduardum Sedun. episcopum. Et ego Johannes Galesii notarius, etc.

2386

Bone de Bourbon, comtesse de Savoie, remet aux gens d'Orsières les peines et les amendes infligées antérieurement par ses officiers à l'occasion des biens mobiliers des enfants impubères et des frères indivis, morts sans testament.

Ripaille, 1386, 14 décembre.

Archives de la commune d'Orsières.

Nos Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, notum facimus vniuersis quod cum castellanus noster Sancti Brancherii et Intermontium et alie gentes nostre et illustris filii nostri

carissimi comitis dicerent et proponerent vice nostra contra homines communitatis et parrochie Orseriarum omnia et singula bona mobilia, garnimenta et vtensilia quorumcumque impuberum et indiuisorum fratrum ab intestato morientium ad nos et dictum filium nostrum in solidum pertinere debere ex forma libertatum et franchesiarum eisdem hominibus per dnos Sabaudie comites hactenus concessarum, quodque dicti homines ea omnia et singula longis retrofluxis temporibus ceperunt et sibi occupauerunt latenter in nostrum et dicti filii nostri non modicum preiudicium et jacturam, quorum occasione multi ex hominibus predictis, factis inquisicionibus et processibus super hiis et oblatis ipsarum copiis et terminis defensionum prefixis per Guillelmum Fabri, notarium nostrum comissarium super ipsis deputatum, in multis pecuniarum quantitatibus nobis dandis per consilium nobiscum Ripaillie residens sentencialiter extiterunt condempnati, et contra ceteros culpabiles processus et inquisiciones de nouo fieri proponerentur per comissarium nostrum predictum et penis et multis modis variis artarentur ; dicti homines dicebant et proponebant ex aduerso bona mobilia, garnimenta uel vtensilia petita ad nos uel dictum filium nostrum minime pertinere debere, cum nonquam per nos uel gentes nostras ea bona petita uel requisita fuerint temporibus retrolapsis, sintque in possessione non soluendi seu tradendi petita, ut supra, tanti temporis discursu quod hominum memoria in contrarium non existit, et si et vbi ad ea condempnati fuerunt, hoc factum et pronunciatum extitit indebite et iniuste, maxime cum impuberes decedentes juris disposicione sint inhabiles modis quibuslibet ad testandum, et sic eis sentencia siue mulcta imponi non potuit, qui sibi ipsis infancie ignorancia subvenire non possunt, quia tales a natura penam aliquam non merentur, et cum super ipsa et bonis ipsorum jam fierent execuciones occasione condempnacionum huiusmodi, dicti homines fecerunt nobis

humiliter supplicari ut apud eos super hiis agere beniuole dignaremur. Nos quippe in rectam et veram consideracionem deductis gratis seruiciis que dicti homines nobis et dictis dnis comitibus et curialitatibus nostris in transitibus montium hactenus impenderunt et impendunt temporibus opportunis, attendentes eciam quod si et quidquid euenit occultatum uel retentum fuit, illud contingit ex culpa et negligencia officiariorum nostrorum, volentes eosdem homines fauore beniuolo pertractare, dictos homines mares et mulieres dicte parrochie Orseriarum cuiuscumque status, gradus, condicionis et etatis existant, eorumque res et bona de predictis omnibus et singulis in dictis inquisicionibus et processibus contentis, ac eciam de dictis condempnacionibus ac de omnibus et singulis que dicti homines masculi et femine, puberes et impuberes et alii cuiuscumque status, etatis et condicionis existant, eciam omnes qui in dictis inquisicionibus non nominati fuerunt, habuisse et recepisse qualitercumque potuerunt de bonis et rebus mobilibus se mouentibus, garnimentis et vtensilibus dictorum parrochianorum uel aliorum in dicta parrochia mortuorum, pro toto tempore preterito vsque ad diem presentem, dependentibusque et emergentibus ex eisdem, nostro et dicti filii nostri nomine soluimus penitus et quittamus, penasque et banna omnia que eisdem hominibus predictorum racione uel causa infligisse poterant uel debebant, eisdem hominibus de speciali gracia et de certa sciencia totaliter remittentes, ita quod ea omnia et singula bona mobilia, vtensilia, garnimenta et se mouentia que dicti homines aut antecessores sui habuerunt et receperunt de bonis mobilibus, sicut supra, vsque nunc, eisdem hominibus et successoribus suis remaneant pleno jure. Mandantes harum serie bailliuo, judici, procuratori Chablesii et Gebennesii, castellano Sancti Brancherii et Intermontium et ceteris officiariis nostris presentibus et futuris uel eorum locatenentibus, quatenus gra-

ciam, remissionem et quittacionem nostras presentes et cetera supradicta teneant, attendant firmiter et obseruent, in nullo contrafaciant uel opponant, nec quidquam ab inde occasione premissorum a predictis hominibus petant uel exigant, seu peti uel exigi paciantur, quinymo quecumque pignora et bona capta, leuata et sequestrata occasione predictorum restituant atque reddant, et manum nostram et filii nostri predicti in ipsis appositam tollant et amoueant indilate, quam et nos tenore presentium amouemus, et eosdem homines in suis bonis vsibus, juribus et antiquis consuetudinibus manuteneant et deffendant. Pro quibus omnibus et singulis quingentos florenos auri boni ponderis Alamanie veteres ab ipsis hominibus manu dilecti secretarii nostri Anthonii Fabri, thesaurarii hospicii nostri, qui nobis inde computare debebit, habuisse et recepisse confitemur, de quibus eos soluimus et quittamus cum pacto solempni de vlterius non petendo. Datum Ripaillie, die XIIII mensis decembris, anno Dni MCCCLXXX sexto.

R.lras port. Jes Rauais.

Per dnum presentibus dnis
Aymone de Chalant,
Ja. de Mouxiaco et
Perrodo Fabri.

A l'acte pendaient deux sceaux dont l'un est tombé et l'autre, en cire rouge, est fruste.

2387

Testament de Guillaume de Châtillon, chevalier, seigneur de Larringe.

Colombey, 1387, 16 janvier.

Archives de la famille La Vallaz, à Sion.

* Anno a natiuitate Dni millesimo tercentesimo octuagesimo septimo, indictione decima, die decima sexta mensis

januarii, vir nobilis dnus Guillelmus de Castellione miles, dnus Larringii, infirmus corpore testamentum suum nuncupatiuum ordinat per modum inferius annotatum. Eligit sepulturam suam infra ecclesiam beate Katerine in Thoueria Aquiani situatam, in tumulo dni Guillelmi de Castellione quondam patris ipsius testatoris, etc. Item legat capelle per dictum dnum Guillelmum eius patrem in honorem Eucaristie Christi fondate infra ecclesiam beate Katerine supradictam viginti lb. Gebenn. veterum semel ad opus ipsius capelle et rectoris eiusdem, qui rector vnam missam singulis epdomadis pro remedio ipsius testatoris celebrare teneatur. Item legat ecclesie parochiali beati Desiderii de Colomberio decem lb. Maur. semel. Item legat Jaquete vxori sue, filie Bosonidi dicti Duc(er) de Subtus Grion, ad vitam ipsius domum quamdam sitam apud Colomberium vocatam Torneta, etc ; item medietatem omnium garnimentorum et vtensilium ipsius testatoris in domo habitationis eiusdem testatoris de Colomberio existentium ; item sex lb. Maur. annuatim. Item cum idem testator dederit eidem dne Jaquete centum florenos auri boni ponderis veteres in augmentum dotis sue in contractu matrimonii, sicut in instrumento recepto per Nycodum Besanczon de Estauayer notarium, die decima tercia mensis januarii, anno Dni M° CCC° octuagesimo septimo continetur, hinc est quod dictus testator eamdem quantitatem assignat dicte dne Jaquete super quamdam peciam terre, etc. Item Katerinam ipsius testatoris filiam quam habuit a dna Jordana filia dni Aymonis de Nauass(ella) militis quondam, prima vxore ipsius testatoris, nunc vxorem dni Ludouici douz Freyney, heredem sibi instituit in quantitate dotali dicte Katerine constituta in contractu matrimonii celebrati inter dictam Katarinam et Reymundum Badderici quondam, primum virum ipsius Katerine, item et in quantitate eidem Katerine constitute in contractu matrimonii inter ipsam et Ludouicum predictum

celebrati, necnon in centum flor. auri semel. Item Johannem ipsius testatoris filium, quem suscepit a dna Jaqueta vxore sua supradicta, heredem sibi instituit in domo forti Larringii et in omnibus rebus quas habet in tota parochia Larringii tam castro, mero, mixto imperio, juridicione omnimoda, hominibus, homagiis, talliis, etc. Item Guillelmum filium ipsius testatoris, quem suscepit a dna Jaqueta vxore sua memorata, heredem sibi instituit in domo de Colomberio et in omnibus rebus quas habet in castellania Montheoli et in parochia Allii, in totoque Chablasio et in tota diocesi Sedun., tam domibus, vineis, terris, hominibus, homagiis, censibus, juribus, etc. Item dictos Johannem et Guillelmum heredes sibi instituit pro equali portione in domo ipsius testatoris, orto et pertinentiis sitis in Thoueria Aquiani. In omnibus autem aliis bonis superius non legatis in tota dyocesi Gebenn. et alibi heredes sibi instituit predictos Johannem et Guillelmum eius filios pro equali portione. In casu autem quo alterum dictorum fratrum decedere contingeret ante tempora pubertatis uel postea sine liberis legitimis, eo casu superstitem sic decedenti substituit dictus testator. Item casu quo dictos filios ambos decedere contingeret nullis relictis liberis legitimis, eo casu legat terciam partem omnium bonorum ipsius testatoris altari per ipsum testatorem fondato in ecclesia beate Katerine de Thoueria, quod altare situatum est a parte stagni desuper dictam ecclesiam existentis, quod altare ex nunc vult sub nomine sanctorum omnium nuncupari. Item eo casu legat Hugoneto filio dni Petri de Montheolo, si tunc viuat, alioquin Guillelmo ipsius Hugoneti filio domum cum torculari et orto sitam apud Allium, item vineam in territorio de Allio. Curatores autem Johannis filii ipsius testatoris esse constituit Hugonetum filium dni Petri de Montheolo supradictum, Anthonium fratrem ipsius Hugoneti, domicellos, Nycodum Besanczon de Estauayer et Franciscum Richardi de Aquiano

notarios, omnes insimul et quemlibet eorum pro se et in solidum. Tutores autem Guillelmi filii ipsius testatoris esse constituit, dum idem Guillelmus fuerit in pupillari etate et post pupillarem etatem, curatores eiusdem Hugonetum et Anthonium filios dicti dni Petri de Montheolo, Nycodum Besanczon et Franciscum Richardi supradictos. Datum et actum apud Colomberium, in domo habitationis, in camera ipsius testatoris, presentibus testibus dno Johanne Quarterii curato Colomberie, Bartholomeo de Arbignyons, domicello, etc. Et ego Guillelmus Fabri de Aquiano clericus, etc.

Parchemin annexé au précédent.

Anno Dni millesimo CCCLXXXVII°, die decima mensis junii, apud Aquianum, in assisiis eiusdem loci, ad quam diem nos Perrodus Fabri, judex in Chableysio et Geben. pro ill. principe dno nostro dno Amedeo Sabaudie comite, citari fecimus heredes dni Guillelmi de Castellione militis, dni Larringii condam, et testes qui presentes fuerunt cum dnus miles testamentum suum condidit in scriptis et ceteros qui sua crediderint interesse visuros fieri publicacionem testamenti memorati, nos judex predictus dictum testamentum publicamus et contenta in eodem palam et publice in nostris assisiis alta voce et intelligibili legi fecimus. Qua publicacione sic facta, quia publice vtile est postrema hominum judicia firma esse et ea produci per judices ad effectum, ea propter cum per tenorem dicti testamenti appareat quod dictus milles liberis suis in dicto testamento descriptis Franciscum Richardi de Aquiano tutorem et curatorem constituit cum quibusdam aliis, cum illa clausula « et quemlibet eorum in solidum », prefatusque Franciscus in nostri presencia constitutus eandem tutelam et curam pecierit sibi auctoritate judiciaria confirmari, nos judex predictus decernimus dictum Franciscum

fore tutorem et curatorem, etc. Datum in assisiis Aquiani, die et anno quibus supra.

Sceau pendant.

2388

Le chapitre de Sion, qui avait nommé Humbert de Chevron châtelain de Sierre, refuse de lui faire expédier l'acte de cette nomination.

Valère, 1387, 5 mars.

Archives de Valère, Registrum M. Barberii.

Anno Dni M°CCC°LXXXVII, indicione X, die V mensis marcii, in praleto ante castrum Vallerie, in mei notarii, etc., constituti venerabiles viri et discreti dni Guillelmus Guyon cantor Vallerie, Ardichinus de Brusatis, Petrus de Vosserye, Jo. Panicii, Borcardus de.....[1], Jo. de Aragnon, Jo. de ....., canonici Sedun., nomine eorum et aliorum canonicorum Sedun. ibidem absentium, ex vna parte, et Humberto de Chivrone, filio nobilis et potentis dni P. de Chivrone militis, ex altera, idem Humbertus dixit et cum matura deliberacione requisiuit prelibatis dnis canonicis quod dum ipsi canonici dictum Humbertum instituerint et constituerint, jamdiu est, castellanum castellanie de Siro per concessionem littere eorumdem canonicorum sub certis condicionibus, prout in dicta littera debentur contineri, illam litteram dicto Humberto vellent expedire ad finem quod dictus Humbertus possit secure exercere officium dicte castellanie de Siro, et quod de redditibus et seruiciis quos recuperaret, non redderet computum nisi dno episcopo venienti uel predictis canonicis. Qui quidem canonici responderunt omnes vno editu quod nolebant aliquid recipere de redditibus episcopatus et

[1] En blanc dans le registre.

quod non erant parati expedire eidem Humberto litteram dicte castellanie, ymo pocius de dicta castellania dictum Humbertum quictabant et penitus soluebant dicto Humberto dictam quictacionem act^te re^te, tali condicione quod non sit in preiudicium dicti Humberti uel suorum. Testis Roletus de Tavel.

2389

Bone de Bourbon, comtesse de Savoie confirme la vente faite par ses commissaires à Nicod Curbadi.

Ripaille, 1387, 19 avril.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti de Trons, N° 33.

* Nos Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, notum facimus vniuersis quod nos, visis litteris nostrorum commissariorum presentibus annexis[1], nostro et illustris filii nostri carissimi comitis nominibus, pro nobis et successoribus nostris, dictas litteras et contenta in eis Nychodo Curbadi laudamus et confirmamus, etc. Datum Ripallie, die XIX aprilis, anno Dni M°CCC°LXXXVII°. Per dnam presente dno Jo. de Conflens, Michaele de Croso.

2390

Pierre de Lova ayant renoncé à un fief qu'il tenait de l'hospice du Mont Joux, le prévôt de cette maison accorde la jouissance viagère du même fief à l'épouse du dit Pierre.

Meillerie, 1387, 1er août.

Archives du Grand-Saint-Bernard, Grand-Saint-Bernard, liasse 7, N° 8.

Nos Aymo, patriarcha Jherosolimitanus et prepositus domus Montis Jouis, notum facimus vniuersis quod cum Per-

[1] Voir l'acte du 24 septembre 1386, p. 311.

retus de Loua de Concisa a nobis teneret certas res mouentes de nostro homagio feudi et emph(itheosis) et eas dno Petro de Villaris, priori Martigniaci, procuratori nostro generali, quittauerit et dimiserit, eo videlicet quod eas non poterat facere tenere nec cultiuare propter eius debilitatem et senectutem sui corporis, ac eciam pro eo quod non poterat facere nobis dictum homagium, prout de dicta quittatione constat per quoddam publicum instrumentum receptum per Stephanum de Ria de Thonon notarium publicum, datum anno Dni MCCCLXXXVI, die XVI februarii, dictusque Perretus supra ipsis rebus assignauerit et assetauerit Agnessone eius vxori decem lb. Geben., quas confessus fuerat se habuisse et recepisse ab eadem Agnessona de ipsius dote, prout dicta Agnessona informauit dictum dnum Petrum procuratorem nostrum per instrumenta. Hinc est quod nos volentes dicte Agnessone graciam facere specialem, ipsas res per presentes dicte Agnessone, ad vitam suam duntaxat et non vltra, remittimus et concedimus in recompensacionem et solucionem dictarum decem lb. et omnium jurium que habere posset in eisdem rebus, ita tamen quod post ipsius vitam dicte res ad nos seu successores nostros reueniant et reducant libere, absque aliqua turbacione uel exaccione quouismodo facienda. Promittimus nos bona fide nostra contra predicta non venire. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Datum in domo nostra Melereie, die prima mensis augusti, anno Dni M° CCC° LXXXVII°.

Sceau endommagé.

2391

Pierre de Monthey, chevalier, vend à l'orfèvre Pérégrin une tour située à Sion.

Sion, 1387, 23 août.

Archives de Valère, Registrum M. Barberii.

* Anno (Dni millesimo CCC° LXXXVII°, indicione) X^a^, die XXIII mensis augusti, in ciuitate (Sedun.)..... nobilis vir dnus Petrus (de Montheolo miles) vendidit, finauit et concedit Peregrino (aurifabro) et Binfe vxori sue quamdam turrim lapideam domificatam cum quibusdam casamentis, ortis et plateis circumcirca dictam turrim sitis, quodam vico intermedio, sitam Seduni loco dicto en Citaz, iuxta viam publicam tendentem versus castrum Valerie ab vna et superiori et occidentali parte, et casalia dni episcopi Sedun. et domum Agnessete relicte Johannis Porterii Sete, que domus mouet a venerabili capitulo Sedun., ab alia et inferiori parte, et iuxta domos Johannis Clarmont, Anthonii Fabri d'Ucogny et Mauricii de Salleins, quas emerunt a prefato dno Petro milite ab oriente, cum fondis, juribus, etc., et hoc pro precio sex viginti flor. boni auri et ponderis legitimi, uel septem sol. pro singulo flor. de moneta cursibili per patriam Vallesii. De quo quidem precio prefatus dnus Petrus ad instanciam dictorum coniugum emptorum se tenet pro contento et soluto. Testes dnus Johannes de Warone, curatus Sancti Germani de Savesia, Roletus de Tavel domicellus, Johannes maior de Hermencia, etc.

M. Barberii.

Qui Peregrinus et Binfa conjuges confessi sunt se debere predicto dno Petro militi sex viginti flor. soluendos per ter-

minos infrascriptos, videlicet infra proximum festum sancti Martini yemalis quadraginta flor., et in sequenti festo Rogationum quadraginta flor., et in sequenti festo sancti Martini yemalis alios quadraginta flor. Actum ut supra.

Soluit predictus Peregrinus ad plenum dictum militem de predicta quantitate, etc., die IX februarii, anno LXXXIX, Contegii.

Le registre du notaire a été mouillé et le milieu de la page est entièrement pourri.

L'acte ci-dessus est précédé d'un acte du 19 sept. 1381 et suivi d'un autre du 15 août 1382; mais comme il est daté de la Xme indiction, il doit être du 23 août 1387.

Voir l'acte du 9 févr. 1389.

2392

Traité de paix entre le comte de Savoie et la commune de Louèche.

Salquenen, 1387, 9 octobre.

Archives du canton de Vaud, Valais N° 6, original et copie.

In nomine Dni, Amen. Anno natiuitatis eiusdem millesimo tricentesimo octuagesimo septimo, indictione decima sumpta cum anno, die nona mensis octobris, apud Sarqueno in Valesio, in prato sito retro ecclesiam Sancti Johannis Jherosolimitani, presentibus illustri dno Ludouico de Sabaudia, necnon viris potentibus et egregiis dnis Rodulpho dno comite Gruerie, Hugone dno Grandissoni, Johanne de Corgenone dno de Meilliona, Stephano de Balma dno Sancti Dyonisii, Stephano Guerrici, Petro de Muris, Jacobo Championis, legum doctoribus, Petro Reuoyre, Johanne de Verneto et Bonifacio de Chalant, marescallis Sabaudie, militibus, necnon Petro Rucier, Perrodo Blagnier et Johanne Martini de parrochia Leuce et Perrodo Grimenchi de Sarqueno, testibus ad

hec vocatis specialiter et rogatis, per hoc instrumentum publicum cunctis appareat euidenter quod cum inter illustrem principem dnum dnum Amedeum comitem Sabaudie, ex vna parte, et communitates Valesii, ex altera, aliquales discordie, inimicicie, rancores et odia diu regnauerint et existant, ex quibus guerre et infinita dampna hinc inde secuta fuerint et secute, multorum corporibus hostiliter interfectis, multis villis et forensibus domibus ignis incendio concrematis et multis scandalis aliis subsecutis, cumque prefatus dnus comes, nuper in vltramontaneis partibus existens, auditis aliquibus offensionibus sibi, subdictis eius et patrie Valesii de nouo illatis hostiliter sine causa, ad has partes Valesii hiis diebus accesserit in multorum equitum, nobilium ac peditum comitiua pro conuincenda malicia nonnullorum rebellium ecclesie Sedun., qui eidem dno comiti, subditis suis et patrie offensiones intulerant et inferri procurauerant sine causa, hinc est quod constitutis in presentia dictorum testium et nostrum notariorum infrascriptorum, videlicet Micheleti de Croso de Monte Miliano secretarii prefati dni comitis, et Perrodi Perruchodi de Leucha, Sedun. dyocesis, stipulantium et recipientium omnia et singula infrascripta ad opus et vice partium subscriptarum et aliorum omnium et singulorum quorum interest aut interesse poterit in futurum, prefato dno comite, ex vna parte, et Petro saltero, Theodolo Perroneti alias a la France, Perrodo Aymonis, Aymone de la Luuina, Perrodo de Vico, Roleto dou Mancheto juniore, Roudino Aymonis, Willermodo Fasani, Perrodo Magnini et Roudino Fabri de Leucha, sindicis et procuratoribus communis et hominum dicti loci, parrochie ac villagiorum eiusdem loci, vt de ipsorum sindicatu et mandato patet instrumento cuius tenor infrascribitur, ex altera ; prenominati procuratores et sindici suis propriis, sindicario et procuratorio nominibus quibus supra, supplicauerunt humiliter prefato dno comiti ut eis et singulis

ipsorum ac omnibus communitatibus aliis Vallesii que in pace presenti incluse fuerint, parcere, misereri et indulgere dignaretur omnes offensiones et grauamina quas et que aduersus prefatum dnum comitem, eius terras et subditos per fluxa tempora temere et hostiliter intulerant, et quod communitatem et homines loci et parrochie predictorum dignetur clementer suscipere et tenere iu sua bona gracia pariter et amore, offerrentes se, suis et nominibus quibus supra, ex nunc imperpetuum esse et esse velle et debere veri fideles et obedientes episcopo et ecclesie Sedun. Item prefato dno comiti et eius perpetuo successoribus humiliter reuereri, ut boni vicini et confederati ipsius dni comitis prout infra. Et versa vice ipse dnus comes et eius successores predicti dictas communitates amicabiliter tractare teneatur et debeat, et vlterius vtraque pars honores et comoda hinc inde procurare et facere totis viribus, inutilia possetinus euitando. Quorum supplicacioni prefatus dnus comes fauorabiliter annuens, nolens odiis odia cumulare, sed agere misericorditer cum eisdem, ex eius certa voluntate, participato multorum militum et fidelium suorum consilio, pro se et suis heredibus et successoribus vniuersis, prenominatis de Leuca et eorum singulis ac aliis communitatibus supradictis misertus est et pepercit et eos ad suam beniuolentiam et graciam clementer restituit et assumpsit, guerris, offensionibus atque dampnis expressis superius cessanter quittatis pariter et remissis. Consideratione quorum dicte partes ad pacem, finem et acordium venire volentes de et super guerris, inimiciciis, rancoribus, odiis, querelis et dissensionibus antedictis, aliquorum consiliariorum et fidelium prefati dni comitis et nonnullorum burgensium de Leuca spacioso interueniente tractatu, ad transactionis, pacis et tranquillitatis graciam in modum qui sequitur feliciter peruenerunt. Videlicet prefatus dnus comes pro se et suis heredibus, hominibus, subditis, eius confede-

ratis de Berno, adherentibus, valitoribus et sequacibus vniuersis, et dicti sindici et procuratores suis propriis ac sindicario et procuratorio nominibus communis et hominum parrochie de Leucha et a Leucha inferius et ceterorum omnium a Leucha superius, si qui in huiusmodi transactione et pace voluerint comprehendi, ac pro suis confederatis, adherentibus, valitoribus et sequacibus quibuscumque, primo transactum et compositum extitit, prout supra, videlicet quod prefatus dnus comes procurare teneatur et debeat erga sanctissimum dnum nostrum papam suo posse quod venerabilis dnus Humbertus de Billens, prepositus ecclesie Basiliensis, preficiatur in pastorem et episcopum ecclesie Sedun. pro refformacione videlicet status ecclesie Sedun. et patrie Vallesii memorate, et ad id quanto cicius poterit dabit operam efficacem. Item quod dicte communitates parrochiarum de Leucha et a Leucha inferius vsque ad Morgiam Contegii, et cetere omnes que in transactione et pace presentibus comprehendi et esse voluerint, dent et soluant, dareque el soluere realiter teneantur et debeant prefato dno comiti et suis heredibus et ad hec se debeant firmiter et efficaciter obligare triginta octo milia florenorum auri boni ponderis veterum, vel eorum valorem in moneta Mauriciensi, ad racionem sex sol. et octo den. Maur. pro quolibet floreno, terminis et per terminos qui sequntur, videlicet decem milia flor. infra proximum festum Natiuitatis Dni, alia decem milia ab inde in vnum annum proximum et continuum, et vlterius successiue eodem termino anno reuoluto tria milia flor., et sic annuatim tria milia vsque ad plenam et perfectam solucionem tocius quantitatis predicte, videlicet in loco Contegii, in pace et sine lite et aliqua excepcione juris uel facti sibi uel suis heredibus quomodolibet opponenda, vna cum dampnis, interesse, grauaminibus, missionibus et expensis quas et que per eundem dnum comitem fieri uel sustineri contingerit

occasione solucionum predictarum loco et terminis predictis non factarum, super ipsisque credere prefato dno comiti verbo suo simplici, omni alia probacione cessante. Pro quibus solucionibus omnibus attendendis et obseruandis, ut supra, dicte communitates, videlicet hee que in pace et transactione presentibus includi voluerint, dabunt et dare tenebuntur et debebunt prefato dno comiti hostagia sufficiencia et ydonea pro plena securitate omnium solucionum predictarum, pro rata videlicet singularum parrochiarum patrie Vallesii a Morgia supra, que ut supra includi voluerint in pace presenti, que hostagia recipiet et recipere debebit prenominatus dnus comes Gruerie vsque ad complementum solucionum predictarum, uel vsque aliam ydoneam de soluendo, ut supra, prestiterint caucionem. Item quod dicto dno Humberto de Billens in episcopum ecclesie Sedun. assumpto, idem futturus episcopus fieri et compleri faciat inquisiciones et processus contra et aduersus Petrum de Rarognia et omnes eius filios naturales et eciam legitimos super et de criminibus enormibus et offensis quas et que per lapsum temporis dampnabiliter commiserunt, et eis completis super eis ferri diffinitiuam sentenciam justicia mediante, ad quam sentenciam exequendam tam in personis quam in rebus prefatus dnus comes, si opus fuerit et requiratur per dictum futturum episcopum et omnes communitates parrochiarum Vallesii que includi voluerint in pace presenti, dictum futturum episcopum juuare debeant et fortem facere toto posse. Item quod bona dicti Petri (de) Rarognia, ut prefertur, per sentenciam confiscanda sunt et conuertantur in vtilitatem et comodum illorum de Leucha et aliarum communitatum predictarum, in exoneracionem videlicet triginta octo milium flor. predictorum, et si quid supersit in valore dictorum bonorum vltra quantitatem predictam, illud plus sit et conuertatur in vtilitatem et comodum dicti futturi episcopi et ecclesie Sedun. in

exoneracionem duodecim milium flor. de quibus erga prefatum dnum comitem se debebit efficaciter obligare. Item quod dicti dnus comes et communitates de Leucha et cetere que incluse fuerint in pace presenti, vt illam ratificauerint, a die presenti in antea intendant totis eorum viribus in destructionem et exterminium personarum Petri de Rarognia et filiorum suorum predictorum ac bonorum omnium eorumdem omnimodo cum effectu. Item quod dicti dnus comes et sindici Leuce, suis et quibus supra nominibus ac nomine et vice aliarum communitatum Vallesii que incluse fuerint in pace presenti et illam ratifficare voluerint, ut prefertur, promittant, jurent et firmiter se obligent et ex nunc promittunt altera pars alteri, jurant et bona sua obligant hinc inde specialiter et expresse quod ipsi seu aliquis ipsorum dictum Petrum de Rarognia et eius filios seu aliquem ipsorum nunquam recipient nec tenebunt in eorum uel alicuius ipsorum gracia vel beneuolencia, nec in eorum terris, villis, seu patria ipsos vel aliquem ipsorum receptabunt nec eis dabunt auxilium, consilium uel juuamen, quinymo si ipsos patrem et filios uel aliquem ipsorum habere valeant, ipsos personaliter capient et tenebunt, vt de ipsis valeat juxta ipsorum demerita plena justicia ministrari. Item quod prefatus dnus comes promittit sub juramento et obligacione subscriptis ex nunc prout ex tunc habita plena securitate de omnibus supra et infra scriptis tenendis et obseruandis et non ante reddere et realiter expedire futuro episcopo supradicto totam terram et castra ecclesie Sedun. cum omnibus juribus et pertinenciis dicte ecclesie, videlicet a Morgia supra. Item quod mediantibus omnibus supradictis et ex causa pacis et transactionis presentium fiant et ex nunc fiunt bone, firme et valide confederaciones et lige inter prefatum dnum comitem pro se et successoribus suis cum communitate et hominibus de Leucha et eorum sindicis, sindicario nomine predicto et

eciam nomine omnium communitatum et parrochiarum Vallesii qui in pace et conuentione presenti voluerint includi, valituris pro dictis partibus et successoribus earum perpetuo et vtriusque ipsarum contra et aduersus quascumque communitates et singulares personas partium Vallesii que nollent includi in composicione et pace presentibus et eas ratifficare contradicerent, prout superius est expressum, seu contra eam imposterum presumpserint attentare. Quas confederationes et ligam dictus futturus episcopus laudare et ratifficare tenebitur et debebit ad requisicionem partium predictarum uel alterius ipsarum. Item quod eo casu quod alique dictarum communitatum Vallesii seu aliqui ipsarum nollent includi in composicione presenti et eam contradicerent confirmare, omnes alie communitates que laudauerunt et ratifficauerunt dictam pacem, teneantur et debeant dare prefato dno comiti et suis successoribus ac suis gentibus p̄er loca et territoria sua passagium liberum, victualia necessaria juxta facultates locorum precio competenti ac juuamen et auxilium optimum contra et aduersus illos qui rebelles esse voluerint et recusauerint ratifficare dictam pacem, velut in hostes ecclesie, dni comitis et patrie Vallesii, si tamen prefatus dnus comes ad premissa facienda per dictas communitates Vallesii uel partem ipsarum requisitus fuerit in futurum, ratis tamen manentibus omnibus preter hec omnibus obligacionibus et conuencionibus supradictis. Quam pacem, finem et concordiam dicti dnus comes et sindici suis et quibus supra nominibus laudauerunt, emologauerunt et ratifficauerunt expresse eorum spontaneis voluntatibus, prout superius est expressum, et promiserunt vicissim altera pars alteri, solempnibus stipulacionibus interuenientibus hinc inde, per eorum corporalia juramenta tactis euuangeliis Dei sanctis, sub suorum obligacione bonorum mobilium, immobilium et dictarum communitatum presentium et futurorum quorumcumque, ministerio nostrum nota-

riorum infrascriptorum stipulantium et recipientium nomine et vice omnium et singulorum quorum interest et interesse poterit in futurum, presentem transactionem, pacem et concordiam et omnia et singula in presenti instrumento contenta habere et tenere perpetuo rata, grata et valida et contra ea uel ipsorum aliqua nullo tempore facere, etc. Renunciantes, etc. De quibus dicti dnus comes et sindici fieri voluerunt vnum et plura iustrumenta publica tenoris eiusdem per nos notarios infrascriptos. Tenor vero dicte procure est talis. In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo triscentesimo octuagesimo septimo, indicione vndecima sumpta in mense septembris proxime preterito, die nona mensis octobris, in villa Leuce, videlicet in cimisterio subtus ecclesiam parrochialem Leuce, in mei notarii et testium subscriptorum presencia propter ea que sequntur specialiter constituti homines et tota communitas de Leucha ad sonum campane more solito congregati, et per assignacionem diei presentis pro infrascriptis negociis feliciter explicandis facientes vniuersitatem et commune dicte parrochie, in qua communitate fuerunt plus quam due partes proborum hominum communitatis dicte parrochie, primo videlicet Perrodus dou Maynchet alias Brochy, Perrodus eius filius, Aymonodus Veyro, Andreas Praes, Willermodus Frederici, Anthonius Alliet, Johannes Franchodi, Willermetus Sartor, Willermodus filius quondam Willermodi de la Byola, Johannes Walandier, Johannes Nycolay, Theodulus Jenini, Johannes eius frater, Roletus Loratan clericus, Perretus Marchant, omnes de villa Leuce, Johannodus Joly, Johannodus Murenchi, Johannodus de Prato a leuescoz, Perrodus Blagner, Nycolaus filius quondam Vldrici Vceling, Johannes Giroldi a la Donna, Stephanus Bagnet, Jaquetus Thyebaud, Jacobus Grimenchy, Valzrodus filius condam Aymonodi Frederici de Sarqueno, Stephanus Perreti, Uldrion de Varona, Franciscus de Supra Viam de Varona, Johannes

Gracy de Varona, Roletus de la Murenchy, Johannes Hotto, Jacobus eius frater, Stephanus Evrart, Willermodus dou Plananno, Perrodus eius filius, Perrodous ou Meytro deys Clusettes, Perrodus Laudonere, Perrodus Rutier de Indes, Peter Chambo, Johannes Romant, Dominicus Carpentator, Perrodus Mathie, Roletus Curti de Indes, Stephanus Martini de Albignon, Johannes eius frater, Willermodus deys Fues de Albignon, Johannes Martini de Gottet, Peter Risso, Johannes Vero de Cabanis, Johannes In den Quindo, Stephanus Hatto, Johannes de Sasso et Antho de Cabanis, suis propriis nominibus et omnium et singulorum aliorum proborum virorum dicte communitatis parrochie Leuce pro nunc absentium, fecerunt, constituunt et faciunt suos certos, veros et indubitatos procuratores, sindicos et negociorum gestatores generales et speciales, videlicet Petrum salterium de Leucha clericum, Theodolum Perroneti a la Francza, Perrodum Aymonis, Aymonem de la Lowina, Rodinum Aymonis, Wynodum Feysan, Perrodum Magnyn, Rodinum Fabri, Perrodum de Vico, Roletum dou Maynchet juniorem, omnes burgenses ville Leuce et quemlibet ipsorum in solidum, ita quod non sit melior condicio occupantis nec deterior subsequentis, sed quod per vnum ipsorum inceptum fuerit, per alium seu alios mediari valeat et finiri, ad adeundum presenciam illustris principis dni Amedei comitis Sabaudie et eius venerabilis consilii cum eo residentis, cum eodem dno comite seu dicto eius consilio de concordia et pace tractandum, ipsam pacem et concordiam firmandum, promittendum, jurandum, paciscendum, obligandum, submittendum sese, bona eorum et dicte communitatis mobilia, immobilia, presentia et futura, hostagia danda pro plena securitate habenda, ligam et confederaciones inhiendum et firmandum cum prefato dno comite, et generaliter ad omnia et singula alia negocia tractanda, gerenda et facienda super premissis et circa premissa et quodlibet premissorum,

que sibi expedienda videbuntur et que dicti constituentes facerent et facere possent, si presentes omnes adessent, et que per quemlibet procuratorem et sindicum fieri possent et debent. Dantes et concedentes, etc. Promittentes, etc. Constituentes se fideiussores, etc. Testes sunt ad premissa vocati et rogati, videlicet Johannes dou Boriat de Syrro, Aymonetus de Torrente dicti loci, Peter de Varelly, Robertus de Montprouent et plures digni fide. Et ego Perrodus Perruchodi Suauis de Leucha, auctoritate imperiali publicus notarius, etc. Ego vero Micheletus de Croso de Montemeliano, Grationopolitan. dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, premissis omnibus vna cum testibus suprascriptis et Perrodo Perrochudi de Leucha notario infrascripto, dum sic fierent, ut supra scribitur, presens fui, hoc instrumentum publicum vnacum dicto notario recepi, ipsum scribi et leuari feci de meis prothocollis auctoritate michi concessa per dnum comitem Sabaudie, in eo manu propria me subscripsi, expediui, tradidi, ipsumque signaui in veritatis testimonium solito meo signo.

On trouve un récit de la guerre à laquelle se rapporte le traité de Salquenen dans les Chroniques de Savoie (*Monumenta historiæ patriæ*, SS. I, 377) et dans la Chronique du comte Rouge. (*Ibidem*, p. 515.) Ce récit n'est pas toujours d'accord avec les détails du présent traité.

2393

A la suite du traité précédent, le comte de Savoie renonce au traité antérieur avec les communes du Vallais.

Ripaille, 1387, 9 novembre.

Archives du canton de Vaud, Vallais, N° 6.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod cum dudum, dum exercitum nostrum magnificum haberemus ante ciuitatem Sedun., alique communitates partium

Valesii certas promissiones, conuenciones, pacta et obligaciones nobiscum fecerint, de quibus stant instrumenta publica, cumque nouissime nos dictus comes pacem, finem, concordiam et confederaciones validas, valituras perpetuo, fecerimus cum communitatibus antedictis, cum illis videlicet que in dicta pace voluerint comprehendi, per cuius pacis et accordii formam dictas promissiones, conuenciones, pacta et obligaciones alias pro tunc factas irritas, cassatas et cancellatas intelleximus, licet et forsan expressum et declaratum non fuerit in eadem, inde est quod nos comes prefatus, attendentes quod dicte communitates Valesii dictam pacem et concordiam tenere et obseruare desiderant et affectant, ad requisiciones et supplicacionem humilem earum nomine nobis factam super hiis, pro nobis et nostris successoribus vniuersis dictis communitatibus Valesii omnibus et singulis, que tamen pacem et concordiam antedictas illesas seruare et tenere voluerint, pro se et earum posteritatibus perpetuo dictas promissiones, conuenciones, pacta et obligaciones alias per dictas communitates seu singulares personas partium Valesii nobis factas dum ante dictam ciuitatem nostrum exercitum haberemus, facta nobis prius solucione plenaria de quinquaginta milibus florenis auri in dicta pace contentis, in quibus nobis tenentur tam futturus episcopus quam dicte communitates ex forma pacis et conuencionum predictarum, ex nunc pariter ex tunc quittamus, soluimus, cedimus et remittimus per presentes, item et omnia et singula jura et actiones nobis competentes et competentia et que nobis competere possunt et debent quacumque racione, titulo seu causa in terris, castris, villis, redditibus, rebus et bonis ecclesie Sedun. ab aqua Morgie Contegii supra, saluis et exceptis homagio et fidelitate, rebus et juribus ac feudo ad que et quas episcopus et mensa episcopalis Sedun. nobis et predecessoribus nostris sunt et fuerunt obnoxii et astricti quouismodo, item et totam

remanenciam et quantitates in quibus episcopus Sedun. et communitates predicte nobis teneri possent occasione precii castrorum et terre dni Anthonii de Turre et dni Johannis eius fratris, quam et que in partibus Valesii habere solent et que in augmentum predicte ecclesie empta fuerunt et conuersa, pace tamen nouissima et omnibus et singulis contentis in eadem ratis perpetuo manentibus et in esse. Bona fide promittentes pro nobis et nostris successoribus vniuersis predictis communitatibus in quarum fauorem presens quittacio conceditur, presentes quittationem, solucionem, remissionem et gratiam habere et tenere perpetuo ratas, gratas et validas et contra eas vel aliqua de eis nullo tempore facere, opponere vel venire, nec contra facere uel venire volenti in aliquo consentire, aut prebere consilium, auxilium uel fauorem. In quorum testimonium presentes litteras sigilli illustris dne et genitricis nostre carissime comitisse jubsimus apensione muniri. Datum Ripaillie, die nona mensis nouembris, anno Dni millesimo tercentesimo octuagesimo septimo.

Mich. de Croso.

Per dnum presentibus dnis Lud. de Sabaudia,
A. de Turre,
De Cossonay,
Octon. de Grandissono,
Jo. de Conflens,
et Ste. Guerrici.

Expedita iterum apud Massongier, die XI dicti mensis quoad clausulam facientem mencionem et quictacionem precii terre fratrum de Turre, presentibus dnis Ludouico de Sabaudia, Octone de Grandissono.

Fragment du sceau en cire rouge.

2394

Pour subvenir aux besoins de l'hôpital de Saint-Antoine fondé à Brigue pour les pauvres et les voyageurs, les communautés allemandes du Vallais décident de donner à l'avenir à cet établissement les aumônes qui jusqu'alors avaient été faites pour l'hôpital de Saint-Antoine de Viennois.

Brigue, 1388, 15 janvier.

Blätter aus der Walliser Geschichte, II^er^ Jahrg. s. 121.

2395

Humbert de Poypon, donzel, reconnaît avoir reçu 60 florins d'Antoine du Saviés et de Nicole veuve de Georges de Plans, qui ont payé cette somme comme cautions de Willencus de la Mugneressy.

Sion, 1388, 18 janvier.

Archives de Valère.

In nomine Domini nostri, Amen. Per hoc presens publicum instrumentum vniuersis et singulis pateat euidenter quod anno a natiuitate eiusdem Domini currente millesimo CCC° LXXX° VIII°, inditione XI cum anno eodem sumpta, die XVIII mensis januarii, in ciuitate Sedun., ante domum habitationis Anthonii dou Savies notarii publici, ciuis Sedun., in presencia mei notarii publici et testium infrascriptorum propter hoc specialiter constituti Humbertus de Poypone domicellus, Seduni residens, ex vna parte, et Anthonius dou Savies predictus et Nichola relicta Jorii de Planis ciuis Sedun., ex altera parte; cum dicti Anthonius et Nichola insimul et in solidum se constituerint principales solutores nomine Willenci de la Mugneressy contracte Siri et ad ipsius requisitionem erga predictum Humbertum de Poypone nomine decarcerationis ipsius Willenci, qui in manibus Guigonis de Asperomonte scuttifferi carceribus erat stricte mancipatus

pretextu guerarum modernarum, de sexaginta florenis auri boni et ponderis semel, velut lacius dicitur contineri in quodam publico documento confecto anno Dni M° CCC° LXXX° VII°, die XIII mensis octobris, per me notarium infrascriptum, et exinde dicti Anthonius et Nichola per bonorum suorum venditionem, distractionem et alienationem fuerint debite compulsi, instante dicto Humberto de Poypon, per castellanum Sedun. ad dicto Humberto soluendum dictam florenorum quantitatem, et eciam dictus Willencus fuerit sepius requisitus per dictos Anthonium dou Savies et Nicholam vt ipsos seruaret indempnes super dicta florenorum quantitate predicto Humberto soluenda, quod minime facere voluit dictus Willencus, ymo se ad partes remotas transtulit. Igitur dictam florenorum quantitatem pro dicto Willenco soluere infallibiliter opportuit, vt supra dicitur. Hinc est quod dictus Humbertus de Poypon domicellus non vi, non dolo, non metu nec fraude aliqua circumuentus, ymo sciens, prudens, spontaneusque, de suis juribus bene informatus, ut dicebat, confessus et in verbo veritatis publice recognouit se habuisse atque realiter recipisse a dictis Anthonio et Nichola presentibus dictos sexaginta florenos semel, siue pro singulo floreno septem solidos bone monete. Quittans..... Ad premissa fuerunt testes presentes Anthonius Aleti clericus, Martinus Poesa, Peregrinus aurifaber, ciues Sedun., vocati et rogati. Et ego Franciscus de Ayent clericus, ciuis Sedun., etc.

2396

Nomination et institution d'un recteur des trois hôpitaux de Sion.

Sion, 1388, 21 février.

Archives de Valère.

* In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo CCCLXXXVIII°, indicione XI^a^, die XXI^a^ mensis februarii, in

domo Maiorie apud Sedunum, pontificatus sanctissimi in Christo patris et dni nostri dni Clementis VII, diuina prouidencia sacrosancte Romane ac vniuersalis ecclesie summi pontificis, anno ipsius decimo, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod quam primum peruento ad scitum et auditum tam venerabilium virorum dnorum cantoris et aliorum canonicorum ecclesie et capituli, quam ceterorum hominum et personarum ciuium ciuitatis Sedun. infrascriptorum, ad quos prouisio, donacio et disposicio rectoris hospitalium infrascriptorum Sedun. fondatorum, et patronum dictorum hospitalium pertinet et pertinere debet, et non alicui alteri, tam ex vsu quam consuetudine, tamdiu in dicto loco Sedun. continue et inuiolabiliter observatis, quod de contrario hominis memoria non existit, quociens dicta hospitalia rectore carere et vacare contingit, quod ipsa hospitalia rectore carent de presenti per obitum dni Humberti Boniuardi, ultimi rectoris seu administratoris hospitalium ipsorum, hinc est quod propter infrascripta hii ad quos dicta prouisio et donacio dictorum hospitalium pertinet, videlicet vener. dnus Johannes Panicii de Sancto Ragneberto, canonicus dicte Sedun. ecclesie, qui fuit ebdomadarius dicte cathedralis ecclesie Sedun. in ebdomada seu septimana in qua dictus dnus Humbertus vltimus rector dicitur, videlicet sexta die mensis huius, obiisse et ad quem ebdomadarium et non alicui alteri prouisio hospitalis Sancti Johannis Sedun. nunc pertinet, tam ex vsu quam consuetudine, tamdiu, vt supra, super hoc obseruatis quod de contrario hominis memoria non existit. Item et comunitas hominum ciuitatis Sedun., videlicet Humbertus de Poipone domicellus, Roletus de Tauell, Hyanny Odoni dictus Pelegrins, Martinus Garachodi, Franciscus Dayent, Johannes de Posterla, Anthonius Gonterii, Johannes de Grangetes dictus Pitiz Johanz, Stephanus Dinimont alias Galfa et plures alii ciues et habi-

tatores dicte ciuitatis Sedun., nominibus suis et aliorum conciuium suorum, propter supra et infrascripta dictam comunitatem facientes et insimul infra stupam dicte domus Maiorie Sedun. conuocati et presentes, ad quos prouisio et donacio hospitalis Sancti Georgii Sedun., cuius hospitalis rectoris prouisio eis pertinet et non alicui alteri, prout supra. Attendentes dicta hospitalia vacare de presenti, cum huc usque de morte dicti dni Humberti vltimi rectoris dictorum hospitalium fuissent ignorantes et ob hoc volentes, prout semper per eos et non quemquam alterum solitum est, prout supra, dictis hospitalibus de sufficienti rectore seu administratore prouidere, vt jura ipsius conseruentur et in eis hospitalitas fiat et teneatur modo alias fieri consueto. Considerantesque dicti patroni et prouisores, rectores dictorum hospitalium sufficienciam, discrecionem et morum honestatem Jacobi Rongeti clerici, filii Mermeti Rongeti, secretarii illustris principis et dni dni comitis Sabaudie, eidem Jacobo, licet absenti michi tamen subscripto notario publico more persone publice ac dicto Mermeto Rongeti patri dicti Jacobi presentibus et recipientibus, dant, conferunt et comitunt regimen, gubernacionem et administracionem hospitalium predictorum, jurium, rerum, bonorum et reddituum et preisiarum spectancium ad hospitalia predicta, ipsumque Jacobum Rongeti faciunt, ordinant et constituunt per presentes verum rectorem, gubernatorem et administratorem dictorum hospitalium, reddituum, rerum, bonorum et jurium eorundem, et ipsum dicto regimini preferunt cum omnibus et singulis solempnitatibus et cautelis solitis et in talibus opportunis, de consensu et voluntate spectabilis viri Rodulphi de Grueria, balliui, locumtenentis et gubernatoris terre episcopatus Valesii pro reuer. in Christo patre et dno dno Humberto, Dei gracia episcopo et comite Valesii, presentis et huic rectoris constitucioni, donacioni et comissioni, quantum opus est et

fieri debet, nomine dicti dni episcopi Sedun. consencientis et consensum et auctoritatem prestantis. Et ita quod idem Jacobus seu dictus Mermetus pater eius pro ipso a die presenti in antea dicta hospitalia, redditus, res, bona et jura ipsorum tanquam verus rector administrare possit pro sue libito voluntatis, et quem Jacobum, videlicet me notarium subscriptum. dictum Mermetum ad opus dicti Jacobi, ponunt in possessionem realem dictorum hospitalium per tradicionem vnius libri missalis, quem dictus dnus ebdomadarius in manibus suis tenebat, ad illa habendum et regendum et quidquid de valore et exitibus ipsorum placuerit faciendum. Dictus vero Mermetus nomine sui filii supra dictum missale promisit et jurauit dicta hospitalia bene regere, in ipsis hospitalitatem consuetam facere, nichil alienare et de regimine dictorum hospitalium capitulo Sedun. videlicet cantori dicte ecclesie nomine capituli bonum computum reddere. Subsequenter et incontinenti canonici Sedun. ecclesie in choro ecclesie Valerie capitulantes omnia suprascripta rata et grata habuerunt. Acta sunt hec in locis predictis, presentibus prefato spectabili viro Rodulpho de Grueria, Girardo de Irlens, Hugone de Corberiis, Guillermo de Pontevitreo et pluribus aliis. Quibus actis et incontinenti ven. vir dnus Guillermus Guionis, canonicus et cantor ccclesie Sedun., de voluntate omnium predictorum adcessit vna cum me dicto notario et dicto Mermeto Rongeti ad hospitalia predicta seu casalia et capellam dictorum hospitalium, in quorum possessione corporali posuit dictum Mermetum nomine dicti sui filii.

Et ego Mermetus Barberii de Lausanna notarius, etc.

Nos vero Humbertus, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun., comes Valesii et prefectus, superius descripta et gesta de hospitalibus prescriptis, hospitaleque beate Marie Sedun. regendum cum hospitalibus predictis, cuius donacio et prouisio ad nos et nostram mensam episcopalem et non

alicui alteri pertinet et quod hospitale concessum fuit prefato Jacobo Rongeti per carissimum fratrem nostrum Rodulphum de Gruyeria [1], balliuum et locumtenentem nostrum Vallesii, laudamus et confirmamus. Datum vt supra.

Rey. Bonedici.

Sceau pendant de l'évêque.

2397

Bone de Bourbon, contesse de Savoie, ordonne au châtelain de Conthey de maintenir Ardizon, seigneur du château de Pont Saint-Martin, dans le libre exercice des droits de la majorie d'Ardon et de Chamoson.

Chambéry, 1388, 8 mars.

Original appartenant à M. DuLon, à Vevey.

Vobis serenissime principisse, dne dne Bone de Borbonio, comitisse, ac illustri et magnifico principi et dno dno nostro Sabaudie comiti, exponit humiliter Ardiczonus dnus castri Pontis Sancti Martini in valle Augusta, maiorque Ardoni et Chamosoni, dyocesis Sedun., quod ipse exponens racione officii dicte eius maiorie potest et ad eum pertinet per se seu per eius officiarios ad dictum officium maiorie exercendum per eundem deputatos et deputandos de omnibus penis, bannis, delictis, mulctis, criminibus et maleficiis quibuscumque ac de omnibus aliis causis et casibus perpetuo nunc et in futurum obcurrentibus et obcurrendis, ratione meri, mixti imperii et juridicionis omnimode in villis, finibus, districtu, pertinenciis et appendenciis locorum predictorum Ardoni et

[1] Le mot frère ne doit pas être pris à la lettre. L'évêque Humbert était uni par un double lien de parenté avec Rodolphe de Gruyère, fils du comte Rodolphe IV. Le père d'Humbert, Aymon de Billens avait épousé Eléonore fille du comte Rodolphe IV, et la sœur d'Aymon, Marguerite de Billens, avait épousé Jean de Montsalvens, oncle de Rodolphe IV.

Chamosoni componere, condempnare, marciare, componi, condempnari ac marciari facere impune, que omnia ad eum pertinent tam ex antiquis concessionibus per dnos episcopos Sedun. quondam predecessoribus ipsius Ardiczoni factis, a quibus dicti eius predecessores et ipse tenebant in feudum et sub homagio ligio dictum officium, salvo tamen vno homagio ligio vobis dno comiti et predecessoribus vestris per eundem maiorem et predecessores suos aliunde debito, quam eciam ex noua concessione seu ordinacione per vos prefatum dnum comitem presentibus plurimis consiliariis numero decem facta, de qua concessione seu jurium predictorum declaracione constat per vestras patentes litteras que vobis exhibentur, per quas mandastis castellano vestro Contegii et Saillionis, presenti et futuro, quatenus ordinacionem per vos factam continentem quod dictus exponens dicto officio maiorie modo predicto et supra declarato vtatur, eundemque vti permittat, nec ipsum idem castellanus in premissis turbet, impediat aliqualiter vel molestet. Verum cum castellanus Saillionis qui nunc est eundem exponentem turbet et impediat quominus dicto officio maiorie et juribus predictis modo et forma supra declaratis vtatur, certasque cridas et preconizationes publicas fieri fecerit, per quas homines et subdicti locorum predictorum dicto maiori in premissis juribus et circa premissa obedire recusant et contradicunt, ne penas in dictis cridis et preconizacionibus contentas committant. Eapropter supplicat vobis humiliter idem maior quatenus eidem de et super premissis de justo et breui remedio dignemini prouidere, ordinando et mandando, si placet, dicto castellano presenti et futuro, ne dictum maiorem aliqualiter turbet vel impediat, quominus dicto maiorie officio vtatur, vtique possit et valeat modo et forma supra declaratis, et quod iam dictam ordinacionem vestram vestri prefati dni comitis inuiolabiliter obseruet, cridas eciam et preconizaciones predictas per con-

trarias cridas et preconizaciones publicas mandando et faciendo, si placet, reuocari, attento quod dictus supplicans racione dicti maiorie officii ad homagium ligium vobis tenetur, quod homagium vobis fecit et prestitit, saluo tamen vno alio homagio ad quod aliunde vobis tenetur, et quod de dicto officio maiorie fuit idem supplicans per vos prefatum dnum comitem inuestitus, quodque de dictis condempnacionibus, concordiis, marciamentis et composicionibus computare vobis teneatur idem maior, attento eciam quod idem maior multa onera in (sic) pro gueris patrie vestre Sedun. et Tuchinorum pro vobis sustinuit et habuit ascendencia ad VI° flor. et vltra.

Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, dilecto castellano nostro Contegii seu eius locumtenenti salutem. Visa supplicacione suprascripta, eiusque tenore conuenienter attento, certis consideracionibus et ex causis nos ad hec mouentibus, vobis nostro et illustris dni Amedei comitis Sabaudie nati nostri carissimi nominibus expresse precipimus et mandamus quatenus Ardiczonum maiorem in dicta supplicacione nominatum in possessione sui officii maiorie, jurium et pertinenciarum eiusdem, de quibus dicta facit supplicacio mencionem, nullatenus turbetis, impediatis aut molestetis, seu turbari, impediri uel molestari per aliquem patiamini quouis modo, quin ymo ipsum in dicto officio eiusque juribus et pertinentiis vti et gaudere libere et pacifice permittatis. Si quid vero in contrarium feceritis, visis presentibus indilate ad statum pristinum cum effectu infallibiliter reducatis et reductum teneatis firmiter, donec a nobis contrarium super hoc receperitis in mandatis. Datum Chamberiaci, die octaua marcii, anno Dni millesimo CCC° LXXX^mo octauo, sub sigillo nostro in premissorum robur et testimonium veritatis.

Redd. litteras port.

G^mo M(ar)chi(andi.)

Per dnam comitissam predictam
presente dno Girardo dEstres
cancellario Sabaudie.

Sceau rouge pendant. (Cibrario e Promis, Sigilli. Tav. XV, N° 83.)

2398

Rodolphe de Gruyère, bailli du Vallais, remet à Jean Barsel et à Jean Evry les offenses qu'ils peuvent avoir faites contre la mense épiscopale pendant la dernière guerre.

1388, 19 mars.

Archives de Valère, Registrum M. Barberii.

Nouerint vniuersi presentes litteras inspecturi quod cum Jo. Barsel et Johannes Evry contracte de Ayent inculpati fuerint offendisse, tempore guerre Vallesii et ante nuper preterite, multipliciter contra mensam episcopalem et eius officiarios in pluribus locis, etc. dictis Jo. et Jo. contrarium asserentibus, hinc est quod nos Rodulphus de Grueria, balliuus Vallesii nomine reuerendi in Christo patris dni dni Humberti de Billens, episcopi Sedun., comitis et prefecti Vallesii, considerantes vtilitatem dicte mense episcopalis, facta eciam super premissis diligenti inquisicione et nil contra ipsos uel quemlibet ipsorum juste fore repertum, etc. prefatos Jo. et Johannem nomine prefati dni episcopi quictamus penitus et soluimus tenore presentium de omnibus offensis et malefactis contra dictam mensam episcopalem et eius officiarios qualitercumque per ipsos seu quemlibet ipsorum perpetratis seu factis, de toto tempore preterito vsque ad diem presentem, et promictimus eosdem tenere et habere prout alios probos homines dicte mense episcopalis Vallesii, donec aliud reperiatur per ipsos uel quemlibet

ipsorum in contrarium faciens. Promisit eciam dictus dnus balliuus predicta facere laudare prefato dno nostro episcopo Sedun., immediate quando dnus episcopus prefatus fuerit in patria Vallesii. Promittentes nos prefatus dnus balliuus omnia et singula predicta attendere, etc. Datum sub sigillo nostro presentibus Johanne de Prez, Guillelmo de Pontevitreo, Stephano bastardo de Orons, Roleto de Tavel, domicellis, Perreto de Capella, Perreto Evry, die XIX mensis marcii, anno Dni millesimo CCC°LXXXVIII°.

M. Barberii.

Qui quidem Jo. Balsel et Jo. Evry confitentur se debere prefato dno balliuo nomine prefati dni episcopi XL flor., ad rationem VI sol. et VIII den. pro singulo flor., nomine et ex causa cuiusdam concordie inter ipsos die presenti facte, soluendos infra proximum festum sancti Martini yemalis, etc. Actum ut supra.

M. Barberii.

2399

Bone de Bourbon, comtesse de Savoie, remet aux gens d'Orsières toutes les commises qu'ils avaient encourues et confirme toutes les mutations de fiefs.

Chambéry, 1388, 22 mars.

Archives de la commune d'Orsières.

Nos Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, notum facimus vniuersis quod, quia Johannes de Arculingio procurator noster Chablasii et Gebenn. dicebat et proponebat, vice nostra et illustris filii nostri carissimi comitis, contra et aduersus homines, habitatores et personas ville nostre et parrochie Orseriarum, mandamenti nostri Intermontium et Sancti Brancherii, quod ipsi omnes seu eorum quamplures te-

nent et possident, tenuerunt et possiderunt, ac ipsorum predecessores et illi a quibus causas habuerunt et raciones, plures res, possessiones, redditus, bona et jura aliqua de feudo et alia de emphitheosi nostris existentes et existentia, et ad eos ab anno Dni millesimo CCCLXX secundo, et a die vltima mensis decembris, quibus anno et die fecerunt dicti homines similem concordiam cum bone memorie dno nostro Sabaudie comite, ut apparet suis litteris patentibus eisdem hominibus datis et concessis, deuenerunt seu ad ipsorum quamplures, tam videlicet ex vendicionibus, empcionibus, donacionibus, cessionibus, successionibus, legatis, institucionibus, transactionibus, composicionibus, affeudacionibus, albergacionibus, dotium assignacionibus, in solutum dacionibus, obligacionibus, ypothecacionibus, quam aliis pluribus et diuersis titulis, contractibus atque causis. Dicebat eciam dictus noster procurator, nostro et dicti filii nostri nomine, quod dicti nostri homines et persone ville communitatis et vniuersitatis loci predicti seu eorum quamplures tenent et possident vigore dictorum contractuum seu alterius eorumdem plures hereditates, res, bona et jura plurium hominum nostrorum nobis homagia, seruicia et placita debentium, que homagia et placita prenominati tenentes et possidentes non possunt supportare nec desseruire apud nos et nobis ipsa placita et seruicia non soluerunt, et potissime dicta homagia non possunt facere, supportare et deseruire, cum forte ipsi seu eorum aliqui nobis aliunde ad aliud homagium seu alteri persone teneantur, et alia quam plurima proponebat et dicebat dictus noster procurator contra homines et personas parrochie et uille predictarum, propter que et homagia, placita et seruicia non prestita et soluta, dictorumque contractuum seu aliquorum ex ipsis racione et pretextu qui sibi uel pluribus ex ipsis non fuerunt per nos uel alterum nostro nomine laudati, nec de dictis rebus, posses-

sionibus, bonis, redditibus et juribus per nos inuestiti, laudemiaque nobis pro ipsis rebus et bonis et preciis seu extimacionibus eorumdem debitis nobis non soluerunt tempore opportuno. Dictus noster procurator asserebat et dicebat dictas res, possessiones, bona, hereditates, redditus et jura tenere uel habere sine nostri dispensacione non posse. Contra que proposita et allegata, ut supra, per dictum procuratorem dicti homines, habitatores et persone dicebant, proponebant et se excusabant de assertis, petitis et propositis per ipsum, ut supra, maxime de commissionibus et excheitis, dicentes et asserentes nos ipsos homines, habitatores et personas quittasse et liberasse de omnibus commissis et excheitis et juribus ipsarum nobis competentibus quibuscumque causis in rebus nostris feudalibus, exceptis feudis nobilibus et rebus quas tenent persone ecclesiastice, quas tenent et tenuerunt vsque ad datam littere per nos super hiis eis concesse, que fuit anno millesimo CCCLX quinto, die prima mensis julii, signate per Anthonium Beczonis secretarium nostrum condam, pro certa florenorum quantitate, et aliis pluribus racionibus et causis propositis per eosdem se nittebantur de premissis propositis et petitis per dictum nostrum procuratorem excusare. Nolentes tamen nostri dicti homines, habitatores et persone nobiscum diucius uel cum nostris gentibus super premissis litigare sed summarie in nos et tangentibus et jura nostra se reddere conformes racioni, nobis fecerunt humiliter supplicari ut super premissis agere cum eisdem misericorditer et graciose dignaremur. Nos igitur consideratis propositis et allegatis, ut supra, per dictos homines, habitatores et personas, maxime contentis in nostris litteris predictis, quodque dicti homines, habitatores et persone in subsidiis et beneplacitis nostris se hucusque reddiderunt graciosos, seque offerunt graciosiores in posterum exhibere, aliis eciam pluribus consideracionibus et causis sue dicte supplicacioni

benigniter annuentes, pro nobis et nostris successoribus et heredibus quibuscumque ac eciam dicto filio nostro carissimo et ipsius successoribus, vendiciones, empciones, donaciones, permutaciones, assignaciones dotium, successiones predictas et alios quoscumque contractus supra nominatos et declaratos et quemlibet ipsorum inter ipsos, suos predecessores et a quibus causas habent et actiones de vno ad alterum et quibuscumque aliis personis factas, factos et inhitas et inhitos a toto tempore preterito vsque ad diem presentem de et super rebus, bonis, possessionibus, hereditatibus et juribus quibuslibet de nostris feudis et emphiteosibus mouentibus et existentibus dictis hominibus, habitatoribus et personis et cuilibet ipsorum, prout singulis eorumdem pertinent vigore dictorum contractuum seu aliquorum eorumdem, pro se, suisque heredibus, posteris, assignatis et assignandis, successoribusque recipientibus, laudamus, approbamus et totaliter confirmamus, ipsos homines, habitatores et personas et quemlibet eorum pro se et suis heredibus, ut supra, recipientes, et cuiuslibet ipsorum de dictis rebus, possessionibus, hereditatibus, redditibus, juribus et bonis de nostro feudo seu emphiteosi mouentibus, quantum eis et quilibet ipsorum pertinet et pertinere debent virtute dictorum contractuum et cuiuslibet eorumdem, harum tenore retinentes et inuestientes sub seruiciis, seruitutibus, homagiis, oneribus et vsagiis quibuslibet nobis debitis pro ipsis rebus, bonis, possessionibus, hereditatibus, redditibus et juribus et quolibet eorumdem, absque tamen oneribus homagiorum nobis debitorum pro hereditatibus, parte ipsarum, bonisque aliquibus aliquorum hominum nostrorum nobis ad homagia obligatorum et astrictorum in ipsos homines, habitatores et personas, homines tamen nostros aliunde translatis et pertinentibus vigore dictorum contractuum seu aliquorum eorumdem et alios quoscumque homines et personas, licet non homines

nostros, dum tamen homagia pro dictis hereditatibus, rebus et bonis nobis debita non perdantur, sed per alium uel alios supportentur et nobis fiant et deseruiantur, juribus insuper feudorum, directorum dominiorum et aliis nostris racionibus in omnibus et singulis bonis, rebus, possessionibus, hereditatibus, redditibus et juribus de quibus supra habetur mencio, nobis et nostris successoribus, preterquam supra remissis et inferius remittendis, cum alterius cuiuscumque persone querela in ipsis, semper saluis et reseruatis. Exceptis a laudacione et inuestitura nostris presentibus feudis nostris nobilibus existentibus in dicta parrochia et rebus quibuscunque de nostro feudo tam nobili quam innobili mouentibus in personas ecclesiasticas et manum mortuam quascumque alienatis et translatis quouismodo, et juribus nobis competentibus in ipsis quibuscumque causis, racionibus et titulis quouismodos (sic). Quas commissiones, excheitas, juraque ipsarum, laudes et vendas nobis in et pro bonis, rebus, possessionibus, hereditatibus, redditibus et juribus supradictis et singulis eorumdem competentes et debitas causis superius per dictum nostrum procuratorem propositis et allegatis et aliis quibuscumque vsque ad diem date nostrarum presentium litterarum, vna cum penis et bannis quibuscumque, si que commisse seu commissa fuerunt per dictos nostros homines, habitatores et personas et eorum aliquos, pro eo quod forte non reuelauerunt nostro dicto procuratori omnes contractus inter ipsos factos super et de rebus nostris feudalibus, sicut fuit in dictis parrochia et villa nostra parte proclamatum, vna eciam cum placitorum et vsagiorum quorumcunque vsque ad diem presentem remanenciis et retentis, dictis hominibus, habitatoribus et personis et cuilibet ipsorum, prout nobis contra eos et sua bona pertinebant et per ipsos debebantur, consideratis contentis in dictis litteris nostris superius designatis et aliis certis considera-

cionibus et causa graciose tenore presentium remittendo penitus et quittando, rebus, hereditatibus et bonis ipsis remanentibus in eisdem seruitutibus quibus ante datam presentium erant nobis astricte, nobis tamen et nostris superius reseruatis et dictis hominibus, habitatoribus et personis supra remissis et suis successoribus semper saluis et perpetuo retentis. Pro quibus omnibus et singulis a dictis hominibus, habitatoribus et personis ducentos florenos auri veteres magni ponderis per manum dilecti secretarii nostri Anthonii Fabri, thesaurarii nostri hospicii, confitemur realiter habuisse et recepisse. Mandantes tenore presentium bailliuo, judici Chablasii, castellano Intermontium et Sancti Brancherii, dictoque procuratori et ceteris nostris aliis officiariis presentibus et futuris uel eorum locatenentibus, quatenus dictas nostras laudacionem, inuestituram, quittacionem et remissionem presentes firmiter attendant et obseruent, in nulloque contra faciant uel attentent, aut petant uel exigant aliquid a dictis hominibus, habitatoribus et personis vlterius pro premissis quittatione et remissione eisdem, nisi duntaxat nobis superius reseruata, quodque dictos homines, habitatores et personas et singulos ipsorum in suis bonis vsibus et consuetudinibus licitis manuteneant et deffendant, eisdemque vti et gaudere faciant et permittant debito cum effectu. Datum Chamberiaci, die XXII mensis marcii, anno Dni millesimo CCCLXXX octauo.

Redd. lrs port. G^lis^ Ge(neue)sii.

Per dnam presente dno Jo. de Conflens.

Deux sceaux pendants en cire rouge, le premier N° 83 des *Sigilli* de Cibrario et Promis, le second fruste.

2400

Le procureur d'Antoine de La Tour, chevalier, reconnaît avoir reçu 20 florins de quelques hommes de Vercorin.

Sion, 1388, 12 mai.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons, N° 33.

* Anno Dni M°CCC°LXXXVIII°, die XII mensis maii, Seduni, coram me notario constituti Johannes maior de Heremencia clericus, procurator viri nobilis et potentis dni Anthonii de Turre militis, ad recuperandum pro dicto milite cum potestate quittandi, prout in instrumento recepto per Franciscum de Ayent notarium, anno M°CCC°LXXXVII°, die XVIII octobris, continetur, ex vna parte, et Johannes Philipodi et Mermerius de Canaberiis de Vercorens, nominibus suis (et) Willelmeti de Canali et Jaquemeti Tabernarii de Vercorens, ex altera. Cum prenominati quatuor probi homines tenerentur dicto militi in viginti flor. boni auri et ponderis, computato quolibet flor. septem sol. Maur., prout in quadam littera iniunctoria facta per Jacodum Forneri notarium, anno M°CCC°LXXXVIII°, die XIIII aprilis continetur; hinc est quod dictus procurator, nomine quo supra, confessus est se recepisse a dictis Johanne et Mermerio soluentibus nominibus suis et quibus supra plenam solucionem de dictis viginti flor. sibi militi debitorum, prout in instrumento confecto per Martinum Morandi notarium, anno M°CCC°LXXXVII°, die XII octobris, continetur.

Hugon. Trons.

2401

Traité de mariage entre Hugues de Corbières, donzel, et Jeannette fille de Jean Portier de la Soie et veuve de Pierre Resordonat.

Sion, 1388, 2 juin.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons, N° 33.

* Anno Dni M° CCC° LXXXVIII, die II mensis junii, Seduni, constituti personaliter Hugo de Corberiis domicellus, ex vna parte, et Johanneta filia quondam Johannis Porterii Sete, relictaque Petri Resordonat, ex altera. Cum tractatus matrimonialis habitus fuerit de matrimonio contrahendo inter dictum Hugonem et dictam Johannetam, hinc est quod dicti Hugo et Johanneta jurauerunt et promiserunt vnus alteri, videlicet dictus Hugo recipere in vxorem suam prefatam Johannetam, et dicta Johanneta ipsum Hugonem in virum suum in facie sancte matris ecclesie. Quibus sic pactis et ante fuit actum inter dictos Hugonem et Johannetam quod dicta Johanneta sit et remaneat mera dna et administratrix omnium bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum. Item quod dictus Hugo promisit expedire ipsi Johannete apud Gissine in manu Guillelmeti eiusdem Johannete fratris ducentos florenos auri boni et ponderis, soluendos per terminos infrascriptos, videlicet infra proximum festum beati Andree appostoli centum florenos, et alios centum florenos eodem festo anno prius reuoluto. Quorum ducentorum flor. idem Hugo dedit donacione pura inter viuos eidem Johannete centum flor., de quibus eadem Johanneta possit facere suam plenam voluntatem, tam in testando quam extra. Et reliqui centum flor. ponantur in acquisitum nomine et ad opus dicti Hugonis, sic quod si contingat dictos coniuges prolem ex ipsis habere, ad ipsam plenum deueniat acquisi-

tum. Si vero contingat dictam Johannetam ab humanis decedere antequam dictum Hugonem, nullis ex ipsis heredibus procreatis et superstitibus, quod dictum acquisitum reuertatur ad dictum Hugonem. Si vero dictus Hugo ante ipsam decederet, nullis relictis heredibus ut supra, quod finito vsufructu dicte Johannete dictum acquisitum ad heredes dicti Hugonis reuertatur. Quorum ducentorum florenorum Petrus de Corberes centum soluere promisit in dicto proximo festo beati Andree, quinquaginta et alios quinquaginta in eodem festo anno prius reuoluto, et Rodulphus de Corberes frater dicti Hugonis quinquaginta dictis duobus terminis persoluendos, et nobilis Rodulphus de Grueria eisdem terminis persoluendos in quolibet medietatem dicte quantitatis alios quinquaginta. Pro quibus soluendis se fideiussores et principales solutores constituerunt Roletus de Tauel et Pellegrinus aurifaber ad requisicionem dictorum Petri, Rodulphi et nobilis Rodulphi de Grueria. Et fuit actum quod eo casu quo dicti principales et fideiussores in solucione dictorum ducentorum flor. terminis supra statutis seu in altero eorumdem deficerent, quod eo casu sine aliquali requisicione dictis debitoribus et fideiussoribus ex parte dicte Johannete fienda, promiserunt dicti nobilis Rodulphus de Grueria, Roletus de Tauel et Pellegrinus per se uel per alios ire aut transmittere apud Sanctum Mauricium Augon. infra octabas festi natiuitatis Dni post alterum dictorum terminorum in quo deficerent, duos nobiles cum tribus equis, nec a dicto loco aliqualiter separare sine ipsius Johannete licencia uel donec eidem fuerit plenarie satisfactum de quantitate debita pro altero terminorum non soluta, ac super dampnis et missionibus inde dependentibus. Ad premissa fuerunt testes vocati dnus Guillelmus Guidonis cantor Sedun., Johannes de Postella ciuis Sedun., Anthonius de Platea de Vespia domicellus et ego Hugonetus Trons ciuis Sedun. notarius, etc.

2402

Nicod Curbadi, donzel, comme droit ayant de Jean Portier de la Soie, reconnaît avoir reçu 68 florins du chapitre de Sion.

Tourbillon, 1388, 10 juin.

Archives de Valère.

* Anno Dni millesimo CCC octuagesimo octauo, indictione X, die decima mensis junii, in castro Turbillionis coram me notario et testibus infrascriptis constituti dni Guillermus Guidonis cantor Sedun. et Ardicinus de Bruxatis canonicus Sedun., nominibus suis et capituli Sedun., ex vna parte, et Nychodus Curbadi domicellus, tanquam causam habens bonorum quondam Johannis Porter Sete, prout constat per duas litteras, ex altera, quarum litterarum tenor est talis: Nos Rodulphus de Grueriis, balliuus Vallesii pro dno Edduardo de Sabaudia episcopo Sedun., Jacobus Championis legum doctor et miles et Johannes de Blonay balliuus Chablassii, comissarii in hac parte a dna Bona de Borbonio comitissa Sabaudie deputati, nomine dni episcopi et dne comitisse predictorum, vendidimus et concedimus Nychodo Curbadi de Villanova domicello hereditatem et bona Johannis Porteri de Seduno quondam, que idem Johannes tempore mortis sue seu ipsius detentionis habebat, prefato dno episcopo ipsius Johannis exigentibus demeritis judicata, et hoc pro trecentis flor. veteribus auri boni ponderis. Quam flor. quantitatem eidem Nychodo remittimus in deductionem pro parte solucionis stipendiorum suorum sibi debitorum pro custodia castri Turbillionis, sub conditione quod dictus Nychodus vsagia et tributa pro eisdem bonis debita quibus debentur, vna cum summis pecuniariis relicte et filie dicti Johannis debitis, soluere teneatur. Datum Seduni, in castro Maiorie, die XXIIII mensis septem-

bris, anno Dni millesimo CCC° LXXX sexto, sub sigillis nostris. Tenor vero secunde littere est talis. Nos Bona de Borbonio comitissa Sabaudie notum facimus quod nos visis litteris nostrorum commissariorum presentibus annexis, nostro et filii nostri nominibus, dictas litteras Nychodo Curbadi approbamus et confirmamus. Datum Ripallie, die XIX aprilis, anno Dni M° CCC° LXXXVII. Reddite litteras portitori. Per dnam, presente dno Johanne de Conflens, Mich. de Croso. Cum prenominatum capitulum esset obligatum dicto Johanni Porteri in sex viginti et tribus flor. ex causa cuiusdam transactionis, hinc est quod dictus Nychodus, tanquam causam habens cuius supra, confessus fuit se habuisse a predictis dnis cantore et Ardicino nomine dicti capituli sexaginta octo flor., computato quolibet floreno sex sol. et VIII den. Maur., in deductionem dicte quantitatis.

Ego Hugonetus Trons ciuis Sedun., notarius, etc.

2403

Humbert de Billens, évêque de Sion, nomme Mermod Ottonis héraut de la cour de l'officialité.

Sion, 1388, 22 août.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 169 verso.

Humbertus Dei et apostolice sedis gratia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, dilecto nostro Mermodo Ottonis de Visona, notario publico ac curie nostri officialatus Sedun. jurato, salutem. Quoniam multorum fidedignorum testimonio de legalitate et industria commendaris apud nos, hinc est quod te preconem curie officialatus Sedun. fecimus et constituimus, officiumque dicti prioratus (preconatus) tibi committimus, dantes tibi auctoritatem et potestatem faciendi et exercendi quicquid ad officium dicti preconatus pertinet et

incumbit. Mandantes et precipientes tenore presentium officiariis et sigilliferis nostris dicte Sedun. curie, qui nunc sunt et qui pro tempore fuerint, qualiter ipsi te ad dictum officium exercendum recipiant pariter et admittant, litterasque per te clamatas et signatas debite et more solito expediant et sigillent, et de hiis que tibi ratione dicti officii debebunt, gaudere permittant, quandiu benefeceris et nostre fuerit voluntatis, recepto a te prius corporali juramento quod nobis et officiariis nostris eris fidelis et obediens, dictumque officium bene et fideliter, diligenter exercebis, quodque pro ipso adimplendo in curia horis debitis personaliter assistebis et omnia alia facies que dictum officium postulat et requirit. Datum Seduni, in castro nostro Maiorie, die vicesima secunda mensis augusti, anno Dni millesimo CCC° octuagesimo octauo.

2404

Perrette Tenda de Bramois déclare accepter l'héritage de son frère Martin.

Bramois, 1388, 13 septembre.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons, N° 33.

Anno Dni M°CCC°LXXXVIII°, indicione XI, die XIII septembris, apud Bramosium, coram Pellegrino aurifabro ciue Sedun., locum tenente viri nobilis et potentis dni Petri de Chiurone militis, vicedni Sedun., ibidem pro tribunali sedente, meque notario publico et testibus infrascriptis, etc. constituta Perreta filia quondam Petri Tenda de Bramossio, eadem vero Perreta coram dicto locum tenente dixit et proposuit quod acceptabat et intrare intendebat, tanquam proximior Martini Tenda eius quondam fratris nuper defuncti, hereditatem et bona ipsius Martini et quod volebat et parata erat se gerere pro herede dicti sui fratris secundum

bonos vsus et bonas consuetudines patrie Vallesii, et omnia alia facere que verus successor facere debet et tenetur secundum bonas consuetudines Vallesii. De quibus omnibus premissis dicta Perreta precepit michi notario publico fieri sibi publicum instrumentum. Testes ven. viri dni Ardicinus et Johannes de Bruxatis canonici Sedun., Roletus Tauelli ciuis Sedun., Nycholetus Marbero de Bramossio et Hugonetus Trons, ciuis Sedun., notarius publicus qui, etc.

2405

Humbert de Billens, évêque de Sion, accorde à Jeanne d'Anniviers, dame de Granges, 25 L. de cens annuel qui avaient été jadis données à Richard de la Bastia et étaient ensuite parvenues à Jean, seigneur d'Anniviers, ayeul de la dite dame, mais avaient été confisquées par Guichard Tavelli, évêque de Sion.

Sion, 1388, 2 décembre.

Archives de la ville de Sion, copie.

* In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo tercentesimo octuagesimo octauo, indicione vndecima, die secunda mensis decembris, in castro Maiorie Sedun., in palua stupha, dnus Humbertus de Billens, Dei gratia episcopus, comes et prefectus Vallesii, ex vna parte, et nobilis mulier Johanneta de Aniuisio, dna castri Grangiarum, ex altera, dicta siquidem dna proposuit coram prefato dno episcopo quod nobilis vir Richardus de Bastia domicellus quondam tenebat, dum ageret in humanis, a dno episcopo et mensa episcopali Sedun. in feudum homagii ligii viginti quinque lb. et decem sol. Maur. redditus, que percipiebantur super talliis debitis dno episcopo apud Len et in castellania Grangiarum, post cuius Richardi obitum dicte XXV lb. et decem sol. deuenerunt ad dnum Johannem dnum de Aniuisio, auum paternum dicte Johan-

nete, qui dictus Johannes dictas viginti quinque lb. et decem sol. tenuit per certum tempus et post decessum eius heredes dicti Johannis tenuerunt per longa tempora, tandem dnus Guichardus episcopus Sedun., ratione dicti homagii debiti sibi non prestiti, dictas viginti quinque lb. et decem sol. tanquam heschetas et commissas sibi adjudicari fecit et retinuit, similiter post decessum ipsius dni Guichardi dnus Edduardus de Sabaudia episcopus Sedun. tenuit, prout etiam post ipsum dnum Edduardum prefatus dnus Humbertus de Billens tenuit vsque modo. Verum dna Johanneta supplicauit prefato dno episcopo quatenus ipse dnus episcopus predictas viginti quinque lb. et decem sol. dare et remittere dignaretur ipsi Johannete in augmentum feudi quod ipsa tenet a mensa episcopali, videlicet castri Grangiarum et eius pertinentiarum, percipiendas per eam super talliis predictis; quiquidem prefatus dnus episcopus remittendo homagium pro dictis XXV lb. et decem sol., dedit pro se et suis successoribus prefate dne Johannete et suis heredibus predictas viginti quinque lb. et decem sol. Maur., percipiendas super talliis supradictis singulis annis in augmentum feudi castri Grangiarum, sub tali pacto quod si ipsa Johanneta faceret diuisionem de dictis viginti quinque lb. et decem sol. ab homagio Grangiarum, aut alicui alienaret sine dicto homagio Grangiarum, quod predicte viginti lb. et decem sol. ex tunc in antea sint prout erant ante confectionem presentis concessionis, et facta dicta diuisione possidens teneatur facere homagium ligium, prout idem Richardus erat astrictus. Inuestiens dictus dnus episcopus dictam dnam per traditionem anulli sui, et hoc pro centum lb. bon. Maur. semel solutis predicto dno episcopo et in vtilitatem ecclesie sue Sedun. contra rebelles suos implicatis. Testes dnus Guillermus Guion cantor et canonicus Sedun., Girardus Arma thesaurarius dicti dni episcopi, Aymo de Yllens licenciatus in legibus, Johannes

de Postella, Vulliencus de Anniuisio, Stephanus de Orons domicellus et Mauricius Garascho clericus super hoc juratus, etc. Item postmodum anno et indicione quibus supra, in cori ecclesie Valerie, die quinta mensis decembris, idem cantor, Ardicius et Johannes de Lonexario, Jacobus de Poutons, Johannes de Aragnyon, Petrus de Wossoriel, Johannes et Albertus de Blanchis, canonici ecclesie Sedun., omnia et singula premissa approbauerunt. Testes Aymo de Illens, Girardus Arma, Johannes de Postella predicti, Nicolodus Nycolay, Franciscus Mabillyn de Grimissua, Christinus de Putes, Johannes Nycodi de Vex et Mart. Gartschodi, qui etc.

Copie signée par P^us^ Berodi et J^es^ de Fago.

2406

Les communautés d'Ulrichen reconnaissent tenir deux manses de l'évêque de Sion.

Ulrichen, 1388, 17 décembre.

Archives de la commune d'Ulrichen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno a natiuitate Dni M°CCC°LXXXVIII°, die XVII mensis decembris, in villa de Vlrichen, in domo Johannis in Curia dicti loci, in presencia mei notarii tanquam commissarii dni Eduardi, Dei gracia episcopi Sedun., comitis et prefecti Vallesii, ad inquirendum vsagia et jura ipsius dni episcopi et mense episcopalis Sedun., personaliter constitute communitates tocius ville de Volrichen utriusque sexus et quilibet eorum in solidum, prout nomina eorum infra sunt signata, (tam) nomine suo quam omnium comparticipum suorum extra territorium ipsorum residentium, dicte communitates confesse sunt habere duos mansus et se et comparticipes suos debere annuatim de vtroque mansu quinquaginta duos solidos cum duobus den. Maur. seruicii annue reddendos in festo beati Martini, uel duplum in crastino beati Nicholai,

predicto dno episcopo. Cum quibus quinquaginta duobus sol. et duobus den. ab vtroque mansu, videlicet de mansu inferiori et de mansu superiori, annuatim soluendis, ut superius, soluuntur annuatim dno episcopo et mense episcopali Sedun. antiqua seruicia tallie debita annnis singulis nomine dictorum mansorum, recepte, maneyde, oues vini (?), oues petite, castrones, casei, alpegii, pelles caprine, auena vini, auena communis, nouum seruicium seu donarium candele, sture et alia jura que debentur, prout in instrumento publico per me notarium infrascriptum olim inter dnum bone memorie dnum Guichardum episcopum Sedun., ex vna parte, et mansuarios a Monte Dei superius, ex altera, plene continetur. *(Suivent les noms des tenanciers du manse inférieur au nombre de 47 et ceux du manse supérieur au nombre de 37.)* Testes Johannes Puntig de Volrichen, Martinus Schampo de Formacia, Kristianus Loecger de Geschinun, Johannes Ryner, Anthonius Gertschen, Johannes filius quondam Petri in Prata de Macgenna et ego Johannes Grasso de inferiori Aragnon clericus, etc.

En 1388, Edouard de Savoie avait déjà été transféré à l'archevêché de Tarantaise ; il y a donc erreur ou dans la date ou dans le nom de l'évêque. Dans tous les cas les Hauts-Valaisans, qui lui avaient été hostiles, n'auraient pas continué à le reconnaître après sa translation.

2407

Victoire remportée à Viège par les Vallaisans sur les Savoyards.
1388, 20 ou 23 décembre.

A

Archives du cant. du Vallais ; volume intitulé : *Traitès entre le Vallais et la Savoie*, f. 81 verso.

Anno ab incarnato verbo millesimo tercentesimo octuagesimo octauo, die vigesima mensis decembris, apud inclytam Ves-

piam Vallesianorum cruenta strage et conflictu cum Allobrogibus consertis Valesiani, diuino presidio superiores, quatuor milia Sabaudum stratis et cœsis; inde ex clade inflicta et periculo percepto cautior Allobrox efficitur, sequenti siue statim succedaneis annis ad pacis communionem sese concipiens, quam paucis interiectis interstitiis effectualiter consequitur.

Quo præmissa ecclesiastica quaedam annalia nobis perhibent et subministrant.

B

Archives de la ville de Sion, Copia annotaciuncularum quarumdam ex vetustissimo codice per spectabilem Joannem Clemman castellanum Brigae[1] extractarum.

Anno 1388, die 20 decembris facta est cruenta strages in Vespia inter comitem Sabaudie et patriotas Vallesii superiores, nam Leucenses et inde inferius a comite coangustati cum eodem contra desenos superius (arma) sumere coacti fuerunt. Tandem cum Vespiam venissent ab eisdem superiorum desenorum viris agressi fuerunt, in qua siquidem strage cecidit flos procerum ac nobilium totius Sabaudie, conciderunt et interempti fuerunt de exercitu comitis plus quam 4000 hominum. Cæteri turpi fuga abacti natale solum repetierunt.

C

Archives de l'abbaye de Saint-Maurice, *Livre de la Val d'Illiés*, p. 105.

1388, 20 decembris facta est illa cruenta strages in Vespia inter comitem Sabaudie et patriotas; nam Laucenses et inde inferius a comite coangustati arma cum eodem contra confratres coacti sunt sumere. Tandem cum Vespiam uenissent a

[1] Jean Kleinmann, châtelain de Brigue en 1534, 1546 et 1548.

superioribus cæsi sunt ; in quo conflictu cecidit flos procerum ac nobilium Sabaudie. In hac acie ceciderunt parte ducis 4000 ; cæteri turpi fuga abacti natale solum receperunt. Copiae comitis conuenerunt Agauni. Item princeps Morianiae, item Sallassi seu Augusten. et Chablasii factis 3 assulsis cæperunt Sedunum, et ciues in gratiam episcopi admisi sunt. Extat tractatus inter canonicos et agentes Eduardi in cancelleria Valeriae, actum subtus moenia Valeriae ; solus cantor egit. Guillelmus de la Balme ante assultum torque insignitus fuit ad iuuan(dum) Guillelmo de Granson et Hugoneto de Hozestil ei calcaria dantibus.

D

Petrus Branschen, Catalogus episcoporum Sedun. (1576.)

In quodam libro ascriptum reperi, videlicet hæc verba : Sed quia superiores deseni summam illam quadraginta millium flor. auri *(imposée par le traité du 21 août 1384*, voir N° 2371). soluere recusarunt, compulit comes in campo Sarqueni inferiores desenos vt omnes homines ad exercendam militiam apti conuenirent et flexis genibus iurarent vna secum velle obedientes facere rebelles superiores Alamanos. (Voir le traité du 9 octobre 1387, p. 325.) Inde sequuta fuit strages Vespiae.

Vespiae, in antiquo manuscripto missali haec habentur :

Anno dni 1388, die mercurii proxima ante festum natiuitatis Dni (23 décembre) fuerunt interfecti de exercitu comitis Sabaudiae in Vallesia, in villa Vespiae, 4000 virorum electorum pugnatorum aut circa.

Comme on vient de le voir la plupart des extraits ci-dessus placent la défaite de Viège au 20 décembre, tandis que l'inscription du missel de ce lieu indique le mercredi avant Noël, soit le 23 décembre. Cette dernière date nous paraît la plus probable.

2408

Françoise, veuve de Jean du Treuil, réserve le droit de quarantaine dont jouissent les veuves, avant de prendre possession des biens de son mari.

Sion, 1389, 3 janvier.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons, N° 33.

Anno Dni M° CCC° LXXX° nono, die tercia mensis januarii, Seduni, ante domum quondam Johannis de Torculari, coram me notario publico et testibus, Francesia relicta dicti Johannis de Torculari dixit et proposuit quod cum ad eius noticiam nuper deuenerit dictum eius virum in nobili exercitu et comitiua reuer. in Christo patris et dni dni Humberti, Dei gracia episcopi Sedun., diem suum in Dno clausisse extremum, eapropter ipsa Francesia ante ingressum domus dicti Johannis et priusquam ipsa de bonis ipsius Johannis quouismodo se, ut asserebat, intromitteret, protestata fuit de sua quadragena dominabus viduis de consuetudine Vallesii hactenus obseruata concessa, et tempus dicte quadragene sibi retinuit et reseruauit, prout est consuetum in talibus fieri. De qua vero protestacione et omnibus aliis et singulis premissis ipsa Francesia precepit michi notario publico infrascripto sibi fieri publicum instrumentum. Ad hec fuerunt testes vocati, videlicet Humbertus de Poypone domicellus, Franciscus de Ayent clericus, Anthonius Gonteri, Petrus Dragnyn Lombardus, ciues Sedun., et ego Hugonetus Trons ciuis Sedun., notarius publicus qui, etc.

2409

Aux archives de la cour des comptes á Turin se trouvent les comptes de Rodolphe de Gruyère nommé par le comte Amédée de Savoie « custos et rector » des châteaux de la Soie, de Tourbillon et de la Majorie de Sion, du 17 mai 1389 au 1er décembre 1391, « qua die dicta castella expedivit dno comiti Gruerie. »

On y trouve également les comptes de Berlion de Pinix « capitaneus et custos » du château Tourbillon, nommé par Ebal, seigneur de Challant et de Montjovet, au nom de la comtesse (Bonne) et du comte de Savoie, du 20 février au 3 septembre 1392.

Antérieurement Pierre de Chevron, chevalier, avait été châtelain de la Soie pour l'évêque; Jean de Saxo, donzel, y fut son lieutenant. Le compte de ce dernier, qui va de juillet 1388 à juin 1389, se trouve aux archives de l'évêché de Sion, mais ne présente pas d'intérêt.

2410

Jean Nycodi est dispensé du vœu qu'il avait fait de visiter le tombeau de Saint Jacques (à Compostelle).

Sion, 1389, 16 août.

Archives de Valère, Registrum Hugoneti Trons, N° 34.

* Notum, etc. quod cum Jo. Nycodi de Vex proposuerit et promiserit visitare sacrofagum beati Jacobi appostoli, quam visitacionem idem Jo. facere non potest ob debilitatem sui corporis et guerras atque dissensiones vigentes in pluribus mondi partibus, et cum reuer. dnus Humbertus episcopus Sedun. habeat potestatem a summo pontifice dno Clemente papa VII dictum Jo. a dicto voto liberare, ipseque dnus episcopus vices suas in hac parte concesserit viro religioso fratri Jacobo de Leuca, ordinis Sancti Augustini, quiquidem commissarius ipsum Jo. a dicto voto absoluit et liberauit sub

condicione infrascripta, videlicet quod dictus Jo. in remissionem dicti viagii soluere debeat anno quolibet perpetue altari beati Jacobi in ecclesia Sedun. uel rectori dicti altaris III fichilinos frumenti redditus, quem redditum soluere promisit per juramentum suum et assignauit super II sectoratis prati in Camposico. Testes ven. viri Ardicinus et Jo. de Broxatis, canonici Sedun., dnus P. curatus de Sirro et ego Hug. Trons, etc. Actum Seduni, XVI die augusti anno LXXXIX.

2411

Humbert de Billens, évêque de Sion, pardonne aux gens de Vernamiège, qui s'étaient déclarés contre lui.

1389, 9 novembre.

Archives de Valère.

Humbertus, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun., comes Vallesii et prefectus. Nobile opus sedentis in solio prosequimur si per lubrica culpe deliramenta cadentibus ad subleuandum remedia cita se manus nostra habilitat et indulgemus veniam post reatum. Eapropter nouerint vniuersi presentes litteras inspecturi quod, cum pridem ab vno anno citra homines et tota communitas de Warnamesia per eminentes temporis malicias diabolico spiritu imbuti, et quod verius credimus ad falsas sucgestiones malorum calumpniantium missi fuerint, e semitis nostre fidei deuiasse et tanquam rebelles contra nos et nostram mensam episcopalem Sedun. atque statum et honorem nostros rebellauerint et insurrexerint, guerram publice et occulte, nostros familiares atque subditos et obedientes cum fustibus et gladiis vi armata occidendo et domos incendiis comburendo et multa alia crimina et forefacta patrando, propter quod et culpe videbantur in dnum comisisse,

dispendium et infamie neruum ac crimen lese magestatis a gentibus incurrisse notabantur, tamen vicio perfidie separato ab eisdem et post deceptas fallacium labiorum versucias via cognita veritatis ad fidei nostre culmen redierunt, et nostre misericordie januam ipsi homines et tota communitas de Warnamesia ac quod plurimi eorum amici pro eisdem propulsarunt, nos vero qui misereri elegimus potius quam vlcisci omnes offensiones et culpas quas ipsi homines et communitas de Warnamesia a dicto tempore citra quo in dictam rebellionem, vt prefertur, inciderunt, contra nos nostramque mensam episcopalem Sedun. propterea noscuntur atque dicuntur incurrisse seu aliqualiter comisisse, de clemencia nobis innata precibus humilibus ipsorum et aliorum quam plurimorum pro ipsis intercedentium benigniter inclinati, eisdem remittimus per presentes et de ipsis omnibus et singulis dependentibusque et emergentibus ex eisdem ipsos absoluimus et quittamus, omnemque infamie notam cui visi sunt propterea merito subiacere, de plenitudine potestatis nostre benigne presentibus duximus abolendum ipsos homines de Warnamesia cuiuscunque sexus existant, incolas et habitantes infra communitatem de Warnamesia in nostram graciam et beniuolenciam reassumentes et recipientes ex nunc in antea, ita quod ipsi et eorumdem singuli ire, redire, mercari, negociare et conuersare ex nunc valeant, debeant atque possint pure et libere apud Sedunum et alibi, dummodo erunt et fuerint nobis et nostre mense episcopali Sedun. ac officiariis et gentibus nostris obedientes et subditi. Volumus autem et precipimus quod nulla iniuria, nullaque grauis offensa seu jactura, nullumque dampnum incendii, lesionis uel alterius generis mali cuiuscumque in personis uel rebus, animalibus ipsorum uel alicuius eorumdem per aliquem ex officiariis, subditis uel coadiutoribus nostris aliqualiter inferatur, nec inferri seu dari paciatur quoquomodo, et quod eciam per supra

territorium communitatis de Warnamesia predicte aliquibus eorum vicinis non possit nec debeat dampnum aliquod inferri seu dari. Acto eciam in premissis quod ipsi de Warnamesia, cuiusuis gradus existant, nec aliquis eorum non possint nec debeant aliqua victualia nec alias res, quecumque sint, penes nos nec penes nostros obedientes uel subditos aliqualiter emere seu alias recipere quas ministrent uel expediant mediate uel immediate aut alias quoquomodo aliquibus ex rebellibus et inimicis nostris. Mandantes harum serie ac expresse precipientes balliuo nostro Vallesii presenti et futuro, ceterisque omnibus et singulis officiariis et subditis nostris, amicos nostros non subditos rogando quatenus premissam gracie remissionem ac omnia suprascripta firmiter attendant et obseruent prenominatis de Warnamesia ac singulis eorum et in nullo contrafaciant nec fieri paciantur. Datum sub sigillo nostro in testimonium premissorum, die nona nouembris, anno Dni M° CCC° LXXX nono.

Rey^{s}. Bonediei.

2412

Pellegrin, orfèvre de Sion, reconnait avoir reçu ce que lui devait Aymonet de la Chénaux de Vercorens en vertu de l'engagement pris par ce dernier pour être délivré de la prison dans laquelle il avait été détenu à Sion par des soldats.

Sion, 1390, 21 janvier.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

Anno Dni M° CCC° XC°, inditione XIIII, die XXI januarii, Seduni, subtus lobias, coram me notario et testibus, etc. constituti Pellegrinus aurifaber, civis Sedun., ex vna parte, et Aymonetus de Canali de Vercorens, ex alia. Cum idem Ay. nomine suo et certorum aliorum proborum de Vercorens, qui per brigandos in Seduno residentes detinebantur vinculis

carceris, inuicem pro liberacione ipsorum se certas pecunie quantitates soluere constituerunt et obligauerunt et alter alterum bonum facere promiserunt de ipsis quantitatibus, de qua quantitate singulariter dicto Ay. pertinente se fideiussores constituerunt erga dictum Pellegrinum Jo. Philipodi et Mauricius de Salen, vt ipse partes asserebant, hinc est quod dictus Pellegrinus confessus fuit se habuisse a dicto Aymoneto plenam solucionem de quantitate sibi Aymoneto tam singulariter quam generaliter promissa. Testes Henricus filius Jaquemodi Souteri de Lyddes domicelli, etc.

2413

Etablissement d'un tuteur par le juge général du Vallais.

Valère, 1390, 4 juin.

Archives de Valère.

Nos Guillelmus Guidonis cantor Sedun., judexque terre Vallesii generalis pro reuerendo in Christo patre et dno dno Humberto de Billen, Dei gracia episcopo Sedun., comite et prefecto Vallesii, notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis quod cum nos die presenti euocari fecerimus in judicio coram nobis agnatos, cognatos, parentes, affines et proximos Amedei et Agnelete pupillorum quondam Vioneti Ganteri, visuros et audituros per nos dictis pupillis de bono, ydoneo et sufficienti tutore et bonorum suorum administratore, qui dictos pupillos et eorum res et bona gubernet et deffendat. Et quia plures parentes et proximi dictorum liberorum coram nobis in judicio personaliter comparuerunt, et facta per nos inter ipsos parentes et proximos legitima inquisicione quis ipsorum esset sufficiencior ad dictam tutelam habendam et obtinendam, qui nobis retulerunt per eorum

juramenta Anthonetum Panissodi carnificem, auunculum dictorum pupillorum, fore ydoneum et sufficienciorem ad dictam tutelam et administracionem habendam et obtinendam. Cui vero Anthonio dictam tutelam et bonorum administracionem comisimus, contulimus et concessimus et per presentes comitimus, concedimus et donamus. Qui vero Anthonius nobis stipulantibus ad opus dictorum liberorum, omniumque aliorum quorum interest, intererit aut in futurum interesse poterit, promisit et jurauit per suum juramentum ad sancta Dei euuangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum suorum quorumcunque, presencium et futurorum, dictos pupillos et eorum bona bene et fideliter regere et gubernare, inuentariumque de bonis dictorum pupillorum que ad manus suas peruenerint, infra tempus a jure statutum facere et bonum et legitimum computum cum integra ipsorum bonorum restitucione dictis pupillis cum ad etatem legitimam peruenerint, seu illis quorum interesse poterit in futurum, reddere, dictamque tutelam bene et fideliter suo posse exercere. Ad cuius Anthoneti preces et requisicionem pro premissis per ipsum firmius attendendis Perrussodus Panissodi eius frater se in manibus nostris stipulantis, ut supra, fideiussorem constituit et obligauit, bona sua omnia super hoc ypothecando. Quibus sic actis dicto tutori postulanti prouidimus de coadiutore in dicta tutela, videlicet de dicto Perrussodo ibidem presente et consenciente. Qui vero Perrussodus nobis stipulantibus, ut supra, promisit per suum juramentum predictum dicto tutori in dicta tutela suo posse esse bonus et fauorabilis coadiutor. Et est sciendum quod Johanneta relicta dicti Vioneti protestata fuit coram nobis de postumo seu postuma dicti Vioneti et de jure seu porcione eiusdem in bonis dicti Vioneti loco et tempore debitis competituris. In quorum omnium robur et testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum in garita castri Valerie venerabilis capituli Sedun., die IIII[a] junii, anno Dni M° CCC° nonagissimo.

Sceau tombé.

2414

Antoine de la Tour, seigneur d'Illens et d'Arconciel, rend au comte de Savoie le château et le mandement de Corbière qu'il tenait de lui en gage et le comte donne quittance à Antoine de tout ce que celui-ci a perçu antérieurement dans ce mandement.

Ripaille, 1390, 15 juin.

Archives cantonales de Fribourg, Corbières, N° 34.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod quia dilectus, fidelis et consanguineus noster dnus Anthonius de Turre, dnus d'Illens et Arcuncier, nobis hodie remisit, cessitque et quittauit castrum, villam et mandamentum Corberiarum, hominesque, homagia, redditus et jura ad ipsum castrum pertinencia, quos et que dictus dnus Anthonius tenebat et possidebat nomine pignoris seu gagerie, ex causis contentis in instrumento cuius vidimus seu exemplum nostris presentibus litteris est annexum [1], et sub modis et conditionibus in eodem descriptis, confessus fueritque se a nobis habuisse et realiter recepisse tria millia et quingentos florenos auri veteres magni ponderis, pro quibus predicta impignorata fuerant, vt instrumento per Guillermum Geneuesii nostrum secretarium hodie super hec de predictis recepto, nos considerantes tenorem dicti instrumenti, ad requisitionem etiam et preces dicti dni Anthonii, pro nobis et nostris successoribus prefatum dnum Anthonium, castellanosque et alios officiarios qui pro ipso fuerunt et rexerunt in dictis villa et castellania Corberiarum, soluimus et quittamus per presentes de omnibus et singulis preysiis, obuentionibus et emo-

[1] V, p. 163.

lumentis, tam ex causa exercicii jurisdicionis, quam aliis justis rationibus et causis, habitis et perceptis per eosdem et singulos ipsorum in villa et castellania predictis vsque ad diem presentem, et quas et que percipere et leuare potuerunt et debuerunt vigore et ex causa contentorum in instrumento impignorationis et traditionis supradicto. Item conuenimus et promisimus dicto dno quod nos sibi solui et satisfieri faciemus, prout justicia et patrie consuetudines patientur, de quantitatibus sibi juste debitis in villa et castellania predictis, tam ratione reddituum, obuentionum et bonorum sibi in dictis villa et castellania pertinentium adiudicatorum videlicet et cognitorum vsque hodie, secundum rationem et patrie consuetudines et quod predicta debentes omnes et singulos compelli faciemus modis debitis per nostros officiarios futuros ibidem ad soluendum dicto dno Anthonio vel eius certo mandato quantitates supradictas, de quibus eos sibi deberi sufficienter informabit ; item quod nos mittemus infra octo dies proximos ad dictum locum nostrum Corberiarum aliquem seu aliquos commissarios ad videndum quandam grangiam et alia quedam edificia ibidem circa nostrum castrum per ipsum, sicut asserit, factam et facta et ipsa extimanda seu extimari legitime facienda, ita quod si eam et ea accipere et nobis retinere voluerimus, hoc facere possimus pro communi et extimatione legali, aliter nos dabimus seu dictus noster commissarius pro nobis predicto dno Anthonio licentiam et auctoritatem predicta tollendi et quo voluerit exportandi, sine tamen deterioratione castri nostri memorati. De quibus dictus dnus Anthonius presentes nostras litteras postulauit sibi dari, quas nos duximus eidem concedendas. Datum Ripaillie, die XV[a] junii, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo.

Reddite litteras port.

Guillermus Geneuesii.

Per dnum relatione dnorum Ludouici de Cossonay,
G. Destres cancellarii Sabaudie
et Jo. de Conflens.

Sceau pendant en cire rouge.

2415

Rolet de Tavel, donzel, déclare avoir reçu 63 L. que lui devaient cinq citoyens de Sion comme garants d'Humbert, évêque de Sion.

Vevey, 1390, 23 juin.

Archives de Valère.

* Anno Dni M° CCC° nonagesimo, die XX tercia mensis junii, apud Viuiacum, infra domum Roleti de Tauel domicelli. Cum Martinus Garaschod clericus, Petrus Draguyn, Johannes de Lausanna saltor, Martinus Poesaz et Perretus Cleuoz, ciues Sedun., tenerentur obligati dicto Roleto in sexaginta tribus lb. Maur. bon. ex causa responsionis per eos facte dicto Roleto pro dno Humberto episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, prout in littera iniunctoria super dicta obligacione confecta die XXIIII mensis aprilis, anno presencialiter currente, emanataque a viro magne discretionis dno Guillelmo cantore et canonico Sedun., judiceque generali terre Vallesii et vicario in spiritualibus et temporalibus pro prefato dno episcopo, idem Roletus predicta asserebat latius contineri, inde est quod prefatus Roletus confessus fuit se recepisse a predictis debitoribus integram solucionem de dictis sexaginta tribus lb. Presentibus Johanne Maioris de Boss(onens) domicello, Johanne de Crest notario et Johanne de Tauel burgen. Viuiaci. Et ego Raymundus Bonediei de Thonon notarius, etc.

2416

Philippe et François de Platea cèdent à leur frère Antoine toutes leurs prétentions contre Bernard et Guillaume de Grimisua.

Domo d'Ossola, 1390, 5 juillet.

Archives de la famille d'Ambuël, à Sion. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nouerint, etc. quod coram dno Meylorino de Medrabarbis de Papia, honorabili potestate curie Materelle, comparuit Filipus filius Francisci de Platea de Vespia vallis Valexii et presentauit coram ipso dno potestate copiam vnius donacionis cuius tenor talis est : In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo CCC° LXXXX, indicione XIII, die quinta mensis julii, in burgo Domi Ossole, in platea dicti burgi, Johannes, Filipus et Franciscus fratres, filii Francisci de Platea de Vespia vallis Valexii, omnes ad inuicem et quilibet ipsorum ex causa donacionis pure, libere, simplicis et irreuocabilis inter viuos dederunt, tradiderunt, donauerunt et remiserunt ac cesserunt, transtulerunt et mandauerunt Antonio eorum fratri, filio prefati Francisci de Platea, ibidem presenti, pro se et suis heredibus recipienti, omne ius, dominium et proprietatem et omne ius dominii et proprietatis et omnia iura, acciones et obligaciones reales et personales, utiles et directas que et quas predicti Johannes, Filipus et Franciscus fratres et quilibet ipsorum habebant et habere poterant aduersus et contra quondam Bernardum et Guillelmodum de Grimixua ciues Sedun. et aduersus et contra heredes eorum et cuiuslibet ipsorum et in eorum bonis et cuiuslibet ipsorum bonis et rebus mobilibus et immobilibus, ubicumque existentibus et iacentibus, nomine et occaxione cuiuscumque ficti et debiti, instrumenti et obligacionis ad que ipsi Bernardus et Guillelmodus et eorum heredes et bona

tenebantur et obligati et obligata reperirentur quomodocumque et qualitercumque predicto quondam Franscho de Platea et Antonie eius vxori quondam, et successiue dictis filiis suis, siue aliquo alio titulo seu alia quacumque racione uel causa ad habendum, tenendum et possidendum et quicquid dicto Antonio eorum fratri et suis heredibus deinceps placuerit perpetuo faciendum. Constituentes se omnia predicta superius donata et remissa nomine ipsius Antonii eorum fratris possidere uel quaxi, donec idem Antonius possessionem uel qnaxi omnium predictorum acceperit corporalem, quam accipiendi sua auctoritate et retinendi deinceps eidem Antonio licenciam omnimodam contulerunt, et eciam constituerunt eum procuratorem in rem suam, ponentes ipsum in eorum locum. Que omnia et singula prescripta predicti Johannes, Filipus et Franciscus fratres pro se et eorum heredibus conuenerunt et promiserunt dicto Antonio eorum fratri, pro se et suis heredibus stipulanti, perpetuo firma et rata habere, etc. Interfuerunt testes dnus Anthonius filius dni Guifredini de Bacino, Petrus Grossus, Guiglini de Prato Forcole habitator burgi Domi, dnus Johannes de Praza vallis Valexii habitator Baceni et Johannes notarius, filius Mini Qualdrade de burgo Domi. Ego Martinus imperiali auctoritate notarius, filius Nicolini de Leyro habitator burgi Domi, hoc instrumentum jussu Jacobi notarii scripsi, qui illud tradidit et imbreuiauit et me suscripsi. Ego Jacobus notarius, filius Johannis in Calis de Veralo, habitator burgi Domi, hoc instrumentum rogatus tradidi, scribi feci per prescriptum Martinum notarium et me subscripsi.

Requirens idem Filipus a prefato dno potestate copiam, qui commisit ad requirendum in breuiatura dicti Jacobi notarii notarium subscriptum et Johannem filium dicti Jacobi notarii et Johannem filium Guillini Nicole de Domo notarium. Actum in burgo Domi, testibus Guillelmo notario, filio Johannis

Minai, et Johanne de Lenoretta..... Guidonis publicus imperiali auctoritate notarius et scriba prefati dni potestatis et curie Materelle, filius quondam dni Petri de Paneninis, habitator burgi Domi.

Sceau tombé.

2417

Antoine Esperlin, major de Rarogne, charge des procureurs de recouvrer quarante florins d'or que Richard de Confignon avait reçus en prêt d'Isabelle mère du dit Antoine.

Sion, 1390, 17 août.

Archives de la paroisse de Viège, F. 3. Copie de M. Fer. Schmid.

* Anno Dni millesimo CCCo nonagesimo, indicione XIII, die XVII mensis augusti in castro Valerie, in introitu domus dni Johannis de Aragnon canonici Sedun., Anthonius Esperlini de Rarognia maior, tanquam filius et heres vniuersalis dne Ysabelle relicte dni Rodulphi de Rarognia militis, dicti Anthonii quondam genitricis, dat procuratoribus suis Petro Pugini, Bertholdo Estmullon de Thonono, Jaquemeto de Fontana, notariis, et cuilibet eorum in solidum plenam et liberam potestatem recuperandi quadraginta flor. auri boni et ponderis legalis a viro nobili dno Rychardo de Cuffignyon milite, in quibus idem dnus Rychardus causa mutui honesti in promptis florenis habitis et receptis per eundem a predicta Ysabella tenetur eidem Anthonio tanquam filio et heredi eius vniuersali, prout de dicto mutuo constat quodam publico instrumento sub anno Dni MoCCCo sexagesimo primo, die vltima mensis julii, apud Castellionem in Vallesio, manu Nycholai Simon de Lausanna clerici. Testes dictus dnus Jo. canonicus Sedun., Perrodus Perruchodi Suauis de Leuca, publicus notarius, etc.

2418

Les députés du Vallais à la diète des trois cantons primitifs se soumettent à payer 1000 flor. à Berne en indemnité d'une invasion antérieure dans le val de Frutigen.

Lucerne, 1391, 18 mai.

Archives de la paroisse d'Ernen, A. 16. Copie de M. Ferdinand Schmid.

Allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, kunden wir Johans Walthers von oberen Gestellen, Marti Borter von Reckingen, Peter Oescheller von Muster, Jacob Heimo von Gluringen und Rudi Zscherter von Ernen von Wallis, und verichen offenlich, das wir underscheidenlich für uns und unser erben, die wir harzu vestecklich verbunden, und von der von Wallis wegen gemeinlich schuldig sin und gelten suollen, den wisen, bescheidenen, dem Schultheis, rat und den burgern gemeinlich ze Berne im Uechtland die tusent Guldin, für ieglichen guldin sechzehen blaphart, als si nu ze Luzern genge und gebe sint, ze rechnende und ze bezalende, von des rœbes wegen, den die egen. von Wallis den von Frutingen vor ziten genomen hant, darumb grosse stœsse, missehelle und vyentschaft zwischent den von Wallis ze eim teil, und den von Berne zem andren teile ofint gestanden, die durch die wisen bescheiden botten, harzu gesendet von den gemeiden der dryer lender Ure, Switz und Underwalden, umb dise summe geltz lutlich bericht sint, als die ussprueche wisent, die ietwedrem teile har umbgeben sint versigelt. Und wan si sich erkennet hant einhelleklich, das wir diesen brief uber uns sellen geben hant, als er geschriben stat, so han wir alle fuenfe gesworn liplich zen heilgen mit ufgehebten henden, vor den botten der egen. drüer lender, die uns den eit gebent, vor offenem rat ze Lucern, das wir die vorgen.

summe geltz, als sich mit rechnunge vindet, zem halben teile, zu der von Berne handen bezalen und in eins ammans hant und gewalt, der denne ze Ure Amman ist, ane der von Berne kosten und schaden antwuerten suellen gen Ure uff sant Martis tag, der nechst kuenftig wirt nach dem tag als diser brief geben ist, und den ubrigen halben teil suellen wir ouch weren und antwürten, als da vor, an dem selben sant Martis tag uber ein Jar. Daten wir des nit, so suellen wir uns alle fuenfe und ieglicher selb ander in acht tagen nach ietwedrem zite ungemant und bi vorgeschribne unsren eiden antwuerten gen Ure in das dorf ze Altdorf an einen offenen wirt, und da leisten rechte, gewonliche giselschaft, ze veilem guote, und ze unverdingeten malen teglich, ane fuerleisten. Es were danne, das unser deheinen libes not irrete, oder selich unwetter were uff das zit, das wir uns von Wallis gen Ure nuet mœchten geantwuerten, der ieglicher sol zwey ander erberman an sin stat in die giselschaft schicken und legen bi sim egeschribun eide, die da blibent und leistent, und als tuere koment, als er tuon muesste, ober selbander da leistete ane geverde, untz das die not oder das unwetter vergat, so sol er denen mit sim selbs libe leisten, als da vor selb ander. Und sol uns gemeinlich noch sunderlich vor dieser giselschaft ze leistende nuet schirmen noch ledigen ob wir vo[1]....he wegen in andren gisellschaften verbunden weren ze leistende, noch kein ander uszug, den ieman hie wider kœnde erdenken, und sullun..... schaft in die egeschribun wise niemer gelassen ane der obgen. von Berne wissend und willun, e das wir gentzlich bezahlent, das g..... wir denen verbunden sin ze leistende, mit allem schaden, ob deheinre dar uff denen gangen were, nach wisinge des briefes. Und v.....ch ein manot verloufet, nach iewedrem zile, dannan hin muegent die egen. von Berne, wenne si wellent das gelt das demeist ge-

[1] Trou au parchemin.

vallen..... wellen an Cristan, Juden, Camerschin an gewonlichen schaden, uff unsren oder unser erben schaden nemen, und den schaden, als sich vindet..... in inen gelobt und gesworen bi unsren eiden und ouch unverscheidentlich, fuer uns und unsre erben ze bezalende gar und gentzlich, und umb das dis gelt also wurde an schaden genomen, suellun wir nuet dest minder leisten nach der meinunge, als da vor ist geluetert. Beschehe ouch, da vor got si, das unser deheinre stuerbe oder ane das unnuetze wurde ze leistende, das si duchte, so suellent die andren, die dene in libe sint, bi den vorgeschribun iren eiden, inen einen andren als guoten nutzen gelten an des unuetzen stat geben, als dike dis ze schulde keme, di wil diser brief in sinen kreften ist. Darnach in den nechsten vierzehen tagen, so wir har umb ze huse, ze hofe oder under ougen mit botten oder mit briefen gemant werdent; deten wir des nuet, so suellun wir bi denselben manunge ze stunt nach den vierzehen tagen uns antwurten gen Ure in das dorf ze Altdorf, und da leisten in aller forme, als umb die leistunga da vor von worte ze worte sint geschribun, untz an die stunde, das wir einen andren nuetzen gelten an des unnuetzen stat gebent, der sich mit uns unverscheidenlich fuer sich und sin erben mit sim eide, mit sim briefe und ingesigel verbuende in alle wise, als sich der verbunden hatte, an des stat er denen geben wirt. Und also geloben wir alle unverscheidenlich fuer uns und unser erben, und bi unsren vorgeschriben eiden disen brief stete ze habende und da wider nuet ze redende noch ze tuonde noch das schaffen von ieman andrem in unsrem namen mit keinen listen fuenden oder geverden, die ieman kuende erdenken. Und ze eim waren vesten urkund han wir alle funfe erbetten, wisen, bescheiden man Ludewig von Eich, amman zu Lucern, das er sin ingesigel fuer uns an disen brief hat gehenket, dar under wir uns binden, uns und unsre erben ze vergicht diser

sache, das ouch ich der selbe Amman der ir aller botte willun mir unschedlich han getan ze gezuegnusse diser dinge, der geben ist ze Lucern am Donstage nach dem heiligen Phingst tage, da man zalte von Christus geburt drizehen hundert und nuenzig und ein Jar.

2419

Les communes du Vallais vendent à Guillaume et Pierre de Rarogne et à Guichard et Jacques, fils de ce dernier, les biens qui avaient appartenu à Antoine Esperlin.

Brigue, 1391, 19 septembre.

Homagia de Leuca, de Sirro, etc., f. XXII verso.

Copia littere qualiter dnus Guillermus de Rarognya episcopus Sedun. emit a communitatibus Valesii omnia bona Anthonii Asperlini domicelli.

Anno Dni M°CCC°XC° primo, indicione XIIII, die XIX mensis septembris, apud Brigam, in consilio generali communitatum Valesii, coram me notario publico et testibus subscriptis constitutus ven. et discretus vir dnus Guillermus de Rarognya, nec non et ego notarius publicus subscriptus, ex vna parte, et Johannes Walterii, Anthonius Aymonis, Martinus Borterez, Georgius Margun de Conches, Johannes Clausen, Johannes Zen Turon de Aragno, Petrus Nuspomere, Petrus Marys pro illis de Granyols, Petrus Zen Rossen, Jacobus Yliz pro illis de Morgia, Willermus Buchy, Jacobus Ketzer de Narres, Conodus Brullyez, Anthonius Portitoris, Willermus Rodini dictus Walaz de Ryede, Anthonius de Petra de Briga, Nycholaus Avlyus, Rodinus Berchoz de Montz, Yodocus de Berguers pro Lyech et Castillione, Anthonius Roten de Staldon, Johannes Fenycz de Torbio pro Torbio, Andreas Zen Tan de Hoescen, Chono Venech filius Thome Venech pro Saxa, Mar-

tinus Mathei de Copisberch pro Morgia, Anthonius Perrini, Theodolus Jenini, Johannes Martini de Gottet dictus Hackerman parrochie de Leuca, nuncii missi a prefatis communitatibus Valesii cum potestate habentes dictarum communitatum pro negocio subscripto et quam pluribus aliis negociis dictarum communitatum communi consensu et aliis peragendis ex altera ; prefati ac nominati a prenominatis communitatibus missi, consideratis quam pluribus arduis negociis dictarum communitatum, communi consilio vnanimiter invocato, vendiderunt, cesserunt, concesserunt, tradiderunt et finauerunt perpetuo, pro se et dictis communitatibus a quibus sunt missi, titulo pure et perfecte venditionis prefato nobili viro dno Guillermo de Rarognya, nec non et michi notario publico more publice persone constanti, stipulantibus, ementibus et recipientibus vice, nomine et ad opus prefati dni Guillermi, nobilis et potentis Petri de Rarognya, Guichardi et Jacobi filiorum dicti nobilis Petri et suorum heredum et cui dare etc. pro mille florenis sibi communiter solutis, ut asserebant, videlicet omnia et singula bona, res, possessiones vtriusque conditionis, redditus, census, seruicia, placcita, vsagia et alia quecumque tributa, cum retentis eorumdem, que olym erant et fuerunt Anthonii Esperlini de Rarognia. Que quidem bona dictis communitatibus dicuntur et sunt confiscata et peruenta. Volentesque et concedentes prenominati missi a dictis communitatibus quod predicti nobiles Petrus de Rarognia, Guillermus, Guichardus et Jacobus et eorum heredes recuperent et recipiant a modo et perpetue predictos redditus, census, seruicia, placcita, vsagia et alia quecumque tributa olym dicto Anthonio Esperlini pertinencia, possessionesque collant, cultiuent, possideant et perpetue recolligant. Constituentes prenominati venditores prefatos emptores et suos quos supra veros dnos et possessores predictarum rerum et bonorum venditorum. Mandantesque et precipientes tenore

presentis instrumenti omnibus et singulis feudatariis et debitoribus, censuariis vtriusque sexus, cuiuscumque conditionis uel status existant, ut iidem et quilibet ipsorum feudatariorum et censuariorum soluant, respondeant, obediant de hiis in quibus alias dicto Anthonio Esperlini tenebantur in manibus predictorum emptorum, prout alias dicto Anthonio faciebant et tenebantur, nullo alio mandato super hoc expectato uel expectando, etc. Ita tamen quod dicte communitates Valesii possint et valeant predicta bona omnia et singula rehabere a dictis emptoribus perpetue pro dictis mille florenis, etc. ita quod fructus et recollecture dictis emptoribus nec suis in sortem minime computentur. Promitt. per jur. s., etc. et sub obligatione, etc. dictis emptoribus et suis contra omnes, etc. perpetue libere gar. etc., cum renunc. opport. etc. Testes nobilis Rodulphus de Rarognya, dnus Bartholomeus curatus de Sirro, Thomas de Rodano de Rekingen scolar. et dognus Karolus curatus de Narres, qui, etc.

Item ibidem constitutus prefatus venerabilis vir dnus Guillermus idem promisit pro se et hiis quibus supra per juramentum suum, etc. et sub obligatione omnium et singulorum bonorum suorum et dicti patris sui dictos mille florenos soluere communitati de Berno et predictas communitates Valesii penitus seruare indempnes erga dictam communitatem de Berno atque de omnibus interesse inde emergentibus a die presenti in antea et in futurum, et omnia onera, dampna, etc. inde emergentia ac interesse portare suis propriis missionibus, etc. Testes qui supra, etc. actum ut supra, etc.

2420

L'évêque de Sion pardonne aux hommes de Lens, qui s'étaient révoltés contre lui.

Sion, 1391.

Archives de Valère [1].

(Humbertus Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun.), comes et prefectus Vallesii. Nobile opus sedentis in solio clemencia suadente prosequimur, si per lubrica culpe deliramenta ad subleuandum remedia cadentibus nostra se manus (habilitat et indulgemus veniam post) reatum. Ea propter nouerint vniuersi quod cum singuli homines et tota communitas mandamenti seu montis de Lent per eminentes temporis malicias versucia seducti, et quod verius credimus ad suorum et nostrorum emulorum (suggetiones), a semitis nostre fidei nouiter deuiasse et tanquam rebelles contra nos nostramque mensam episcopalem Sedun. ac statum et honorem nostros insultasse, guerram publicam armata manu et occultam..... fauorem et auxilium dantes et prebentes, letaliter prosequendo nostros, ac illustris et magnifici principis dni nostri comitis Sabaudie et dni comitis Gruyerie inimicos et rebelles substinendo, fauorando, eisdem..... dando et prestando et victualia et alia necessaria sua ministrando in prefatorum dnorum et nostri ac nostrorum coadiutorum grande preiudicium, non modicum et grauamen, propter quod et culpe videbantur (in dnum commisisse dispendium et) infamie neruum et crimen lese magestatis incurrisse

[1] Ce parchemin a servi d'enveloppe à un registre de notaire et le côté gauche en a été coupé, de sorte que le commencement des lignes manque. Nous avons rétabli quelques lacunes au moyen d'un document de même nature, du 9 novembre 1389, (voir N° 2412).

merito a gentibus notabantur, penam corporis et eris committendo et in eam totaliter incidendo. Tandem vicio perfidie separato ab eisdem et (post deceptas fallacium labiorum versucias via) cognita veritatis, ad fidei nostre culmen redierunt et nostre marciacionis januam ipsi homines montis de Lent et quam plures eorum amici pro eisdem humiliter propulsarunt, nobis humiliter supplicando quatenus omnes (offensiones et culpas per ipsos) commissas eisdem benigniter remittere et ipsos in nostram beniuolenciam reassumere dignaremur. Nos vero qui misereri pocius quam vlcisci elegimus, supplicacioni predicte generosius inclinati omnes offensas et culpas quas predicti homines montis de Lent seu communitatis eiusdem a toto tempore preterito vsque ad hanc diem contra nos nostramque mensam episcopalem Sedun. et alias quascumque personas a quibus causam habemus uel presencialiter habere ..... noscuntur incurrisse seu alias commississe quoquomodo, de clemencia nobis innata remittimus per presentes et de ipsis omnibus et singulis criminibus, culpis, offensionibus et delictis per ipsos communitatis de Lent uel eorum aliquos..... familiares, subditos, coadiutores, secaces et obedientes nostros factis, commissis et perpetratis, dependentibusque et emergentibusque aliqualiter ex ipsis, pro nobis et nostris successoribus in dicto episcopatu ac nostro et prefatorum dnorum nostrorum..... et debemus, soluimus et quittamus, omnemque infamie notam cui visi sunt propterea merito subiacere, de plenitudine potestatis nostre benigne duximus abolendum, ipsos homines, incolas et omnes habitantes, cuiuscumque sexus et condicionis existant, exceptis tamen Johanne Benedicti et Johanne eius filio, quos in presenti paccione et marciacione minime volumus includi, in nostram beniuolenciam et graciam ex nunc recipientes et reassumentes..... sublata ; ita quod ex nunc ipsi homines de Lent seu communitatis eiusdem et singuli eorum valeant atque possint im-

pune et sine offensa in eorum personis uel rebus aliqualiter facienda per nos uel nostros..... et negocia sua peragere tam apud Sedunum quam alibi per terras, loca et districtus nostros, prout et quemadmodum veri, fideles, obedientes et subditi nostri facere possunt et debent, sic et taliter quod ab inde..... et sint nobis et nostris predictis fideles et vere obedientes et soluentes nobis census, redditus, tallias, vsagia et cetera tributa per ipsos nobis et nostre mense episcopali Sedun. annualiter debita..... homines eiusdem coactos tamen per superiores Alamanos non alias caluacare et ad miliciam seu caluacatas ire contingeret durante huiusmodi guerra, nolumus quod propter hoc possint..... aliqualem incurrere seu habere ipso casu. Si vero ipsi uel ipsorum aliquis volontarie et ausu suo temerario contra nos et nostros ire contingerit aut presumpserit, quod puniatur..... ullam incurrant uel incurrere debeant nouitatem. Ceterum quia prenominati homines de Lent certis et variis debitis erga quam plures creditores suos sunt oppressi, que non possunt persoluere nisi per venditionem..... licenciam de bonis suis vendendi, quo melius possent, daremus. Nos vero eorum supplicacionem predictam attendentes, in hoc eisdem certis de causis compacientes, predictis hominibus communitatis et singulis eorum..... de bonis suis quo volent, alienandi pro debitis suis persoluendis, absque eo quod per nos uel nostros quibus supra reprehensionem incurrant, uel propter hoc incurrere debeant aliqualem. Insuper concedimus et eciam..... nostro loco juramenti prestita ipsos homines communitatis de Lent et singulos eorum, qui tamen guerram contra nos non facient, seruare a detempcione personarum suarum, ab incendio domorum suarum et cisione arborum et vi..... maxime per gentes prefatorum dnorum comitum Sabaudie et Gruyerie et ceterorum coadiutorum suorum atque nostrorum, et adeo quod premissa pro parte prefatorum

dnorum comitum et suorum predictorum atque nostrorum ad bonum effectum..... obtineant firmitatem, promittimus bona fide nostra presentes litteras sigillis viri nobilis atque potentis dni Johannis de Verneto militis, marescalli Sabaudie, et dni comitis Gruyerie predicti corroborari facere..... more prelatorum prestito manum nostram ad pectus ponendo premissa omnia et singula dictis hominibus communitatis de Lent et singulis eorum pro nobis et nostris quibus supra attendere, seruare, complere et non contra..... consentire. Mandantes tenore presentium omnibus et singulis officiariis, subditis nostris ac coadiutoribus, secacibus et obedientibus nobis, amicos nostros non subditos propter hoc expresse rogando..... vniuersa et singula prescripta firmiter obseruent, attendant et in nullo contrafaciant, nec facere presumant quoquomodo, sed prenominatos de Lent ex nunc ut vere obedientes et subditos..... uel violencia eisdem in personis uel rebus quoquomodo inferenda. In cuius rei testimonium presentes litteras nostri sigilli munimine duximus fulciendas. Datum in castro nostro Maiorie Seduni..... CCC° nonagesimo primo presentibus viris discretis Petro de Cler....., Roleto de Tauel et Stephano bastardo de Orons, domicellis.

2421

Règlement de comptes entre Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie, et Rodolphe de Gruyére, au sujet des charges que celui-ci avait exercées en Vallais.

Sion, 1392, 19 février. — Chambéry, 1392, 7 mars.

Cet acte a déjà été publié dans les *Mémoires et Documents* de notre Société, t. XXII, p. 227.

2422

Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie, ordonne au châtelain de Conthey d'observer fidèlement les libertés et les franchises de ce bourg.

Chambéry, 1392, 18 mars.

An. Jos. de Rivaz, Opera hist., XIII, 557, ex archivo Contegii.

Vobis illustri principisse dne nostre dne Bone de Borbonio, Sabaudie comitisse, administratrici atque tutrici illustris principis dni nostri Amedei Sabaudie comitis, supplicatur humiliter pro parte burgensium vestrorum loci vestri Contegii quod cum felicis recordationis princeps illustris dnus A. comes Sabaudie, consors vester quondam, prefatis burgensibus matura deliberatione concesserit certas libertates, immunitates et franchesias in suis quas ostendunt litteris suo majori sigillatis sigillo declaratas, vestrique officiarii moderni dictas libertates, immunitates et franchesias interdum et de facto lacerare et infringere conantur, sintque dicti supplicantes adeo locis limitrophis situati, guerrarumque oneribus et discrimini pressati quod, nedum dictas libertates servari deberent, sed etiam majores et pleniores immunitates concedi, quatenus attenta concessione tanti principis qui suis non prodige sed honorifice usus fuit suo tempore substantiis et per quem tam late auctus fuit in honoribus comitatus, vobis placeat dictas libertates et franchesias jubere servari et teneri supplicantibus antedictis, quoniam nisi memorati officiarii ab ipsorum insobriis motibus conquiescant, multi locum et patriam absentabunt, cum modo captivi per hostes modo (dampnorum) illatione depressi et interdum per dictos officiarios persecuti, et sepe contingit eos terras excolere non posse, nec fruges colligere, sicque tanta infortunia, nisi vestra clementia subvenerit, tolerare non possent; nam continue in gartis et

exchargartis ac custodiis portarum dicti loci Contegii die noctuque vigilare et insudare conantur et compelluntur ; advertere igitur vestra dominatio super premissis benigniter dignetur.

Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, administratrix atque tutrix illustris filii nostri carissimi Sabaudie comitis, dilectis castellano nostro Contegii et ceteris officiariis et commissariis nostris dicte castellanie presentibus et futuris, vel dicti castellani locumtenentibus salutem. Considerato tenore supplicationis burgensium Contegii, visis eorum atque lectis per nostros consiliarios infrascriptos duabus litteris franchesiarum et immunitatum suarum presentibus annexis, earumque viribus attentis, cupientes ipsos supplicantes eorum attentis oneribus et laboribus quibus cothidie subjiciuntur propter Valesiensium guerram, gratiose et favorabiliter pertractare et in ipsorum libertatibus teneri et tueri, prout decet, vobis et singulis vestrum qui super hoc fueritis requisiti et ad quos spectabit, precipimus, injungimusque et mandamus expresse quatenus dictis supplicantibus fidelibus et burgensibus nostris dicti loci Contegii et eorum posteris, ipsorumque singulis teneatis et observetis cum effectu franchesias et libertates suas per bone memorie illustrem principem dnum et consortem nostrum carissimum Sabaudie comitem eis concessas et in dictis duabus litteris descriptas et contentas, et singulas clausulas et declarationes earumdem juxta ipsarum continentiam et tenorem, et prout videlicet concesse fuerunt eisdem, nichil in contrarium faciendo. Et si forte contrarium feceritis vel in aliquo infringeritis contra ipsarum et presentium tenorem, illud ad statum pristinum et debitum reducatur, taliter agentes in premissis et circa eadem quod dicti supplicantes causam justam non habeant conquerendi, nec ad nos vestrum defectum seu alterius renuntiandi.

Datum Chamberiaci, die XVIII mensis martii, anno Dni M. CCC. nonagesimo secundo.

Redd. litt. portit.

Per dnam presentibus dnis comite de Balma et Johanne de Conflens, cancellario Sabaudie.

2423

Guillaume de Rarogne, évêque élu de Sion, et les communautés du Vallais au-dessus de la Liène donnent à Simon Murman un service annuel de 50 sols dû par les hommes de Geschenen.

Louèche, 1392, 30 avril.

Archives de la commune de Geschenen, N° 7. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nos Guillelmus de Rarognia, Dei et apostolice sedis gratia electus pro episcopo Sedun., notum facimus vniuersis presentem litteram inspecturis seu audituris quod in presencia nostra, in consilio generali habito per ambasiatores seu nuncios et procuratores tocius communitatis terre Vallesii ab aqua Sancti Leonardi superius, constituti predicti ambasiatores, nuncii et procuratores predictarum communitatum nostrarum vnanimiter, de laude, consilio et voluntate nostra confessi sunt et pure recognouerunt se dedisse, finasse et quittasse perpetue pro bonis, maturis et gratis seruiciis nobis et dictis communitatibus nostris impensis et pro laboribus et magnis dampnis per ipsum pro commodo et honore dictarum communitatum nostrarum sustentis, Simoni Murman de Wylere et heredibus seu assignatis suis aut cui dare, vendere uel alienare voluerit, quinquaginta sol. Maur. seruicii perpetui annuatim sibi soluendos in festo beati Martini uel duplum in crastino, cum placito pertinente, si quod inde de jure deberetur, super hominibus ville de Geschinun, parro-

chie de Consches, dictum seruicium annuum debentibus de certis feudis quos tenent, cum omnibus juribus et pertinenciis eorum vniuersis. Quos quidem quinquaginta sol. Maur. seruicii dicti homines dictum seruicium debentes prius dare solebant Anthonio Esper de Rarognia domicello et filiis quondam Francisci in Platea de Uespia domicelli, a quibus nobis et dictis communitatibus nostris dictum seruicium deuolutum esse dinoscitur per sentenciam et recognicionem juris propter delicta que ipsi contra nos et dictas communitates nostras perpetrauerunt, que nobis et dictis communitatibus nostris in dampnum et in dedecus maximum redundauerunt. Mandantes dictis hominibus et precipientes, qui nunc dictum seruicium debent, quatenus ipsum seruicium de cetero annuatim dicto Symoni respondeant et soluant, etc. Promiserunt, etc. saluo jure nostro et mense episcopalis Sedun. In premissis fuerunt testes rogati et vocati qui sic vocantur : Henslinus de Rarognia domicellus, Johannes Perrys in Holtz, parrochie de Narres, Jennilto Spennis de Morgia, Clevinus de Leuca, Yllarius Brundere dictus Waldi, Nanthelmus de Aragnon hospes et alii multi. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum in Leuca, die vltima mensis aprilis, anno Dni M° CCC° LXXXX° II°.

Cet acte est le premier dans lequel Guillaume de Rarogne paraît comme évêque de Sion ; on voit qu'il était reconnu dans le Haut-Vallais, depuis la rivière de la Liène, qui coule près de Saint-Léonard. Humbert de Billens continuait à être reconnu au-dessous de la Liène, mais peu après il quitta le pays. Le dernier acte officiel d'Humbert est daté du 30 juillet 1392, et il se trouvait alors à Gruyères. (Voir N° 2426.) Il ne paraît pas être rentré en Vallais, quoique un acte du 7 décembre de la même année, soit encore daté « Humberto episcopante. » Depuis lors son sort est inconnu. Un acte publié dans les *Mémoires et Documents*, t. XXII, p. 244, prouve qu'il vivait encore en 1396 ; on ignore où et quand il est mort.

Guillaume de Rarogne fut nommé par le pape résidant à Rome, en opposi-

tion à Humbert de Billens, qui était de l'obédience d'Avignon. On ne connaît pas la date de cette nomination ; dans l'acte ci-dessus il est dit simplement *élu*, il prend le titre d'*évêque* dans un acte du 11 décembre 1392. (Voir N° 2431.) Il continua à résider à Louèche, où nous le verrons encore le 8 mars 1393 (Voir N° 2432), tandis que le 11 avril suivant il est installé au château de la Soie. (Voir N° 2433.) Dans l'intervalle il a donc été reconnu dans le Bas-Vallais.

2424

Guillaume de Rarogne, évêque élu de Sion, ordonne aux hommes de Geschenen de payer à Simon Murman la redevance annuelle de 50 sols qui lui a été donnée.

Louèche, 1392, 1er mai.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

Nos Guillelmus de Rarognia, Dei et apostolice sedis gracia electus pro episcopo Sedun., dilectis nostris fidelibus hominibus ville de Geschinun debentibus servicia que olim habere solebant Anthonius Esper et filii quondam Francisci in Platea de Uespia domicelli, salutem et omne bonum. Vobis omnibus et cuilibet vestrum in solidum mandamus et precipimus tenore presentis, quatenus omnibus postpositis et remotis sine defectu obedire velitis dilecto fideli nostro Symoni Murman de Wyler ad soluendum dicta seruicia in quibus olim soluistis et respondistis annuatim predictis domicellis seu olim domui dicto Esperringo de Rarognia, cum omnibus juribus et pertinenciis eorum vniuersis. Si uero aliquis vestrum de mandato nostro senserit se grauatum, ille coram nobis compareat ad diem primam mensis junii in judicio ad dicendum quid contra premissa dicere uel allegare uoluerit. Datum in Leuca, die prima mensis maji, anno Dni M° CCC° LXXXX° II°, sub sigillo nostro.

2425

Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie, accorde aux bourgeois de Martigny de pouvoir tenir deux foires annuelles.

Chambéry, 1392, 31 juillet.

Archives de Martigny, original annexé aux franchises de 1399.

Nos Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, administratrix etc. tutrixque et tutorio nomine illustris carissimi filii nostri Sabaudie comitis, notum facimus tenore presentium vniuersis quod nos ad locum nostrum Martigniaci et totam castellaniam singularem affectionem habentes, vt locus ipse et omnes habitaturi et habitantes ibidem grata valeant suscipere incrementa, burgensibus, habitatoribus et incolis dicti loci et castellanie et mandamenti concedimus et largimur vt ipsi ab inde perpetuo nundinas siue nonas habeant, teneant, colant et celebrent bis in anno, videlicet in festo beati Luce euuangeliste et duabus diebus sequentibus, et in festo beati Barnabe apostoli et duabus diebus integris continue sequturis, ita quod ipsas nundinas ordinent, colant, teneant et celebrent vbicunque infra locum et castellaniam sibi elegerint et viderint expedire, sub eisdem et consimilibus modis, ordinibus, moribus, franchesiis et vsibus quibus fora seu mercata ibidem tenentur, coluntur, reguntur et eciam celebrantur. Volentes quod in dictis nundinis siue nonis omnes et singuli homines et persone, mercatores et non mercatores, ad dictas nundinas ire, redire, stare, morari et conuersari possint et valeant cum rebus et bonis ipsorum tute, libere et secure, proditoribus, latronibus, incendiariis et bannitis duntaxat exceptis. Pro quibus omnibus occies viginti flor. auri boni ponderis ad racionem septem sol. Maur. pro singulo floreno ab eisdem manu dilecti Martini de Calcibus, thesaurarii nostri

Sabaudie generalis, qui de ipsis nobis computare debebit, habuisse et recepisse confitemur. Mandantes harum serie bailliuo, judici, procuratori Chablaisii, Gebenn. et Valeis., castellano Martigniaci et ceteris officiariis nostris presentibus et futuris, vel eorum loca tenentibus, quatenus graciam et remissionem nostram presentem et cetera supradicta teneant, attendant firmiter et observent, in nullo contrafaciant uel opponant, dictas nundinas liberas cridari, publicari et denunciari faciant locis et villis vtilibus et eciam opportunis. In quorum testimonium presentes litteras nostri maioris sigilli duximus appensione muniri. Datum Chamberiaci, die vltima julii, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo secundo.

Per dnam relatione dnorum
Montisjoueti, Jes Rauais
Johannis de Conflens,
cancellarii Sabaudie,
Ja. Championis
R. litteras port.

(d'une autre main) Ego Martinus de Calcibus confiteor me recepisse occies viginti flor. veteres ad XIIII d. grossos pro quolibet.

Sceau rouge endommagé.

2426

Humbert de Billens, évêque de Sion, rend à Guillaume Guidonis, chantre et chanoine de Sion, une vigne que l'évêque Edouard de Savoie avait prise au détriment de l'oncle du dit Guillaume.

Gruyère, 1392, 30 juillet.

Archives de Valère, Registrum Ardicini de Brusatis, N° 42.

Nos Humbertus, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Sedun., comes Valesii et prefectus, notum per presentium

nostrarum litterarum tenorem facimus vniuersis presentibus et futuris quod viro discreto dno Guillelmo Guidonis, cantori et canonico Sedun., ut herede vniuersali Petri Guidonis de Lion, quondam patrui sui, ad nostram presenciam sepius accedente, nobis monstrauit quod dudum Bertholetus de Gresier, maior Sedun., domicellus quondam, vendidit, perpetue tradidit et concessit Petro Guidonis quondam predicto, ementi et recipienti ad opus sui et suorum heredum, pro quater viginti lb. bonorum Maur. et solucionis nomine earumdem, in quibus cum maiori quantitate dictus quondam Bertholetus dicto Petro asserebat se teneri ex causis in quodam publico instrumento manu Johannis Fabri de Lana, quondam notarii publici, inde confecto et signato, die duodecima mensis octobris, anno Dni M° CCC° sexagessimo septimo, per bone memorie reuerendum dnum Guichardum Tauelli, in dicto episcopatu predecessorem nostrum, corroborato et eius sigillo inpendenti sigillato, ut prima facie apparebat, particulariter declaratis et contentis, videlicet vineam dictam de Maioria, sitam in territorio de Nanz, iuxta aquam Sedune et iuxta vineam quam tenet Nycholodus de Castellionie et juxta vineam Petri de Grimisua ab oriente, unacum quibusdam aliis rebus in dicto instrumento descriptis, prout de dicta vendicione et nos legitime informauit per exibicionem et ostensionem dicti instrumenti, quodque vigore vendicionis predicte et post ipsam dictus Petrus Guidonis, quandiu vixit in humanis, predictam vineam cum aliis rebus sibi, ut supra, venditis per Bertholetum antedictum pacifice tenuit et excoluit et possedit et sue mortis tempore tenebat et possidebat; quodque mortuo Petro Guidonis predicto, reuerendus dnus Edduardus de Sabaudia, tunc in dicto episcopatu antecessor noster, nunc archiepiscopus Tharant., voluntate et de facto nulla causa legitima precedente intrauit et detinendo eandem excoluit, licet pro parte dicti Guillelmi de ipsa sibi dno Guil-

lelmo restituenda fuerit pluries et debite requisitus. Quare nobis humiliter supplicauit dictus dnus Guillelmus et nos instanter requisiuit, quatenus sibi, tanquam heredi Petri Guidonis eius patrui quondam supradicti, dictam vineam cum suis pertinenciis remitti et restitui dignaremur. Super quibus voluimus nos plenius informari, exibitione de dicto instrumento vendicionis predesignato facta non obstante, et quam plurimos ex nostris canonicis et ciuibus Sedun. ac aliis vicinis fide dignis examinari super hoc in nostri presencia fecimus diligenter, prius ab eis et quolibet ipsorum receptis corporalibus juramentis de veritate testificanda, per quorum relacionem inuenimus exposita per dnum Guillelmum supradictum veritatem, ut supra declaratum, contineri. Quo circa nos premissis attentis atque visis et diligenter inspectis ac aliis ipsius dni Guillelmi informacionibus legitimis super hoc receptis, per quas reperimus ipsum in predesignata vinea jus habere et eandem sibi pertinere, nolentes quod suum est retinere, sed pocius remittere, attendentes insuper laudabilia seruicia per ipsum dnum Guillelmum nobis multipliciter impensa, oneraque grauia per eundem ad honorem nostre mense episcopalis Sedun. sustenta et que incessanter sustinere non formidat, quibus merito apud nos et nostros in dicto episcopatu successores perpetuis temporibus meruit recommendatum haberi, idcirco nos episcopus et comes supradictus pro nobis et nostris successoribus in dicto episcopatu vineam maiorie supradictam cum suis juribus et pertinenciis quibuscunque tradimus, concedimus, remittimus et restituimus per presentium tenorem ipsi dno Guillelmo, etc. nichil juris, etc. in eadem retinendo. Saluo tamen et reseruato nobis et nostris in dicto episcopatu successoribus jure feudi et directi dominii super dicta vinea, si et quantum est nobis et dicte nostre mense episcopali Sedun. aliunde quesitum in eadem et nobis pertinere potest et debet, et saluis

eciam aliis usagiis pro dicta vinea debitis. Promittentes, etc. Inde rogauit cartam fieri et testes opponi qui sic vocantur: vis spectabilis dnus Rodulphus de Gruyeria miles, dnus Montisseruani, Petrus Frossar clericus, Petrus de Chumy famulus dicti militis et ego Raymondus Bonediei de Thon(one), Gebenn. diocesis, clericus, notarius publicus, qui juratus super hoc hanc cartam leuaui vice capituli Sedun. cancellariam tenentis. Cui si quis, etc. Actum in castro Gruyerie, die penultima mensis julii, anno domini M° CCC° XCII, indicione XV.

Le chapitre de Sion confirma cet acte, à Valère, le 15 janvier, 1393.

2427

Simon Murman vend aux hommes de Geschenen les redevances qu'ils lui devaient.

Munster, 1392, 24 août.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* In nomine Dni, Amen. Anno natiuitatis eiusdem millesimo CCC° nonagesimo secundo, indicione XV, die XXIIII mensis augusti, in villa de Monasterio, iuxta domum et edificia Egidii Borters de Gessinun, in presencia mei infrascripti notarii publici et testium subscriptorum propter hec infrascripta specialiter constitutus Symon Murman de Wyler, idem Symon confessus est se vendidisse perpetue pro quinquaginta duabus lb. cum decem sol. Maur. sibi integre solutis Petro Werlen, Johanni Steger, Michaeli Borter filio quondam Jacobi Sub Via, Willelmo Senggen, Egidio Borter filio quondam Jacobi Sub Via, Johanni Zuber, Johanni Blutgig, Thomlino Sub Via, Thomtschen im Hof, Johanni Schaelin, Johanni im Hof, Johanni nominato Ithun, presentibus et nomine ipsorum ac

vice et nomine omnium comparticipum eorum stipulantibus, prenominati omnes sunt de Gessinun, et omnibus illis de Gessinun qui aliquod seruicium seu dominium alias tenebantur Anthonio Esper de Rarognia domicello, quinquaginta sol. Maur. seruicii perpetui annuatim soluendos, quod quidem seruicium dicti emptores et comparticipes ipsorum de bonis ipsorum apud Gessinun sitis dicto Anthonio Espers tenebantur. Item insuper quidquid plus de seruicio et de schiminagiis et de caseis, quibus volgariter erbetkaesa dicitur, dicti emptores et comparticipes ipsorum annuatim Anthonio Espers predicto tenebantur cum omnibus juribus, dominio, jurisdiccione, mixto imperio et omnibus appertinenciis suis, vnacum retentis si que fuerint. Que omnia bona dicto Symoni data fuerant per dnum Guillelmum de Rarognia, Dei et apostolice sedis gracia episcopum Sedun., et per ambassiatores tocius communitatis terre Vallesii ab aqua Santi Leonardi superius. Vnde sciendum est quod dicta bona vendita et cetera omnia bona dicti Anthonii Espers dicto dno episcopo et patriotis fidelibus patrie Valesii per sentenciam et cognicionem sapientum deuoluta fuerant, ex eo quod ipse Anthonius contra patriam Vallesii aliqua facinora et delicta perpetrauit. Que autem bona patriote Vallesii vendiderunt et obligauerunt dicto dno, prout in instrumentis publicis inde confectis dicitur contineri. Hic autem sequitur copia littere racione dicti seruicii (Voir plus haut N° 2423) Sequitur alia copia alterius littere. (Voir N° 2424)

De quibus omnibus videlicet predictis litteris copiandis et predicta vendicione michi infrascripto notario preceptum fuit hoc presens publicum instrumentum.

Et ego Johannes in Curia de Reckingen, auctoritate imperiali publicus notarius, etc.

2428

Le pape Clément VII unit et incorpore l'église de Bex au chapitre de Sion.

Avignon, 1392, 17 septembre.

Archives de Valère.

In nomine Dni, Amen. Per hoc verum, presens et publicum instrumentum presentibus pariter et futuris fiat evidenter manifestum quod anno a natiuitate Dni sumpto millesimo CCCC° quinto, indicione decima tercia, die vicesima ottaua mensis marcii, in ciuitate Sedun., in curia officialatus Sedun., in presencia ven. viri et circumspecti dni Aymonis Salanchi, in legibus graduati nec non locum tenentis generalis judicis terre Vallesii ac officialis curie Sedun., ac in presencia nostrum notariorum publicorum infrascriptorum et testium, nos notarii predicti subnominati presenti predicto dno officiali et judicis locumtenente tenuimus, palpauimus, vidimus et de uerbo ad uerbum perlegimus quandam bullam gracie sanctissimi pape Clementis septimi concesse ven. capitulo Sedun. non abrasam, non cancellatam, non abolitam, non maculatam, sed sanam, integram et immaculatam, omnique vicio, labe et suspicione prorsus carentem ; cuius vero bulle et gracie de uerbo ad uerbum tenor sequitur in hec uerba et est talis. Clemens episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Apostolice seruitutis nobis iniuncte desuper officium mentem nostrau incitat et inducit ut circa ea que statui prospero ecclesiarum, presertim cathedralium ac personarum in eis degentium, oportuna fore cognoscimus, operosis studiis intendamus. Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum capituli ecclesie Sedun. peticio continebat quod fructus, redditus et prouentus dictorum capituli propter

guerras et pestilencias diuersas que in illis partibus diucius viguerunt, prout vigent de presenti, adeo diminuti existunt quod ex eis nequeunt comode sustentari. Quare pro parte capituli predictorum nobis fuit humiliter supplicatum ut parrochialem ecclesiam de Bacio, Sedun. dyocesis, que ad collacionem dictorum capituli, ut ipsi asserunt, pertinet, eisdem capitulo vnire, annectere et incorporare de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicacionibus inclinati dictam parrochialem ecclesiam, etiam si disposicioni apostolice specialiter uel generaliter reseruata existat, cum omnibus juribus et pertinenciis suis eisdem capitulo vnimus, annectimus et incorporamus, ita quod cedente uel decedente rectore dicte parrochialis ecclesie qui nunc est uel illam alias quomodolibet dimittente liceat eisdem capitulo per se uel per alios corporalem possesionem parrochialis ecclesie, juriumque et pertinenciarum predictorum auctoritate propria apprehendere, nancisci et eciam retinere, fructusque, redditus et prouentus ipsius percipere et habere et in sustentacionem ipsorum conuertere, diocesani loci et cuiuscumque alterius licencia minime requisita, reseruata tamen de fructibus huiusmodi pro vno vicario in dicta parrochiali ecclesia canonice instituendo congrua porcione, ex qua possit congrue sustentari, jura episcopalia soluere et alia sibi incombentia onera supportare, non obstantibus si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de parrochialibus ecclesiis aut aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales uel generales apostolice sedis uel legatorum eius litteras impetrarint, eciam si per eas ad inhibicionem, reseruacionem et decretum uel alias quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras et processus habitos per easdem quo ad dictam parrochialem ecclesiam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quo ad assecucionem parrochialium ecclesiarum aut beneficiorum aliorum preiudicium generari, et quibuslibet priuilegiis,

indulgenciis et litteris apostolicis generalibus uel specialibus quorumcunque existant, per que presentibus non expressa uel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet uel diferri, et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mencio specialis. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus super hiis a quoquam quauis auctoritate scienter uel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre vnionis, annectionis, incorporacionis, uoluntatis et constitucionis infringere uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auinione, quindecimo kl. octobris, pontificatus uostri anno quarto decimo. Hanc autem bullam et prefate gracie litteram sigillo plumbeo impendenti munitam ad instanciam et requisicionem ven. viri dni Johannis de Bona, canonici et curati Sedun., procuratoris et procuratorio nomine ven. capituli Sedun., nos notarii infrascripti exemplati fuimus, fecimusque collacionem diligentem de originali ad hoc presens transcriptum coram prefato dno officiali et locumtenente judicis, nichil addito, nichilque remoto, sed uerbatim transcripsimus et copiauimus, et auctoritatem pariter et decretum judicarium prefatus dnus officialis huic presenti scripto fideliter condicto ad exemplar dicti originalis vna cum signis nostrum notariorum subscriptorum interposuit, ut in judicio et extra eidem plena fides adhibeatur ad eternam rei memoriam obseruandam. Testes ad hoc fuerunt vocati et rogati, videlicet dnus Johannes de Chucheto curatus de Villa, dnus Georgius de Origonibus, sacerdotes, viri discreti Hugonetus Rychardi et Johannes de Compesio alias de Brandon, ciues Sedun. et jurisperiti, viri nobiles Petrus de Platea et Anthonius de Platea, Johannes Palliet clericus.

Ego autem Roletus de Lowina, imperiali auctoritate notarius publicus, dyocesis Sedun., hiis omnibus et singulis infrascriptis presens interfui et hanc visionem, palpacionem et perlectionem coram dicto dno officiali, vnacum Hylprando de Platea domicello et Martino Garachodi, clericis et notariis publicis subinsertis, feci et transcripsi de originali, etc.

2429

Traité de paix entre Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie et tutrice de son fils le comte Amédée VIII, d'une part, et les communes du Vallais, de l'autre.

Sion, 1392, 24 novembre.

Archives du canton de Vallais ; Volame intitulé : *Traité entre le Vallais et la Savoie*, f°, 82. — Archiv für Schweiz. Geschichte, III, 165.— Furrer, III, 163 (incomplet.)

Nos Bona de Burbono, comitissa Sabaudie, administratrix, gubernatrix et tutrix illustris filii nostri charissimi Amedei comitis Sabaudie, notum tenore presentium facimus vniuersis, quod cum quondam inter illustrem natum nostrum charissimum Amedeum comitem Sabaudie et nos tutorio et administratorio nomine dicti filii nostri charissimi, ex vna parte, et communitates Vallesii, ex altera parte, aliquales discordie, inimicie, rancores et odia diu regnauerint et existant ex quibus guerre et infinita dampna hinc inde sequuta fuerunt et sequuntur, multorum corporibus hostiliter interfectis, multis villis et domibus ignis incendio concrematis et quamplurimis aliis obstaculis subsequutis, nos, nostro et dicti filii nostri charissimi comitis nominibus, ad preces et requisitionem nobilis Petri de Rarognia dni Anniuisii, dni Guillermi et Guichardi eius filiorum, de consensu et voluntate inferius descriptorum a communitatibus Vallesii cum plenitudine potestatis ad

sonum campane in eorum consilio electorum, prout fidem faciunt per publicum instrumentum receptum per dnum Carolum de Narres notarium publicum de anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo secundo, indictione XV, die vndecima mensis novembris. Et primo Johannis Walteri de Castellione, Hilprandi Vesii, Simonis Maioris de Monasterio, Martini Bortter, Johannis Sterren, Johannis Flaudes, Johannis apud Viam, Jacobi Aymonis, Johannis de Platea de Selckigen, Johannis de Brama, Johannis Probioris, parrochie de Consches; item Johannis Nicolai de Bodmen, Anthonii Matthei, Simonis Sutoris, Petri Boni de Sylua, Petri Jergio, Johannis Fabri, Matthei Burgo, Vrbani Dorminant, Seuerini de Viis, Vualtheri ad Petram, Johannis Grasso clerici, Johannis Borcard de Lax, Aymonis Sulni, Anthonii de Ryede, Johannis Hospitis, Johannis Christanni, Anthonii Roler, Martini Furer, parochie de Aragnon; item Petri Nussbaum, Johannis et Johannis Spenis fratrum, Petri Mares, Johannis apud Chumbun, Georgii Walcker, Johannis apud Eggun, Martini Matthei, Johannis Berchoz, Johannis Buochz de Gursas, Johannis apud Eggun, Johannis Nausbounes de Ryede, Jacobi apud Chumbon, parochie de Morgia; item Rodolphi de Rarognia domicelli, Rodulphi Bitschin, Huldrici Carpentatoris, Johannis Heretici, Rodulphi Grinaz, Petri Domine, Nicolai Ouis, Johannis Morgini, Burrandi de Termont, Johannis Grini, Arnoldi Carnificis, Petri Janset, Anthonii castellani de Narres, Johannis de Vrtica, Guillermi et Johannis Simplanorum fratrum, Anthonii Guertini de Chamoscno, parochie de Narres; item Johannis Vldrici domicelli, Johannis Werra, Johannis Ruduti, Johannis Sterren, Johannis de Cruce, Johannis Floris, Johannis Longi, Johannis apud Studen, Petri Rolini, Guillermi Albini, Johannis Longi de Schouson, parochie de Vespia. Volentes ad bonam pacem, transactionem et concordiam cum prenominatis de Vallesio deuenire, ne cetera dampna

guerre et obstacula vlterius oriantur, participato consilio cum dilectis fidelibus consiliariis nostris infascriptis, ad bonam pacem, finem, concordiam, compositionem et transactionem deuenimus in hunc modum. In primis quod bona pax, syncerus amor, perfecta dilectio sint et esse debeant inter nos tutores et administratores nomine dicti filii nostri comitis, inter illos de Vallesio, nostrosque, eorumdemque adiutorum, valitorum et sequacium perpetuis temporibus valiture, et quod omnes rancores, odia, inimicie, cedes, incendia, vulnera, homicidia, iniurie et offensiones queque hinc inde in personis vel bonis illata vel illate, sint et esse debeant remisse hinc inde perpetuis temporibus et quittata, et in predicta pace non derogando generalitatem predicte intelligantur Gruerie comes, Humbertus de Villiens episcopus Sedun., dnus de Turre, communitas de Berna, communitas de Friburgo cum eorum sequacibus et coadiutoribus, in quantum tamen concernit guerram modernam illustris nati nostri et dicti dni episcopi de Villiens, nostrique tutorio et administratorio nomine predicto et communitatum predictarum. Item quod mediante predictis et infrascriptis et occasione multorum, omniumque sumptuum et expensarum et dampnorum per dictum quondam natum nostrum charissimum, nosque tutorio et administratorio nominibus predictis, nostros subditos, vallitores, adiutores et sequaces sustentatorum, ipse communitates Vallesii, scilicet Huldricus Fornery, Johannes de Lobiis, Perronetus Fabri, Guillermus de Charrery, Huldricus filius Johannis Forneri, Anthonius filius quondam Perreti Eldriani, Willermodus Sornet, villagii de Varona parochie Leuce ; item Balsaredus de Aula clericus, Nicolaus Montana, Perrodus Battalart, Hudricus eius frater, Perrodus Gerneuchi, villagii de Sarqueno ; item Robertus de Montpouent, Anthonius Vansech, Johannes Rosseti de Laques, Johannes Emerici, Johannes Bellon, Johannes Berodi, Johan-

nes Brunodi, Willermus Pullia, Nicodus Gen, Perrodus du Crest, Williencus de Anniuisio, Anthonius Bossa, parochie de Sirro ; item Petrus Martini, Johannes Joca, Johannes Känel, Johannes de Praplan, Petrus de Platea, Jaquemetus Condinory, Petrus de Reners du Douchont, Johannes Benedicti, parrochie de Lens ; item Perronetus Bosmer, Benedictus Claon, Johannes Lyarme, Jaquemetus Garin, Anthonius Julliens, Perrodus Brint, Johannes Anter, Johannes Luyat, Perrodus de Portiers, Perrodus Peyros, Guillermus de Cheneues, Germanus Bachelar, Germandus Duc, Stephanus Portery, parochie Sauisie ; item Guillermodus de Canaz, Jaquemetus Borcardt, Johannes Viomart, Mermodus deys Cheneuieres, Jaquemetus Bernarg, Mermetus Crot, Perrodus Bastlon, Johannes Nigri, Johannes de Saxo, parochie de Vercorens ; Johannes Maior, Martinus Glassier, Perrodus eius frater, Perrodus Galath maior, parochie de Nax et de Vernamiesi ; item Johannes de la Nali, Perretus Glassier, Guillermodus Clarmont, Anthonius Delbon, parochie de Magi ; item Willermus Salthery, Johannes Vintzenty, Nicolaus Nicolai, Willermetus Decimatoris, Willermetus de Ecclesia, Johannes Morardi de Grimisua, Johannes Friderici, Aymonodus Guilly, Petrus Ogery, parochie de Leuca ; item Petrus de Rarognia dnus Anniuisii, dni Willermus et Guichardus eius filii de consensu et voluntate eorum patris, Johannes Castellant, Johannes Sauio, Perretus de Vercoreins, Perrodus Roul, Johannes Veysonaz, parochie de Anniuisio ; item Martinus Pellicery, Martinus Chamberti, Johannes Arnaudi, Petrus Goudin, Petrus Morice, Aymo Crons, Martinus Lylendelo, Johannes de Crestaz, Johannes Philippi, Andricus Benedicti, Jaquemetus Agnesson, Anthonius Maurus, Perrodus Lyeno, Willermodus Eyron, Martinus Eyronn, Martinus Warneri, de Ayent ; Johannes Battaliar clericus, Perrodus Nantermet, Perronus eius frater, Johannetus de Lalex, Guillermodus de Magi, Perrotus des

Oches, parochie Sancti Leonhardi ; item Thomassetus de Bagniez, Johannes Berno, Perrodus Belsone, Johannes de Ninda, Perrodus Pierro, Nicodus Morat, Martinus Morandi clericus, Johannes Lombardi, Johannes de Agrettes, Johannes de la Forella, Johannes de Furno, Perrodus Vallam, Johannes Fossery, Johannes Carro, Johannes Metrallioz, Perrodus de Saxo, Johannes de Bolanion, Jacobus Maior, Petrus Magistri de Pratolon, Martinus Nicolodi, Nicoletus de Gratlon, parochie de Herens ; item Stephanus le Surprado, parochie de Granges ; Jaquemetus de Ponte, Mermetus Rossillo dictus Quartans, parochie de Loy ; Martinus Garachodi, Hugonetus Trons, Johannes Odini, Franciscus Dayent, Anthonius Trectoz, ciuitatis Sedun., habentes plenariam potestatem ipsorum et communitatum suarum predictarum nominibus, vt constat publico instrumento recepto manu Magnini junioris de Chamberiaco notarii, sub anno Dni millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, indictione XV, die decima mensis nouembris, dare, soluere et expedire realiter promittunt nobis administratorio et tutorio nominibus predictis seu nostro certo nuncio in ciuitate Sedun. viginti quinque millia florenorum auri boni ponderis, ad rationem septem solidorum Maur. vel quatuordecim sol. Lausan. pro quolibet floreno, implicanda qualibet ambrosiana pro nouem den. Lausan., termino infrascripto, videlicet in festo diui Martini hyemalis proximo venienti in vnum annum, cum dampnis, missionibus et expensis quas sustinere nos contigerit occasione dicte flor. quantitatis non solute loco et termino supradictis. Acto quod facta solutione dictorum viginti quinque millium flor. castra Turbillionis, Maiorie et Montis hordei dno episcopo Sedun. qui pro tempore fuerit, debeant reddi et expediri. Et si forte contingat dictam quantitatem flor. ante terminum memoratum solui, eo casu dicta castra, statim nobis facta solucione et completa dictorum viginti quinque millium flor., vt supra, eidem dno epis-

copo qui pro tempore fuerit postulato per dictas communitates suo et sue ecclesie nominibus expediantur et tradantur per dilectum fidelem consiliarium nostrum dnum Ybletum dnum Challandi et Montisjoueti sine contraditione quacumque, si tunc ibidem episcopus fuerit, et si non fuerit eo casu dictis communitatibus nomine episcopi futuri dicta expediantur prius completa solucione predicta, ita quod homagia et alia que de iure dnus episcopus tenetur illustri filio dno nostro charissimo, dicte communitates, sindici et procuratores ad hoc specialiter per easdem communitates eligendi dictum homagium dicto filio nostro charissimo facere teneantur, et etiam illustris filius noster charissimus comes predicto episcopo Sedun., si fuerit, alias procuratoribus et sindicis dictarum communitatum nomine futuri episcopi similiter faciat que de jure tenetur. Quos quidem XXV millia florenorum loco et termino supradictis soluendos et ad singula similiter complenda et inuiolabiliter obseruanda nos prenominati, uidelicet de Leuca et a Leuca inferius omnes de consensu et voluntate predictarum communitatum nostrarum promittimus per juramenta nostra ad sancta Dei euangelia corporaliter prestita et sub fide corporum necnon sub bonorum nostrorum predictarum communitatum obligatione de soluendo quantitatem predictam termino et loco memoratis cum damnis, missionibus et expensis hinc inde factis et fiendis. Que castra Maiorie, Turbillion et Montis ordei de presenti ponimus et tradimus dicto dno Ybleto dno Challandi et Montis Joueti detinenda et conseruanda nomine nostro, sumptibus tamen dictarum communitatum, donec et quousque nobis de prefatis quantitatibus integram solucionem fecerint, sicut supra, tam pro salario quam pro supportandis omnibus (l. oneribus) custodiarum dictorum castrorum. Predicti homines de Leuca et de Leuca inferius promittunt soluere, expedire nomine episcopi et communitatum predictarum eidem dno Ybleto stipulanti et reci-

pienti pro se et suis pro custodia dictorum castrorum tria millia flor. ad rationem pro quolibet flor. septem sol. Maur., et de quibus tribus millibus flor. debeant soluere dicte communitates supradicto dno Ybleto de presenti duo millia et reliquos mille flor. in festo beati Martini proximo uenientis. Quod si predicte communitates soluerent ante terminum memoratum predicta viginti quinque millia flor., quod de tribus millibus flor. de salario dicto dno Ybleto constituto, pro rata temporis salarii dictorum trium millium flor. tantumdem eisdem deducere et detrahere debeant. Qui dnus Ybletus ex nunc prout ex tunc promittit per juramentum suum corporaliter prestitum et sub suorum bonorum obligatione dicta castra bene et fideliter custodire, neque alicui expedire nisi nobis seu filio nostro aut successoribus nostris, donec ad satisfactionem completam dictorum viginti quinque millium flor. Volensque predictus dnus Ybletus quod ubi prefati de communitatibus Vallesii defficerent in solucione predicta, ipse dnus Ybletus obligat et afficit nobis et dicto filio nostro castra et castellanias suas Castellionis, Challandi et Montis Joueti cum uniuersis juribus et pertinenciis earumdem, uoluitque et consensit predictus dnus Ybletus quod nos nostro et tutorio nomine predicti filii nostri comitis possessiones dictorum castrorum et jurium suorum capiamus et nobis retineamus pro satisfactione predictorum viginti quinque millium flor. nobis non solutorum termino supradicto. Ipsique homines et communitates predicte de Leuca et inferius per fidem eorum et juramenta, ut supra, promittunt ipsum dnum Ybletum, suosque et eius bona seu causam ab ipso habentes indemnem seruare sub omnium suorum obligacione bonorun. Item actum est et conuentum quod adeo quod dictus dnus Ybletus tutius dicta castra custodiat, ipse dnus Ybletus constituit(ur) balliuus Vallesii a Raspillia inferius ab utraque parte Rodani, hoc de uoluntate predictarum communitatum, donec ad satis-

factionem integram dictorum XXV millium flor., cum potestate exercendi merum et mixtum imperium et omnimodam iuridicionem, ita tamen quod ipse debeat vnicuique reddere et reddi facere ius super pontem Seduni, ubi est assuetum ius reddi, per probos homines Vallesii a Morgia superius et aliquem non opprimere in bonis uel persona, quousque per probos homines fuerit cognitum super offensa per quemcumque facta a Raspillia inferius, in quibus damnis et offensis et aliis emolumentis quibuscumque occurrentibus in dicto balliuatu a Raspillia inferius ultra salarium suum percipiat tertiam partem et de presenti in locum ipsius dni Ybleti durante termino constituit dnum Petrum de Cheurone militem eius locum tenentem balliuatus predicti. Item promiserunt et jurauerunt omnes predicti homines de Vallesio, eorum nominibus et dictorum communitatum, ipsum dnum Ybletum protegere et deffendere totis uiribus contra omnes et ipsum fortem faciendo et sibi parendo et obediendo, et quod sibi nec eius familie et seruitoribus non facient uel impendent per eos seu per alios uiolentiam seu iniuriam aliqualem..... castra predicta et regimen dicti balliuatus possit et valeat utiliter et fideliter gubernare infra limites predictos et tempore sui regiminis. Item quod facta solucione dictorum XXV millium flor. quandocunque predicto termino uel infra dictum terminum, ut supra, dictus dnus Ybletus et successores sui castra predicta teneantur et debeant, ut supra, libere expedire, retinendo sibi omnes et singulas res et bona que tenebit pro tunc in castris predictis, que possit exinde extrahere et expedire cui uoluerit et sue fuerit uoluntatis. Item est actum de voluntate et consensu et per cognitionem omnium hominum de Vallesio superius descriptorum, nominibus suis et communitatum predictarum, quod expulsi a suis locis seu proprietatibus, scilicet Anthonius de Platea de Vespia, Johannes Matricularii de Narres, Berthodus Unychyn, Theodolus Poneli

de Leuca, Perrodus Suauis, dnus Johannes Wichardus presbiter, Stephanus de Goctet, Roletus de la Murenchy, Roletus eius filius, Theodulus Martini Ogier, Hudricus filius quondam Stephani, Petrus dictus Kumichy de Lyech, Anthonius Betrandi de Sirro, Petrus Blagnor eius filius, Roletus Aremberti de Leuca, Yannus Bastardus, Johannes Peroneti, Stephanus Ballet, Perrodus Sollier de Varona et omnes alii qui expulsi sunt causa et occasione guerre supradicte, debeant et possint impune reuerti ad sua propria et integre restituantur, et quod de bonis et rebus ipsorum extantibus possint paciffice et quiete gaudere sicut ante guerram predictam utebantur et gaudebant, per se uel per alios quoscumque, et omnes rancores et alia hinc inde remissa sint. Item est actum et conuentum quod queque beneficia propter guerram dictam per quemcunque occupta, libere et paciffice et sine contradicione quacunque dictis beneficiis restituantur. Item est actum et conuentum quod pro bono pacis et concordie omnia bona quecumque existentia in toto episcopatu Sedun., videlicet a Morgia superius (per) quemcunque occupata tam ab una parte Rodani quam ab alia, illa bona libere et absque impedimento aliquali debeant integre restitui omnibus hominibus tam masculis quam femellis, siue sint subdicti nostri, siue alterius cuiuscunque, et etiam si aliqua bona per homines nostros essent predictis hominibus de Vallesio per quemcunque occupata ratione guerre predicte, illa bona uolumus eisdem libere restitui et ipsis bonis gaudeant prout et quemadmodum ante presentem guerram faciebant. Quam pacem, finem et concordiam nos comitissa predicta, nomine nostro tutorioque et administrario nomine dicti filii nostri comitis, et nos predicti homines de Vallesio, nominibus nostris et communitatum predictarum, laudamus et ratifficamus et emologamus expresse nostris spontaneis uoluntatibus et promittimus una pars alteri solemniter stipulantibus et interue-

nientibus per juramenta nostra tactis euangeliis sacrosanctis sub nostrorum obligatione bonorum mobilium et immobilium et dictarum communitatum, presentium et futurorum quorumcunque, presentem pacem et concordiam et omnia et singula in presenti littera contenta habere, tenere perpetuo grata, rata et valida et contra ea uel ipsorum aliqua ullo tempore facere uel uenire, nec contra facere uel uenire (volenti) in aliquo consentire. Promittentes nos prenominati quod omnia et singula predicta faciemus infra quindecim dies laudari et ratifficari hominibus communitatum nostrarum. Renunciantes nos dicta comitissa, tutorio et administratorio nominibus quibus supra, per iuramenta nostra ex nostris certis scientiis omni actioni et exceptioni doli, mali metus, etc. Datum Seduni, die vicesima quarta mensis nouembris, anno Dni millesimo III^{c} nonagesimo secundo. In cuius rei testimonium nos comitissa predicta presentes litteras concedimus sigilli nostri munimine roboratas.

Per dnam presentibus dnis Odd. de Villariis, Montis Joueti, Corgeronis, Mellionati, Girardo Destre, Petro de Muris Sancti Mauricii, Guichardo Marchiandi et Jacobo Champion.

Et nos dicte communitates Vallesii dictas litteras sigillis dictarum communitatum duximus esse sigillandas.

2430

Le pape Clement VII incorpore l'église d'Allinges à la prévôté de l'hospice du Mont-Joux.

Avignon, 1392, 28 novembre.

Archives de l'hospice du Grand-Saint-Bernard, copie du XVIIe S. — Archives du Canton de Vaud ; Vallais, lay. 379, N° 8, copie.

Clemens episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad ea ex apostolice seruitutis nobis iniuncte desuper officio libenter intendimus que ecclesiis, hospitalibus et

aliis piis locis fore conspicimus oportuna. Hinc est quod nos ex certis causis rationabilibus ad hoc moti parrochialem ecclesiam de Alingio, Gebennensis diocesis, quam dilectus filius Bandetus de Bordis dicte ecclesie rector obtinet, etiam si dispositioni apostolice specialiter vel generaliter reseruata existat, cum omnibus iuribus et pertinentiis suis prepositure hospitalis Sanctorum Nicolai et Bernardi Montisiouis, ordinis Sancti Augustini, Sedun. diocesis, quod conuentuale existit, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblate peticionis instantiam, auctoritate apostolica imperpetuum incorporamus, annectimus et vnimus, ita quod cedente vel decedente rectore predicto, aut alias ecclesiam ipsam quomodolibet dimittente, liceat preposito dicti hospitalis, qui erit pro tempore, possessionem ecclesie ac jurium et pertinentiarum predictarum auctoritate propria apprehendere et etiam retinere ac fructus, redditus et prouentus, iura et obuentiones quecunque ipsius ecclesie in suos ac hospitalis et ecclesie predictorum vsus conuertere, diocesani loci et alterius cuiuscunque licentia minime requisita, reseruata tamen de fructibus, redditibus et prouentibus dicte ecclesie pro perpetuo vicario ibidem instituendo congrua portione, ex qua congrue sustentari valeat, iura episcopalia soluere et alia sibi incumbentia onera supportare, non obstantibus si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de parrochialibus ecclesiis aut aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales apostolice sedis vel legatorum eius litteras impetrarint, etiam si per eas ad inhibitionem, reseruationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum; quas quidem litteras et processus habitos per eosdem ad ecclesiam predictam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem parrochialium ecclesiarum et beneficiorum aliorum preiudicium generari, et quibuscunque priuilegiis et litteris apostolicis generalibus vel specialibus quorumcunque

tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus eorum impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus super hiis a quoquam quauis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre incorporationis, annectionis, vnionis, voluntatis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auinione, IIII kl. decembris, pontificatus nostri anno XV°.

2431

Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, ordonne à Simon Murman de mettre François in Platea en possession des biens qui lui sont dus.

Louèche, 1392, 11 décembre.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

Guillelmus de Rarognia, episcopus Sedun., dilecto nostro Symoni Murman, maiori nostro de Consches, salutem. Postquam concordiam et amicabilem composicionem fecisti cum Francisco de Platea domicello, tibi serie presentium precipimus et mandamus quatenus dictum Franciscum ponas et inducas in possessionem de bonis et rebus sibi debitis, de quibus te informabit, et eius debitores modis omnibus cogas et compelles ad sibi soluendum et satisfaciendum in hiis in quibus sibi tenentur et hiis taliter te habeas quod idem Franciscus ad nos non habeat vlterius materiam pro eodem facto querelose recurrendi. Datum Leuce, die XI decembris, anno Dni M° CCC° nonagesimo secundo, sub nostro proprio sigillo.

2432

Comme les communautés du Vallais ont donné aux communautés de Louèche 600 florins à percevoir sur les biens confisqués à des traitres, et cela en décharge de la somme due aux Bernois, l'évêque de Sion assigne des terres au tiers de la commune de Caldana de Louèche pour la quote-part due à cette dernière.

Louèche, 1393, 8 mars.

Archives du tiers de Caldana à Louèche-ville. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Nos Guillelmus de Rarognia, episcopus Sedun., notum harum serie facimus vniuersis presentes inspecturis quod, cum communitates Vallesii de gracia speciali dederunt et remiserunt omnibus communitatibus villarum et locorum tocius parrochie de Leuca sexcentos flor. semel per ipsam communitatem percipiendos et recuperandos super bonis, rebus et possessionibus proditorum, expulsorum, bannitorum et morti dampnatorum dicte parrochie de Leuca dictis communitatibus commissis, exchetis et adiudicatis propter certa eorum demerita, reatus et offensas, que et quas contra ipsas communitates et patriam totam Vallesii perperam et illicite perpetrarunt, et hoc in exhoneracionem quantitatis pecunie Bernensibus commisse et debite, hinc est quod nos presentibus, instancia et requisicione dilectorum nostrorum proborum hominum tercii communitatis de Caldana de Leuca inclinati, dicte communitati de Caldana pro se et successoribus eorum stipulantibus et recipientibus damus, cedimus, conferimus, remittimus et in solidum adiudicamus pro eorum rata et porcione eis de dictis sexcentis flor. contingente res infrascriptas, primo duo frustra prati sita apud Ayert, continencia circa IIII seytorias prati, que erant quondam Johannis Franchodi, item IIII seytorias prati sitas in territorio de Ryonda

in pascuis Leuce, illud quod erat extra closum, que erant olim Theodolo a la Franzia, saluo pluri uel minori reperto extra closum, item decem sol. annui redditus olim debitos et pertinentes Theodolo a la Franza per Vdricum Clevier, posatos super vna pecia prati sita en Ayert, vocata hov Croudilly, ad habendum et possidendum et quicquid eis de cetero placuerit faciendum. Ita tamen quod si dicta bona plus valeant quam eorum rata attineat, illud plus refundere et restituere teneantur ad quem ista restitucio fieri debebit et per nos ordinabitur. De quibus bonis ipsam communitatem inuestimus auctoritate nobis per ipsas Vallesii communitates attributa et commissa. De quibus omnibus et singulis postulauit a nobis ipsa communitas sibi per nos tradi nostras litteras testimoniales nostro sigillo roborandas, quibus tradi iussimus nostri pontificalis dignitatis magni sigilli impressione munitas. Datum et actum Leuce, octaua mensis marcii, anno Dni M°CCC° nonagesimo tercio.

Hug. R^di.

Sceau tombé.

2433

L'évêque de Sion donne des terres à la communauté de Gampel pour la part qui lui revient sur les mille florins assignés á la communauté de Louèche.

Château de la Soye, 1393, 11 avril.

Archives de la paroisse de Gampel, N° 1. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Nos Guillelmus de Rarognia, episcopus Sedun., notum facimus quod nos, nomine nostro et omnium communitatum Vallesii auctoritate nobis a predictis communitatibus attributa, damus, cedimus, remittimus in solutum et adiudicamus toti communitati de Champilz pro rata et porcione eis contingente et spectante de mille florenis nouiter per ipsas

communitates largitis et donatis toti communitati et parrochie Leuce super bonis dnorum de Turre et bannitorum et morte dampnatorum certorum proditorum dicte communitatis Leuce in exhoneracionem maioris quantitatis per ipsam communitatem Leuce comiti Sabaudie pro pacis tractatu secum habito promisse et debite, videlicet primo vnam insulam sitam in territorio de Castellione ultra Rodanum, sitam iuxta ipsum Rodanum, ex vna parte, et iuxta iter publicum tendens superius per patriam, item duas seytores prati sitas in eodem territorio, iuxta terram Aymonis de Luwina quondam subtus et supra et iuxta iter publicum tendens versus Castellionem, et iuxta pratum Ysabelle de Prez, que quidem insula et pratum olim fuerunt dnis de Turre, vnacum omnibus actionibus, racionibus, dominio, potestate et possessione dicte insule et prati, pertinenciis, apendiciis suis vniuersis et singulis, ingressibus et egressibus eorum vniuersis et singulis vsque ad vias publicas, ad habendum, tenendum et possidendum et quidquid ipsi communitati placuerit deinceps perpetue faciendum. De quibus prato et insula dictam communitatem pro se et eorum successoribus tenore presencium pro honeribus et honoribus suis corporaliter inuestimus et inuestitos in corporalem, vacuam et expeditam possessionem tanquam veros proprietarios, possessores et dominos inducimus et inductos volumus. Precipimus et mandamus, ut ab omnibus pacifica et quieta possessione gaudere permittantur, omni impedimento, condicione et perturbacione in premissis penitus cessantibus et remotis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum proprium inpendenti presentibus iussimus apponere. Datum in castro nostro Sete, die XI aprilis, anno Dni M° CCC° nonagesimo tercio.

Hugo^tus^ R^ȳdi^

2434

Jean Matricularius de Naters, du consentement de sa femme Catherine d'Ornavas, vend à Antoine im Heue de Mund trois muids et un fichelin et demi de service soit revenu annuel pour le prix de 37 livres et 10 sols.

Naters, 1393, 23 juin.

Quellen zur Schweizer Geschichte, X, 507.

2435

Traité de paix et d'alliance entre le Vallais et le Gessenay.

Dürrensee 1393, 24 Juillet.

Archives de la ville de Sion.

Wir die Tal und Landtlüt von Sanen gemeinlich verjechend und tund kund aller menglichen mit disem Briefe ein unargwänigen Briefe unverserten an Berment Schriffte und Ingesigel gesehen und uberlesen habent, der von Wort ze Wort innhabet und wyset in Masse hienach beschriben: In Gottes Namen, amen. Als umb die Stöss und Misshellung, so da waendt zwüchend uns den von Wallis ze einem Teile und uns den von Sanen zem andren Teile, und da aber wir von Wallis und die von Sanen uns mit enandren zem Dürren See mit unsren guten Nachgeburen Räte die von Ober Sibental, die diss Liebe und Früntschaft getriben hendt, under redt und geeinbaret habent eines früntlichen Friden und Früntschafft als wir mit enandren von disshin ob Gott wil ewenclich beliben söllen. Da aberwir Ruf von Raren, Anthio Perris ouch von Raren, edelknecht, Peter Nussbomer von Möry, Johannes Friderich, Jans Jonaten, ingesessen und Burger ze Loück, Ruber, Tschachtlan ze Syder Hiltprand am Heingart, Anthono Posso, gesessen ze

Syder, Jans Galeitz ab Lenss, Willermo Bonwin, Perry Zappella, Perry in Fury, Nicolo Nicoley, Perry de Vel und ander erber gnug mit uns des Landes von Wallis, warend alle mit vollem Gewalt, als Fürweser der Herrschaft und des Landes ze Wallis, und ouch wir da die von Sanen mit vollem Gewalt als Fürweser des Landes ze Sanen und der Gemeinde nemlich Ulrich Joner, Nilaus Schmid, Peter Frutinger, Wernlin Affuentscher, Willo Hutzli, Ruf ab Belmund, Christan Walthers, Jacob Haldin, Peter Tüller, Niclaus Kublin, Burckart Sumi, Thomi Ysen, Jans Tüller, Jacob Schmids und ander erber genug mit uns des Landes ze Sanen, und hand wir die vorbeschribnen beide Teile Räte der vorgenampten von Sibental uns geeinbaret mit enandren in den Worten so hienach beschriben stät: Das ist ze wissent, das wir entweder Land das ander über die Gebirge, so zwüschend beiden Lendren ligent dehein Leid noch Schaden tuon soll, noch Nieman gehellen, der es tuon wölte, wäre aber, das Gott wende, das deweder Land das ander schädigen müste, als von siner Herschafft wegen, oder schädigen wölte, als von ir selbst wegen, über die Gebirge, als vor stät, so sol es dem andren Land vor absagen mit sinen offnen Briefen und nach der Absagung des Briefes so sol yetweder Land vor dem andren guten Faden han, die virzehen Tage und Nächt uss uf Berg und in Tal. Anders sol och kein Absagung von Munde dewedrem Lande kein Schaden bringen. Wäre aber das deweder Land das ander schädigete oder uff das ander zuge niden in das Land oder sye uss, das sol nemlich disem Friden uber die Gebirge kein Schad sin man sage denn ab als vorgeschriben stat. Es ist ouch me ze wissen beyden, wäre das deweder Teil ützit an den andren ze sprechend hette, der sol rechtes pflegen, da es zwüschend beyden Lendren sytt und gewonlich ist, aber umb Geltschuld ob Jeman dem andren ützit schuldig wäre, der sol rechtes pflegen under dem Richter da der Geltschuldner gesessen sye, und da sol man ime rich-

ten nach Recht als einem Gaste. Wäre aber, das Gott wende, das Jeman in dewedrem Lande mit dem andren ze Stoss käme, wundette oder ze Tod schlüge von gechem Zorne, darumb soll dise Richtung nit gebrochen sin und soll aber die Herschafft und das Land richten nacht Recht abs umb einen Ingesessenen. Es ist ouch ze wissendt das entweder Land nieman enthalten sol, wannen der wäre, der das ander Land schädigen wölte nach dem so ein Land dem andren das verschribe, oder aber denn wissen, das er dem Friden gnug tüge ze glicher Wyse als er ingesessen sye. Dieses alles stätt und vest ze Hand so noch wider Krafft dis Briefes niemer ze tünde in keinen Stetten, Landen noch Gerichten indront noch ufrundt Landes noch ze verhengen niemen anders, so lobend wir die vorgenemten beyde Teile alle unverscheidenlich by unsren guten Truwen an Geverde. Und diss ze einer meren Zugsami, Sicherheit und Krafft, so haben wir alle vorgeschribnen Dingen wir Ruf von Raren, Anthio Perris ouch von Raren, edelknecht, Petri Nussbomer, Johans Fridrich, Jans Jonaten, Ruber, Hiltprand am Heingart, Anthio Posso, Johans Galey, Willermo Bonwin, Perry Zapola', Perry in Fury, Nicolo Nicoley und Perry de Vel als Fürweser der Herschaft und des Landes ze Wallis für uns all unverscheidenlich und jeglicher in sunderlich für unser Herrschafft und das Land ze Wallis, und wir die von Sanen Ulrich Joner, Niclaus Schmid, Peter Frutinger, Werlin Affuentscher, Willo Hutzli, Ruf ab Belmont, Christen Walthers, Jacob Haldin, Peter Tüller, Niclaus Kublin, Burckart Sumi, Thomi Ysen, Jans Tüller und Jacob Schmids als Fürweser und jeglicher in sunderlich und all unverscheidenlich für und das Land und die Gemeind in Sanen haben erbetten den wysen, bescheiden Mann Petermann von Gryers, Castlan ze Planckenburg, das er sin eigen Ingesigel hencket für uns ze ende dises Briefes. Das ouch ich der vorgenampt Peterman von Gryers, Tschachtlan ze Planckenburg durch ir Bette,

Willen, gethan habe. Der geben ward an Sant Jacobs Abend des heiligen Zwölffbotten des Jares do man zalt von Gottes Geburt tusent drühundert nüntzig und drü Jare. Und dises Vidimus ze Krafft und an Abgang ouch ze ewiger Früntschafft von Gebett wegen des Hochwürdigen in Gott Vatters und Herren Herr Walthers von Gottes und des Römischen Stules Gnaden, Bischoff ze Sytten, Prefect und Grafe in Wallis unsers besunders lieben gnädigen Herren haben wir obgemelten Landtlüt von Sanen gemeinlich mit dem Hantzeichen Jacob Wolffs, unsers geschwornen Lantschribers, unsers gross Landt Ingesigel ze End haran lassen hencken uff Sontag ist gesin der drizehent Tag des Monets Brachett in dem Jare gezalt von der Geburt Cristi thusent vierhundert sibenzig und drü Jare.

Jacobus Wolf.

2436

Antoine Esper, major de Rarogne, remet aux hommes de Geschenen tout ce qu'ils pouvaient lui redevoir.

Naters, 1393, 17 novembre.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* In nomine Dni, Amen. Anno incarnacionis eiusdem M° CCC° nonagesimo tercio, die septima decima mensis nouembris, apud Narres, coram reu. in Christo patre dno dno Guillelmo de Rarognia, Dei gracia episcopo Sedun., Anthonius Esper, maior de Rarognia, domicellus, confessus est se quittasse penitus et perpetue Petrum Werlen de Gessynun, parrochie de Consches, et omnes homines ville de Gessynun de omnibus peticionibus, hereditatibus, racionibus et querelis que ipse vel eius heredes (erga) predictos homines (habebant) occasione sue partis quinque lb. et decem sol. Maur. seruicii perpetui, aut nomine sue partis quatuor caseorum alpegii,

cum eorum dominio, jurisdicione, seruitute et omnibus pertinenciis in quibus dicti homines dicto Anthonio obligati fuerunt, faciendo quittacionem generalem de ulterius non petendo, si que retenta sibi ante litem ortam inter comitem Gruerie et suos sequaces et patriotas terre Vallesii deuoluta et non soluta reperiantur. Testes vir nobilis et potens Petrus de Rarognia domicellus, Petrus Nusboumer salterus de Morgia, Johannes in Stupferich de Consches, Ruedinus Scherter, Johannes Stephani de Aragnon et plures alii fide digni. Et ego Hilprandus de Platea de Vespia, clericus, etc.

2437

Le pape Boniface IX nomme Jean Magistripauli recteur de l'hôpital de Saint-Jean, à Sion.

Rome, 1394, 9 janvier.

Archives de Valère.

Bonifacius episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri episcopo Sedunensi salutem et apostolicam benedictionem. Gerentes in desideriis cordis nostri ut hospitalia ac alia pia loca sub bono et fideli regimine augeantur, illa talibus personis libenter committi volumus per quas possessiones et bona ipsorum manuteneri ualeant, ipsaque hospitalia atque loca salubriter gubernari. Cum itaque, sicut accepimus hospitale pauperum Sancti Johannis Sedun. per obitum quondam Omberti Bonnardi (l. Boniuardi) ipsius hospitalis rectoris extra Romanam curiam defuncti uacauerat et uacet ad presens, nos volentes dicto hospitali per laicos solito gubernari de gubernatore secundum cor nostrum utili et ydoneo per quem circumspecte regi et salubriter dirigi ualeat, prouidere, probitatis et uirtutum meritis quibus personam dilecti filii Johannis a Magistripauli laici, ciuis Nouariensis, fidedigno-

rum testimoniis iuuari percepimus, diligenter attentis, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatinus dictum hospitale, cuius fructus, redditus et prouentus centum florenorum auri secundum communem extimationem ualorem annuum, ut ipse Johannes asserit, non excedunt, siue premisso, siue alio quouis modo, aut ex alterius cuiuscumque persone uacet, etiam si persona per cuius factum hospitale predictum ultimo uacauerit perditionis filio Roberto olim basilice duodecim apostolorum presbitero cardinali, nunc antipape qui se Clementem VII ausu sacrilego nominat, adheserit, dictumque hospitale dispositioni apostolice specialiter reseruatum existat, dummodo data presentium non sit in eo alicui specialiter ius quesitum, cum omnibus iuribus et pertinentiis suis iuxta formam constitutionis felicis recordationis Clementis pape V predecessoris nostri in concilio Viennensi super hoc edite, prefato Johanni per eum quoad uixerit tenendum, regendum et gubernandum et etiam possidendum auctoritate nostra committas, inducens per te uel alium seu alios ipsum Johannem uel procuratorem suum eius nomine in corporalem possessionem hospitalis, iuriumque et pertinentiarum predictorum eadem auctoritate et defendens inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, ac facientes ipsum Johannem vel dictum procuratorem pro eo ad huiusmodi hospitale, ut est moris, admitti, sibique de ipsius hospitalis fructibus, redditibus, prouentibus, iuribus et obuentionibus uniuersis in subuentionem pauperum et infirmorum et alias in utilitatem dicti hospitalis, iuxta constitutionem eandem, conuertendis et etiam exponendis, integre responderi, contradictores auctoritate nostra appellatione postposita compescendo, non obstantibus si aliqui super concessionibus sibi faciendis de huiusmodi hospitalibus in illis partibus speciales vel generales apostolice sedis uel legatorum eius litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem et decretum

uel alias quomodolibet sit processum, quibus omnibus prefatum Johannem in assecutione hospitalis huiusmodi uolumus anteferri, sed nullum per hoc eis quo ad assecutionem hospitalium aliorum preiudicium generari, seu si episcopo Sedun. pro tempore existenti uel quibusuis aliis communiter uel diuisim a prefata sit sede indultum quod ad receptionem uel prouisionem alicuius minime teneantur et ad id compelli, aut quod interdici, suspendi uel excommunicari non possint, quodque de huiusmodi hospitalibus ad eorum commissionem coniunctim uel separatim spectantibus nulli ualeat prouideri per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, et qualibet alia dicte sedis indulgentia generali uel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam presentibus non expressam uel totaliter non insertam effectus earum impediri ualeat quomodolibet uel differri, et de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus super hiis a quoquam quauis auctoritate, scienter uel ignoranter, contigerit attemptari. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, V idus januarii, pontificatus nostri anno quinto.

Sur le plis : Gratis de mandato dni nostri pape.
A. de Tetamoz.

2438

François in Platea, donzel, vend aux hommes de Geschenen les redevances qu'ils lui devaient pour le prix de 64 livres.

Munster, 1394, 26 janvier.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno natiuitatis Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quarto, die XXVI[a] mensis januarii, in villa de Consches, Franciscus in Platea de Vespia, domicellus, filius quondam Fran-

cisci in Platea de Vespia, domicelli, confessus est se vendidisse et quittasse pro quinquaginta nouem lb. et iterum pro quinque lb. Maur. sibi persolutis Petro Werlen de Geschinun, Egidio Borter de Gessinun, filio quondam Jacobi Sub Via, Michaeli Sub Via de Gessinun, Johanni Blutging de Gessinun, Johanni Steger de Gessinun presentibus, nomine ipsorum et omnium comparticipum ipsorum villanorum de Gessinun quinquaginta quinque sol. cum quatuor den. Maur. seruicii annui, item duos caseos quibus dicitur erbatkesa seruicii, cum pleno dominio et misto imperio, si aliquod tale ibidem reperiretur deberi, et cum placito et duplo. Que omnia premissa villani de Gessinun olim tenebantur bone memorie dno Rudolpho Esper de Rarognia militi et Johanni eius fratri de certis bonis et feudis sitis apud Gessinun. Que autem bona predicta per dictum Franciscum vendita euenerunt dicto Francisco in partem ac porcionem suam de Anthonio, Johanne et Philippo fratribus suis in diuisione ipsorum. Et est sciendum quod dnus Guillelmus de Rarognia episcopus Sedun. precipiebat Symoni Murman, maiori suo de Consches, quod ipse Symon induceret dictum Franciscum in possessionem bonorum predictorum, prout in littera inde confecta continetur. (Voir plus haut, N°2431) Unde sciendum est quod dictus Symon Murman et venditor predictus dixerunt bona fide ipsorum quod dicta littera per dictum dnum episcopum facta et missa fuerat causa bonorum, ut supra premittitur, hic venditorum. Item sciendum est quod predicta seruicia, ut supra premittitur, vendita alias tradita fuerunt Symoni Murman per dnum Guillelmum de Rarognia episcopum Sedun. et per communitatem de Leuca et a Leuca superius, sed dictus Symon Murman amicabili composicione et concordia inter dictum Symonem et inter Franciscum domicellum predictum celebrata remisit dicta bona dicto Francisco. Quare dictus Symon quittat penitus emptores et heredes eorum de omnibus juribus, racio-

nibus, etc. Testes dnus Thomas in superiori Villa de Consches, curatus de Consches, Thomas de Rodano de Reckingen scolasticus et publicus notarius, nobilis vir Paulus in Platea de inferiori Aragnon domicellus, Martinus Border de Reckingen, Johannes Swik de Aragnon, Jodocus in superiori Villa de Consches, Johannes nominatus Hans im Hof de Volrichen, Johannes Zusso de Agoern commorans in villa de Consches et plures alii fide digni. Et ego Johannes in Curia de Reckingen notarius, etc.

2439

Nicolas, maior de Chouson, en son nom et en celui d'Antoine Venetz, prête hommage pour la majorie de ce lieu à l'évêque de Sion.

Sion, 1394. 7 février.

Archives de Valère.

* Nos Guillelmus, Dei gracia Sedun. episcopus, comes Valesii et prefectus, notum facimus quod cum Nycolaus, filius quondam Nycolai maioris de Schovson, nobis foret ad homagium ligium obligatus pro maioria et officio maiorie de Schovson, nobisque et nostre mense episcopali debeat pro dicta maioria viginti sol. de placito, quos nobis nunc soluit, nobisque supplicauerit ut suum dignaremur homagium recipere, ipsumque per nos de eodem investire pro se et Anthonio Venethz eius comparticippe, hinc est quod nobis presentibus dictus Nycolaus pro se et dicto Anthonio nobis fidelitatem et homagium fecit, quod quidem homagium adiunximus manus suas inter manus nostras adinuicem palpando positas, pacis osculo interueniente, ut moris est, in signum vere subiectionis et fidelitatis. Promittens dictus maior suo et quo supra nomine per juramentum suum esse et velle esse perpetuo erga nos bonus, fidelis et legalis, honoremque nostrum, cogmodum

et utilitatem procurare et incogmodum euittare, etc. Quibus sic actis ipsum Nycolaum maiorem nomine suo et dicti Anthonii de ipsa maioria corporaliter inuestimus per traditionem cuiusdam nostri annuli deaurati pro dictis viginti sol. placiti nobis solutis, ceteris nobis debitis seruiciis, usagiis, iuribusque nostris et alterius cuiuscunque semper saluis. Datum in castro nostro maiorie Seduni, die septima mensis februarii, anno Dni M° CCC° nonagesimo quarto, sub nostro proprio sigillo.

Hugo^tus Ry^di.

Sceau tombé.

2440

Pierre de Chevron, vidomne de Sion, reconnaît avoir reçu en prêt 500 florins de son épouse Catherine Esperlin.

Sion, 1394, 27 juin.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Anno a natiuitate Dni millesimo CCC° XCIIII^to, die XXVII mensis junii, in ciuitate Sedun., in domo habitationis potentis militis dni Petri dni Chiurionis, vicednique Sedun., fuerunt personaliter constituti prelibatus dnus Petrus, ex vna parte, et nobilis dna Caterina Hesperlina consors prelibati dni Petri, ex altera parte. Prelibatus dnus Petrus confessus est se debere predicte dne Caterine eius consorti quingentos flor., videlicet sexdecem ambrosanas pro singulo floreno, ex causa veri mutui habiti a dicta consorte sua. Que quidem quantitas flor. processit de rebus parafrenalibus, hereditariis et acquisitis ipsius dne Caterine. Quamquidem florenorum quantitatem dictus dnus Petrus mutuo recipit pro debitis suis persoluendis et maxime conuertendam in prima solutione dotis constitute Amphelisie eorum filie, vxori Jo. de Compesio, dni de Dignens. Et eandem quantitatem flor. dictus dnus Petrus prelibate dne Caterine soluere promisit per juramen-

tum suum et sub obligatione bonorum suorum existentium ab aqua Morgie Contegii superius. Testes egregius miles dnus Johannes de Conflcto, condnus Curnilionis, Stephanus de Filingio, Franciscus de Fauergiis, domicelli, Anthonius Champagnie, diocesis Tarentas., et ego Franciscus de Ayent, clericus notarius qui, etc.

2441

Remise faite à Pierre de Martigny par l'évêque de Sion sur le cens dû pour une maison incendiée pendant la guerre.

Sion, 1394, 29 août.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M°CCC° XCIIII°, die XXIX augusti, in castro Maiorie Sedun. Cum Petrus de Martigniaco, filius quondam Perrodi de Martigniaco, teneatur dno Guillelmo episcopo Sedun. et mense sue episcopali in decem nouem fich. siliginis redditus super casali domus sito Seduni in vico Prati, quod casale fuit combustum per incendia in ciuitate Sedun. tempore guerrarum, hinc est quod dictus dnus episcopus remisit dicto Petro de dicto redditu IX fich. siliginis et ipsum admodiauit ad X fich. silig. redditus annui, ita quod aliud casale dicti Petri retro situm inter domum dni Petri de Bona, curati de Grimissua, et casale Jo. Ryolla Lombardi et vicum Pannorum, qua itur ad magnam ecclesiam, sit obligatus pro dictis X fich. una cum priori casali. Testes vir religiosus dnus Jacobus prior de Lenz, etc.

2442

A la suite d'enquêtes l'évêque de Sion et le conseil général du Vallais déterminent quels sont les droits de péage qui peuvent être perçus dans les différentes parties du pays.

Brigue, 1394, 20 septembre.

Liber deseni de Seduno, f. 364 verso. — Liber instrumentorum de Leuca, f. 38.

Anno Dni millesimo CCCº nonagesimo quarto, indicione III, die XX mensis septembris, apud Brigam, in domo Gerhardi medici de Briga, in presentia, etc. Pateat vniuersis presentes litteras inspecturis vel audituris quoniam reuerendus in Christo pater ac dnus dnus Guillelmus de Rarognia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, suum generale consilium tam ab Alamanis quam a Romanis habuerit ad perquirendum cum senioribus sapiencioribus pariter et magis notis mercatoribus et theolonariis, necnon aliis quomodo et qualiter antiquo jure et diu vsitata consuetudine mercandie, vecture, equites, pedestres, necnon alii gradientes et gressus suos in personis seu rebus se dirigentes per episcopatum Sedun. in quibuslibet locis infrascriptis solui teneantur et debeant, et hoc per examinationem proborum virorum cum juramento ipsorum debite inquisitorum, ad finem quod nullus vltra justitiam oprimeretur. Primo de contracta de Briga Franciscus filius quondam Symonis Curto de Briga domicellus, Anthonius Schorno, Rodolfus Simonis, Johannes Leuer senior, super premissis jurati et interrogati concorditer et vnanimiter dixerunt quod in tempore vite ipsorum multociens audierunt ab antiquis quibus premissa nota fuerunt et bene intellexerunt quod pedagium in Briga, vt subscribitur, solitum erat et consuetum solui, primo de qualibet balla lane

videlicet ledun que ducitur de Symplono III den. Item de qualibet balla seu ledun panni IIII den. Item de qualibet balla seu ledun de monte vel ad montem vehenda III den. Item de quolibet equo magno seu distorio stratam pertranseunte VI den. obolum. Item de roncinis III den. Item de quolibet pedone vnum den. Item de homine ponderato seu robato II den. Item de qualibet bestia non habens dentes caninos II den. Item de bestia habente dentes caninos vnum den. Item de castronibus, ouibus, porcis vnam poysam seu ortuncium. Item de vna ledun falconum, auticipum seu hapta II den. Item de qualibet somma inesibilis ponderis vnum den. Item de qualibet somma esibilis, bladi, frumenti, casei seu alterius somme esibilis II den. Et hoc soluere tenetur quelibet persona que extra patriam Vallesii seu dioecesis Sedun. duceret ac etiam illi qui extra terram Vallesii ducerent ad terram Vallesii, illi premissa pedagium soluere tenentur, videlicet sommas esibilia et inesibilia, scilicet illi qui ducerent in terra Vallesii et de terra Vallesii nati et commorantes et hoc absque dolo et fraude foret, illi nihil soluere tenentur. Item a viris prudentibus, conscienciosis et discretis gallicis etiam cum maxima et probata examinatione examinatum fuit quod mercatores tam patriote quam alii animalia ducentia extra patriam venalia de pedagio tenentur vt sequitur. Primo Sete de quolibet minuto animali vnum den. Maur. et de mactata vnum animal. Item de quolibet grosso seu bouino vnum den. et de mactata vnum animal. Item apud Sirrum illud idem et similiter de animalibus que ducuntur per Chypuis; idem et similiter de animalibus que ducuntur apud sustam de Leuca. Tamen vltra premissa testatur Anselmus Riuime soluisse et recuperasse de grossis animalibus in locis predictis duos den. pro singulo animali, in aliis vero vt supra continetur. Sane quidem per dictum reuerendum dnum habitis prelibatis examinationibus per consules et ambasitores omnium com-

munitatum Vallesii a Morgia Contegii superius de qualibet contrata et parrochia ibidem ad cognoscendum super premissis cum plenitudine potestatis ibidem missos, concorditer et vnanimiter cognouerunt premissa thelonia, prout prescribitur, recuperare debere in cunctis locis predictis, prout et quemadmodum superius particulatim declaratur, et hoc ad perpetuam rei memoriam michi notario infrascripto preceptum fuit publicum instrumentum ad dictamen sapientum, presentibus testibus ad premissa vocatis et rogatis viris nobilibus, prudentibus et discretis Guichardo de Raronia capitaneo Vallesii, Jacobo de Tudingen, Rodulfo de Rarognia, Joanne Vlrici, Anthonio Perrini, Jodoco Berger, Petro Nusbömer, Anthonio zen Ewlingen Rudolfo Scherch, Jacobo Hennen, Jo. Walteri, Jo. Imstuphrich, Johanne Glausen et quam pluribus aliis fidedignis, et ego Karolus de Agoren qui, etc.

2443

En vertu d'une grâce spéciale accordée par le pape Clément VII, le chapitre de Lausanne invite l'évêque et le chapitre de Sion à laisser trois chanoines de Lausanne jouir des bénéfices qu'ils ont dans l'église de Sion, quoiqu'ils n'y résident pas.

Lausanne, 1394, 8 octobre.

Archives de Valère.

Reuerendo in Christo patri et dno dno Sedun. episcopo et venerabili capitulo Sedun. nos capitulum Lausan. reuerenciam debitam cum honore. Ad vestram et cuiuslibet vestrum noticiam deducimus per presentes quod dnus noster Clemens papa septimus nobis graciam fecit specialem quod omnes et singuli nostre Lausan. ecclesie canonici ac presbiteri et clerici in ea perpetui beneficiati, qui sunt et erunt pro tempore in dicta ecclesia residendo, fructus, redditus et prouentus

aliorum beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque, que in quibusuis ecclesiis siue locis obtinent et in posterum obtinebunt, eciam si canonicatus et prebende, dignitates, personatus, administrationes, officia et curam habeant animarum, aut parrochiales ecclesie fuerint, dummodo dignitates huiusmodi in kathedralibus post pontifficales maiores, uel in collegiatis ecclesiis principales non extiterint, cum ea integritate percipere valeant, cotidianis distribucionibus dumtaxat exceptis, cum qua illos perciperent si in eisdem ecclesiis residerent et ad residendum in eisdem minime teneantur, neque ad id a quoquam iniuncti valeant coartari, non obstante si canonici, presbiteri et clerici prefati in eisdem ecclesiis primam non fecerint residenciam personalem consuetam, ac felicis recordacionis Bonifacii pape VIII per quam concessiones huiusmodi sine prescriptione temporis fieri prohibentur et quibuscumque aliis constitutionibus apostolicis ac statutis, consuetudinibus prouincialibus et synodalibus et ipsarum ecclesiarum contrariis, etc. Certos executores ad huiusmodi graciam exequendam faciendo et constituendo, prout in litteris suis apostolicis inde super hoc confectis predicta plenius continentur, quarum litterarum copiam generose pro informacione vestra duximus transmitendam manu notarii signatam. Verum cum venerabiles viri dni Jacobus de Ponthoux, Petrus Bornelli et Johannes Balliodi, canonici Lausann., sint in nostra Lausan. ecclesia perpetui beneficiati, residenciamque personalem et debitam faciant in eadem, nosque ipsos tanquam bene meritos velimus dicta gracia et priuilegio vti et gaudere, vos igitur dnum episcopum et capitulum supradictos vigore dicte gracie requirimus et nostra parte rogamus, quatenus vos, dne episcope, prefatos dnos Jacobum, Petrum et Johannem ad residendum in dicta Sedun. ecclesia, nec vos capitulum Sedun., dum in nostra Lausan. ecclesia residenciam facient, ex nunc nullatenus compellatis, nec non vos

dictum capitulum Sedun. Omnes et singulos fructus, redditus et prouentus canonicatuum et prebendarum quos obtinent, eisdem uel procuratoribus suis cum ea integritate, cotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, cum qua illos perciperent si in vestra Sedun. ecclesia personaliter residerent, sine difficultate, opposicione, rebellione et impedimento quibuscumque ministretis et ministrare faciatis, et de eis integre respondeatis et faciatis respondere iuxta dicte gracie nobis facte continenciam et tenorem. Quod si forte premissa non adimpleueritis, aut aliquid in contrarium feceritis, per executores dicte gracie uel per eorum alterum contra vos et quemlibet vestrum premissorum contrarium facientium per censuram ecclesiasticam procedi postulabimus et faciemus iuxta traditam a sede apostolica sibi formam. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri fecimus et nostri sigilli appensione muniri. Datum Lausanne, die octaua mensis octobris, anno Dni millesimo CCC° nonagessimo quarto.

Sceau du chapitre : la Sainte-Vierge tenant l'enfant Jésus.

2444

Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, donne la tonsure à Jean de Bressia.

La Soie, 1395, 6 mars.

An. Jos. de Rivaz. Opera hist. XIII, 565, ex arch. Valeriæ.

Nos Guillelmus Dei gratia episcopus Sedun. notum facimus universis quod die presenti, sabbatho Quatuor Temporum post Cineres, in castro nostro Sete, sacros ordines in sacris et pontificalibus constituti celebrare decrevimus, dilectumque nostrum Johannem filium Johannis de Bressia laycum, nobis exhibitum et presentatum, satis sufficientem et ydoneum, in

clerum prima tonsura statuimus et fecimus. In cujus rei testimonium sigillum nostrum pendentem duximus presentibus apponi. Datum in castro nostro Sete, die VI mensis martii, anno Dni M° CCC° XCV°.

Sceau pendant.

2445

Mermet Rongeti, au nom de son fils, fait résignation des hôpitaux de Sion en faveur de François Hodini.

Sion, 1395, 29 mai.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni MCCC XCV, die XXVIIII mensis maii, Seduni, presentibus dno P. de Chiurone milite, Ja. de Duyn domicello, Mermetus Rongeti notarius, ciuis Bellicensis, velud administrator Ja. filii sui, rectoris hospitalium Beate Marie, Sancti Johannis et Sancti Georgii Sedun., promisit per juramentum suum facere resignare per dictum rectorem Francisco filio Jo. Hodini, ciui Sedun. clerico, de dictis hospitalibus. Quam resignacionem idem Mermetus, administrator ut supra, nomine dicti sui filii, fecit modo forciori quo potuit in manibus mei notarii, etc.

2446

Jean Kunschen, en son nom et en celui de son frère et de ses sœurs, vend une alpe à Nicolas Wastapan.

Simplon, 1395, 13 août.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34,

* Anno Dni M° CCC° nonagesimo quinto, die XIII mensis augusti, in villa de Simplono, in curia Anthonii Partitoris, Willelmus filius Johannis Kunschen de Simplono, nomine

suo et tutorio nomine Michaelis fratris sui et omnium sororum eius, ipsis datus in tutorem per Willelmum Kunschen de Simplono, tenentem locum juridicionis hominum im Walde de Simplono pro dna Katerina de Vrnauas dna in Silua, vendidit pro quatuor flor. sibi solutis Nicolao Wastapan de Simplono alpem et alpegium ad quatuor vaccas cum pecoribus pertinentibus in monte et alpe de Waldare de Simplono. Et ego (Thomas) curatus de Simplono juratus, etc.

2447

Girard de Neuchâtel, seigneur de Vaumarcus, comme tuteur des enfants issus de son mariage avec Isabelle de Compeys et procureur des parents de celle-ci, vend une vigne à Antoine de Platéa.

1395, 24 septembre.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent, N° 44.

* Anno Dni M° CCC° XC quinto, die XXIIII mensis septembris, fuerunt constituti specialiter potens miles dnus Girardus de Nouo castro, dnus Valmercurii, diocesis Lausan., nomine suo et nomine tutorio Johannis et Ysabelle et Petri liberorum suorum, conceptorum cum nobili dna Ysabella, quondam eius vxore, et filia potentis militis quondam dni Anthonii de Vespia et procuratorio nomine Johannis de Vespia fratris dicti dni Anthonii, et etiam Francisci fratris dicte quondam dne Ysabelle et filii dicti dni Anthonii, cuius procuratorii fidem fecit dnus Girardus per quoddam publicum instrumentum factum anno Dni M° CCC° LXXX°, indicione III^a^, per Girardum de Alpibus, clericum Lausan., ex parte vna, et Anthonius de Platea de Vespia domicellus, ex altera parte. Prefatus dnus Girardus, nominibus quibus supra, vendidit et finauit dicto Anthonio de Platea quamdam peciam

vince continentem circa octo putatoria in territorio Vespie, in loco dicto in den Riebon et hoc pro viginti lb. Maur. Et ego Franciscus de Ayent clericus, etc.

2448

Echange entre Antoine Allyet de Louèche et Pierre de Rarogne, vidomne de Louèche et seigneur d'Anniviers.

Louèche, 1395, 9 décembre.

Homagia de Leuca, Siro, etc. f. XIIII verso.

Pro prato de Dallyes.

* Anno Dni M° CCC° XC quinto, indicione quarta, die IX mensis decembris, Leuce, Anthonius Allyet Leuce burgensis, laude Perrodi et Aymoneti eius natorum, alii sui pueri erant impuberes aut eiecti ab omni sua auoieria, dedit et permutauit nobili Petro de Rarognya domicello, vicedogno Leuce et dno vallis Aniuesii, primo vnam peciam prati sitam in territorio de Ayer, vocatam pratum dou Dallyes, cum casalibus et casamentis, edifficiis infra dictam peciam sitis; item dimidiam totam aquam totius torrentis aque aqueductus de Lylly cum aqueductu suo, capiendam per diem mercurii hora de hoetyeva de Lilly et tenendam vsque in crastino ad eamdem horam, et hoc ad tres edomadas; item dimidium cum totius aqua[aqueductus de antiquo aqueductu de la Tortemagny, capiendam dictam aquam per quatuordenam, prout consuetum est inter consortes, vnacum viis, senderiis et aliis aquis, etc. Et vice versa prefatus nobilis Petrus de Rarognya nomine permutationis dedit predicto Anthonio primo vnam peciam prati in territorio de Ayer, in loco dicto Susta; item vnam peciam prati in eodem territorio, vocatam pratum eys Poczos, vnacum dimidia grangia et stabulo suo et quadam parua

domo ex parte dicte dimidie grangie ; item vnum tor tocius aque aqueductus de antiquo aqueducto de Tortemagny ; item XXX^ta^ sol. Maur. annui redditus. Testes : Anthonius Perrini domicellus, Johannes Lanbaner, dictus Crapho de Leuca burgensis, Willermodus Baulet de Boez et Jorius Marticularius de Leuca clericus, etc.

2449

Hommage prêté à l'évêque de Sion par Jean fils de Pierre de Chevron, chevalier, au nom de son père.

Sierre, 1396, 7 février.

Liber instrumentorum de Seduno, Bramosio, etc. f. 143 verso.

* Anno a natiuitate Dni M. CCC XC sexto, indicione quarta, die VII mensis februarii, apud Syrro, Johannes filius nobilis viri dni Petri de Chyurone militis, nomine dicti Petri genitoris sui, confessus fuit nomine suo et comparticipum suorum infrascriptorum se tenere a dno Guillielmo Sedun. episcopo et eius mensa episcopali in augmentum feudi homagii ligii, primo sex sextoratas prati in territorio de Sirro subtus castrum Syrri, quas tenet Peroneta relicta Perrodi Forner presens ; item duo sector. de marech in mareschiis castri ; item vnam peciam vinee ibidem ; item septem jugera campi in territorio de Syrro, in castro veteri, quorum Peroneta filia quondam Petri de Bastia, vxor dicti Johannis, presens tenet quatuor jugera ; item vnam peciam campi en la Plancheta, quam tenet Catharina filia quondam Bertrami Girodi presens, confitens inde se debere dicto dno Petro vnum capponem vel quatuor den. Maur. seruicii cum placito in morte vasalli ; item vnum sextor. cum dimidio prati es Condemines, tenet Bossonetus Castro presens ; item vnam peciam insule in pede

castri, quam tenent heredes Perrodi Forner; item vnam peciam vinee in pede criste castri, quam tenent iidem; item vnum homagium ligium quod sibi debet Lyoneta filia quondam Vulliermodi Yczonet super vna pecia prati, campi et vinee cum domicillio, continente circa octo posas subtus castrum; item vnam peciam campi dimidii jugeri apud Syrro; item vnam peciam terre et campi et vinee in territorio de Bubin, et de predictis confessa fuit dicta Leoneta debere dicto dno Petro quatuor sol. Maur. seruicii et quatuor sol. placiti et duos sol. sufferte; item vnam peciam campi vnius jugeri en la Combaz, in pede castri; item duo sect. de maret juxta castrum, quam tenet dicta Leoneta et inde debet dicto dno Petro sex fichillinos siliginis redditus annualis et duos den. seruicii cum placito. Item Nycoletus filius quondam Perrodi Forner confessus fuit se esse hominem ligium dicti dni Petri, primo pro vna pecia de maret versus castrum, quam tenet Huldricus filius quondam naturalis dicti Petri Forner; item vnam peciam campi in dona castri; item vnum juger campi ibidem; item vnam peciam prati versus loz Muret; item vnam insulam versus loz Debrant, et inde confessus est se debere dicto dno Petro tres sol. Maur. seruicii cum placito, sex sol.; item est de augmento feudi predicti vna pecia terre; item vnam peciam de glarey in Presony, Item confessus fuit dictus Johannes tenere nomine quo supra, primo quatuor den. seruicii cum placito; item septem den. ser. cum quatuordecim den. pl.; item quatuor den. ser. cum octo den. pl.; item vnum quarteronum castronis redditus annui; item decem et octo den. ser. et tres sol. pl. et dimidium fich. ordei redditus annualis; item quatuor fasciculos feni, pro quibus idem Petrus tenetur pignorare omnes illos qui debent fasciculos feni dni episcopi in contratta Sirri; item la mess..... deis ports (?) qui colligitur in contratta Sirri, prout hactenus stetit consuetum; item les

testes des armauz aucopui (?) que debent illi qui tenentur morari in castro ; item octo den. Maur. eys Coureys, prout consuetum est ; pro quibus dictus dnus Petrus debet facere officium porterie magne porte castri, cuius porte dictus episcopus debet supportare suis sumptibus fustam et dictus Petrus seras et claves dicte porte. Item tenet de dicto feudo dictus dnus Petrus quamdam domum sitam in castro de Sirro, juxta castrum dni episcopi ; item duos sol. ser. et quatuor sol. pla. Item Perroneta filia quondam Petri de Bastia, vxor dicti Johannis de Chyurone, tenet de feudo predicto vnam peciam vinee versus crucem de Sirro ; item est de dicto feudo dimidium juger campi en Bubin. Pro quibus omnibus prelibatus Johannes de Chyurone confessus fuit pro se et comparticipibus suis se debere dno episcopo quindecim lb. et decem sol. Maur. placiti in morte vasalli tantum, de quibus dicit quod heredes quondam Girodi Daual debent sexaginta sol. Presentibus testibus dno Petro de Silingro priore de Illies, etc. Ingrossatum per me Jo. Kipman, not. publ.

2450

Comme Pierre de Chevron, chevalier, devait deux hommages à l'évêque de Sion, l'un pour le vidomnat et l'autre pour la sénéchalie, il présente pour le premier son fils Jean, qui est accepté par l'évêque.

Sion, 1396, 11 février.

Liber instrumentorum de Seduno, etc. f. 23.

* Nos Guilhelmus (Sedun. episcopus) notum facimus quod cum dnus Petrus de Chiurone miles, vicedominus et senescallus noster Sedun., nobis ad duo homagia nobilia ligia ratione dictorum vicedominatus et senescallie teneatur astrictus, que nobis reddi postulauimus ; ad cuius nostre requisitionis effectum se obtemperaturum exhibuit et de homagio

vicedominatus nobis nomine suo hominem exhibuit Joannem de Chiurone domicellum, eius filium legitimum et naturalem, qui recognouit se esse hominem ligium nostrum et inde se tenere a nobis vicedominatum predictum, dominiumque, merum imperium et jurisdictionem altam et bassam ad ipsum pertinentem, ipsum Joannem de dicto vicedominatu inuestiuimus; reseruato tamen pacto expresso inter dictos patrem et filium conuento de dicto vicedominatus feudo eidem dno Petro vsufructu et emolumento inde pertinente ad suam vitam, ita tamen quod idem dnus Petrus debeat elargiri dicto Joanni LX florenos annuales super dicto feudo vicedominatus vel super suis aliis bonis. De alio feudo senescallie nobis per dictum dnum Petrum debito reddendo sibi de gratia speciali ad eius requisitionem suffertam concedimus hinc ad proximum festum beati Joannis Baptiste. De cuius senescallie officio et pertinentiis regimen dicto Joanni eius filio committit, et nos sibi ipsum officium manutenere et deliberare promittimus. Testibus dno Petro de Domno Petro milite, Petro de Rarognia dno Anniuisii, dnis Joanne Anglici judice Chablesii, Jo. Sustionis jurisperito, Aymone de Prex et aliis. Datum in castro nostro Maiorie Sedun., die XI mensis februarii, anno Dni M° CCC. XCVI, per me Hugonem Richardi.

2451

L'évêque de Sion accorde la majorie de Moerel à Théodule zen Achren, qui en retour prête hommage à l'évêque.

Naters, 1396, 15 mars.

Archives de Moerel, Copie du 15e siècle sur papier, N° 37. Copie de M. Ferd. Schmid.

In nomine Dni, Amen. Anno incarnacionis eiusdem millesimo CCC° nonagesimo sexto, indicione quarta, die XV mensis

marcii, ante castrum saxi de Narres, in presencia mei notarii publici et testium subscriptorum, coram reuerendo in Christo patre ac dno dno Guilelmo, Dei et apostolice sedis gracia Sedun. episcopo, specialiter et personaliter constitutus Theodolus filius quondam Johannis zen Achren, commorans Morgie, idem Theodolus nomine suo et nomine et vice comparticipum suorum in hac parte instantissime supplicauit dictum reuer. dnum dnum episcopum Sedun., dnum suum, quatenus sibi maioriam ac maioratum de Morgia cum juribus et pertinenciis suis vniuersis, prout predessessores sui antiquitus habere solebant, necnon bona omnia et feuda que alias spectabant et pertinebant ad quondam Jacobum Buos, in quantum dictum reuer. dnum et mensam episcopalem tangit, in feudum pro homagio ligio et aliis juribus consuetis dimittere dignaretur. Hinc est quod prefatus reuer. dnus episcopus, eiusdem Theodoli supplicantis supplicacionibus inclinatus, dictam maioriam cum juribus suis vniuersis dimisit, contulit et concessit dicto Theodolo presenti et nomine suo et nomine et vice comparticipum suorum stipulanti et recipienti pro homagio ligio sibi et mense episcopali inde faciendo, pariter et aliis juribus consuetis. Quibus sic actis idem Theodolus fecit fidelitatem et homagium ligium in manibus dicti reuer. dni episcopi, manus prenominati Theodoli positi, ut moris est, et promisit juramento suo corporaliter prestito tactis scripturis sacris esse bonus et fidelis dicto dno episcopo et mense episcopali Sedun. et honorem et augmentum ipsorum procurare pro posse, dampnum quidem et incommodum eorumdem totis viribus euitare et omnia et singula facere et seruare que ligius homo vero dno suo facere debet et tenetur, et que continentur in forma veteri et nouella. Et tunc idem dnus episcopus dictum Theodolum pro se et suis comparticipibus de dicta maioria vnacum juribus suis inuestiuit et in possessionem posuit per tradicionem annuli sui, saluo jure suo et

alterius racione. De quibus, etc. Ad presens fuerunt testes vocati et rogati qui sic vocantur: religiosus vir frater Augustinus ordinis conuentus Friburgi, nobiles viri Guischardus de Rarognia et Rudolffus de Rarognia domicelli, Petrus Nusboumer de Morgia, Hilprandus Bero, Rudolffus Berchtun de Mont, Johannes Heingarter de Selkingen et quam plures alii fide digni. Et ego Johannes Haliannen de Reckingen, parochie de Conches, leuaui et scripsi, etc. Datum ut supra.

2452

Déclaration d'Humbert de Billens, évêque de Sion, en faveur du comte de Gruyère touchant certaines propriétés et rentes provenant de la maison de Billens.

1396, 10 avril.

Mémoires et docum. romands, XXII, 244.

2453

Testament de Françoise de La Tour, veuve d'Aymonet de Pontverre.

Brent, 1396, 25 avril.

Archives du canton de Vaud.

* Anno Dni millesimo trecentessimo nonagesimo sexto, indictione quarta, die vigesima quinta mensis aprilis, apud Brent, diocesis Gebenn., in castro dicti loci, videlicet in camera magna et posteriori dicti castri, nobilis et potens dna Francesca de Turre, relicta Aymoneti de Pontevitreo, dni quondam dicti loci, testamentum suum ordinauit in modum qui sequitur. Eligit sepelliri in choro ecclesie ven. monasterii sanctarummonialium de Melano, ordinis Cartusie, mandamenti Castellionis supra Clusas, et ante magnum altare ipsius ecclesie. Pro missa asserit dicta testatrix se tradidisse priorisse dicti monasterii et monialibus dictis sanctismonialibus

sexcies centum flor. auri. Item vult ut ad eius sepulturam conuocentur et intersint cum dicta priorissa et dictis sanctismonialibus et sacerdotibus et monachis dicti monasterii ibidem existentibus triginta sacerdotes tunc missam celebrantes, quorum cuilibet dat tres sol. et unum den. monete Sabaudie, volens quod pro eius luminario ponantur viginti quatuor lb. cere. Item dat conuentui predicto centum flor. semel ad emptionem sexaginta sol. vel circa redditus annui. Item dat ecclesie parrochiali de Brent vnum modium frumenti annui redditus ad mensuram Ballexonis. Item dat ecclesie parrochiali de Ormont viginti flor. ad missam celebrandam. Item dat capelle B. Theodoli de Joria, parrochie dicti loci de Ormont, tres flor. Item ecclesie parrochiali de Allio decem flor. Item capelle B. Petri de Allio sex flor. Item ecclesie prioratus de Allio sex flor. Item hospitali Allii, fondato per bone memorie Aymonetum de Pontevitreo predictum, vnum modium frumenti. Item dat dominabus et sanctismonialibus de Loco subtus Alingium decem flor. Item dat tribus maladeriis de Quercu, de Carrogio et de Montibus subtus Alingium tres flor. auri. Item dat quatuor conuentibus religiosorum, videlicet fratrum Minorum et Predicatorum ciuitatis Gebenn. et Niuiduni et Carmelitarum Gaii, scilicet cuilibet conuentui decem sol. semel. Item dat pauperi hospitali ciuitatis Geben. et hospitalibus Thononi, Aquiani, Bone et Hermencie, cuilibet vnum flor. Item dat nobili Margerite filie quondam dni Aymonis de Salanoua, dni dicti loci, ducentos quinquaginta flor. auri semel. Jubet quod post eam et eius liberos dictum legatum reueniat ad nobilem Audisiam sororem dicte Margerite et vxorem nobilis Johannis de Sancto Jorio et ad ipsius Audisie liberos et heredes. Item dat viro nobili Johanni de Lespia (*ou* Cespia), filio quondam dni Francisci de Compexio militis, decem flor. auri annuales ad eius vitam. In ceteris dicta testatrix instituit suum heredem vniuersalem specta-

bilem virum dnum Anthonium de Turre militem, dnum de Illens et de Arconcier, eius carum nepotem germanum, filium bone memorie dni Petri de Turre militis, fratris quondam dicte testatricis, et eius liberos masculos. Substituit dicto Anthonio et suis nobiles et spectabiles viros dnum Rodulphum comitem Gruerie, eius similiter nepotem germanum, et dnum Rodulphum ipsius dni comitis filium, milites, equali portione, et eorum liberos masculos, et eisdem substituit nob. et egregium militem dnum Euballum de Challant dnum Montis Joueti, suum similiter nepotem germanum, in medietate ad vitam, et nob. et pot. dnam Johannam de Turre, filiam predicti dni Anthonii de Turre et vxorem nobilis et egregii militis dni Johannis de Balma, dni Valluffini et Abbergamentorum, in alia medietate. Et si contingat ut nulli supersint liberi dicti Euballi, iubet quod dicta eius bona perueniant integriter ad dictam dnam Johannam, eius caram proneptem germanam, et eius liberos qualescunque. Executores ordinauit virum ven. dnum Girardum Tromberti, canonicum Gebenn. et nobilem virum Roletum de Thoeria, dnum de Plagnyes, Johannem de Montefalcone domicellum et discretum virum Perronetum Cuendeti burgensem Hermencie et eorum quemlibet in solidum. Testes dnus Johannes Farodi curatus de Brent, etc.

Et ego Nycolaus Cauelli de Sancto Mauricio Agaun. notarius, etc.

2454

François Curten vend le tiers de ses biens à Rodolphe de Rarogne pour deux cents livres.

Naters, 1396, 16 mai.

Archives de Valère, Registrum Anth. de Platea, N° 86.

* Notum, etc. quod ego Franciscus filius quondam Symonis Curten de Cantu, dyocesis Mediolan., domicellus, vendidi pro

precio ducentarum lb. Maur. nobili viro Rodulpho de Rarognia consanguineo meo terciam partem omnium bonorum meorum in tota dyocesi Sedun., sub condicione quod dictus Franciscus dictam terciam partem valeat tenere atque gaudere quamdiu vitam duxerit in humanis et non vltra. Testes dnus Jo. Schulo, dnus Joh. Jacobi, presbiteri, Rudolphus Esper domicellus. Et ego Anth. de Platea de Vespia juratus, etc. Actum apud Narres, die XVI mensis maii, anno Dni M° CCC° XCVI°.

Anno M° CCCXCVI, die XVI nouembris, in villa de Narres, in domo nobilis viri Rudolphi de Rarognia, predictus Franciscus recognouit se habuisse a predicto nobili Rudolpho ducentas lb. ex causa vendicionis predicte.

2455

Rodolphe de Rarogne donne une maison située à Brigue à François Curten.

Naters, 1396, 16 mai.

Archives de Valère, Registrum Anth. de Platea, N° 86.

* Notum, etc. quod ego Rudolphus de Rarognia, pro Deo et remedio anime mee et pro multis gratis curialitatibus et seruiciis michi sepe inpensis et adhuc inpendendis a Francisco filio quondam Simonis Curten de Cantu domicello, Mediolan. dyocesis, consanguineo meo, do de gracia speciali predicto Francisco et eius liberis legitimis et spuriis aut naturalibus, si quos in futurum procrearet, seu heredibus legitimis predictorum liberorum ab ipsorum propriis corporibus procreandis in futurum et non aliter, quamdam domum meam sitam in villa de Briga, que alias erat quondam Anthonie filie quondam Petri Roders de Narres, vxorisque quondam Anthonii Perroniers, juxta terram dicti Francisci. Actum in villa de Narres, die XVI mensis maii, anno Dni M° CCCXCVI.

* Notum sit quod ego Rudolphus de Rarognia predictus, pro Deo et remedio anime mee et pro multis curialitatibus, etc. dicto Francisco consanguineo meo et eius liberis, ut supra, procreandis et non aliter, do sexaginta sol. Maur. redditus annui, in quibus idem Franciscus michi tenetur, ut confessus est, super reliqua tercia parte sibi remanente vltra terciam partem michi per ipsum donatam et alia tercia parte michi die presenti vendita. Actum ut supra.

2456

Contrat de mariage entre Perrod Ayolphi et Antoinette d'Anniviers, nièce de Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers.

Sion, 1396, 18 juin.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVI°, die XVIII junii, in castro Maiorie Seduni, coram me notario et testibus constituti vir nobilis et potens P. de Rarognia, dnus Aniuissii, nomine Anthonie filie quondam Wllenci de Aniuissio, ex vna parte, et Ayolphus filius quondam Perrodi Ayolphi Lombardi, ex altera. Cum tractatus matrimonialis interuenerit inter ipsos Ay. et Anth., pactiones fecerunt ut sequitur. Primo dictus dnus Aniuissii dedit dictam Anthoniam, eius neptem, in suam vxorem legitimam dicto Ay. vna cum sua porcione omnium bonorum suorum paternalium et maternalium quam habet indiuisam cum sorore et nepte suis, quam porcionem idem dnus Aniuissii promisit facere valere C lb. Maur. Item dictus Ay. dedit dicte Anthonie eius sponse future in augmentum dotis C fl. boni auri et ponderis.

2457

Hugues d'Arciis, prévôt de l'hospice de Montjoux remet à ses hommes d'Orsières les commises qu'ils avaient encourues et confirme toutes les mutations de fiefs.

Genève, 1396, 19 octobre.

Archives de la commune d'Orsières.

Hugo de Arciis, prepositus domus hospitalis Sanctorum Nicolay et Bernardi Montisiouis, ordinis Sancti Augustini, Sedun. diocesis, vniuersis notum facimus quod cum nonnulle et quam plures persone parrochie Orseriarum, tam infra dictam parrochiam quam infra mandamentum Intermontium, teneant et possideant certas et quam plures res, proprietates et possessiones de feudo et emphiteosi nostris mouentes, de quibus laudate, inuestite et retente nundum debite extiterunt, census quoque et seruicia per eos debitos aut partem ipsorum soluere renixi et negligentes fuerunt, quorum occasione et pretextu res, proprietates et possessiones memorate nobis commisse et adiudicate pleno iure dicuntur. Hinc est quod nos, mediante amicabili tractatu nobilis et discreti viri Petri Pugini, secretarii dni nostri Sabaudie comitis, ad humilem postulacionem et requestam Hudrici Cauelli notarii, Perroudi Appottolys et Jaquemeti de Lydes, suis et tocius communitatis parrochie Orseriarum nominibus, presentium, postulantium et requirentium, ex nostra certa sciencia, pro nobis et successoribus nostris, prefatis personis omnibus et singulis infra dictam parrochiam de Orseriis commorantibus et mansionem trahentibus presentium tenore laudamus, approbamus, ratifficamus, emologamus pariter et confirmamus omnes et singulos contractus per eas et earum quamlibet actos et factos emendo, vendendo et acquirendo quibuslibet titulis, omnes et singulas res, proprietates et possessiones de feudo et emphiteosi nostris

mouentes et spectantes et infra parrochiam antedictam de Orseriis situatas, de et pro toto tempore preterito vsque ad diem presentem. Soluentes, remittentes et quittantes personis memoratis et eorum cuilibet omnes, vniuersas et singulas commissiones, escheutas et retentas racione premissorum nobis et nostris spectantes et pertinentes, mediantibus et pro ducentis florenis veteribus boni auri, quatuordecim grossis pro singulo floreno computatis, capiendo vnum scutum regis pro decem octo grossis. Quos ducentos florenos confitemur habuisse et recepisse a dictis Hudrico, Perroudo et Jaquemeto, suis et dicte communitatis nominibus soluentibus, et de ipsis eosdem soluimus, liberamus penitus et quittamus cum pacto de vlterius non petendo, cum omni juris et facti renunciacione pariter et cauthela, in aliis jure nostro semper saluo et in omnibus alieno. De quibus dictis Hudrico, Perroudo et Jaquemeto dictis nominibus postulantibus fieri concessimus litteras presentes sigilli nostri maioris roborandas. Datum et actum in ciuitate Gebenn., in domo Johannis de Rossilione, in magna camera a parte lacus situata, in presencia dni Roudulphi Gauit jurisperiti, Petri Pugini prenominati, Johannis Boubacti, dni nostri Sabaudie comitis secretarii, nobilis Johannis Bonjour alias Rolliour, Stephani de Rua de Thonono, Jaquemeti de Arciis naturalis, Oddineti castellani Buxerie in Graisiuodano, Wiffredi de Cruce, Petri Cauelli et plurium aliorum testium ad premissa vocatorum, die decima nona mensis octobris, anno natiuitatis Dni millesimo tercentesimo nonagesimo sexto.

Sceau pendant.

2458

Magilla, veuve de Jean in Alpem et son fils Nicolas reconnaissent devoir un service de 10 sols au couvent des Augustins de Fribourg.

Brigue, 1396, 25 novembre.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

* Anno Dni M°CCC° nonagesimo sexto, die XXV mensis nouembris, Brige, constituti religiosus vir frater Agustinus ordinis Sancti Augustini, prior et procurator conuentus Friburgi Ochlandie, ex vna parte, et Magilla relicta Jo. in Alpem quondam et Nico filius eius, nomine ipsorum et Anthonie sororis dicti Nicolai, laudacione Anthonii de Owlingen tutoris dictorum Magille et Nycolai et Anthonie liberorum eius, ipsis datus in tutorem per Petrum Misbomer, castellanum de Narres pro episcopo Sedun., ex altera. Cum dictus conuentus habeat super omnibus bonis Hemille Zerlaga decem sol. redditus seu seruicii, cuius seruicii retentas petiit plurium annorum et eciam specialia feuda dicto conuentui assignata, dicti vero Magilla et Nicolaus, nomine quo supra attendentes dictum seruicium alias ordinatum fore per predecessores eorum, volentes dicto conuentui satisfacere, eapropter assignant eosdem decem sol. seruicii percipiendos super vna possessione circa quatuor sectorum et vinea pertinente, sita an der Gebreitton, sub terra Francisci Symonis. Quibus sic actis dictus frater Agustinus pro certis titulis sibi confectis quittat omnes retentas predicti seruicii vsque in diem presentem. Et ego Jo. in Vico de Riede not., etc.

2459

Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, donne quittance à Soffred Tochet d'une redevance que ce dernier lui devait et que le dit Pierre de Rarogne a donnée en échange au chapitre de Sion.

1396, 30 novembre.

Archives de Valère.

* Anno Dni M° CCC° XC° VI°, die vltima mensis nouembris, Seduni, constituti vir nobilis et potens Petrus de Rarognia, dnus vallis Aniuissii, ex vna parte, et Soffredus Tochet de Sauissia, ex altera ; cum dictus Soffredus et eius predecessores tenerentur dicto nobili Petro de Rarognia, tanquam heredi vniuersali Aymonis de Olono domicelli, in tribus sestariis vini redditus super certis rebus quas ipse Soffredus aduanterius dicti redditus et sue branchie possident, que tria sestaria vini redditus predictus Petrus de Rarognia dedit capitulo Sedun. in concambium pro quadam vinea sita in Lentina, precipiens dictus nobilis Petrus dicto Soffredo et suis, ut ipsi soluant ex nunc in antea dicta tria sestaria dicto capitulo Sedun., cuius virtute prefatus vir nobilis Petrus soluit, quittat et perpetue finat dictum Soffredum et suas branchias ac dicti redditus assignacionem, promittens, etc. Testes nobilis vir Jacobus de Duyns, etc. Et ego Martinus Ruphi de Ormona notarius, etc.

2460

Amédée VIII, comte de Savoie, confirme un acte de Bone de Bourbon, comtesse de Savoie, en faveur d'Orsières.

Bourg, 1396, 3 décembre.

Archives de la commune d'Orsières.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum fieri volumus tenore presentium vniuersis quod, visis per nos et nostrum nobiscum

residens consilium litteris illustris dne et auie nostre carissime dne Bone de Borbonio, Sabaudie comitisse, nostris presentibus annexis[1], post dicti nostri consilii deliberacionem maturam litteras ipsas omniaque et singula in eisdem contenta et descripta, ad supplicacionem dilectorum nostrorum hominum et personarum in dictis litteris nominatarum, ex nostra certa sciencia laudamus, emologamus, approbamus et tenore presentium confirmamus, vniuersis et singulis officiariis nostris presentibus et futuris, uel eorum locatenentibus harum serie mandantes, quatenus dictis hominibus et personis et suis perpetuo successoribus dictas easdem litteras teneant firmiter et attendant et inuiolabiliter obseruent cum effectu, iuxta ipsarum litterarum formam, continenciam et tenorem, nichil in contrarium faciendo. Datum Burgi, die tercia decembris, anno Dni millesimo CCC° nonagesimo sexto.

Jacobus de Fontana.

Per dnum relacione dnorum
Jo. de Conflens cancellarii Sabaudie,
Phi. de Brencio,
Amblardi Gerbasii et
judicis Breyssie.

Sceau tombé.

2461

Rodolphe Esper, major de Rarogne, accorde à ses frères et à leurs héritiers le droit de racheter cette majorie, si lui-même meurt sans héritiers mâles.

Sion, 1397, 4 janvier.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

Notum, etc. quod cum Anthonius Espers, pater mei Rodulphi maioris de Rarognia, michi dederit dictam maioriam

[1] Cette confirmation a été détachée de l'acte auquel elle se rapporte; il s'agit probablement du N° 2386 ou 2399.

in avantagium, hinc est quod ego Rodulphus predictus pro me et meis volo quod, casu quo ex me non manerent heredes masculi et legitimi superstites, quod alii fratres mei uel eorum heredes legitimi, maxime superior et senior possit dictam maioriam rehemere et rehabere perpetue pro LX lb. Maur. semel soluendis cui spectabunt soluere, si casus adueniret. Promittens, etc. Inde dictus Anthonius precepit cartam fieri, etc. Testes Petrus Yannini, Petrus de Rarognia, etc. Actum Seduni, die IIII[a] januarii, anno Dni M° CCC XCVII°.

2462

Sentence de Simon Murman, major de Conches, en faveur de Jean Schrotter.

Ernen, 1397, 7 mars.

Archives de la commune de Belwald, E, 1. Copie de M. Schmid.

Notum etc. quod coram me Symone Murman de Wylere, maiore a Monte Dei superius pro reuer. in Christo patre et dno dno Guillelmo, Dei gracia episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, clamam deposuit in judicio Johannes Schrotter de Belwalt a Jacobo Roten cui dicitur Ofner de Belwalt et a bonis quondam Petri Roten fratris sui, petens a dicto Jacobo viginti duos den. Maur. seruicii perpetui cum eorum juribus et cum retentis trium annorum nuper preteritorum, in quibus dicti fratres dicto Johanni deberent et dare solebant, dum dictus quondam Petrus vixit, et super hoc cauit de stando juri caucione ydonea per fidedignos. Contra quem dictus Jacobus et Johannes Buger, nomine dictorum bonorum quondam Petri Roten, comparuerunt et de premissis negauerunt et de standо juri cauerunt caucione ydonea. Ego vero, recepta caucione ydonea ab ipsis partibus, assignaui ipsis partibus dies certas coram me in judicio de quindena in quin-

denam ad sex septimanas, et in vltima die, videlicet die nominata, dicte partes coram me in judicio comparuerunt. Qui vero Jo. Schrotter produxit testes, videlicet Johannem filium quondam Nicholai Zblattun, Johannem Znidrost, Yllarium Hochersins et Franciscum Zmetlun; qui vero omnes jurati dixerunt quod dicte partes anno preterito in verne ibant cum aliis de Aragnon et quum venirent apud Furgangen, tunc Johannes Buger dixit ad dictum Johannem Schrotter: potest esse quod tibi debetur istum seruicium; vis nos quittare de placito et de retentis? nos maluimus tibi de cetero in annuum seruicium eundem annue dare. Qui vero Johannes Schrotter personaliter eundem juramentis fecit. Super quibus congretum fuit quod dictus Johannes Schrotter dictum seruicium cum juribus suis obtinuit. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium predictis duxi apponendum. Datum in Arangnon, die VII marcii, anno Dni M°CCC°XC° VII°.

Sceau tombé.

2463

Extrait du testament de Pierre de Montheolo, chevalier.

Saillon, 1397, 20 avril.

An. Jo. de Rivaz, Opera hist. XIII, 569, ex archivo Contegii.

In nomine Sancte et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen. Anno a nativitate Dni millesimo tercentesimo nonagesimo septimo, indictione quinta, die vicesima mensis aprilis, apud Sallionem, in domo viri nobilis dni Petri de Montheolo militis, in camera in qua idem dnus Petrus jacebat, coram me notario publico et testibus infrascriptis personaliter constitutus prefatus dnus Petrus, sanus mente et intellectu, prout ex ejus loquela apparebat, licet

infirmus corpore, suum testamentum nuncupativum fecit et condidit. Inter cetera vero in ipso testamento comprehenss, idem dnus Petrus testator quoddam fecit legatum cujus clausula sequitur et est talis:

Item dedit et legauit idem testator ecclesiis Contegii, Sancti Petri de Clages et Sallionis et cuilibet ipsarum in solidum tres sol. Maur. redditus annualis, et hoc pro tribus missis cantandis et celebrandis singulis annis die anniversarii dicti testatoris per quemlibet curatum seu rectorem dictarum ecclesiarum. Qui tres solidi possint reemi per heredes suos infrascriptos, quotiens reperietur bonum et sufficiens acquiramentum perpetuum ad opus ipsarum ecclesiarum.

Item in eodem testamento quedam clausula continetur que talis est: In omnibus autem aliis bonis suis mobilibus et immobilibus, juribus, actionibus et rationibus quibuscumque eidem testatori competentibus ubicumque sibi heredes universales instituit dictum dnum Anthonium filium suum carissimum et Petrum, Bartholomeum et Johannem filios quondam naturales et legitimos dicti Hugoneti quondam filii sui carissimi, videlicet dictum dnum Anthonium in medietate omnium et singulorum bonorum suorum mobilium et immobilium quorumcunque et dictos Petrum, Bartholomeum et Johannem in alia medietate.

Presentibus Guillelmo et Petro de Columberio fratribus, domicellis, Philippo filio Petri naturalis de Columberio, Anthonio de Salicibus notario, Anthonio Bertrand parrochie de Syrro, Perrodo Leveti burgensi Sallionis, Reymundo de Vinea de Sallione, Perrodo de Via de Montacgnyon, Johannodo Mistralis de Mornay, Geben. diocesis, et pluribus aliis fide dignis testibus per dictum testatorem vocatis et rogatis.

Ego vero Mermetus de Stabulo, Sedun. diocesis, clericus, etc.

2464

Perrod de Mayenchet reconnaît avoir reçu 600 florins de l'évêque de Sion, payant au nom de Jean de Chevron.

1397, 22 mai.

Archives de Valère, à Sion, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVII°, die XXII maii, Leuce, in stupa curie episcopalis, coram dno Guillelmo episcopo Sedun. meque notario et testibus constituti Jo. de Chiurone, nomine suo et Perronete eius vxoris, filie quondam P. de Bastia de Sirro clerici, ex vna parte, et Perrodus de Mayencheto junior, filius Perrodi de Mayencheto senioris, ex altera; cum prenominatus Perrodus de Bastia teneretur dicto Perrodo Mayencheto seniori in VI^c^ flor. bonni auri ex causa mutui, hinc est quod dictus Perrodus junior confessus fuit se habuisse per manum dicti dni episcopi a dictis coniugibus plenam solucionem de dictis VI^c^ flor. Testes vir nobilis P. de Chiurone miles, P. Fabri de Sancto Mauricio jurisperitus, dni Bertrandus de Viriaco, Jo. de Bona, canonici Sedun., etc.

2465

Catherine, épouse de Pierre de Chevron, reconnaît devoir 300 florins à Guillaume de Rarogne, évêque de Sion.

Sion, 1397, 2 juin.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVII°, die II mensis junii, in cimisterio ecclesie Sancti Petri Sedun., dna Katerina, vxor dni Petri de Chiurone, confessa fuit se debere dno Guillelmo de Rarognia episcopo Sedun. III^c^ flor. paruos causa responsionis facte pro Perrodo de Mayencheto de Leuca seniore, soluendos infra tres annos.

2466

Georges Barbery vend une conduite d'aqueduc à travers sa possession in der Kellun à Pierre der Welin, Jean Ancello et Jean Rimen pour le prix de 16 florins.

Brigue, 1397, 11 juin.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

* Notum, etc., quod ego Georgius Barberii de Briga vendidi pro sexdecim flor. Petro der Welin, Johanni Ancello filiis Anthonie Rotten, Johanni filio Anthonii Rimen vnam vadam vnius aqueductus per possessionem dicti venditoris in der Kellun sitam, perpetuo omni tempore opportuno ducendam predictam vadam aqua de Rodano, in loco vbi nunc vada predicta constructa est de nouo, in latitudine duorum pedum seu calciorum absque dolo, debentque et possunt dicti emptores dictum aqueductum omni tempore, quocciens opus fuerit burgandi, ex pacto purgare supra riuum inferiorem dicti aqueductus cum minimo dampno quo fieri poterit, cum viis necessariis ad dictum aqueductum vtendum. Hoc adiecto quod si in futurum dictis emptoribus uel heredibus eorum opportunum fuerit uel ipsis placuerit melius, tunc possunt, licet magis superius in dicta possessione uel inferius sub predicto aqueductu, in eadem possessione facere aqueductum consimilem et sub simili condicione absque empcione uel solucione aliquali, ita tamen quod pro tunc eo accidente uel dicto alio aqueductu conficiente dicti emptores aqueductum ibidem nunc dirigentem implere debent de terra et colere quod efficiatur pratum ibidem eorum expensis, et antiqua vada imperpetuum deposita esse tenetur saluis pactionibus predictis. Datum Brige in orto Petri der Welin, die XI mensis julii, anno Dni M° CCC° nonagesimo septimo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2467

Les prud'hommes de Nax vendent à Guillaume de Torrente la troisième herbe de cinq pièces de pré.

Nax, 1397, 12 août.

Archives de Valère, Registrum Petri Rude, N° 29.

* Anno Dni M° CCC° XCVII°, die XII augusti, apud Nas, constituti Willelmus de Torrente de Vernamissia, ex vna parte, et Nycholaus Mistralis, Johannes et Perrerius de Furno fratres, Johannes Brutyn, Berthetus Brutyn, Perriardus Rubyn, Willelmus Geneneys, Johannes Clarmont et quam plures alii probi homines ville et communitates de Nas, ibidem congregati ad sonum campane, ex altera. Prenominati probi homines vendiderunt nomine dicte communitatis predicto Willelmo de Torrente, ementi nomine suo et Johannis et Jacobi fratrum suorum, pro viginti sol. Maur. semel pasturam seu herbam remanentem post secacionem douz recor pratorum infra confinatorum, etc. (quinque pecie prati). Quarum peciarum prati predicti fratres (habeant) annuatim in atonno, secatis prius pratis, vsque ad festum dedicacionis ecclesie Sedun. inclusiue herbam remanentem post falcem. Ego P. Rude qui, etc.

2468

Rodolphe de Rarogne s'engage à faire célébrer l'anniversaire de François Curten.

Brigue, 1397, 15 septembre.

Archives de Valère, Registrum Anth. de Platea, N° 86.

* Notum, etc. quod nos Rudolphus de Rarognia et Franciscus filius quondam Symonis Curten de Cantu, Mediolan. dyocesis, domicelli, de conuencionibus super ordinacione anni-

uersariorum fiendorum pro remedio animarum predecessorum mei dicti Francisci amicabiliter in hunc modum conuenimus, videlicet quod quando acciderit, post obitum mei Francisci, dictus Rudolphus aut sui heredes possessionem bonorum meorum accipient virtute donacionis et vendicionis inter nos habitarum, volo et promitto ego dictus Rudolphus dare anno quolibet die anniuersarii predictorum Francisci et predecessorum suorum, nomine elemosine pauperibus distribuende, primo dimidium modium siliginis mensure de Briga et duos fissilinos fabarum et dimidiam vaccam, item cuilibet sacerdoti venienti ad ipsum anniuersarium tres quinquos, curato vero IIII^{or}, clericis juxta antiquum vsum ad stolam in pane et candelis ad eundem vsum. Actum apud Brigam, die XV septembris, anno Dni MCCCXCVII.

2469

Jean Guckere vend diverses possessions à Jean Suyder.

Naters, 1397, 25 octobre.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

Anno M° CCC° nonagesino septimo, die XXV mensis octobris, in villa de Narres, Johannes Guckere, filius quondam Jacobi in dien Bunden de Morgia, commorans am Ebnet, vendidit pro quinquaginta tribus lb. Maur. Johanni Suyder commoranti apud Vineas, filio quondam Wilelmi Clement de valle de Vies, primo possessionem, vineas, viridarium, domos, edificia, rachardum, casalia, casamenta, muros, sepes, stipites in vno circuitu confinata, sita apud Vineas, que alias spectabant ad Agnesam Lepwasserravin, super stratam publicam et subtus terram heredum quondam Johannis de Vineis, cum viis, aquis, alpibus, pascuis, viewerdis, etc. Et ego Karolus de Agorn clericus, etc.

2470

Jugement prononcé par le major de Vernamiège.

Vernamiège, 1397, 16 décembre.

Archives de Valère, Registrum Petri Rude, N° 29.

Anno Dni M° CCC° XCVII°, indicione VI, die XVI^a^ mensis decembris, apud Vernamessiam, subtus lobium Clementis, vbi consuetum est de causis determinare, coram Johanne maiore dicti loci, necnon et coram nobis notariis publicis et testibus subscriptis, comparuit in judicio coram dicto Johanne maiore de Vernamessia, ibidem sedente pro tribunali, Perrodus Galat de Vernamessia antenatus contra Perretum Henrici ciuem Sedun., qui assignatus erat die presenti per dictum maiorem ad instanciam dicti Perrodi pro tercia assignacione, vt asserit, et petiit in judicio contra dictum Perretum Henrici, licet abesset, quod dictus Perretus Henrici dampnificauit dictum Perrodum Galat in campo suo de laz Murgyery, eo quod ipse Perretus non includit et non subterrat aquam fluentem et manantem de campo dicti Perreti situato supra campum dicti Perrodi, dicens et proponens idem actor contra dictum reum absentem dictam aquam deberi sepelli subtus terram per campum dicti Perreti rei vsque ad campum dicti actoris, et petiit idem actor dampna per ipsum actorem sutenta vsque ad quadraginta sol. semel, salua legitima taxacione curie. Quibus partibus fuerunt per ipsum maiorem, ut asserit, plures dies assignate coram ipso loco predicto et horis debitis; quibus diebus et horis dictus reus minime comparere curauit, dictoque actore comparente et quantum debuit ex parte petente quod die presenti perhemptorie et extrossorie dictum reum condempnari et compelli ad sepelliendam dictam aquam, secundum bonos vsus loci, et inde sibi reddi cognicionem pro-

borum hominum dicti loci de Vernamessia. Qui probi homines cognouerunt quod dictus Perretus Henrici reus tenetur, secundum consuetudinem loci illius, ipsam aquam sepellire per campum suum subtus terram vsque ad campum dicti Perrodi actoris. Qua cognicione reddita dictus Johannes maior, habito consilio peritorum in regalia, dictum Perrodum actorem postulantem in judicio inuestiuit de sua peticione in warnenciam juris pro primo, secundo, tercio et perhemptorio terminis et decretis, in quantum potuit et debuit de jure et de consuetudine ob contumaciam dicti rei. De quibus omnibus idem Johannes maior precepit nobis notariis subscriptis fieri vnum publicum instrumentum ad opus dicti actoris et suorum ad maiorem memoriam conseruandam. Ad predicta fuerunt testes vocati et rogati Martinus Galat, Martinus Rubyn, Stephanus de Saxellario parrochie de Nas, Perrodus Maccot sutor et nos notarii subscripti, videlicet ego Martinus de Orna clericus qui, etc.

2471

Antoine Hesper, donzel, émancipe son fils Rodolphe et lui donne une partie de ses biens.

Sion, 1398, 7 février.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum, etc. quod cum ego Anthonius Hespers de Rarognia domicellus, olim in contractu matrimonii celebrato inter Rodulphum filium meum et Agnetem filiam Rudulphi de Rarognia domicelli, promiserim me daturum dicto Rodulpho filio meo portionem suam secundum bonorum meorum facultatem et dicti Rodulphus filius meus et Rodulphus pater dicte Agnetis me duobus annis lapsis post dictum matrimonium celebratum requisierint, quatenus dictum partagium redderem et cothidie requirant vt dicto Rodulpho filio meo portionem

bonorum meorum sibi competentem expedirem et ipsum sacris nexibus paterne potestatis emanciparem, igitur ego Anthonius Hespers predictus emancipo, libero et a me separo penitus et in perpetuum a sacris nexibus paterne potestatis dictum Rodulphum filium meum, cui Rodulpho emancipato pro omni partagio et canonica portione sibi contingente in bonis et hereditate meis dono et in perpetuum concedo res infrascriptas: et primo centum sol. Maur. redditus super emolumento pedagii ballarum, fardellorum, mercandiarum et equorum michi debiti apud Brigam. Item centum et quatuor sol. cum dimidio Maur. cum dominio eorumdem census michi annuatim debitos zen Gressingen in parrochia de Rarognya. Item apud Pratum Borno centum et decem sol. seruicii cum dominio. Item quartam partem decem lb. seruicii annuatim michi debitarum apud Ponsiro parrochie de Vespia, quem seruicium indebite dicitur recuperare Johannes Huldrici de Rarognia domicellus et retentorum. Item nouem modios siliginis annuatim michi debitos apud Leytron. Item quatuor modios siliginis annuatim michi debitos am Erle de Staldon. Item tres modios siliginis annuatim michi debitos in der Hellyolum parrochie de Vespia cum dominio. Item medietatem prati mei de Bayart, siti in territorio Sedun. versus Platta. Item medietatem vinee mee site in dicto territorio uersus Platta. Item duo jugera terre aratorie campi site in dicto territorio uersus Contaminas mense episcopalis Sedun. Item duo jugera terre campi aratorie site uersus Platta. Item medietatem vinearum mearum sitarum in territorio de Rarognia. Item medietatem indiuisam pratorum meorum sitorum in dicta parrochia Rarognie. Item medietatem alpis de Bochen in valle de Liech partis mee, cum juribus et oneribus pro rata sua. Item actum est quod dictus Rodulphus Hespers teneatur supportare de debitis semel creditoribus dicti patris sui bis centum florenos in manibus dni Guillelmi episcopi Sedun. et

non vltra. Item quod dictus Rodulphus Hespers capiat ratam portionem suam in et super creditis, debitis, querelis et retentis dicto Anthonio patri suo debitis de lapso tempore hactenus, et quod dictus Rodulphus debeat in edifficiis dicti Anthonii patris sui portionem suam capere cum oneribus annuatim debitis ex antiquo. Et pro premissis dictus Rodulphus quittauit hospicium dicti patris sui. Testes Philippus de Platea domicellus, Rodulphus de Rarognia domicellus, etc. Actum Seduni, die VII februarii, anno Dni M° CCC XCVIII.

2472

Amédée VIII, comte de Savoie, ratifie les lettres de confirmation accordées par ses prédécesseurs à l'hospice du Mont-Joux.

Bourg, 1398, 15 avril.

Archives du Grand St-Bernard, Copie du XVIIe S. — *Giampaoli can. Lorenzo.* Il monumentale ospizio del Gran S. Bernardo, p. 70.

Nos Amedeus comes Sabaudie notum facimus vniuersis quod nos, visis litteris concessionis et confirmationis presentibus annexis[1] volentes ad ea que salutem animarum prospiciunt curis, vigiliis intendere et nostrorum progenitorum merito inherere vestigiis, ut domui hospitalis Montis Jouis et Deo ibidem famulantibus ob Dei et beatorum Nicolai et Bernardi reuerentiam et honorem nostre gratie (suffragio) latiora suscipiant incrementa, ipsas litteras et omnia contenta in eis ad humilis supplicationis instantiam reuerendi in Christo patris dni Hugonis de Arciis, prepositi Montis Jouis, amici et consiliarii nostri charissimi, pro nobis et nostris laudamus, ratificamus, emologamus et serie presentium confirmamus juxta ipsarum litterarum seriem, effectum, conti-

[1] Voyez tome Ier pages 157 et 404.

nentiam et tenorem pro quinquaginta florenis auri parui ponderis, quos ab ipso habuisse et recepisse confitemur manu dilecti fidelis consiliarii et cancellarii nostri Sabaudie dni Johannis de Conflens, legum doctoris et militis, qui de ipsis nobis computare debebit. Mandantes harum serie capitaneis, balliuis, judicibus, potestatibus, vicariis, castellanis, procuratoribus, commissariis, clericis curiarum, mistralibus et ceteris officiariis nostris presentibus et futuris, eorumve loca tenentibus, quatenus predictas et nostras presentes litteras et contenta in eis attendant firmiter et obseruent et in nullo contrafaciant quomodolibet vel opponant. Datum Burgi, die XV aprilis, anno Dni millesimo CCC nonagesimo octauo.

Per dnum relatione dnorum
Oddo. de Villariis gubernatoris
Anthonii dni de Turre,
Johannes dni Vallufini,
Johannis de Conflens cancellarii Sabaudie
et dni Aymonis dni Asperimontis.
Redd. littere portit. Pugini.

2473

Béatrix d'Anniviers, épouse de Pierre de Rarogne, donne en fief à Murisod Maryn les biens qui avaient appartenu à Bozon Arembor.

Sion, 1398, 17 juin.

Archives de Valère, Fragment d'un registre du notaire Guillaume Porterii.

* Anno Dni M° CCCXCVIII, indicione VI, die XVII junii, in castro Maiorie Sedun., in camera supra capellam dicti castri, nobilis mulier dna Beatrix de Aniuissio, vxor nobilis et potentis viri Petri de Rarognia dni Aniuissii, de laude dicti nobilis Petri viri sui, tradidit, affeudauit et concessit in feudum homagii ligii Murissodo Maryn de Ayent omnia et singula bona que

Boso Arembor quondam Eyro de Arba tenebat die obitus sui existentia de feudo homagii ipsius dne Beatricis in contracta de Ayent, et hoc pro tribus sol. Maur. tallie annuatim faciende eidem dne Beatrici et pro quatuor den. sufferte. Testes Aymo Wllenci de Ayent, Ansermerius de Torrente d'Arba et ego Guillelmus Porterii qui, etc.

2474

Rodolphe Esperlin reconnait avoir reçu 400 florins de Rodolphe de Rarogne pour la dot d'Agnès, son épouse, fille de ce dernier.

La Soie, 1398, 10 juillet.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Anno Dni M° CCC° XCVIII°, die X mensis jullii, Sete, ego Rodulphus Hespers de Raronia domicellus, laude Anthonii patris mei, confiteor recepisse a Rodulpho de Raronia domicello quatercentum florenos nomine dotis Agnese filie dicti Rodulphi, vxoris mee. Testes dnus G. episcopus Sedun., Rodulphus de Raronia, dnus Ja. prior de Lenz et ego Franciscus de Ayent, etc.

2475

Rodolphe de Rarogne et Julien son fils reconnaissent avoir reçu de Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, 400 florins pour la dot d'Annine de Rarogne, épouse du dit Julien.

La Soie, 1398, 10 juillet.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum sit, etc. quod nos Rodulphus de Rarognia et Jullianus meus filius confitemur recepisse a dno Guillelmo episcopo Sedun., genito a potenti et nobili viro Petro de Raronia dno Anniuisii, quatercentum florenos, videlicet pro singulo flo-

reno sexdecem ambrosinas, nomine dotis Annine filie quondam Petermandi de Raronia fratris dicti dni episcopi et vxoris dicti Julliani. Quam quidem dotis quantitatem nos dicti Rodulphus et Jullianus assignamus precipiendam in casu dotis restituende super duodecem falcatas prati cum grangia et super vnum juger terre campi cum dimidio, sita apud Narres. Testes Anthonius Espers domicellus, Rodulphus eius filius, maior Raronie, et ego Franciscus de Ayent, etc. Actum Sete, die X mensis jullii, anno Dni M° CCC° XCVIII°.

2476

Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, donne une vigne à sa nièce Annine.

La Soie, 1398, 10 juillet.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum, etc. quod nos Guillelmus episcopus Sedun. donamus Annine nepoti nostre, filie quondam Petermandi fratris nostri, tanquam benemerite, licet absenti, quamdam vineam nostram sitam apud Huvrie. Testes Anthonius Espers domicellus, Ro. eius natus, Ro. de Raronia domicellus et ego Franciscus de Ayent notarius, etc. Actum Sete, die X mensis jullii, anno Dni M° CCC° XCVIII°.

2477

Cautionnement de quelques particuliers au nom de la commune de Sierre en faveur de Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers.

Sion, 1398, 7 octobre.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVIII°, die VII octobris, Seduni, Ilprandus de Platea de Vespia, Jaquemetus Dardona, Willermetus a la Roleta, Anthonius Bosczo et Andreas gener quon-

dam Anthonii de Vesselly de Myoio confessi sunt se debere viro nobili P. de Rarognia, dno Aniuissii, IIII flor. boni auri et ponderis nomine responsionis facte pro communitate de Sirro, pro ponte de Sirro. Quam flor. quantitatem promiserunt soluere in proximo festo Purificacionis B. Marie Virg. Testes dnus P. curatus de Nas, Martinus Brunardi de Heruens, rector scolarum Seduni, etc.

2478

Simon de Cervent, donzel, vend à Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, une rente annuelle de 20 florins, qu'il hypothèque sur sa tour de Hoez.

Sion, 1398, 23 octobre.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVIII, die XXIII octobris, Seduni, Symon de Cervent domicellus vendidit viro nobili Petro de Rarognia, dno Aniuissii, pro II^{c} fl. boni auri et ponderis, uel VI sol. et VIII den. pro quolibet flor., et XVI ambrosianis pro quolibet flor., sibi venditori per dictum emptoren solutis, videlicet XX fl. redditus annui. Et ipsum redditum posuit supra turryn suam sitam versus Hoez, citra crucem de Sirro, vna cum casamentis, edificiis, pratis, campis, vineis ipsi turryn adiacentibus, ceterisque juribus et pertinenciis dicte turris, item super bonis suis sitis Seduni et in territorio Sedun.

2479

Antoine Draxel vend un aqueduc à quelques hommes de Matacken.

1398, 4 novembre.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

Notum, etc. quod ego Anthonius Draxel, dictus Gyger, de Grunde, commorans apud Mataschren, vendidi pro vno flor.

Petro der Welin, Johanni Ancello, Hans filio Anthonii Rymen, filiis Anthonie Rotten, vnam vadam vnius aqueductus in latitudine tanta prout ipsis emptoribus necesse foret pro ipsorum necessitate conducendam, hauriendam et percipiendam an dien Matachren vbi dictus aqueductus primum hauritur in Rodano, et conducendam opportunaliter per possessionem dicti venditoris apud Matachren, sicut modo ibidem procedit, absque omni dolo et fraude. Testes Rudo Bubuschin castellanus de Narres, etc. et ego Jo. in Vico, etc. Datum die quarta mensis nouembris, anno Dni M° CCC° nonagesimo octauo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2480

Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, donne à cens, pour cinq ans, à Yannin de Rarogne la souste de Louèche avec ses dépendances, à l'exception du péage.

Sion, 1398, 9 novembre.

Archives de Valère, Registrum Hugonis Trons.

* Anno Dni M° CCC° XCVIII°, die IX nouembris, Seduni, vir nobilis et potens Petrus de Rarognia, dnus Aniuisii, tradidit et adcensauit magno Yannino de Rarognia sartori Seduni et Ysabelle eius vxori sostam, hospicium et albergamentum ipsius soste Leuce et domum ac casamentum et edificia prope ipsam sostam adiacentia et ipsi soste pertinentia, vnacum XX sectoriis prati prope dictam domum, ceterisque juribus dictarum soste et domus, excepto pedagio mercandie ibidem transeuntis, quod pedagium dictus nobilis sibi retinet, et hoc spacio quinque annorum pro XII lb. Maur. annis singulis soluendis. Fuit actum inter partes quod (si) dicto tempore durante peregrinacio romana accideret[1] taliter quod pre

[1] Probablement en prévision de la future année du jubilé, 1400.

multitudine peregrinantium dicti coniuges in ipsis hospicio et sosta cum maxima habundancia lucrarentur, quod ipso casu ipsi coniuges debeant subuenire ipsi nobili secundum arbitrium Perrodi de Mayencheto junioris burgensis Leuce.

2481

Quittance donnée aux vidomnes d'Orsières par le recteur de l'hôpital de Villeneuve.

Orsières, 1398, 27 novembre.

Archives de Valère, Registrum Guil. de Cucheto.

* Anno Dni millesimo CCCº nonagesimo octauo, indicione VI cum eodem anno sumpta, die vicissima septima mensis nouembris, apud Orseres, personaliter constituti dnus Ansermus Medici, rector hospitalis Villenoue prope Chillionis, ex vna parte, et Michael Alex de Orseres, nomine vicednorum et eorum consortum, ex altera ; cum dictus dnus Ansermus nomine dicti sui hospitalis percipere consueuit a vicednis de Orseres sexdecim flor. auri de redditu per annum pro quadam particula magne decime parrochie Orseriarum, hinc est quod idem dnus Ansermus recognouit se recepisse a dicto Michaele et aliis dictam particulam decime percipientibus integram solucionem de dictis sexdecim flor. per annum superius designatis.

2482

Quittance donnée à la commune d'Orsières par le recteur de l'hôpital de Villeneuve.

Orsières, 1398, 27 novembre.

Archives de Valère, Registrum Guillelmi de Cucheto.

* Anno Dni millesimo CCCº nonagesimo VIIIº, indicione VI cum eodem anno sumpta, die vicissima septima mensis nouembris, apud Orseres, ante domum Hudrici Cauelli, dnus

Ansermus Medici, rector hospitalis Villenoue prope Chillionis, confessus est se habuisse a communitate Orseriarum, per manum Perrodi de Liddes de Orseres, recuperatore resati debiti per ipsam communitatem dno comiti Sabaudie, decem lb. Maur. semel pro anno presenti, quasquidem decem lb. idem dnus Ansermus nomine eius hospitalis anno quolibet percipere consuetus est.

2483

Vente de terre faite par Antoine Esperlin à Jean Zuyer de Rarogne.

Sion, 1399 (1398), 31 décembre.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum, etc. quod ego Anthonius Hespers domicellus de Rarognia, commorans Seduni, laude Ro. filii mei, pro viginti et septem lb. Maur. vendidi et finaui Johanni Zuyer de Rarognia vnum sectorium prati cum medietate cuiusdam grangie et curtine adiacentis, situm in territorio Rarognie, zem Stadler, iuxta lapsum antiquum aque de Biethon, iuxta der Stadler Fluo, ab oriente, usque ad possessionem vocatam Blasbuel, iuxta et supra iter tendens de Rarognia apud castrum vocatum Stadler Gascza, iuxta dictum saxum vocatum Stadler Fluo, ab occidente, usque ad dictam possessionem vocatam Blasbuel ; item vnam peciolam terre vocatam Brechiltin, iuxta iter vocatum Wildin Gasson ; item quinque fichilinos siliginis redditus, in quibus michi tenetur Hans Mittling. Et ego Franciscus de Ayent, etc. Seduni, die penultima decembris, anno Dni M° CCC° XCIX a natiuitate.

2484

Antoine d'Origonibus reconnait avoir reçu en prêt 50 florins de Rodolphe de Rarogne.

Sion, 1399, 11 janvier.

Archives de Valère, Registrum Anth. de Platea, N° 86.

* Anno Dni millesimo CCC nonagesimo nono, die XI mensis januarii, in ciuitate Sedun., Anthonius de Orrigonibus Lumbardus, ciuis Sedun., recognouit se realiter recepisse a viro nobili Rudolpho de Rarognia, nomine legalis mutui sine aliqua illicita paccione, quinquaginta flor., pro quolibet flor. VI sol. VIII den. Maur., inclusis eciam omnibus in quibus idem Anthonius dicto Rudolpho aliqualiter vsque in presentem diem posset teneri, excepto solario domus in qua nunc idem Anthonius moratur. Quam quantitatem flor. idem Anthonius soluere promisit hinc ad proximum festum sancti Martini, cum septem flor. aut vno modio vini de flore. Ego Anthonius de Platea, etc.

2485

Règlement de l'hôpital de Brigue.

Brigue, 1399, 15 février.

Blätter aus der Walliser Geschichte, II^er^ Jahrg. S. 123

2486

Accord entre Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, agissant au nom de la veuve et des enfants de son fils Petermann, et les acquéreurs de biens enlevés à la dite veuve et à ses enfants.

Sion, 1399, 19 février.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum sit quod cum questio foret inter nobilem et potentem virum Petrum de Raronia, dnum Aniuisii, agentem nomine Francesie filie Petri Pontemallyo de Leuca et liberorum

Petermandi quondam filii dicti dni Aniuisii, genitorum cum dicta Francesia, ex vna parte, et Petrum filium quondam Willermi de Figriesten de Broy, suo nomine et aliorum coheredum dicti Willermi, et Agnetem filiam quondam Anthonii Goldknoph, vxorem Petri Rodini ze Lengwerme, Jacobum Agtum filium quondam Johannis ab Broy et Anthonium Glisers de Glisa de Rumansmatta, ex altera parte, super eo quod dictus dnus Aniuisii petebat a dictis nominatis certas quantitates bladorum et pecunie annuatim debitas olim Petro Pontemallyo predicto, filie sue et suis liberis predictis, et exinde venditas fuisse tempore guerrarum pro decarceratione Symonis ab Wilere et Yannini in der Lowinon dictis nominatis pro eorum ratis per certas communitates Vallesii, prout latius dicitur contineri in quadam carta leuata anno Dni M° CCCLXXXIX, die VI mensis aprilis; quod facere non poterant dicte communitates de jure siue consuetudine in preiudicium liberorum dicti filii sui et eius vxoris. Ad que dicti nominati dicebant ipsam venditionem debere firmiter stare. Tandem dicta discordia taliter est sopita, quod dictus dnus Aniuisii, nominibus quibus supra, quittat dictis nominatis omne jus et singulas actiones in quibus dicti nominati teneri possent de presenti et in futurum, et hoc pro viginti lb. Maur. semel. Testes dnus G. episcopus Sedun., etc. Et ego Franciscus de Ayent, etc. Seduni, die XIX februarii, anno Dni M° CCC° XCIX°.

2487

Jean Curto reconnaît avoir reçu de Paul in Platea 35 livres pour le rachat d'un service de 44 sols.

Naters, 1399, 16 mai.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

* Anno Dni M° CCC nonagesimo nono, die XVI mensis maii, in villa de Narres, Jo. Curto de Briga filius quondam Jo. Curto

de Simpplono confessus est habuisse de Paulo in Platea domicello triginta quinque lb. Maur. nomine reempcionis quadraginta quatuor sol. seruicii sub spe reempcionis ad certum tempus positorum. Quod seruicium idem Paulus alias dicto Johanni Curto assignauit pro viginti duabus lb. de et super possessione ipsius sita in campo de Narres circa sex sectorum juxta terram que olim fuit comitisse Blandrate. Testes Hans Eschiman salterus, Pe. Stockalper et ego Jo. in Vico notarius, etc.

2488

Procédure suivie dans une cause plaidée devant l'évêque de Sion.

Naters, 1399, 20 mai.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

In nomine Dni, Amen. Pateat vniuersis serie presentis publici instrumenti quod anno a natiuitate eiusdem currente M° CCC° nonagesimo nono, indicione VII, die XX mensis maii, in castro Saxi de Narres, coram reuerendo in Christo patre ac dno dno Guillelmo, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, eodem dno pro judicio sedente, in presencia mei notarii et testium, etc. Cum quia dissenssionis et placitacionis materia vertebatur coram eodem inter Paulum in Platea domicellum deffensorio nomine, et Jacobum de Gesschinon vallis Vranie et Jacobum eius filium, tam nomine ipsorum quam eciam nomine et vice Katerine filie Johannis de Vineis domicelli, vxoris dicti Jacobi de Gessinon junioris, et super causa peticionum et opposicionum, certe dierum assignaciones per partes continuate et habite existant coram eodem reuerendo dno, die vero presenti comparente dicto Paulo in Platea deffensorio nomine pariter et presente, alia parte in judicio coram prescripto dno dicto Paulo spontanee, quantum

debuit, et se presentando tanquam die perhemptorio et extrossier, ut asseruit, et proponente instantissime velle stare juri presenti die tanquam die peremptorio coram dicto reuer. dno suo uel coram quibuscumque judicibus terre Vallesii, vbi dicte alii parti melius placuerit in terra Vallesii, et satisfaccionem ydoneam juris facere presenti die super omnibus et singulis peticionibus, juribus, debitis que et quas dicti Jacobus et Jacobus, eorum nomine et nomine prescripte filie Johannis de Vineis, proprie probare uel consequi poterint super ipso Paulo, tali eciam cum protestacione quod si nichil hac die consecuti fuerint, pro tunc de jure patrie et loci passatus perpetue esse debeat probacionibus fucis et earumdem cessantibus perpetuo sub silencio dictis Jacobo et filio eius, nomine ut supra ac nomine ipsorum, minime hac die petentibus, nec probantibus super dicto Paulo domicello coram magnificencia dicti dni episcopi. Vnde ipse Paulus pro primo, secundo et tercio decretis debite et forma juris, prout melius potuit, protestauit ipsum fore perpetue passatum de vniuersis peticionibus et juribus predicte alie partis, nam presenti die perhemptorie probasse debuissent eorum jura, si qua habuissent super ipso, quod minime fecerunt. De quibus, etc. Testes Anthonius Perrini, Symon ab Wilar, Jo. Vldrici domicellus, etc., et ego Jo. in Vico not., etc.

2489

Donation de Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, à Jean im Soufferrich.

1399, 26 mai.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Notum, etc. quod ego Petrus de Rarognia, dnus Aniuisii, dono Johanni im Stoufferrich de Castellione superiori, parrochie de Consches, pro gratis seruiciis per ipsum michi im-

pensis, omne jus et quicquid juris, actionis, etc. quod ego habeo in et super bonis tam redditibus, seruiciis, placitis, vszvert, etc. existentibus ze Huolrichen, in parrochia de Consches, que fuerunt Hans von Mos quondam et eius fratris, cum oneribus et honore reseruatis michi bonis que possidet Yaninus Walthers de Castellione et Hylprandus..... Que bona michi dederat dnus Guillelmus episcopus Sedun. Testes dnus Rodulphus de Ruty canonicus Sedun, etc. Die XXVI maii, anno Dni M CCC XCIX, imperio vacante, G. episcopante.

2490

Accord entre Marguerite, fille de feu Jean de Mont, et ses fils d'une part, et le prieur de Chatillon, de l'autre, au sujet d'une maison.

Sion, 1399, 11 juin.

Archives de la paroisse de Bas-Châtillon, D. 3. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Notum, etc. Cum questio foret inter nos Margaretam filiam quondam Yanini de Mont domicelli, Yannilten et Anthonium filios meos, ex vna parte, et virum religiosum dnum Nycholaum priorem de Castellione citra Rarogniam, ex altera parte, super eo quod nos Margareta et mei filii petebamus a dicto dno priore et dicebamus nobis pertinere quamdam domum quam nunc possidet dictus prior, sitam in villa Castellionis, subtus castrum ab oriente, iuxta torclar de Turre, supra res illorum de Prex et iuxta pascua ; ad que dictus prior dicebat quod ipsam possidet iusto titulo nomine prioratus supradicti. Tandem discordia predicta taliter perpetue est sopita, videlicet quod nos dicta Margareta et mei filii predicti pro nobis et heredibus nostris quittauimus, cessimus perpetue dicto dno priori et suis in dicto prioratu successoribus omne ius et quicquid iuris, actionis et racionis habemus de presenti et in

futurum habere possemus supra dictam domum et hoc pro quatuor florenis semel nobis integre persolutis. Et promittimus, etc. Testes reuer. in Christo pater et dnus dnus Guillermus, Dei gracia Sedun. episcopus, nobilis vir Petrus de Rarognia eius genitor, Hans in der Luogyon, dnus Petrus Serres, curatus Sancti Germani de Sauisia, et ego Franciscus de Ayent clericus, etc. Actum Seduni, die XI mensis junii, anno Dni millesimo CCC° XC° IX°, imperio vacante ac dno Guillermo episcopante.

2491

Jaquier Alberti prête hommage à Jeanne d'Anniviers, dame de Granges.

Granges, 1399, 16 juin.

Copia litterarum de Ayent, f. IIII

* Anno Dni M° CCC° nonagesimo nono, indicione septima, die XVI mensis junii, in castro Grangiarum, in presentia Johannis Camerarii clerici et notarii publici et testium infrascriptorum, propter hoc specialiter constitutus Jaquerius filius quondam Martini Alberti de Saxon, de parrochia de Ayent, ex vna parte, et nobilis Johanneta de Aniuisio dna dicti castri, ex altera, dictus Jaquerius fecit homagium dicte dne pro se et suis, promittens idem Jaquerius esse bonus fidelis dicte dne. Testes nobilis Richardus de Duyng, gener dicte dne, Jacobus Tauelli domicellus, dyocesis Geben., Vulliermetus Marmer de Orba et Johannes Camerarii predictus, qui premissa recepit, etc.

2492

Rodolphe Esper accorde à son pere Antoine le droit de racheter deux propriétés dont il était devenu possesseur par une vente juridique.

Sion, 1399, 29 juillet.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Anno a natiuitate Dni millesimo CCC XCIX, die XXIX mensis jullii, in ecclesia beate Marie Sedun., fuerunt constituti Anthonius Hespers domicellus de Rarognya, ex vna parte, et Rodulphus Esper eius filius, commorans Seduni, ex alia. Cum ad instanciam Pauli in Platea domicelli, tanquam procuratoris Johannis Thome in Platea de Aragnon et Johannete eius vxoris, filie dicti Anthonii Herpers, dictus Anthonius Hespers ex speciali mandato per dnum Guillelmum episcopum Sedun. Theodolo Baulet vice preceptori Sedun. facto fuerit pignoratus debite et vadia sua proclamata supra magnum pontem Sedun., secundum quod ordo consuetudinis Sedun. postulat, videlicet primo medietas prati sui de Bayart indiuisi cum dicto Rodulpho filio suo, sito in territorio Sedun. uersus Plata; item medietatem vinee de Platta in territorio Sedun. cum juribus dictarum rerum, ex causa ducentorum florenorum bonorum, videlicet stampso quolibet floreno pro sexdecim ambrosanis, debitorum dictis coniugibus Johanni et Johannete pro dotis remanencia ipsius Johannete per dictum Anthonium promisse, et annus fuerit lapsus quod dicta pignora fuerunt proclamata et vendita ad modum pignorum, dictusque Rodulphus Hespers emerit dictas res pro dicta quantitate et sibi fore exchetas, lapsa quadragena post dictum annum, dictas medietates prati et vinee suis aliis medietatibus adiacentes, confitentesque dicte partes die hodierna annum et XL dies fore lapsos et dicto Rodulpho Hespers

dictas res fore per modum pignorum exchetas pretextu dicte quantitatis florenorum per eum dictis Johanni Thome et eius vxori solute. Hinc est quod dictus Rodulphus ad instanciam dicti sui patris concessit quod ipse Anthonius Hespers et heredes sui, uel viri suarum filiarum possint perpetue dictas duas medietates prati et vinee rehemere a dicto Rodulpho et suis, tociens quociens voluerint, pro ducentis florenis predictis. Testes dnus Johannes de Bruxatis canonicus Sedun., Johannes de Bona canonicus et curatus Sedun. Et ego Franciscus de Ayent, clericus, etc.

2493

Hensilinus Grisso reconnaît tenir en fief de l'évêque de Sion l'alpe d'Entschligen.

La Soie, 1399, 9 août.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

* Anno Dni millesimo CCCº XCIX, die IX augusti, in castro Sete, ego Hensilinus Grisso, filius quondam Petri Grisso de Frutingen, confiteor me tenere in feudum homagii ligii a dno Guillelmo, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, et eius mensa episcopali quamdam alpem que nominatur Enchiglun vltra aquam dictam Enchigle, et quatuor staffla seu cheserias vnacum nemore quod pertinet homagio supradicto, pro quibus rebus quondam Petrus Grisso pater dicti Hensilini prestiterat homagium ligium et ipsas res recognouerat esse de feudo homagii ligii mense episcopalis Sedun. in manibus quondam bone memorie dni Guichardi episcopi Sedun., prout visum est contineri in instrumento publico facto anno Dni millesimo CCCº septuagesimo tercio, die octaua mensis decembris. Testes dnus Johannes de Bubonberg curatus de Gretzense, Petrus spurius nobilis viri Petri

de Rarognia, dni Aniuisii, et ego Fransciscus de Ayent clericus, etc.

V. *Documents*, I, 298, n° 379, la donation de cette alpe à l'évêque de Sion par Werner de Kien.

2494

Franchises de Martigny.

Hautecombe, 1399, 18 août.

Archives de Martigny.

Nos Amedeus, comes Sabaudie, dux Chablaisii et Auguste, in Ytalia marchio, etc. ac imperii sacri vicarius generalis, vniuersis et singulis presentibus et futuris ad quos presentes peruenerint, rei geste noticiam cum salute. Pro parte dilectorum fidelium, burgensium, hominum et subdictorum nostrorum vniuersitatis castellanie nostre Martigniaci nobis expositum fuit et humiliter supplicatum vt cum ipsi et eorum predecessores antiquitus, dum suberant ecclesie seu ciuitati Sedun. et antequam ad manus nostras et predecessorum nostrorum deuenissent, vterentur consuetudinibus, franchesiis, libertatibus, priuilegiis et immunitatibus quibus ciues et homines dicte ecclesie seu ciuitatis vtuntur, asserentes quod quamuis dictas libertates et priuilegia non habeant in scriptis attamen occurrentibus casibus vel erat eis opportunum, recursum habebant ad dictas franchesias seu consuetudines in dicta ciuitate Sedun. [1], sed postquam in manus et dominium nostri et predecessorum nostrorum deuenerunt, ad easdem consuetudines seu franchesias ita faciliter sicut ante recursum

[1] Le vicaire général de l'évêque Philippe de Chamberlhac confirma, en 1338, les franchises de Martigny, mais sans les spécifier. V. t. IV, p. 172 des *Documents*.

habere nequeunt in casibus opportunis, vnde paciuntur preiudicium pariter et grauamen. Supplicauerunt igitur nobis vt capitula, libertates, franchesias et priuilegia que secuntur eisdem et posteritatibus eorum quibuscunque pro nobis, heredibus et successoribus nostris in scriptis concedere dignaremur.

Nos siquidem dictus comes ex singulari affectione quam dicti supplicantes erga nos et predecessores nostros acthenus probabiliter obstenderunt apud eos, inducimur horum intuitu ac suorum laudabilium meritorum ad retribucionem condignam et in eis occurentibus necessitatibus fauorabiliter subuenire ac requisitas per eos infrascriptas libertatum clausulas eis eorumque posteritatibus et habitatoribus presentibus et futuris infra dictam castellaniam et locum nostrum Martigniaci dare et de nouo concedere pro nobis, heredibus et successoribus quibuscunque pariter et largiri. Et idcirco pro nobis, heredibusque et successoribus nostris, ut supra, dictis nostris fidelibus, burgensibus, subdictis, habitatoribus et incolis presentibus et futuris et eorum posteritatibus perpetue easdem infrascriptas libertatum et franchesiarum clausulas et capitula concedimus et largimur ex nostra certa sciencia per presentes, vltra alias non scriptas libertates, franchesias, seu consuetudines quibus acthenus vti consueuerunt et vtuntur, quibus propter hec renunciare non intendunt et quibus per presentes nostras non intendimus aliquatenus derogare[1].

1 (1). Primo quod si aliquis percuciat, vulneret vel eciam morti tradat aliquem extra mandamentum dicte castellanie Martigniaci et ipse fugere possit infra dominium et mandamentum ipsius castellanie antequam capiatur, ibidem securus persistat et bona ipsius justicia mediante, scilicet vt fideiubere

[1] Nous numérotons les articles, quoiqu'ils ne le soient pas dans l'original. Nous ajoutons entre parenthèses les numéros correspondants des libertés de Sion de 1338, publiées dans le IVe vol. p. 156.

teneatur, vel remitatur si remitendus de jure extiterit, aut puniatur, prout justicia et consuetudo loci postulant et requirunt.

2 (2). Item quod si aliquis par seu potentior dixerit alicui: tu es fur et prodictor, specifficata aliqua specie furti vel prodictionis seu aliquid huiusmodi, et appellatus velit se deffendere, nec possit inuenire consilium pro pecunia vel amore, quod dnus noster comes vel castellanus dicti loci debeat sibi prouidere de consilio sufficienti expensis illius appelati, nec propter hoc capiatur vel detineatur, dum tamen fideiubeat suo posse, nisi alias super hoc esset publice deffamatus vel alia subesset justa causa.

3 (3). Item si aliquis aliquem percuxerit infra predictum mandamentum seu dominium et inde mors sequatur, rigor juris secundum consuetudines dicti loci obseruetur, nisi fieret gracia per dnum ex sua liberalitate vel ad requisicionem nobilium, burgensium et proborum hominum dicti loci, et si ex ita mortali iudicato percussus euaserit, percussor teneatur secundum loci consuetudinis formam.

4 (4). Item si aliquis aliquem percusserit manu armata, licet non mortaliter, vel gladio acuto, percussor teneatur dno ad sui misericordiam in sexaginta sol. Maur. et iniuriato fiat emenda, et si soluere non potest dictos sexaginta sol., corporaliter puniatur, detrudendus in carcerem et substinendus ibidem pane et aqua vsque ad requisicionem burgensium et proborum hominum dicti loci, vel ad misericordiam dni. Si vero mutillacio membri interuenerit, ad punicionem membri teneatur, vel aliter ad misericordiam dni. Si baculo vel aliorum armorum genere quibus non apparet tanta malicia, in sexaginta sol. tantum dicto dno teneatur ad sui misericordiam. Si inde effusio sanguinis sequatur, excepto per nares vel per os, si infra mandamentum, secundum antiquam consuetudinem puniatur.

5 (5). Item si quis percuciat aliquem infra dictum mandamentum deffendendo corpus suum, ille qui primo inuasit teneatur ad bannum et percuciens se defendens sit immunis se tuendo, dum tamen fecerit ad eius deffensionem.

6 (6). Item si aliquis habitauerit per annum et diem infra dictum mandamentum, tenens focum et locum, vsagia et tributa persoluens perrochianis mandamenti predicti, et receptus fuerit ab aliis burgensibus et probis hominibus in burgensem et jurauerit burgesiam more solito, burgensis esse debeat, nec ab alio repeti debeat in futurum, si non fuerit a dno suo infra annum et diem requisitus.

7 (7). Item si aliquis homo vel femina, cuiuscunque condicionis existat, dicti loci decedat sine patre sine matre et sine nepotibus, dnus non apponat manum super eius bona quecunque, dum tamen alios habeat proximos usque ad quartum gradum ascendendo, siue descendendo, siue collateraliter.

8 (10). Item si aliquis de dicto loco seu mandamento offendat, talis offendens per officiarios dni non capiatur, si cauere ydonee sit paratus, nisi tale crimen commiserit quod pro ipso crimine de consuetudine loci penam pati debeat corporalem. Et si contra huiusmodi formam officiarii dni criminosum detineant, requisiti a burgensibus dicti loci illum statim relaxent prestita dicta ydonea caucione.

9 (11). Item si aliquis percusserit de pugno aliquem sine sanguinis effusione, teneatur dno in duodecim den. Maur. pro banno ad misericordiam dni et ad emendam iniuriam passo. Si cum sanguine, nisi sit leuiter per nares vel per os, soluat sexaginta sol. Maur. ad misericordiam dni.

10 (12). Item qui percusserit de pede debeat pro banno sexaginta sol. Maur. Item qui percusserit de palma quinque sol. Maur., si sit sine sanguine, si cum sanguine, debeat sexaginta sol. Maur., nisi leuiter sit per nares vel per os, vt superius est expressum.

11 (13). Item si aliqua vilis persona dixerit alicui persone honestiori verba contumeliosa, et illa persona honestior de pugno vel palma illam vilem personam percusserit sine sanguinis effusione, nisi leuiter per nares vel per os, vt superius dictum est, ad bannum vel penam minime teneatur. In omnibus autem predictis in quibus infertur iniuria, fiat emenda iniuriam passo, considerata tamen qualitate et condicione personarum.

12 (16). Item quod nullus possit vendere vinum ad tabernam infra mandamentum predictum, nisi fuerit burgensis aut perrochianus vel habitans tempore prescripto vnius anni.

13 (20). Item si aliquis jurauerit delato sibi juramento per partem tantum, non autem presente judice vel alio commissario, non debeat fieri inquisicio per dnum vtrum bene jurauerit vel non.

14 (19). Item si aliquis falsum testimonium contra aliquem protulerit, publice detineatur et monstretur per spacium vnius diei loco publico, vt nobilibus, burgensibus ac castellano videbitur allocari et puniatur secundum consuetudinem loci.

15 (21). Item si quis hominum dicti mandamenti haberet causam contra dnum, seu coram ipso duo contra quamcunque aliam personam aut coram quocunque alio judice, et petat sibi fieri cognicionem proborum hominum dicti loci, quod dicta cognicio debeat sibi reddi, prout acthenus consueuerunt, nisi manifeste constaret ipsum calompniose petere cognicionem predictam, dum tamen causa fuerit super hereditate inter dnum et priuatum, et si coram alio judice appellaretur ad dnum, etiamsi inter alias personas sit causa, quod ad consilium dictorum proborum hominum reddatur cognicio per dnum vel curiam suam, vel per illum cui duxerit committendum.

16 (22). Item si aliquis fuerit homo dni vel alterius cuiusunque et moriatur relictis liberis non habentibus etatem

quatuordecim annorum, quod ipsi liberi non amittant nec amittere debeant feudum dicti hominis sic decedentis, quamuis steterint quod non fecerint fidelitatem cum dictis dnis, quousque liberi ipsius mariti defuncti ad etatem legitimam peruenerint, dum tamen soluant illa vsagia que de feudo debentur et alia que de consuetudine loci debentur, vel consueuerunt persolui, videlicet quousque dicti liberi ad etatem legitimam, scilicet quatuordecim annorum, fuerint et existant. Volentes eciam et concedentes quod mulieres sic defunctorum dictis bonis vtantur et fruantur secundum consuetudinem dicti loci.

17 (23). Item si quis homo forefecerit seu deliquerit, ita quod bona eius cadere debeant in commissa, quod ille dnus cui commituntur super hiis bonis satisfacere teneatur creditoribus quibus ille qui delinquerit in antea tenebatur, vsque ad valorem juris sibi commissi.

18 (24). Item si clama facta fuerit de aliqua persona, et illa persona bona sua ponat in manu dni seu eius curie pro clamis, quod dnus seu eius curia nichil percipere debeat de bonis illius contra quem fit dicta clama, pro clamis vel pro alio, donec et quousque satisfactum fuerit creditoribus qui querimoniam in eum deposuerunt.

19 (25). Item si aliquis naturalis moriatur relictis liberis et vxore propria, res ipsius naturalis sint liberis eiusdem et vxori sue tanquam vsufructuarie. Si vero vxorem nec liberos habuerit, de bonis suis ordinare valeat et testari saluo feudo homagii ligii, et forsan moriatur sine testamento et ordinacione, sine dicta vxore et sine liberis vt supra, res et bona ipsius naturalis decedentis sint et remaneant dno, ita quod de ipsis bonis ipse dnus satisfacere teneatur creditoribus dicti decedentis, aut deueniant cui aliter pertinere debebunt.

20 (26). Item quod nobiles, burgenses et probi homines dicti mandamenti Martigniaci possint et valeant habere communes

administratores et consules ipsius communis et communitatem et vniuersitatem facere, procuratores et sindicos constituere vocato castellano, si voluerit interesse, qui rem communem ipsius loci et mandamenti administrare et ordinare valeant.

21 (28). Item si aliquis, cuiuscunque status et condicionis existat, percusserit mortaliter aliquem infra dominium et mandamentum antedictum, quod possit detineri vel retineri a quocunque ipsius loci tradendus curie, et si fugiens se ipsum defenderet cum armis, ita quod sine lesione detineri nequiret, de vulnere aut de morte ipsius fugientis, si inde sequeretur, quod dicti homines detinentes predictum fugientem ad penam minime teneantur vel alii quicunque detinentes, omni dolo et fraude cessantibus.

22 (29). Item si aliquis familiaris dni aliquem hominem predicti mandamenti siue extraneum infra locum antedictum invaderet manu armata sine causa ractionabili, quod inuasus possit resistere dicto familiari cum auxilio hominum dicti loci moderate sine pena.

23 (30). Item quod dnus seu eius officiarii non debeant nec eis liceat mensuras bladi vel vini, neque alias quascunque in dicto mandamento taxare seu chanar, nisi vocatis discretioribus aliquibus ipsius loci, et si aliqua mensura vel pondus inueniatur habens signum antiquum sine aliqua machinacione, quamuis esset debilior, tenens ipsam mensuram seu pondus absque dolo et fraude ad aliquam penam minime teneatur, nisi post probacionem vsus fuerit ipsa mensura.

24 (31). Item si aliquis hominum predictorum coram duo vel officiariis suis quibuscunque confessionem fecerit non in modum testis sed aliter, transactionem seu pactionem faciat aliis hominibus, minime nocere valeat, sed eis legitima reseruata sit deffensio nec dnus seu eius officiarii ad conse-

quenciam illud trahere habeant vel valeant in preiudicium aliorum.

25 (32). Item quod si dnus dicti loci vel sui officiarii quicunque molestarent vel inquietarent aliquem hominem vel aliquem in dicto loco morantem super eo quod dicti homines et moram trahentes infra dictum locum non fecissent debitum suum insequendo vel retinendo aliquem malefactorem delinquentem infra locum antedictum vel eius mandamentum, et dictus homo vel morans paratus fuerit prestare juramentum debitum suum fecisse insequendo vel retinendo dictum delinquentem et fugientem, super hiis minime debeant molestari, nisi foret manifestum vel aliter modo debito reperiretur suum non fecisse debitum.

26 (33). Item quod quicunque moratus fuerit infra dictum mandamentum loci predicti per annum et diem, focum et et locum tenens, receptus ab aliis nobilibus, burgensibus et probis hominibus in burgensem, qui voluerit esse burgensis et vti libertatibus et immunitatibus aliorum, teneatur sequi vexillum predicti mandamenti,quocienscunque necesse fuerit, cuiuscunque condicionis et status existat, clericis tamen exceptis, vel priuetur omni communitate et libertate predicti loci.

27 (36). Item quod si alicui homini fuerit impositum bannum per dnum vel eius officiarios pro primo, secundo et tercio, vt moris est hominibus banna imponere, et infra tres sequentes dies minime fideiuxerit, illa occasione duntaxat in solo banno sexaginta sol. tantum teneatur ad misericordiam dni.

28 (34). Item quod dnus vel eius officiarii non debeant nec eis liceat maliciose et iniuriose accipere panem pistricum seu bolengiarum et frangere, nisi vocatis gubernatoribus dicti loci.

29 (37). Item si aliquis ob aliquod maleficium detineatur,

non ponatur ad questionem vel torturam, nisi judiciali cognicione precedente secundum consuetudinem dicti loci.

30 (38). Item si causa aliqua rigalie sit super qua fiat examinacio, collacio, vel consilium, fieri debeat per nobiles, burgenses et probos homines dicti loci et alios de terra secundum consuetudinem dicti loci.

31 (39). Item si aliquis ob causam aliquam detentus fuerit secundum modum vel distinctionem predictam, et ipse captus absoluatur a culpa per cognicionem hominum dicti loci, per consequens aliam penam seu pastum minime soluere teneatur, sed ille qui ipsum accusauit siue denunciauit contra eum ad penam et pastum teneatur et ad emendam iniuriam passo.

32 (40). Item quod dnus vel aliquis suorum officiariorum aliquam inquestam seu inquisicionis processum contra aliquem nobilem, burgensem et probum hominem super aliquo crimine non faciant nec eis liceat, nisi ille contra quem inquirere intenditur prius super illo crimine fuerit diffamatus vel accusatus, seu legitima contra ipsum appareant indicia.

33 (35). Item si aliquis nobilium, burgensium et aliorum proborum hominum dicti loci decesserit sine testamento vel alia ordinacione, bona ipsius decedentis mobilia et immobilia perueniant ad liberos et ad vxorem tanquam vsusfructuariam, si quos habuerit, secundum consuetudinem dicti loci, alioquin ad proximos suos vsque ad quartum gradum consanguinitatis inclusiue, gradibus computatis computando secundum canonicam equitatem et loci consuetudinem. Et si decedens bastardus fuerit et de bonis suis ordinauerit per donacionem inter viuos aut alio modo aut in vltima voluntate testando, codicillando, legando, donando causa mortis, donatio eius valeat et inconcussa teneatur, cuiuscunque condicionis existat, siue legitimus fuerit siue bastardus, nisi consuetudo loci aliter se habeat.

34 (41). Item quod omnes habitantes et incole morantes infra dominium mandamenti antedicti, siue clerici siue layci sint et cuiuscunque conditionis et status existant, presentes et futuri possint et valeant et eis sit licitum vti et gaudere vsibus, consuetudinibus, libertatibus, franchesiis et immunitatibus predicti loci, dum tamen contribuant oneribus, missionibus et expensis prout ceteri dicti mandamenti.

Item quia nonnulli castellani et officiarii dicti dni nostri ad causam dicti officii custodieque et prouisionis castri dicti loci quam plurima bona mobilia dictorum hominum et burgensium dicte castellanie multociens et sepe, tam ex causa mutui quam commodati gratuiti, recipiunt et recipere consueuerunt, quod dicti burgenses libenti animo faciunt contemplacione dicti dni nostri et amore, ipsique castellani et officiarii quam plurimum extranei a dicto loco Martigniaci ibidem constituantur et inde dicto eorum finito officio sepe recedunt a dicto loco nulla facta solucione seu restitutione dictis burgensibus de dictis bonis mobilibus nostri contemplacione eisdem traditis, ex quibus multa sepe substinent incommoda que nostre vtilitati non redundant, sicque difficilis prosecucio eisdem burgensibus nostris est pro premissis contra dictos officiarios a dicto loco separatos, eapropter ut dicti nostri burgenses, incole et subdicti ad premissa facilius et libentius animentur et vt seruentur illesi et indempnes, et ne ex eorum vrbanitate inde reportent detrimentum, volumus, statuimus et ordinamus quod omnes castellani et officiarii nostri constituti in dicto loco temporibus futuris per quadraginta dies ante eorum recessum notifficari faciant, vt inde illis quibus tenentur in dicta castellania quocunque titulo satisfaciant vel eos faciant contentari. Quod si dicti castellani et officiarii predicti facere recusent, volumus et ordinamus quod eorum bona mobilia per castellanum futurum et in dicto officio successurum seu castellanum nostrum Intermontium presentem et futurum vel

ipsorum locumtenentes, cum pro parte dictorum burgensium seu alterum ex ipsis extiterint requisiti, saisiantur et sequestrentur, arrestentur et ad manum nostram ponantur et reducantur, donec dictis burgensibus, habitatoribus et incolis dicti loci de premissis eisdem plenarie extiterit satisfactum.

Promittentes nos comes prefatus pro nobis, heredibus et successoribus nostris quibuscunque dictis nostris burgensibus et incolis stipulantibus et recipientibus pro se et eorum perpetuo successoribus vtriusque sexus presentes libertatum et franchesiarum clausulas et capitula debere attendere et inuiolabiliter obseruare, prout superius scripta sunt expressa, et nunquam per nos vel alium seu alios contra facere, opponere vel venire volenti dare consilium, auxilium vel juuamen.

A qua quidam communitate Martigniaci pretextu predictarum libertatum sic per nos concessarum pro octies viginti florenis auri veteris, valente quolibet quatuordecim den. gross., nos habuisse et recepisse confitemur manu dilecti Petri Andreueti, thesaurarii nostri Sabaudie generalis, qui nobis inde computare debebit.

Mandantes tenore presentium balliuo, judici, procuratori Chablaissii, castellano Martigniaci, ceterisque officiariis nostris presentibus et futuris vel eorum locatenentibus, quathenus dictas libertatum clausulas et capitula in omnibus et singulis suis punctis, membris, clausulis et capitulis dictis nostris burgensibus et incolis vtriusque sexus presentibus et futuris teneant, attendant, exequantur et obseruent juxta ipsarum continenciam et tenorem, nichil penitus in contrarium faciendo. Datum in abbacia Altecombe, die decima octaua mensis augusti, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo nono. In quorum robur et testimonium presentes litteras sigilli nostri maioris jussimus appensione muniri.

L^cus^ de Riuo.

Per dnum presentibus dnis Asperimontis,
Jacobo Sostionis et
iterum relacione dnorum
Episcopi Mauriannen.,
Jo. de Conflens cancellerii
et P. Andreueti thes. Sabaudie.
Redd. litteras port.
(D'une autre main) Habui quantitatem predictam.
Ita est. P. Andreueti.

Grand sceau équestre en cire verte, avec contre-sceau en cire rouge, suspendu par un cordon en soie verte.

Les libertés de Martigny sont identiques à celles de Sion de 1338, sauf quelques détails de rédaction et la suppression des articles 8, 9, 14, 17, 18, 27 et 35 de Sion.

2495

Accord entre Rodolphe de Rarogne et Julien, son fils, d'une part, et Rodin Buchini de Naters, de l'autre.

La Soie, 1399, 13 novembre.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent.

In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo CCC° XCIX°, inditione VII cum anno eodem sumpta, die XIII mensis nouembris, in stupa maiori castri Sete, coram reuerendo patre in Christo et dno dno Guillelmo, Dei gracia episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, meque notario publico et testibus infrascriptis, fuerunt ad infrascripta specialiter constituti nobilis scutiffer Rodulphus de Raronia et Jullianus eius genitus, ex vna parte, et Rodinus Buchini de Narres, ex altera parte. Cum questionis materia versa fuerit variis modis inter dictas partes, maxime super hiis que dictus Rodulphus dicebat et proponebat, dixit et pluries proposuit judicialiter et extra contra dictum Rodinum Buchini, quod

ipse Rodinus Buchini cum aliis pluribus complicibus circa tres annos lapsos vi, violenta potentia et manibus armatis, occasionibus et sine causis justis dictum Rodulphum, eius genitum, vxores et familias suas a domibus et hospiciis suis repulerat, stando extra suas solitas mansiones dicto tempore, et bona sua mobilia eidem Rodulpho ceperit, que capta bona, dampna, grauamina et interesse sustenta per dictum Rodulphum et suos extimat ipse Rodulphus pro rata dicti Rodini mille florenos et vltra, et quod ipse Rodinus culpabilis de ipsis malis in ipsum Rodulphum et suos et sua bona per dictum Rodinum Buchin et alios complices perpetratis, jacturis, grauaminibus, delictis et pluribus offensionibus reperitur culpabilis, velud in inquisitionibus super premissis creatis a curia nobilis viri Guichardi de Rarognya, balliui prelibati dni episcopi in Vallesio, asserebat dictus Rodulphus contineri. Ad que respondebat dictus Rodinus minime se teneri, et si quid male perpetratum fuerit per ipsum quod reperiatur, paratus erat stare benigne ordinationi dictus Rodinus prenominati dni episcopi. Tandem dicte partes, post plurimas et varias altercationes inter ipsas partes habitas et ventilatas, ipse partes monitionibus et tractatibus suorum plurimorum amicorum coram dicto dno episcopo interuenientibus ad pacem bonam et firmam concordiam perpetue inter ipsas partes Dno confirmante valituras deuenerunt in hunc modum qui sequitur, per prefatum dnum episcopum Sedun. de dictarum ambarum partium consensu pronunciatum et declaratum : Et primo quod bona pax et firma concordia perpetue inter dictas partes et suos heredes oriatur, sit et perduret, omnibus et singulis cautelis inhonestis semotis. Item quod dictus Rodulphus ob contemplationem predicti dni episcopi et preces plurimorum communitatum Vallesii quittat perpetue et remittit, considerata saluatoris Dei nostri misericordia pre omnibus aliis consideratis, dicto Rodino et suis heredibus, sub conditionibus inferius descriptis, omnia et sin-

gula delicta, male gesta, omnes et singulas offensiones, grusas, querelas, jacturas et enormitates per dictum Rodinum Buchin tantum in dictum Rodulphum, eius filium, vxores suas et familiam et bona eorumdem vniuersa a toto tempore lapso hactenus factas, illatas et quoquo perpetratas hactenus. Item quod dictus Rodinus Buchin teneatur per juramentum suum reddere, resarcire et restituere dicto Rodulpho omnia et singula bona mobilia que penes se dictus Rodinus haberet de bonis dicti Rodulphi et suorum. Item quod dictus Rodinus Buchini tenetur cum effectu complices alios omnes et singulos vtriusque sexus notifficare dicto Rodulpho, nomina dicere hominum et rerum quod suo scitu specificare, et actualiter cum dicto Rodulpho ipsos complices et quemlibet ipsorum ad emendam et satisfationem dicto Rodulpho faciendam et suis domesticis cogere et debite compellere possethenus de offensis, dampnis, iniuriis dicto Rodulpho et suis factis et bonis suis captis, destructis et deportatis quibuscumque et cum omnibus aliis fidelis esse. Item quod casu quo dictus Rodinus Buchin et sui heredes in futurum et perpetue contra dictos Rodulphum, eius filium, eorum vxores et heredes, eorumdemque bona indebite facerent aliquod sinistrum et contra justiciam procurarent, et omnia, singulaque in premissis capitulis et clausulis contenta non complerent efficaciter et perpetue non attenderent dictis Rodulpho de Raronia, suo filio, suis vxoribus et heredibus, dictus Rodinus Buchin et sui, quod absit, quod dictus Rodinus Buchin et sui nomine pene soluere, dare et realiter expedire teneantur dicto Rodulpho de Rarognya et aliis quibus supra offensis centum lb. Maur. semel uel monete receptibilis, tociens quociens defficerent dictus Rodinus et sui ad conseruacionem dicte pacis, transactionis et concordie, singulorumque capitulorum in presenti instrumento contentorum, et vlterius quod dictus Rodinus et sui teneantur ex pacto expresso tunc et non alias ad emendam dicto Rodulpho et suis predictis faciendam de

offensis que reperirentur fore facte per dictum Rodinum, velud in inquisitionibus predictis latius continetur et materia offensionum requiret, si predictam pacem non obseruaret in futurum, uel contenta in eadem non attenderet dictus Rodinus Buchin et sui, quod absit, prout in presenti instrumento declaratur. Quam quidem pacem, transactionem et concordiam per dictum dnum episcopum, sicut supra declaratur, de ambarum partium consensu pronunciatam et declaratam presentes et consentientes dicte partes Rodulphus de Raronia, Jullianus eius filius, pro se et suis heredibus, et Rodinus Buchin, pro se et suis heredibus, promiserunt juramentis suis tactis Dei evangeliis sacrosanctis et sub obligatione bonorum suorum omnium mobilium et immobilium, presentium et futurorum, ratam, gratam habere perpetue et validam tenere, et non contra facere, etc. De quibus preceperunt instrumenta et cartas, etc., ad opus cuiuslibet fieri, etc. Testes ad predicta fuerunt presentes Anthonius zen Owlingen de Briga, Yanninus Rodini et Lengwerme dictus Anthillyo de Briga, donnus Johannes Schulen presbiter, Jo. Stockmatter clericus de Briga et ego Franciscus de Ayent notarius, etc.

2496

Traité entre l'évêque de Sion et les communautés du Vallais, d'une part, et les délégués du comte de Savoie, de l'autre, et confirmation du traité par ce dernier.

1399, 11 décembre. — Chambéry, 1400, 21 mars.

Archives cantonales du Vallais, volume intitulé : Copyen und Abschrifften etlicher Antiquiteten, etc. f., 103.

Copia pactionum et conuentionum factarum cum episcopo Sedun. et eius (patriotis) terre Vallesii per egregium militem dnun Ybletum Challandi et Jacobum Sostionis, consiliarios ill^mi dni nostri Sabaudie comitis, et confirmatio earumdem.

Nos Amedeus, comes Sabaudie, dux Chablasii et Auguste, in Italia marchio et princeps, notum fieri uolumus tenore presentium uniuersis, quod considerato quod exaudiende sunt preces animo diligenti quas informat tantas et amor non deserit honestatis, dudum siquidem inter reuerendum in Christo patrem dnum Guillelmum, episcopum Sedun., comitem et prefectum Vallesii, eiusque Vallesii nobiles, patriotas, communitates, homines et subdictos, ex parte vna, et spectabilem et potentem virum dnum Ybletum, dnum Challandi et Montisjoueti, capitaneum nostrum Pedemontium, ac prouidum virum dnum Jacobum Sostion jurisperitum, consiliarios nostros charissimos, ambassiatores, nunciosque, procuratores et negociatores, gestores in hac parte pro nobis et nomine nostro, ex parte altera, certe confederationes, pacta fuerunt et litere celebrate statum nostrum et honorem, nostrorumque subditorum tangentes et concernentes, prout instrumento recepto per dilectum fidelem secretarium nostrum Henricum Mistralis et Karolum de Aegery notarium publicum, sub anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo nono, inditione septima, die vndecima mensis decembris, plenius describitur. Quarum confederationum, pactorum et conuentionum, ut in eodem instrumento legitur, tenores sequuntur in hec uerba: Inprimis quod bona pax, tranquillitas, concordia et amicitia perpetuo ualitura sint, vigeant et esse debeant inter prenominatos dnos comitem et episcopum, capitulum, communitates et suos, eorumque homines districtuales et subdictos. Item quod si debatum, querela uel questio aliqua causa seu occasione oriatur inter dictos dnos episcopum et comitem, uel suos successores imposterum, quod absit, quod dictum debatum, questio uel querela decidantur et terminentur ad arbitrium, dominationem et cognitionem nobilium et potentium uirorum Aymonis de Balma dni Aspermontis, Kybucti Rauoyrie dni Gerbasii et Bellimontis, per dictos dnos commissarios pro parte dicti dni Sabaudie comitis electos, et no-

bilium, potentiumque uirorum dni Petri de Villeta dni Chiuronis et Guichardi de Raronia, pro parte dicti dni episcopi, communitatum et patriotarum Vallesii electos et reuerendi in Christo patris dni Tharientasiensis archiepiscopi et comitis, egregii et potentis supradicti dni Ybleti dni Challandi et Montisjoueti, mediorum, per dictas partes electorum communiter, ita tamen quod si aliquem predictorum arbitrorum, ut supra electorum, decedere uel abesse longa absentia uel necessario contingeret, quod in locum defuncti uel absentis possit unus alius idoneus partibus non suspectus subrogari, qui similem habeat potestatem. Qui quidem amici, arbitri, arbitratores et amicabiles compositores, pacisque et tranquillitatis conseruatores et medii, prout supra electi, habeant plenam et omnimodam potestatem ac liberum arbitrium perpetuo dictas querelas, controuersias et debata, risas ipsarum partium, iuribus, iure uel concordia summarie et de plano, absque iudicii strepitu et figura, sola facti ueritate inspecta, terminandi, dicendi, cognoscendi et finem debitum imponendi, prout sibi uidebitur faciendum, communi reclamatione et appellatione cessantibus et sublatis.

Item quod si questio, querela uel debatum oriatur in posterum inter homines et distractuales seu subdictos mediate et immediate dictorum dnorum episcopi et comitis, prout ad quemlibet pertinebit, ipso dno episcopo per se uel per alium, simul uel diuisim, dictas querelas, questiones, controuersias et debata iure uel concordia debeant et teneantur sedare et terminare ac finem debitum imponere, adeo quod omne opus facti ex quo aliqua possit sequi discordia, rancor seu inimicitia inter dictos dnos episcopum et comitem, eorumque subditos, homines seu districtuales omnia cessent. Item quod quia nonnulli malefactores grauia et enormia delicta perpetrantes preteritis districtibus, iuridicionibus dictorum dnorum episcopi et comitis seu ipsorum alterius delinquentes se retrahunt

et confugiunt in terris, dominio et districtu dictorum dnorum seu ipsorum alterius in quibus non deliquerunt, ex quibus quam plurima mala, crimina et delicta subsequuntur et perpetrantur, per quas plurimos de dictis refugiis receptatione et sub dicta spe securitatis confidentes, idcirco ad obuiandum premissis, tollendumque omnem materiam delinquendi, uoluerunt, statuerunt et ordinauerunt pro bono et expedienti, pacisque et tranquillitatis conseruatione, quod per dictos dnos, eorumque officiarios de uno loco in alium dicti delinquentes remittantur pro iusticia, ut conuenit, ministranda secundum iuris dispositionem et formam, ne maleficia remaneant impunita et ne dicti sic malefacere et delinquere volentes, sub spe et pretextu dicte securitatis et non ministrate iusticie, delinquant in futurum, ut omnis malignandi et delinquendi occasio tollatur, prout supra, exceptis tamen homicidiis non deliberato consilio sed calore animi eodem inspecta et instanti subito et repente commissis, quod layci in partibus Vallesii uulgariter uocant col nollem. Item quod dicti dni alter alterum ab omnibus oppressionibus, offensionibus et operibus facti possethenus deffendere et tueri et offendere uolentibus totis uiribus resistere teneantur, nec alicui alterum offendere uolenti transitum per eius terram seu territorium et dominium et suorum subditorum prebere debeant qualitercunque, sed potius totis uiribus obuiare. Item quod hiis mediantibus omnes homines, subditi et districtuales dictorum dnorum bonam ad inuicem habeant pacem, tranquillitatem et amicitiam, ita quod ad inuicem per terras, iuriditiones et districtus dictorum dnornm libere, tute, secure, paciffice et quiete ire, redire, mercari, negociari, stare, mansionemque facere possint et ualeant absque impedimento, grauamine seu molestia quibuscunque pro eis hominibus et subditis seu eorum alteri per quemquam inferenda, soluendo tamen pedagia, gabellas et alia tributa debita et consueta. Et si quis contra fecerit,

quod absit, puniatur absque quauis remissione seu gratia quacumque per dnum ad quem pertinebit, taliter quod ceteris cedat in exemplum. Item fuit actum et in pactum solenniter deductum inter partes easdem quod predicta uel aliquid de premissis nulla innouatio facta sit seu debeat intelligi fuisse facta in pactis, conuentionibus, compositionibus, concordiis, pace, arrestis et confederationibus, temporibus ..... per dictas partes uel alteram ipsarum uel earumdem predecessoribus factis et inhitis, semper sint et remaneant in sui roboris firmitate, sicut et quemadmodum erant et fuerant ante conuentiones, confederationes et alienationes huiusmodi. Item quod omnes confederationes, pactaque omnia et conuentiones dudum inhita, habita et facta inter dnum comitem predictum et eius genitorem et auum cum communitatibus, hominibus et burgensibus de Friburgo et de Berna sint semper et remaneant roboris, firmitatis, pactis, conuentionibus et confederationibus predictis et aliis non obstantibus quibuscunque. Item fuit actum et per dictum dnum episcopum reseruatum, quod confederationes seu pacta et conuentiones facte et inite inter dictum dnum episcopum et illos vallium de Feulzea, de Vren et de Vnderwalden sint et remaneant sane et in sui roboris firmitate, prout erant ante contractum presentem, non obstantibus omnibus et singulis supradictis conuentionibus et confederationibus supradictis, reseruata etiam burgesia et confederatione quam prenominatus Guischardus de Raronia habet cum illis de Berna. Que quidem confederationes, pacta et conuentiones sunt et fuerunt iuxta conuentiones et pacta in eodem instrumento comprehensa per homines et patriotas Vallesii antedictos legitime approbate, confirmate et laudate, prout in instrumentis nobis ostensis et traditis inde confectis plenius docetur. Ipsi siquidem dni Ybletus et Jacobus nos humiliter supplicauerunt ut iuxta per eosdem promissa predictas confederationes, pacta et conuentiones ac alia in ipso

instrumento descripta approbare, laudare et confirmare dignaremur. Nosque volentes omnia et singula predicta et in ipso instrumento contenta inuiolabiliter obseruare, attendere et custodire et per nostros balliuos, castellanos, officiarios et subditos presentes et futuros plenarie et integre obseruari pariter et attendi, ipsosque dnum episcopum et eius homines et subditos Vallesii tractare et tractari fauoribus gratiosis, hinc est quod nos ex nostra mera et spontanea scientia pariter et uoluntate, matura deliberatione et consilio prehabitis, pro nobis et nostris successoribus quibuscunque, harum tenore dictas confederationes, pacta, conventiones et omnia et singula in eodem instrumento contenta et inserta, et etiam pacta, conventiones et confederationes dudum factas et habitas per dictum fidelem consiliarium nostrum dnum Ybletum, dnum Challandi et Montisioueti, nomine nostro et dicti genitoris nostri, cum prenominatis dno episcopo et patriotis Vallesii laudamus, approbamus, confirmamus, ratiffi-camus et emologamus per presentes, mandantes omnibus et singulis balliuis, castellanis et officiariis, baronibus, vassalis, subditis et fidelibus nostris presentibus et futuris et sub nostre persone indignationis pena, quathenus omnia et singula predicta ac in dicto instrumento contenta et comprehensa, necnon confederationes et pacta, ut supra, dudum factas et initas obseruent et attendant et in nullo contrafaciant palam, publice et occulte. Promittentes iuramento corporali et bona fide nostris, necnon sub obligatione et ypotheca omnium et singulorum bonorum nostrorum presentium et futurorum, pro nobis et nostris successoribus quibuscunque, predictas confederationes, pacta, conuentiones ac omnia et singula supradicta et in toto instrumento contenta et inserta ratas et gratas, firmas et firma, ualidas et ualida habere perpetuo et tenere et nunquam contraire uolenti in aliquo consentire, palam, publice, uel occulte, omni iuris et facti

auxilio nobis competenti et competituro, ac nostris in omnibus predictis dependentibusque et connexis. Nostro iuramento renunciantes pariter, etc. De quibus omnibus et singulis dictis dno episcopo eiusque hominibus et subditis ac aliis quibus spectat uel spectabit, has nostras literas testimoniales sigillo nostro sigillatas concessimus in testimonium ueritatis et perpetue rei geste. Datum Chamberiaci, in castro nostro maiorie, die vigesima prima mensis martii, anno Dni millesimo quatercentesimo. Per dnum presentibus dnis episcopo Maurian., G. de Challand, Jo. de Verneto, marescallis Sabaudie, Jo. de Saulx, Jo. de Saluagii, Ay. dno Aspermontis, A. Sostionis, G. de Challes, A. Gerbasii et P. Andrineti, thesaurario Sabaudie.

2497

Rodolphe de Rarogne reconnaît avoir reçu 40 livres de Jean Favre.

Naters, 1399, 20 décembre.

Archives de Valère, Registrum Johannis in Vico, N° 34.

* Anno Dni M° CCC° nonagesimo nono, die XX mensis decembris, in villa de Narres, in stupa domus Rudolphi de Raronia, nobilis vir Rodulphus de Raronia confitetur recepisse de Johanne Fabro de Maguncia, commorante Brige, quadraginta lb. Maur., quam summam idem Johannes dicto Rodulpho debebat nomine empcionis possessionis site apud Grandpul, que alias fuit quondam Pedrey carnificis. Testes Jo. Curto de Briga, etc. et ego Jo. in Vico notarius, etc.

2498

Les communautés allemandes du Vallais confirment le traité conclu avec la Savoie.

Naters, 1400, 5 janvier.

Archives cantonales du Vallais, volume intitulé : Copyen und Abschrifften ettlicher Antiquiteten, etc., fol. 112.

Emologatio Alamannorum terre Vallesii facta de confederationibus initis inter dnum nostrum comitem Sabaudie et episcopum Sedun.

In nomine Dni, Amen. Anno incarnationis eiusdem millesimo quatercentesimo, indicione octaua, die quinta mensis januarii, in villa de Narres, in castro Saxi de Narres, in presentia mei notarii publici et testium subscriptorum propter hoc specialiter constituti sindici communitatum Alamanorum Vallesii, dioecesis Sedun., et procuratores atque procuratorio nomine ad commune consilium pro bono pacis transmissi, videlicet Martinus de Riedet, Anselmod de Leych apud Castellionem, Martinus Wildermuot de Castellione, Petrus Zuber de Castellione, et de Raronia Johannes Tumen ad Lapidem, Rodulphus Butschun de Vnderbechen, Nicolaus zer Kalbermatten, Petrus Fuosson de Vnderbechen, Johannes de Riedez de Busson, Johannes Duno zenn Gerwer, Johannes Steiner de Pratoborno, Johannes Platter, Johannes Schalbetter, Hanns de Schalon, Anthonius Venetz maior de Torosun, Hanns de Schalon, Nicolaus Truffers, Anthonius Roten, Anthonius de Gamse, Johannes in der Bodmen de Staldon, Thomas Burgrans, Antzo Voly de Sausa, nobilis uir Johannes Vldrici de Raronia, Aluerdus in Platea domicellus, Jodocus Berger, Johannes Rieden, Johannes Sturno, Anthonius Berger de perrochia Vespie, Anthonius zen Volingen castellanus de Narres,

Petrus Kuontzen, Johannes Stockmatter, Franciscus Curto domicellus, Johannes Hushaben, Johannes Nesler, Petrus Bruilen, Johannes Vala, Petrus Ruedins de Riede, Vullelmus Burquen de Tina, Rodulphus Gruonath de Mont, Anthonius im Hoffe, Petrus Zen Mieschet, Rodulphus Butschin, Johannes Mining, Jacobus Vugerrieder, Johannes Michaling, Johannes Gucker, Jacobus in den Bodmen, Petrus Misluern, Jacobus de Macto, Hans Pural, Hans Gugler, Jacobus Rieden, Bundon, a Masona superius et quam plures alii ibidem presentes de dictis communitatibus cum plenitudine potestatis missi ibidem et consentientes, ex una parte, et ego notarius publicus infrascriptus, more publice persone stipulans et recipiens nomine et ad opus prelibati magnifici dni Amedei Sabaudie comitis absentis, (ex altera parte,) sono campane congregati, facientes communitatem pro infra scriptis feliciter explicandis, eorum spontanea uoluntate, sano et deliberato consilio, maturo et libero, de uoluntate prelibati dni episcopi et mandato, iuramentis suis et obligationibus quibus supra in proximo precedenti instrumento, pro bono pacis et concordie, pacem, tractatum et confederationes de quibus superius fit mentio, quemadmodum supra dicti dni de capitulo et communitatis Sedun. laudarunt, ipsi etiam simili modo laudant, ratifficant, confirmant et per corroborationem presentis instrumenti expresse et cum effectu emologant et approbant, consensum expressum et auctoritatem eorum interponentes in eisdem. Ad premissa fuerunt testes uocati et rogati qui sic vocantur : venerabiles viri dnus Rodulphus de Ruti canonicus Sedun., dnus Louener curatus de Aragnon, dnus Georgius curatus de Morgia, dnus Symon coadiutor de Narres, presbiteri, Johannes Stockmatter clericus et quam plures alii fidedigni. Et ego Carolus Ageni clericus, Sedun. dyocesis, autoritate imperiali publicus notarius, etc.

2499

Vente d'une part d'aqueduc.

Brigue, 1400, 22 janvier.

Archives de Valère, Registrum Johannis in Vico, N° 34.

* Anno Dni millesimo CCCC°, die XXII mensis januarii, Brige, Berchtoldus in Pratis de Morgia vendidit pro tredecim flor. Johanni vffen der Lowinon de Riede, parrochie de Morgia, aquam percipiendam in aqueductu venienti de Massona et protendenti vltra supra Lowinon semper in quatuordecima die in hora octauarum in die martis et tenendam ac vtendam continue exinde die et nocte sequenti vsque ad ortum diei mercurii sequentis, cum viis, vada et omni jure suo. Quam vendicionem predictus venditor promisit dicto emptori, facturo per dictum emptorem opere et custodia aqueductus predicti pro rata dicte aque cedentis omni tempore opportunum, sicut ceteri comparticipes, contra omnes garentire. Et ego Jo. in Vico notarius, etc.

2500

Le chapitre de Sion confirme le traité conclu avec le comte de Savoie.

Sion, 1400, 30 janvier.

Archives cantonales du Vallais, Volume intitulé: Copyen und Abschrifften ettlicher Antiquiteten, etc., f. 108.

Confirmatio et emologatio facta per capitulum Sedun. de omnibus controuersiis habitis inter illustrissimum principem dnum Amedeum de Sabaudia et G. de Raronia, episcopum Sedun.

Notum sit omnibus Christi fidelibus quod nos Girardus Tauelli decanus Valerie, Franciscus de Sancto Germano,

Bertrandus de Granges, Petrus de Versiaco, Girardus Mistralis, Johannes de Bona, Johannes de Orsiaco et Albertus de Blanchiis de Vellata, canonici ecclesie Sedun. ad sonum campane more solito congregati in nostro capitulo, confederationes, pacemque, alleanceas contentas et descriptas in quodam publico instrumento leuato et signato anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo nono, indicione septima cum eodem anno sumpta, die vndecima mensis decembris, per Heinricum Mistralis de Burgeto, Gratianopolitanensis diocesis, et Karolum de Ageory, Sedun. diocesis, notarios publicos, factas habitasque inter reuerendum in Christo patrem et dnum dnum Guilliermum de Raronia, Dei gracia episcopum Sedun., comitem Vallesii et prefectum, capitulum nostrum, patriotas, communitates, homines et subditos prefati dni episcopi et dicte ecclesie sue Sedun., ex una parte, et ambassiatores illustris et magnifici principis dni Amedei, comitis Sabaudie, ex altera parte, laudamus, emologamus et approbamus pro nobis et nostris successoribus in ecclesia predicta, saluis tamen et exceptis iuribus et libertatibus ecclesie Sedun., capitulique nostri in premissis. Inde rogamus cartam fieri et testes apponi qui sic uocantur: dnus Carolus curatus de Narres, dnus Girardus Fabri presbiter, Hudricus Durant, Georgius de Origonibus, clerici, seruitores ecclesie Sedun. Et ego Franciscus de Ayent clericus, ciuis Sedun., qui iuratus cancellarie dicti capituli Sedun. hanc cartam leuaui et scripsi. Cui si quis, etc. Actum in choro ecclesie Valerie, penultima januarii, anno Dni millesimo quatercentesimo, imperio vacante, Guillelmo predicto episcopante.

2501

Les citoyens de Sion confirment le traité conclu entre l'évêque de Sion et les communautés du Vallais, d'une part, et le comte de Savoie, de l'autre.

Sion, 1400, 8 février.

Archives cantonales du Vallais, volume intitulé : Copyen und Abschrifften etlicher Antiquiteten, etc., f. 109.

Confirmatio et emologatio facta per ciues Sedun. de quibusdam confederationibus initis inter dnum Amedeum comitem Sabaudie et Guillelmum episcopum Sedun.

In nomine Dni, Amen. Anno ab incarnatione eiusdem currente millesimo quatercentesimo, indicione octaua, die octaua mensis februarii, in ciuitate Sedun., in palatio cimisterii ecclesie cathedralis dicti loci, sub lobio domus curie dicti loci, in presentia mei notarii publici et testium subscriptorum fuerunt specialiter et personnaliter constituti et congregati sono campane in consilio generali ciues et burgenses Sedun. pro infrascriptis negotiis fideliter explicandis, facientes vniuersitatem et commune dicte ciuitatis, ciues et burgenses inferius nominati, videlicet Anthonius Asperlin et Hugo de Corberiis, domicelli, Martinus Garaschodi, Franciscus de Ayent, Johannes Ansermodi, clerici, Benedictus de Grista, Theodulus Valet, preceptor Sedun., Ludouicus de Vyngiron, Johannes de Puteo, Johannes de Lausanna sartor, Martinus Glacier, Perrussodus et Anthonetus Panissodi fratres, Ayolphus filius quondam Perrodi Ayolphi, Jaquemetus Ressetus Picoler, Bonifacius Aleti apothecarius, omnes Lombardi, Petrus Cothini, Nicolaus de Clarens et Nicoletus Botheca, Perretus Gontery, Anthonetus et Jacobus Chamoson affines, fratres Jaquemodi Mascot, Aymonetus Pachet, Aymonodus Roment, Berthetus Rubyn, Jacobus

Tractoz, Bacinodus Ardigoz, Laurentius Cuenoz, Guillelmus Miribelli, Johannes Volant panni tonsor, Perrodus Vtelini d'Arbignon, Perretus Heinrici et Perretus Bathilar, Pererinus Odini et Hugonetus Trons, ciues, procuratores et sindici ac sindicario nomine eorum et totius communitatis Sedun., ex vna parte, et ego infrascriptus notarius publicus, more publice persone stipulantis et recipientis uice nomine et ex parte magnifici et excelsi principis dni Amedei, comitis Sabaudie, ex altera parte. Cum nuper certe confederationes, lige et aliancie facte fuerint et inite inter reuerendum in Christo patrem et dnum nostrum dnum Guillelmum, Dei gratia Sedun. episcopum, comitemque Vallesii et prefectum, et suum venerabile capitulum Sedun., nomine eorum, ecclesieque ac mense episcopalis Sedun. et ceterorum subditorum suorum omnium et singulorum, necnon et nonnullos subditos ipsius dni nostri episcopi Sedun., ex parte vna, et spectabilem, nobilem et egregium militem dnum Ybletum dnum Challandi et Montisjoueti, capitaneum Pedemontium, dnumque Jacobum Sostionis iurisperitum, consiliarios, comissarios et legatos prelibati dni comitis Sabaudie ab eodem ad hoc specialiter deputatos, ex parte altera. Quas uero confederationes sic huiusmodi inter dictas partes factas prelibatus dnus noster Sedun. episcopus laudari facere promisit et conuenit iuxta posse quod eius homines, communitates et subditi qui in premissis presentes non fuerunt, predicta omnia et singula infra certum tempus ratifficarent, prout sic et aliter predicta et nonnulla alia continentur in quodam publico instrumento recepto per dnum Carolum curatum de Narres et Henricum Mistralis de Burgeto, diocesis Gratinopol., notarios publicos, sub anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo nono, die vndecima mensis decembris. Hinc est quod supranominati sindici, ciues et burgenses antedicte ciuitatis, nomine eorum et aliorum burgensium et ciuium ab-

sentium, pro se et eorum successoribus et posteris, de beneplacito et mandato prelibati dni nostri Sedun. episcopi, eorumque mera et spontanea uoluntate moti, dictas confederationes et conuentiones de quibus supra fit mentio, prout in dictarum confederationum factarum instrumento publico supradictis partibus exposito, exhibito et ipsius tenore de uerbo ad uerbum lingua materna lecto et declarato, prout in ipso sunt descripta, facta et ordinata, considerata per supranominatos sindicos atque ciues euidenti utilitate, commodo et honore dicte eorum ciuitatis et totius patrie Vallesii, pro damnis, scandalis, guerris, destructionibus et aliis futuris periculis euitandis laudauerunt, confirmauerunt, ratifficauerunt et approbauerunt expresse cum effectu et dictis sic huiusmodi confederationibus et colligationibus factis in predicto instrumento contentis et declaratis expresse consenserunt et consentiunt, consensumque eorum omnium et singulorum et auctoritatem interposuerunt. Promittentes omnes et singule supranominate persone, iuramentis suis ad sancta Dei euangelia corporaliter prestitis et sub obligatione et ypotheca omnium et singulorum bonorum dicte communitatis Sedun. mobilium et immobilium, presentium et futurorum, in manu mei infrascripti publici notarii, more publice persone stipulantis et recipientis uice, nomine et ad opus prelibati dni comitis et successorum suorum, aliorumque omnium et singulorumque quorum interest, intererit et interesse poterit quomodolibet in futurum, predictas confederationes, pactiones, conuentiones et omnia alia et singula in ipso instrumento dictarum confederationum contenta rata, grata, firma et ualida habere, tenere perpetuo et obseruare, nec unquam contra facere, dicere, opponere uel uenire per se uel per alium aliqua causa uel ingenio, de iure uel de facto, nec alicui contra ire uel uenire uolenti in aliquo consentire, quin imo ipsa omnia et singula perpetuo attendere, obseruare et

complere, prout superius et in instrumento dictarum confederationum describitur. De quibus omnibus supradictis preceperunt mihi notario publico infrascripto unum uel plura fieri publica instrumenta ad opus dicti dni comitis et suorum et quorum de presenti uel in futurum poterit interesse. Ad que fuerunt testes uocati specialiter et rogati, videlicet uenerabilis et potens Petrus de Raronia dnus de Aniuisio, nobilis scutifer R. Asperlini, Johannodus de Rafurno de Chamoson, magister Jaquetus de Bona carpentator Seduni commorans, Johannes Chamon de Chamoson, magister Perretus Dexbuys faber de Chamonyn Seduni commorans, Henchmandus Salterus de Sirro Seduni commorans. Et ego Hugonetus Richardi ciuis Sedun., auctoritate imperiali pnblicus notarius, qui, etc.

2502

Les bourgeois et forains de Louèche confirment le traité conclu avec le comte de Savoie.

Louèche, 1400, 25 février.

Archives cantonales du Vallais, volume intitulé: Copyen und Abschriften etlicher Antiquiteten, etc., f. 113 verso.

Emologatio illorum de Leuca.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo quatercentesimo, indicione octaua, die vicesima quinta mensis februarii, Leuce, in palatio cimisterii ecclesie parrochialis Sancti Stephani, infrascripti propter infrascripta specialiter et personaliter constituti burgenses et forenses ville et perrochie de Leuca ad commune consilium pro bono pacis transmissi, videlicet Petrus Pontemallio domicellus, Roletus Loretan dol Mayenchet clericus, Perrodus Hogern, Perrodus de Vico, Stephanus Deyes clericus, Anthonius Alliet, Johannes

Jannini, Theodolus Eschler, Johannes Achat, Anthonius Perrini de Raronia domicellus, Perrodus Magnin, Theodolus Aremberti, Johannes Cordonoud, Leuce burgenses, Jaquemetus Tybaut, Perrodus filius Vuliermi Gubot de Sarquino, Perretus Forner, Johannes de Super Uia de Raronia, Johannes Albus Labaner, Vuliermodus Gilliet de Boez, Petrus Chambon, Petrus Mathei de Yndens, Johannes Martini, Johannes de Sues de Albignon, Johannes Martini, Petrus Hoberes de Gottet, Vldricus Hugo, Stephanus Suyzo de Huyrs, Hudricus Lochbere, Petrus Amguys de Praes, Vulliermus de Saxo de Jozanna, Jacobus Perrini de Rarognia domicellus, Johannes Rundier de Petra, Johannes Snirit, Nicolaus Alamant de Torthemagnya, Nicolaus Borthere, Roduinus filius Johannis de Tunba, Vuliermus Kuontzo de Agressa, Theodolus Husere, Aymo dou Nyuallesy de Hemensa, Peterlinus Heurier de Ayent et quam plures alii de dicta perrochia missi ibidem consentientes, ex una parte, et ego notarius publicus infrascriptus, more publice persone stipulans et recipiens nomine et ad opus prelibati magnifici dni Amedei Sabaudie comitis absentis, (ex altera parte), sono campane congregati, facientes communitatem pro infrascriptis feliciter explicandis, eorum spontanea uoluntate, sano et deliberato consilio, mature et libere, iuramentis suis et obligationibus quibus supra in precedenti instrumento, pro bono pacis et concordie, pacem, tractatum et confederationes de quibus superius fit mentio, quemadmodum supradicte communitates Alamanorum Valęsii laudauerunt, ipsi etiam simili modo laudant, ratifficant, confirmant et per corroborationem presentis instrumenti expresse et cum effectu emologant et approbant, consensum expressum et autoritatem eorum interponentes in eisdem. Ad premissa fuerunt testes uocati et rogati qui sic uocantur: Venerabiles viri dnus Heinricus de Blanchis de Vallate curatus de Leuca, dnus Johannes de Sancto Gorgonio vicarius

Leuce, dnus Johannes Steguere rector capelle Beati Nicolai fundate in dicta ecclesia, Petrus Salterus Leuce clericus et publicus notarius. Et ego Vulliermus Ponte Mallio de Leuca clericus, Sedun. diocesis, auctoritate sacri imperii publicus notarius, etc.

2503

Les communautés d'Anniviers, Vercorens, etc. confirment le traité conclu avec le comte de Savoie.

Granges, 1400, 24 mars.

Archives cantonales du Vallais, volume intitulé : Copyen und Abschrifften etlicher Antiquiteten, etc., f. 115.

Emologatio illorum de Anniuisio, de Vercorens et aliis locis subscriptis.

In nomine Dni, Amen. Anno Dni millesimo quatercentesimo, indicione octaua, die vicesima quarta mensis martii, in villa Graugiarum, ante domum Jacodi Mathei, in mei notarii infrascripti et subscriptorum testium presentia propter hoc specialiter constituti sindici et procuratores communitatum de Anniuisio, de Vercorens, de Loy, de Nas, Magy, Herens, Vex, Bramosio, Lens, de Sirroz et de Grangis Sedun., primo videlicet Perrodus Roll de Grimenchy, Anthonius Chifferell de Luc, Johannes Dalliar de Ayer, Johannodus Janini de Vissoy, vallis Anniuisii, Johannes Mischerel, Johannodus Grauellon de Vercorens, Jaquemetus et Johannodus Crissinis fratres, Mermetus Rossol, Jacodus Voalricis, Jaquemetus de Ponte et Anthonius Crisson de Loy, Johannes Clarmont, Martinus Rubini, Johannes maior de Uernamissi, Martinus Galat, Perretus Glacier, Anthonius de Martesenach de Magy, Jacobus Machidi maior de Suen, Perretus Magistri de Prato Luyn, Johannes de Agettes, perrochie de Herens, Vul-

liermus de Chastellar, Jacodus filius Vulliermi de La Lex, Perronetus Neyret de Vex, Martinus Castrul et Nicoletus Marberoz de Bramosio, Perrodus Ruffi, Perretus Bozoner, Johannes Luet, Johannes Leyet de Sauesia, Vulliermetus Decimatoris, Jaquetus Yurat de Grimisua, Perretus Luppi, Ansermus Aluadi, Jaquetus Johan, Aymonetus Eyro, Johannes Arenzo, Vulliermus Maryner, Vulliencus de Ayent, Johannes Bacallardi clericus, Johannes Romani de Sancto Leonardo, Anthonius Soreny, Johannes Benedicti senior, Vulliermus Boniuini, Anthonius Fulco de Chermignion superiori, Petrus Pithon, Jaquetus Abter perrochie de Lencz, Johannes Lombardi, Reymondus Bellier, Petrus Boni Johannis de Rumos, Hudrisodus de Vallery, Johanninus Annessone de Nolendino, Andreas Nicodi de Miego, Anthonius Quarron dicti loci, Johannes de Aula domicellus, Nicolaus Scaltaz, Johannes Brimodi clericus, Anthonius de Domonoua, Vulliencus de la Forchex de Cordonna, Johannes filius quondam naturalis Johannis dou Burgat, Jaquemetus de Dalnona, Perrodus Vullierchen, Nantermetus Coppodi, Jaquemetus de Molendino de Syrro, Sedun. dyocesis, et quam plures alii a dictis communitatibus transmissi ad commune consilium pro bona pace et plenitudine potestatis, ex una parte, et ego infrascriptus publicus notarius, more publice persone stipulans et recipiens nomine et ad opus prelibati magnifici dni Amedei Sabaudie comitis absentis, (ex altera parte,) sono campane congregati, facientes communitatem pro infrascriptis feliciter explicandis, eorum spontanea uoluntate, sano et deliberato consilio, maturo et libero, de uoluntate dicti dni episcopi et mandato, iuramentis et obligationibus quibus in precedentibus instrumentis, pro bono pacis et concordie, pactum, tractatum et confederationes de quibus superius fit mentio, quemadmodum supradite communitates Vallesii laudauerunt, ipsi etiam simili modo laudant, ratifficant, confirmant

et per corroborationem presentis instrumenti expresse et cum effectu emologant et approbant, consensum expressum et auctoritatem interponentes in eisdem. Ad premissa fuerunt testes uocati et rogati, videlicet dnus Jacobus Panoti prior de Lenz, Johannes Camerarii de Sauesia, Johannes Bosonny, clerici, Vulliermus Croso de Ayent familiaris dni episcopi. Et ego Johannes Galesy, notarius, etc.

2504

Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, reconnaît avoir reçu 12 florins d'Aimon Willenci.

Sion, 1400, 16 mai.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Petrus de Rarognia dnus Aniuisii confiteor recepisse meo nomine et Beatricis vxoris mee ab Aymone Willenci de Ayent duodecem flor. in quibus michi tenebatur nomine intragii vinee mee de Lordet, site in territorio de Mulignon. Seduni, die XVI maii, anno M° CCCC°.

2505

Amédée VIII, comte de Savoie, confirme les statuts de la commune de Saint-Maurice relatifs à l'usage des pâturages communs.

Chambéry, 1400, 12 juin.

Archives de la ville de Saint-Maurice.

Nos Amedeus, comes Sabaudie, dux Chablaisii et Auguste, in Ytalia marchio, etc. notum per presentes facimus vniuersis quod nos, visis statutis, ordinationibus et supplicacione antiquitus et nouiter factis per homines et sindicos ville nostre et communitatis Sancti Mauricii Aganen. pro parte dictorum

sindicorum et communitatis nobis exhibitis, quorum tenores inferius describuntur : Statuit vniuersitas, etc. (V. t. II p. 514, nº 1111.) Tenor vero dicte supplicationis sequitur et est talis : Vobis illustri et magnifico principi dno dno Amedeo, Sabaudie comiti, significatur pro parte vniuersitatis ville et castellanie vestre Sancti Mauricii Aganen. quod ad opus vtilitatis publice et tocius castellanie videretur dicte vniuersitati fore statuere et ordinare modum pasquerendi in pascuis communibus communitati pertinentibus omnibus hominibus tocius vniuersitatis et castellanie predicte, prout infra, videlicet quod quilibet dicte vniuersitatis et castellanie qui almenta et vachas in dictis pascuis emictere voluerit ad pasquerandum in pascuis memoratis, quod possit in dictis pascuis ponere et emictere ad pasquerandum viginti vachas cum nurimento ipsarum tantum et non vltra, item centum castrones seu oues cum fetu seu nurimento earum. Item quod quilibet contra faciens incurrat bannum trium sol. Maur., vobis applicandorum, pro quolibet animali quod ultra numerum predictum in pascuis predictis immicteretur ad pasquerandum. Item quod sindici et consiliarii ville Sancti Mauricii possint dictum bannum et statutum relaxare et reuocare semel et pluries, quocienscunque eisdem videbitur opportunum. Quare pro parte vniuersitatis predicte vobis humiliter supplicatur quatenus eidem concedere velitis ut statuta predicta facere, reuocare et relaxare possint dicti sindici et consiliarii dicte ville Sancti Mauricii Aganen. tociens et quociens eisdem videbitur vtile vel necessarium fore. Actum in villa Santi Mauricii Aganen., die septima mensis junii, anno Dni millesimo quatercentesimo, infra capellam beate Marie de Subburgo, per homines vniuersitatis castellanie predicte conuenientes et congregatos voce preconis, ut moris est, ad premissa facienda. Ita est per me Jaquemetum Quartery de Sancto Mauricio Aganen., notarium publicum. Hinc est quod nos comes antedictus dicta statuta et or-

dinaciones eorum parte nobis exhibita per nostrum consilium nobiscum residens fecimus aduideri et examinari, vocato et presente Andrea de Submonte, castellano dicti loci Sancti Mauricii Aganen., eademque statuta et ordinaciones ad humilem supplicacionem et requestam pro parte dicte communitatis et sindicorum nobis factam, eorumque supplicacionibus benigniter inclinati, volentesque eorum indempnitati, vt conuenit, prouidere, dicta statuta et ordinaciones laudamus, ratifficamus, confirmamus et adprobamus, nostramque auctoritatem et consensum eisdem prebemus per presentes, saluo jure nostro et alterius cuiuscunque, ita tamen quod in reuocacione dictorum statutorum et ordinacionum, cum dicti sindici et homines communitatis dicti loci Sancti Mauricii Aganen. ad ipsorum statutorum et ordinacionum renovacionem in toto vel in parte procedere voluerint, secundum dictorum statutorum formam, continenciam et tenorem vocetur castellanus noster presens et futurus dicti loci Santi Mauricii Aganen., ne idem castellanus dicte reuocacionis ignoranciam pretendere possit vel valeat. Mandantes presentium tenore bailliuo nostro Chablaysii, castellanoque dicti loci Sancti Mauricii, ceterisque officiariis nostris dicti loci presentibus et futuris, quatenus dicta statuta et ordinaciones in locis opportunis more solito publicari, notifficari et proclamari faciant, tociens quociens pro parte dictorum sindicorum fuerint requisiti, ne quis in futurum iustam ignorancie dictorum statutorum et ordinacionum pretendere possit et valeat causam. Datum Chamberiaci, die duodecima mensis junii, anno Dni millesimo quatercentesimo, sub signeto nostro, cancellario absente.

Redd. litt. port.

A. Payn.

Per dnum relatione dnorum episcopi Mauriann.,
Jo. de Saulx,
Jo. Saluagii,
Lamberti Oddinetti
aduocati phisc.,
Amblardi Gerbaisii,
et P. Andreueti
thesaurarii Sab.

Sceau pendant en mauvais état.

2506

Antoine Esperlin, donzel de Rarogne, donne à son fils Aymon sa part des biens immobiliers.

Sion, 1400, 25 juin.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Anthonius Hespers domicellus de Rarognia dono et concedo Aymoni filio meo porcionem suam in bonis meis immobilibus cum onere et honore, et volo quod dictus filius meus porcionem suam capiat quociens voluerit, condicione videlicet quod si dictus filius decederet ante me non superstitibus suis heredibus legitimis, quod bona que haberet ex parte mei ad me reuertantur. Testes Rodulphus Hespers domicellus, filius dicti Anthonii, etc. Seduni, die XXV junii, anno Dni M° CCCC°.

2507

Guillaume, fils de Pierre Perrod de dom Michel de Terman, promet qu'il n'aura jamais de relations coupables avec la femme de Louis de Terman.

Gliss, 1400, 5 octobre.

Archives de Valère, Registrum Johannis in Vico de Riede, N° 29.

Anno Dni M° CCCC°, indicione IX, die V mensis octobris, Glise, in choro ecclesie Sancte Marie Virginis, in presencia,

etc. pateat vniuersis, etc. quod constituti Willelmus filius Petri Perrodi donni Michahelis de Terman, ex vna parte, Ludouicus filius Ludouici de Terman, ex altera ; cum dissenssio vertebatur inter dictas partes super eo quod inponebatur et extitit fama dictum Willelmum dilexisse Franczam filiam priorem Anthonii Venetz, vxorem dicti Ludouici in magnum preiudicium dicti Ludouici pro tempore preterito, super quibus conuenerunt amicabiliter ad concordiam perpetuam, ad formam quod dictus Willelmus filius Petri Perrodi pro euitando preiudicio dicti Ludouici de arbitracione plurium sapientum jurauit ad sancta Dei ewangelia eleuata manu sua super magnum altare gloriose Marie Virginis Glise, quod nunquam vite ipsius Willelmi ipse Willelmus carnaliter habeat agere, nec carnaliter cognoscat, nec supponat predictam Franczam vxorem dicti Ludouici, et hec omnibus quorum interest, intererit uel interesse poterit, cupit fieri manifestum. De quibus idem Ludouicus filius Ludouici precepit michi notario ibidem instanti publicum instrumentum fieri. Testes premissorum Anthonius Rocto de Empda, Johannes Hushubo, Pe. Kunschen, Jo. Curto, Anthonius Liebo, Willelmus Burcken, Pe. Janczen, Jo. Kuno, Jo. filius Nico an die Matten de Oberterman, pluresque alii fidedigni. Et ego Jo. in Vico de Riede clericus, notarius publicus, hoc instrumentum leuaui, etc.

2508

Jean de Corsier, dit Courtejambe, chanoine de Sion, fait son testament avant d'entreprendre le pèlerinage de Rome.

Sion, 1400, 5 octobre.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Johannes de Corsiaco, dictus Curtachambaz, canonicus Sedun., desiderans visitare sacrosanctam

Romanam ecclesiam, de bonis meis dispono per modum testamenti nuncupatiui. Lego dno Girardo Fabri capellano ampillandam meam de persico forratam albis pellibus et breuiarium meum ad vsum Sedun. Item lego dno Nychodo de Auricampo capellano ampillandam meam de vermillione cum forratura sua et paruum breuiarium meum ad vsum curie Romane. Item lego Johanni Barberii clerico meo clamidem meam et breuiarium meum ad vsum Lausan., item vnum superpilliciorum meorum. In omnibus bonis meis in diocesi Sedun. heredem instituo Raynaldum Curtachambaz, fratrem meum, ita quod si decedat in isto viagio sancte Romane ecclesie, sibi substituo Petrum eius filium. In aliis bonis meis existentibus in diocesi Lausan. heredes meos instituo dictum Petrum nepotem meum et Johannem filium suum filiolum meum. (Domum habebat Viuiaci in burgo Villenoue.) Executores meos ordino dnos Johannem de Bruxatis et Petrum de Bona, canonicos Sedun., et virum religiosum dnum Jacobum priorem de Lenc ac dnum Girardum Fabri capellanum. Testes P. de Bona canonicus Sedun., Petrus Probi vicarius Sedun., etc. Seduni, die quinta octobris, anno Dni M° CCCC°.

2509

Guillaume, évêque de Sion, reconnaît avoir reçu 600 florins de Catherine, dame de Chevron et vidomnesse de Sion.

La Soie, 1400, 6 avril.

Archives de Valère, Registrum Benedicti de Crista.

* Anno Dni M° CCCC°, die VI mensis aprilis, in stupa castri Sete, dnus Guillelmus, Sedun. episcopus, comes Valesii et prefectus, recognouit se recepisse a nobili et potente dna Katerina dna Chiurionis, vicedna Sedun., sexcentum florenos

semel nomine et causa fine sibi facte per Perrodum de Mayencheto junyorem, velud heredem patris sui, de quibus sexcentum flor. olim tenebatur obligatus Perrodus de Bastia Perrodo de Mayencheto senyori, patri Perrodi junyoris antedicti, nomine legitimi mutui, et subsequenter Perroneta filia dicti Perrodi de Bastia et Johannes de Chiurione eius vir, tamquam heredes et causam habentes ipsius Perrodi. Et ego Benedictus de Crista not., etc.

2510

Convention de la paroisse d'Ormont avec un fondeur de cloches.

Sépey, 1400, 25 septembre.

Archives de Valère, Registrum Willelmi de Cucheto, N° 44.

Anno Dni millesimo quatercentessimo, die vigissima quinta mensis septembris, apud Seppetum de Ormont, fuerunt personaliter constituti Johannes Biczoni, magister tympanarum de Bellicio, ex vna parte, et Aymonetus Costellaz, nomine hominum Jacobi, Perroneti, Johannis et Amedei filiorum nobilis dni Oliuerii Thome quondam, condnorum Sancti Triphonis, domicellorum, Willelmus Johannan et Perronetus Falconeti, nomine hominum nobilis et potentis dne Francesie de Turre, dne de Brent, Johannes Williodi et Willelmus Morerodi, nomine hominum Angellini Thome condni Sancti Triphonis, Johannodus Chablesun, nomine hominum nobilis et potentis dni Johannis de Valexia militis et Mermetus Falson, nomine hominum nobilis et potentis dni Ludouici de Compesio, ex altera. Cum vero communitas predicta habuissent necessitatem tacere faciendi quoddam tympanum, eapropter ad pactum cum magistro predicto deuenerunt per modum infrascriptum. Hinc est quod idem magister conuenit facere

quoddam tympanum seu campanam, semel aut pluries, ad opus communitatis predicte in loco de Ormont, usque ad quinquaginta quintallia uel circa sub precio et condicionibus infrascriptis, et hoc pro precio quolibet quintale tympane predicte prius facte quatuor floren. auri boni ponderis, seu pro quolibet flor. septem sol. Maur. Econuerso dicti homines promiserunt et jurauerunt sub obligacione omnium bonorum eorumdem predictam quantitatem flor. soluere eidem magistro statim in fine operis predicti, et in deffectu solucionis predicte ipsum et eius nuncium sumptuare teneantur eorum expensis. Item fuit actum inter eos quod dicti homines ponere, tenere, opere durante campane predicte, debeant et soluere operatores pro eadem campana positos per ipsos seu per magistrum predictum. Item actum extitit inter ipsos quod iidem homines debeant sumptuare totum metallum et omnia alia in campana predicta necessaria, eciamque eorum expensis ducere valeant magistrum predictum eundo emptum et reuertendo materiam predictam. Et promiserunt dicte partes, etc. Testes dnus Johannes de Cucheto sacerdos, vicarius dicti loci de Ormont, Johannes Guyon de Claustro Allii, Johannes Poncet figuli, Johannes Chastrarer de Claustro Allii et Guillelmus Condewauz parrochie de Bonges.

2511

Donation de Jean Jacobi à l'autel de la Sainte-Croix de Naters.

Sion, 1400, 11 octobre.

Archives de Valère, Registrum Benedicti de Crista.

* Anno Dni M° CCCC°, die XI mensis octobris, Seduni, domi habittaionis viri nobilis Rodulphi de Rarognia, dnus Johannes Jacobi de Nares dedit dicto nobili Rodulpho, recipienti ad opus altaris Sancte Crucis de Nares, viginti vnam lb. Maur. semel,

in qua quantitate dicto dno Johanni tenebatur Johannes Matricullarius de Nares ; item dedit de tribus annis videlicet quolibet anno XXV sol. semel, in quibus sibi tenebatur Perrodus Matricullarius, sicut continetur in certis instrumentis factis per dnum Karolum curatum de Nares. Testes dnus Johannes Sthulio capellanus dni Guillelmi Sedun. episcopi, dnus Petrus Serres curatus Sancti Germani, etc. Et ego Benedictus de Crista ciuis Sedun., etc.

2512

François Curten vend une maison à Rodolphe Grunach.

Brigue, 1400 (1399), 29 décembre.

Archives de Valère, Registrum Jo. in Vico, N° 34.

* Anno a natiuitate Dni M° CCCC°, indicione octaua, die XXIX decembris, in villa de Briga, Franciscus Symonis[1] domicellus vendidit pro viginti quatuor lb. Maur. Rodulpho Gruonach de Mont, parrochie de Narres, vnam domum sitam in villa de Briga, que alias fuit Rudolphi Symonis quondam fratris ipsius venditoris, cum quodam paruo cellario sito ante magnum cellarium dicte domus. Et ego Jo. in Vico notar., etc.

2513

Jean de Cirvoir, donzel, vend un cens à Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers.

Sion (vers 1400), 8 février.

Archives de Valère, Registrum Martini Ganter.

* Notum sit omnibus quod ego Johannes de Cirvoir domicellus, habitator Contegii, vendidi et finaui pro centum scutis

[1] Ce François était fils de Simon Curten.

boni auri, aut viginti sex ambrosinis veteribus, solutis Symondo fratri tempore vite sue, nobili viro P. de Rarognia, dno Aniuisii, decem scutos boni auri annui redditus. Ipsum redditum assigno recuperandum super taliis, vsagiis, seruiciis, placitis et hominibus que et quas habeo in bonis et rebus que quondam fuerunt Aymonis de Prisie, existentibus in tota parrochia de Ayent. Actum Seduni, die VIII februarii. Et est sciendum quod predicta pecunia fuit de Beatrice consorte mea dni Aniuisii sue (sic) de Cleby.

Fiat. Quinque s. s. vna cum redditibus illius anni pro quo faceret reempcionem et facere laudare per Jacobum de Aniuisio filium suum.

Cet acte se trouve entre un de 1399 et un autre de 1406.

2514

Vente d'un cens par Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers.

Sion, 1401, 22 janvier.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Petrus de Raronia, dnus Aniuisii, vendidi pro viginti flor., singulo flor. sexdecim ambrosanis, Johanni Wala am Ried et Willelmo Kuontzo tutori liberorum Johannis Kuntzo, ad opus liberorum ipsius Johannis, tres fichilinos frumenti, vno quarto fichelini dempto, redditus perpetui, in quibus tenebantur liberis Petermandi filii mei quondam et Francesie eius vxoris, filie Petri Pontemallio, super decima bladorum quam percipiebat dictus Petrus Pontemallyo am Ried, in Briga et Glisa. Testes Guichardus de Raronia domicellus, balliuus Vallesii, etc. et ego Franciscus de Ayent qui, etc. Seduni, die XXII januarii, anno Dni M° CCCC primo.

2515

Pérégrin, orfèvre, vend à Rodolphe de Rarogne sa tour avec les dépendances, sise à Sion.

Conthey, 1401, 20 février.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Peregrinus aurifaber ciuis Sedun., commorans nunc Contegii, vendidi pro quater viginti lb. Maur. nobili et potenti viro Rodulpho de Raronia quamdam turrim meam cum domibus, ortis, grangiis, torculari adiacentibus, sitis in ciuitate Sedun. juxta carreriam publicam tendentem de Seduno ad Valeriam. Testes dnus Franciscus curatus Contegii, dnus Guillelmus de Varroza curatus de Vertro, etc. Apud Contegium, die XX februarii, anno Dni M° CCCC° primo.

Item dictus Rodulphus de Raronia, tanquam principalis debitor, et vir nobilis et egregius dnus Petrus dnus Chiurionis, castellanus Contegii et Sallionis, tanquam fideiussor, confessi sunt se debere dicto Peregrino infra proximum festum Epiphanie quadraginta lb. Maur. ex causa remanencie dictarum quater viginti lb. Anno et die quibus supra.

2516

Pierre Marguerie et sa femme Mermette cèdent à Hugues de Corbières, à sa femme Jeannette, à Maféod Riole et aux héritiers d'Etienne Lombard tous les droits qu'ils peuvent avoir contre Pierre de Cléry, donzel.

Sion, 1401, 20 février.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent, N° 44.

* Anno a natiuitate Dni millesimo CCCC primo, die XX mensis februarii, in ciuitate Sedun., fuerunt personaliter

constituti Petrus Marguerie de Sancto Brancherio et Mermeta filia Yaquini Vogel de Gissyneys eius vxor, commorantes Seduni, ex vna parte et Hugo de Corberiis domicellus, Johanneta eius vxor et Mafeodus Riole Lombardus, ciues Sedun., ex altera parte. Cum Petrus de Clerier de Grueria, Lausanen. diocesis, domicellus, vendiderit pro centum et novem lb. Maur. certas res, bona et possessiones que fuerunt quondam Willelmeti Gindre ciuis Sedun. et exinde Nicholini Tagny, sita et sitas in diocesi Sedun. et maxime in territorio Sedun., et ipsas res dictus Petrus sub obligatione bonorum suorum promiserit garentire dictis coniugibus et suis heredibus, ipsique coniuges a dictis bonis emptis sint totaliter deuestiti et extra possessionem positi via rigoris juris et consuetudinis patrie Vallesii ob vana et friuola jura et actiones, que et quas dictus Petrus de Clerier habere dicitur in dictis rebus et ob redditus, census, seruicia, placita, etc. debita pluribus personis et ob retentas eorumdem tributorum non solutas, dictusque Petrus de Clerier fuerit pluries a dictis coniugibus requisitus, quatenus guerenciam promissam obseruare facere et ad debitum effectum perducere vellet, quod facere recusauit, ipseque Petrus habuerit dictum precium venditionis dictarum rerum uel maiorem partem. Hinc est quod dicti Petrus Margnie (sic) et Mermeta eius vxor cesserunt et finauerunt pro gratis seruiciis et curialitatibus sibi sepius impensis dictis Hugoni de Corberiis, Johannete eius vxori, Mafeodo Riole et heredibus Stephani Lombar omne jus et quicquid juris habere possunt aduersus dictum Petrum de Clerier et sua bona.

Et ego Franciscus de Ayent, clericus, etc.

2517

Accord entre Antoine Esper, donzel, et son fils Rodolphe, d'une part, et Jean Huldrici, donzel, de Rarogne, de l'autre.

Sion, 1401, 25 février.

Archives de Valère, Registrum Francisci de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod cum questionis materia diucius ventilauerit inter Anthonium Hespers domicellum et Rodulphum Hespers eius filium de Raronia, ex vna parte, et Johannem Huldrici domicellum de Raronia, commorantem Vespie, ex altera, super eo quod dicti Anthonius et Rodulphus petebant a dicto Johanne Huldrici quod ipse indebite tenet et tenuit decem octo annis et vltra vndecim lb. Maur. redditus uel circa, debitas apud Ponsiro et in valle de Gason, ex causa assignacionis dotis Ysabelle matris quondam dicti Anthonii Hespers et dotis augmenti dati eidem Ysabelle per Anthonium quondam filium Amedei de Raronia domicelli, eius quondam virum, et per quondam Huldricum fratrem suum super bonis eorum existentibus apud Schouson et aliis suis omnibus, velud in quadam carta leuata per Petrum de Raronia clericum, idus januarii, anno Dni M° CCC° XXXI°, imperio vacante, Aymone episcopante, demonstrabatur contineri, quare dicti pater et filius petebant retentas dicti redditus dicto tempore extimatas bis centum lb. et dicebant ipsos fore reponendos in possessione pacifica dicti redditus, in qua ante erant triginta et quadraginta annis et vltra, ipsaque Ysabella fuerit eciam in dicta possessione pacifica post mortem dicti viri sui vsque ad suam mortem, et successiue eius predicti heredes. Ad que dictus Johannes Huldrici respondebat dictum Anthonium Hespers et suos intrasse violenter et sine mandato dni et partis aduerse posses-

sionem recupre dicti redditus, et plus recuperasse per dictum Anthonium et suam matrem quam ascendant dos et augmentum ipsius Ysabelle descripta in ipsa carta, videlicet centum et decem lb. Item opponebat dictus Johannes fuisse alias solutum patri dicti Anthonii quinquaginta lb. in exoneracionem dictarum centum et decem lb. dotalium. Quibus racionibus et pluribus aliis dicebat dictus Johannes ipsum debere stare in sua possessione predicta dicti redditus, et ipsos patrem et filium fore non reponendos in priori possessione per eos petita. Tandem dicte partes tractatu amicabili celebrato coram dno Guillelmo, episcopo Sedun., comite Vallesii et prefecto, ad concordiam deuenerunt in hunc modum, videlicet quod dicti Anthonius Hespers et Rodulphus eius filius quittauerunt pro centum lb. Maur. semel sibi solutis dicto Johanni Huldrici omne jus in assignacione dictarum centum et decem lb. dotalium. Testes nobilis et potens vir Petrus de Raronia dnus Aniuisii, Rodulphus de Raronia, Anthonius Perrini, domicelli, Johannes Werra, etc. Et ego Franciscus de Ayent, qui, etc. Seduni, die XXV februarii, anno Dni M° CCCC° primo.

2518

Donation d'Antoinette Stadler à Guillaume de Rarogne, évêque de Sion et à Guillaume de Rarogne, neveu du dit évêque, curé de Viège.

La Soie, 1401, 11 mars.

Archives de Valère.

* Anno ab incarnatione Dni M CCCC primo, die XI mensis martii, Sete, in magna stupa, coram dno Guillelmo, Sedun. episcopo, comiteque et prefecto Vallesii, Anthonia filia quondam Mathei Stadler sub Crista de Vespia, pro multis seruitiis sibi sepe impensis a predicto dno episcopo, dat predicto dno

Guillelmo, Sedun. episcopo, et suis heredibus quinque sol. Maur. redditus de illis decem sol. in quibus sibi annuatim tenebantur Johannes filius quondam Henrici de Lauden et quondam Jaqueta vxor sua, filia quondam Johannis de Scala de Vespia. Eadem Anthonia dedit supradicto dno episcopo recipienti vice dni Guillelmi de Rarognia nepotis sui, curati Vespie, seu ad opus eius cure reliquos quinque sol. redditus. Et ego Petrus de Platea notar., etc.

2519

Jean Marguillier de Naters vend un cens à Jean Curten.

Brigue 1401, 30 mars.

Archives de Valère, Registrum Johannis in Vico, N° 29.

* Notum, etc. quod Johannes Matricularius de Narres vendidit pro nouem lb. Maur. Johanni Curto de Briga, filio quondam Jo. Curto de Simppillon, nouem fischilinos siliginis seruicii mensure de Narres, quod seruicium idem emptor debebat annuatim dicto venditori, et primitus quondam Perrodo fratri suo, de vna possessione que alias fuit Stoybuis de Briga, sita ex alia parte Saltane in territorio Glisaro. Datum Brige, die penultima mensis marcii, anno Dni M° CCCC° primo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2520

Jean Galéaz, duc de Milan, étend à toute la châtellenie de Monthey les franchises qui n'avaient d'abord été accordées qu'aux bourgeois de ce lieu.

1401, 13 avril.

Archives de la famille La Vallaz, Liber immunitatum Montheoli, fol. 12.

Johannes Galeaz, dux Mediolani, etc., Papie, Virtutum comes et Pisarum, Senarum et Perrusii dnus, actendentes quod dilecti fideles nostri burgenses Montheoli jam dudum

per priuilegia obtinuerunt libertates et franchesias inferius descriptas infra limites tantum seu terminos in capitulis sequentibus limitatos, et cupientes ipsos solito non esse peioris conditionis, ymo melioris, et amplioribus eosdem prosequi fauoribus et graciis, vt nobis, statuique nostro et ipsi magis grati atque beneuoli efficiantur, duximus de nostro liberali proposito, quantum nobis licitum sit et possibile, easdem franchesias et libertates sibi juxta requisita extendere et ampliare, et ex hoc presentium tenore ex certa scientia, non propterea derogando juri alicuius persone, dictas libertates et franchesias extendimus et ampliamus vsque per totam castellaniam predictam tales quales habent predicti homines Montheoli in ipsa villa tantum Montheoli, que quidem vt infra describuntur, videlicet : *(suit la reproduction des franchises telles qu'elles se trouvent dans l'acte de concession d'Amédée VI, du 11 mai 1352, à l'exception des articles 21 et 34, qui sont omis. V. nº 1994, t, V. p. 53).* In quorum testimonium presentes fieri jussimus et registrari, nostrique sigilli appensione muniri. Datum Belzoyosi, die tertio decimo aprilis, anno Dni 1401.

Jean Galéaz était seigneur de Monthey par sa mère Blanche, fille du comte Aymon de Savoie, qui avait épousé Galéaz Visconti, seigneur de Milan.

2521

Jean Uldrici reconnaît devoir deux cents florins à Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers.

1401, 14 avril.

Archives de Valère, Fragmentum registri Martini Morant.

* Anno Dni Mº CCCCº primo, die XIIII mensis aprilis, in stupa nobilis et potentis viri Petri de Rarognia, dni Aniuissii, in presentia dni G., diuina prouidentia Sedun. episcopi,

Johannes Vldrici domicellus de Vespia, laude Hangellini eius filii, confessus fuit se debere dicto nobili Petro de Rarognia duos centum flor. semel, seu sex sol. et octo den. pro quolibet flor., ex causa cuiusdam concordie facte inter ipsas partes, seu reemptionis quatuor lb. et decem sol. Maur. redditus, vnacum retemptis temporis preteriti, in quibus dictus Johannes Vldrici dicto nobili Petro annuatim tenebatur racione dotis Johanne matris Hangelini de Rarognia, fratris dicti Johannis Vldrici. Testes viri nobiles Rodulphus de Rarognia, Anthonius Perrini, etc.

2522

Rodolphe de Rarogne, donzel, vend une pièce de terre à Jean Zwier.

Sion, 1401, 16 mai.

Archives de Valère, Registrum Franc. de Ayent, N° 44.

* Notum, etc. quod ego Rodulphus de Raronia domicellus vendidi pro viginti et septem lb. Maur. Johanni Zwier de Raronia quamdam peciam terre sitam in territorio de Raronia, apud Halton, juxta terram feudorum mei venditoris. Testes Jullianus natus dicti Rodulphi, Martinus filius quondam Willelmi an dem Agher, cast(ellani) Castellionis, etc. Seduni, die XVI maii, anno Dni M° CCCC° primo.

2523

Martin Evesque reçoit la tonsure.

La Soie, 1401, 23 mai.

Archives de Valère, Registrum Jo. Kipman.

Nos Guichardus (Guillelmus), Dei et apostolice sedis gracia Sedun. episcopus, comes Vallesii et prefectus, die infra-

scripta, in castro nostro Sete, dilectum nostrum Martinum filium Petri Euesque laycum, satis sufficientem et ydoneum, in clericum pro prima tonsura in habitum clericalem statuimus et ordinamus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Datum die XXIII mensis maii, anno Dni M CCCC primo. Ja. prior Lende c.

Le même Martin est ordonné acolite, le 15 février 1410, sous-diacre, le 13 septembre 1413, et prêtre, le 3 mars 1414.

2524

L'évêque de Sion confirme la vente de la salterie de Sion faite par Antoinette d'Anniviers à Théodule Valet, qui prête hommage à l'évêque pour cet office.

1401, 4 juillet.

Liber instrumentorum de Seduno, f. 53.

* Anno Dni M° CCCC° primo, indicione IX, die IIII mensis jullii, in domo dni Aniuisii, dnus Guillelmus, Dei gratia Sedun. episcopus, lecto in eius presentia publico instrumento uenditionis Theodulo Valet preceptori Sedun. facte per Anthoniam filiam quondam Aymonis, filii quondam Willelmi de Aniuisio, de salteria Sedun., officioque et iurisdictione eiusdem, anno quo supra, die prima mensis jullii, ipsam venditionem laudauit. Quibus sic actis prelibatus Theodulus fecit homagium ligium prelibato dno episcopo, qui ipsum de dicto feudo inuestiuit per traditionem sui annuli deaurati. Testes Petrus de Rarognia dnus Aniuisii, Guillelmus Guidonis cantor ecclesie Sedun., Bertrandus de Grez canonicus Sedun. et Hugonetus Trons, qui premissa recepit.

2525

Catherine, fille d'Ulrich sautier de Sierre, et Jeannette, fille d'Antoine d'Aula, vendent diverses redevances à Guillaume de Rarogne, évêque de Sion.

Chermignon, 1401, 14 juillet.

Archives de Valère, Liber instrumentorum altaris S^ti^ Silvestri in ecclesia B. M. Sedun.

* Ego Katherina filia quondam Huldrici salteri de Syrro, laude Perronete matris mee ac Roberti de Momprovein auunculi mei, vendidi dno Guillelmo episcopo Sedun., non tanquam episcopo sed tanquam priuate persone, talliam, redditus, seruicia et vsagia in quibus michi tenentur Katherina de la Planchy, vxor Anthonii Aleymo, tanquam causam habens quondam Johannis de Aula de Granges domicelli, heredes Johanneti Ansermodi de Dallyeto, Jaquemetus de Ponte, Mermerius de Canaberiis, Anthonius de Canaberiis et ceteri Cheneuerens, Anthonius, Johenodus et Jaquemodus Noyers fratres. Actum apud Cherminyon superiorem, die XIIII mensis julii, anno Dni M° CCCC° primo.

Item die et anno quibus supra Johanneta filia naturalis quondam Anthonii de Aula domicelli, laude Anthonii filii Johannodi de Cabulo viri sui, vendidit talliam, redditus etc. superius designata pro media parte ipsam tangente.

2526

Pierre de Lens, curé de Saint-Léonard, reconnait tenir du vidomne de Sion la maison de la cure et des terres.

Saint-Léonard, 1402, 5 février.

Archives de Valère, Registre des reconnaissances en faveur du vidomne de Sion.

* Anno Dni M° CCCC° secundo, inditione X, die quinta mensis februarii, in domo cure Sancti Leonardi, frater Petrus

de Lenz, ordinis sancti Francisci, capellanus honoris, curatus Sancti Leonardi, recognouit se tenere in planum feudum a dno Petro Chiuronis milite, vicedno Sedun., nomine sue cure, primo domum sue dicte ecclesie quam inhabitat dictus curatus juxta cimisterium Sancti Leonardi ab orientali parte, juxta grangiam dicte cure ab occidente, de qua domo debet XII den. seruicii et duos sol. placiti. Item unum frustrum prati subtus saxum, pro duobus den. servicii et VI den. placiti. Item unam peciolam prati iuxta saxum pro II den. servicii et IIII^{or} den. placiti. Testes Perretus de Capella domicellus de Ayent, etc.

2527

Jean Lener et sa femme Antoinette vendent un cens à Catherine Esper (épouse de Pierre de Chevron), vidomnesse de Sion.

Brigue, 1402, 22 mars.

Archives de Valère, Registrum Johannis in Vico, N° 34.

* Notum sit quod Johannes Lener de Briga senior et Anthonia Fullyns vxor eius vendiderunt pro viginti tribus lb. Maur. nobili dne Katerine Esper, vicedne Sedun., licet absenti, seu Johanni de Chiuerione domicello, filio ipsius, presenti, quadraginta sex sol. Maur. seruicii seu redditus, pro quo seruicio dicti coniuges assignauerunt in feudum perpetuum dicte emptrici possessionem eorum totam prati et agri, sitam supra villam de Briga, apud Fullyns Stadle. Datum Brige, die XXII mensis marcii, anno Dni M° CCCC° secundo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2528

Legs de Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, à l'église de Viège.

La Soie, 1402, 27 mai.

Archives de Valère.

* Notum sit, etc. quod nos Guillelmus de Rarognia, episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, eger corpore, presens testamentum facere procurauimus, in quo continetur quedam clausula in hec verba : Item legamus ecclesie parrochiali de Vespia pro nostro anniuersario annuatim faciendo ibidem quinque sol. Maur., quos nobis dudum dedit Anthonia filia quondam Mathei Stadle, item decem sol. quos nobis debet de redditu Johannes in den Bodmer, item decem sol. quos nobis debet de redditu dictus Nassiler, item decem sol. redditus quos nobis debent heredes Petri Rossyer. Testes dni Johannes Bersuoly cappellanus noster, Petrus Serres curatus Sancti Germani, et ego Martinus Ruphi clericus, etc. Actum Sete, die XXVII mensis maii, anno Dni millesimo CCCC° secundo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2529

Legs de Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, en faveur du clergé de l'église cathédrale.

La Soie, 1402, 27 mai.

Archives de Valère, F. 128.

* Nos Guillelmus, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, eger corpore, per nostrum presens testamentum sepulturam nostram elegimus in ecclesia cathedrali

Beate Marie Sedun., ante capellam Beati Siluestri. Item legamus clero dicte ecclesie sexaginta sol. Maur. redditus, annuatim distribuendos die nostri anniuersarii. Testes dni Johannes Vsuoly capellanus noster, Petrus Serres curatus Sancti Germani, Johannes Frely salterus Sete, et ego Martinus Ruphi clericus, etc. Actum in castro Sete, die XXVII mensis maii, anno Dni M° CCCC° secundo, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

2530

Extrait du testament de Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, en faveur de la chapelle de Saint-Silvestre, dans l'église cathédrale.

La Soie, 1402, 27 mai.

Archives de Valère, Liber instrumentorum altaris S^ti^-Silvestri in ecclesia B. M. Sedun.; — X, 18.

* Notum sit quod nos Guillelmus de Rarognia, Dei gracia episcopus Sedun., comes et prefectus Vallesii, licet eger corpore, tamen nostre mentis compos, nostrorum bonorum dispositionem per nostrum presens testamentum nuncupatiuum in hunc modum facere procurauimus. In quoquidem testamento continetur quedam clausula que sequitur in hec verba : Item nostram sepulturam elegimus in ecclesia cathedrali B. Marie Sedun. ante capellam S. Siluestri, in qua capella adiungi volumus vnum seruitorem et conrectorem capellanum, natumi de progenie existente fonditus a Morgia Contegii superius. Et si non foret capellanus, precipimus quod infra anni circulum recipiat sacros ordines sacerdotales, qui seruire teneatur in choro ecclesie cathedralis Sedun. cottidie in horis canonicis, prout alii beneficiati, et celebrare teneatur in altari S. Siluestri tres missas in qualibet ebdomada, videlicet vnam

de gloriosa Virgine Maria et aliam pro fidelibus defunctis, terciam de patrono altaris, uel de festo qui fuerit, uel de tempore, pro remedio anime nostre, nostrorum genitorum et genitricium et aliorum successorum nostrorum. Cui seruitori et conrectori damus et legamus viginti vnum fichillinos siliginis mensure de Granges redditus, tres denarios seruicii cum placito et vnam asinatam raparum, in quibus nobis tenentur heredes Johannodi Ansermodi de Dallie, perrochie de Grona. Item sex fichil. silig. eiusdem mensure redditus et tres sol. seruicii cum placito, in quibus nobis tenentur Mermerius de Canaberiis, Anthonius de Canaberiis, Jaquemetus de Ponte et ceteri Cheneueres. Item quatuor sol. seruicii annui cum placito, in quibus nobis tenentur Anthonius, Jaquemodus et Johannodus Noyers de Loy fratres. Item sex sol. redditus et tres den. seruicii cum placito, in quibus nobis tenetur sub rechatto Stephanus dou Lassyer d'Arbaz. Item sex sol. redditus et vnum den. seruicii in quibus nobis tenetur sub rechatto Willmerius Ramux de Grimisua. Item decem sol. redditus et quatuor den. seruicii, in quibus sub rechato nobis tenetur Micheletus de Crista de Vex. Item duos fichillinos frumenti redditus, in quibus nobis tenetur Nicholodus dou Mares de Grimisua. Item quatuor fichil. frumenti redditus, in quibus nobis tenetur Petrus Adan parrochie de Len. Item sexdecim fichil. et vnum quarteronum siliginis redditus, in quibus nobis tenentur altero annorum predicti Cheneueres de Loy. Hanc autem clausulam dicti nostri testamenti nos testator predictus volumus valere jure testamenti nuncupatiui, etc. Inde rogauimus cartas fieri et testes apponi qui sic vocantur : dni Johannes Fluly[1] capellanus noster, Petrus Serres curatus Sancti Germani, Johannes Frely salterus Sete, etc. et ego Martinus Ruphi de Ormona, ciuis Sedun., clericus, qui,

[1] Ce nom est écrit de trois manières différentes dans les trois extraits que nous publions.

etc. Actum in castro Sete, die XXVII mensis maii, anno Dni M° CCCC° II°, imperio vacante, Guillelmo episcopante.

Summa 43 fichil. silig. ad mensuram Grangiarum.
6 fichil. frumenti.
26 sol. 8 den.
1 asinata raparum.

La date précise de la mort de Guillaume IV de Rarogne n'est pas connue ; cependant comme son anniversaire se célébrait le 3 juillet, on peut regarder ce jour comme étant celui de son décès ; il serait ainsi mort le 3 juillet 1402.

2531

Protestation de Girard de Nernier, co-seigneur de ce lieu et du val d'Illiés, sur l'impossibilité de faire la remise d'un prisonnier à cause de l'absence du châtelain de Saint-Maurice et de son vice-châtelain.

Saint-Maurice, 1402, 15 juin.

Archives de Valère, Registrum Willelmi de Cucheto, N° 44.

In nomine Dni, Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod anno eiusdem Dni millesimo quatercentessimo secundo, indicione decima, die decima quinta mensis junii, apud Sanctum Mauricium Agan., circa pedem cimisterii seu perroni maioris ecclesie venerabilis monasterii dicti loci, coramque me notario et testibus infrascriptis, vir nobilis dnus Girardus de Nernyaco miles, condnus dicti loci et vallis de Illiez, fuit ibidem personaliter constitutus, presenteque discreto viro Percivallo de Furno, ut fertur, vices gerente honorabilis viri Andree de Soumont, castellani dicti loci Sancti Maurici Agan., in absencia Johannis de Furno fratris Percivalli predicti, vicecastellani in loco predicto, et possuit atque dixit idem dnus Girardus quod ipse iam diu tenuit sub tuta custodia Hugonodum Calliet penes eum detentum et inculpatum cepisse latenter, ut fertur, quamdam vacham in domo Roleti de Campobouerii, penes, ut

fertur, resortum seu dominium Sancti Mauricii Aganensis, et maxime post quamdam requestam que, ut fertur, dicitur facta per vicecastellanum predictum super remissione petita de ipso Hugonodo per dictum Johannem de Furno vicecastellanum, ut supra, presentauit et se offerebat paratum dictam remissionem facere debite, prout teneri reperietur, dummodo sit aliquis cui ipsam facere possit, cum non stet per eum quyn faciat circa hec id quod debite fuerit faciendum. Dicto Percivallo dicente presencialiter non esse ibidem castellanum predictum seu dictum eius vicecastellanum, sed eorum uel alterius ipsorum aduentum expectandum. Dicto dno Girardo dicente se dictum castellanum jam diu expectasse et hoc sibi nimis fore sumptuosum quoad custodiam incarcerati predicti. De quibus idem dnus Girardus precepit per me notarium infrascriptum fieri vnum publicum instrumentum ad opus eiusdem et ceterorum quorum poterit interesse. Ad quod fuerunt testes vocati et rogati vir venerabilis et circumspectus dnus Perrodus Fabri de Sancto Mauricio Agan. jurisperitus, vir discretus Nycolaus Cauelli de Allio jurisperitus et Jaquemetus Quarterii notarius, et in presencia Girardi Albi viceclerici curie dicti loci cum certis aliis fidedignis.

2532

Pierre de Rarogne, seigneur d'Anniviers, donne à Perrod Jaquerii une pièce de terre en compensation d'une autre pièce qu'il lui avait donnée antérieurement.

Sion, 1402, 18 juin.

Homagia de Leuca, Siro, etc. f. VIII verso.

Pro Perrodo Jaquerii.

* Cum ego Petrus de Rarognya, dnus Aniuesii, dudum dederim in feudum homagii ligii pro decem sol. Maur. redditus Perrodo Jaquerii de Vercorens quoddam pratum, situm apud

les Putex, in territorio de Grona, hinc est quod ego Petrus predictus dedi in compencionem et remuneracionem predicti prati dicto Perrodo tanquam benemerito quamdam aliam peciam prati, sitam apud Ressy, continentem quatuor falcatas, supra insulas communitatis de Ressy, et hoc pro IX sol. Maur. redditus et pro II den. seruicii cum placito. Dicta vero pecia remanet de feudo et natura de quo est et erat antea. Testes dnus Franciscus sacrista, canonicus Sedun., Mermerius de Canaberiis, Willermetus Warnerii de Mollein, Perretus Bachellaur ciuis Sedun. et ego Martinus Garaschodi clericus, etc.

Actum Seduni, die XVIII mensis junii, anno Dni M° CCCC° secundo, imperio vacante, Guillermo episcopante.

SUPPLÉMENT

2533

Pierre Bubo vend une propriété appelée Made, dans la vallée de Fiesch.

Uberegg, 1348, 18 mai.

Archives de la paroisse de Fiesch, C, 1. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Notum, etc. quod ego Petrus filius dni Petri Buobo sacerdotis de Buobenberg, laudacione Hemme vxoris mee, pueri mei erant impuberes, et laudacione Odilie matris mee et dicti dni Petri patris mei, ac de laude nobilis dne Ysabelle cometisse de Blandrato et dni Francisci de Compesio militis, dni et mariti sui, vna cum laude Johannis filii quondam dni Henrici de Rarognia militis, ob grauem instanciam creditorum meorum vendidi et finaui perpetue pro sex lb. michi solutis Johanni in Birke, etc., partem habentibus in alpe cui dicitur Steynigum et Hunrsedel possessionem sub dicta alpe, cui dicitur Made, sitam iuxta almeyna illorum de valle de Vyes, facturo inde II den. seruicii et IIII den. placiti Willelmo de Vyes domicello. Testes Waltherus filius Johannis im Slat, Jo. Betilo sutor de Aragnon, etc. Testes laudis dicti Johannis de Rarognia Aymo de Mulinbach, Thomas in Platea

[1357]

[illegible] de Lax, clericus, [illegible] man de Reckingen, [illegible] XVIII die mensis maii, [illegible] vacante, Gyschardo epis-

[illegible]

2534

[illegible] de Châtillon, vend un revenu de 40 florins aux [illegible].

Rarogne, 1357, 12 avril.

[illegible] et vallée de Lœtschen, F, 1. Copie de M. Ferd. [illegible]

« In nomine Dni, Amen. Anno a natiuitate eiusdem M° CCC° L° VII°, indycione X^a, die XII^a mensis aprilis, apud Rarognam, in ecclesia Beati Romani de Rarognia, in mei notarii publici infrascripti et testium infrascriptorum presencia, propter infrascripta specialiter constitutis viro nobili et potente Anthonio de Turre, dno Castellionis in Vallesio, ex vna parte, et viro nobili dno Rodolfo Esperlini et Johanne eius fratre, ex altera, idem vir nobilis dnus Anthonius de Turre, vendidit predictis dno Rodolfo Esperlini de Rarognia militi et Johanni fratri eius, pro precio quater centum flor. boni auri et legalis ponderis, quadraginta flor. annui redditus soluendos eisdem emptoribus apud Rarogniam in festo Epiphanie Dni. Quemquidem redditum idem dnus Anthonius assignauit percipiendum super hominibus suis de Lyech et super feudis, redditibus, seruiciis, etc. in quibus dicto dno Anthonio tenentur homines sui predicti. Deuestiens, etc. Promittens, etc. Precipiens tenore presentis instrumenti Nycholao am Ryede maiori de Lyech, Petro am Ryede eius

...lelmo a der Stegun, Jacobo Ladwere, Jacobo donni ...Wisenried, Johanni ab Wisenried, Thome filio ...i Socii, Petro dicto Hurrin, hominibus suis vallis ... per ipsos omnibus aliis hominibus vallis predicte ...aciant integre predictis emptoribus singulis annis ... quadraginta flor. predictis. Testes Stephanus de Pres ...ncellus, Bertholdus Buchin, etc. Et ego Aymo an der Lo-...inun clericus, etc.

Au revers : Anno M° CCCC° XLIIII, die penultima mensis julii, in camera inferiori castri de Narres, de mandato dni Heinrici Esperlini, decani Sedun., suo, Rudolphi, Johannis et Jans fratrum suorum nominibus, presens instrumentum per me notarium in signum solutionis integralis retroscripti debiti extitit cancellatum et penitus annulatum, presentibus Johanne Hengarter maiore de Monasterio, Jodoco Owling castellano de Narres, Ludouico de Platea de Vespia, Hans Gotfredi, domicellis. Et ego Laurencius Groelli notarius, etc.

2535

Traité d'alliance entre la paroisse de Louèche et la vallée de Lœtschen.

Louèche, 1366, 27 mars.

Archives de la paroisse et vallée de Lœtschen, A, 2. Copie de M. Ferd. Schmid.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem millesimo CCC° sexagesimo sexto, indicione quarta, die XX septima mensis marcii, Leuce, in cemisterio ecclesie Sancti Stephani, subtus ecclesiam predictam, in presencia mei notarii infrascripti et testium subscriptorum, propter infra scripta specialiter et personaliter constituti vir nobilis et potens Petrus de Raro-

gnia domicellus, vicednus de Leuca, Johannes Aymonis de Leuca, Petrus salterus de Leuca, Perrodus de Mayncheto, Petrus Feysam, Aymo Veyro, Nycolaus Wychart, omnes de Leuca, Johannes Albi Lambaner de Bœz, Petrus de Cabanis de Hœrs, Willelmus eius frater, Aymo de Platea de Yndes, Balsarus de Salqueno, Willelmodus Cessuris de Ayert, Walterus filius Walteri dou Chippillet de Argessa, Aymo de Gottet et Vldricus Lambaner de Bœz et eciam maior pars burgensium et proborum hominum tocius ville et parrochie Leuce ibidem congregati in consilio generali ad pulsum campane, vt moris est. Prenominati vero burgenses et probi homines predicti, nomine ipsorum et aliorum absencium, ac in nomine ipsorum et suorum coadiutorum, vicinorum et amicorum suorum, volentes recipere et habere amiciciam, vnitatem et fraternitatem cum probis hominibus communitatis vallis de Lyech et de terra de Lyebesteyn superius, inter se receperunt ab omnibus de Lyech ordinaciones, conuenciones et statuta prout infra declaratur. Primo videlicet quod probi homines et ipsa communitas de Lyech habentes etatem a quatuordecim annis vltra debent jurare quod, durante guerra presenti, seruabunt et custodient montes, furclas, passus et passagia contra quascumque personas, videlicet de Bassya de Champilz vsque an daz Balenhoren[1] quod est super Gandeccum, taliter quod per dicta passa, furclas, seu montes parrochia de Leuca, nec aliqua persona dicte parrochie, nec eciam tocius terre Vallesii et patriotarum Vallesii non valeant per aliquem seu per aliquos hostiliter dampnificari in personis et rebus ipsorum. Item e conuerso dicti burgenses, nomine ipsorum et quorum supra, promiserunt bona fide sua loco

[1] Probablement le Balmenhorn, au pied duquel passe le Lœtschenpass, par lequel la vallée de Lœtschen communique avec la vallée bernoise de Gasteren.

juramenti corporaliter prestita, quod ipsi procuratores contra omnes, durante presenti guerra, seruabunt penitus et custodient per ipsorum parrochiam de Leuca eorum passus et passagia et dictam vallem de Lyech a Wuchkenkrachen et a Bassya de Champilz interius et in supradictis confinibus, ne aliqua persona dicte vallis de Lyech non possit dampnificari hostiliter in personis seu rebus ipsorum. Item dicti procuratores debent custodire itenera, furclas, passus et passagia que tendunt a valle de Lyech vltra montes ad supra.....[1] per communitates parrochiarum de Castellione superius, ne aliqua persona ipsorum per aliquem non possit hostiliter dampnificari in personis, bonis seu rebus ipsorum, durante guerra presenti. Item vlterius omnes communitates parrochiarum a Castellione superius debent..... penitus seruare predictas furclas, passus et passagia taliter quod dicta communitas de Lyech, nec ullus hominum predicte partis valeat..... dampnificari, durante presenti guerra ; super quibus se fecerunt fortes dicti burgenses. Item actum est in premissis quod si alique persone siue communitates dominorum de Turre et aliqui viri de Castellione forsan vellent interesse in dictis paccionibus et easdem conuenciones jurare, prout supra, quod sint securi inter dictos confines, prout illi de valle de Lyech, ut ordinatum est, exceptis illis de Chouson qui communitatibus terre Vallesii aut dno episcopo Sedun. prius jurauerunt, et exceptis illis de Turre et eciam illis de Laudon, cum quibus alie pacciones sunt. Item eciam ibidem actum est quod illi de Lyech nec eorum secaces non debent habere aliquam securitatem, videlicet a dicto Wichkenkrachen exterius, nec eciam transire debent hostiliter per terram communitatum Vallesii, sed alibi possunt ire juuare dnos

[1] Quelques mots illisibles, ici comme plus bas, sont remplacés par des points.

suos de Turre in dominio et jurisdiccione dnorum predictorum et non vlterius. Item dicti burgenses et probi homines Leuce, nomine ipsorum et quorum supra, pacto expresserunt et arrestauerunt inter burgenses et dictos probos homines de Lyech..... quod dni de Turre..... habeant et habere debeant bonam securitatem et pacem a Wichkenkrachen interius in tota valle de Lyech et infra supra designatis confinibus. Item actum est quod si contingeret, quod absit, per aliquos dictarum communitatum terre Vallesii, siue per aliquos dicte vallis de Lyech, seu eorum secacium inferre aliquod dampnum vel accipere aliquam predacionem super montes et territoria alterius, quod propter hoc dicte pacciones non infringantur, sed per predatores seu offensores et malefactores parti dampnificate emendam condignam facere teneatur ad euidenciam quatuor proborum virorum a dictis partibus eligendorum. Et nichilominus prenominati burgenses, nomine ipsorum et quorum supra, certificauerunt, confirmauerunt ac penitus emologauerunt omnes et singulas pacciones et conuenciones factas et habitas inter gentes villarum a fonte de Leuca superius cum predictis probis hominibus de Lyech, quas habere volunt firmas et validas sine dolo, et hec omnia et singula sub penis quinque mille flor. boni auri et justi ponderis soluendorum per partem aduersam parti dictas conuenciones obseruanti. Ego vero notarius infrascriptus notum facio vniuersis quod persone subscripte de Lyech predicta jurauerunt super sancta Dei ewangelia corporaliter prestita ordinaciones et conuenciones predictas firmiter obseruare et tenere, per ostensionem cuiusdam cedule eisdem ostense apud les Bans vltra aquam de la Byeschi, ut in quodam publico instrumento per me facto continetur, videlicet primo Petrus de Schlario junior de Lyech, Ansermus de Campis, Ansermus Georgii, Willelmus de Copplisteyn, Walterus et Johannes eius fratres, Jacobus Elsun, Johannes zem

Sale, Johannes filius Johannis in Curia, Johannes et Johannes fratres filii Jacobi Fro Metzinun, Mychæl in der Ebin, Petrus de Molendino, Johannes filius Ansermi in Curia, Johannes dictus Peytil, Martinus Ruytiler, Petrus Anchini, Walterus in Curia, Petrus Hurrin, Ruppo zem Turand, Willelmus Steger, Petrus filius Walters, Jacobus filius Jacobi Langdoner, Martinus de Fabrica, filius Willelmi Beckini, filius Peterlini zen Rachalten, Anthonius et Petrus eius fratres, Johannes ze Racharten, Martinus Kammer, Marcus Holan, Georgius an den Eccon, filii Johannis Jacobi, filii Jacobi dou Wyssenried, Willelmus Ytiles, Petrus an Asselen, Petrus dictus Episcopus, Nicolaus filius der Welin, Petrus der Lampertin, Johannes Socii, Petrus Rubin, Johannes sutor filius Jacobi Gyroldi, Johannes Michælis, Petrus Rutiller, Martinus de Guttet et quam plures alii probi homines de Lyech. Super quibus ordinacionibus, promissionibus juratis per dictos burgenses, ut premittitur, ipsi vero burgenses nominati, ut predicitur, nomine ipsorum et quorum supra preceperunt michi notario infrascripto duo publica instrumenta similis et vnius tenoris, ita quod possint corrigi, refici et emendari semel uel pluries sub dictamine sapientum, substancia non mutata premissorum. Testes ad hoc fuerunt vocati et rogati Petrus Pontemallyo domicellus, Willelmodus Loycherlin, Johannes Wychart, Perrodus Forner et quam plures alii fide digni. Et ego Stephanus Gorro de Leuca clericus, auctoritate sacri imperii publicus notarius, hiis omnibus presens fui et de mandato dictorum burgensium hanc cartam feci et scripsi, signoque meo consueto signaui rogatus in testimonium veritatis.

2536

Traité d'alliance entre la paroisse de Louèche et les vallées de Lœtschen et de Gasteren.

Louèche, 1367, 3 août.

Archives de la paroisse et vallée de Lœtschen, A, 5. Copie de M. Ferd. Schmid.

In nomine Dni, Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod anno a natiuitate eiusdem sumpto millesimo CCC° sexagesimo septimo, indicione quinta, die tercia mensis augusti, Leuce, ante domum Theodoli Perroneti, prope ecclesiam Beati Stephani, in presencia mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum, propter ea que secuntur specialiter et personaliter constitute persone infrascripte, videlicet vir nobilis et potens Petrus de Rarognia, vicednus Leuce, burgensis dicti loci, Johannes Aymonis, predictus Theodolus Perroneti, Petrus Salterus clericus, Perrodus Benedicti et Johannes Walandier, omnes de Leuca, Vldricus Magnyn, Perrodus Blagner de Salqueno, Perrodus Montaner, Aymo filius quondam Petri Forner de Varona, Aymo Nycoleti, Johannes Walther dou Chastellard de Yndes, Nicolodus de Lagieti, Vldricus Aymoneti de Albignon, Aymo de Gottet, Vldricus Yerd de Veselli, Willelmus et Thomas de Cabanis de Hœrs, Johannes Suter de Praes, Jacobus Heyner, Willelmus Draxel de Jozana, Johannes Perrini, Johannes Roleti de Torthmagny, Willelmodus dou Chipellet de Argessa, Jacobus Borter de Thomagny, Willelmus Sucquer de Hemesa et Nycolodus Yullio de Ayert, tanquam procuratores et veri nuncii et rerum gestores tocius communitatis ville et parochie Leuce, ibidem constituti, producti per maiorem partem bur-

gensium et proborum hominum communitatis predicte, simul congregati ad pulsum campane in consilio generali, ut moris est, et prout in quodam publico instrumento facto per manum mei notarii publici infrascripti de dicto procuratorio plenius continetur. Iidem vero procuratores, de consensu, jussu et voluntate expressa dictorum burgensium ibidem presentium, nomine ipsorum et aliorum tam presencium quam absencium et coadiutorum et amicorum suorum, necnon omnium et singulorum tocius communitatis villarum parrochie Leuce et eorum secacium, scientes, prudentes, spontanei et de jure ipsorum bene certificati, volentes et obtantes et desiderantes recipere amiciciam, vnitatem et fraternitatem cum probis hominibus communitatis vallis de Liech et de Lagastrona [1], ex uinculo amoris et concordie fecerunt statuta et ordinaciones modo quo infra declarantur. Primo videlicet quod prenominati procuratores, nomine ipsorum et quorum supra et pro toto communitatis, quislibet per se et in solidum, jurauerunt supra sancta Dei ewangelia corporaliter prestita, quod per quinque annos a proximo festo Beate Marie virginis venturos seruabunt ab omnibus et contra omnes et penitus custodient per eorum parrochiam de Leuca eorum passus et passagia et dictam vallem de Liech et illos de Lagastrona, scilicet montes, furclas, itenera, passus et passagia contra quascumque personas, videlicet a Bassia de Champiz vsque ad locum cui dicitur an dem Lyebensteyn, taliter quod per dicta passa, furclas seu montes vallis de Lyech et de Lagastrona, nec aliqua persona ipsorum non valeant per aliquem seu per aliquos hostiliter dampnificari in personis nec in rebus ipsorum in supradictis confinibus. Item e conuerso, virtute conuencionum infrascriptarum, communitas de Liech et de Lagastrona seu procuratores ipsorum debent et tenentur jurare supra sancta Dei ewangelia corporaliter prestita,

[1] La Gastrona, la vallée de Gasteren.

quod ipsi ipsos burgenses et eorum secaces et amicos pro omnibus et contra quascumque personas, durantibus predictis quinque annis, seruabunt penitus et custodient furcias, montes, itenera, passus et passagia et parrochiam de Leuca a Bassia de Champiz interius et in supradictis confinibus ne aliqua persona communitatis Leuce non possint hostiliter dampnificari in personis uel rebus ipsorum per aliquem quoquomodo. Item voluerunt et jurauerunt predicti procuratores, nomine ipsorum et quorum supra, quod si alique persone dnorum de Turre vellent interesse in dictis paccionibus, seu easdem pacciones et conuenciones tenere, prout supra, quod sint securi inter dictos confines, prout et illi de Liech ut ordinatum est. Item eciam ordinatum est quod illi de Liech et de Lagastrona non debent habere aliquam securitatem nec pacem, videlicet a loco Wychkenkrachun exterius, si guerra inciperet inter dnum ipsorum reuerendum dnum episcopum Sedun. et eius subditos, ex vna parte, et dnos de Turre, dnos predictorum de Liech et de Lagastrona, ex altera, nec eciam transire debent hostiliter super parrochiam uel in parrochiam Leuce, sed alibi vbicumque voluerint, possint juuare dnos de Turre. Item ordinatum est quod homines et communitas de Liech et de Lagastrona non debent ire hostiliter super et in parrochiam de Leuca, durantibus predictis quinque annis. E conuerso homines et communitas Leuce non debent ire hostiliter super et in predictam vallem de Liech et de Lagastrona, durantibus predictis quinque annis. Item dicti procuratores, nomine ipsorum et quorum supra jurauerunt juramentis supradictis quod dni de Turre et eorum coadiutores habeant et habere debeant, nomine omnium burgensium communitatis Leuce et coadiutorum suorum, bonam securitatem et pacem a Wychkenkrackun interius in tota valle de Liech et infra dictis confinibus, durantibus dictis quinque annis. Item ordinatum est per dictos procuratores, nomine

ipsorum et quorum supra, quod si contingeret, quod absit, quod per aliquem seu aliquos communitatis terre Vallesii, eorum coadiutorum et secacium, siue per aliquos dicte vallis de Liech et de Lagastrona seu eorum secacium, infra dictos quinque annos, inferre aliquod dampnum seu injuriam, uel accipere aliquam predictam super montes et territorium alterius per passus, passagia, furclas et montes predictas, quod propter hoc pacciones predicte non infirmantur, sed communitas illi per quam vel ex qua dampnum uel malefactum perpetratum fuerit, teneatur parti dampnificate dampna et injuriam ipsius ita integraliter restituere et emendare, et hec omnia et singula supra scripta sub pena quinque millium flor. boni auri et legalis ponderis, soluendorum per partem aduersam parti dictas conuenciones obseruanti. Et super premissis articulis per procuratores seu alterum eorumdem, nomine suo et quorum supra, premissis conuentis et ordinatis firmius attendendis et complendis, ad preces et requisicionem predictorum procuratorum et burgensium.....[1] et obligauerunt fideiussores in manu mei notarii publici infrascripti, recipientis vice et nomine et ad opus omnium et singulorum quorum interest uel intererit..... uel debebit in futurum, videlicet Stephanus Gorro de Leuca clericus, publicus notarius, Willelmodus Frederici, Aymo Veyro, Johannes Francisce, Nycolodus Wychart, Johannis Wallo.... Blanchet, Johannes Murenchi de Salqueno, Willelmodus de Pratis, Willelmodus de Crista de Varona, Vldricus de Summo Ville de Indes, Vldricus Chambom de Indes, Stephanus filius..... de Albignon, Johannes Aymonis de Signeres, Johannes Wirt, Willelmus de Lapide de Hœrs, Henricus de Molendino de Praes, Johannes Zubere de Praes, Petrus Byeti, Willelmus de Saxo de Jozana..... Petrus Steyli,

[1] Trou au parchemin ; les points remplacent les mots qui manquent.

Johannes de Cabulo de Argessa; promittentes prenominati procuratores et fideiussores omnes insimul et quislibet in solidum in manu mei notarii..... super sanctis Dei ewangeliis corporaliter prestitis, omnia et singula premissa habere rata, grata, firma et valida et non contra predicta facere uel uenire per se..... siue sit in judicio uel extra, nec alicui contraire volenti in aliquo consentire aliqualiter in futurum. Et super premissis preceperunt dicti burgenses mihi notario infra..... ad opus proborum hominum de Liech et de Lagastrona, ita quod possit corrigi, refici et emendari semel uel pluries sub dictamine sapientum..... Testes ad hoc fuerunt vocati et rogati Johannes filius quondam Vldrici de Rarognia domicellus, Rodulphus Hulere de Berno, Nycolaus Wecque de Berno, Petrus Blasier de Frotenges et ego Perrodus Suap de Leuca clericus, etc.

2537

Amedée VI, comte de Savoie, remet aux gens d'Orsières les commises qu'ils avaient encourues et confirme toutes les mutations de fiefs.

Thonon, 1372 (1371), 30 décembre.

Archives de la commune d'Orsières.

Cet acte a été reproduit textuellement dans la concession ultérieure de même nature, du 22 mars 1388, publiée dans le présent volume p. 346; il y a de différence que dans le nom du comte (Nos Amedeus comes Sabaudie), la somme payée et la fin de l'acte, que nous reproduisons.

Pro quibus omnibus et singulis suprascriptis a dictis hominibus, etc. centum et decem flor. auri boni et magni ponderis per manum dilecti fidelis nostri Anthonii Champion confitemur realiter habuisse.

Datum Thononi, die penultima mensis decembris, anno

dominice natiuitatis millesimo CCC° septuagesimo secundo, sub signeto nostro, absente cancellario.

Redd. liter. port.

In absencia secretarii dni Guill. Ge[neue]sii de Cloce.

Per dnam,

absente dno, relatione dnorum prioris Burgeti et B. de Chign.

Deux sceaux pendants frustes.

2538

Délimitation des forêts communes entre Conches (Munster) et Geschenen.

Munster, 1379, 18 septembre.

Archives de la commune de Geschenen. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Notum, etc. quod discordia diu ventilata fuerat inter villanos de Consches et villanos de Gessinun super divisione et porcione nemorum siluarum communium dictorum villanorum, pro qua quidem discordia concordanda et diuisione facienda dicti villani omnes de Consches et de Gessinun vnanimes elegerunt discretos viros Johannem Glausen de Bodmum, Johannem Borter de Reckingen, Johannem Waltheri de Castellione superiori, Jacobum Aymonis de Glurigen, dantes predictis electis plenam et liberam potestatem; et si ipsi electi super dicta diuisione non concordarent, tunc Symon Murman ab Wyler, judex a Monte Dei superius pro dno Edduardo episcopo Sedun. ac comite et prefecto terre Vallesii, summus arbitrator in hac causa esse debet, quem pro capitaneo wigariter Vberman in hac causa dicti villani elegerunt. Qui quidem electi prenominati et Symon predictus vestigia pedum suorum ad omnes siluas dictorum villanorum dirigebant et ligna

omnia et nemora eorumdem villanorum considerauerunt et inspexerunt. Quibus siluis ipsis sic visis electi predicti et Symon prenominatus bona fide eorum super diuisione [et] incisione lignorum dictarum siluarum vnanimiter conuenerunt in hunc modum, videlicet quod pars, portio et tota incisio lignorum omnium siluarum dictorum villanorum ex ista parte Rodani primo et perpetue esse debet villanorum de Consches, scilicet de nemore et de silua villanorum de Reckingen superius vsque ad montem cui dicitur Myngenberg. Item ex alia parte Rodani tota incisio lignorum siluarum a ripa cui dicitur Heinisbach inferius vsque ad siluas villanorum de Reckingen. Item tota et singula incisio lignorum siluarum de limitibus positis ob Gytzpons Mattun et ab illa Eggun ibidem sursum tendente per siluam cui dicitur Breitwald superius vsque ad nemora illorum de Volrichen. Et est sciendum quod ecclesia de Consches et curatus de Consches et ceteri sacerdotes commorantes in villa de Consches incisiones lignorum nemorum habere debent in porcione villanorum de Consches. Sequitur nunc porcio villanorum de Gessinum, et primo ex ista parte Rodani, videlicet tota et singula incisio lignorum nemorum a limitibus an Myngenberg positis superius vsque ad nemora et siluas villanorum de Volrichen ; item ex alia parte Rodani tota et singula incisio lignorum videlicet a dicto Heinisbach superius vsque ad dictos limites positos ob Gytzpons Mattun, et ad dictos Ecgun ibidem sursum per siluam cui dicitur Breitwalt tendentes. Item sciendum est quod vna queque persona vtriusque sexus habens edificia, possessiones in locis quibus dicitur Ussmeicgerren ex ista parte Rodani uel ex alia parte Rodani in confinibus predictis incidere potest ligna ad comburendum et sepes faciendum tantum [ad] necessitatem suam ibidem et non vlterius inde ducendum, videlicet circumquaque circa edificia sua propria cum minimo dampno quo

potest, semper absque omni fraude et dolo. Item sciendum est quod si quocumque monte et alpe aliqua persona vtriusque sexus villanorum de Consches et de Gessinun partem alpis habet uel habebit, tunc ibidem inferius proxime incisiones lignorum habere debet ad comburendum in ipsa alpe et edificia sua in dicta alpe, quibus edificiis hütten kesseren dicitur, faciendum edificandum, semper omni fraude et dolo euitatis. Item sciendum est quod omnes alpes, pascua, almenie in dictis siluis et alpibus villanorum de Consches et de Gessinun in eodem statu esse et permanere debent cum omni jure et modo, prout prius fuerunt ante dictam diuisionem. Item electi predicti et Symon Murman predictus in premissis conuenerunt quod dicti villani de Consches et de Gessinun et successores et heredes eorum bona fide eorum loco juramenti ipsis corporaliter prestiti dictam diuisionem et omnia et singula predicta secundum edictum dictorum electorum et dicti Symonis Murman factum rata, grata, firma et valida tenere debent. Testes dnus Thomas dictus Glich de Vlma, coadiutor dni Thome curati de Consches, sacerdos, Thomas Ithun de Ricingen, Jacobus filius Johannis Borters de Reckingen et ego Johannes in Curia de Reckingen, clericus, etc. Actum in villa de Consches, die XVIII mensis septembris, anno Dni M° CCC° LXX° VIII°, imperio vacante, Edduardo episcopante.

2539

Confirmation de la fondation de l'autel de la Sainte-Trinité dans l'église de Naters.

Naters, 1383, 15 novembre.

Musée germanique de Nuremberg.

* Anno incarnationis Dni millesimo CCC° octuagesimo tercio, indictione VII^a^, die XV mensis nouembris, in villa de

Narres, dnus Johannes de Arenthone, canonicus Gebennensis, curatus de Narres, considerans angariatum beneficii cui diuini ecclesie sue de Narres et quod talia per religiosos et non per laycos disponere debent de jure, igitur ad instanciam dni Karoli de Agorn, curati de Monasterio, dotatoris altaris Sancte Trinitatis fundati in ecclesia de Narres, tenore presencium confirmat pro se et successoribus suis dno Karolo predicto, rectori et dotatori eiusdem altaris cum suis propriis rebus et bonis, ibidem presenti, totam dotationem, donationem, ordinationem et priuilegia ordinationis facti per dictum dnum Karolum, prout continetur in publico instrumento, vnacum confirmatione dni Guichardi bone memorie episcopi Sedun., quod instrumentum et confirmationem dictus dnus Karolus penes se tenet, et in parte Rudolphus de Rarognia domicellus copiam tenet. Omnibus sic ordinatis per dictum dnum Karolum in dicto altare, dictus dnus curatus suam confirmationem interposuit, saluo semper jure sue ecclesie de Narres, precipiens insuper omnibus beneficiatis suis in ecclesia de Narres ne dictum rectorem dicti altaris Sancte Trinitatis aliqualiter impediant in ordinacionibus per dictum dnum Karolum factis. Interfuerunt testes dnus Johannes de Pratis vicarius de Glisa, dnus Johannes in Feruo, dnus Johannes Salteri, dnus Johannes Schuolo, presbiteri, Perrodus in Platea clericus, Johannes Berchtan de Narres et ego Johannes in Vico de Riede, clericus, etc.

Jo. in Vico.

2540

Incendie de Sion par les Bernois.

1384.

Archives de l'abbaye de Saint-Maurice, Liber vallis Illiaci, p. 105.

Bernenses dolose incenderunt civitatem Sedunensem, 1384.

2541

Traité de paix et de trève entre l'évêque de Sion et le comte de Savoie d'une part et la commune de Louèche de l'autre.

Sion, 1384, 29 août.

Archives de Turin.

Treuga et composicio facte inter dnum nostrum comitem Sabaudie, reuer. in Christo patrem dnum Eduardum episcopum Sedun., ex una parte, et communitates ac illorum de Leuca, ex altera.

In nomine Dni, Amen. Anno eiusdem Dni millesimo tercentesimo octuagesimo quarto, indicione septima, die vicesima nona mensis augusti, per huius instrumenti publici seriem et tenorem omnibus presentibus et futuris appareat manifestum, noverintque universi presentes inspecturi quod existentibus in presencia testium et mei notarii subscriptorum illustre et magnifico principe dno Amedeo, Sabaudie comite, ac eciam illustri dno Ludouico de Sabaudia, filio inclite memorie dni principis Achaye, nomine reuerendi in Christo patris et dni dni Eduardi de Sabaudia, Dei et apostolice sedis gratia episcopi Sedun., comitis Vallesii et prefecti, videlicet in exercitu ipsius dni comitis quem tenebat ante ciuitatem Sedun., ex parte una, et fratre Johanne Janini, ordinis Beati Johannis Iherolosomitani, Johanne Fabry, Theodolo Peroneti, Petro Saltero clerico Leuche, Petro Suas juniore clerico, Johanne Franchodo, Roduyno filio condam Johannis Aymonis, Roduyno Fabri, Bassariodo de Aula de Zarquino clerico de Leucha, suis et totius communitatis et parochie Leuche nominibus et eciam nomine aliarum comunitatum eisdem vicinarum, tam Alemanorum quam aliarum a Leucha superius,

ex parte altera, super questionibus et discordiis vertentibus inter partes predictas, super eo sicut quod dictus dnus episcopus dicebat et proponebat fuisse tam per predictas comunitates quam alias a Leucha inferius (l. superius) castra sua Turbillionis, Sete et Mayorie indebite occupata et castra sua Castellionis et de Sierro fuisse de facto dirrupta, et alia dampna fore eidem illata. Dictus eciam comes dicebat et proponebat se fuisse oppressum et grauatum ex predictis occupacione et direpcione castrorum predictorum, tam propter jura feudi que habebat et dicebat in dictis castro Castellionis et Sierro, quam propter alia jura que habebat in dictis castris Turbillionis et Sete racione certarum obligationum et contractuum dudum initorum inter ipsum dnum comitem, ex una parte, et dictum dnum episcopum, eiusque capitulum et comunitates Valesii, ex altera. Dicebat eciam et proponebat per predictas comunitates Valesii multa dampna, offensas et grauamina fuisse sibi diuersimode illata, ad quorum dampnorum et grauaminum eidem et sue patrie datorum emendam anserebat dictas communitates teneri. Prenominatis vero de Leucha, nominibus predictis, dicentibus et opponentibus certas causas et rationes propter quas asserebant se ad predictas non teneri. Dicte partes volentes guerris, controuersiis et debatis obuiare et in perpetua pace et tranquilitate permanere, super omnibus predictis conuenerunt, transigerunt et composuerunt per modum infrascriptum. In primis quod dicti dnus episcopus et dnus comes omnes offensas, rancores, iniurias et grauamina et dampna illata per prenominatos de Leucha et eorum parochia tam generaliter quam specialiter dictis dno episcopo et comiti et eorum patrie graciose eisdem remittunt, volentes eos in ipsorum predictorum dnorum gratia et benivolentia perpetuo permanere. Item quod prenominati de Leucha, nominibus suo et totius comunitatis parochie Leuche, dent, dareque et soluere teneantur eidem

dno comiti occasione predictorum tria millia florenorum veterum boni auri et boni ponderis, valente quolibet floreno decem et nouem ambrosanos vel quatuor seizanos pro ambrosano, quam quantitatem soluere teneantur in ciuitate Sedun., videlicet medietatem in festo natiuitatis Dni proximo venturo et aliam medietatem in eodem festo anno revoluto. Item quod predicti de Leucha et eorum parochia sint perpetuo veri fideles, subditi et obedientes dicto dno episcopo et eidem soluere teneantur redditus, seruicia, usagia et alia debita et jura sua et sicut veri subditi, fideles et obedientes, eius statum et honorem conservabunt et dampna euictabunt. Item quod predicta quantitate data prenominati de Leucha et eorum parochia generaliter et specialiter sint quitti, liberi et immunes de omnibus querelis et petitionibus predictis cum omnibus dependenciis et emergentibus ex eisdem, tam a dno episcopo quam comite supradictis, a toto tempore predicto usque ad diem presentem, et pro tanto fit bona pax pro se, adherentibus, valitoribus, et sequacibus eorumdem, dictique de Leucha possint conuersare, morare, ire, stare et mercare secure sine impedimento per totum Sabaudie comitatum, ita quod una pars ab altera et contra nichil quomodolibet petere possint occasione petitionum et querelarum predictarum cum dependenciis et emergentibus ex eisdem. Dictusque dnus comes eosdem de Leucha et eorum parochia in sua gratia, amicitia et beniuolentia habeat perpetuo, et ipsi de Leucha sicut veri amici et beniuoli ipsius dni comitis eius honorem et statum debeant perpetuo conseruare. Item quod mediantibus predictis, predicti dni episcopus et comes, ex una parte, et prenominati de Leuca, nominibus aliarum comunitatum a Leucha superius, ex altera, inhiunt atque faciunt treugas firmas et validas pro se eorumque adherentibus et sequacibus quibuscumque, duraturas usque ad festum omnium Sanctorum inclusive. Promittentes ipsi de

Leucha ipsam treugam a predictis comunitatibus et singulis personis ipsorum a Leucha superius facere inuiolabiliter obseruare, et se curaturi cum effectu quod dictam treugam obseruabunt. Promittentes partes predicte nominibus predictis et per juramenta sua ad sancta Dei euuangelia corporaliter prestita et sub obligacione omnium bonorum suorum, presentium et futurorum quorumcumque, omnia et singula supradicta tenere, attendere et inuiolabiliter obseruare et ea rata, grata et firma perpetuo habere et tenere. Submittentes se partes predicte, pro predictis firmiter attendendis et obseruandis, omnibus curiis ecclesiasticis et secularibus, per quas et earum quamlibet possint et valeant conuocari, ita quod causa in una curia incepta valeat in alia firmari et terminari. Renunciantes autem dicte partes et eorum scriptis scientes in hoc facto exceptioni doli, mali metus, accionique in factum et omni iuri tam canonico quam ciuili, per que contra predicta vel aliquid predictorum possent facere vel venire et specialiter juri dicenti submictentes se aliene juridicioni ante litem contestatam posse preuenire, et specialiter juri dicenti generalem remictere non valere nisi precesserit specialis. Volentes et precipientes dicte partes quod de premissis omnibus fiant duo aut plura publica instrumenta ad opus dictarum partium, que leuata vel non possint dictari, corrigi et reffici semel et pluries ad dictamen et consilium unius vel plurium peritorum, facti tamen substancia in aliquo non mutata. Acta fuerunt hec anno, die et loco superius declaratis, presentibus testibus ad supradicta vocatis et rogatis, videlicet egregiis militibus comite Gruerie, dno Guillelmo de Grandissono dno Sancte Crucis, dno Stephano de Balma, dno Guichardo Marchiandi legum doctore et dno Johanne de Verneto militibus et dno Formentarum. Anno, indicione, die, loco et coram testibus predictis reuerendus in Christo pater dnus Eduardus de Sabaudia, episcopus Sedun. supranomina-

tus, predicta omnia et singula in singulis punctis suis laudauit et ratifficauit et ea promisit per juramentum suum, manum ad pectus ponendo, habere rata et tenere firma et ualida, renunciando omni juri quo contra premissa posset venire

Ita est.

Egidius Drueti.

2542

L'évêque de Sion s'engage à payer cent mille florins au comte de Savoie pour les frais de la guerre contre les Vallaisans.

Ripaille, 1384, 2 octobre.

Archives de Turin.

In nomine Dni nostri Jhesu Christi, Amen. Anno eiusdem millesimo tercentesimo octuagesimo quarto, indicione septima, die secunda mensis octobris, in capella domus Ripaillie, presentibus illustri dno Ludouico de Sabaudia, Ybleto dno de Chalant, Jacobo de Moxiaco, Guichardo Marchiandi, Johanne de Conflens, militibus, Johanne Lagereti legum doctore, Petro de Ponte de Gebennis, dno Egidio Drueti presbitero, et Petro Magnini de Chamberiaco, testibus ad hec vocatis specialiter et rogatis, per hoc publicum instrumentum cunctis appareat euidenter quod cum ciues et incole ciuitatis Sedun. ac villarum Leuce, Brigue, de Narres, Castellionis, de Vespia, de Concheis, omnesque subditi, homines et vassalli, tam nobiles quam innobiles, communitates et habitatores villarum, castrorum, vurgorum (burgorum), villagiorum et totius terre episcopatus Sedun. et comitatus Valesii, dyabolico spiritu seducti semper in rebellionem [se] posuerint con-

tra reuerendum in Christo patrem et dnum, dnum Edduardum de Sabaudia, Dei gratia episcopum Sedun., comitem Valesii et prefectum, et eius ecclesiam Sedun., et propter eorum rebellionem, infidelitatem et perfidiam vi armata coadiuvati ex proposito dictam ciuitatem intrauerint ac eciam castra Maiorie, Turbillionis et Sete cum gentium armorum multitudine copiosa, ipsamque ciuitatem, castra, domos, villas et loca ipsius dni episcopi et eius ecclesie certo temporis intervallo tenuerint occupata, et castrum Castellionis, quod erat proprium ipsius ecclesie Sedun., fonditus diruerint, bonaque plura infra existencia ceperint et vastauerint et secum deportauerint, redditus, census, obuenciones, bona et jura dicti dni episcopi sibi appropriauerint et retinuerint, eidemque dno episcopo et eius officiariis soluere denegauerint, quinimmo et eius castellanos, mistrales, maiores et quoscumque officiarios ac seruitores ipsius dni episcopi de ipsis ciuitate, castris et villis innominiose expulerint, ipsum dnum episcopum et eius ecclesiam predictis ciuitate, castris, burgis, villis, redditibus, juridicione, mero, mixto imperio et aliis juribus indebite spoliando, ac eciam municiones gentium armorum in dictis ciuitate, castris et villis tenendo, et eciam pennuncellos armorum dni Galeaz de vicecomitibus Mediolani et ponendo super eis et clamando publice : Vivat Galeaz, de quibus dictus dnus episcopus multum dolens tam propter suam ecclesiam quam eius subditos, qui in tanta rebellione persistebant, insecutus euuangelicam doctrinam, eosdem tam per se, eius litteras, nuncios et legatos frequenter monuerit quod a predictis rebellionibus et inobedienciis desisterent et ad ipsius dni episcopi, eorum veri pastoris et dni, obedienciam redirent ; qui predictis monicionibus et mandatis ipsius dni episcopi, more aspidis surde, aures suas minime prebere voluerunt, sed mala malis cumulando terram, jura et bona ipsius dni episcopi forcius oppressam, grauatam et occupatam

tenuerunt et infra terram illustris principis dni Amedei Sabaudie comitis cum multitudine gencium armorum intrauerunt, ibidemque incendia, rapinas, furta, homicidia, sacrilegia et alia diuersa et enormia crimina commiserunt et perpetraverunt, multaque et infinita dampna intulerunt eisdem dno comiti et episcopo ac eciam patrie Sabaudie comitatus et ecclesie Sedun. Racione quorum delictorum, offensarum et dampnorum datorum fuit idem episcopus per ipsum dnum comitem requisitus quod eidem dno comiti de suis subditis iusticiam ministraret et dampna eidem dno comiti et sue patrie illata emendaret, seu emendam faceret per rebelles antedictos. Que omnia videns et considerans idem dnus episcopus et quod ipse potens non erat ad recuperandum ciuitatem, castra, fortalicia, villas et alia bona et iura sua et ecclesie predicte, nec eciam puniendum suos subditos rebelles predictos, nec eciam de ipsis eidem dno comiti et aliis grauatis et offensis justiciam ministrandam, et quod idem dnus comes Sabaudie erat potencior princeps vicinus suus ad quem recurrere posset, et quod temporibus retroactis episcopi Sedun., qui pro temporibus fuerunt, predecessores ipsius dni episcopi moderni, quando ipsi et ecclesia Sedun. fuerunt per suos subditos seu alios quoscumque suos vicinos grauati et oppressi, seu eorum bonis et juribus spoliati, recurrerunt et recurrere consueuerunt ad illustres principes dnos comites Sabaudie, qui pro temporibus fuerunt, predecessores dni comitis moderni, quorum auxilio et potencia bona dicte ecclesie seruauerunt et eisdem ablata recuperauerunt et dampnorum seu offensarum eisdem illatorum seu illatarum emendam obtinuerunt, sic quod ecclesia Sedun. temporibus retroactis sub umbra alarum ipsorum dnorum comitum Sabaudie fuit laudabiliter in suis bonis et iuribus consolata, preseruata et a quibuscumque deffensata. Considerans eciam et attendens idem dnus episcopus fidelitatem ad quam idem dnus epis-

copus eidem dno comiti tenetur et dictus dnus comes ipsi dno episcopo et ecclesie Sedun., quodque ipse dnus episcopus de genere et consanguinitate ipsius dni comitis existebat, et quod idem dnus comes cum minori detrimento ecclesie et cum minoribus expensis recuperare poterat ciuitatem, castra, fortalicia, bona et jura dicte ecclesie Sedun. quam alius quicumque, considerata ipsius dni comitis vicinitate, fidelitate et potencia subditorum et amicorum suorum, eundem dnum comitem humiliter requisiuit quatenus ipse dnus comes dignaretur ciuitatem, castra, fortalicia, bona et jura ipsius ecclesie, sicut premissum est, occupata recuperare nomine et ad opus ecclesie Sedun. prelibate, et promisit idem dnus episcopus eidem dno comiti sollempniter stipulanti se soluturum et restituturum eidem dno comiti omnes expensas quas idem dnus comes faceret circa recuperacionem bonorum occupatorum predictorum. Cumque idem dnus comes, sicut premissum est, per dictum dnum episcopum humiliter requisitus guerram contra prenominatos rebelles spacio quinque mensium vel circa fecerit et honorabilem, potentissimumque exercitum gentium armorum habuerit in partibus Valesii, in quo existebant quam plurimi principes, barones, milites, nobiles, scutiferi et alie notabiles persone de partibus Sabaudie comitatus subditi et vassalli ipsius dni comitis, Francie, Burgundie, Dalphinatus, cum gentium armorum, equitum et peditum multitudine honorabili et copiosa, machinasque et alia artificia necessaria et utilia fieri fecerit pro recuperatione omnium occupatorum predictorum, predictamque ciuitatem cum fortissimo insultu assilierit, sic quod auxiliante diuina gracia noviter armorum potencia, cum magnis tamen laboribus et expensis, recuperauerit laudabiliter ciuitatem, castra, fortalicia et alia bona et jura ecclesie predicte, ut premissum est, occupata, in ipsaque recuperacione dictus dnus comes expenderit, facto super hoc legali cartulo, centum et quinquaginta

millia flor. auri veterum, saluo pluri, ultra labores et dam pna, robarias, depredaciones, incendia, violencias et homicidia que et quos tam ipse dnus comes, quam eius subditi et alii cum eodem existentes sustinuerunt, sicut hoc est liquidatum per uisionem et examinacionem computorum super hoc receptorum, et predicta omnia et singula constituti in mei subscripti notarii et predictorum testium presencia prenominati iilustris et magnificus princeps dnus Amedeus, comes Sabaudie, ex vna parte, et dictus dnus episcopus, ex alia, asserunt fore vera. Hinc est quod idem dnus episcopus, consideratis suprascriptis et euidenti utilitate, honore et statu suis et dicte sue ecclesie Sedun., volens agnoscere bonam fidem et promissa per eundem inuiolabiliter obseruare, facta deducione per eundem dnum comitem quinquaginta millium flor. de summa predicta contemplacione et amore ipsius dni episcopi et de gracia speciali, confitetur se et ecclesiam suam debere predicto duo comiti presenti sollempniter et recipienti ex causa predicta, quam et veram et justam asserit, centum millia flor. auri bonorum et veterum in utilitatem dicte ecclesie conuersorum et impensorum, quam quidem quantitatem centum millium flor. promittit idem dnus episcopus bona fide sua et per juramentum suum, manus ad pectus suum ponendo, et sub obligacione omnium bonorum suorum et eius ecclesie antedicte, presentium et futurorum, integraliter soluere, sine exceptione et difficultate quibuscumque. Et ad pleniorem et securiorem firmitatem premissorum dictus dnus comes, de voluntate dicti dni episcopi sibi retinet que ecclesia idem dnus episcopus eidem tradit jure pignoris et ypothece, videlicet ciuitatem Sedun., castra et loca Pontis Ornei (leg. Montis Ordei), Turbillionis, Maiorie, Sete, de Sierro, Leuce, de Narres, Castellionis, de Vespia, Conchiarum et generaliter omnia castra, villas et terras ecclesie Sedun. cum ipsarum ciuitatis, castrorum, villarum, fortaliciorum mandamentis,

territoriis, juridicione, mero et mixto imperio, redditibus, censis, usagiis, obuentionibus, aliis pertinenciis, appendenciis eorum quibuscumque, ita quod dictus dnus comes dictam ciuitatem, castra, villas, fortalicia, terras et loca, reddit̃us, census et obuentiones teneat et possideat jure pignoris, ut premissum est, et fructus et exitus ipsorum percipiat, donec eidem dno comiti fuerit de dictis centum millibus flor. plenarie satisfactum. Item actum extitit inter predictos dnos episcopum et comitem quod idem dnus episcopus, eiusque successores et ecclesia Sedun. expensas futuro tempore faciendas pro custodia dicte ciuitatis, castrorum, fortaliciorum, villarum et terrarum dicte ecclesie Sedun. per eundem dnum episcopum soluere debeant eidem dno comiti integraliter et perfecte, antequam dictus dnus comes ad restitucionem dictorum castrorum possit compelli seu quomodolibet conueniri, et quod dictus dnus comes, facta sibi solucione de predictis centum millibus flor. et aliis expensis faciendis circa custodiam ciuitatis, castrorum, villarum et fortaliciorum predictorum, restituere et reddere teneatur dicto dno episcopo seu eius successoribus qui fuerint pro tempore et eius ecclesie Sedun. predicta omnia, ciuitatem, castra et loca alia sibi obligata sine difficultate quacumque. Que omnia et singula dicti dnus episcopus, ut supra, et dnus comes per juramentum suum super sancta Dei euuangelia corporaliter prestitum promiserunt tenere et inuiolabiliter obseruare et nunquam contra facere, vel contra venire volenti quomodolibet consentire. Renunciantes dicti dni per juramenta sua, ut supra, exceptioni doli, mali metus et in factum actioni, beneficio in integrum restitucionis per quod minoribus seu majoribus subuenitur de jure, et juri dicenti confessionem factam extra judicium non valere, ac eciam juri dicenti deceptis ultra medietatem justi precii posse subueniri, et omni alteri juri canonico et ciuili per quod dicte partes contra premissa vel

aliquod predictorum facere possent quomodolibet vel venire. Supplicans idem dnus episcopus sanctissimo dno nostro Clementi, diuina gratia pape septimo, ipsumque humiliter requirendo quatenus predicta omnia et singula pro euidenti utilitate ipsius ecclesie facta confirmare dignetur pro ipsorum roboris firmitate. Mandans eciam idem episcopus venerabilibus capitulo et canonicis ecclesie Sedun., ipsosque capitulum et canonicos requirens, ac eciam omnibus et singulis suis subditis, fidelibus, hominibus et vassallis quibuscumque, quatenus predicta omnia et singula teneant et attendant et contra predicta nullathenus facere presumant, quinymo ipsi capitulum et canonici predicta omnia laudent et ratifficent, si fuerint super hoc requisiti. In quorum testimonium atque robur dicti dni episcopus et comes sigilla sua ordinauerunt et preceperunt presentibus apponenda. Ego vero Micheletus de Troso de Montemeliano, Grazianopolitanensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, premissis omnibus, dum sic fierent, vnacum suprascriptis testibus presens fui, hoc instrumentum publicum rogatus recepi, ipsum scribi et leuari feci de meis prothocollis auctoritate michi concessa per dnum comitem Sabaudie, in eo manu mea propria me subscripsi, expediui, tradidi, ipsumque signaui in veritatis testimonium solito meo signo.

Ce document est celui qui est simplement indiqué dans le présent volume sous le n° 2375, p. 297.

2543

Le pape Clément VII confirme le traité de paix conclu entre le comte de Savoie et l'évêque de Sion, d'une part, et le chapitre de Sion et les patriotes du Vallais, de l'autre.

Avignon, 1386, 18 avril.

Archives de Turin, copie vidimée par l'official de la cour de Chambéry pour l'évêque de Grenoble, à la demande du duc Amédée VIII de Savoie, le 5 juillet 1434, collationnée de nouveau par Simon Biderman, chanoine de Sion, et Jean de Kirchen, secrétaire de Berne, le 3 mars 1447, au château de Chambéry.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sincere devotionis affectus quem dilectus filius nobilis vir Amedeus, comes Sabaudie, ad nos et romanam gerit ecclesiam promeretur ut hiis que pro utilitate sua et bono pacis et concordie ecclesiarum et ecclesiasticarum et aliarum personarum ac terrarum et hominum earum provide facta sunt, ut illibata permaneant, partes nostre solicitudinis adhibeamus. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dicti comitis peticio continebat quod cum dudum inter venerabilem fratrem nostrum Eduardum episcopum Sedun. et quondam Amedeum comitem Sabaudie, dicti Amedei comitis genitorem, ex una parte, et capitulum ecclesie Sedun. ac homines et compatriotas tam civitatis Sedun. quam aliorum locorum Vallesii, diocesis Sedun., ex altera, super eo quod episcopus et comes, capitulum, homines et compatriotas predictos Turbillionis, Sete et domus Maiorie et Castellionis in Vallesio castra ad dictum episcopum et suam mensam episcopalem Sedun. pertinencia, quod quidem castrum Castellionis de feudo dicti comitis, ut asseritur, extitit de facto, capi fecisse ac Turbillionis, Sete et domus Maiorie castra predicta detinuisse et detinere indebite occupata ac Castellionis castrum

funditus diruisse, ipsosque capitulum, homines et compatriotas guerram publicam ipsis episcopo et comiti, homines ipsorum capiendo et depredando et loca ipsius comitis ignis incendio ponendo et diruendo, fecisse asserebant, [quod] guerre et dissensionum et questionum materie exorte fuissent. Tandem inter episcopum et comitem genitorem, ex parte una, et capitulum et homines ac compatriotas predictos super premissis et eorum occasione, ex altera, certe composicio et concordia ac transactio et ordinaciones intervenerunt, in quibus quidem composicione et concordia idem episcopus, volens evitare ne patria et civitas Sedun. ultra per dictum comitem genitorem in ruinam et destructionem occasione iniuriarum sibi per dictos capitulum, homines et compatriotas illatarum poneretur, et eisdem patrie et hominibus succurrere cupiens, ut dicebat, de voluntate et consensu capituli predictorum ac nobilium et communitatum Valesii, inter cetera castrum, villam, mandamentum, territorium Martigniaci, Ardonum, Chamossonum et omnia alia bona et jura que habebant dictus episcopus et ecclesia Sedun. ab aqua que dicitur Morgia inferius, prout dicta aqua fluit usque ad Rodanum, cum ipsorum pertinenciis universis, ipsi comiti genitori tradere, quictare, cedere et totaliter liberare pro se et heredibus ac successoribus quibuscumque promisit, et voluit quod perpetuo essent dicti comitis et sibi et heredibus suis ex causa transactionis et concordie predictarum remanerent. Quas quidem composicionem, concordiam transactionem et ordinaciones ac omnia capitula in eis contenta prefati capitulum, ad sonum campane in loco et more solitis congregati, rattificarunt, approbarunt et seruare promiserunt, prout in quodam publico instrumento inde confecto, cujus tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur. Quare pro parte dicti Amedei nati nobis fuit humiliter supplicatum ut premissis composicioni, concordie, transactioni, ordinacionibus, pro-

missionibus, ratifficacioni et approbacioni et aliis in dicto instrumento contentis robur confirmacionis adicere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicacionibus inclinati, hujusmodi composicionem, concordiam, transactionem, ordinaciones, promissiones, ratifficacionem et approbacionem ac omnia alia et singula in dicto instrumento contenta rata et grata habentes, illa ex certa sciencia confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui intervenerint, in premissis. Tenor vero dicti instrumenti talis est *(Suit le traité du 21 août 1384. Voir p. 284)*. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre ratihabicionis, confirmacionis, comunicionis et supplecionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinioni, decimo quarto kl. maii, pontificatus nostri anno octavo.

B. Crepayre.

Cette bulle a déjà été imprimée dans le présent volume, n° 2382, p. 305, mais d'après une copie défectueuse, nous la reproduisons d'après celle des archives de Turin, qui est meilleure.

2544

Réversales du comte de Savoie en faveur des hommes de Moudon, Yverdon, Rue, Les Clées, Corbières, Morges et Nyon, qui l'ont aidé dans la guerre contre les Vallaisans.

Lausanne, 1392, 23 septembre.

Mémoires et documents publiés par la Société savoisienne d'histoire, XXIII, 341.

2545

Procuration donnée par Bonne de Bourbon, comtesse de Savoie, à Iblet de Challand pour traiter avec les Vallaisans.

Chambéry, 1392, 13 mai.

Archives de Turin.

Nos Bona de Borbonio, comitissa Sabaudie, administratrix, etc. tutrixque et tutorio nomine illustris carissimi filii nostri Sabaudie comitis, notum facimus vniuersis quod nos proprio nomine predicto et administratricis et vsufructuarie facimus, constituimus et ordinamus dilectum fidelem consiliarium nostrum dnum Ybletum, dnum Chalandi et Montisjoueti, procuratorem et vt tutrix dicti filii nostri actorem, factorem, negociatorem, gestorem et certum nuncium specialem ad se transferendum ad partes Valesii, tractandumque cum hominibus communitatum, villarum et locorum Valesii potestatem habencium super istis de pace, tranquillitate et concordia super controversiis motis et existentibus inter nos et dictum filium nostrum, ex vna parte, et ipsos, ex altera, componendi, compromittendi, transigendi, pascicendi, pacem, finem, liberacionem, composicionem et concordiam faciendi et firmandi, promittendi, obligandi, submittendi, renunciandi, jurandi et alia omnia faciendi, conueniendi que in predictis et circa eidem placuerit et viderit opportuna et que nosmet ipse faceremus et facere possemus, si presentes adessemus, eciam si mandatum exigant speciale. Rata, grata et firma nos nostro et nomine predicto habere et tenere promittentes juramento corporali et obligatione nostrorum bonorum et dicti filii nostri quorumcumque quecumque per dictum procuratorem et actorem nostrum acta, gesta fuerint seu

alias procurata, et contra non facere vel venire, et dictum procuratorem et actorem nostrum ab omni onere relevare. In quorum testimonium presentes literas nostri fecimus sigilli appensione muniri. Datum Chamberiaci, die decima tertia maii, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo secundo.

Per dominam
presente dno
Jacobo Championis.

Jes Rauais.

2546

L'évêque de Sion nomme un juge pour le comté de Conches.

1393, 12 février.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Nos Guillelmus de Raronia episcopus constituimus nostrum judicem Antonium Heinen judicem in comitatu parrochie de Conches, secundum jus et consuetudinem per nostros antecessores ab antiquo ibi habere solitos et hoc dum bene fecerit. 12 februarii 1393.

2547

Le curé de Naters nomme Chrétien Zuber vicaire de l'église de ce lieu et l'évêque de Sion confirme cette nomination.

Naters, 1394, 15 mars et 10 novembre.

Musée germanique de Nuremberg.

* Anno incarnacionis Dni milesimo treeentesimo nonagesimo quarto, indictione II, die quindecima mensis marcii, in villa de Narres. Pateat vniuersis quum Hilteprandus filius Symonis ab Wilere maioris a Monte Dei superius per me Karolum sacerdotem curatum ecclesie Beati Mauricii de Narres ad beneficium vicarie de Narres fuerit promotus, qui Hiltepran-

dus postmodum per dnum Guillelmum episcopum Sedun. ad aliud beneficium vnius bone cure et cuiusdam altaris est promotus, sic quod beneficium vicarie de Narres ad presens vacat, ego vero Karolus curatus predictus affectans dicte vicarie de bono vicario prouidere, de ydoneitate Christiani filii Johannis Zubers de Reckingen, consanguinei mei et nepotis, confidens, confirmacionibus dni Guillelmi episcopi prelibati et dni Johannis canonici et sacriste Sedun., tenens jus patronatus ecclesie de Narres, contuli, presente dicto dno episcopo et confirmante, prefato Christiano nepoti meo clerico beneficium vicarie ecclesie de Narres vna cum victu, mensa, seruiciis, etc. et aliis juribus ad dictum beneficium pertinentibus. Quiquidem Christianus promisit per juramentum suum commodum et honorem mei curati et ecclesiarum mearum de Narres et de Glisa promouere, nec tempore vite sue vnam facere partem et specialem facere contra curatos qui pro tempore fuerint, seu cum aliquo ligas facere contra curatum, sumptum quidem et incommodum euitare et omnia et singula tam in horis canonicis quam in aliis honeribus adimplere que ad dictum officium facere sunt consueta. Eciam promisit quod se ad studium promouerit et quum sibi habilis status aduenerit, se ad omnes horas sacerdotales conauerit promoueri, et interim de licencia mea alium loco sui constituere ydoneum sacerdotem michi fauorabilem et hobedientem atque placabilem, quousque (ipse)met fuerit ordinatus. Interfuerunt testes ad premissa dnus Johannes curatus de Aragnon, dnus Rodulfus de Bremgartus curatus de Sancto Germano, Simon de Wilere maior de Monte Dei superius et plures alii. Ad maiorem autem roboris firmitatem ego Karolus curatus predictus sigillum ac signum meum presentibus duxi apponenda.

Karolus.

Nos Guillelmus de Rarognia, Dei gracia episcopus Sedun., notum facimus vniuersis presentes litteras inspecturis vel audituris quod ad instantem requisicionem dilecti fidelis nostri dni Karoli curati de Narres, Johannis Walteri, Petri Bero, tenore presencium confirmamus et confirmauimus Christiano filio condam Johannis Zubers de Geschinon, nepoti dicti curati, clerico, vicariam de Narres, que vacabat, per dictum dnum curatum dicto nepoti suo traditam, omni modo, forma et materia, prout in instrumento donacionis dicte vicarie huic annexo continetur, et ipsum Christianum clericum de dicta vicaria inuestimus et in possessionem perpetuam posuimus. Datum in Narres, die X nouembris anno Dni millesimo CCCº nonagesimo quarto, sub sigillo nostro proprio.

Karolus.

2548

Guillaume de Rarogne, évêque de Sion, confirme la concession de la salterie de Naters et de Brigue faite par son prédécesseur Edouard de Savoie.

1395, 15 avril.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Nos Guillelmus episcopus. Cum Edoardus episcopus contulerit et dederit salteriam parochie et jurisdictionis de Narres et de Briga et 6 den. Maur. pro qualibet clama, et homagium ligium debeatur, 1 lb. piperis, 1 lb. gingiberi ad magnum pondus cum 3 pernicibus in mutatione dni; quapropter cum dictus episcopus Edoardus dederit petiam prati, item virgultum subtus castrum a parte inferiori et inde debet 2 den. servitii cum placito; idem Edoardus dedit ei benemerito 60 sol. annuales debitos in monte de Ruchhanon; de quibus confirmationem facimus. 15 aprilis 1395.

En 1378 le sautier de Naters s'appelait Martin. V. plus haut, p. 149.

2549

Transaction entre l'évêque de Sion et les hommes de Lœtschen.

1396, 1er mai.

Documents sur le Vallais (M. Bordier).

Super controversia inter reverendissimum et homines de Lyech, super eo quod episcopus petebat 65 lb. tallie annualis, transactum quod dicti homines loco 65 lb. nunc in antea annualiter solvere debeant 40 lb. tallie et recognoscere ad vitam episcopi, inde cedere debeant eis 5 desenis (?) et omnia alia usagia. 1 maii 1396.

2550

Procès entre l'hospice du Grand-Saint-Bernard et la commune d'Orsières au sujet de la forêt de Ferrex, dont la propriété est maintenue à l'hospice.

1395-1396.

Archives du district de Mœrel, A, 281, copie de vers l'an 1702. Copie de M. Ferd. Schmid.

Vobis supplicatur humiliter pro parte religiosi viri dni prepositi domus hospitalis Montis Jovis, quod cum tam ipse quam eius predecessores fuerint in possessione pacifica seu quasi bochandi et ligna scindendi et capiendi ad ipsorun omnimodam voluntatem et pro necessitatibus dicti hospitalis Montis Jovis in quodam nemore vocato de Ferray, spatio tanti temporis quod de contrario hominis memoria non existit, et adhuc idem dnus prepositus sit in dicta possessione seu quasi. Noviter vero communitas parrochie d'Orsiere propria auctoritate et de facto dictum dnum prepositum et eius familiam in dicta sua possessione seu quasi perturbant, impediendo

ipsum dnum prepositum et suos famulos ne in predicto monte de dictis lignis capiant et eis diversis modis resistendo et violentiam faciendo, non obstante quod castellanus Intermontium et Sancti Brancherii seu eius locumtenens gentibus dicti dni prepositi licentiam dederit vt de dictis lignis caperent et sua predicta possessione vel quasi vterentur, non obstantibus prohibitionibus dicte communitatis, vt patet per litteras dicti vicecastellani. Et cum predicta cedunt in magnum preiudicium dicti hospitalis, nec aliunde ligna pro suis necessitatibus habere non possunt, et nunc tempore estivo expediat de lignis in dicto monte suam facere provisionem, cum tempore hiemali propter multitudinem nivium ibi accessus haberi non possit, quatenus vobis placeat eidem supplicanti de bono et brevi remedio providere, mandando, si placet, balliuo Chablasiensi, castellano Intermontium et Sancti Brancherii et aliis officiariis dni nostri Sabaudie comitis quod dictum supplicantem et eius familiam in dicta sua possessione seu quasi manuteneant, tueantur et defendant de omnibus quibus (supra) et violentia, et dictam communitatem ne aliquam turbationem eidem supplicanti et suis inferant, processusque et inquisitiones contra homines dicte communitatis faciant ratione dicte turbationis et violentie per ipsos adhibite, vt delinquentes de suis priventur et condecens emenda fiat damna passis.

Tenor mandati juxta supplicata sequitur.

Consilium ill. principis dni nostri Amedei comitis Sabaudie Chamberiaci residens dilectis nostris ballivo Chablasii, castellanis Chillionis, Intermontium (et) Sancti Brancherii, clericis curiarum et ministralibus dictorum locorum et ceteris officiariis eorum loca tenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem. Supplicationis hic annexe considerato tenore vobis et vestrum cuilibet in solidum, in quantum ad quemli-

bet vestrum spectat, precipimus et mandamus expresse, quatenus ven. et religiosum dnum prepositum domus hospitalis Montis Jovis supplicantem in possessione qua est et fuit rerum et bonorum de quibus facit supplicatio predicta mentionem, manutenentes tueamini, pariter defendatis et ab omni vi, violentia et opere facti omnino protegatis et contra quoscumque turbatores ipsum dnum prepositum et familiares domus dicti hospitalis Montis Jovis in dicta earum possessione in qua sunt et fuerunt, vt supra, et contra omnes qui eisdem aliquam violentiam seu turbationem dederint in premissis quovis modo, inquisitiones et processus faciatis, formetis et modis debitis diligenter compleatis, ipsisque inquisitionibus et processibus completis vos ad Camberiacum die decima sexta mensis instantis augusti, nisi feriata fuerit, aliter etc., ante tertiam mittatis infallibiliter vel apportetis, vt eis visis providere et ordinare possimus quod et prout justicia suadebit. Ad quos diem, locum et horam omnes et singulos quos de rebus supra premissis quomodolibet culpabiles reperire poteritis, citetis et remittatis coram nobis ipsorum quemlibet sub pena quindecim lb. fortium peremptorie, personaliter et precise comparituros, et quedam sibi per dictum dnum procuratorem fiscalem verbo tenus exponenda audituros. Datum Camberiaci, die decima quinta mensis julii, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto, in consilio, presentibus dnis (Guichardo) Marchiandi, Hugone Chabodi, Johanne de Fonte, Petro de Brien et S. Tessonis. Registrate littere et portate ex eodem. In absentia Anthonii Barberii, Franciscus Calodi.

Tenor executionis mandati.

Vobis ven. consilio ill. et magnifici principis dni nostri, dni Amedei Sabaudie comitis Chamberii residenti Rodulphus Morent vicecastellanus Intermontium et Sancti Brancherii

reverentiam debitam cum honore. Noverit vestra magnifica discretio me vestrum ven. mandatum huic pagine annexum reverenter recepisse et ipsum mandatum, in quantum ad me spectat executioni demandandum, die hodierna in ecclesia parochiali Orseriarum, populo ibidem ad divina congregato, voce preconia injungere feci publice omnibus et singulis personis parochie Orseriarum, ne aliquis ipsorum turbet aliquatenus dnum prepositum supplicantem in possessione qua est et fuit rerum et bonorum de quibus supplicatio dicto mandato annexa facit mentionem, et quod nullus ipsarum personarum parochie Orseriarum dicto supplicanti in dicta sua possessione nullam vim vel facti opus faciat, et hoc sub penis sexaginta sol., mandantes per quemlibet contrafacientem, continentem, et dno nostro comiti predicto applicandorum pro qualibet vice qua quelibet ipsarum personarum contra hec fecerit. Datum Orseriis, die festi beate Marie Magdalene, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto, sub sigillo quo vtor in talibus et subscriptione mei nominis. Rodulphus Morent.

Tenor alterius mandati.

Consilium ill. principis dni nostri, dni Amedei comitis Sabaudie, Chamberii residens, dilectis nostris ballivo Chablasii, castellanis Chillonis, Intermontium (et) Sancti Brancherii, clericis curiarum et ministralibus dictorum locorum et ceteris officiariis, eorumve loca tenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem. Visa supplicatione et litteris presentibus annexis et ipsarum attentis tenoribus, vobis et vestrum cuilibet in solidum, quantum ad vestrum quemlibet spectat, precipimus et mandamus expressius et sub pena quindecim lb. fortium per vestrum quemlibet ad hec negligentem vel venisse committenda et prefato dno nostro comiti applicanda, quatenus ven. et religiosum virum dnum prepositum domus hospi-

talis Montis Jovis supplicantem in possessione qua est et fuit rerum et bonorum de quibus facit supplicatio predicta mentionem, manuteneatis, tueamini et defendatis et ab omni violentia et opere facti omnino prohibeatis, absque alterius cujuslibet expectatione mandati, et nihilominus Antonio Roliardi et Joanni clericis notariis et ipsorum cuilibet in solidum tenore presentium committimus et committendo precipimus et mandamus expresse, quatenus contra et adversus quoscumque turbatores ipsum dnum prepositum vel familiam domus hospitalis predicti Montis Jovis in dicta earum possessione in qua sunt et fuerunt, ut supra, et contra illos qui eisdem aliquam violentiam seu turbationem dederint in premissis quovis modo, inquisitiones et processus faciant, forment et modis debitis diligenter compleant, visis presentibus, judicialiter, ipsisque inquisitionibus et processibus completis, eos apud Camberiacum die ultima mensis instantis septembris, nisi feriata fuerit, alias etc., nobis ante tertiam mittant infallibiliter vel apportent, ut eis visis super ipsis et supplicationibus hic annexis providere et ordinare possimus quod et prout justitia suadebit, ad quos diem, locum et horam omnes et singulos quos de premissis culpabiles reperire poteritis quovis modo, citent et remittant coram nobis ipsorum quemlibet sub pena viginti quinque lb. fortium per huiusmodi peremptorie et precise comparituros, et quedam sibi per dnum procuratorem fiscalem verbo tenus exponenda audituros. Super quibus predictis eisdem Antonio Roliardi et Joanni clericis notariis et ipsorum cuilibet in solidum plenam serie presentium conferimus potestatem, et mandamus insuper harum serie vobis dictis officiariis et aliis eorum loca tenentibus ad quos presentes pervenerint, necnon omnibus et singulis dicti dni nostri Sabaudie comitis fidelibus et subditis, quatenus predicto Roliardi et Joanni clericis notariis et ipsorum cuilibet in solidum in premissis et circa pareant, obe-

diant effectualiter et intendant velut nobis. Datum Camberiaci, die decima nona mensis augusti, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto, in consilio, presentibus dnis G. Marchiandi, Francisco de Fonte, G. Bersonis et Lamberto Oddineti procuratore fiscali. Registratum poste (?) excellentiarum. In absentia Antonii Barberii, Franciscus Callodi.

Tenor executionis mandati commissionis ad officiarios mandamenti Orseriarum, vt sequitur.

Antonius Rulliardi civis Auguste, commissariusque in hac parte a ven. consilio ill. et magnifici principis et dni, dni nostri Amedei Sabaudie comitis Camberii residentis, dilectis castellano Sancti Brancherii eiusque loca tenentibus eiusdem dni nostri comitis, ceterisque mistralibus et officiariis Orseriarum, salutem. Vigore commissionis mihi per prefatum consilium super hiis facte vobis et vestrum cuilibet precipio per presentes, quatenus citetis et adjurnetis ad comparendum personaliter, peremptorie et precise, die ultima hujus mensis septembris ante tertiam, nisi feriata fuerit, alias etc. apud Camberiacum coram dicto consilio Vuillodum Mardenseno, Colenum de Malaaqua, Joannem Pictier, Nicolodum Formaz, Perrodum de Liddes, Thomam Jarein, Perrodum Cuttibel, Humbertum Galliardi, Franciscum Rosy et omnes alios qui, (cum) hoc anno presenti de mense, indictione, dieque, vir religiosus dnus Petrus de Palude cellerarius Montis Jovis scindi faciebat de nemoribus de Ferray per quosdam ejus operatores pro lignis ad opus domus predicte faciendis, iverunt versus dicta nemora de Ferrey causa defendendi et turbandi eidem cellerario et ipsius operatoribus ne de dictis nemoribus scinderet vel scindi faceret, necnon omnes alios qui supra (non) nominantur (et qui) ad dictam turbationem et defensionem factas dicto cellerario et domui Montis Jovis adherere et assistere volunt et intendunt, audituros quedam eisdem per

procuratorem fiscalem prefati dni nostri comitis verbo tenus exponenda, et hoc sub pena viginti quinque lb. fortium per quemlibet eorum committenda, qui dicta die comparere, uti supra, minime curaverint. Datum Orseriis, die decima octava septembris, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto. Registratum executionum, etc. Joannes Cassander junior.

Tenor mandati citacionis.

Cum ad supplicationem religiosi viri dni prepositi domus hospitalis Montis Jovis vos ven. consilium residens per vestras litteras die decima quinta mensis junii nuper lapsa emanatas mandavistis ballivo Chablasii, castellanis Chillonis, Intermontium et Sancti Brancherii, clericisque et mistralibus curiarum dictorum locorum quod dictum dnum prepositum in possessione seu quasi rerum de quibus in eisdem supplicationibus fit mentio, manutenerent et defenderent et contra turbantes processum et inquisitionem facerent et ipsas vobis permitterent, vt valeretis ordinare quod justitia suaderet, et culpabiles coram vobis citarentur sub certa pena ; subsequenter vero, die decima nona mensis augusti nuper lapsi, iterato dictis officiariis mandaveritis et sub pena vt dictum dnum prepositum manutenerent in dicta sua possessione vel quasi, commisistisque Antonio Rolliardi et Joanni clericis notariis et ipsorum cuilibet quod contra quoscumque turbantes ipsum dnum prepositum vel ejus familiares dicti hospitalis processus et inquisitiones facerent et vobis apud Camberiacum die ultima mensis septembris proximo preteriti, si feriata non fuisset, alias etc., mitterent, culpabiles quos reperirent etiam cittarent et remitterent coram vobis, vt latius in litteris a vobis emanatis continetur et legitur in dorso ipsarum executorio. Dictusque Antonius Rolliardi vigore commissionis sibi facte quasdam informationes contra malefactores fecerit clausas et

sigillatas, et citare mandaverit Vuillermum Mardensem, Colenum de Malaaqua, Joannem Pitier, Nicolodum Formaz, Perrodum de Liddes, Jaquemetum de Liddes, Reymundum de Liddes, Thomam Jorein, Perrodum Curtibel, Humbertum Galliardi, Franciscum Rosy et omnes alios culpabiles, prout constat per litteras ab ipso emanatas et in dorso ipsarum executas dictis vestris litteris intutas. Eapropter procurator dicti dni prepositi Montis Jovis comparet coram vobis prefato ven. consilio Camberii residenti, producens dictas litteras a vobis emanatas cum litteris citatoriis et executione contra superius nominatos, producens etiam dictum informatorium clausum et sigillatum vobis per dictum Antonium Roliardi commissarium transmissum, requirens ipsas per vos aperiri et pro publicatis et apertis haberi et sibi per vos copiam expediri pro suo interesse, vt ipsis visis et habitis valeat deliberare quod sibi vtilius videbitur, petens insuper et requirens, prout et quemadmodum in ejus supplicatione continetur, et sibi per vos justitiam ministrari contra illos qui culpabiles reperirentur, et si superius nominati, qui citati extiterunt, non vel minus legitime compareant, petit contra ipsos procedi justitia mediante; si vero legitime compareant et aliquid dicant, producant seu proponant, petit pro ejus interesse sibi copiam concedi cum ad deliberandum termino competenti, protestans de suis expensis, vestrum officium implorans.

Tenor vero comparitionis dicti instantis et renovationis mandati commissionis ad dictas informationes et inquisitiones contra culpabiles faciendas sequitur in hec verba.

Anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto, die prima mensis octobris, de die hesterna vltima mensis septembris nuper lapsi, ob huiusmodi diei feriate hesterna subrogata, hic annexe citationis vigore, ut convenit execute,

comparuerunt coram nobis consilio ill. principis dni nostri Amedei comitis Sabaudie Camberii residenti Jacobus Morelli, procurator, ut asserit, et procuratorio nomine ven. et religiosi dni Hugonis de Arciis prepositi Montis Jovis, supplicans, vna secum religiosis viris Joanne Girardi et Petro Girardi, canonicis Sancti Martini de Nissivico ad hec transmissis huc per dnum prepositum, predicto Wulliermodo Allardensem (*supra* Mardensem), Koleno de Malaaqua, Francisco Pictier, Nicodo Formaz, Perrodo, Jaquemeto et Raymondo de Lyddes, Thoma Jorein, Perrodo Curtibel, Humberto Gailliardi, Francisco Rosy, in hic annexis litteris nominatis, citatis, per se vel alium minime comparentibus, quorum contumaciam dictus Jacobus Morelli, dicto nomine, accusavit, de suis expensis protestando, in quibus ipsos non comparentes, citatos per nos petit condempnari, et vlterius in ipsorum non comparentium absentia dictus Jacobus Morelli, dicto nomine, cedulam tradens papiream suo presenti memoriali annexam, et producens informationes et litteras de quibus in dicta cedula fit mentio, dicens, proponens, petens et requirens vt in eadem cedula continetur. Et nos dictum consilium premissis auditis dictos citatos et non comparentes reputamus contumaces, condemnantes eosdem in expensas dicti dni prepositi factas in causa presenti hodiernis, ipsarum taxatione nobis in posterum reservata. Mandantes harum serie ballivo Chablasii, castellanis Chillionis, Intermontium (et) Sancti Brancherii, clericis curiarum et mistralibus dictorum locorum et ceteris officiariis, eorumve loca tenentibus ad quos presentes pervenerint, ipsorum cuilibet in solidum quantum ad ipsorum quemlibet spectat, quatenus prenominati citati et non comparentes, nec non omnes alios et singulos qui dnum Petrum de Palude celerarium dicte domus Montis Jovis in nemoribus de quibus supplicatio, cedula et littere alie hic annexe faciunt mentionem, prout in eisdem continetur, turbaverunt, quos

per presentes citamus iterato circiter ad diem decimam hujus mensis octobris, nisi feriata fuerit, etc. Chamberiaci, ipsorum quemlibet sub pena quinquaginta lb. fortium coram nobis ante tertiam peremptorie, personaliter et precise comparituri et super supplicatis hic annexis et aliis opportunis dicti dni prepositi cum parte supplicata debite processuri et quedam eis per virum ven. dnum Lambertum Oddineti licentiatum in legibus, procuratorem fiscalem, pro jure dni nostri comitis verbo tenus exponentem audituri, expensarumque predictarum exactionem et penarum de quibus ipse nostre littere hic annexe mentionem faciunt, declarationem visuri et audituri, et nihilominus commissionem nostram hic annexam nostris commissariis in ea nominatis iuxta ipsius seriem renovatur (l. renovantes), mandamus eisdem commissariis nostris, quatenus mandata et descripta in eadem commissione nostra observent et faciant iuxta ipsius tenorem atque formam, et contra quoscumque turbatores, de quibus in nostris litteris hic annexis fit mentio, inquisitiones, processus et alias informationes quas adversus eos interim recipere potuerunt, recipiant, conficiant et compleant modis debitis diligenter, et eos completos dictis die, loco et hora nobis mittant vel apportent, ut eis visis super iis ordinare et providere possimus quod de pura fuerit ratione. Datum Camberii, die et anno predicto, in consilio, presente dno G. Marchiandi. Reddite littere portate execute. In absentia Antonii Barberii, Franciscus Callodi.

Amedeus, comes Sabaudie, dilectis procuratori Chablasii et Gebenn. Joanni de Arculingio et castellano nostro Sancti Brancherii et Intermontium presenti et futuro sive eius locum tenenti, salutem. Querimonia nobis facta pro parte rev. in Christo patris dni Hugonis dArches prepositi Montis Jovis, amici et consiliarii nostri electi, inter alia continebat qualiter

communitas, homines et subditi nostri parrochie Orseriarum ipsum dnum prepositum in suo solito vsu et consuetudine capiendi, scindendi, extrahendi, capi, scindi, extrahi et ad domum hospitalis Montis Jovis adduci et portari faciendi ligna de nemore vocato de Ferray pro charfagio hospitalis predicti, vbi refrigerium Christi fidelium transeuntium per ibidem est singulis temporibus singulare, nituntur voluntarie et de facto perturbare, imo, quod deterius est, canonicos venientes, rendutos et alios familiares domus ejusdem existentes in nemore predicto pro provisione ibidem lignorum facienda, ipsi de Orseriis moti malitia et furore cum lanceis, gladiis et aliorum diversorum armorum generibus offendere personaliter attentarunt. Super quibus petiit per nos idem consiliarius sibi de justo remedio provideri. Cujus querimonia audita pretensa vobis precipimus, committimus et mandamus, quatenus ipsos dnum prepositum, eiusque canonicos et rendutos ab omni vi, violentia et opere facti protegentes, in eorum possessione vel quasi, vsu et consuetudine scindendi et capiendi ligna in nemore pretenso, in quibus sunt et fuerunt, manuteneatis et defendatis cum effectu, nec eis in ea inferre patiamini per quemcumque novitatem. Ceterum tibi procuratori nostro predicto damus, committimus et mandamus quod processus et inquisitiones contra predictos de Orseriis et alios culpabiles de predictis formationes facias et compleas, quibus completis, etc. nostro nobiscum residenti consilio mittas vel apportes, juridice finiendum. Mandantes vobis et singulis officiariis nostris vel eorum loca tenentibus, quatenus tibi et mandatis tuis cum penis et sine penis in premissis et circa pareant efficaciter tamquam nobis. Datum Burgi, die decima quinta augusti, anno Dni millesimo tercentesimo nonagesimo quinto. Per dnum, religiosorum dnorum Marci episcopi Tarentasiensis, Vaulissii (?) et nobilis Joannis de Conflens. Redd. litt. por. Pugini.

In nomine Dni, Amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo tercentesimo nonagesimo sexto et die decima nona mensis octobris, vniuersis liqueat manifestum quod dudum putata questionis materia inter rev. patrem in Christo et admodum dnum Hugonem de Arciis, diuina providentia prepositum domus hospitalis SS. Nicolai et Bernardi Montis Jovis, ordinis S. Augustini, Sedun. diocesis, ex vna parte, hominesque et communitatem Orseriarum, mandamenti Sancti Brancherii, ejusdem diocesis, ex altera, pro et super eo quod dicta communitas aliquamdiu impedierat, turbaverat, inquietarat et molestaverat gentes, servitores, rendutos et familiares dicti dni prepositi in potestate, vsu, possessione, percussu nemorum et pasqueriorum montis de Ferray, unde ill. princeps et magnificus dnus noster, dnus Amedeus, comes Sabaudie, consensu sui ven. consilii secum residentis, inter alias litteras et precepta super hoc obtenta, committendo mandavit, precepit nobilibus et potentibus viris Joanni de Bloney ballivo, dno Joanni Anglici licentiato in legibus, judici in Chablasio et Gebenn., vt vocato discreto viro Joanne de Arculingio, procuratore dictorum ballivatorum et judicature ac ceteris vocandis, se informarent et debitam informationem reciperent et desuper declaratis questione et controversia hujusmodi ; indeque ballivus et judex antedicti, assistente secum et vocato procuratore antedicto ac partibus predictis seu eorum procuratoribus legitimis, virtute eorum commissionis ad locum Orseriarum personaliter se transtulerint pro plenaria juridica informatione de, pro et super eisdem rebus et denariis ex eisdem recipienda, factum quoque, causam et questionem huiusmodi pre manibus habeant, ruminent et examinent. Procuratores equidem dicti dni prepositi in ecclesia Orseriarum, coram dictis dnis commissariis et aliis quam plurimis honorabilibus et notabilibus personis, ac etiam evocata maiori parte communitatis Orseriarum ibidem

congregata, personaliter constituti requisierunt, cum in sylva aperta potuerint, prefatos dnos commissarios vt de et super premissis debitam informationem receperint et instantiam (iustitiam) ministrantes secundum tenorem litterarum a dicto dno nostro comite manutenentes ; qui siquidem commissarii auditis partibus et vtraque earum voluntate, gratiose et amicabiliter super iisdem cum dictis partibus procedere, easdem partes ac coram se comparentes in loco Villenove ad aliquam certam diem iam lapsam assignaverint. Qua vero die, in loco predicto, coram dictis dnis commissariis ac coram dicto dno procuratore, ac etiam coram quam plurimis ex gentibus et personis dicte communitatis ad hoc, vt premittitur, assignatis, comparuerunt non nulli et quam plures ex procuratoribus et amicis dicti dni prepositi ac sue prepositure predicte ad ostendendam temerariam presumptionem et enormitatem in premissis per dictam communitatem de Orseriis factam, exhibuerunt, produxerunt et legi fecerunt quam plures ex suis informationibus, inter quas erat quedam littera terminis sequentibus. Thomas comes Maurianensis, etc.[1] Preterea nobiles et discreti viri Petrus Pugini secretarius dni nostri Sabaudie comitis et prefatus Joannes de Arculingio, procurator Chablasii, commissarii per prelibatum dnum nostrum Sabaudie comitem deputati ad se informandum de premissis turbatione, inquietatione et molestia ad predictum locum Orseriarum accesserunt ac arrestarunt et concordarunt, de quibus infra mentio habetur, cum tota communitate Orseriarum predicta, vel saltem maiori, vt fertur, tractaverunt, cuius tractati pretextu ipsa communitas vnanimiter suos nuntios speciales delegerunt et miserunt Vdricum Cavelli notarium, Perrodum a Potolio et Jaquemetum de Lyddes, eiusdem communitatis consocios, ad prefatum dnum

[1] V. Tome I, p. 120, des *Documents*..

prepositum, vt tractatum huiusmodi acceptare et veniam ipsi communitati impendere misericorditer diguaretur, prout procurator Petrus Pugini, Vdricus, Perrodus et Jaquemetus nuntii hodie coram dicto dno preposito, meque notario subscripto vive vocis oraculo retulerunt. Ecce quod hodie, comparentibus in civitate Gebennarum in domo Joannis de Rossilione hospitis predictis Vdrico, Perrodo et Jaquemeto nuntiis predictis et pro parte predicte communitatis predictam veniam referentibus dno preposito, inde est quod in presentia mei notarii et testium subscriptorum personaliter constituti prefatus dnus prepositus, suo et dicte prepositure nominibus, ex vna parte, ac predictus Vdricus Cavelli, Perrodus a Potolio et Jaquemetus de Lyddes, suis propriis ac dicte communitatis Orseriarum nominibus, ex altera, ipsi siquidem Vdricus, Perrodus et Jaquemetus, suis et quibus supra nominibus, recognoscentes predictum dnum prepositum et suos in dictis prepositura, possessione, vsu, pertinentiis minus debite, injuste, temere et sine causa rationabili perturbasse, inquietasse, impedisse et molestasse, prout etiam presentes coram dicto dno nostro Sabaudie comite, suo ven. consilio ac commissariis super hoc deputatis plenius apparet, petentes nihilominus et humiliter postulantes et requirentes de eorum predicta temeraria voluntate, presumptione, inquietatione, turbatione et molestatione indebita et iniusta veniam cum misericordia gemens flexus (l. genibus flexis) per predictum dnum prepositum sibi et eorum cuilibet impendi et concedi, vnacum absolutionis beneficio adhuc necessario et opportuno, promiserunt et ad sancta Dei evangelia, libro manualiter tacto, juraverunt pro se et aliis viris dicte communitatis ac posteritatibus et successoribus eorumdem prenominatum dnum prepositum nec suos in dicta prepositura successores, suosque familiares, canonicos, nuntios, rendutos et missos quoscumque vlterius aliquibus temporibus non impedire, perturbare,

molestare, aut aliqualiter inquietare tacite vel expresse in proprietate, possessione, vsu et possessu dictorum nemorum, pascueriorum et itinerum et quia idem dnus prepositus indultas fecit et substituit expensas ratione prosecutionis cause huiusmodi, prenominati Vdricus, Perrodus et Jaquemetus, dictis nominibus, dederunt, donaverunt et concesserunt dicto dno preposito presenti et recipienti pro damnis, iniuriis et expensis predictis centum flor. veteres boni auri ad rationem quatuordecim grossorum pro singulo floreno, capiendis et recipiendis scutis regis pro decem octo grossis; quos centum flor. dictus dnus prepositus habuisse et exegisse confessus fuit a prenominatis Vdrico, Perrodo et Jaquemeto, nominibus predictis, et de predictis eosdem et omnes quos tangit et suos solvit et quittavit cum pacto de non vlterius petendo.

Successive illico prenominati Vdricus, Perrodus et Jaquemetus et eorum quilibet in solidum et pro toto promiserunt et juraverunt juramentis suis, prout supra, predicta omnia et singula rata, grata, valida atque firma vlterius in perpetuum habere, tenere, attendere, perficere et complere, et contra ea vel eorum aliqua nunquam dicere, facere vel venire, nec alicui contradicere, facere vel venire volenti modo aliquo consentire tacite vel expresse, ac predicta omnia, prout scripta sunt atque narrata, laudari, approbari, emologari, ratificari et confirmari facere cum omni effectu et absque aliquo defectu, omni difficultate abstracta penitus et sublata, per dictam communitatem Orseriarum seu maiorem partem eiusdem, ad formam et simplicem requisitionem dicti dni prepositi, vel eius certi procuratoris ac suorum in dicta prepositura successorum, sub obligatione et hypoticatione expressa vniuersorum et singulorum bonorum suorum et cuiuslibet ipsorum, mobilium et immobilium, presentium et futurorum quorumcumque. Renuntiantes omnibus juribus et exceptionibus quibus contra predicta vel eorum aliqua dicere,

facere vel venire possent, seu adversus eadem in aliquo se tueri, defendere, garentire, generalemque renuntiationem non valere, nisi precesserit specialis. De quibus omnibus dictus dnus prepositus petiit et dicti Vdricus, Perrodus et Jaquemetus, dictis nominibus, sibi fieri concesserunt tot publica instrumenta, quotquot sibi et suis fuerint necessaria, danda, dictanda et corrigenda peritorum consilio, facti substantia non mutata. Acta fuerunt predicta in civitate Gebennensi, in hospitio Joannis de Rossilione, in camera anteriori supra portam dicti hospitii, presentibus prenominato nobili Petro Pugini, dno Rodulpho de Jaquetto jurisperito, Joanne Bombatti alias de Ridonas secretario dni nostri Sabaudie comitis, Joanne Boniour alias Rollient, Stephano Aquinii notario, Joanne de Orsa, Jaquemeto de Archiis naturale, Oddineto castellano Burgensi in Grismundano, Viffredo de Cruce, Petro Cavelli de Fossignaco, dno Petro Bonardi canonico Sancti Martini de Messeviaco et pluribus aliis testibus ad predicta vocatis, et me Aymone Aquinii notario imperiali auctoritate publico, Grationopol. diocesis, qui in premissis, dum sic agerentur, cum dictis testibus in domo prefata confirmavi et hoc publicum instrumentum ad requisitionem dicti dni prepositi in notam recepi, indeque egrossavi et in hanc publicam formam redegi, signoque meo solito presignavi fideliter et tradidi.

Quoique l'importance des pièces ci-dessus ne soit pas en rapport avec leur longueur, nous avons cru utile de les reproduire pour faire connaître la procédure usitée dans des cas semblables.

2551

La commune de Louèche accorde à Jean Rosseti Cuono le péage du chemin de la vallée de Louèche-les-Bains, moyennant une redevance annuelle de 6 sols

Louèche, 1402, 9 avril.

Archives de la bourgeoisie de Louèche, Copiebuch, p. 204. Copie de M. Ferd. Schmid.

* Anno Dni millesimo quadringentesimo secundo, die decima nona mensis aprilis, Leuce, constituti vir nobilis et potens Guitschardus de Raronia, Jo. Friderici, Riedinus Aymonis, Theodolus Jennini, Jo. Craffo, electi pro communitate tercii Lobii ville Leuce, Anthonius Perrini de Raronia domicellus, Jo. Cordonot, electi et procuratores tercii Caldane ville Leuce, Perrodus dou Maenchet, Perrodus Aougerii, Roletus Aymonis et Jo. de Clas, electi pro communitate tercii Cabuli ville Leuce, ex vna parte, et Joannes Rosseti Cuono de Bois, ex alia. Iidem vero electi dimiserunt et accensauerunt perpetue, salua condicione infrascripta, dicto Joanni totum pedagium de chemin vallis de Bois[1] capiendum et requirendum prout hactenus consuetum fuerit, et hoc pro manutencia dicti chemin bene et fideliter facienda et manutenenda, ac pro sex sol. Maur. annui redditus singulis annis soluendis in festo sancti Martini communitati ville Leuce. Super quod pedagium in defectu solucionis dictorum sex sol. dicta communitas habeat plenum et liberum recursum. Mandantes et precipientes dicti procuratores vniuersis et singulis personis quod de pedagio in quo teneantur de jure et consuetudine, eidem Joanni Rosseti satisfaciant integraliter ; tali condicione

[1] Bois, Boex, ancien nom de Louèche-les-Bains.

quod casu quo iter generale verteretur per dictum chemin quod per communitatem reficeret in se, eo casu dicta communitas accipere possit pro manutenendo dicto Joanni missiones et expense (expensas) licite ultra recuperata et per medium annum ante notificare eidem Joanni et intimare teneatur et debet. Item actum quod tempore guerre, quo gaudere non possit dicto pedagio, non teneatur illo anno in dicto redditu respondere eidem communitati. Testes Perrodus Magnin clericus, notarius publicus, Williermodus deys Fues, Roletus Lumbar et ego Roletus Loretani, etc.

Il est probable qu'il s'agit ici du chemin de la Gemmi, sans que nous osions l'affirmer positivement; il est difficile d'admettre qu'il y eut un péage établi entre Louèche-ville et Louèche-les-Bains. La redevance fixée est minime, mais, comme il l'est dit, le produit du péage devait être employé pour l'entretien du chemin, qui incombait au concessionnaire.

TABLE ALPHABÉTIQUE

DES NOMS DE LIEUX ET DE PERSONNES

N. B. Les chiffres renvoient aux pages. — Les noms de lieux modernes sont imprimés en caractères italiques. — Les personnes qui ont été revêtues de dignités ou ont occupé des offices sont indiquées deux fois : 1° sous le nom de ces dignités ou offices ; 2° sous leurs noms propres ; mais pour éviter des répétitions inutiles, l'indication des pages, si elles sont nombreuses, ne se trouve qu'à la suite des noms propres.

A

Abotat, Jaquerodus, 245,

Abter, Jaquetus, 507.

Acernensis, *Acerno*, Petrus episcopus, 174.

Achat, Johannes, 505.

Achren, Johannes zen, filius Theodolus maior de Morgia, 439.

Adan, Petrus, 530.

Affuentscher, Wernlin, 417, 418.

Agathe, Johannes, 204.

Agaunum, 363.

Agettes, Johannes de, 506.

Agher, Willelmus an dem, filius Martinus castellanus Castellionis, 524.

Agiettes, Hudriodus de la Verna mistralis deys, 259 ; — homines des, 2, 105.

Agnesson, Jaquemetus, 404.

Agoern, Agoren, Ageni, Ageori, Aegeri, Carolus, Karolus, 11, 232, 235, 429, 456, 491, 498, 500, curatus de Monasterio, 550.

Agrettes, Johannes de, 405.

Agrum, Petrus ad, filius Henricus, 148.

Alaman, Hudrietus, mistralis d'Ayent, 260, 261.

Alamani Vallesii, 286, 363, 385, 551

Alamant, Nicolaus, 505.

Alarden, 181.

Alberti, Martinus, fil. Jaquerius, 473.

Albi, Girardus, 532 ; — Johannes, 1, 102, 103 ; — Johannes, prior confratrie de Lides, 238 ; — Ludovicus filius Francisci, 86 ; — Nicholetus, domicellus, liberi Perrussona, Anthonia, Johannes, 102.

Albini, Guillelmus, 402.

Albo castro, *Weissembourg*, Johannes de, domic., 235 ; — Rodulphus de, 232 ; — Rodulphus de, curatus de Frutinges, 59.

Albona, *Aubonne*, 60, 61, 66 ; — dni de, 45, 60, 63, 64, 66 ; — capella S. Stephani, 66.

Albus Lambaner, Johannes, 198, 505.
Aleti, Anthonius, 338 ; — Bonifacius, 501.
Aletus apothecarius, 130.
Aleymo, Anthonius, uxor Katherina de la Planchy, 526.
Alex, Michael, 466.
Alingium, Alingio, Allinges, ecclesie de, rector Bandetus de Bordis, 411 ; — sanctimoniales loci subtus, 441 ; — dni de 180, 182, 256-258 ; — Hugo de, 257 ; — Vulliermus de, 257.
Allamant, Hudricus, 7.
Alliet, Anthonius, 332, 434, 504, filii Perrodus, Aymonetus, 434.
Allium, Allio, *Aigle*, 319 ; — ecclesia parochialis de, 441 ; — capella B. Petri de, 441 ; — ecclesia prioratus de, 441 ; — hospitale, 441.
Allobroges, 362.
Alpen, Johannes in, uxor Magilla, filius Nicolaus, 447.
Alpibus. Girardus de, 433.
Altecombe, *Hautecombe*, abbacia, 486.
Altdorf, *Altorf*, 378, 379.
Alvadi, Ansermus, 507.
Ambrosii, Johannes, 80, 145, 194, 204, 205, 217, 261, 277, 278, 281.
Amguys, Petrus, 505.
Ancello, Johannes, 454, 465.
Anchini Petrus, 541.
Anderschen, Nicolaus, 77.
Andreas, prior de Ayent, 90.
Andreveti, Andriveti, Petrus, thesaurarius Sabaudie, 486, 487, 496, 511.
Anelet, Johannodus, 245.
Anfunan, Anthonius, fil. Mauricius, 290.
Anglici, Johannes, judex Chablasii, 438.
Anivesium, Anivesii, *Anniviers*, vallis, 241, 294 ; — communitas, 506 ; — castrum, 118 ; — dnus, 112, *vide* Rarognia.
Anivesio, Anthonia filia Aymonis de, 525 ; — Anthonia filia Willenci de, uxor Perrodi Ayolphi, 444 ; — Beatrix filia Jacobi de, 15, 77, 78, uxor Rodolphi de Rarognia, 461, 462 ; — Jacobus de, domic., 77, 78, 314 ; — Johannes, dnus de, 118, 358, 359 ; — Johannela filia Jacobi de, uxor Jacobi Tavelli, 272, 314, 358, 359, 473 ; — Willencus de, domic., 190, 360, 404, 444 ; — Willelmus de, 82, filius Aymo, 525.
Annessone, Johanninus, 507.
Ansermodus, Ansermodi, Johannes, 217, 277, 278, 282, 501, 526, 530.
Anset, Jacobus de, 282.
Anter, Johannes, 404.
Anthillyo, Lengwerme dictus, 490.
Anthonie, Johannes, 169.
Anthonius, castellanus de Narres, 402.
Antlius, Johannes, rector cappelle de Mont, 300.
Anziani consules, 221.
Aougerii, Perrodus, 585.
Apostolo, Petrus filius Romani, 7.
Appottolys, Perroudus, 445, 446.
Aquabella, Johannes de Creissiaco dictus, 31.
Aquianum, Aquiani, *Evian*, 182, 184, 196, 247, 320, 321 ; — Thoueria, 319 ; — ecclesia B. Katherine in Thoueria, 318, 319 ; — capella Eucharistie Christi in dicta ecclesia, 318 ; — hospitale, 441 ; — Petrus de, curatus de Herens, 263.
Aquinii, Stephanus, 584.
Aragnon, Aragnyon, Aragnino, *Ernen*, 74, 75, 176, 451 ; — communitas de, 3 ; — communitas de quinta parte parochie de, 9, 74 ; — majoria de, 304 ; — major de, Widolinus, 75 ; — curati de, Willelmus de Platea, Georgius Matricularius, Lovener, Johannes ; — Johannes de, canonicus Sedun., 117.

129, 143, 275, 289, 292, 308, 321, 360, 376 ; — Nantelmus de, 390.

Aragnon et Conches, vicedominatus de, 151.

Arba, Eyro de, 462.

Arbeis, Aymo de, dictus de Menton, 243.

Arberg, Petrus comes de, 209, 210, uxor Luca, Luqueta de Grueria, 208-210, 254, filia Johanneta, 209.

Arbignyon, Bartholomeus de, domic., 320.

Arciis, Hugo de, prepositus Montis Jovis, 445, 460, 577, 578, 580 ; — Jaquemetus de, 446, 584.

Arconcier, *Arconciel* (*Fribourg*), villa de, 208 ; — castrum de, 207, 208, 211.

Arculingio, Johannes de, procurator Chablasii et Geben., 346, 578, 580, 581.

Ardigoz, Bacinodus de, 502 ; — Michael, 2.

Ardon, Arduno, 243, 293, 563 ; — communitas de, 127, 128 ; — major de, Ardiczonus dnus Pontis Sti Martini, 342.

Aremberti, Roletus, 409 ; — Theodolus, 505.

Arembor, Boso, 462.

Arencos, Petrus, 7.

Arentone, Franciscus de, miles, 55 ; — Johannes de, can. Geben., curatus de Narres, 550.

Arenzo, Johannes, 507.

Arma, Girardus, thesaurarius episcopi Sedun., 359, 360 ; — Jaquetus, 211 ; — Petrus, 211.

Arnal, Johannes, 15.

Arnaudy, Johannes, 404.

Arvillar, 105.

Asperimontis, *Apremont*, dnus, 487 ; — Aymo dnus, 461, 496 ; — Guigo, 337.

Asperlin, *vide* Esperlin.

Asselen, Petrus an, 541.

Athanacense, *Ainay* (*Lyon*), monasterium, 155.

Attighusen, *Attinghausen*, dni de, 270.

Augusta, Augustenses, *Aoste*, 363 ; — episcopus, 120 ; — Jacobus Ferrandini prior S. Jacobi, 69.

Augustinus, prior conventus Friburgi, 440, 447.

Aula, Balsaredus de, 403, 551 ; — Johannes de, domic., 507, filia Johanneta ux. Johannodi de Cabulo, 526.

Auricampo, Nychodus de, 513.

Auz, 14.

Aventhica, *Avenches*, Petrus major de, domic., filius Petrus, 255.

Avinio, Avenio, *Avignon*, 17, 136, 280, 308, 400, 412, 564.

Avlyus, Nicolaus, 380.

Avocat, Jaquerodus, 245.

Ayent, 7, 93, 272, 517 ; — contracta de, 462 ; — castrum, domus fortis de, 78, 152, 241 ; — mistralis de, Hudricus Alaman, 260 ; — mistralis episcopi apud, Perrodus, Peretus de Capella, 15, 192 ; — mistralis pro Beatrice de Anivesio, Aymo Vuillens, 15 ; — castellanus pro episcopo, Johannes Porterii, 89 ; — prioratus de, 155, 156 ; — prior de, Andreas, 90 ; — ecclesia S. Romani de, 14, 89.

Ayent, Franciscus de, 338, 339, 352, 364, 405, 434, 462, 463, 467, 469, 473, 475, 476, 490, 500, 501, 517, 519, 521 ; — Willencus, Vulliencus de, 462, 507 ; — Willermus de, 134.

Ayer, 413, 414 ; — susta de, 434.

Ayert, Innolethus de, 198.

Ayma, Johannes de, curatus de Nas, 264, 265.

Aymeville, Aymonodus de Chalant dnus, 71.

Aymo (de Sechal), patriarcha Iherosolimitanus, prepositus Montisjovis, 322.

Aymoneti, Uldricus, 542.

Aymonis, Anthonius, 380; — Jacobus, 402, 547; — Johannes, 169, 198, 538; 542, 545, 551, major de Leuca, 83; — Perrodus, 280, 326, 333; — Petrus, 282; — Rodinus, Roudinus, 326, 333, 551, 585; — Roletus, 198, 585; — Thomas, domic., 198.

Ayolphi, Ayolphus, 501; — Perrodus, 444, 501, ux. Anthonia de Anivesio, 444.

B

Baccalardi, Johannes, 507.

Bachelar, Germanus, 404.

Bachellaur, Perretus, 533.

Bacino, Guifredinus de, fil. Anthonius, 375.

Bacium, Bacio, *Bex*, ecclesia de, 399; — Guilldmus Pavonis curatus de, 274; — Guillelmus de, monachus, 225; — Henricus de, ux. Beatrix, 225; — Martinus de, 244.

Bagnet, Stephanus, 332.

Bagniez, *Bagnes*, Nicolaus de, can. Sedun., 225, 227; — Thomassetus de, 405.

Balenhoren, *Balmenhorn*, 538.

Ballenat, Johannes, 243.

Ballensis, *lege* Pollensis, *Pola*, Sergius episcopus, 174.

Ballet, Stephanus, 409.

Balliodi, Johannes, can. Lausan., 430.

Balma, comes de, 389; — Aymo de, dnus Aspermontis, 491; — Guillelmus de la, 363; — Humbertus de, dnus de Fromentes, 26, 288; — Johannes de, dnus Valuffini et Abbergamentorum, uxor Johanna de Turre, 442; — Stephanus de, 288, 554, dnus S. Dyonisii, miles, 325.

Banchis, Hans de, fil. Petrus, 219.

Bannyes, Perrodus, 244.

Bans, les, 540.

Barbary, 105.

Barberii, Anthonius, 571, 574, 578; — Georgius, 454; — Johannes, 513; — Mermetus, 130, 144, 146, 197, 341, 346; — Stephanus, 276.

Barilly, Lucia, 130.

Barsel, Balsel, Johannes, 345, 346.

Barselli, Eballus, 206.

Bartholomeus, curatus de Sirro, 382; — sacerdos, 282.

Basiliensis, Humbertus de Billens prepositus ecclesie, 328.

Basota, Perrodus de, 136.

Bassy, Johannes, 276.

Bastardus, Yannus, 409.

Bastia, Bastita, Bastida, Perrodus, Petrus de, 1, 2, 18, 92, 95, 101, 113, 114, 119, 130, 144, 148, 154, 159, 178, 186, 190, 213, 214, 256, 262, 268, 271, 295, 435, 437, 453, 514, domic., 197, 229, castellanus Castellionis, 150, 175, uxor Johanna, 213, filia Perroneti uxor Johannis de Chivrone, 213, 214, 295, 435, 437, 453, 514; — Richardus de, domic., 358, 359.

Bastion, Perrodus, 404.

Battaliar, Johannes, 404.

Battalart, Bathilar, Hudricus, 403; — Perretus, 403, 502.

Baulet, Theodolus, 474; — Willermodus, 435.

Bayart, 459, 474.
Bazio, Antoniolus de, 169.
Beckini, Willelmus, 541.
Beczonis, Anthonius, 348 ; — G., 248.
Belatruchi, Andreas, 41, 42, 44.
Bellier, Reymondus, 507.
Belmund, Ruff ab, 417, 418.
Belloforti, Johannes de, cancellarius Sabaudie, 34.
Bellomonte, Stephanus de, 71.
Bellon, Johannes, 403.
Belsone, Perrodus, 405.
Belzoyosum, 523.
Benchen, Willelmus zen, 282.
Benedicti, Andricus, 404 ; — Johannes senior, 384, 404, 507 ; — Johannes 384 ; — Perrodus, 542.
Benedictus episcopus Cernien., 174.
Bentzen, Petrus, 75.
Berchoz, Johannes, 402 ; — Rodinus, 380.
Berchtan, Johannes, 550.
Berchtoldi, Jean, 77.
Berchtun, Rudolffus, 440.
Berger, Anthonius, 497 ; — Jodocus, 429, 497.
Bergerii, Aymonodus, 244.
Bergomon, Guigo, 243.
Berguers, Yodocus de, 380.
Berna, Berno, *Berne*, 378 ; — communitas de, 382, 403 ; — burgenses de, 494 ; — Schultheis, rat ze, 377 ; — confederati de, 328.
Bernardi, Thomas, domic., 261.
Bernardus episcopus Ganen., 174.
Bernarg, Jaquemetus, 404.
Berno, Johannes, 405.
Bernona Sirri, 175.
Bero, Pierre, 77, 568 ; — Hilprandus, 440.
Berodi, Johannes, 403.
Bersonis, G., 574.
Bersuoly, Johannes, 528.
Berthodus, convicednus de Orseriis, domic., 207.
Bertrand, Betrandi, Anthonius, 409, 452.
Besanczon, Nycodus, 318-320.
Betilo, Johannes, 535.
Biczoni, Johannes, 514.
Bidaul, Hugonetus, 255.
Bignyns, Petrus de, can. Geben., 68, 70.
Billens, Aymo de, 61, 66 ; — Humbertus de, miles, 60, 61 ; — Humbertus de, prepositus Basiliensis, 328, 329, episcopus Sedun., 340, 341, 356, 358, 359, 366, 373, 383, 393, 403, 440.
Binfa, Biufaz, Bynfa, Aymo, 14 ; — Aymo, can. Sedun., 117, 129, 136, 143, 229, 289, 292, 311.
Biollo, Johannes de, vicarius de Herens, 265.
Biranczon, Anthonius de, domic., 274.
Birke, Johannes in, 535.
Bistur, Johannes in, 96.
Blagner, Blagnier, Perrodus, 325, 332, 542.
Blagnor, Petrus, 409.
Blagwer, Petrus, 198.
Blanchet, 545.
Blanchis, Blanchiis de Vellate, Albertus de, can. Sedun., 117, 191, 289, 292, 360, 500 ; — Henricus de, can. Sedun., 142, 177, 208, 221, 240, 263-265, 275, 289, 292, 293, officialis Sedun., 20, 84, 85, 104, 107, 129, 132, 153, 162, 186, 194, 215, 297, 304, 305, procurator et vicarius generalis episcopi Sedun., 293, curatus Leuce, 505 ; — Johannes de, can. Sedun., 360.
Blandrate comitissa, 470 ; — Isabella comitissa, majorissa Vespie, 126, 231, 535 ; — *vide* Compesio.

Blangpeyl, Bertholdus, 162.

Blasbuel, 467.

Blasier, Petrus, 546.

Blicingen, Blicigen, *Blitzigen*, 74, 75; — Salomea de, monialis, 302.

Blonay, Johannes de, dnus S. Pauli, ballivus Chablasii, 50, 51, 311, 355, 580; — Nychodus de, miles, 68.

Blutgig, Blutging, Johannes, 396, 423.

Bochen, alpis de, 459.

Bodmen, Jacobus in den, 498; — Johannes in den, 497, 528.

Bois, *Louèche-les-Bains*, chemin vallis de, 585.

Bolanion, Johannes de, 405.

Bolomyer, 34.

Bombatti, Johannes, alias de Ridonas, 584.

Bona, *Bonne, Savoie*, hospitale, 441.

Bona, Jaquemeta, 246; — Jaquetus de, 504; — Johannes de, can. et curatus Sedun., 400, 453, 475, 500; — Petrus de, curatus de Grimisua, 156, 426, can. Sedun., 513.

Bonardi, Petrus, 584.

Bondolum, *Bundelero*, 169.

Bonedici, Raymondus, 342, 368, 373, 396.

Bonier, Johannes, 251, 276-278, 298; — Martinus, portarius Prati Fori Sedun., 217, 218.

Bonifacius VIII papa, 122, 430; — IX, 420.

Bonifilii, Willelmus, 249.

Bonijohannis, Petrus, 507.

Bonivardi, Humbertus, prior S. Juliani, 84, 8e, 113, 133, 148, 159; — Humbertus, rector hospitalium Sedun., 206, 339, 340, 420.

Bonivini, Bonwin, Vulliermus, Willermo, 417, 418, 507.

Bonjour, Johannes, allias Rolliaur, Rollient, 446, 584.

Bonnardus, *lege* Bonivardi.

Borbonio, Bona de, comitissa Sabaudie, 56, 73, 248, 312, 322, 342, 344, 346, 355, 356, 387, 388, 392, 401, 449, 565.

Borcard, Borcardt, Jaquemetus, 404; — Johannes, 402; — Uldricus dou, filii Johannes et Perronetus, 18.

Bordis, Bondetus de, rector ecclesie de Alingio, 411.

Borgesii, Johannes, 238.

Borgeys, Guillelmus, 228.

Borjat, Johannes dou, 334.

Bornelli, Petrus, can. Lausan., 430.

Borra, Francesia, 245; — Perrodus, ux. Jaquemeta, 263.

Borter, Borters, Borterez, Borthere, Egidius, 231, 396, 423; — Jean, 77, 547, 549; — Jacobus, 542, 547; — Martinus, 169, 235, 282, 302, 377, 380, 402, 424; — Michael, 396; — Nicolaus, 505.

Bosczo, Anthonius, 463.

Bosmer, Perronetus, 404.

Bosonny, Johannes, 508.

Bosquery, P., 280.

Bossa, Anthonius, 404.

Bossonens, Aymo de Orons dnus de, 207; — Willermus de Orons dnus de, 207; — Johannes major de, domic., 210; — Mermetus de, 86, 206; Willelmus de, 95, 206, 305.

Bossy, Johannes, 7.

Bosto rotondo, Nicoleta de, 132, 133.

Boteres, Phelipes de, 93.

Botfmatten, Johannes in der, 184.

Botheca, Nicoletus, 501.

Bottens, Petrus de, 66.

Boubacti, Johannes, 446.

Boubat, Johannes, 248.

Boudrici, Boudry, Franciscus, can. Sedun., 129, 134, 143, 229, 275, 293.

Boverii, Perrodus, 179.
Bovis, Johannes, 245 ; — Rolandus, 248.
Bozoner, Perretus, 507.
Brabant, Petrus, 232, 235.
Brama, Johannes de, 402.
Bramosium, *Bramois*, 357 ; — communitas, 506.
Brandon, Johannes de Compesio alias de, 400.
Brechiltin, 467.
Breitwald, 548.
Bremgartus, Rodulfus de, curatus de Sancto Germano, 567.
Bren...cio, Philippus de, 449.
Brent, castrum de, 440 ; — ecclesia de, 441 ; — Johannes Farodi curatus de, 442.
Bressia, Bressie, *Bresse*, Johannes de Corgerone ballivus, 288 ; — Johannes de, fil. Johannes, 431 ; — judex, 449.
Brien, Petrus de, 571.
Briex subtus Vercorens, 214.
Briga, *Brigue*, 139, 380, 427, 443, 456, 459, 499, 516, 517, 522, 527, 555 ; — contracta de, 427 ; — parochia de, 290 ; — illi de, 271 ; — pedagium in, 427 ; — Mapheodus de, 280.
Brimodi, Johannes, 507.
Brint, Perrodus, 404.
Broch, confratria B. Bartholomei de, 254.
Brochy, Perrodus dou Mayenchet alias, 332.
Broctars, Johannes, 7.
Broy, Johannes ab, 469.
Bruernis, Percivallus, ux. Caterina, 244.
Bruilen, Petrus, 498.
Brullyez, Conodus, 380.
Brunar, Perretus, 276.
Brunardi, Martinus, rector scolarum Seduni, 464
Brundere, Yllarius, dictus Waldi, 390.
Brunodi, Johannes, 404.
Brutyn, Johannes, 455 ; — Berthetus, 455.
Bruxatis, Brusatis, Ardicinus, Ardichinus, Ardicius, Ardiczonus de, can. Sedun., 117, 129, 134, 135, 143, 236, 289, 292, 308, 321, 355, 356, 358, 360, 366 ; — Johannes de, can. Sedun., 143, 275, 289, 292, 308, 358, 366, 475, 513 ; — Theobaldus de, 259.
Bubin, 436, 437.
Bubonberg, Johannes de, curatus de Gretzense, 475.
Bubuschin, Rudo, castellanus de Narres, 465.
Buchin, Bertholdus, 282, 537.
Buchini, Rodinus, 487-490.
Buchy, Willermus, 380.
Buffet, Willelmus, 245.
Buger, Johannes, 450, 451.
Buliam, Thomas, 204.
Bulinger, Jean, 77.
Bunchen, Anthonius, 282.
Bunden, Giroldus in der, 77 ; — Jacques in der, 77, 456 ; — Johannes in der, 76, 77.
Buobo, Petrus sacerdos de Ruobenberg, filius Petrus, hujus uxor Hemma, 535.
Buochz, Johannes, 402.
Buos, Jacobus, 439.
Burcken, Willelmus, 512.
Burdinat, Perrodus, 243.
Burgat, Johannes dou, fil. Johannes, 507.
Burgeti, *Bourget*, priores, 182, 547, Robertus (*potius* Buriaci), 133, G. de Favargia, 184.
Burgo, Matheus, 402.
Burgram, Thomas, 497.

Burgum, *Bourg en Bresse*, 248, 449, 461, 579.

Buriaci, *Burier*, prior Robertus de Gornayo, 14, 91, 129.

Burquen, Vullelmus, 498.

Burrodi, Burrod, Burardi, Burox, Willelmus, Willelmodus, 80 86, 126, 136, 145, 204-206, 261, 277, 278, 281, domic., 261.

Butschin, Butschun, Rodulphus, 497, 498.

Buxerie in Graisivodano, Oddinetus castellanus, 446.

Byelin, Petrus, 198.

Byeschi, aqua, 540.

Byeti, Petrus, 545.

Byola, Willermodus de la, fil. Willermodus, 332.

Byollo, Johannes de, 264.

C

Cabanis, Anthonius de, 333 ; — Johannes de, fil. Johannes, 198 ; — Petrus de, fil. Willelmus, 204, 538 ; — Thomas de, 542 ; — Willelmus de, 542.

Cabulo, Johannodus de, 546, ux. Johanneta de Aula, 526.

Calcibus, Martinus de, thesaurarius Sabaudie, 392, 393.

Caldana de Leuca, communitas de, 413.

Calis, Johannes in, fil. Jacobus, 375.

Calliensis, *Cagli*, Petrus episcopus, 174.

Calliet, Hugonodus, 531, 532.

Calodi, Franciscus, 571, 574, 578.

Camera, dnus de, 41, 42, 109.

Camerarii, Johannes, 473, 508 ; — Robertus, can. et officialis Geben., 113.

Camerschin, 379.

Campis, Ansermus de, 540.

Campo, alpis de, 162.

Campoboverii, Roletus de, 531.

Campodavil, Stephanetus, 2.

Campus, 197 ; — Siccus, *Champsec*, 366.

Canaberiis, Anthonius de, 526, 530 ; — Mermerius de, 197, 352, 526, 530, 533 ; — Martinus de, 311.

Canali, Aymonetus de, 368, 369 ; — Willelmetus de, 352.

Canoz, Guillermodus de, 404.

Canturio, Ufredus de, 243, 246.

Capella, Anthonius de, domic., 152 ; — Perretus, Perrodus, 152, 346, mistralis episcopi apud Ayent, 15, 192, 193 ; — Petrus de, domic., 527.

Carnificis, Arnoldus, 402.

Carolus, Karolus IV imperator, 86, 92, 94, 108, 109, 114, 119, 129, 159 ; — curatus de Narres, 300, 382, 402, 500, 502, 516, 566-568.

Carpentator, Dominicus, 333 ; — Stephanus, 245.

Carpentatoris, Huldricus, 402.

Carro, Johannes, 405.

Carrogio, *Carouge*, maladeria de, 441.

Carroz, dictus, 267.

Cassander, Johannes, junior, 575.

Castellant, Johannes, 404.

Castellio, Castellionis, *Bas-Châtillon, Nieder-Gestelen*, 97, 219, 376, 415, 539, 555, 559 ; — castrum, 19, 21, 23, 25, 36, 50, 51, 53, 57, 58, 71, 73, 79, 80, 83, 86, 98, 126, 149, 150, 192,

194, 201, 279, 284, 285, 306, 552, 556, 562 ; — dni, Anthonius et Johannes de Turre, Eduardus de Sabaudia episcopus Sedun. ; — castellani, 58, 98, Heynemandus de Yagemberg, Perrodus de Bastia, Petrus de Chevrone, Rodulphus de Rarognia, Martinus in dem Agher ; — torcular de Turre, 472 ; — capella, 59 ; — communitas, 282 ; — prior, 219, Nycholaus.

Castellio superius, *Ober-Gestelen*, 539.

Castellio supra Clusas, 440.

Castellione, *Val d'Aoste*, castellanus de, 407 ; — Aymo de, episcopus Sedun., 304.

Castellione, Johannes de, domic., 162, 256, 268, 274, 311 ; — Nicolodus de, 106, 394.

Castellione, Guillelmus de, miles, dnus Larringii, filius Guillelmi, 318-320, ux. 1ª Jordana filia Aymonis de Novasella, 2ª Jaqueta filia Bosonodi Ducer, 318, 319, filii Johannes, Guillelmus, 318-320, filia Katerina ux. Reymundi Badderici, 318.

Castri Novi, Petrus Gerbasii dnus, 26.

Castris, Johannes de, 123.

Castro, Bossonetus, 435.

Castrul, Martinus, 507.

Cavelli, Hudricus, Udricus, 445, 446, 466, 581-584 ; — Nycolaus, 442, 532 ; — Perrodus, Petrus, 248, 446, 584.

Cerjat, Rodolphus, 211.

Cerniensis, Benedictus episcopus, 174.

Cervent, Symon de, domic., 464.

Cessuris, Villelmodus, 538.

Chablasium, Chablaisii, 319 ; — ballivus, 189, Johannes de Blonay ; — judices, 28, Perrodus Fabri, Johannes Anglici ; — procuratores, 194, Guillelmus de Malliono, Johannes de Arculingio.

Chablesun, Johannodus, 514.

Chabodi, Guillelmus, domic., 206 ; — Hugo, 571.

Chalamez, Anthonius, 101.

Challand, Challandi, Chalant, Aymo de, 189, 241, 259, 317 ; — Aymo, Aymonodus de, miles, dnus Fenicii et Aymeville, 71, 256 ; — Bonifacius filius Aymonis de, 241 ; — Bonifacius de, miles, 325 ; — Bonifacius de, episcopus Sedun., 225, 227, 325 ; — Eubalus de, dnus Montis Joveti, 442 ; — G. de, 496 ; — Ybletus de, dnus Montis Joveti, 167, 406-408, 491, 492, 494, 495, 502, 555, 565, capitaneus Pedemontium, 491, 492, 494, 495, 502, ballivus Vallesii, 407, 408.

Challer, Chaleyr, 197 ; — ecclesia B. Galli de, 102.

Challes, G. de, 496.

Chamberiacum, Camberiacum, *Chambéry*, 344, 351, 389, 393, 496, 510, 566, 571, 573-575, 578.

Chamberlach, Philippus de, episcopus Sedun., 304.

Chamberti, Martinus, 404.

Chambo, Chambon, Petrus, 333, 505 ; — Uldricus, 545.

Chambrarii, Chambrerii, Johannes sacrista Musterii, 109, 113 ; — Johannes, can. et officialis Geben., 114.

Chamon, Johannes, 504.

Chamoson, Chamosonum, 286, 293, 307, 563 ; — communitas de, 127, 128 ; — major, Ardizonus dnus Pontis S. Martini, 342.

Chamoson et Arduno, confratria S. Spiritus de, 128.

Chamoson, Anthonetus et Jacobus, 501.

Champagnie, Anthonius, 226.

Champhins superior, *Gampel*, 198.

Champilz, *Gampel*, 414.

Championis, Anthonius, 41, 42, 44, 50, 108, 109, 113, 546, castellanus Con-

tegii et Sallionis, 183 ; — Jacobus, miles, 311, 325, 355, 393, 410, 566, judex Contegii et Sallionis, 146, judex in Valesio, 147.

Champsech, 273.

Champyz, Champiz, Champilz, *Gampel*, 11 ; — Bassia de, 538, 539, 543, 544.

Chamunyn, Porronetus de, 218.

Chandany, 79.

Chandavil, carreria de, 2.

Chandevix, Wulielmus, 105.

Charcreir, Williermus, 211.

Charmeis, *Charmey, Fribourg*, vallis de, 164.

Charrery, Guillermus de, 403.

Chastallar, *Châtelard, Fribourg*, 164.

Chastellar, Vulliermus, 507.

Chastraver, Johannes, 515.

Chatonex, Roletus de, domic., 93, 94.

Chen, castrum de, 26.

Cheneverens, 526.

Cheneveres, 530 ; — Mermodus deys, 404.

Cheneves, Guillermus, 404.

Cherminyon superior, 526.

Chertruz, 178.

Chesaux, Chesal, Chesaz, Jacobus de, can. Sedun., 117, 129, 289.

Chevaller, Johannes, 93.

Chevronis, Chivronis, Chyvronis, Chevrone, Humbertus de, vicednus Sedun., miles, 100, 134, 239, ux. Amphelisia filia Petri vicedni Sedun., 1, 2, 100, 134, 185 ; — Humbertus, filius Humberti vicedni, 100, 130, 136, 240, 321, 322 ; — Humbertus filius Petri, 186, 297, 231, castellanus de Sirro, 321, 322 ; — Johannes, 213, 295, 296, 435, 437, 438, 453, 514, 527, ux. Perroneta filia Perrodi de Bastia, 213, 214, 295-297, 435, 437, 453, 514 ; — Petrus, filius Humberti vicedni, vicednus Sedun., miles, 15, 100, 130, 131, 134, 179, 185, 186, 213, 214, 239-240, 271, 295-297, 321, 357, 365, 408, 425, 432, 435-438, 453, 527, senescalcus Sedun., 185, 295-297, 437, 438, vicednus de Sirro, 271, castellanus Castellionis, 179, Sete, 365, ux. Caterina Esperlini, 425, 453, 513, 527.

Chevronis, castrum, 101 ; — Petrus dnus, castellanus Contegii et Sallionis, 518, filia Amphelisia uxor Johannis de Compesio dni de Digneu, 425.

Chifferell, Anthonius, 506.

Chign..., B. de, 547.

Chillion, 242.

Chinel d'Orgeval, 192.

Chipellet, Chipillet, Walterus, filius Walterus, 538 ; — Willelmodus dou, 542.

Chipit, Chypuis, *Chippis*, 197, 428.

Chousun, 539.

Christanni, Johannes, 402.

Christo, Minus de, 171.

Chumbun, Johannes apud, 402.

Chumy, Petrus de, 396.

Chuzzen, Johannes, 282.

Cirvoir, Johannes de, domic., 516.

Clages, 128 ; — ecclesia S. Petri de, 432.

Claon, Benedictus, 404.

Clarens, Nicolaus de, 501.

Clarmont, Guillermodus, 404 ; — Johannes, 324, 455, 506.

Claromonte, Jacobus de, ord. Pred., 144.

Clas, Johannes de, 585.

Clausen, Johannes, 75, 380.

Clemens VII papa, 159, 263, 280, 305, 339, 365, 398, 410, 421, 429, 457, 561, 562.

Clement, Willelmus, 456.

Clerier, Petrus de, domic., 519.

Clevier, Udricus, 414.

Clevo, Clevoz, Clivo, Perretus, 249, 373, 376-378.

Clevot, chastel de, 223.

Cleiby, placitum generale de, 183.

Clius, Perretus, 217.

Clusa, G. abbas S. Michaelis de, 196.

Coci, Petrus, can. Sedun., 129, 143.

Colles, apud, 14.

Columberium, Columberio, *Collombey*, 319, 320 ; — domus vocata Torneta, 318 ; — ecclesia B. Desiderii de, 318 ; — curatus de, Johannes Quarterii, 320 ; — Guillelmus de, domic., 134, 452 ; — Johannes de, filius Perronetus de Chamunyn, 218 ; — Petrus de, domic., 452 ; — Petrus de, 86, 277 ; — Petrus naturalis de, filius Philippus, 452.

Columberio, *Collombier*, Henricus de, 34 ; — Humbertus de, dnus de Willierens, miles, ballivus Waudi, 15-17, 41, 42, 44-47, 49, 68, 70, 164, 167, 207, 211, 288 ; — Jaquemetus filius Humberti de, 207, 211, 288 ; — Jaquemetus filius Humberti de, domic., 15-17.

Combaz, Comba, la, 436 ; — Jaquetus de, 103, 119, 129, 249 ; — Johannes de, 100.

Compegio, Williermus de, miles, fil. Petrus, miles, 152.

Compesio, Compeys, Amedeus de, miles, 239 ; — Anthonius de, comes Blandrate, filius Francisci de, et Ysabelle comitisse Blandrate, 126, 139, 151, 231, 234, 433 ; — Aymo de, miles, 239 ; — Franciscus de, miles, 151, 535, ux. Ysabella comitissa Blandrate, majorissa Vespie, 126, 151, 231, 234, 470, 535, vicedna a Monte Dei superius, 96 ; — Franciscus de, miles, filius Johannes de Lespia *aut* Cespia, 441 ; — Franciscus filius Francisci de, 152 ; — Franciscus filius Anthonii de, 34, 152, 231, 234, 433, major Vespie, 151 ; — Jacobus de, 139 ; — Johannes filius Francisci de, et Ysabelle, 34, 178, 234, 433, major Vespie, 95, 147, 186, de Vespia alias de, 147, 148, alias de Brandon, 100 ; — Johannes de, dnus de Dignens, ux. Amphelisia filia Petri dni Chivronis, 425 ; — Ludovicus de, 514 ; — Ysabella filia Anthonii de, majorissa Vespie, 151, uxor Girardi de Novocastro dni Valmercurii, 231, 433.

(Compostella), sacrofagum B. Jacobi apostoli, 365.

Conches, Consches, 123, 124, 390, 422, 549, 555, 559 ; — comitatus de, 76 ; — quarta pars comitatus de, 77 ; — communitas de, 3 ; — villani de, 547-549 ; — judex in comitatu de, Anthonius Hernen, 566 ; — maior de, Symon Murman, 412 ; — salterus de, Petrus Oessilleres, 96 ; — parochia de, 74 ; — ecclesia B. Marie V. de, 96, 548 ; — curatus de, 304, Thomas, 424, 549, ejus adjutor, Thomas dictus Glich, 549 ; — Thomas de, 143, can. Sedun., 117.

Condemines, 435.

Condeminis, Willelmus de, 282.

Condenewauz, Guillelmus, 55.

Condinory, Jaquemetus, 404.

Conflens, Johannes de, 322, 336, 351, 356, 555, 579, cancellarius Sabaudie, 389, 393, 449, 461, 487.

Confleto, Johannes de, miles, 285, 286, 289, 294, condnus Curnillionis, 426.

Conjour apud Hancz, 81.

Cononis, Jean, 75.

Contamine, 459.

Contegium, Contegii, Contegio, *Conthey*, 52, 286, 325, 328, 518 ; — vicedominatus, 36 ; — burgum, 387, 388 ; — domus fortis, 36, 50, 51, 71, 73 ; — ecclesia, 452 ; — curatus, Franciscus, 518 ; — assisie, 147.

Contegii et Sallionis castellani, 146, 343. 344, Anthonius Championis, 183, Pe-

trus dnus Chivrionis, 518; — judex, Jacobus Championis, 146.

Cop, dictus, 279.

Copplisteyn, Willelmus, Walterus, Johannes, 540.

Coppodo, Nantermetus, 507.

Coravan, Johannes dictus, 279.

Corberes, Corberiarum, *Corbières*, 255; — villa et castellania, 164, 165; — castrum, 371, 372; — castellanus, Johannes de Sancto Cyriaco, 165; — capella B. Marie ante villam de, 253; — curatus de, 253; — confratria B. Katherine de, 254; — Hugo de, 341, domic., 353, 354, 501, 519, uxor Johanneta filia Johannis porterii Sete, 353, 354, 519; — Petrus de, 354; — Rodulphus de, 354; *vide* Turre.

Cordela, Petrus filius Perreti, 7.

Cordelos, Ansermelius, 7.

Corderii, Thomas, 243, 245, 246.

Cordonoud, Johannes, 505, 585.

Corgenone, Johannes de, dnus de Meilliona, miles, 325.

Corgerone, Johannes de, ballivus Breissie, 288.

Corgeronis, 410.

Corpastour, *Corpataux*, 208.

Corsiaco, Johannes de, dictus Curtachambaz, can. Sedun., 512.

Cossonay, Ludovicus de, miles, 167, 168, dnus de Berchier, 255; — Ludovicus de, 49, 336, 373, domic., 167, 168.

Costellaz, Aymonetus, 514.

Cothini, Petrus, 501.

Coureys, 437.

Craffo, Johannes, 585.

Crapho, Johannes Lambaner dictus, 435.

Creissiaco, Johannes de, dictus Aquabella, 31.

Crepayre, B., 564.

Crest, Johannes de, 373, — Perrodus de, 404.

Cresta, 2.

Crestaz, Johannes de, 404.

Crissinis, Jaquemetus et Johannodus, 506.

Crisson, Anthonius, 506.

Crista, Grista, Benedictus de, 501, 514, 516; — Micheletus de, 530; — Wilelmodus de, 545.

Cristan, 379.

Crons, Aymo, 404.

Croso, Michael, Micheletus de, 33, 322, 326, 334, 336, 356; — Wulliermus de, 508.

Crot, Mermetus, 404.

Croudilly, 414.

Cruce, Johannes de, 402; — Wilfredus de, 446, 584.

Cucheto, Chucheto, Johannes de, vicarius de Ormont, 515, curatus de Villa, 400.

Cudriffini, *Cudrefin*, Thomas curatus, 69.

Cuendeti, Perronetus, 442.

Cuenoz, Laurentius, 502.

Cuffignyon, Richardus de, miles, 376.

Cuntrani, Thomas, 76.

Curbadi, Nychodus, domic., 312, 324, 355, 556.

Curia, Johannes in, 97, 198, 269, 393, 397, 424, 541, 549; — Johannes filius Johannis, 541; — Ansermus Martini in, 198, 541; — Walterus in, 541.

Curtachambaz, Johannes de Corsiaco dictus, can. Sedun., 512; — Johannes filius Petri, 513; — Petrus filius Raynaldi, 513.

Curten, Curto, Franciscus filius Symonis, domic., 282, 427, 442, 443, 444, 447, 455, 498, 516; — Johannes, 469, 470, 496, 512, 522; — Johannes filius Johannis, 522; — Perrodus, 522; — Rodulphus filius Symonis, 516; — Symon, 427, 442, 443, 447, 455, 516.

Curti, Roletus, 333.
Curtinali, Johannodus de, 118, 249, 268, mistralis de Grimisua, 223.
Curtinauz, Anthonius de, filia Johanneta, 183.
Cuttibel, Curtibel, 574, 576, 577.

D

Dala, 240.
Dalliar, Johannes, 506.
Dallion, Willermodus, 2.
Dallyes, 434.
Dalnona, Dardona, Jaquemetus de, 463, 507.
Darbelley, Petrus, curatus de Lides, 238.
Darvillard, Perrodus, 2.
Daval, Davaul, Anthonius, domic., 270, 271 ; — Girodus, 437.
Decimator, Johannes Longus, 148.
Decimatoris, Jacobus, ux. Beatrix, 130 ; — Willermetus, 214, 404, 507.
Delbon, Anthonius, 404.
Deresy, la, 81.
Destres, *vide* Estres.
Deven, 81.
Deyes, Stephanus, 504.
Dieulefit, Perrodus, 244.
Dini, Johannodus, 95.
Dinimont, Stephanus, alias Galfa, 339.
Dobdorbeyns, 99.
Dodes, 158.
Domine, Petrus, 402.
Domini burgum, *Domo Dossola*, 222.
Dominicus, 14.
Domonova, Anthonius de, 507.
Dompno Petro, Donno Petro, *Dompierre*, Petrus de, domic., 210, 255, miles, 438.
Donprous, Jacodus ly, 15.
Dorchia, Dorchya, Petrus, domic., 276, 279.
Dorminant, Urbanus, 402.
Dousames, Anthonius, 276.
Draconibus, Anthonius de, 34.
Draguyn, Petrus, 364, 373.
Draxel, Anthonius, dictus Gyger, 464 ; — Willelmus, 542.
Drona, majoria de, 183 ; — Ysabella de, 80, 245.
Drueti, Egidius, 555.
Duc, Germandus, 404.
Ducer, Bosonodus, filia Jaqueta uxor Guillemi de Castellione, 318.
Duede, mons de, 176.
Duez, Johannes, 276.
Duno, Johannes, 497.
Durandi, Franciscus et Johannes, 279.
Durant, Hudricus, 500.
Duye, Petrus, 255.
Duyn, Duyng, Duyns, Jacobus de, domic., 432, 448 ; — Richardus de, 473.
Dyvauz, Perrodus, 245.
Dyvona, Johannes de, 34.

E

Ebin, Michael in der, 541.
Ebnet, am, 456.
Ecclesia, Martinus de, 181 ; — Willermetus de, 404.
Ecco, 154.
Eccon, Georgius an der, 541.
Ecken, Johannes, 198.
Ecuvillens, *C. de Fribourg*, 208.
Eggun, Ecgun, 548 ; — Johannes apud, 402.
Eich, Ludewig von, Amman zu Lucern, 379.
Elbogen, die, 96.
Eldriani, Perretus, fil. Anthonius, 403.
Eliqua, mater Petri vicedni Sedun., 135.
Elsun, Jacobus, 540.
Elvidi, Nicolaus, 231, 234.
Emerici, Johannes, 403 ; — Petrus, 81.
Emyon, Johannetus, domic., 239.
Enchigle, aqua, *Engstligenbach*, *Berne*, 103, 475.
Enchiglin, Enchiglun, *Engstligen*, alpis de, 103, 475.
Enciman, Eschimant, Anthonius, major de Morgia, 175-177, 275 ; — Hans, 470.
Episcopi, Martinus, 7.
Episcopus, Petrus dictus, 541.
Erdes, Aymo de, domic., 219 ; — Ybletus de, domic., 90.
Erle de Staldon, 459.
Eroens, *Hérens*, 152.
Eschimant, *vide* Enciman.
Eschler, Theodolus, 505.
Esperlin, Esperlini, Esper, Espers, Hespers, Asperlin, Esperringo, domus dicta, de Raroguia, 391 ; — illi de, 50 ; — Anthonius, domic., 80, 95, 290, 380-382, 390, 391, 397, 449, 450, 458-460, 462, 463, 467, 474, 475, 501, 511, 520, 521, major de Rarognia, 282, 376, 419, 420 ; — Aymo, 511 ; — Catherina, ux. Petri dni Chivronis, vicedni Sedun., 425, vicedna Sedun., 527 ; — Henricus, decanus Sedun., 537 ; — Jans, 537 ; — Johannes, 423 ; — Johannes, 536, 537 ; — Johanneta filia Anthonii, uxor Johannis Thome in Platea, 474, 475 ; — Rodolphus, miles, 95, 423 ; — Rodolphus, domic., 443, 458, 459, 462, 467, 474, 475, 511, 520, 521, major de Rarognia, 449, 450, 463, ux. Agnes de Rarognia, 458, 459, 462 ; — Rudolphus, 536, 537 ; — Ysabella, mater Anthonii, 520, 521, uxor Rodolphi de Rarognia militis, 376.
Estmullon, Bertholdus, 376.
Estres, Estre, Girardus d', cancellarius Sabaudie, 26, 33, 167, 345, 373, 410.
Estuyt, *Etoy*, *Vaud*, prioratus de, 16.
Evesque, Petrus, fil. Martinus, 525, *vide* Episcopi.
Evrart, Stephanus, 333.
Evry, Johannes, 345, 346 ; — Perretus, 346.
Ewlingen, Anthonius zen, 429.
Eyro, Aymonetus, 507.
Eyron, Willermodus, 404.
Eyronn, Martinus, 401.

F

Faber, Jacobus, castellanus Vespie, 178 ; — Johannes, 496 ; — Petrus, 71.

Fabri, Anthonius, 132, 182, 324, ux. Nicoleta de Bosco Rotondo, 132 ; — Anthonius, thasaurarius comitisse Sabaudie, 258, 317 ; — Girardus, 500, capellanus, 513 ; — Guillelmus, 56, 73, 315, 520 ; — Johannes, 87, 236, 282, 394, 402, 551, major de Liech, 150 ; — Perronetus, 403 ; — Perrodus, 245, 317, 453, 532, jurisperitus, 14, judex terre Vallesii, 78, judex in Chableysio et Geben., 320 ; — Pierre, dit Stoer, 86 ; — Rodinus, Rudinus, 87, 198, 282, 326, 333, 551 ; — Willelmus, ux. Ysabella, 245.

Fabrica, Martinus de, 541.

Fabrorum, Jacobus, 186 ; — Johannes, castellanus Vespie, 148.

Falconeti, Perronetus, 514.

Falson, Mermetus, 514.

Farodi, Johannes, curatus de Brent, 442.

Fasani, Willermodus, 326.

Favargia, G. de, prior Burgeti ? 184.

Favergiis, Franciscus de, domic., 426.

Fenicii, Aymonodus de Chalant dnus, 71.

Fenlzea, vallis de, 494.

Fenycz, Johannes, 380.

Fernay, Humbertus de, 112.

Ferrandini, Jacobus, prior S. Jacobi Auguste, 69.

Ferray, Ferrey, Ferrais, *Ferrez*, nemus de, 569, 574, 579, 580.

Ferro, Michael de, thesaurarius Sabaudie, 34.

Fervo, Johannes in, 550.

Feysan, Petrus, 538 ; — Wynodus, 333.

Figriesten, Willermus de, fil. Petrus, 469.

Filingio, Stephanus de, domic., 426.

Flaudes, Johannes, 402.

Fleury, Stephanus, 178.

Floris, Johannes, 402.

Fluly, Johannes, capellanus, 530.

Fochiery, Johannes, 265.

Folliete, Agnes, 244.

Foloneyr, Addan, 265.

Fondremont, Humbertus de, 246.

Fontana, Jacobus de, 449 ; — Jaquemetus de, 376.

Fonte, Franciscus de, 574 ; — Johannes de, 571 ; — Mermetus de, 246.

Forchex, Vulliencus de la, 507.

Forella, Johannes de la, 405.

Foresta, Petrus de, 101, dictus Novilla, 246.

Formaz, Nicolodus, 574, 576, 577.

Formentarum dnus, 554.

Former, Perrodus, 214.

Forner, Aymo, 198, 542 ; — Huldricus, 436 ; — Nycoletus, 436 ; — Perrodus, 435, 436, 505, 541, ux. Peroneta, 435, 436 ; — Petrus, 542.

Fornery, Forneri, Huldricus, 403 ; — Jacobus, preco Sedun., 126 ; — Jacodus, 352 ; — Johannes, 403.

Forni, Perrodus, 89.

Fortis, Gonterius, 131, 132.

Fossery, Johannes, 405.

Franchodo, Franchodi, Anthonius, 217, 277 ; — Johannes, 280, 332, 413, 551.

Francisce, Johannes, 545.

Franciscus, sacrista Sedun., 533 ; — curatus Contegii, 518.

Franconis, Humbertus, ord. Predic., 144 ; — Francesia, 144 ; — Nycoletus, domic., 80, 144, 146, 154, 182, 183, 272, 273, ux. Ysabella filia Johannodi de Orseriis, 183, 272, 273.

Francza, Franzia, Franza, France, Perrodus a la, 217, ux. Katerina, 239, 240 ; — Theodolus Perroneti a la, 240, 326, 333, 414.

Frederici, Aymonodus, fil. Valzrodus, 332 ; — Willelmodus, 198, 332, 545.

Frely, Freli, Johannes, 226, 251, 276, salterus Sete, 90, 91, 153, 226, 529, 530.

Friburgum, Friburgo, *Fribourg*, 38, 41-43, 208 ; — communitas de, 403 ; — burgenses de, 494 ; — conventus S. Augustini, prior frater Agustinus, 447 ; — hospitale infirmorum de, 254 ; — Gonradus de, 216.

Friderici, Friderich, Johannes, 404, 416, 418, 585.

Froment, Fromentes, Humbertus de Balma dnus de, 26, 55.

Frossar, Petrus, 255, 396.

Frutinger, Peter, 417, 418.

Frutinges, Frutenges, *Frutigen*, 59, 231, 234, 377 ; — curatus de, Rodulfus de Albocastro, 59, 235.

Fues, Willermodus deys, 333, 586.

Fulco, Anthonius, 507.

Fully, la, 61.

Fullyns Stadle, 527 ; — Anthonia, uxor Johannis Lener, 527.

Fundis, *Fundi*, 160.

Fuosson, Petrus, 497.

Furer, Martinus, 402.

Furgangen, 451.

Furno, Jaconirius de, 244, 245 ; — Jaquetus de, 7 ; — Johannes de, 265-267, 455 ; — Johannes de, domic., 101 ; — Johannes de, vicecastellanus Sancti Mauricii, 531, 532 ; — Martinus de, 265 ; — Nicholodus de, 245 ; — Percivallus de, 531, 532 ; — Perrerius de, 455 ; — Perrodus de, 105.

Fury Perry, 417.

Fynio, nemus de, 13.

G

Gadmen, Nicolaus zen, 76.

Gaii, *Gex*, conventus Carmelitarum, 441.

Galat, Galath, Martinus, 458, 506 ; — Perrodus, 404, 457, 458.

Galeaz, ex Vicecomitibus Mediolani, 556 ; — Johannes, dux Mediolani, 522.

Galeitz, Galey, Johannes, 417, 418.

Galesii, Johannes, 314, 508.

Galfa, Stephanus Dinimont alias, 339.

Galliardi, Humbertus, 574, 576, 577 ; — Johannes, thesaurarius comitisse Sabaudie, 181, 182, 196, 246.

Galopini, Stephanus, can. Geben., 116, 117.

Gamse, Anthonius de, 497.

Gandeccun, 538.

Ganensis, *Ganos*, Bernardus episcopus, 174.

Ganteri, Vionetus, 369, 370, ux. Johan-

neta, 370, liberi, Amedeus et Agneleta, 369.

Garascho, Mauricius, 360.

Garaschodi, Garaschod, Garascho, Martinus, 177, 214, 264, 276-278, 339, 360, 373, 401, 405, 501, 533.

Garin, Jaquemetus, 404.

Garina, Philisona, 243.

Gason, vallis de, 520.

Gavit, Rodulphus, 446.

Gay, Johannes, 211.

Gayez, Amedeus, 71.

Gebennensis, *Genève*, civitas, 582, 584 ; — episcopus, 120 ; — Petrus comes, 44 ; — Robertus Camerarii officialis, 113 ; — conventus fratrum Predicatorum, 441 ; — conventus fratrum Minorum, 441 ; — Humbertus de Pellier prior Sancti Victoris, 114 ; — hospitale, 441.

Gebreitton, 447.

Gen, Nicodus, 404.

Gener, Johannes, 1.

Generi, Willelmus, 251.

Genevesii, Guillelmus, 56, 73, 189, 196, 259, 351, 371, 372, 547.

Geneveys, Willelmus, 455.

Georgii, Ansermus, 540.

Georgius, curatus de Morgia, 498 ; — curatus de Simplono, 11.

Gerbasii, Gerbaisii, Amblardus, 449, 496, 511 ; — Petrus, 42, 44, thesaurarius Sabaudie, 26, 40.

Gerneuchi, Perrodus, 403.

Gerunda, Gironda, cartusia, 81, 178, 191, 214.

Gertschen, Anthonius, 361.

Geschinun, Geschinon, Gessinun, *Geschinen*, 232, 389, 391, 397 ; — communitas de, 231 ; — homines, villani de, 419, 423, 547-549 ; — Jacobus de, filius Jacobus junior et ejus uxor Katerina de Vineis, 470, 471.

Gilliet, Vuliermodus, 505.

Gimilliaco, Johannes de, domic., 101, 130.

Girardi, Germanus, 101 ; — Johannes, 577 ; — Petrus, 34, 577.

Girardus, curatus Sedun., 86.

Girodi, Bertramus, 435.

Giroldi a la donna, Johannes, 332.

Giroldi, Jacobus, filius Johannes, 541.

Gissiney, Gissine, *Gessenay*, 353 ; — Johannodus de, domic., 92.

Glacier, Glassier, Martinus, 404, 501 ; — Perretus, 249, 404, 506 ; — Perrodus, 404.

Glarei, Jaquemetus de, 282.

Glausen, Johannes, 11, 429, 547.

Glich, Thomas, coadjutor curati de Conches, 549.

Glisa, *Gliss*, 517, 522 ; — ecclesia S. Marie V. de, 511, 567 ; — vicarii de, Nycolaus, 300, Johannes de Pratis, 550.

Glisers, Anthonius, 469.

Glovier, 314.

Goctet, Stephanus de, 409.

Goenimershus, 299.

Goldknoph, Anthonius, filia Agnes uxor Petri Rodini, 469.

Gome, Johannes in, dictus Heschalo, 232

Gonen, Wido, 76.

Gontery, Gonteri, Gonceri, Anthonius, 80, 131, 132, 339, 364 ; — Perretus, 501.

Gopenstein, Willelmus de, 198.

Gornayo, Robertus de, prior Buriaci, 14.

Gorro, Stephanus, 541, 545.

Gotfredi, Hans, domic., 537.

Gottet, Aymo de, 538, 542.

Goudin, Petrus, 404.

Gracy, Johannes, 333.

Grandissonum, Grandissono, 167 ; — claustrum fratrum Minorum de, 252, 253 ; — Agnes de, 252 ; — Guillelmus de, dnus Sancte Crucis et Albone, miles, 45-47, 49, 60-67, 69, 70, 163, 288, 363, 554 ; — Hugo dnus de, miles, 325 ; — Johannes de, 252 ; — Otto de, 65, 67, 69, 336, ux. Johanna de Polant, 67, 69.

Granges, Grangie, Grangiarum, 93, 147, 192, 268, 506 ; — castrum, 190, 255, 274, 314, 359, 473 ; — turris vocata de Anivisio, 255 ; — mandamentum, castellania, 272, 358 ; — communitas de, 506 ; — pedagium de, 272, 273 ; — dnus de, Jacobus Tavelli ; — ecclesia parochialis de, 155 ; — ecclesia B. Jacobi, 102 ; — prioratus de, 155, 156 ; — Bertrandus de, can. Sedun., 500.

Grangetes, Johannes de, dictus Pititz Johanz, 339.

Grandpul, 496.

Grant, Johannes ly, 12.

Grassi, Grasso, Grassen, Johannes, 11, 141, 169, 270, 282, 302, 361, 402 ; — Perrodus, 245.

Gratlon, Nicoletus de, 405.

Gravellon, Johannodus, 506.

Gregorius XI papa, 15, 115, 120, 136.

Grengiols, communitas de, 169.

Gres, Johannes dictus, de Novasella, domic., 55.

Gresiaco, Greysiaco, Grissiaco, Bertholetus de, major Sedun., 131, 132, 143, 394 ; — Guillelmus de, mater Aymoneta, 152.

Gressingen, 459.

Gretzense, Johannes de Bubenberg curatus de, 475.

Grez, Bertrandus de, can. Sedun., 525.

Grimenchi, Jacobus, 332 ; — Perrodus, 325.

Grimisua, Grimixua, Petrus de Bona curatus de, 156, 426 ; — Johannes de Curtinali mistralis de, 223 ; — Willelmetus salterus de, 249 ; — Bernardus de, 374 ; — Guillelmodus de, 374 ; — Perrodus de, 107 ; — Petrus de, 394 ; — Wulliermus de, 107.

Grinez, Rodolphus, 402.

Grini, Johannes, 402.

Grissie, Rodolphus, 103.

Grisso, Petrus, filius Hensilinus, 475.

Groelli, Laurencius, 537.

Grolea, Hartimondo de, miles, 537 ; — Johannes de, dnus Nyriaci, miles, 26.

Grona, 533 ; — ecclesia B. Marie de, 102.

Gros, Petrus, curatus de Heruens, 264.

Groso, Nicoletus de, 167.

Grossus, Petrus, 375.

Grueria, Gryeria, Gryers, *Gruyères*, 167 ; — castrum de, 396 ; — Luca, Luqueta de, ux. Willelmi de Orons, 210, comitissa de Arberg, 208, 209, 211, 254 ; — Peterman von, castlan von Planckenburg, 418 ; — Rodulphus comes de, miles, 167, 209, 252, 254, 288, 325, 329, 383, 385, 386, 403, 442, 554 ; — Rodulphus, filius Rodulphi comitis, 252, 254, 354, 442, dnus Montisservani, 396, ballivus Vallesii, 311, 312, 340, 341, 342, 345, 355, custos et rector castrorum Sele, Turbillionis et Majorie Sedun., 365.

Gruonach, Jacobus, 269 ; — Johannes, 299 ; — Rodulphus, 498, 516.

Gubin, 178.

Gubot, Vuliermus, fil. Perrodus, 505.

Gucker, Johannes, 456, 498.

Guerrici, Stephanus, miles, 285, 286, 325, 336.

Guertini, Anthonius, 402.

Gugler, Hans, 498.

G(uido), abbas Sancti Michaelis de Clusa, 196.

Guidonis, G., 123; — Guillelmus, can. Sedun., 85, cantor Sedun., 142, 208, 228, 229, 275, 284, 289, 321, 341, 354, 355, 359, 394, 395, 525, vicarius generalis episcopi Sedun., 373, judex generalis Vallesii, 369, 373; — Petrus 394, 395.

Guillelmus, prepositus Montisjovis, 16.

Guilly, Aymonodus, 404.

Gutro, 81.

Guttet, Martinus de, 541, filius Martinus 198; — Stephanus de, 98, 204.

Guyon, Johannes, 515.

Gyeti, la, 12.

Gyger, Anthonius Draxel dictus, 464.

Gyndre, Gindre, Willermetus, 194, 217, 277, 519.

Gytzpons Mattun, 548.

H

Habundancie, *Abondance*, capitulum, 178; — abbas, 15; — P. abbas, 179.

Hackerman, Johannes Martini dictus, 381.

Haldin, Jacobus, 417, 418.

Haliannen, Johannes, 440.

Halton, Halto, 524; — Pierre an den, 76.

Hanz, 81; — Anthonius de, 81.

Hatto, Stephanus, 333.

Heimo, Jacobus, 377.

Heinen, Anthonius, judex in comitatu de Conches, 566.

Heinereu, Jean, 77.

Henisbach, 548.

Hellyolum, 459.

Hengart, Heingart, Hengariter, Heingarter, Hilprand am, 416, 418; — Johannes am, 76, 77, 440, major de Monasterio, 537.

Hennen, Jacobus, 429.

Henrici, Heinrici, Perretus, 457, 458, 502.

Henricus, episcopus Sedun., 106; — curatus de Neynda, 241.

Herdes, Aymo de, 50, 143; — Eballus de, domic., 143.

Heremencia, *Hérémence*, 182, 183, 286; — Guyfredus de Silanengo curatus de, 301; — Johannes major de, 94, 311, 324.

Herens, Heruens, communitas de, 506; — mistralia vallis de, 225; — curati de, Jacobus Hubodi, 263, Petrus de Aquiano, 263, P. Gros, 264; — vicarius de, Johannes de Biollo, 265; — inventarium ornamentorum ecclesie de, 265; — inventarium ustensilium domus curati, 267.

Heretici, Johannes, 402.

Heritez, Herete, Murisodus, 243, 244.

Hermancia, hospitale de, 441; — Hugo de, 66.

Herpo, Johannes, canon. Sedun., 226.

Heschalo, Johannes im Gome dictus, 232.

Heurier, Peterlinus, 505.

Heydorner, Anthonius, 282.

Heyner, Jacobus, 542.

Hoberes, Petrus, 505.

Hochersins, Yllarius, 451.

Hodini, Johannes, 261, 276-278, 432, filius Franciscus rector hospitalium Sedun., 432.

Hoers, communitas de, 198.
Hoez, turris versus, citra crucem de Sirro, 464.
Hof, Johannes im, 396, 424 ; — Thomtschen in, 396.
Hofle, Anthonius im, 498.
Hogern, Perrodus, 504.
Hogier, Stephanus, 282.
Hogyer, Johannes Martini, 87.
Holan, Marcus, 541.
Holzer, Jean, 76.
Hospitis, Johannes, 402.
Hotto, Johannes et Jacobus, 333.
Hozestil, Hugonetus de, 363.
Huban, Johannes, 167.
Hubodi, Jacobus, curatus de Herens, 263.
Hugo, can. Lichefeldensis, 280 ; — Huldricus, 505.
Huldrici, Johannes, de Rarognia, domic., 459, 520, 521.
Huldricus, Hudricus, 409 ; — salterus de Sirro, ux. Perroneta, filia Katherina, 526.
Hulere, Rodulphus, 546.
Hunrsedel, 535.
Hupery, Theodolus, rector maladerie Sedun., 124.
Hurrin, Petrus, 198, 537, 541.
Husere, Theodolus, 505.
Hushaben, Johannes, 498
Hushubo, Johannes, 512.
Hutzli, Willo, 417, 418.
Huvrie, *Ouvrier*, 463.

I

Ihierosolimitanus patriarcha, Aymo, prepositus Montisjovis, 322.
Illens, Yllens, Irlens, castrum de, 211, 207, 208 ; — Aymo de, 359, 360 ; — Girardus de, 341.
Illiez, Illies, Petrus de Silingro prior de, 437 ; — Girardus de Nernyaco condnus vallis de, 531, 532.
Imbere, Jean, 77.
Imperator, Karolus IV, 86.
Imstuphrich, Johannes, 429.
Intermontium, *Entremont*, mandamentum, 445 ; — dnus, 41, 42.
Intermontium et Sancti Brancherii mandamentum, 346 ; — castellanus, 195, 189, 570, 572, 574, 575, Rodulphus Morent, 571.
Ithun, Johannes, 396 ; — Thomas, 549.

J

Jacobi, Johannes, 300, 443, 515, 516, 541.
Jacobus de Leuca, ord. S. Augustini, 365 ; — prior de Lenz, 426, 462, 513 ; — prior Martigniaci, 224.
Janczen, Petrus, 512.
Janini, Johannes, ord. S. Johannis Ihersol., 551 ; — Johannodus, 505, 506.
Janset, Petrus, 402.
Jaquerii, Perrodus, 532, 533.

Jaquetto, Rodulphus de, 584.
Jarein, Thomas, 574, 576, 577.
Jeman, 417.
Jenilto, Johannes dictus, domic., 75.
Jenini, Johannes, 332 ; — Theodolus, 332, 381, 585.
Jergio, Petrus, 402.
Joca, Johannes, 404.
Jodocus, 424.
Johan, Jaquetus, 507.
Johannan, Willelmus, 514.
Johannes, papa XXII, 159 ; — prepositus Montis jovis, 34 ; — can. Sedun., 376 ; — prior de Pillionay, 68 ; — curatus de Aragnon, 567 ; — curatus de Nas, 236 ; — major de Bossonens, domic., 210 ; — major de Heremencia, 94, 311, 324, 352 ; — major de Vernamissia, 249, 457, 458, 506 ; — porterius, janitor Sete, 80, 98-100, 217, 226, 261, 276, 308-312, 324, 353, 355, 356, castellanus Turbillionis, 222, filius Guillelmetus, 353, filia Johanneta uxor 1° Petri Resordonat, 2° Hugonis de Corberiis, 353 ; — clericus, 573, 575.
Jolivet, Perrodus, 243.
Jolobins, Benedictus, 66.
Joly, Johannodus, 332.
Jonaten, Jans, 416, 418.
Joner, Ulrich, 417, 418.
Jons, Johannes filius Thome, 270.
Joria (*Ormont*), capella B. Theodoli apud, 441.
Jornalessa, 93.
Jour, villa de la, 208.
Jovis mons, *vide* Montis jovis.
Jucken, Johannes, 76.
Juden, 379.
Juglan, Guillielmus, 105.
Juglard, Franciscus, 2, 105 ; — Wlliermodus, 2.
Juliam, Perrerius, 99.
Julliens, Anthonius, 404.
Jussion, Vulliermodus, 1.

K

Känel, Johannes, 404.
Kalbermatten, Nicolaus zer, 497.
Kammer, Martinus, 541.
Karolus, J., 173.
Kartel, Petrus de, 198.
Kellun, in der, 454.
Ketzer, Jacobus, 380.
Kipman, Johannes, 437.
Kublin, Nicolaus, 417, 418.
Kuchler, Joannes, 76 ; — Nicolaus, 75.
Kumichy, Petrus, 409.
Kuno, Johannes, 512.
Kunschen, Kuontzen, Hans, 282 ; — Johannes, 432 ; — Michael, 433 ; — Petrus, 498, 512 ; — Willelmus, 432, 433.
Kuontzo, Johannes, 517 ; — Willelmus, 505, 517.

L

Ladogner, Jacobus, 198.

Ladwere, Jacobus, 537.

Lagastrona, *Gasteren, Berne*, vallis de, 543-545 ; — homines de, 546.

Lagereti, Johannes, 555.

Lagieti, Nicolodus de, 542.

Lagmazza, 271.

Lalex, 81 ; — Johannetus de, 404 ; — Vulliermus de, fil. Jacodus, 507.

Lambaner, Lanbaner, Johannes Albus, 198, 538, 505 ; — Johannes, dictus Crapho, 435 ; — Uldricus, 538.

Lampertin, Petrus der, 541.

Lamprucke, Anthonius de, 77.

Lana, Anthonius de, 93 ; — Johannes, 194.

Langdoner, Jacobus, fil. Jacobus, 541.

Langino, Petrus de, dnus de Everdes, domic., 210 ; — Rodolphus dnus de, miles, 207-211.

Lapide, Willelmus de, 545.

Larringii, domus fortis, 319.

Lassier, Lassyer, Johannes du, 7 ; — Stephanus du, 7, 530 ; — Vullielmus du, 7.

Lat, villa de, 176.

Lathomi, Petrus, curatus de Montherot, 68.

Lauden, Henricus de, fil. Johannes, ux. Jaqueta de Scala, 522.

Laudonere, Perrodus, 333.

Laudun, Laudon, 539 ; — Nicolaus de, 234.

Laurencii, Johannes, 169.

Lausanna, 45, 143, 167, 431 ; — ecclesia cathedralis de, 253 ; — episcopus, 120, Guido de Pringino, 62 ; — capitulum, 253, 429-431 ; — Johannes de, 373, 501.

Laveto, Anthonetus de, 244.

Lax, Johannes de, 536.

Lener, Johannes, senior, ux. Anthonia Fullyns, 527.

Lengwerme dictus Anthillyo, 490.

Lenoretta, Johannes de, 376.

Lens, Lenz, Lent, Len, 95, 102, 358 ; — mons de, 268 ; — communitas de, homines de, 383-386, 506 ; — ecclesia B. Petri de, 102 ; — prior de, Jacobus, 426, Jacobus Panoti, 508 ; — Willelmus de, 205.

Lepwasserravin, Agnesa, 456.

Lespia, Johannes de, 441.

Leuca, Leucha, Leuce, *Louèche, Loèche*, 86, 87, 106, 107, 226, 289-292, 328, 330, 390, 391, 406, 407, 412-415, 434, 453, 555, 559, 585 ; — desenus, districtus de, 13, 282 ; — communitas, burgenses, probi homines, 3-5, 133, 199-204, 283, 327, 332, 333, 362, 423, 540, 542, 544, 551-554 ; — tercium Lobii, Caldane et Cabuli, 585 ; — turris episcopi, 12 ; — parrochia de, 85, 538, 539, 543, 544 ; — ecclesia parrochialis S. Stephani, 504, 537, 542 ; — curatus, Heinricus de Blanchis, 505 ; — vicarius, Johannes de Sancto Gorgonio, 505 ; — rector capelle B. Nicolai, Johannes Steguere, 506 ; — vicednus de, 13, Petrus de Rarognia, 17, 87, 434, 537 ; — major de, 12, Johannes Aymonis, 83 ; — salterus de, Petrus, 11, 89, 280, 282, 326 ; — susta de, 428, 465 ; — pedagium de,

465, — Clevinus de, 390 ; — Jacobus de, ord. S. Augustini, 365.

Leucrum, *Leucren*, communitas de, 148.

Lever, Johannes, junior, 427.

Leveti, Perrodus, 452.

Leych, Anselmodus de, 497.

Leyet, Johannes, 507.

Leyro, Martinus de, fil. Nicolinus, 375.

Leytron, 459.

Liddes, Lides, 113 ; — communitas de, 180, 238, 256-258 ; — salterus de, 181 ; — mistralis de, 181, 238 ; — parrochia de, 181 ; — ecclesia de, 237 ; — Petrus Darbelley curatus de, 238 ; — confratria Sancti Spiritus de, 237 ; — Jaquemetus de, 445, 446, 576, 577, 581-584 ; — Perrodus de, 467, 574, 576, 577 ; — Reymundus de, 576, 577.

Liebo, Anthonius, 512.

Liebsten, Hans, 198.

Liech, Lyech, Lych, Lieg, *Loetschen*, vallis de, 19, 21, 36, 87, 88, 97, 282, 283, 538-540, 543-545, 569 ; — communitas, homines vallis de, 3-5, 199-203, 540, 546 ; — majores de, 98, Johannes Fabri, 150, Nycolaus am Ryede, 536.

Ligra, Johannetus, 255.

Lily, alpis de, 11. *Vide* Lylli.

Lobiis, Johannes de, 403.

Lochbere, Hudricus, 505.

Loch, zem, 235.

Loecger, Kristianus, 361.

Lombar, Lombardus, Lombardi, Henriodus, 114 ; — Jaquemetus, ux. Anthonia Levrata, 254 ; — Georgius, 216 ; — Johannes, 405, 507 ; — Stephanus, 191, 249, 519 ; — Thomassinus, 216.

Lonexario, Johannes, can. Sedun., 360.

Longi, Johannes, 148 ; — Johannes filius Johannis, 148, 402 ; — Johannes, 402.

Lora, Huldricus, 7 ; — Huldricus filius Martini, 7 ; — Johannes Perrerii, 7.

Loretan, Loretani, Roletus, 332, 504, 586.

Loschex, Petrus, 12.

Lova, Perrodus de, ux. Agnessona, 323.

Lovener, curatus de Aragnon, 498.

Lowina, Aymo de, 149, 204, 333 ; — Roletus de, 401.

Lowiner, Johannes, 11.

Lowinon, Lowinun, Luwino, Luvina, 499 ; — Aymo an der, de, de la, 45, 326, 537 ; — Johannes in de, 77 ; — Johannes uffen der, 499 ; — Yanninus in der, 469.

Loy, communitas de, 506.

Loyano, Guillelmus de, vicarius curie Materelle, 221.

Loycherlin, Willelmodus, 541.

Lucens, 68.

Lucern, 377, 380 ; — Ludwig von Eich Amman zu, 379.

Lucons, 99.

Luet, Johannes, 507.

Lugino, Johannes de, prior de Pillionay, 69.

Luliaco, Perriardus de, 245.

Lumbar, Roletus, 586.

Luogyon, Hans in der, 473.

Luppi, Perretus, 507.

Luschia, Guillelmus, 50.

Lustriaco, *Lutry*, prior de, Petrus de Turre, 253.

Lutzo, Jacobus, 299.

Luyat, Johannes, 404.

Lyarme, Johannes, 404.

Lyechi, aqua, *la Lonza*, 219.

Lychtfeldensis thesaurarius, Hugo Peregrini, 19, 21.
Lyebestein, Lyebensteyn, 538, 543.
Lyeno, Perrodus, 404.
Lylendelo, Martinus, 404.
Lylli, aqueductus de, 434.

M

Mabyllin, Franciscus, 360.
Maccel, Captellanus condnus de, ux. Beatrix condna de Anivesio, 189, 190, filia Margueereta, 190.
Maccot, Perrodus, 458.
Machidi, Jacobus, major de Suen, 506.
Macby, Nantermetus, domic., 311.
Macto, Jacobus de, 498.
Maczon, Uldrietus, 15.
Made, 535.
Maencheto, *vide* Mayencheto.
Magistri, Petrus, 405, 506.
Magistripauli, Johannes a, rector hospitalis S. Johannis Sedun., 420, 421.
Magnel, Ambrosius, alias Repassin, 125.
Magnin, Magnyn, Magnini, Magninus, junior, 405 ; — Perrodus, 326, 333, 405, 505, 586 ; — Petrus, 555 ; — Uldricus, 198, 542.
Magnyoidens, *Magnedens*, *Fribourg*, 208.
Magy, *Mage*, 228-230, 236 ; — communitas de, 506 ; — homines tercie partis communitatis de, 224 ; — Guillermodus de, 404.
Magy, Magi, Perrodus, Petrus, 204, 205, 220, 229, 230, 261, 276, 277, castellanus Sedun., 236, castellanus Turbillionis, 249, 250, 259.
Maior, Jacobus, 405 ; — Johannes, 404.
Maioris, Johannes, domic., 377 ; — Simon, 402.
Malaaqua, Colenus de, 574, 576, 577.
Malachers, Johannes, 244.
Malliono, Mailliono, Mallio, Guillelmus de, 195, 256, 258, procurator Chablaisii et Geben., 32, 179, 180, 182, 195.
Marbero, Nicoletus, 358, 507.
Marchant, Perretus, 332.
Marchiandi, Franciscus, decanus Sedun., 84, 104, 214 ; — Guichardus, miles, 288, 410, 554, 555, 571, 574, 578 ; — Guillelmus, 344 ; — Humbertus, 84.
Marcus, episcopus Tarentas., 579.
Mardenseno, Vuillodus, 574, 576, 577.
Mares, Nicholodus dou, 530 ; — Petrus, 402.
Marescalli, Johannes, 42.
Marguerie, Margnie, Petrus, ux. Mermeta Vogel, 519.
Margun, Georgius, 380.
Marieto, Christinus filius Jonodi, 105.
Marmer, Vulliermetus, 473.
Martesenach, Anthonius de, 506.
Martigniacum, Martigniaci, Martigniaco, 105, 147, 563 ; — castrum et mandamentum, 23, 24, 286, 307 ; — libertates, 476, nundine, 392 ; — vicedni : Nantermus, 18, 92, Petrus, 18 ; — priores : Jacobus, 224, Petrus de Villaris, 323 ; — Perrodus de, fil. Petrus, 426 ; — ...ballivus Sedun., 79.
Martini, Johannes, 198, 204, 333, 505, dictus Hackerman, 381 ; — Stephanus, 333.
Martinus, barberius, 206 ; — salterus de Narres, fil. Johannes, 149.

Martisberg, 176.
Mary, Murissodus, 461.
Maryner, Vulliermus, 507.
Marys, Petrus, 380.
Mascot, Jaquemodus, 501.
Maseckon, 299.
Massona, *la Massa*, aqua, 151, 499 ; — communitates a, superius, 141, 142.
Massongier, 336.
Matachren, Mataschren, *Mataken*, 464, 465.
Matarelle curie communitas, vallis Ossole, 169, 170 ; — Meylorinus de Medrabarbis potestas, 374 ; — Guillelmus de Loyano vicarius, 221.
Mathei, Anthonius, 402 ; — Jacodus, 506 ; — Martinus, 381, 402, — Petrus, 505 ; — Petrus, can. Sedun., 85.
Mathie, Perrodus, 333.
Matricularius, Matricularii, Marticularius, Georgius, 77, curatus de Aragnon, 299 ; — Johannes, 235, 282, 408, 516, 522 ; — Jorius, 435 ; — Perrodus, 270, 516 ; — Petrus, 290.
Matton, Nico an die, fil. Johannes, 512.
Maurianensis comes, Thomas, 581 ; — episcopus, 487, 496, 511.
Maurus, Anthonius, 404.
Mayencheto, Maencheto, Maynchet, Maenchet, Perrodus de, 538, 585 ; — Perrodus dou, alias Brochy, fil. Perrodus, 332 ; — Perrodus de, senior, 453, 514 ; — Perrodus de, junior, 453, 466, 514 ; — Petrus de, 149, 198 ; — Roletus de, 282 ; — Roletus dou, junior, 326, 333.
Melano, monasterium monialium de, 440, 441.
Medici, Ansermus, rector hospitalis Villenove, 466, 467 ; — Girardus, 427.
Mediolani, Galeaz ex vicecomitibus, 556 ; — Johannes Galeaz dux, 522.
Medrabarbis, Meylorinus, potestas curie Meterelle, 374.
Meldunum, *Moudon*, 207, 208.
Melerea, Melereia, *Meillerie*, 237, 238, 323.
Menthone, Menton, Nycodus de, 34 ; — Robertus dnus de, 42 ; — Aymo de Arbeis dictus de, 243.
Messeviacum, 584.
Metrallioz, Martinus, 405.
Metzinun, Johannes et Johannes filii Jacobi fro, 541.
Meytro, Perrodus ou, 333.
Mez, Franciscus de, 245.
Michaelis, Johannes, 541 ; — Petrus donni Perrodi, fil. Willelmus, 512.
Michaling, Johannes, 498.
Miechet, Petrus zen, 498.
Milliodi, Emericus, 244.
Minai, Johannes, fil. Guillelmus, 375.
Minete, Gindolus, de Christo, 222.
Mining, Johannes, 498.
Miolano, Johannes de, filius dni Miolani, 41, 42.
Miribelli, Guillelmus, 502.
Misbomer, Petrus, castellanus de Narres, 447.
Mischerel, Johannes, 506.
Misirie, 79.
Misluern, Johannes, 498.
Mistralis, Girardus, can. Sedun., 500 ; — Henricus, 491, 500, 502 ; — Johannes, Johannodus, 245, 247, 452 ; — Nantermus, 279 ; — Nycholaus, 455.
Mittling, Hans, 467.
Mochionis, Mochonis, Jacobus, 113, 145, 146.
Molendino, Guillermus de, 179 ; — Henricus de, 545 ; — Jaquemetus de, 507 ; — Petrus de, 541.

Molhusen, Nycolinus de, 234.

Molina, 181.

Mollon, Jaquetus de, 255.

Monasgardensis archiepiscopus, Nercius, 174.

Monasterium, Monasterio, *Munster*, 232, 396 ; — curatus de, Karolus de Agorn, 550 ; — major de, Johannes de Hengarter, 537.

Monrichier, Johannes, 68, 69.

Mont, mons de, 154 ; — capella de, rector Johannes Antlius, 300 ; — Perrodus du, 243, 244 ; — Yaninus de, domic., filia Margareta, hujus filii Yannilten et Anthonius, 472.

Montagniaci, *Montagny*, dnus, 42 ; — Guillelmus dnus, 168.

Montan, Johannes, 262, 263.

Montana, Martinus de, 217 ; — Nicolaus de, 403.

Montaner, Perrodus, 542.

Montbach, Montbat, aqua, 154, 184.

Monte Dei superius, *Deisch*, desenus a, 282 ; — communitas a, 141, 169 ; — mansuarii a, 361 ; — Isabella comitissa de Vespia vicedna a, 96 ; — castellani a, Johannes in Platea, 11, 74, Wiffredus de Sillignon alias de Platea, 106 ; — majores, Symon Murman, 450, Symon ab Wilere, 566 ; — judex a, Symon Murman, 547.

Montefalcone, Monfaucon, Girardus de, 253 ! — Johannes de, domic., 55, 442 .

Montemaiore, Glaudius de, 289.

Montevain, 192.

Monte Vuagniardi, R. de, magister hospicii Sabaudie, 34.

Montheolo, *Monthey*, burgenses de, 522 ; — castellania, 319, 523 ; — Anthonius de, domic., 319, 320, 452 ; — Bartholomeus de, 452 ; — Hugonetus de, domic., 319, 320, 452 ; — Johannes de, 452 ; — Petrus de, miles, 304, 319, 320, 324, 451, 452 ; — Petrus filius Hugoneti de, 452.

Montherot, Petrus Lathomi curatus de, 68.

Montibus, maladeria de, subtus Alingium, 441.

Montis Gracie de Vies, monasterium, sanctimoniales, 9, 174, 302.

Montisjoveti dnus, 393, 410.

Montis Jovis hospitale, 62, 159, 411, 460 ; — capitulum, 69 ; — prepositi, 569, 571-573, 575, 576, Guillelmus de Pisi, 16, 66, Johannes, 34, Aymo Sescalci, 16, 60, 62, 237, 322, Hugo de Arciis, 445, 460, 577 ; — Petrus cellerarius, 574.

Montismorensis, Petrus episcopus, 174.

Montisordei, *Montorge*, castrum, 23, 24, 79, 160, 161, 405, 406, 559 ; — garda, 131 ; — castellanus, Philippus de Poypone, 160.

Montprovent, Monsprovein, Robertus de, 334, 403, 526.

Morandi, Martinus, 266, 352, 405.

Morant, Johannes, 227.

Morardi, Johannes, 404.

Morat, Nicodus, 405 ; — Vulielmus filius Huldrici, 7.

Morelli, Jacobus, 577 ; — Johannes, 193.

Morent, Rodulphus, vicecastellanus, 571.

Morerodi, Willelmus, 514.

Morestello, Moristello, Aymo de, domic., 226 ; — Jacobus de, domic., 92 ; — Perrodus de, domic., 107-109, 157, uxor Anthonia de Sarro, 107-109 ; — homines de, apud Granges, 272, 273.

Morgex, Roletus de, domic., 271.

Morgia, *Morges, Vaud*, 168.

Morgia Contegii, *la Morye de Conthey*, aqua, 19, 22, 52, 93, 108, 111-113, 134, 256, 272, 282, 286, 293, 305, 307, 309, 328-330, 335, 408, 426, 429, 529, 563.

Morgia, *Moerel*, lacus de, 173 ; — communitas de, 3 ; — parochia de, 290 ; — curatus de, Georgius, 498 ; — majores de, Anthonius Eschimant, 275, Theodolus zen Achren, 439 ; — salterus de, Petrus Nusboumer, 420.

Morgini, Johannes, 402.

Morianie princeps, 363.

Morice, Petrus, 404.

Mos, Hans von, 472.

Mose, Johannes de, domic., ux. Mechtildis, filii Johannes, Johannes et Turingius, 269.

Moutan, Johannes, 215.

Moxiaco, Mouxiaco, Jacobus de, miles, 317, 555.

Mugueressy, Willencus de la, 337, 338.

Mulignon, 508.

Mulinbach, Aymo de, domic., 535.

Mullers, Johannes, 299.

Mura, 272, 273.

Murenchi, Johannes, Johannodus, 332, 545.

Murenchy, Roletus de la, 333, 409, fil. Roletus, 409.

Muret, 436.

Murgyery, 457.

Muris, Petrus de, miles, 325, 410.

Murman, Jacobus, 76, 536 ; — Simon, 302, 389-391, 396, 397, 549, judex a Monte Dei superius, 547, 548, major de Consches, a Monte Dei superius, 412, 423, 450

Musterii, *Moûtier*, in Tharent., Johannes Chambrarii sacrista, 109.

Myaiat, 214.

Myngenberg, mons, 548.

N

Nali, Johannes de la, 404.

Namurcensis comes, 209.

Nanchis, Petrus de, 235.

Nantelmus, Nantermus, vicednus Martigniaci, 12, 18, 92, 95, 105, 109, 190, 241, 314.

Nantermet, Perrodus et Perrodus, 404.

Nanz, 394.

Narres, *Naters*, 86, 151, 184, 269, 299, 300, 443, 456, 463, 469, 470, 496, 550, 555, 559, 566, 568 ; — castrum Saxi de, 439, 470, 497 ; — desenus de, 282 ; — communitas, illi de, 3, 271 ; — castellani de : Rudolphus de Rarognia, 78, 302, Anthonius, 402, Petrus Misbomer, 447, Rudo Bubuschin, 465, Anthonius zen Uolingen, 497 ; — salteria de, et de Briga, 568 ; — Martinus salterus de, 149 ; — parochia de, 290 ; — ecclesia S. Mauricii, 299 ; — altare Ste Crucis et B. Stephani, 299, 515 ; — altare S. Trinitatis, 550 ; — curati de : Carolus, 300, 382, 500, 516, 566, Johannes de Arenthone, 550 ; — vicarii de : Hilteprandus ab Wilere, 566, Christianus Zubers, 567 ; — coadjutor de, Symon, 498.

Nas, *Nax*, 225, 227, 230, 236, 250, 455 ; — communitas de, 506 ; — mistrales de : Johannes et Perretus, 236, Nycholetus, 311 ; — curati de : Johannes de Ayma, 236, 264, P., 464.

Nassiler, 528.

Nausbounes, Johannes, 402.
Navasella, Aymo de, miles, filia Jordana uxor 1° Guillelmi de Castellione, 2° Ludovici dous Freyney, 318.
Neiros, Vullielmus, 7.
Nepotis, Johannes, 245; — Perrodus, 243.
Nernyaco, Girardus de, miles, 531.
Nesler, Johannes 498.
Neynda, Ninda, *Nendaz*, 183, 286; — Henricus curatus de, 241; — Johannes de, 405.
Neyret, Perronetus, 507.
Nicclus, Henricus, 222.
Nicodi, Nycodi, Andreas, 507; — Johannes, 365, 366.
Nicodus, Nichodus, mistralis de Tierrens, 209, 211.
Nicolai, Nicolay, Nicoley, Johannes, 235, 332, 402; — Nicolaus, Nicolodus, Nicolo, 360, 404, 417, 418.
Nicolaus, Nycholaus, prior de Castellione, 279, 472; — vicarius de Glisa, 300; — major de Schouson, 424, 425.
Nicole, Guillelmus, 169; — Guillinus, fil. Johannes, 375.
Nicoletus, mistralis de Nas, 311.
Nicolodi, Martinus, 405.
Nigri, Johannes, 404; — Willermetus, 264.
Nissivicum, 577.
Nividuni, *Nyon*, conventus, 441.
Nochy, Willelmus de, 282.
Nonantz, Henricus, 39.
Novariensis episcopus, 171.
Novilla, Johannes Foresta dictus, 246.
Novum castrum, Novo castro, *Neuchâtel*, 38, 41-43, 167; — Girardus de, dnus Valmercurii, ux. Ysabella filia Anthonii (de Compey) de Vespia, comitis Blandrate, 231, 234, 433, liberi Johannes, Ysabella, Petrus, 433.
Noyers, Anthonius, Johannodus, Jaquemodus, 526, 530.
Nueter, Jaquemetus, 217.
Nussbaum, Nussboumer, Nussbomer, Nuspomere, Petrus, 360, 402, 416, 418, 429, 440, salterus de Morgia, 420.
Nycod, Nycodi, Hugo, 60, 66; — Johannes, 1, 360.
Nycoleti, Aymo, 542.
Nyriaci, Johannes de Grolea dnus, 26.
Nyvallesy, Aymo dou, 505.

O

Oches, Perrodus des, 405.
Oddineti, Lambertus, 574, 578, advocatus phiscalis, 511.
Oddinetus, castellanus Burgensis, 584, Buxerie, 446.
Odini, Johannes, 126, 281, 405; — Pererinus, 502.
Odoni, Hyanny, dictus Pelegrin, 339.
Oeschellcr, Oessillere, Petrus, 377, salterus de Consches, 96.
Ofner, Jacobus Roten dictus, 450.
Ogerius Lumbardus, 80.
Ogery, Petrus, 404.
Ogier, Stephanus Martini, 198; — Theodulus Martini, 409.
Olono, Aymo de, domic., 448.

Onciaco, Oncia, Gilletus de, domic., 193, 229.

Orba, Johannes de, 276.

Origonibus, Anthonius de, 468 ; — Georgius de, 400, 500.

Ormona, 227 ; — Martinus de, 458.

Ormont, 515 ; — ecclesia de, 441 ; — Johannes de Cucheto vicarius de, 515.

Ornavas, Urnavas, Ognesa filia Jontzelini de, uxor Nycolai de Ornavas, 299 ; — Jocermus de, domic., 154 ; — Katherina de, soror Rodulphi de Rarognia, 300, dna in Silva, 433.

Orons, Aymo de, dnus de Bossonens, 207-210 ; — Stephanus bastardus de, domic., 346, 360, 386 ; — Willelmus de, dnus de Bossonens, 207, 208 ; — Willelmus de, 207, 210, uxor Luca de Grueria, 210.

Orsa, Joannes de, 584.

Orsens, Franciscus de, 69.

Orsieres, Orserie, Orseriarum, Orseriis, 466, 467, 546, 572, 575, 581 ; — communitas, burgenses, homines, 27, 28, 33, 187, 188, 315, 316, 346, 445, 569, 579-583 ; — franchesie, 27 ; — mercatum, nundine, 187, 188 ; — parrochia, 27, 28 ; — ecclesia, 572, 580 ; — vicedni de, 466 ; — Berthodus de, convicednus de, domic., 207 ; — Franciscus vicednus de, domic., 190 , — Jaquemetus de, domic., 132, 153, 160, 190 ; — Johannes de, 55 ; — Johannodus de, 182, 183, 272, filia Ysabella uxor Nycoleti Franco, 272.

Orsiaco, Johannes de, can. Sedun., 500.

Ossole, Ossule, Oxelle, vallis, 169, 221, 222, 271.

Ossole Domus, *Domo d'Ossola*, 374, 375.

Ottonis, Mermodus, 356.

Ovis, Nicolaus, 402.

Owling, Owlingen, Uolingen, Anthonius de, 447, 490, castellanus de Narres, 497, — Jodocus de, castellanus de Narres, 537.

P

Pachet, Aymonetus, 501.

Paga, Johannes, 255.

Pallieri, Rodulphus, 167.

Palliet, Pallet, Johannes, 301, 400.

Palude, Petrus de, cellerarius Montis Jovis, 574, 577.

Paneninis, Petrus de, 376.

Panicii, Panissii, Johannes, 20, 84, 86, 91, 94, 100, 104, 108, 109, 113, 114, 119, 132, 157, 159, 161, 186, 194, 196, 206, 215, 219, 221, 228-230, 274, 275, 294, can. Sedun., 321, 339.

Panissodi, Anthonetus et Perrusodus, 370, 501.

Panissot, Peronetus, ux. Mermeta, 245.

Panoti, Jacobus, prior de Lenz, 508.

Pantroux, Petrus Wiffredi dictus, 246.

Pape : Bonifacius VIII, Johannes XXII, Clemens VII, Bonifacius IX, Gregorius XI.

Parissius, Guillelmus de, 274.

Partis Dei, *Part-Dieu*, carthusia, 254.

Partitoris, Anthonius, 282, 380, 432, castellanus de Simplono, 211, 212, fil. Hans, 282 ; — Anthonius junior, 290.

Pascalis, Hugo, can. Sedun., 84, 115.

Pavieti, Jaquetus, can. Montis Jovis, 86.

Pavonis, Guillelmus, can. Sedun., 85, 117, 143, curatus Bacii, 274.

Payn, A., 510.

Pedemontium, Ybletus dnus Challandi capitaneus, 491.

Pedrey, carnifex, 496.

Pelegrins, Hyanny Odoni dictus, 339.

Pellicery, Martinus, 404.

Pellier, Humbertus de, prior Sancti Victoris Geben., 114, 115, 117.

Perache, Antoniolus, 169.

Peregrini, Hugo, thesaurarius ecclesie Lychtfeldensis, nuntius apostolicus, 19, 21.

Peregrinus, Pellegrinus, aurifaber, dorerius, 212, 217, 276, 324, 325, 338, 354, 357, 368, 369, 518, ux. Binfa, 324.

Perrachoz, Johannes, 265.

Perreti, Stephanus, 332.

Perrini, Anthonius, 282, 381, 429, 471, domic., 435, 505, 521, 534, 585; — Jacobus, domic., 505; — Johannes, 198, 282, 542.

Perris, Anthio, 416, 418.

Perrodi, Petrus, fil. Willelmus, 512.

Perroneti, Johannes, 409; — Perrodus, alias a la Francza, 217; — Theodolus, alias a la Francza, 280, 326, 333, 542, 551.

Perronier, Anthonius, ux. Anthonia Roders, 443.

Perruchodi Suavis, Perrodus, 334, 376.

Perrys in Holtz, Johannes, 390.

Petra, Anthonius de, 380.

Petram, Vualtherus ad, 402.

Petrus, episcopus Acernen., 174; — episcopus Callien., 174; — episcopus Montismoren., 174; — abbas Habundancie, 179; — curatus de Nas, 464; — curatus de Sirro, 366; — comes Geben., 44; — vicednus Sedun., 134, 135, filius Elique, 135, filia Amphelisia, 134, 135; — vicednus Martigniaci, 108; — salterus de Leuca, 11, 89, 148, 149, 280, 326, 333, 538.

Peyros, Perrodus, 404.

Peytil, Johannes dictus, 541.

Philipodi, Philippi, Johannes, 352, 369, 404.

Pichel, Jaquemetus lo, 132.

Pictier, Joannes, 574, 576, 577.

Pierro, Perrodus, 405.

Pigniot, Johannes, 245.

Pilliczon, Petrus, 274.

Pillionay, *Peillonex*, prior de, Johannes de Lugino, 68, 69.

Pinguet, Joannes, 7.

Pinix, Berlion de, capitaneus et custos castri Turbillionis, 365.

Piro, Mermetus de, 14.

Pisi, Pisiacum, *Pizy, Vaud*, 16, 60, 61, 63-65; — domus fortis de, 60, 61, 63-66, 69; — capella in domo de, 16; — curatus de, Johannes de Trivillins, 70; — Girardus de, 61, 63, 66; — Guillelmus de, prepositus Montis Jovis, 66.

Pithon, Petrus, 507.

Pitiz Johanz, Johannes de Grangetes dictus, 339.

Places, Martinus de, 311.

Plananno, Willermodus dou, fil. Perrodus, 333.

Plancheta, 435.

Planchy, Katherina de la, uxor Anthonii Aleymo, 526.

Planfaion, 208.

Planis, Georius, Jorius de, 205; 216, 337, ux. Nichola, 337, 338; — Willermodus, 85, 217.

Plankenburg, *Blankenbourg, Berne*, Petermann von Gryers Castlan von, 418.

Plantate (Seduni), 6.

Plantatoris, Johannes, mistralis Rarognie, 100, 101.

Platea, Alverdus in, domic., 497 ; — Anthonius de, 290, 354, 374, 375, 400, 408, 423, 468 ; — Anthonius (de Compeys) de, 433 ; — Aymo de, 538 ; — Franciscus in, filius Francisci, domic., 374, 422, 423 ; — Franciscus de, in, domic., 374, 375, 390, 391, 412, 422, 423, ux. Anthonia, 375 ; — Hilprandus, Ilprandus de, domic., 401, 420, 463 ; — Johannes in, 76, 169, 270, 374, 375, 402, 423, castellanus a Monte Dei superius, 11, 74 ; — Johannes Thome in, domic., 282, 474, 475, uxor Johanneta Hespers, 474, 475 ; — Ludovicus de, domic., 537 ; — Paulus in, domic., 424, 470, 471, 474 ; — Perrodus in, 550 ; — Petrolinus de, domic., 107 ; — Petrus in, domic., 282 ; — Petrus de, 400, 404, 522 ; — Philippus, Filipus de, 374, 423, 460 ; — Thomas in, domic., 11, 77, 535 ; — Wiffredus de Sillignon alias de, domic., 106 ; — Willelmus in, curatus de Aragnon, 11, 304, 305.

Platta, 459.

Platter, Johannes, 497.

Poczos, 434.

Poesa, Poesaz, Martinus, 338, 373.

Pollant, Johanna dna de, uxor Othonini de Grandissono, 69.

Poncet, Johannes, 515.

Poneli, Theodolus, 408.

Pont, *Pont-en-Ogo, Fribourg*, castrum, 208.

Ponte, Jaquemetus de, 405, 506, 526, 530 ; — Petrus de, 247, 285, miles, 294 ; — Petrus de, de Gebennis, 555.

Ponte Bellivicini, *Pont-de-Beauvoisin*, Guigo miles de, 104.

Pontemallio, mallyo, Petrus de, 468, 469, 504, 517, 541, filia Francesia uxor Petermandi de Rarognia, 468, 469, 517 ; — Vulliermus de, 506.

Pontevitreo, Aymonetus de, ux. Francesca de Turre, 440, 441 ; — Guillelmus de, 341, 346.

Ponthouz, Jacobus de, can. Lausan. et Sedun., 275, 430.

Pontis Sancti Martini, Ardizonus dnus, major Ardoni et Chamosoni, 342-344.

Pontzirro, Ponsiro, 232, 233, 459, 520.

Porterii, Porterius, Portery, Johannes, 194, 204, 205, 276, 281, 312, castellanus Turbillionis, 197, 285, castellanus apud Ayent, 89 ; — Guillelmus, miles, 239, 462 ; — Stephanus, 404.

Portiers, Perrodus, 404.

Portis, Aymonerius de, 130 ; — Johannes de, 77.

Posso, Anthono, 416, 418.

Postella, Posterla, Johannes de, 130, 276-278, 311, 339, 354, 360.

Potolio, Perrodus a, 581-584.

Pougot, Borcardus, 251.

Poutons, Jacobus de, can. Sedun., 360.

Poypone, Poeypone, Puepone, Aymo de, domic., 14, 18, 19, 21, 23, 55, 119, 129, 177, 297, ballivus Sedun., 214, ballivus Vallesii, 82, 84, 92, 94, 106, 107, 159, 161, 220, 222, 274, 361, major Sedun., 82, castellanus Turbillionis, 220 ; — Bartholomeus de, domic., 20 ; — Humbertus de, domic., 78, 129, 214, 217, 249, 276-278, 337-339, 364 ; — P. de, domic., 161 ; — Philippus de, domic., 14, 20, 23, 78, 86, 103, 107-109, 113, 119, 129, 133, 153, 154, 157, 158, 162, 177, 186, 214, 221, 268, 297, 304, castellanus Montisordei, 160.

Pradoz, Mermerius, 162, 314.

Prafriczon, 158.

Praplan, Johannes de, 404.

Praroman, 208.

Prata, Arexinus de, 169; — Petrus in, filius Johannes, 361.
Prates, Johannes de, domic., 235.
Pratis, Berchtoldus in, 499; — Johannes de, vicarius de Glisa, 550; — Willelmodus de, 545.
Prato a levescoz, Johannodus de 332.
Prato Forcole, Guiglinus de, 375.
Pratum Bornio, 459.
Pratum siccum, 105.
Prayez, Praes, Andreas, 204, 332.
Praza, Johannes de, 375.
Presony, 436.
Pressie, Pressy, Prisie, Aymo de, domic., 517, ux. Catharina, filia Perroneta uxor Johannis Ruffy de Cervent, 89.
Prez, Pres, Prex, Aymo de, 438; — Johannes de, domic., 232, 346; — Stephanus de, domic., 537; — Ysabella de, 415; — illi de, 472.
Pringino, Guido de, episcopus Lausan., 62.
Probi, Petrus, vicarius Sedun., 513.
Probioris, Johannes, 402.
Prumat, Fredericus, 198.
Pugini, Petrus, 445, 446, 579, 581, 582, 584.
Pullia, Willermus, 404.
Puntig, Johannes, 361.
Pural, Hans, 498.
Puteo, Christinus de, 1, 311, 360; — Johannes de, 501.
Putex, 533.

Q

Qualdrade, Minus, fil. Johannes, 375.
Quarron, Anthonius, 507.
Quarroz de Leuca, 240.
Quartans, Mermetus Ressillo dictus, 405.
Quarteria, Francesia, 243.
Quarterii, Quartery, Jaquemetus, 509, 532; — Johannes, curatus Colomberie, 320; — Mauricius, 243.
Quarto, dni de, 180, 182.
Qercu, maladeria de, 441.
Quindo, Johannes in den, 333.

R

Rachalten, Racharten, Anthonius, Johannes, Peterlinus, Petrus zem, 541.
Rafurno, Johannodus de, 504.
Ramux, Willmerius, 530.
Randier, Petrus, 198.
Ranfte, Rampfte, 233; — communitas de, 148.
Rapassin, Ambrosius Magnel alias, 125.
Rarognia, Raronia, 459, 467, 536; — communitas de, 3, 282; — majores de, Anthonius Esper, 282, 419, Rodulphus Esper, 449; — mistralis de, Johannes Plantatoris, 101; — parochia de, 290; — ecclesia B. Romani

de, 536 ; — obediencia de, 226 ; — Yanninus de, sartor, ux. Ysabella, 465.

Rarognia, Raronia, Raren, Agnes filia Rodulphi de, uxor Anthonii Hespers, 458, 462 ; Amedeus de domic., 520 ; — Annina, filia Petermandi de, ux. Julliani de Rarognia, 463 ; — Anthonius de, filius Amedei, 156, 520 ; — Guichardus de, filius Petri, 181, 381, 401, 404, 440, 492, 494, 585, capitaneus Vallesii, 429, ballivus Vallesii, 488, 517 ; — Guillelmus de, filius Petri, 241, can. Sedun., 289, 295, episcopus Sedun, 301, 380-382, 389, 391, 401, 404, 412, 413, 419, 423, 424, 427, 431, 435, 437, 439, 450, 453, 454, 459, 462, 463, 465, 469, 470, 472-475, 487, 491, 500, 502, 513, 516, 521-528, 531, 533, 566-568 ; — Guillelmus de, (junior, filius Petermandi) curatus Vespie, 522 ; — Guillelmus de (VI filius Egidii), episcopus Sedun., 219-221 ; — Hangelinus, Henslinus de, 390, 524 ; — Henricus alias Henschemant, Heinzmandus de, filius naturalis Petri, domic., 14, 81, 130, 181, 197, 294, 295, 309, 310, miles, 535 ; — Jacobus de, filius Petri, 381, 517 ; — Johannes de, filius Henrici, 535 ; — Johannes de, filius Uldrici, 156, 282, 546 ; — Jullianus de, filius Rodulphi, 462, 463, 487, 490, 524, uxor Anniana de Rarognia, 463 ; — Petrus de, vicedmus de Leuca, dnus Anivisii, domic., 17, 18, 80, 85-87, 91, 102, 103, 124, 148, 149, 177, 178, 181, 186, 190, 204, 240, 241, 271, 282, 294, 295, 329, 330, 381, 401, 404, 420, 434, 438, 444, 448, 450, 461, 462, 464, 465, 468, 469, 471, 473, 475, 504, 508, 517, 521, 523-525, 532, 533, 537, 542, ux. Beatrix de Anivisio, 461, 508, 517 ; — Petrus de, clericus, 520 ; — Petrus, Petermandus de, filius Petri dni de Anivisio, 18, 181, 295, 297, 463, 469, 517, ux. Francesia filia Petri de Pontemallio, 469, 517 ; — Petrus, spurius Petri dni de Anivisio, 475 ; — Rodulphus de, Ruf., domic., 107, 154, 282, 299, 300, 302, 303, 376, 382, 402, 416, 418, 429, 440, 443, 444, 455, 456, 458, 460, 462, 463, 468, 487-490, 496, 515, 518, 521, 550, castellanus de Narres, 78, 302, 303, castellanus de Castellione, 282 ; — Rodolphus de, miles, ux. Ysabella, 376 ; — Ulricus, Huldricus de, 156, 520, 546.

Raspillia, Raspilly, Rappilia, aqua, *la Raspille*, 22, 36, 407, 408.

Ravais, Ravaysii, Johannes, 167, 317, 393, 566.

Ravoyrie, Kibuctus, dnus Gerbasii et Bellimontis, 491.

Rawin, alpis de, 93.

Ray, Johannes de, 39.

Reckaltre, Margareta de, monialis, 302.

Reckingen, Reckinge, 96, 235 ; — villani de, 548.

Remis, Petrus de Villar prior, 68.

Reners, Petrus de, 404.

Resordonat, Resordunat, Petrus, 218, 276, 353, ux. Johanneta filia Johannis porterii Sete, 353.

Ressetus, Jaquemetus, 501.

Ressy, 93, 197, 533.

Revoyre, Rewerie, Petrus, ballivus Vallesii, 308, miles, 325.

Ria, Stephanus de, 323.

Richardi, Franciscus, 319, 320 ; — Hugo, Hugonetus, 438, 504.

Ridonaz, Joannes Bombatti alias, 584.

Riebon, 434.

Ried de Oyse, 219.

Ried, 517 ; — Johannes am, 198 ; — Johannes filius Petri am, 198.

Rieden, Jacobus, 498 ; — Johannes, 497.

Riedet, Martinus de, 497.
Riedez, Johannes de, 497.
Rimen, Anthonius, fil. Johannes, 454.
Riole, Mafeodus, 519.
Rippa, Mundetus de, 244; — Perrodus de, 244; — Stephanus de, 276.
Ripallia, *Ripaille*, 71, 259, 315, 317, 322, 336, 372, 555.
Risso, Peter, 333.
Ritschin, Rodolphus, 402.
Rivime, Anselmus, 428.
Rivo, Ludovicus de, 486.
Robertus, 250; — prior Burgeti, 133; — prior Buriaci, 91, 129, 156, 228.
Rochacio, Johannes de, 101.
Rocto, Anthonius, 512.
Rodano, Thomas de, 382, 424.
Rodanus, *Rhône*, 85, 178, 179, 205, 219, 289, 307, 407, 409, 415, 454, 465, 548, 563.
Roders, Petrus, filia Anthonia uxor Anthonii Perroniers, 443.
Rodes, hospitale S. Johannis Iherosolimitani de, 255.
Rodiers, Johannes, domicellus, 299.
Rodini, Johannes, 138; — Petrus, ux. Agnes filia Anthonii Goldknoph, 469; — Willermus, dictus Walaz, 380; — Yanninus, 490.
Rodulphus curatus de Frutenges, 235.
Roler, Anthonius, 402.
Roleta, Willermetus a la, 463.
Roleti, Johannes, 542.
Rolini, Petrus, 402.
Roll, Perrodus, 506.
Rolliardi, Roliardus, Rulliardi, Anthonius, 573-576.
Rollient, Rolliour, Johannes Bonjour alias, 446, 584.
Roma, 123, 145, 146, 422.
Romana peregrinatio, 465.
Romani, Johannes, 507.
Romani monasterii, *Romainmôtier*, Henricus de Sivirie prior, 68.
Romant, Johannes, 333.
Roment, Aymonodus, 501.
Rongeti, Jacobus, rector hospitalium Sedun., 340-342, 432; — Mermetus, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 51, 55, 59, 91, 94, 100, 168, 288, 289, 293, 294, 309, 340, 341, 432.
Rossen, Petrus zen, 380.
Rosseti, Johannes, 403.
Rosseti Cuono, Johannes, 585, 586.
Rossilione, Johannes de, 446, 582, 584.
Rossillo, Mermetus, dictus Quartam, 405.
Rossol, Mermetus, 506.
Rossy, 102.
Rossyer, Petrus, 528.
Rosy, Franciscus, 574, 576, 577.
Rosyer, 81.
Rote, *Rue*, castellanus, 45.
Roten, Rotten, Anthonia, 465; — Anthonius, 380, 454, 497; — Jacobus, 450; — Petrus, 198, 450.
Rotondimontis, *Romont*, castellanus, 45.
Roul, Perrodus, 404.
Roverea, Johannes de, 244.
Rua, Stephanus de, 238, 446.
Rubei, Rodulphus, miles, 68.
Ruber, Tschachtlan ze Syder, 416, 418.
Rubin, Rubyn, Rubini, Berthetus, 501; — Martinus, 458, 506; — Perriardus, 455; — Petrus, 541.
Ruchanon, mons de, 568.
Rucier, Petrus, 325.
Rucinel, Johannodus, 90.
Rude, Petrus, 455.

Rudentz, dni de, 270; — Ita de, uxor Wyfridi de Silinon, 269.
Ruducti, Johannes, 402.
Ruedini, Petrus, 498.
Ruffi, Perretus, 227; — Perrodus, 507; — Vullielmus, 7.
Ruffy de Cervent, Johannes, domic., uxor Perroneta de Pressie, 89, 90.
Rundier, Johannes, 505.
Ruphi, Martinus, 448, 528-530.
Ruscier, Petrus filius Uldrici, 198.
Rutier, Perrodus, 333.
Ruttiller, Petrus, 541.
Rutinel, Johannes, 15, 129; — Vullielmetus, 15.
Ruty, rota de, 178.
Ruty, Ruti, Rodulphus de, can. Sedun., 472, 498.
Ruytiler, Martinus, 541.
Rychardi, Hugonetus, 400.
Ryede, Anthonius am, de, 302, 402; — Nycolaus am, major de Lyech, 536; — Petrus am, 536.
Ryey, aqua, *la Ryère*, 192.
Rymen, Hans filius Anthonii, 465.
Ryner, Johannes, 361.
Ryolla, Johannes, 217, 276, 426.
Ryonda, 413.

S

Sabaudia, Sabaudie, comitatus, 43, 48, 146, 180, 552, 557; — comites, 241, 383, 385; — Amedeus V, comes, 195, 242; — Amedeus VI, comes, 19, 21, 27, 35, 36, 71, 72, 146, 163, 168, 179, 182, 187, 191, 241, 256, 546, 562; — Amedeus VII, comes, 284-289, 291, 295, 301, 306-308, 320, 326, 333, 334, 344, 362, 363, 371, 387, 551, 559, 562, 563, 578, 580; — Amedeus VIII, comes, 247, 387, 388, 401, 448, 460, 476, 491, 498, 500, 502, 505 507-509, dux, 33; — Amedeus, princeps Achaye, 288; — Amedeus, princeps Pedemontium, 34; — Bona de Borbonio, comitissa, *vide* Borbonio; — Eduardus, comes, 242; — Eduardus de, episcopus Sedun, 9, 11, 14, 15, 17, 19, 21, 57, 74, 77, 78, 82, 83, 85, 86, 89, 90, 92, 97, 98, 100-114, 118, 119, 124, 125, 127, 129, 131-134, 136, 139, 140, 143, 145-147, 149-151, 153-155, 157-162, 173, 175, 176, 178, 184-186, 190-193, 196, 204, 206, 211-216, 219, 222-224, 228, 229, 232, 250, 259-262, 270, 271, 274, 275, 284, 285, 295, 302, 304, 306, 308, 311, 314, 355, 359, 360, 363, 547, 549, 551, 554, 556, 562, 568, archiepiscopus Tharentasiensis, 394; — Ludovicus de, 209, 288, 325, 336, 551, 555; — Thomas, comes Maurianensis, 581.
Sabaudie consilium Chamberiaci residens, 570-572, 574-578; — cancellarii: Girardus d'Estres, Johannes de Belloforti, Johannes de Conflens; — thesaurarii: Petrus Gerbasii, Petrus Vicini, Michael de Ferro, Johannes Galliardi, Anthonius Fabri, Martinus de Calcibus, Petrus Andreveti; — advocatus phiscalis, 511; — magister hospicii, R. de Monte Vugniardi, 34.
Sabaudi, 362.

Salanchi, Aymo, 398.

Salanengoz, Sallanangoz, Selanango, Sylanango, Silaningo, Guyfredinus, Wifridinus, Wilfredus de, 117, 129, 143, 275, 289, curatus de Vex et de Heremencia, 301.

Salanova, Aymo de, filie : Margerita, Audisia uxor Johannis de Sancto Jorio, 441.

Salens, Salein, 2, 79, 105, 106 ; — homines de, 1, 2 ; — Mauricius de, 324, 369 ; — Mencetus de, 1 ; — Murisius filius Hudrici de, 105.

Salassi, 363.

Sale, Johannes zem, 540.

Sales, Johannodus de, 213.

Salicibus, Anthonius de, 452.

Sallio, Sallion, 286, 451 ; — ecclesia de, 452.

Salmannus, episcopus Wormacensis, 174.

Salqueno, Sarquenum, *Salquenen*, 363 ; ecclesia S. Johannis Jherosolimitani, 325 ; — Balsarus de, 538.

Saltana aqua, *Saltine*, 522.

Salteri, Saltery, Aymo, 11 ; — Johannes, 550 ; — Theodolus, 76 ; — Willermus, 404.

Salterus, Petrus, 506, 542, 551.

Saltor, Mermetus, 244.

Salvagii, Johannes, 496, 511.

Sanay, Aymo, 243.

Sancto Aspro, Aspiro, Girardus de, domic., 190 ; — Jacobus de, domic., 162, 218, 256, 268.

Sancti Brancherii villa, 27, 195 ; — libertates, 195 ; — castellania, 28, 181, 258, 314.

Sancte Crucis dnus, Guillelmus de Grandissono.

Sancto Cyriaco, Johannes de, castellanus Corberiarum, 165.

Sanctus Germanus (Rarognie), 233.

Santi Germani (Savisie), ecclesia, 91 ; — curatus, Rodulphus de Bremgartus, 567.

Sancto Germano, Franciscus de, sacrista Sedun., 85, 115, 117, 129, 142, 499 ; — Girardus de, domic., 190.

Sancto Gorgonio, Johannes de, vicarius Leuce, 505.

Sancto Jorio, Johannes de, uxor Audisia de Salanova, 441.

Sancti Juliani prior, Humbertus Bezivardi, 84.

Sanctus Leonardus, S. Leonardi, *Saint-Léonard*, 192, 193, 197, 526 ; — aqua, *la Liène*, 389, 397 ; — curatus, Petrus de Lenz, 527.

Sanctus Martinus de Vaudo, *Saint-Martin, Fribourg*, 208.

Sancto Martino, Johannes dnus de, filius Ardizonus, ux. Marguereta filia Captellani condni de Macel, 189, 190.

Sanctus Mauricius Agan., S. Mauricii, 22, 51, 247, 354 ; — communitas, universitas, 508-510 ; — franchesie, 242 ; — castellanus, Andreas de Submonte, Soumont, 510, 531 ; — vicecastellanus, Johannes de Furno, 531 ; — abbatia, 55, 244, 245, 531 ; — (ecclesia) S. Sigismondi, 245, 246 ; — capella B. Marie de Subburgo, 265, 509 ; — confratria Sancti Spiritus, 243.

Sancti Pauli dnus, Johannes de Bionay, 51.

Sande, 235 ; — Johanna am, 235 ; — Nicolaus am, 235.

Sanen, *Gessenay*, 416-418 ; — Landlüt von, 419.

Sapini, Poncetus, 39.

Sarazeni, Jacobus, 126.

Sarro, Anthonia de, ux. Perrodi de Morestello, 107, 109.

Sartor, Willermodus, 332.
Sasso, Johannes de, 333.
Saulx, Johannes de, 496, 511.
Sausa, *Saas*, 139.
Savargia, G. de, prior Burgeti, 189.
Savies, Anthonius dou, 337, 338.
Savio, Johannes, 404.
Savisia, curati S. Germani de : Johannes de Warone, 324, Petrus Serres, 473, 516.
Saxellario, Stephanus de, 458.
Saxo, Johannes de, 404 ; — Johannes Nycholai de, 198 ; — Perrodus de, 405 ; — Willermus de, 505, 545.
Saxon, Jaquerius filius Alberti Martini de, 473.
Saxum, Hans super, 149, 198.
Scala, Johannes de, filia Jaqueta uxor Johannis de Lauden, 522 ; — Petrus de, 219.
Scaltaz, Nicolaus, 507.
Schaelin, Johannes, 396.
Schalbetter, Johannes, 497.
Schalon, Hanus de, 497.
Schampen, Anthonius, 77 ; — Thomas, 231, 232, 234, 235.
Schampo, Martinus, 361.
Schappelmatton, Nicolaus an der, 77.
Scherch, Rudolf, 429.
Scherter, Ruedinus, 420.
Schlario, Petrus de, junior, 417, 418.
Schmid, Jacobus, 417, 418 ; — Nicolaus, 417, 418.
Schorno, Anthonius, 427.
Schouson, *Saint-Nicolas*, 520 ; — Nycolaus major de, filius Nycolaus, 424.
Schrotter, Johannes, 450, 451.
Schulo, Schuolo, Schulen, Johannes, 300, 443, 490, 550.
Sedona aqua, *la Sionne*, 132, 204, 205, 215, 218, 394 ; — molendini, 215.
Sedunum, Sedun., 92, 114, 130, 136, 173, 192, 222, 251, 268, 289, 334, 337, 353, 363, 364, 366-368, 385, 398, 408, 425, 432, 448, 450, 463, 464, 465, 467-469, 473, 501, 508, 511, 513, 515, 517, 518, 521, 524, 533.
Sedun. baronia, 1 ; — territorium, 373.
Sedun. civitas, 132, 212, 280, 282, 289, 551, 555, 562, destructa, 216, 239, — incensa, 550.
Sedun. communitas, cives, 1, 2, 6, 79, 136, 145, 204, 217, 276, 277, 501, 502.
Sedun. placitum generale, 1.
Sedun. quarterium de Cita, 79, 80, 131, 277 ; — quarterium de Glavineys, 79, 277 ; — quarterium de Malacuria, Malacort, 79, 277 ; — quarterium de Vico prati, 79, 80, 277 ; — vicus de Palatio, 132 ; — vicus Pannorum, 426 ; — vicus Prati, 426 ; — porta de Canalibus, 215 ; — porta Plantatarum, 6 ; — porta Pratifori, portarius Martinus Bonier, 217 ; — porta Rodani, 205 ; — pons Glareti, 133 ; — turris seu domus subtus ecclesiam, 190 ; — turris lapidea en Citaz, 324 ; — turris subtus Valeriam, 518 ; — turris Petri de Montheolo, 298 ; — domus episcopalis antiqua, 106, 224 ; — domus episcopalis, 129 ; — Glaretum, 197 ; — platea Glareti, 126 ; — Glaviney, 131 ; — Mussiour de Glaviney, 205 ; — Plata, 474.
Sedun. Maioria, domus, castrum Maiorie, 20, 78, 82, 84, 86, 91, 94, 95, 100, 101, 103, 104, 107-109, 113, 114, 119, 125, 129, 132-134, 139, 142, 153, 154, 159, 162, 175, 177, 186, 191, 193, 194, 206, 214, 219, 220, 230, 250, 259, 260, 263, 274, 284, 285, 287, 289, 304-306, 308, 312, 339, 340, 355, 357, 358, 386, 405, 406, 425, 438, 444, 461, 552, 556, 559, 562 ; — saxum castri, 215.

Sedun. episcopi, 171, 539, Henricus (de Rarognia), 106, Bonifacius (de Challant), 225, 304, Aymo de Castellione, 304, Philippus (de Chamberlhac), 304, Guichardus Tavelli, Eduardus de Sabaudia, Humbertus de Billens, Guillelmus IV de Rarognia, Guillelmus VI de Rarognia, Walther Supersax, 419.

Sedun. officialatus, 398; — officialis, 125, Henricus de Blanchis; — procuratores et vicarii generales, Henricus de Blanchis, Guillelmus Guidonis; — thesaurarius episcopi, Girardus Arma, 359.

Sedun. *ecclesia inferior* B. Marie, 144, 298, 474; — altare S. Jacobi, 366; — capella. B. Michaelis, 298; — capella S. Silvestri, 529.

Sedun. *ecclesia superior*, *vide* Valeria.

Sedun. capella B. Theodoli, 217, 238, 276, 298; — capella S. Trinitatis, 249; — capella S. Petri, 298, 453.

Sedun. *capitulum*, 50, 86, 112, 119, 120, 129, 143, 146, 155, 159, 225-228, 230, 236, 250, 263, 284-286, 288, 291-293, 304, 305, 308, 321, 324, 339, 341, 355, 398, 400. 429, 448, 502, 552, 562.

Sedun. *cancellaria*, 137.

Sedun. *decani* : *a*) Valerie, Girardus Tavelli, *b*) Sedun., Franciscus Marchiandi, Henricus Esperlini.

Sedun., *sacrista*, Franciscus de Sancto Germano.

Sedun. *cantores*, Thomas, 135, Guillelmus Guidonis,

Sedun. *curati*, 133, Gyrardus, 86, Johannes de Bona.

Sedun. *vicarius*, Petrus Probi, 513.

Sedun, *vicedni*, *vicedomine*, Amphelisia dna Chivrionis, 1, 2, 100, Humbertus dnus Chivrionis, 100, 130, 134, Petrus de Chivrione, 130, 134, Katerina dna Chivrionis, 513; — domus vicedominatus, 114.

Sedun. *majores*, Bertholetus de Gresiaco, Aymo de Poypone.

Sedun. *ballivi*,... Martigniaci, Aymo de Poypone.

Sedun. *castellanus*, Petrus Magy.

Sedun. majorie custos et rector, Rodolphe de Gruyère, 365.

Sedun. *salterus*, Theodulus Valet.

Sedun. *preceptor*, Theodolus Valet.

Sedun. civitatis *preco*, 196, Jacobus Fornery.

Sedun. *preco* curie officialatus, Mermetus Ottonis, 126.

Sedun. *hospitalium* rectores, Humbertus Bonivardi, Franciscus Hodini, Johannes Rongeti; — hospitale S. Johannis Bapt., 205, 206, 263, 339, rectores, Humbertus Bonivardi, Johannes a Magistripaulo; — hospitale B. Marie, 341; — hospitale S. Georgii, 340.

Sedun. *maladerie* rector, Theodulus Hupery.

Sedun. *scolarum* rector, Martinus Brunardi.

Sedun. *enclusus*, 144.

Seiler, Jean dit, 76.

Selkingen, mansuarii de, 74-77.

Semelly, Johannes de, 265.

Senggen, Willelmus, 396.

Seppetum, *Sépey*, de Ormont, 514.

Septemsalis, *Semsales*, 208.

Serravalle, Rodulphus de, 182, 184.

Serres, Petrus, curatus Sancti Germani de Savisia, 473, 516, 528-530.

Sescalci, Secalci, Sequarci, Aymo, prepositus hospitalis Montis Jovis, 16. 60, 62, 69, 70, 237, 322.

Seschaux, Stephanodus, domic., 68.

Seta, Sete, Seya, *La Soie*, castrum, 14, 18, 23, 24, 52, 86, 101, 150, 284, 287, 294, 306, 415, 462, 463, 487, 513, 521, 525, 528, 531, 552, 556, 559,

562 ; — inter duas portas castri, 99 ; — burgum, 287 ; — pedagium, 428 ; — custos et rector, Rodulphus de Grueria, 365 ; — castellanus, Pierre de Chevron, 365 ; — salteria, 90 ; — salteri, Willermus, Johannes Frely ; — janitoria, 99 ; — janitor, porterius, Johannes.

Sibental, Ober, 416, 417.

Silagengo, *vide* Salanengoz.

Silingro, Petrus de, prior de Illies, 437.

Sillinon, Sillignon, Silenon, Anna de, 269 ; — Erlinus de, alias de Platea, 123 ; — Henslinus de, 269 ; — Wiffredus de, alias de Platea, domic., 107, 123, 151, 269, castellanus a Monte Dei superius, 106, uxor Ita de Rudentz, 269.

Silva (Walde de Simplono) Katerina de Urnavas dna in, 433.

Simon, Symon, coadjutor de Narres, 498 ; — Nycholaus, 376.

Simonis, Rodulphus, 427.

Simpillers, Anthonius et Willelmus, 282.

Simplanorum, Guillelmus et Johannes, 402.

Simplonum, Simplono, 139, 432 ; — parrochia de, 290 ; — curatus de, Georgius, 11 ; — illi de, 271 ; — turris de, 212 ; — castellanus de, Anthonius Partitoris, 211 ; — Nycholinus de, 218.

Sinarclens, Girardus de, domic., 68.

Siniot, Cecilia filia Johannis, 250, 251.

Sirrum, Syrrum, Sirro, Sierro, Siruz, Syders, *Sierre*, 178, 197, 226, 273, 274, 435, 436, 559 ; — desenus de, 282 ; — contracta de, 81, 436 ; — communitas de, 464, 506 ; — castrum vetus, 435 ; — castrum, 14, 81, 435, 436, 552 ; — porteria castri, 437 ; — vicednus de, Petrus de Chivrone, 271 ; — castellani de, 147, Humbertus de Chivrone, 321, Ruber, 416 ; — salteri de, Henchemandus, 504, Huldricus, 526 ; — curati de, P., 366, Bartholomeus, 382 ; — crux de, 464 ; — pons de, 464.

Sirro Planum, 270.

Sivirie, Henricus de, prior Romani Monasterii, 68.

Slat, Walterus filius Johannis im, 535.

Snirit, Johannes, 505.

Socii, Johannes, 541.

Socius, filius Thomas, 537.

Sollier, Yannus, 409.

Soreny, Anthonius, 507.

Sorevy, Johannodus, 93.

Sornet, Willermodus, 403.

Sostion, Sostionis, A., 496 ; — Jacobus, 487, 491, 494, 502.

Soumont, Submonte, Andreas de, castellanus Sancti Mauricii, 510, 531.

Souter, Johannes, domic., 255.

Souteri, Jaquemodus, domic., filius Henricus, 369.

Spenis, Johannes et Johannes, 402.

Spennis, Jenilto, 390.

Spetzer, Petrus, 270.

Stabulo, Mermetus de, 452.

Stadler, Stadle, Matheus, filia Anthonia, 521, 528.

Stadler Fluo, 467.

Stadler Gascza, castrum, 467.

Stalden, 302 ; — Walter de, 150.

Staldo, 302.

Stat, Anthonius am, 232.

Steger, Johannes, 396, 423 ; — Willelmus, 541.

Steguere, Johannes, rector capelle B. Nicolai in ecclesia Leuce, 506.

Stegun, Willelmus a der, 537.

Steiner, Johannes, 497.

Stelin, Petrus et Nicholaus, 149, 198.
Steffans, Anthonius filius Johannis, 77.
Stephani, Johannes, 420.
Stephanus, 409.
Sterren, Johannes, 402.
Steyli, Petrus, 545.
Steynigen, alpis, 535.
Sthulio, Johannes, capellanus, 516.
Stockalper, Petrus, 470.
Stockmatter, Johannes, 490, 498.
Stoer, Pierre Fabri dictus, 76.
Stoufferich, Johannes im, 420, 471.
Studen, Johannes apud, 402.
Stupa, Anthonius de, 244.
Sturno, Johannes, 497.
Suap, Suas, Perrodus, 89 546 ; — Petrus, 280 ; — Petrus junior, 282, 551.
Suavis, Perrodus Perruchodi, 334, 376, 409.
Subtus Sala, Boso de, 243.
Subvia, Egidius, 232 ; — Jacobus, 231, 232, 396, 423 ; — Jacobus filius Jacobi, 232 ; — Michael, 423 ; — Thomlinus, 396.
Suchere, Sucquer, Willelmus, 198, 542.
Suen, Jacobus Machidi major de, 506.
Sues, Johannes de, 505.
Sulni, Aymo, 402.
Sumi, Burckart, 417, 418.
Summo ville, Uldricus de, 545.
Supersax, Waltherus, episcopus Sedun., 419.
Super viam, Johannes de, 505.
Suprado, Stephanus le, 405.
Supra viam, Franciscus de, 332.
Susanning, Johannes, filia Amolia, 231, 232.
Suter, Johannes, 542.
Sutor, Raymondus, 244.
Sutoris, Simon, 402.
Sutrin, Jean de, 75.
Suyder, Johannes, 456.
Suyzo, Stephanus, 505.
Sweck, Swik, Johannes, 77, 424.
Switz, 377 ; — Johannes, 11.
Sylva, Petrus bonus de, 402.
Symesi, 216.
Symonis, *vide* Curten.
Syonevels, Johannes, de domic., 255.

T

Tabernare, Nicolaus, 235.
Tabernarii, Jaquemetus, 352.
Tagny, Nicholinus, 519.
Tan, Andreas zen, 380.
Tanner, Johannes, 232.
Tavel, Johannes de, 373 ; — Roletus de, 322, 324, 339, 346, 354, 373, 386.
Tavelli, Bertholetus, 182 ; — Eduardus, 272 ; — Girardus, 272, decanus Valeriæ, 499, — Guichardus, episcopus Sedun., 3, 52, 83, 84, 88, 98, 106, 111-113, 118, 119, 136, 141, 143, 153, 173, 175, 191, 226, 282, 359, 361, 394, 536, 550 ; — Guichardus filius Jacobi, 272 ; — Jacobus, dnus de Granges, senior, 92, 110-114, 119, 144, 146, 147, 154, 155, 157-159, 161, 162, 182-184, 190, 197, 218, 256, 268, 272, 314, 473, ux. Johanneta de Anivesio, 256, 268, 272-274,

314 ; — Jacobus junior, 110-113, 161 ; — Nycodus, miles, 110, 111, 161 ; — Petrus, 214 ; — Roletus, 358.

Tenda, Petrus, liberi Perreta et Martinus, 357.

Terman, Ludovicus de, ux. Francza, 512.

Terminoz, 2.

Tessonis, S., 571.

Tetamos, A. de, 422.

Tharentasienses archiepiscopi, 248, 432, Eduardus de Sabaudia, 394, Marcus, 579.

Thaurinum, *Turin*, 26.

Theodolus, beatus, 5, 6.

Thinnensis episcopus, Thomas, 174.

Thoeria, Roletus de, dnus de Plagnyes, 442.

Thomas, episcopus Thinnensis, 174 ; — cantor Sedun., 135 ; — curatus de Consches, 424, 549 ; — curatus de Cudrifin, 69.

Thome, Angellinus, condnus Sancti Triphonis, 514 ; — Oliverius, filii Jacobus, Perronetus, Johannes et Amedeus, condni Sancti Triphonis, domic., 514.

Thononium, Thononum, *Thonon*, 34, 546 ; — hospitale, 441.

Thorun, Johannes zen, 11.

Thuryn, Thourin, Thaurin, *Turin près de Sion*, 79, 105, 106, 326 ; — Johannes de, 105 ; — Perretus de, 105 ; — Perronerius de, 2.

Thyebaud, Jaquet, 332.

Tierrens, Thomas mistralis de, 209.,

Tochet, Joffredus, 448.

Tolles, 81.

Toloyriz, 99.

Tora, Petrus filius Joannis, 7.

Torculari, Johannes de, 260, 364, ux. Francesia, 364.

Torosun, Anthonius Venetz major de, 497.

Torrente, Ansermerius de, 462 ; — Aymonetus de, 334 ; — Jacobus de, 455 ; — Jaquemetus de, 7 ; — Johannes de, 455 ; — Petrus Francisci de, 7 ; — Willelmus de, 455.

Tortemagny, 85 ; — aqueductus de, 434, 435 ; — Johannes de, 276.

Toso, Micheletus de, 561.

Tovex, 82.

Tracto, Tractoz, Bucinodus de, 205 ; — Jacobus, 502.

Trectoz, Anthonius, 405.

Trepaire, B., 160, 308.

Trevaux, *Treyvaux*, 208.

Trevellinum, Trivillins, *Trévelin*, 16 ; — domus, grangia de, 61, 66 ; — Johannes de, curatus de Pisi, 70.

Triedoz, 2.

Trient, aqua du, 105 ; — mina ferri in valle de, 104.

Troitmons, Oswaldus de, 71.

Tromberti, Girardus, can. Geben., 442.

Trons, Tronci, Hugonetus, 129, 136, 161, 207, 216, 218, 262, 263, 266, 279, 298, 301, 311, 352, 354, 356, 358, 364, 366, 405, 502, 525.

Truffers, Nicolaus, 497.

Tschampon, Thomas, 96.

Tuchini, 344.

Tudingen, *Dudingen*, Jacobus de, 429.

Tufecher, Johannes, 233 ; — Johannes junior, fil. Andreas, 234.

Tuller, Jans, 417, 418 ; — Peter, 417, 418.

Tumen, Johannes, 497.

Tunba, Johannes de, fil. Roduinus, 505.

Turand, Ruppo zem, 541.

Turbillionis castrum, 82, 284, 285, 287, 289, 306, 308-310, 312, 355, 405,

406, 552, 556, 559, 562 ; — castellani, 147, 229, Johannes Porterii, janitor Sete, 22, 285, Aymo de Poypone, 220, Perrodus Magy, 249 ; — custos et rector, Rodolphe de Gruyère, 365 ; — capitaneus et custos, Berlion de Pinix, 365.

Turre, dni de, 3, 4, 58, 59, 79, 88, 95, 214, 236, 415, 539, 540, 544 ; — nobiles de, 228 ; — fratres de, (Ant. et Johan.) 52, 86, 192, 194, 224, 229, 261 ; — Agnes de Grandissono dna de, 252 ; — Anthonius de, dnus Castellionis, miles, 7, 19, 22, 25, 35, 39, 40, 46-50, 53, 57, 71-73, 83, 93, 97, 145, 163, 166, 207, 208, 231, 235, 283, 288, 336, 352, 403, 442, 461, 536, dnus de Illens et Arconcier, 142, 252, 371, 372, uxor Johanna de Villario, 48-50, 71-73 ; — Aymo de, episcopus Sedun., 520 ; — Francesia de, ux. Aymoneti de Pontevitreo, dna de Brent, 440, 442, 514 ; — Johanna filia Anthonii de, 252, ux. Johannis de Balma, 442 ; — Johannes de, miles, 7, 19, 22, 25, 35, 47, 58, 71, 93, 97, 145, 163-168, 252, 264, 336 ; — Petrus de, dnus Castellionis, miles, 95, 142, 252, 442 ; — Petrus de, (fil. Petri militis), prior Lustriaci, 253.

Turre, Anfelisia Bartholomei de, 244 ; — Anthonodus de, domic., 245 ; — Jaquemetus de, 276 ; — Martinus de, domic., 244 ; — Perrodus de, 243.

Turris prope Viviacum, 242.

Turron, Johannes zen, 380.

Turrel, Clemens, 243.

Tybaut, Jaquemetus, 505, *Voy.* Thybaud.

U

Uberecca, Uberecka, *Uberegy*, 536 ; — Arnoldus de, 75.

Uceling, Uldricus, filius Nycolaus, 332.

Uldrici, Johannes, domic., 402, 429, 471, 497, 524, fil. Hengellinus, 524.

Ulrichen, Uolrichen, Huolrichen, 263, 472 ; — communitas de, 360 ; — villani de, 548.

Ulteris, dnus de, 42.

Underwalden, 377, 494.

Unychyn, Berthodus, 408.

Uolingen, *vide* Owling.

Ure, Uren, Urania, *Ury*, 377-379 ; — vallis de, 269 ; — Amman, 378.

Urnavas, *vide* Ornavas.

Ursens, Ursin, Altmandus de, domic., 39, 254.

Urtica, Johannes de, 402.

Usogny, 182.

Ussmeicgerren, 548.

Usuoly, Johannes, capellanus, 520.

Utelini, Perrodus, 502.

V

Vala, Johannes, 498.

Valanczon, 158.

Valavrens, 112.

Valeria, Valleria, Valerie, 8, 363 ; — saxum, 205, 218 ; — castrum, fortalicium, 84, 86, 129, 142, 289, 291,

292, 301, 321, 324, 371, 376 ; — ecclesia, 137, 156, 224, 228, 276, 311, 341, 360, 500 ; — prima porta fortalicii, 281.

Valet, Theodulus, 501, preceptor Seduni, 525.

Valexia, Johannes de, miles, 514.

Vallani, Perrodus, 405.

Vallery, Hudrisodus de, 507.

Vallesienses, Vallesiani, 362, 388, 428.

Vallesium, Valesium, Valiesii, 336, 413 ; — patria, 36, 261 ; — terra, territorium, 3-5, 7, 12, 52, 71, 95, 202, 203, a Massona superius, 221, 222 ; — gentes, homines, patriote, 87, 88, 284, 286, 289, 290, 306, 309, 362, 409, 420, 538 ; — nobiles, 5 ; — fideles, 97 ; — populares, 5, mansuarii, 97 ; — communitates, 57, 87, 97, 136, 146, 286-288, 301, 307, 308, 326, 327, 329-331, 335, 380-382, 389, 397, 401-403, 407, 408, 410, 413, 414, 469, 491, 492, 495, 507, 539, 540, 545, 552, 563, 565 ; — communitates Alamanorum, 497, 505 ; — consilium generale, 282, 380, 389, 427 ; — consuetudines, 358, 364 ; — costumerii, periti regalie, probi homines, 108, 152, 408 ; — capitaneus, Guichardus de Rarognia, 429 ; — ballivi, 7, 368, Aymo de Poypone, Petrus Rewerie, Rodulphus de Grueria, Ybletus dnus Challandi, Guichardus de Rarognia ; — judices generales, Perrodus Fabri, Jacobus Championis, Henricus de Blanchis, Guillelmus Guidonis.

Vallis Sancte cartusia, 254.

Vallufini, Johannes dnus, 461.

Vansech, Anthonius, 403.

Varelly, Peter de, 334.

Varez, 192.

Varona, communitas de, 198.

Varono, Uldricus de, 332.

Varroza, Guillelmus de, curatus de Vertro, 518.

Vel, Perry de, 417, 418.

Venech, Thomas, fil. Chono, 380.

Venetz, Anthonius, 424, 425, 512, major de Torosun, 497, filia Francza uxor Ludovici de Terman, 512.

Venthona, 14.

Vercorens, Vercoreins, 197, 213, 368 ; — communitas de, 506 ; — Perretus de, 404.

Verichlöwinen, 96.

Verna, Hudriodus de la, mistralis deys Agiettes, 259.

Vernamissia, 230, 250, 457, 458 ; — Johannes major de, 249, 457, 506 ; — communitas de, 366, 367.

Verneto, Johannes de, miles, 389, 290, 325, 386, 496, marescallus Sabaudie, 285, 286.

Vero, Johannes, 333.

Versiaco, Petrus de, can. Sedun., 500.

Vertro, curatus de, Guillelmus de Varroza, 518.

Vesii, Hilprandus, 402.

Vespia, Vespie, *Viège*, 86, 124, 139, 148, 555, 559 ; — turris, 178, 216 ; — turris et majoria, 148 ; — susta de, 123, 124, 156 ; — strages, 362, 363 ; — desenus de, 282 ; — communitas, 3, 141, 142 ; — parochia de, 290 ; — ecclesia parochialis, 528 ; — majores, Johannes de Compesio, Franciscus et Isabella de Compesio ; — Isabella (de Blandrato) comitissa de, 96 ; — Anthonius (de Compesio) de, frater Johannes, liberi Anthonii, Franciscus et Ysabella, 433.

Vesselly, Anthonius de, 464.

Vex, 1, 79 ; — communitas de, 506 ; — homines de, 191 ; — curatus de, Guynfredus de Silanengo, 301 ; — Anthonerius de, 2.

Vexona, 105.

Veyro, Aymo, 332, 538, 545.

Veysonaz, Johannes, 404.
Via, Perrodus de, 452.
Viam, Johannes apud, 402.
Vicini, Petrus, 20, 55, secretarius et thesaurarius Sabaudie, 33.
Vico, Johannes in, 198, 447, 465, 470, 471, 496, 499, 512, 516, 550; — Perrodus de, 326, 333, 504.
Vidonda, pratum, 2.
Vies, Vyes, *Viesch*, *Fiesch*, districtus de, 9; — vallis de, 535, — villa de, 301; — sanctimoniales (Montis Gracie) de, 173; — Willelmus de, domic., 535.
Viis, Severinus de, 402.
Villa, curatus de, Johannes de Chucheto, 400.
Villanova Chillionis, 52, 581; — rector hospitalis de, Ansermus Medici, 466.
Villar, Petrus de, prior Remis, 68.
Villario, Jaquemetus de, 218; — Johanna de, uxor Anthonii de Turre, 48-50, 71, 72.
Villario, Villariis, Oddo, Oddonetus de 248, 410, 461.
Villaris, Petrus de, prior Martigniaci, 323.
Villarsel lo Giblioux, 208.
Villeta, Petrus de, dnus Chivronis, 492.
Villien, *vide* Billens.
Vincellin, Martinus, 7.
Vinea, Reymundus de, 452
Vineas, apud, 456.
Vineis, Anthonius de, 152; — Aymo de, 152; — Johannes, 456, 470, filia Katerina uxor Jacobi de Gessinon, 470; — Ludovicus de, domic., 109, 157; — Nantermus de, 152; — Richardus de, 109, 157, 158.
Vingier, Nychodus, 19.
Vintzenty, Johannes, 404.
Viomart, Johannes, 404.
Viriaco, Galerius de, 42.
Viridimonte, Guillelmus, nuncius apostolicus, 263.
Visona, 1.
Viviacum, Viviaco, *Vevey*, 70, 373; — burgum Villenove, 513; — domus hospitalis Montis Jovis, 69; — Jaquetus de, 211.
Voalricis, Jacodus, 506.
Vogel, Yaquinus, filia Mermeta uxor Petri Marguerie, 519.
Volant, Johannes, 502.
Volouron, Perretus de, 217, 277.
Voly, Antzo, 497.
Vosserye, Petrus de, can. Sedun., 321.
Vuarda, Jaquetus, 15.
Vuaz, pratum de la, 2.
Vugerrieder, Jacobus, 498.
Vuillen, Aymo, mistralis apud Ayent, 15.
Vullierchen, Perrodus, 507.
Vurpilliery, 93.
Vyngiron, Ludovicus de, 501.
Vyola, Johannes, 282.

W

Wadens, 164.
Wagniour, Willermodus, 198.
Wala, Johannes, 517.
Walandier, Johannes, 198, 332, 542.
Walaz, Willermus Rodini dictus, 380.
Walcker, Georgius, 402.

Waldare de Simplono, alpis, 433.
Walde de Simplono, 433.
Waldi, Yllarius Brundere dictus, 390.
Wallier, Petrus, 198.
Wallis, 377, 378, 416-418. *Vide* Vallesium.
Wallo, Johannes, 545.
Walther, Waltheri, Waltherii, Walthers, Johannes, 77, 97, 377, 380, 402, 429, 542, 547, 568.
Walthers, Walters, filius Petrus, 541; — Christan, 417, 418; — Yaninus, 472.
Warneret, Reymondus, 66.
Warneri, Martinus, 404.
Warnerii, Willermetus, 533.
Warone, Johannes de, curatus de Savisia, 324.
Wastapan, Nicolaus, 433.
Waudi, Wuaudi ballivus, Humbertus de Columberio.
Wecque, Nycholaus, 546.
Welin, Nicolaus filius der, 541; — Petrus der, 454, 465.
Wercho, Perrodus, 215.
Werlen, Petrus, 396, 419, 423.
Werra, Johannes, 402, 521; — Petrus, 282.
Wffredi, Petrus, dictus Pantrouz, 246.
Wichardi, Willelmus, 244.
Wichardus, Johannes, 409.
Wickers, Agatha, 235.
Widolinus, major de Aragnon, 75.
Wildermuot, Martinus, 497.
Wildin Gasson, 467.
Wilere, Wilar, Hilteprandus de, vicarius de Narres, 566; — Simon ab, 11, 469, 471, major a Monte Dei superius, 566, 567.
Willelmetus, salterus de Grimisua, 249.
Willenci, Aymo, 508.
Willermus, salterus de Seta, 90.
Williens, Willermus, Petrus, Richardus de, domic., 210.
Williodi, Johannes, 514.
Wippens, Johannes de, miles, dnus de Monmacon, 255.
Wirt, Johannes, 545.
Wisenried, Wyssenried, Jacobus dou, 541; — Jacobus donni Martini de, 537; — Johannes ab, 537.
Wlpens, Clemens de, 308
Wolfartmatto, 5.
Wolff, Jacobus, 419.
Wormacensis episcopus, Salmannus, 174.
Wossoriel, Petrus de, can. Sedun., 360
Wrie, Jullianus de, 245.
Wychart, Johannes, 541; — Nycolaus, Nycolodus, 538, 545.
Wychkenkrachun, Wuchkenkrachen, 539, 540, 544.
Wyler, Johannes, 198.

Y

Yagemberg, Yaemberg, Yagneber, Yahember, Heinimandus, Enthimalz de, 39, 71, castellanus Castellionis, 51, 53.
Yannini, Petrus, 450.
Yczonet, Vulliermodus, filia Lyoneta, 436.
Yerd, Uldricus, 542.

Ylier, *Illiés*, prioratus, 178.
Yliz, Jacobus, 380.
Yma, Johannes de, 228.
Ysen, Thomi, 417, 418.
Ytiles, Willelmus, 541.
Yullio, Nicolodus, 542.
Yurat, Jaquetus, 507.
Yverduno, castellanus de, 45; — Rup de, 228.

Z

Zapella, Zapola, Perry, 417, 418.
Zblattun, Nicholaus, filius Johannes, 451.
Zerlaga, Hemilla, 447.
Zmetlun, Franciscus, 451.
Znidrost, Johannes, 451.
Zscherter, Rudi, 377.
Zuber, Zubere, Zubers, Christianus, vicarius de Narres, 566, 568; — Johannes, 396, 545, 567, 568; — Petrus, 497.
Zunker, Petrus, 103.
Zuren, Zurn, Waltherus, 76.
Zusso, Johannes, 424.
Zuyer, Johannes, 467.
Zwier, 524.

ERRATA

Page 142, ligne 24, *au lieu de :* reysG, *lisez* Greys.
» 285 » 28 » fortalicium Maiorie, *lisez* fortalicium Valerie.
» 292 » 15 » legi, *lisez* legis.
» 293 » 23 » perpetuo, *lisez* proprio.
» 299 » 14 » Katerine, » Katerina.

TOME III

Page 36, ligne 20, *au lieu de :* 1302, *lisez* 1352.
» 44 » 20 » CCCo, » CCCL.

10 421ST2 53 005 BA 1 7N 6359

Stanford University Libraries
3 6105 014 810 001

DATE DUE			

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305